

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՎԱՆ — ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԵՑԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԵՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ - 23 - 27)

«ԽՆՁՈՐԻ ԱՅԳԻՆ» ՀԱՐԺԱՆԿԱՐԸ
ՑՈՒՑԱԳՐՈՒԱԾ

Երեւանի մէջ ցուցադրուած է «Խնձորի ալիքին» շարժանկարը, որ պատրաստուած է «Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ: Ստեփան Զօրեանի ծանօթ պատմութեան հիման վրայ նկարահանուած ժապաւնի բեմանիւթը գրած է Ռուբէն Յովսէփեան, որ այս առթիւ նշած է, թէ վերջին տարիները զինք առաւելաբար զբաղեցնողը եղած է խաչատուր Արմէնի, անոր մանկավարժական եւ լուսանկարչական գործունէութիւնը: Երեւելի չեղում սկսած վէպէն՝ դառնաճանաչութեան պէս բան մըն էր, կ'ըսէ արձակագիրը: Բեմանիւթը գրելու համաձայնութեան ամիսներ ետք Ռուբէն Յովսէփեան նոյնիսկ վարանած է զայն շարունակելու: Իր հաւաքած պատմական նիւթերուն մէջ հետաքրքրական է հետեւեալ դէպքը: Թիֆլիսի Հայոց Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ Աստուածամօր պատկերը կը սկսի արտասուել: Հրաշքը պարզելու նպատակով ներսէն Արքեպիսկոպոս քննութիւն կը կատարէ եւ կը պարզուի, որ պատկերին ետեւի մասը տեղափոխուած չէր: Երբ լեցուն փամփուռնեան ջուրը կը կաթի եւ արցունք կը դառնայ Աստուածածնի աչերուն մէջ: Ինծի համար, կ'ըսէ Ռուբէն Յովսէփեան, տեսանելի դարձան զիւրի քահանան, որ պատմութեան մէջ ոչ մէկ բան կ'արտասանէ, մէկ - երկու անգամ կը լիչուի, պահակ Սահակը, Նունուֆարը՝ որոնք առընտելուով հրաշքին, զայն ընկալելով, նոր կողմէն ընդ կը բացայտեն իրենց էութիւնը: Ռուբէն Յովսէփեան կրթութիւնը ստացած է Երեւանի համալսարանի երկրաբանական լսարանին մէջ: Պաշտօնավարած է «Աւանդարդ» թերթի խմբագրութեան մէջ, ապա թղթակցած «Գրական թերթ»ին: Յետագային պաշտօնավարած է «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրերի եւ ձայն - հեռատեսիլի պետական կոմիտէի մէջ: Ներկայիս «Սովետական Գրքոյ» հրատարակչութեան խմբագրապետն է:

×

«ԱՆԻ» ՊԱՆԴՈՎԸ
ԱՄԲՈՂԱՐՈՎԻՆ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ Է

Երեւանի «Անի» պանդոկը ամբողջովին վերակառուցուած եւ արդիականացած է: Հիմնովին վերափոխուած է բազմա-յարկ շէնքի ներքին տեսքը: Նորոգութեան համար գործածուած են հայկական որակաւոր յարգարական շինանիւթերը՝ մարմար, տուֆ, ֆելզիտ: Սպիտակ մարմարով պատած են 14 յարկերու միջանցքներու յատակները: Աղիւղեկովի եւ Նոյնեանի բնակարանները մեղմութիւն մը հաղորդած են պատերուն, իսկ շփոթեմերեանի վառ կամրջը տուֆը տօնական գոյներով լեցուցած է ճաշարանին սրահները: Տարածութեան վարպետ օգտագործումով կարելի եղած է ունենալ երեք սրահներ, որոնց տրուած են «Հայկական», «Եւրոպական» եւ «Կովկաս» անունները: Յարգարական առարկաներով զարդարուած են ճեմասրահները, պառնէ, պարի տեղերը եւայլն: Հետաքրքրական նորութիւններէն են շէնքին լուսանորման ջահերը, վերելակները:

×

ԵՐԵՎԱՆԻ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ԼՍԱՐԱՆԻ 50-ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի պետական համալսարանի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է յորեւե - նական երեկոյթ մը, նուիրուած բանա - սիրական լսարանի յիշամեակին: Բացումը կատարած է Գրիգոր Ղարիբեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդի պը - րեզիտիումը Սուրէն Գուրգէնի Յարու - թիւեանը նշանակած է Նախարարաց խորհուրդի նախագահի առաջին տեղա - կալ: Նախկինը՝ Ալեքսան Կիրակոսեան, 68 տարեկանին հանդստեան կոչուած էր (տե՛ս «Յաւաջ», Յունուար 23-ի թիւ): Միւս կողմէ, Նախարարաց խորհուրդի նախագահի տեղակալ Ռոբեր Արզուման - եան «պատմած է» իր պաշտօնէն «այլ աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ» եւ զինք փոխարինած է Սուրէն Սամուէլի Աւետիսեան:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏ

ՃՈՐՃ ՏԵՕՔԱՆԷԱՆ

ՀԱՅՆԵՐ ՆՇԱՆԱԿԱԾ Է
ՆՈՐ ՊԱՇՏՈՆՆԵՐՈՒ

Քալիֆորնիոյ նահանգապետ Ճորճ Տէօքմէճեան Յունուար 16-ին, կատարած է կարգ մը նոր նշանակումներ՝ զանգան պաշտօններու համար, որոնց մէջ կան նաեւ Հայեր:

Այսպէս, Բժշկական որակի քննիչ Յանձ - նախումբի Բ. Բնտրաշլանի համար ան - դամ նշանակուած է տոքթ. Վարուժան Ալթըրարմաքեան, իսկ ԺԱ. Բնտրաշլանի համար՝ տոքթ. Ալեքսանդր Գուրումճը - եան: Տոքթ. Ալթըրարմաքեան 35 տարե - կան է: Բժշկական վկայականը ստացած է 1974-ին՝ Պէյրութի ամերիկեան համա - րսարանէն: Տոքթ. Գուրումճեան, 62 տա - րեկան, նոյնպէս վկայեալ է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանէն:

Յունուար 17-ին, նահանգապետը Քա - լիֆորնիոյ ծովային ակադեմիայի կառա - վարիչներու խորհուրդի անդամ նշանա - կած է Կլէնտէյլէն Ֆրիլի Գազանճեանը, որ իրաւարանութեան տոքթորայի ախ - դուր ստացած է 1973-ին՝ Լինքոլն հա - մալսարանէն:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՂ -

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»-ի նոր (102) թիւը՝ հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

Սուլէյման եւ Օսմանեան
նարարապետութիւնը
Ա. Ա. ԹՈՌՈՅԵԱՆ
Si c'est rond... note de lecture
B. H. SAKAYAN
Les Arméniens Protestants :
Evangile et Efficacité
Prof. G. DEDEYAN

«Երեւանի պետական համալսարանի բա - նասիրական ֆակուլտետի 50-ամեայ ու - ղին» նիւթին շուրջ խօսած է փրոֆ. Գառ - նիկ Անանեան: Լսարանը իր հիմնադրու - թեանէն ի վեր աւելի քան 20 հազար շրջա - նաւարու տուած է, որոնցմէ շատեր մեծ դեր խաղացած են հայերէն լեզուի ու գը - րականութեան զարգացման ու տարածման մարդէն ներս:

ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐՈՅԵԱՆ

Երէկ, վերջին պահուն, հաղորդած էինք Փրանսահայ ծանօթ մտաւորական՝ Պետ - րոս Զարոյեանի մահը, որ պատահած էր Մարտէլի Վէն - Բոթօ հիւանդանոցը, Յունուար 29-ին:

Ողբացեալը, մօտ 85 տարեկան, ծնած էր Պոլիս: Նախնական կրթութիւնը ստա - նալէ ետք Պալաթի Աղդ. խորհրդան վար - ժարանը, յաճախած է Աղդ. Կեդրոնական բարձրագոյն ուսումնարան՝ որու ընթաց - քը աւարտած է իրրեւ պատկաւոր զարու - թեանց, 1922-ին եւ նոյն տարին իսկ ան - ցած է Փրանսա: 1962 - 64 դասախօսած է Կիպրոսի Միլիտանեան Հաստատութեան մէջ իրրեւ ուսուցիչ՝ հայ եւ օտար գրա - կանութեան:

Գրել սկսած է կանուխէն. 1919-ին, «Այգ» շաբաթագրութիւն մէջ: Վահան Թէ - քեանի խմբագրութեան օրով, աշխատակ - ցած է Պոլսոյ «Ժողովուրդի Ձայնը» օրա - թերթին, ու այդ թուականէն առդին, զոյգ «Հայրենիք»ներուն (Պոստըն), «Պայ - քաթ» օրաթերթին եւ համանուն պարբե - րաթերթին, «Ամսիկ»-ի, «Զուարթնոց»-ի, «Մեմֆ»-ի, սփիւռքեան հանդէսներու եւ օրաթերթերու («Յաւաջ», «Ապագայ», եւայլն): Բանաստեղծ Ա. Սեմայի հետ 1935-ին հիմնած է «Մշակոյթ» ամսագի - րը, իսկ Զարեհ Որբունիի հետ «Լուսա - րաց» հանդէսը՝ 1939-ին: 1954-ին հրատա - րակած է «Հայ Միտք» կիսամսեան:

Հրատարակուած իր գործերն են «Մեռ - նոյնները» (Թատերախաղ, 1928), «Ակսել Բակունց» (մենագրութիւն, 1935), «Սեւ ու ձերմակ» (1941) եւ «Մեմֆ ալ հայրե - նիք ունիմք» (1965):

ՄԵԻԹԱՐԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ԿՈՄԻՏԷԻ

— C. I. C. A. M. —

ԿՈՉԻՆ ԱՌԹԻԻ

Բ. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Ժ. Ժ. Տամլամեան	2-500
Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան	2-500
Տէր եւ Տիկին Ժ. Դատաւորեան	2-000
Ոմն (Վիլիէ)	1-000
Տէր եւ Տիկին Գազանճեան	1-000
Տէր եւ Տիկին Գ. Այանեան	1-000
Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան	1-000
Տիկին Մ. Ինճեան	1-000
Տիկին Նէլլի Պարեան	300
Հայ Տիգր Ընկ.	300
Պ. Ժաք Մուրատեան	250
Օր. Մարի - Թէրէզ Միլոնեան	100
Օր. Արփի Պատուրեան	100
Թալին	100
Տիկին Ա. Գեւորեան	100

Գումար՝	13-250
Ա. ցանկի գումար՝	97-800
Ընդհ. գումար՝	111-050

ՄԱԵՐԻԿԱՆ ԱՐԴԱՐՈՎ ՍՏԱՅՈՒԾ ԵՆ
Հետեւեալ գումարները. -
Պ. Գ. Տէր - Յակոբեան 1-000
Տէր եւ Տիկին Ս. Գապայեան 500
Տոքթ. Ա. Պահատուր 200
Տէր եւ Տիկին Գ. Միքայէլեան 50

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre
de :
C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Élysées — 75008 PARIS

Լուսաւորիչ կուգայ Սեպուհ լեռան ալր-
բուն մէջ ճգնելու... աւանդութիւն մը կը
պատմէ թէ հալածուած կոյսերէն փրկու-
ած մը՝ Մանէ եւս հոն կը գտնուէր:

Տոբթ. Թիէպիի արեւմտեան Հայաստա-
նի մէջ գտած կոթողներէն է Լուսաւորիչի
վկայարանը, Սեպուհ լեռան մօտ 2000
մեթր բարձրութեան վրայ, ուր հաւանա-
մեթր նախապէս կար վկայարանը, այս կո-
թողին հետաքրքրական եւ հազուադէպ
յատկապէս մէկն է հայկական ճար-
տարապետութեան ուր մայր խորանը
(ապստ) դուռէն ալ կիսաբոլորաձեւ է:
Հաւանաբար վկայարանին վրայ աւելցած
են երկու քովերու սրահները եւ աւելի ուշ
եկեղեցի մը պաղլիկի տիպով:

Լուսաւորիչ հաւանօրէն նախ հոն թաղ-
ւած է քարի մը տակ ուր դար մը ետք
թորոտանի մէջ շինուած է եկեղեցի մը, ուր
սովորական է Լուսաւորիչի, Տրդատի
եւ անոր գերդաստանի աճիւնները: Այս
մէկը Տոբթ. Թիէպիի այցելած երկրորդ
եկեղեցին է. լաւ վիճակի մէջ է, մնա-
ցած է միայն Լուսաւորիչի դամբարանը:

Թորոտանի եկեղեցիին գմբէթը եւ քամ-
պուրը պէտք է վերաշինուած ըլլան 19-րդ
դարուն:

Նոյն շրջանին մէջ կը գտնուի Աւագ
վանքը՝ կը բաղկանայ երեք եկեղեցիներ-
ի, հետաքրքրական է Ս. Աստուածամայր
եկեղեցին, որուն քամպուրը քառակու-
սի է:

Երեւանի Մատենադարանին մէջ կը
գտնուի մեծ թիւով ձեռագիրներ, եկած
այս վանքէն, ինչ որ կը նշանակէ թէ ան
ընդամենը կարելի էր կեդրոն մըն էր:

Տոբթ. Թիէպիի լուսապատկերներուն
մէջ տեսնուի Աւագ վանքի մեծաւորին տա-
պանաքարը 1903 թուականէն: Ուրեմն
վանքը կանգուն էր մինչեւ Ի. դարու ըս-
կիւրը:

Տոբթ. Թիէպիի այցելած վանքերէն
էին, նոյն շրջանին մէջ երկու ուրիշ
վանքեր:

- Ա.. Խուլիվանք:
- Բ.. Խուլուուուլի վանքը:

Դասախօսը այցելած էր նաեւ Ակն որ
ինչպէս ծանօթ է կարեւոր հայկական կեդ-
րոն էր. այսօր ոչ մէկ յուշարձան կայ
հոն անցեալէն, այլ փայտաշէն բնակա-
րաններ միայն: Թոքատի մէջ եւս հայ -
կական յուշարձան գոյութիւն չունի այ-
սօր. թանգարանին մէջ կան միայն Հայե-
րու տապանաքարեր:

Դասախօսութեան կ'ընկերանար յիշուած
բոլոր վայրերուն լուսապատկերները,
տնտեսած՝ Տոբթ. Թիէպիի կողմէ:

Դասախօսութենէն ետք յանուն տիկ-
նանց յանձնախումբին Տիէյի Գործունեան
շնորհակալութիւն յայտեց Տոբթ. Թիէպիի
ու ցերեկոյնը աւարտեցաւ պատշաճ հիւ-
րասիրութեամբ մը:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԼՈՍ . ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, Դեկտեմբեր
15-ին, Քալիֆորնիոյ ձեմարանականներու
Միութեան Վարչութիւնը յարգանքի ըն-
դունելութիւն մը կազմակերպած է ի պա-
տիւ Պէյրուիի «Նշան Փայանձեան» ձեմա-
րանի ուսուցիչ, բանաստեղծ Մ. Իշխան-
նի: Ներկայ եղած են 200 հոգի: Բարի գա-
լուստի խօսք արտասանած է Լեւոն Գա-
պարեան: Եղած են արտասանութիւններ
եւ ընթերցումներ Մ. Իշխանի գործերէն:
Վիզէն Նալուպեան դաշնակի ընկերակ -
ցութեամբ մեկնաբանած է Մ. Իշխանի
քերթուածներուն հիման վրայ իր յոր-
նած երգերը: Խօսք առնելով Մ. Իշխանի
ի մէջ այլոց բաժնէ. «Ես ինքս ալ ձե-
մարանական մըն եմ, ոչ միայն իրրեւ ու-
սուցիչ, այլեւ աշակերտ: Առաջին շրջա-
նաւարտներէն եմ: Մենք նոյն տան դա-
ւակներն ենք: Այս տունը տակաւին կան-
դուն է, հակառակ ահաւոր աւերակնե-
րուն: Ռումբերը երբեմն իր վրայ տեղա-
ցած են, վիրաւորուած է, բայց կանգուն
է: Ինչպէս Լեւոնանը ճեղքուած է, ձեմա-
րանն ալ ճեղքուեցաւ: Մէկ է ձեմարանը
հոգեպէս, բայց Ֆիզիքապէս արեւմտեան
եւ արեւելեան: Այս կացութիւնը, զբ-
րախտաբար, ծանր կշռեց Մայր ձեմարա-
նին: 1200 աշակերտութիւն ունեցող ձե-
մարանը, իր բոլոր յարմարութիւններով,
այսօր հազիւ 140 - 150 աշակերտ ունի:
600 ձեմարանականներ, խճողուած ձեռով,
արեւելեան կողմը կը ստանան նոյն դաս-
տիարակութիւնը, որքան որ պայմաննե-
րը թոյլատու են»: ձեմարանականներու
Միութեան Վարչութեան ատենապետ Ա-
լիշան Թօփալեան ոսկեայ յուշանուէր մը
անցուցած է Մ. Իշխանի լամբակին: Ըն-
դունելութեան ընթացքին եղած են նուէր-
ներ ձեմարանին:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ Մեքսիկոյի ազգային
վարժարան այցելած է (Դեկտեմբեր 19-ին)
Մուշեղ Իշխան եւ ներկայ գտնուած հա-
յերէնի եւ հայ գրականութեան դասերու:
Կէսօրին ճաշած է հայերէնի ուսուցիչնե-
րուն հետ, որոնց մէկ մասը եղած են իր
աշակերտները: Կէսօրէ ետք աշակերտնե-
րը գործադրած են յայտագիր մը: Արտա-
սանուած են Մ. Իշխանէն բանաստեղծու-
թիւններ: Դրուստական իր խօսքին մէջ
Մ. Իշխան թելադրած է աշակերտութեան
«յարգը գիրտալ վարժարանին, տնօրէ -
նութեան եւ ուսուցիչներուն, արժեքնել
հայ դպրոց յաճախելու բախտաւորութիւ-
նը՝ իրրեւ արժանաւոր հայ աշակերտներ»:

×

ՊՈԼԷՆՈՍ . ԱՅՐԻՍԻ Հայ Կեդրոնին
մէջ, Դեկտեմբեր 12-ին, տեղի ունեցած է
Հ. Օ. Մ. ի 75-ամեակի հանդիսութեանց
փակումը: Ներկայ եղած են 200 հոգի:
Յայտագիրը վարած է Սօսի Հաճեան, որ
հանդիսութիւնը բանալով ըսած է ի մէջ

այլոց. «Իսկապէս վայել էր, որ այս նը-
շանակալից թուականի առթիւ կազմակեր-
պուած ձեռնարկները փակէինք մեր երախ-
տակցութիւնն ու գնահատանքը ցոյց
տալով բոլոր այն անձնուէր ընկերուհիներ-
րուն, որոնք տարիներ շարունակ, իւրա-
քանչիւր իր պայմաններուն եւ կարողու-
թեան համաձայն, ջանացին զարկ տալ
կանացի այս միութեան ամբողջմասն եւ
վերելքին»: Խօսք առնելով Հ. Օ. Մ. Հա-
րաւոյնի Ամերիկայի նախագահուհին՝ Ա-
լիս Մարկոսեան, շնորհ դրած է Հ. Օ. Մ. ի
գործունէութեան եւ դերին վրայ: Գե-
ղարուեստական յայտագրին աւարտին
պարկուստորուած են միութեան 25 տարի
ծառայած անդամուհիները:

×

ՈՒԱՇԻՆԿԹՆԻ Հայ Դատի Յանձնա -
խումբի դրասնեակի վարիչ Նշանակուած
է Վահէ Նազուպեան: Նախկինը՝ Պերճ
Կարապետեան, վերադառնալով Լոս - Ան-
ճըլլա, ստանձնած է Յանձնախումբի տեղ-
ւոյն դրասնեակին պատասխանատուու-
թիւնը: Վահէ Նազուպեան ծնած է Լիբա-
նան. ուսումը առած է Նշան Փայանձեան
ձեմարանին մէջ. քաղաքական գիտու-
թեանց Պատկաւոր Արուեստից վկայակա-
նը ստացած է Լոս - Անճըլլաի ԻՒ - ՍԷ -
ԷԼ - ԷՑ համալսարանէն, ուրկէ նաեւ
ձեռք ձգած է օրէնսգիտութեան տարթո-
րայի տիտղոսը: Ստանձնած է պատաս-
խանատու պաշտօններ հայ երիտասա-
րդական կազմակերպութեան մէջ:

×

ՍԿԻԻՏԱՐԻ Ս. Խաչ Դպրեվանքի թա-
տերասահին մէջ, Դեկտեմբեր 27-ին,
տօնուած է Ամանորը, ներկայութեամբ
Շնորհք Պատրիարքի եւ համայնական ներ-
կայացուցիչներու: Խօսք առնելով Դպ-
րեվանքին տեսուչը՝ Հայկ Նշան, շնորհած
է թէ կրթական օժանի մը որակն ու ար-
ժէքը կը չափուի իր տուած աշակերտու-
թեան որակով: Խնամակալութեան ատե-
նապետ Մուրատ Ճինկէօզ անդրադարձած
է Դպրեվանքի երգիքին տակ տարուած
եւ տարուելիք աշխատանքներուն: Աշա-
կերտները գործադրած են զեղարուեստա-
կան յայտագիր մը, բաղկացած երգերէ,
արտասանութիւններէ, թատերական
պատկերներէ եւայլն: Շնորհք Պատ-
րիարք փակման իր խօսքին մէջ զնահա-
տելէ ետք Դպրեվանքին մէջ տարուած
աշխատանքները, խօսքը ուղղելով աշա-
կերտներուն ըսած է, թէ անոնք իրենց
ետին ունին իրական Կառնադ պտղա մը,
որ համայնքն է, որ ոչ թէ տարին ան-
դամ մը, այլ ամէն օր կը գործողուայ
անոնց վրայ:

×

ՊՈԼՈՑ Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ
մէջ, Յունուար 1-ին, տեղի ունեցած է
Ամանորի եւ Մանգեան առթիւ մանկանց

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻԻՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 3

Սիրելի Մեկտենանցիներ,
Ինչպէս նախապէս խոստացած էինք եւ
իրրեւ շարունակութիւն՝ 1985 տարուան
ընթացքին հայ մամուլին մէջ հրապարակ-
ւած թիւ 1 եւ 2 հաղորդագրութիւննե -
րուն, սոյն թիւ 3 հաղորդագրութեամբ
կը փափաքենք յայտնել Ձեզի՝ թէ Մեւ-
դոնեան Կրթական Հաստատութեան Յո-
րեկնական Կեդրոնական Մարմինը կը
շարունակէ կազմակերպական իր աշխա-
տանքները՝ արժանաւորաբար շուրջ նշելու
համար հաստատութեան կրթական գոր-
ծունէութեան 60-ամեայ յորեկները: Տօ-
նակատարութիւնները տեղի պիտի ունե-
նան 1986 տարուան Մայիս 10 - 17: Հան-
դիսութեանց անձամբ ներկայ պիտի ըլլայ
Հ. Բ. Ը. Միութեան Ցկեանս Նախագահ՝
ազգային մեծ բարերար՝ Պ. Ալեք Մանուկ-
եանը: Ուստի, կ'ակնկալենք ներկայու -
թիւնը՝ մեծ թիւով Մեկտենանցիներու,
չըմանաւարտ՝ թէ թերաւարտ, ծրագրե-
ւող յիշեալ տօնակատարութեան:

Բարի եղէք ձեր հակիրճ կենսագրական-
ները, անցադարին մեծութեամբ լու-
սանկարները, ինչպէս նաեւ ձեր ստեղ-
ծագործական գրութիւններն ու արուեստի
գործերը՝ անյապաղ ուղարկել արձանա -
դրուած հասցէին:

Ի Դիմաց

Մեկտենան Կրթ. Հաստատութեան
Հոգաբարձութեան
Ս. Տիվիթեան, Ա. ԳԱՄԵՃԵԱՆ
Ատենապետ Ատենապետ

Յունուար 20, 1986
Նիկոսիա - Կիպրոս

Board of Management
A. G. B. UNION
MELKONIAN EDUCATIONAL
INSTITUTE
P. O. Box 1907
NICOSIA
CYPRUS

Հանդիսութիւն մը, մասնակցութեամբ
500 երպրաններու: Արարողութեանց նա-
խագահած է Շնորհք Պատրիարք, իր շուրջ
ունենալով հոգեւոր դասը: Արարողու-
թիւնը բաղկացած է զանազան ընթերցում-
ներէ, շարականներէ ու մաղթանքներէ,
որոնց աւարտին խօսք առնելով Շնորհք
Պատրիարք ծանրացած է վարժարաննե -
րու մէջ կրօնական դաստիարակութեան
անհրաժեշտութեան վրայ, շնորհով որ
կրօնքն է, որ մարդուն մէջ կը կերտէ դը-
րական յատկանիշները եւ հաւատքէ զուրկ
մարդը կրնայ դառնալ անիշխանական ու
անհնազանդ, հանդէպ ամէն տեսակ հա-
ւաքականութեան: Ապա յարակից սրահին
մէջ գործադրուած է յատուկ յայտա-
գիր մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

201 ԱՌ ՄԱՍԻՍ ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Փոքր Մասիսի ստորոտներէն աղբիւր -
ներ են բխում: Այնտեղ Հայոց հնագոյն
բնակավայրեր են եղել, որ աւերակ են
հիմա: Միայն մի վաղեմի դամբարան է
պահուած անցեալի փառքը, որտեղ հանդ -
լուծ է իտրէն իտատովանողը:
Իրրեւ մեծ վկայի եւ մասնակցի Լեւոն
կրկն է հետքերը պատերազմներին, քանզի
նուաճողները շահերն իրար են բախուել
նրա շուրջը, սահմանագծերը ետ ու ա-
ռաջ հրելով, եւ այդպէս պատմութեան
դասը չերտերը խտացել են:

×

Որդան Կարմիր՝ Ի Մասիս:
Սեզն արդաբեր՝ Ի Մասիս:

Ինչպէս մեզուն, որ քաղցրի ստեղծողն
է, եւ շերամը թիւն է հիւսում անկուած-
ների. սարքը, որ շատ է օգտակար, նոյն-
պէս եւ սա՝ «զհիւթ գերադոյն գունոյ
կարմրեպիւն»: Այս փոքրիկ արարա -
ծը, որին Ալիշանը քնքորէն անուանում

ենք հետազօտելու խնդիր ունենալ, կամ
(թող ծիծաղելի չթուան քեզ խօսքերս),
արդեօ՞ք քս տեսակի մէջ եւս կան այն -
պիսիք, ինչպէս մարդկանց, որոնք մե-
նակեցեալ են, առանձնութիւն սիրող: Թէ՞
նրա համար եւ իրոյն տուել այդ բարձրե-
րը, որ ընչաքաղց մարդկանցից թաքցնեն
նրաթաղանթ մաշկիդ տակ պահած «չիթ
մի գեղեցիկ գունոյ»:

Հազարաւոր տարիներ ձեռն սահմաննե-
րում ձու եւ ձագ հանող փոքրիկ արա -
ւած, որ աւելի դիմացկուն եւ, քան ան-
շխատակ սերունդները տարբեր աղբերի:
Աշխարհակալ բազում թաղաւորներն վե-
րացան երկրի երեսից «եւ կէտ մի շար-
ժուն» լեռան կողմն սերունդ է տալիս ժա-
մանակի հոլովքին զուգընթաց:

Անքնին է կենալը Որդան Կարմիր, ա-
պաւինած Արարատ լեռանը: Դեռեւս իտ-
րեանցիներ եւ Փարպեցիներ են տուել նրա
զնահատականը՝ «Ի շահ եւ ի շքեղու-
թիւն»:

Լեռան շուրջը եւ վրան աճում է նաեւ
սէյ որանաբեր, որ ճիւղաւորուելով տա-
րածուած է եւ որի վրայ բազմանում են
միջատները: Սեյ սէյը կուշում է հայ -
կական, որովհետեւ միայն Հայաստանում
է աճում:

Եւ Ալիշանը շարունակում է. ո՞վ դու
գոյների զանձ, որ դարձել եւս մագա -
ղաթներին զարդ ու տառ, Այրարատեան
թաղաւորների հրովարտականքի գիր, դը-
րոշմ արքայական, եւ ներկ մետաքսի նաեւ
զեղ՝ ջրերի ու մկանների:

Այնչէլի ժամանակներից Արարատեան
Որդան Կարմիրը տարածուել է ի սիրելու
աշխարհի, իրրեւ թանկ եւ ընտիր ներկ:
Ճանապարհորդներէն շատերը լեռան լան-
ջերին ու իտր վերապի մօտ նկատել են,
ծիրանադոյն միջատը եւ այնքան շատ, որ
տեսել են, թէ ինչպէս խանարած ցեղերի
ոչխարի հօտերն արածելով որտեղեւոր սէ-
ղը, հողը եւ կնդակները ներկել են բոսո-
րագոյն կարմրով:

Ո՞ւր կորաւ Որդան Կարմիրը: Արդեօ՞ք,
Ալիշանի ասածի պէս, ապաւտանց բարձ-
րերին, ի սպառ ողջանալուց վերելու
համար: Երբ այս մասին հարցրի մատե-
նագրանցի Վարդան Գրիգորեանին, նա
ասաց.

- Եկ քեզ մի բան ցոյց տա՛մ:
Նա Փակի տակից հանց մի սրուակ,
ու պարունակութիւնից մի քանի հատիկ
լցեց թղթի վրայ:

- Ահա քեզ Որդան Կարմիրը:
Կարմիր սերմ կամ չորացած պղպեղ
յիշեցնող այդ գնդիկները, Արաքսի ափե-
րից յիշուան տարի առաջ էին հաւաքուած,
եւ դրանցից իւրաքանչիւրը պարունակում
էր «կաթ մի գեղեցիկ գունոյ»: Եւ դրա-
նում համոզուեցի, երբ բերելով սուռն,
փչեցի ու վրան լցրեցի մի գլուխ պղպեղ,
ինչպէս որ ասում է Ալիշանը: Բայց թէ
էլ ի՞նչ է պէտք, որ բոսոր այդ հեղուկը
դառնայ փռաբանեալ ներկ, գոնէ ինձ
համար, զաղտնիք է անխմանակ:

(Շար. 11)

«ՅԱՐԱԶ»-Ի ԲԱՐԳԱՆԱՃԱՆԸ ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՊՈՒՌԻ ԼԱ ՌԵՆՆ - Այլի Տիկին Ննկա-
բեր Թորոսեան 200 Ֆ.:

Տէր Եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան 200
Փրանք:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Օր. Մարի Պէրպէրեան
200 Ֆ.:

ՆԻՍ. - Տիկին Լիւսի Կարապետեան
100 Ֆ.:

ՎԱԼԱՆՍ. - Յակոբ Գապայեան 100 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սէն - ՇԱՄՈՆ. - Օր. Եսթեր Ասլանեան
իր մօր՝ Տիկին Նուարդ Ասլանեանի (ծնն-
եալ՝ Պաշտուրեան) մահուն Բ. տարե-
ւիցին ի յիշատակ, 200 Ֆ. Կը նուիրէ «Յա-
րազ»ին, որու հաւատարմ եւ շնորհակա-
նութեան ժամը Եր. ողբացեալը:

×

Այլի Տիկին Ազնիւ Սարգիսեան եւ դա-
ւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մար-
գար Սարգիսեանի (Տարօնցի) մահուն
35-րդ տարեւիցին առթիւ (1951 Փետր. 1)
150 Ֆ. Կը նուիրեն «Յարազ»ին:

Ս. ՅՈՒՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՉ

ՎԱՅՈՐԱՄԱՆ ԵՐԿՐՈՐԻ ՏԱՐԵԼԻՅ
ՀՈԳԵԼՈՅՍ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԵ ԱՐԲԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի օր, Փետրուար 2, Գ. Կիրակի
Չկնի ծննդեան:

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ
տօնին առթիւ, այսօր, Փարիզի Ս. Յով-
հաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
հանգիստը պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳՐԱՇԵԱՆ
(Առաջնորդ Հայոց, Փարիզի)

Պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ
կը կատարուի՝ Փարիզի եւ Շրջանի Եկե-
ղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանալ
հոգեւորականներուն համար:

Պատարագէն ետք՝ ժամը 13-ին, Փէր -
Լաշէրի գերեզմանատան Եւրոպայի Հա-
յոց առաջնորդներու դամբանին առջեւ,
մասնաւոր աղօթք:

Վառապալուի Արք. Քիպարեանի, Ար-
տաւագ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերպիէ
Արք. Մանուկեանի հոգիներուն համար:

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

ԵՒ

Էլիզ Գաւուրեան - Այվազեան
Գրական Մրցանակ, Կիրակի, Փետրուար
9, ժամը՝ 13-ին:

«ՍԵՒԱՆ»

ճաշարանին մէջ:

1, boulevard Carnot

17, quai Jean-Baptiste Clément

94140 Alfortville

Métro : Ecole Vétérinaire (Maisons-Al-
fort) prendre le bus no. 103 et des-
cendre Place Carnot)

Կը նախադաճէ՝

Ս. Բ. ՉԱՆԳՈՒ

1985-ի գրական Ա. մրցանակի (1500 -
ական Ֆրանք) արժանացողներն են՝
Արձակալի՝ Յակոբ ԿԱՐԱՊԵՆՅ (Նի-
ւորքէն), Խակ Բանաստեղծ՝ Զարեհ
ԽՐԱՆՈՒՆԻ (Պոլիսէն):

Լեւոն ՍՈՓՈԿԵԱՆ Կարապալուի՝
Յ. Կարապետեանի «ԱՂԱՄԻ ԳԻՐԲԸ» վէպին,
Խակ Հիւսա ԳԱԼՅԱՆԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ՝
«ԴԻՒՅԱՋԱՀԱՆԴԻՍ» բանաստեղծու-
թիւններու հատորին մասին:

Հանգէսը կը վարէ՝ Տիգրան ՊԱԼԵԱՆ:
Գեղարուեստական բաժին՝

Ծանօթ երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ եւ իր նուազա-
խումբը: Նաեւ զանազան անակնկալներ...
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը
խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ, մինչեւ
Փետրուար 4, երեքշաբթի երեկոյ:

Հեռաձայնելով՝ -

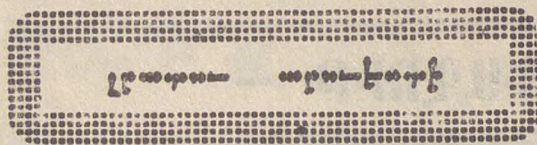
46 - 63 - 74 - 91 ժամը՝ 9 - 14 :

47 - 80 - 82 - 58 ժամը՝ 15 - 22 :

Թիւերուն:

Այլապէս՝ տեղերու համար ոչ մէկ պա-
տասխանատուութիւն:

Ճաշագին՝ 150 Ֆ.:

ԲԱՅՈՐ
Արձակագործ - Նկարիչ

Իր վերջին գործերը կը ներկայացնէ
Յունուար 31-էն Փետրուար 6, Եան'ց -
Քլէօպ (5 Ավիւնի Ռէյլ, Փարիզ):

×

ՏԵՐ - ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

գործերը կարելի է տեսնել Փետրուար
2-էն Մարտ 2, Կալուի Կորոզան, 18 ռիւ
տիւ Ռուլ (Փարիզ 1):

Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Ն Յ Տ Օ Ն

Փ Ա Ր Ի Չ

Հինգշաբթի օր, Փետրուար 6, տօն է
Սրբոց Վարդանայ Զօրավարաց Մերոց,
Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կա-
տարեցան ի մեծի պատերազմին - 451
թուականին:

Այսօր անուան տօնն է նաեւ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱՌՈՂԻԿՈՍԻՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին
հանգիստը պատարագ կը մատուցուի եւ
կ'ողբկոչուի Վարդանայ Յիշատակը:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՆ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Մեր ժողովուրդին ուշադրութեան կը
յանձնուի, որ - «Պետական անօրինու -
թեամբ, բոլոր Հայերը - դպրոցական, ա-
շակերտ, պաշտօնեայ, աշխատուոր կամ
ուրիշներ - կրնան այսօր բացակայիլ ի-
րենց զբաղմունքէն՝ իրենց կրօնական
պարտաւորութիւններուն համար»:

×

Լ Ի Ո Ն

Հինգշաբթի, Փետրուար 6, Տօն Սրբոց
Վարդանայ Զօրավարաց Մերոց՝ հա-
զար երեսուն եւ վեց վկայիցն:

Այս առթիւ ժամը 10-ին պատարագ կը
մատուցուի Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկե-
ղեցւոյ մէջ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարրերդդիական Միութեան Զը-
րանայի Շրջանի կեդրոնական վարչու -
թիւնը, իր բոլոր մասնաճիւղերով խոր
ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պ. Պօղոս
Պողոսեանի, զաւակներուն ու թոռներուն,
ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն
Տիկին՝ Մարիամ Պողոսեանի (ծնեալ՝ Զա-
խաւեան) մահուն առթիւ (Կառտան):

CALENDRIER

1986

- CEDIA -

Commandez pour vous-même ou
pour offrir, le CALENDRIER 1986
conçu et réalisé par le CEDIA

Vous trouverez chaque mois :

— les fêtes nationales et religieuses
— les dates importantes de notre
histoire

En plus, un thème différent chaque
mois accompagné d'une illustration
en couleur sur :

— L'Art arménien
— La Culture arménienne
— L'Eglise

— Des personnages illustres etc...
Envoyez votre chèque de 60 Frs. au
CEDIA : 15, rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES

Ս. ՅՈՒՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՉ

Երեքշաբթի օր Փետրուար 4, տօն է
Սրբոց Ղեւոնդեանց Քահանայից:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը
10-30-ին պատարագ կը մատուցուի:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Փետրուար 4, - տօն Սրբոց
Ղեւոնդեանց Քահանայից: Այս առ-
թիւ առաւօտեան ժամը 9-30-ին Լիոնի
Ռոն - Ալբի Քահանայներու մասնաւոր-
թեամբ կը կատարուի ժամերգութիւն
Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:
Յաւարտ ժամերգութեան հոգեհանգիստ
կը կատարուի Լիոնի եւ Շրջանի Եկեղե-
ցիներուն մէջ ծառայած վախճանալ
հոգեւորականներուն համար:

GALERIE DE LA CULTURE ARMENIENNE

HAY DISC

Un grand choix de

— DISQUES

— CASSETTES

— VIDEOCASSETTES

— FOULARDS

— LIVRES D'ARTS, ALBUMS, VITRAUX

— BRIQUETS

— PLAQUETTES

— VERRES DECORES

— GADGETS ETC. ETC.

TOUT EST ARMÉNIEN

DES NOUVEAUTES A COUPER LE SOUFFLE

LOCATION DE VIDEOFILMS,
TELEVISEURS, MAGNETOSCOPES et CAMERAS VIDEO

LOCATEL

ՀԱՅ ՏԻՐ

ՉԱՅՆ՝ ՈՒ ԳԻՐԻ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ ՓԱՐԻՉԻ ՄԷՉ

HAY DISC

35, rue Lamartine

Tél. 48 78 22 79

75009 Paris

Me Notre Dame de Lorette ou Cadet

OUVERT DU LUNDI AU SAMEDI DE 14H — 19H

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie

— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril en Arménie

— Du 19 Avril au 3 Mai
(Prix et conditions de ce voyage nous consulter).

(Nos prix comprennent — le transport aérien, tous les transferts, la pension
complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double /
bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSU-
RANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les
frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUNRYANTZ Sonia

OPTIMA TOURS

12, rue Vignon — 75009 PARIS

Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

LES ARMÉNIENS PROTESTANTS : ÉVANGILE et EFFICACITÉ

(à propos du livre du Pasteur Jean-Daniel Sahagian)

Nous sommes heureux de présenter au public arménien le livre récemment paru du Pasteur Jean-Daniel Sahagian, *Le Mouvement évangélique arménien des origines à nos jours*, éditions G. L. C., 160 pages.

L'auteur, Président de l'Union des Eglises évangéliques arméniennes de France, dont l'action s'inscrit, depuis de longues années, dans un contexte de fidélité aux principes évangéliques et de service de la communauté arménienne nous est bien connu, de même que son père, le Pasteur Vahan Sahagian.

Un livre attendu

C'est donc sur la signification et sur le contenu de son livre que nous insisterons. Comme les Arméniens catholiques, les Arméniens protestants, au sein de la communauté arménienne, forment une mino-

par
Gérard DEDEYAN

rité dans la minorité. Moins bien connus peut-être que les premiers, parce que plus récents, ils méritaient qu'un livre en français leur fût consacré. Voilà qui est fait. Au plan scientifique, le livre du Pasteur Sahagian a l'avantage d'être fondé à la fois sur une documentation que l'on devine extrêmement solide et sur une expérience pastorale et communautaire de plusieurs décennies. En outre, l'auteur s'est essayé à une totale objectivité : il ne nous cache jamais les problèmes qui se posent aux protestants ou plus précisément aux Évangéliques arméniens, comme ils se dénomment eux-mêmes : aux États-Unis, l'assimilation s'étend au domaine du culte dominical, trop souvent célébré en anglais. Les Évangéliques, comme les catholiques ou les apostoliques, comme toute communauté chrétienne en Occident, sont menacés par le double fléau du matérialisme et de l'individualisme. A peine si nous pouvons marquer quelques réserves vis-à-vis de certaines formules de l'auteur, qui font partie du vocabulaire du protestantisme, mais qui auraient mérité peut-être d'être nuancées ou expliquées pour le lecteur non-protestant : ainsi, il est un peu surprenant d'entendre parler «d'évangélisation» des Arméniens au XIXème siècle par des pasteurs étrangers ou nationaux, quand on sait la place de l'Évangile dans la culture arménienne depuis les Saints Sahak et Mesrop; le mot «conversion» peut également surprendre appliqué aux nouveaux adeptes du Mouvement Évangélique, quand on sait que les premières communautés chrétiennes en Arménie remontent à l'aube du christianisme; par ailleurs, on aurait souhaité que la tendance doctrinale des Évangéliques arméniens, au sein des diverses églises protestantes fût quelque peu précisée. Ces quelques réserves faites, on s'émerveillera de découvrir à travers cette étude dense et suggestive la ferveur chrétienne,

le courage et le sens de l'efficacité qui caractérisent les Évangéliques arméniens, pourtant officiellement apparus il y a moins d'un siècle et demi, et comptant au plus 40.000 fidèles sur près de 7 millions d'Arméniens dans le monde.

La lecture du livre du Pasteur Sahagian, rédigé très clairement et très agréablement, pour un large public, permettra de découvrir cet atout important que représentent, pour l'ensemble de la communauté, les Évangéliques arméniens.

Les difficultés initiales des Évangéliques arméniens

Evoquant la naissance du mouvement, l'auteur montre qu'il a des racines arméniennes, en particulier dans les aspirations au dépouillement de certaines sectes médiévales (Thondrakians, par exemple), mais surtout dans la curiosité pour la Bible manifestée par des intellectuels de Constantinople en relation avec les sociétés Bibliques russe et anglaise, au début du Réveil arménien du XIXème siècle : dans les années 1830, le patriarche arménien de Constantinople accepte la création d'un séminaire de théologie voué à l'étude de la Bible et, dans les églises de la capitale, fit remplacer les images pieuses par des versets de la Bible.

Alors pour la première fois, la Bible est traduite en arménien moderne et en ture (pour les nombreux Arméniens turcophones), en attendant de l'être en kurde (pour les Arméniens de la région de Diyarbakir).

L'arrivée des missionnaires américains intensifia, certes, le dynamisme de ce courant évangélique, mais c'est à l'intérieur de la société arménienne ottomane que le premier élan est né.

Mais les difficultés devaient vite surgir, par les réactions conjuguées d'un nouveau patriarche et de certains hauts fonctionnaires arméniens conservateurs appuyés par le gouvernement impérial. Les persécutions (emprisonnement, exil, fermeture de magasins) obligèrent les adeptes des idées nouvelles, par ailleurs excommuniés, à se constituer, en 1846, en «Eglise évangélique arménienne», certes indépendante de l'Eglise apostolique arménienne, mais affirmant sa spécificité face aux autres églises protestantes. C'est dans des conditions analogues qu'avait été fondée, environ un siècle plus tôt, l'Eglise arménienne catholique, héritière par ailleurs des aspirations unionistes des catholicos du royaume de Cilicie.

Le bilan de l'œuvre à la veille du génocide

Atteignant tout juste le millier de fidèles en ce milieu du siècle, les Évangéliques sont plus de 60.000 à la veille de 1915.

Ils obtiennent des succès marquants en Cilicie et dans la région de Kharpert, atteignant les limites de leur expansion géographique vers 1873, mais travaillant dès lors en profondeur.

L'Arménie russe était également tou-

թիւ 102

ՍՈՒԼԵՅՄԱՆ

ԵՒ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Փայօ» հրատարակչատան «Լա Տէ-մարշ տէ Պաթիւօր» շարքին վերջերս լոյս տեսաւ Հանրի Շթիէրլէնի «Սուլէյման» հատորը: 220 էջոց այս գիրքը կը պարունակէ զանազան կոթողներու 136 դուռնուր լուսանկարներ ու 50 յատակա-դիմ — հատուած: Կը բաղկանայ նախա-րանի մը, եօթը գլուխներէ եւ եզրակա-ցութեան բաժինէ մը:

Գործին նախաբանին մէջ հեղինակը կը շեշտէ թէ իր նպատակն է ծանօթացնել Օսմանեան ճարտարապետութիւնը եւ փաստել թէ եւրոպական Վերածնունդի զուգահեռ այս ճարտարապետութեան մէջ ալ, Սուլէյմանի շրջանին տեսնուած է ճարտարապետութեան ընդհանուր պատ-մութեան տեսակէտէն նոյնքան կարեւոր վերանորոգումի, զարգացումի թափ մը: Արեւմուտքը արդէն ընդհանրապէս քիչ շահագրգռութիւն ցոյց տուած է Բիւ-զանդիոնի հանդէպ, քանի որ կար հոռ-մէական — կաթողիկէ եւ ուղղափառ եկե-ղեցիներու բաժանումը: Իսկ Բիւզանդի-ոնի Օսմանեան Իշխանութեան կողմէ զբաղւածին (1453) ետք այս տկար շահա-զորդութիւնը չեղտուեցաւ, դառնալով ուղղակի անտեսում մը. անտեսում մը, Օսմանեան կայսրութեան մշակոյթին եւ նաեւ արուեստին հանդէպ:

Այս աշխատութեամբ հեղինակին ձրդ-տունն է ցոյց տալ թէ արդարանալի չէ անտեսումը, քանի որ իրաւ խզում դո-յութիւն չունի Բիւզանդական եւ օսմա-նեան արուեստներու յաջորդականութեան մէջ: Այսօր Արեւմուտքի համար ուրանալ տուեալ այս իրողութիւնը պիտի նշանա-կէր պակասաւոր դիրք մը որդեգրել: Այն-պէս որ հեղինակը կ'առաջադրէ անվե-րապահօրէն, առանց կրօնական կամ քաղաքական նկատումներու դառնալ դէ-պի Արեւելք որպէսզի կարելի ըլլայ բառ-նալ այդ պակասը, ի նպաստ արուեստի

ամբողջական ու անաչառ ընկալումի մը, քանի որ երկուքն ալ ունին իրենց ուրոյն տեղը ճարտարապետութեան ընդհանուր պատմութեան հոլովոյթին մէջ: Հոգ չէ թէ նման քայլ մը յաճախ պիտի պահան-ջէ մեծ ճիւղ, որով միայն կարելի պիտի ըլլայ սակայն գերազանցել նախապաշա-րուաներ ու կանխակալ կարծիքներ:

Հատորին առաջին գլուխին մէջ կը տրուի Սուլէյմանի զահակալութեան ժա-մանակաշրջանը: Սուլէյման (1494-1566)

Ա. Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Օսմանեան զահուն վրայ զտնուած է 1520 — 1566: տարիներ որոնք հանդիսա-ցած են այս կայսրութեան ամենափայ-լուն շրջանը, թէ՛ քաղաքական, թէ՛ մը-շակութային եւ թէ՛ զինուորական գետնի վրայ: Սուլէյմանի զահ բարձրացած տարիներուն Ֆրանսայի զահակալն է Ֆրանսուա Ա.: Ասիկա շրջան մըն է ուր աշխարհի պատմութեան մէջ իրարու կը յաջորդեն կարեւոր ու մեծ զէպքեր. ինչ-պէս Ամերիկայի գիւտը եւ անոր հետե-ւանքները, առեւտրական մեծ ճամբանե-րու յայտնումը, որոնք ծայրագոյն Արե-ւելքը կապեցին Արեւմտեան աշխարհին: Այսպէսով համաշխարհային տնտեսու-թեան մէջ կարեւոր հանգամանք ստացան Արեւելքի նախանւթներու աղբիւրները, ստեղծելով տնտեսական փայլուն եւ բա-րօր վիճակ մը, Օսմանեան կայսրութեան համար, որ Սուլէյմանի շրջանին հասաւ

chée par le mouvement, auquel le célèbre Nersès Achtaguetsi, figure de proue de la lutte contre les Persans au début du XIXème siècle, se montra favorable quand il fut devenu catholique (1846). L'élan, freiné un temps par son successeur et dépendant en partie de la venue de pasteurs d'Arménie occidentale (problématique après la guerre russo-turque de 1877-1878) fut, dans l'ensemble, moindre.

Le bilan de ce premier demi-siècle d'existence pour les Évangéliques arméniens n'est pas négligeable.

Sur le plan du christianisme arménien en général, ils ont accentué le goût de la Bible, et développé, chez le clergé arménien apostolique, l'habitude de la pré-dication.

Sans omettre les constructions d'églises ou d'écoles de théologie, il faut souligner, avec l'auteur, l'importance de leur œuvre scolaire : création du célèbre Yéprad Collège de Kharpert (1878), encourage-ment (exceptionnel alors en Orient) à l'enseignement féminin, développement des écoles du dimanche et des mouve-ments de jeunesse.

D'abord aidés, matériellement et pour

la formation des pasteurs, par les mission-naires américains (répartis en diverses stations), les Évangéliques arméniens se prirent petit à petit en charge eux-mêmes.

Une communauté martyre

Les préventions à leur rencontre furent levées à l'occasion des massacres hami-diens de 1894 - 1896 : ils tombèrent en martyrs comme leurs frères apostoliques ou catholiques; ils firent bénéficier les rescapés des hôpitaux et des orphelinats créés par les missionnaires.

Les mêmes solidarités et le même hé-roïsme chrétien se manifestèrent pendant le cataclysme de 1915. L'auteur cepen-dant ne s'attarde pas sur les péripéties du génocide, connues grâce à de nombreux ouvrages, rappelant seulement que les Évangéliques, réduits à une quinzaine de milliers, étaient désormais voués, pour la plupart, à une vie diasporique.

(suite Page 4)

իր ամենատարածուն սահմաններուն. Պալատական հողամասէն մինչեւ Եղեգնոս ու մինչեւ մերձաւոր Արեւելք: Այս ընդարձակ կայսրութեան փառքին զուգահեռ Իսթանպուլ ալ դարձաւ փառաւոր մայրաքաղաք մը. հոն ճարտարապետութիւնը հասաւ բացառիկ չղջութեան մը: Շրջանի մասնաշաղկապներէն ետք հեղինակը կը խօսի Սուլէյմանի անձնատուութեան մասին. կը յիշէ թէ ան պարսկերէն, արաբերէն եւ մեծ հասանականութեամբ իտալերէն լաւ գիտէր, ունէր զիւրեան (1) մը եւ մեծ արուեստասէր մըն էր: Ան տարբերելով իր նախորդներէն, ուզած էր վերակենդանացնել հոռոմէա-րիւզանդացի կայսրերու յատուկ սովորութիւնները. այսպէս, Հունգարիոյ արաւաքէն գարձին Իսթանպուլ բերելով Անահիտի, Ապոլոնի եւ Հելլենիսի պարոնդեայ արձանները, մայրաքաղաքի բնական շրջանին կառուցուած ձիարաւարանին մէջ կազմակերպած էր յաղթանակի զօրանքը մը: Ինք է հեղինակը կարգ մը յեղաշրջումներու, բարեփոխումներու եւ օրէնքներու, ուրկէ կու գայ իր «օրէնսդիր» մակերէրը: Այս մարդին մէջ ալ ան հազար տարուան տարբերութեամբ մը զուգահեռ իրաջ կը գտնուի նոյն մայրաքաղաքի բնականոցի ծանօթ Ֆուստինիանոսի հետ:

Ճշգրիտ գնահատում մը կարենալու համար Սուլէյմանի շրջանի ճարտարապետական իրադրոժումներուն, հետաքրքրական պիտի ըլլար ակնարկ մը նետել նախորդ շրջաններու պատկերին, որու մասին կը խօսի հատորին երրորդ գլուխը:

Հոս հեղինակը կ'անդրադառնայ Թուրքերու ծագումին. կը յիշէ թէ թափառաւոր լինելէ, վրանաբանի այս ժողովուրդը Անատոլիոյ հասած է ժ. - ժԱ. դարերուն, ուր կը հիմնէ Սելճուքեան Կայսրութիւնը որուն սահմաններուն մէջ կը գտնուէին Պարսկաստան, Հայաստան, Պաղեստին եւ Անատոլիոյ: Վաղատուն այս ժողովուրդը չունէր ճարտարապետութեան ծանօթութիւն մը, հետեւաբար բնական երեւոյթ էր որ անոնք անցնելու համար կառուցումներու հանգրուանին, զիմէին իրենց հպատակ փոքրամասնութիւններու որոնք արդէն դարեւ ի վեր ունէին ճարտարապետական բովանդակ եւ փորձառութիւն: Եւ այս փոքրամասնութիւններուն զլիսաւորներէն էին Ասորիներն ու Հայերը: Այս իրողութիւնը կը բացատրէ հայկական եւ ասորական մեծ ազդեցութիւնը որ ակնհայտ է սելճուքեան ճարտարապետութեան մէջ: Այս բազմաբնույթ զոյգացած սելճուքեան ճարտարապետութեան վրայ է որ յետագային պիտի հիմնուի օսմաններու ու գարգանայ:

1243-ին երբ մոնղոլներն արշաւանքը վերջ տուաւ Սելճուքեան Կայսրութեան, քանի մը թուրք ցեղախումբեր միայն յաջողեցան վերապրել: Ասոնցմէ մէկն էր Օսմանի եւ իր հետեւորդներուն ցեղախումբը, որ ԺԳ. դարու վերջաւորութեան կորիզը դարձաւ ապագայ Օսմանեան Կայսրութեան: Այս Կայսրութեան ճարտարապետութեան առաջին շրջանի - մինչեւ Կ. Պոլսոյ գրաւումը - կառուցներէն կարելի է յիշել Նիկիոյ Կանանչ Մզկիթը, Պուրսայի Կանանչ Մզկիթը եւ Կանանչ Թիւրքէն, որոնց ազօթքի յատկացումը գմբէթածածկ սրահները ունին պարզ քառակուսի յատակագիծեր:

ԺԷ. դարու վերջաւորութեան ու ԺԸ. դարու սկիզբին կը տեսնենք աւելի բարդացած յատակագիծեր. ինչպէս՝ Պուրսայի Պալատի մզկիթը: Այս մզկիթը ունի դաւիթ մը հինգ փոքր գմբէթներով, իսկ մեծ սրահը ծածկուած է իրերայաջորդ երկու գմբէթներով: Ասոնք յատկանշական տարբերն են բնականոցի ճարտարապետութեան - Եփեսոսի Ս. Յովհաննէս եւ Կեղեցի (565) եւ Կ. Պոլսոյ Ս. Հեղինէի տաճարը (760) - : Այս տիպի յատակագիծերու գործածութիւնը յայտարար նշան է օսմանեան ճարտարապետութեան հետեւեալ արարական ազդեցութիւնը թօթափելուն: Հոն ազօթաւորներու յատկաւորները չունին կեդրոնական մասի մը բմբռնումը. դոյցացած են սիւնաշարերու հիման վրայ:

Հետեւելով օսմանեան ճարտարապետութեան զարգացումին, այս շրջանէն կարելի է յիշել Էտիքիէի երեք շէքիֆէով մզկիթը, ուր գմբէթը աւելի կարեւորութիւն ստացած մաս մըն է կառուցին մէջ: Այս շրջանին իսկ օսմանեան ճարտարապետութեան մէջ կը տեսնենք բարդեղանոց փայտաներու եւ շէքաբարներու գործածութիւնը:

1453-ին Մէհմէտ Բ. կը գրաւէ Կ. Պոլսը: Եկեղեցիներու մեծ մասը կը մնան

որպէս ազօթաւոր, վերածուելով մզկիթներու: Ասոնց զլիսաւորն է Այս Սօֆիան որ կը խորհրդանշէր Բիզանդական Կայսրութեան արուեստի բարձր մակարդակը: Ան իր չափերով ու ճարտարապետական լուծումներով կը հանգիստանար բիզանդական արուեստին զլուս գործոցը: Ան եղաւ կոթող մը որուն կատարելութեան եւ զայն գերազանցելու ճղատումը ունեցան միշտ օսմանեան գահակալները:

Մէհմէտ Բ. (Փաթիհ) եւ իր որդւոյն Պալատի Բ. շրջաններուն աւելի սերտացան նաեւ արուեստի կապերը Եւրոպայի Վերածնունդի արուեստագէտներուն հետ: Այս շրջանին է որ Լէոնարդո տա Վինչի ծրարած էր կամուրջ մը Ոսկեղջիւրի վրայ: Միշտ նոյն շրջանին իտալացի նկարիչ Ճ. Պելլիի եկած էր Պոլս ու զօժաժ Փաթիհի զիմնակարը:

Այս շրջանը ընդհանուր առմամբ պիտի ըլլայ անցքի շրջան մը, որուն պիտի յաջորդէ Սուլէյմանի եւ Սինանի գործակցութիւնը. գործակցութիւնը իշխանաւորին ու արուեստագէտին, որուն արդիւնքը պիտի ըլլայ Սինանի հանճարով իրագործուած օսմանեան արուեստին ճառագայթումը:

Զանազան վարկածներ կան Սինանի ծագումին մասին. անոր՝ որ օսմանեան ճարտարապետութիւնը հասցուց ամենափայլուն աստիճանի: Գիտնականներու կողմէն այս վարկածներէն ամէնէն աւելի ընդունելին այն է, թէ Սինան հայկական ծագում ունի:

Ան ծնած է 1489 կամ 1491-ին, Կեսարիոյ Աղբրոս գիւղին մէջ. փոքր տարիքէն իր մարմնակրէն ու մտային կրթութիւններուն համար ընտրուած է «տէլլիբմէ» (2) եւ բերուած է Կ. Պոլս եւ իսլամական ստացած է կրօնական կրթութիւն: Մեծ հաւանականութեամբ մասնակցած է Սէլիմ Ա. շրջանին կառուած Եփեսոսի եւ Պարսկաստանի արշաւանքներուն (1514): Ձինքը կը զուտնէր Պելլիատի գրաւումի գործին մէջ որպէս զլիսաւոր, ճարտարագէտներու խումբին: Այս շրջանին է որ կը սկսի ճարտարապետի իր ասպարէզը: Այս արշաւանքներու ընթացքին ան կառուցած է կամուրջներ ու զինական ամրութիւններ:

1536-ին Մէլիպի նահանգապետին համար կը շինէ մզկիթ մը:

1539-ի շուրջ է որ պիտի կոչուի Սուլթանի ճարտարապետութեան պաշտօնին, երբ արդէն յիշուած տարեկան է: Պաշտօն մը զոր անընդմէջ պիտի շարունակէ ամբողջ կէս դար, մինչեւ իր մահը (1588): Իր հասցուցած աշակերտներու թիւը կը հասնի 250-ի: Այնքան լուսավիտ է ու տիրապետած իր արուեստին որ 85 տարեկանին պիտի տայ իր երկրորդ զուլս գործոցը՝ Էտիքիէի Սէլիմիէի մզկիթը: Կը պատմուի թէ իր աշխատանքին տար ճարտարապետներէն ինք քրիստոնեայ ծագումով մով իսլամացած անձեր էին: Երեւոյթ մը, որմէ կարելի է հետեւցնել թէ հակառակ իր կրօնափոխութեան Սինան միշտ հակում ունեցած է ծագումով քրիստոնեաներու: Արդէն Օսմանեան Կայսրութեան մէջ ճարտարապետներու քրիստոնեայ զանգուածին պատկանելիութիւնը յաճախեցող էր:

Հոս հեղինակը անդրադառնալով իշխանաւորի եւ արուեստագէտի յարաբերութեան, զուգահեռ մը կը գծէ Միքէլ Անճելոյի ու Մետիչիներու, եւ Սինանի ու Սուլէյմանի միջեւ: Սինան որ Օսմանեան Կայսրութեան Վերածնունդի կերտիւն է, ժամանակակից է իտալական Վերածնունդի մեծերուն. ինչպէս՝ Փալատիոյ, Միքէլ Անճելոյի եւ Ժուլ Ռոմբինի եւայն:

Սինանի կը պատկանին 335 կոթողներ, որոնց աւելի քան երկու երրորդը Սուլէյմանի շրջանին շինուած են եւ կէսէն աւելին Իսթանպուլի եւ շրջակայ արուարձաններուն մէջ կը գտնուին: Ասոնցմէ կարելի է յիշել 81 մզկիթներ, 62 մետրէսէ, 19 գամբան, 17 էրպիստապա, 3 հիւանդանոց, 8 կամուրջ եւայն:

Սինանի գործերուն զլիսաւորներէն առաջինն է Իսթանպուլի Շէհզադէի մզկիթը, զոր Սուլէյման կառուցանել տուած էր իր գահաժառանգ որդւոյն յիշատակին: Շէնքը կը բաղկանայ քառակուսի բակէ մը, որ շրջապատուած է գմբէթաւոր դաւիթով մը, որուն իւրաքանչիւր կողմին վրայ կան հինգ փոքր գմբէթներ եւ ազօթքի կեդրոնագմբէթ սրահէ մը, նոյնպէս քառակուսի: Սրահին չորս անկիւնները զետեղուած են չորս փոքր գմբէթներ: Գմբէթին որպէս յենակ երկու

առանցքներու վրայ դրուած են չորս կիսազմբէթներ: Կեդրոնական գմբէթը կողջ չորս կիսազմբէթներ կը յենուն չորս մայր սիւներու: Գմբէթին վրայ կան 24 լուսամուտեր, իսկ կիսազմբէթներուն վրայ՝ իննական: Արտաքին երեսոյթէն ազօթաբար էր լաւը լաժնող առանցքին վրայ զետեղուած երկու միւսքիւնները իրենց ձուր զարդարանքով կը հակադրուէին կառուցին պարզունակ գմբէթուն: Այս մզկիթին յատակագիծը մեկնակէտ ունի Սյա Սօֆիայի տաճարը: Անոր մէկ առանցքի վրայ գետեղուած երկու կիսազմբէթներուն փոխարէն, որոնցմով աւելի շեշտուած է կառուցին երկայնքին տարածութիւնը, Սինանի գործին մէջ չորս կիսազմբէթներ ուղղահայեաց երկու առանցքներու ծայրերը տեղ դրուած են շեշտելով կեդրոնական յատակագիծի մը գոյութիւնը: Ասով իսլամական ճարտարապետութեան մէջ կը յայտնուի յեղաշրջում մը, ուր ազօթաբար մէջ որպէս նորայայտ տարր, ունինք միազանգուած միջոց մը: Սինանի յաջորդական գործերուն մէջ աւելի պիտի շեշտուի միջոցային միատարրութիւնը, ուր ջնջուած են սիւները, յառաջ բերելով աւելի ընդարձակ տարածութիւն մը:

Շէհզադէի մզկիթը գործ մըն է որ ամէնէն աւելի ընդօրինակուած է օսմանեան ճարտարապետներու կողմէ: Անոր նմանութեամբ շինուած են «Նոր Մզկիթ»-ը կամ «Կապուչա Մզկիթ»-ը:

Սինանի ամենակարեւոր կառուցներէն մէկը պիտի ըլլայ Սուլէյմանի գահակալութեան 30-րդ տարեգարձին առթիւ շինուած եւ իր անունով յիշուած մզկիթը: Ոսկեղջիւրին տիրապետող բուլբուլ մը վրայ է: Այս մզկիթը իր չափերով մեծագոյնն է օսմանեան ճարտարապետութեան մէջ մինչ այդ իրագործուած շէնքերուն: Ունի 108 մ. երկայնք, 72 մ. լայնք եւ գմբէթի բարձրութիւնը 54 մ. է: Մաս կը կազմէ համալիրի մը, ուր կան հասարակաց խոհանոց մը, վարժարան, գրատուն, բաղնիք, բուժարան եւայն: Արեւմուտքի մէջ այս մզկիթը նկատուած է Այա Սօֆիայի մէկ ընդօրինակութիւնը: Այս Սօֆիան, որ կը մարմնաւորէ թէ՛ կայսրութեան մը զաղապար եւ թէ՛ Արեւելքի քրիստոնեայ պաշտամունքը, միաժամանակ գերազույց փայլն է թէ՛ հաւատքին եւ թէ՛ իշխանութեան, ինչպէս էին Բիզանդիանի կայսրերը, որոնք իրենց անձին վրայ կը կեդրոնացնէին հաւատքի ու իշխանութեան մարմնացումը: Այս Սօֆիան իր ժամանակի ինքնատիպ մէկ յղացումն էր, որուն յատակագիծը հին շրջաններու միակն է որ առանց յենակէտերու ստեղծած է մեծադոյն ներքին միջոցը: Այս տաճարը ունենալով աչքի առջեւ Սուլէյմանի փափաքի որ Սինան կառուցանէ մզկիթ մը, որ վկայէ թէ Օսմանեան Իշխանութիւնը իր մեծութեամբ ու արուեստով կը հաւատարմէր Բիզանդիոնին եւ նոյնիսկ կը գերազանցէր զայն: Սինան գործածած է նման յատակագիծ մը, ընդարձակ գմբէթով մը, որուն առանցքին վրայ գետեղուած են երկու կիսազմբէթներ: Մեկնելով նոյն յատակագիծէն Սինան ուզած է շեշտել ներքին միջոցային ամրողականութիւնը: Գործածելով հանգիւրդ նման յատակագիծ մը, իր նպատակը եղած է ոչ թէ աւելի մեծ տաճար մը կանգնել, այլ ստեղծել իսլամական կրօնքի բմբռնումին առաւելագոյն չափով յամար միջոցով կոթող մը: Հոս պէտք է մտաբերել վերածնունդի վարպետներուն նպատակը որ էր նոր օրերու պահանջներու եւ կեանքին պատշաճեցնել հնադարեան տարրեր: Նոյն ընկալ միտումը ունի Սինան եւս: Անոր մօտ կը տեսնենք կոթողէ կոթող շինութեան ծածկոյթի լուծումը կատարելով հասցնելու ձգտումը, ինչ որ կը նշանակէր իրագործել մեծագոյն գմբէթ մը, կարելի եղածին չափ բարակ պատեր եւ շէնքէն ներս առաւելագոյն լուսավորում մը: Այս կէտը ուշագրաւ է երբ բազմաթիւ Այա Սօֆիայի հետ, ուր զլիսաւոր մտահոգութիւնն էր միաթիւ շէնք մը ստեղծել. մնաց որ, արդէն այդ շրջանի թէքիքը կարելիութիւն ալ չէր տար աւելի լուսավորում ունենալու: Մինչդեռ Սինանի գործին մէջ աւելի զօրաւոր է լոյսին ներթափանցումը:

Սինանի յաջորդական գործերը կ'ըլլան Բարա Մէհմէտ Փաշայի մզկիթը (1554) ուր գմբէթը կը յենու վեցանկիւն գրութեան մը, որ կազմուած է հնադարեան վեց սիւներէ, Միհրիմաճ Սուլթանի մզկիթը, Սոքուլլուի մզկիթը եւայն, որոնցմէ շատերուն մէջ զգալի է Սինանի ձգտումը դէպի կառուցներ, ուր լայնքը շէնքին իտալականէն աւելի է, ինչ որ կատարելագոյն կը պատշաճի իսլամական բմբռնումին: Ասկէ գաւա բոլորին մէջ նոյնպէս ներկայ է միշտ առաւելագոյն

լուսամուտ ունենալու մտահոգութիւնը: Սոքուլլուի մզկիթին լուսամուտներուն ընդհանուր թիւը կը հասնի 115-ի:

Սինանի ասպարէզին ամէնէն հասուն շրջանին, 1566-ին Սուլէյման կը մեռնէ: Հունգարիոյ արշաւանքին ընթացքին, իր մահով կը սկսի Օսմանեան Կայսրութեան անկումի շրջանը: Անոր կը յաջորդէ Սելիմ Բ.: Կայսրութիւնը մինչ այդ կը շարունակէ պահել իր երեւութական մեծութիւնը, վեղիւր Սոքուլլուի շէնքիւ: Սելիմ կը թաղաւորէ մինչեւ 1574 եւ իր գահաժառանգ Մուրատ Գ. ի յանձնելով դաւաճ, կը հեռանայ: Այս միջոցին երկրի գեղը կը վարէ միշտ Սոքուլլու, մինչեւ իր սպանութիւնը (1579): Այս փոփոխութիւններու ընթացքին Սինան միշտ կը պահէ իր տիրապետը եւ կը շարունակէ գործել:

Սինանի վատասակին զապաթնակէտը կը հանդիսանայ Սելիմ Բ. յիշատակին նշանաբանը Սելիմիէի մզկիթը (Էտիքիէ): Այս գործին մէջ ան ջնջելով դասական ճարտարապետութեան նաւի, կողմակի մասերու ներկայութիւնը, կը յաջողի լուստեղծել միազանգուած ներքին միջոց մը: Հոս, յաժամանակներու միջեւ ակնհայտ է բացարձակ միութիւն մը: Գմբէթը զետեղուած է ութանկիւնի մը վրայ, սիւներու սլացքին համապատասխան է հրակայ գմբէթին թեթեւութիւնը: Սելիմիան ինչի 27 մեթր արամպիծով գմբէթին փոխարէն, հոս Սինան կրցած է իրադրել 31,5 մեթր տրամագիծով գմբէթ մը, որով գերազանցած է նաեւ Այա Սօֆիայի գմբէթը: Կարելի է ըսել որ Սելիմիէի մզկիթը կ'ըլլայ Սինանի մօտ կէս դարու արդիւններուն ու ձգտումներուն ամէնէն կատարելա իրագործումը: Ան ժամանակի ընթացքին տիրապետած է նաեւ քէֆնիլոմիի գիտաբանութիւններու:

Հատորին եզրակացութեան բաժնին մէջ հեղինակը կ'ըսէ թէ Ժ. դարու Օսմանեան Կայսրութեան մէջ կը տեսնենք կոթողներու հոյակապ ծաղկում մը արքունի ճարտարապետ Սինանի տաղանդի շնորհիւ. ծաղկում մը, զոր կարելի է համարել ճարտարապետական եւրոպական վերածնունդին հետ: 1540 - 1580-ի միջեւ կառուցուած այս կոթողները կը կազմէ շրջա մը որուն մէջ կարելի է հետեւի յատակագիծային, ձեւական եւ միջոցային զարգացումներու: Սինանի տաղանդը Սուլէյմանի կրցաւ Իսթանպուլը վերածնել իր մեծ Կայսրութեան փառքին արժանի մայրաքաղաքի մը:

Հեղինակը ապա խօսելով Սինանի յաջորդներուն մասին, վերջին քանի մը էջերուն մէջ կու տայ յայտնի ճարտարապետներու անուններ. անոնցմէ կը յիշէ Սինանի աշակերտ Մահմուտ եւ Տաւուս աղաները:

Տրուած ըլլալով Օսմանեան Կայսրութեան բարձրագոյն կազմութիւնը, - յոյն հայ, սլաւոն, հունգարացի, արաբ եւայն - երբ կը խօսուի օսմանեան արուեստի մասին, հարկ է նկատի ունենալ ամբողջութիւն մը որ մարմնն առած է այս բազմազան բազմազաններուն ներքին լուսաներով:

ՇԹԻԷՐԷՆԻ ԳԻՐԷՐԸ կը խօսի զանգուածներու. բաւական դիւրամտալի է: Զանի արուեստագիտական մանրամասն յայտարարութիւններ, որոնք ոչ-մասնագէտ ընթերցողի մը խոշորագոյն պիտի հանդիսանային: Ան չգահանալով միայն նկարներով ու տալով մեծ կոթողներու յատակագիծերը եւ հատուածները, կը տարբերի նման հրատարակութիւններու մեծ մասէն:

Ա. Ա. ԹՈՒՌՈՅԵԱՆ

(1) - Դիւան - Հիմ ատեն աշուղներու, քերթագներու բանաստեղծութիւններու հաւաքածո:

(2) - Տէվրիթ - Անատոլիւն հաւաքուած քիստոնեայ պատմիկներ, որոնք իսլամական էթիկէի կը դառնային:

SOLIMAN et l'architecture ottomane, Henri Stierlin, Ed. Payot, Paris 1986.

“(...) Enfants de la bombe, des catastrophes, de la menace qui gronde...”

(Si c'est rond... note de lecture)

Il est paru en avril dernier *Si c'est rond...* Mais, outre le fait qu'il ait inauguré la collection Diaspora de la jeune maison d'édition KIRK, *Si c'est rond...* est aussi, et d'abord, un des récents ouvrages à ranger dans la cinquantaine, voire plus ?, qu'ait élaboré l'écrivain Jean-Jacques Varoujean, depuis approximativement 1956, année où sa première pièce, *Concerto* (1), fut radiodiffusée, créée par Pierre Fresnay, avant d'être montée - l'année suivante - au Théâtre de l'Œuvre.

Presque trente ans bientôt ! de rapports, confrontation, affrontement, continus, douloureux peut-être, créateurs à coup sûr à la langue française et à une idée certaine de la scène. Presque trente ans auparavant, il y a tellement longtemps, en des décennies embrumées par la dissolution des souvenirs, en-deça de la rupture de 1975, commencer à inventer une œuvre inédite, inconfondable. Avec pour tous repères, pour toutes bornes, des défis et des muses intraitables :

une propension générale à l'indifférence ou à l'effarouchement face à des signes manifestes du Nouveau; l'isolement, quand certes l'ancêtre-devancier Vahram Gakavian alias Victor Gardon finissait sa trilogie mais que n'était pas encore née à la littérature l'actuelle et frêle poignée d'auteurs arméno-français d'expression française; la vigueur aussi de l'obstination au milieu de l'adversité, de conditions dont on peut deviner qu'elles furent précaires, de cette précarité qui fut le lot quotidien d'Adamov (figure héroïque d'un art en rupture, silhouette brinquebalant, l'ample manteau élimé, allant et venant de ses petites chambres d'hôtels crasseux à la brasserie le Royal Saint Germain où - souvenir très net de ma mère, en 1953, à quelques mois d'aller célébrer ses épousailles, et perdre son reliquat d'illusions, en l'église - mère de Jean-Goujon - son large visage toujours gris d'une barbe de quelques jours heurtait des susceptibilités de petite-bourgeoisie conformiste).

De l'activité multiforme, mais continuellement de statut dramaturgique jusqu'à l'écart de *Si c'est rond...*, de Jean-Jacques Varoujean, on doit retenir :

— des pièces pour les studios de l'ORTF des années 60, en particulier deux réalisations de Roger Kahane, *Les eaux dérobées* (1963, déjà !) et *Façades* (la première version, 1965), d'autres mises en scène dans des théâtres, à Paris comme à Rennes, et jusqu'à Avignon, Cf. *Apsoss* au Festival d'Avignon 1985. De l'ensemble de ces créations, dont le nombre annuel augmente par ailleurs sensiblement à partir des saisons 1975-1977, six ont été publiées chez Gallimard, par les soins de Jacques Lemarchand :

— telle ou telle pièce ou pièce radio-phonique;

— des spectacles pour enfants : adaptations de contes;

— et, en guise de baissé de rideau provisoire, participant d'un travail de traduction - adaptation - transposition : la pièce de Lévon Chanth, *Les Anciens Dieux*, présentée lors d'une «lecture spectacle» du Yan's Club en 1965; et les minutes du procès de Tehlirian, minutes qui constituent plus que l'intrigue ou la trame la substance même de 1915, laquelle pièce, si elle fut ressentie comme excessivement austère, représenta - quoiqu'en pensèrent alors les déçus, gogos mal dégrossis, amateurs impénitents de vaudevilles réchauffés jusqu'à n'en plus pouvoir - une occasion première que le «problème» armé-

nien dans un de ses aspects fondamentaux se donne à entendre en 1977, dans une salle parisienne.

×

Si c'est rond... ne constitue pas une approche frontale du «crime premier, pas si lointain» (p. 9), au sens où l'écrivain ferait correspondre au projet de liquidation du peuple en sa totalité une continuité d'énoncés sommés de restituer la totalité de la violence du désastre advenu à partir de 1915. Cette volonté absente d'adéquation, de représentation totale est fondée, plus encore quand on n'est pas sans savoir, depuis l'inachèvement de *Mnatsortsats*, un des grands sinon le grand dessein romanesque d'Hagop Ochagan, que «la Catastrophe, infinie mais étrangement uniforme, échappe à l'appréhension de l'artiste qui tente de l'embrasser» (2).

Du moins, l'ouvrage de J. J. Varoujean se présente pour partie comme un développement discontinu, éclaté (fragmentation intentionnelle et science du fragment : il faudrait y revenir) autour des événements - limites constitutifs de la violence génocidaire et du crime de silence des décennies suivantes, à travers en particulier le récit glacé d'horreur, pages 78, 79, de l'incendie de la cathédrale d'Ourfa.

Mais l'ouvrage se définit, autant sinon plus, comme une *tentative d'explication* : tentative de rendre intelligible la marche insensée du monde («le monde fou, comme un train fou» écrit l'auteur, page 50, non sans avoir déterminé, à la page précédente, que ce train roule à tombeau ouvert, qu'il court vers «(...) le néant, l'anéantissement»), l'enchaînement des injustices, des massacres, des «crapuleries», de la haine, de la souffrance c'est-à-dire, en définitive, la présence au monde du Mal à partir d'une connexion étroite et constante, d'une causalité directe entre la violence génocidaire et un «après»: entre une violence dans le même temps première (promue au rang d'Événement princeps fondateur d'une nouvelle ère) et ultime (une borne indépassable) et, d'autre part, une postérité de crimes ininterrompus, tous identiques dans leur intime proximité à l'abomination.

Telle est, en effet, la thèse de l'auteur, qui sous-tend ses convictions, puissamment formulées, et réitérées dans l'ensemble du livre. Est-elle novatrice, individuée ? Ou, au contraire, J. J. Varoujean s'est-il fait le porte-voix éloquent d'une opinion courante dans le monde arménien ? S'il importe peu de le déterminer, il convient plutôt de noter que les linéaments de cette thèse s'énoncent déjà dans les présentations au dos de couverture d'*Apsoss* (aux éd. Astrid, 1980, 100 p.), de *Thank you, Sir* (aux éd. Astrid, 1982, 72 p.) et dans la postface de cette dernière pièce :

Les crimes «que l'humanité commet aujourd'hui» sont, ainsi, (*Apsoss*, présentation) les prolongements des crimes de jadis, tandis que le monde qui «va à vau l'eau», la multiplication «de massacres partout, de génocides...» renvoient inmanquablement à l'avènement du crime premier et occulté (postface de *Thank you, Sir*, datée de 1981, avec réemploi significatif de la locution conjonctive «parce que»).

×

C'est autour et à partir de cette thèse, le noyau dur somme toute du discours de Varoujean sur le désastre, que l'idée d'un *pari* peut être développé dans les monologues, grandes tirades proférées, éruptées par Vig Hoosep (figure des plus insolites que Vig Hoosep, ange noir, clochard - philosophe surnommé Socrates, «empê-

cheur de vivre en paix», p. 89, tout comme Chu Chan, un des personnages d'*Apsoss*, et Témoin dans la Ville p. 93, il incarne et invite à la rupture, au «lâchez tout». Du haut d'une échelle de secours, son perchoir / pensoir, il fourbit inlassablement puis décoche ses argumentations mêlées d'injures, ajuste son tir pour - privilège de la forme dramaturgique - toucher en chaque lecteur la part la plus intime, pour solliciter sa conscience et, qui sait, moduler sa pensée. Ce personnage apparaît être, en second lieu, le seul rescapé d'une comédie-farce - à New-York - inachevée, morte-née du fait de contingences extérieures à l'auteur, voir p. 39 et 53 ; mais dont des éléments entiers furent insérés, lardés dans la matière en fusion de *Si c'est rond...*. La «pièce américaine», c'est en tout état de cause un motif récurrent de l'ouvrage, toutefois mineur en regard du propos saillant de l'auteur).

Au bord de l'abîme et de la dérégulation, Vig Hoosep ou l'auteur nous évoquent donc la perspective d'un pari de «revenir à la case départ» (p. 35), de rompre avec le déni, l'enchaînement des crimes. Option franche, tranchante en faveur d'une délivrance à notre portée, qui pourrait amorcer d'autres délivrances, au bénéfice notamment des Arméniens, ce pari inclut, à la base, une exigence de mise à jour,

par

B. Hamazasb SAKAYAN

d'examen, d'inscription ou d'enregistrement (à distinguer nettement de «reconnaissance par la communauté internationale», formule quasiment absente dans *Si c'est rond...* C'est dire que le propos de J. J. Varoujean ne prend pas place dans une polémique toujours possible sur la nature et la portée pratique d'une telle reconnaissance).

L'exigence pourrait se conjuguer comme suit :

Que les contemporains, les nations témoins du désastre, en examinant ce siècle, examinent partant leur conscience, «cette mauvaise et sale conscience» (3) de leur crime de non-assistance à peuple en détresse; qu'à la faveur d'une suspension toute provisoire («juste le temps qu'il faut, ça peut aller très vite», p. 49) de leurs activités toutes assimilées au *divertissement* pascalien (voir p. 50, 74 et 75), ils inscrivent le crime de 1915 dans la Mémoire et la conscience humaines (p. 63, 64 et 80, 81).

×

Le discours de J. J. Varoujean sur le désastre et le pari d'une délivrance n'est pas un discours comminatoire, ou prophétique, sur le modèle, par exemple, des livres de Jérémie, d'Ezechiel, etc. Il se présente plutôt comme discours de vérité, qui, véhément ou bien séducteur, doit toujours emporter la conviction. C'est un discours également a-chrétien, ou mieux encore en voie de s'extraire d'une vision du monde religieuse, monothéiste. Principal élément qui atteste de ce processus de sortie vers une réflexion laïcisée, *l'absolutisation de la notion d'Histoire* au détriment de l'idée d'Être suprême :

L'Histoire, dans *Si c'est rond...*, «tire les ficelles», (p. 50), ne laisse pas prise aux artifices, aux *combinazioni* de la casuistique. Récupérant tous les attributs du Dieu hébraïque, elle est terrible, implacable.

Si, d'autre part, l'Histoire est «une et indivisible», p. 80, c'est dire qu'elle est conçue comme totalité close sur elle-même, homogène, non-compartmentée par les catégories conventionnelles passé / présent / avenir, lesquelles ne sont jamais, il est vrai, qu'un découpage arbitraire dans le continuum temporel. Dans cette totalité ovoïde, circulaire, le crime connaît donc une extension incompressible, endémique. Il circule. A l'image de la haine, il gagne de proche en proche» (citation de Sartre, p. 31. Voir aussi les métaphores de la racine, de l'écharde et, p. 37 et 81, de l'odeur pestilentielle).

Cependant, pour atténuer cette laïcité

du discours, on note que celui-ci se déploie encore sur un arrière-fond d'allusions, de citations bibliques et, accessoirement, de Pascal ou Narégatsi (p. 25 - 27). Le personnage de Vig, par exemple, apparaît, p. 89, 91, comme un avatar du Christ et cite les Évangélistes. Un jeu de substitutions s'y décèle aussi : page 64, le crime premier du vingtième siècle renvoie, moyennant pastiche du verset 4 du livre de la Genèse, à l'homicide premier, perprété par Caïn aux «temps bibliques», p. 67.

Est-ce que *Si c'est rond...* serait, pour autant, le premier apport à une théologie laïque du désastre ? Hypothèse paradoxale ? Pas aussi incongrue qu'elle n'y paraît au premier abord, quand on connaît dans quel contexte ce livre intervient : en un vide, ou un manque de pensée métapolitique; philosophie et religieuse/théologique au premier chef; étant mis à part les «quatre livres canoniques» (4) de Chamdandjian, Andonian et du R. P. Balakian, ainsi que les lignes de recherche dégagées et travaux présentés dans le cadre d'un séminaire, à l'INALCO, «sur» le désastre (1981 - 83, à l'initiative et sous la direction de K. Beledian).

Qui ne se souvient, de plus, de l'appel, répercuté ici-même (5), à une «théologie de l'exil», je dirais plutôt de la triple expérience du Massacre, de l'Exode et de l'Exil. Un appel à comprendre, sans conteste, comme un symptôme objectif, parmi d'autres, que la triple expérience n'a pas vraiment commencé à être pensée, reçu dans un univers de sens, notamment chrétien. A l'opposé, penser totalement la triple expérience dans la conceptualité chrétienne pourrait vouloir dire : nourrir une intention *asymptotique* d'approcher, autant que faire se peut, le Dessein divin, remettre momentanément en question le principe de la martyricité arménienne (6) pour frayer des chemins de traverse du côté d'une culpabilité, ou d'une grâce rédemptrice (7) du peuple désastre. Ces deux éclairages achoppent néanmoins à la difficulté de déterminer en quoi le peuple faillit, ou en quoi ses souffrances et sa mort feraient «germer des chrétiens» (8). Le désastre constituerait alors un Mystère, à charge pour les fils des pères assassinés de l'amener à la pensée comme chose *pensable*, comme pensée à créer, de l'expliquer (se l'expliquer / s'expliquer avec) et peut-être, au terme de ce périlleux parcours, déplier, dérouler et recevoir ses «utiles et merveilleuses leçons» (9).

×

Si c'est rond..., un espace d'écriture où le faisceau des motifs, présents *en creux* et récurrents depuis les années 50 dans le déroulement de l'œuvre, s'explique, s'éclaircit. Notre auteur enlève son masque. Est désigné par là un mouvement de recul, de retrait hors de la mascarade, celle d'un certain commerce social en France, au sein par exemple du monde des théâtres parisiens. Enlever le masque suggère également une remise en question du sujet concret et du sujet créateur : J. J. Varoujean ne souhaite plus écrire «des pièces de moi» / de Varoujean mais qui «soient moi»; il se présente désormais comme un auteur non pas «français d'origine arménienne» mais «arménien d'expression française», cette dernière auto-définition, exprimée en émission à la radio locale Radio Fourvière, appelant, il va sans dire, la discussion, la déconstruction.

Ces mouvements de retrait et de remise en cause personnelle n'éliminent cependant pas les regrets à l'égard des années passées, pages 55 et 71. A partir du sentiment d'invulnérabilité / disponibilité aux sacrifices, au don, même de soi («Plus on est Arménien, moins on tient à sa vie»), ce deuxième fragment de la p. 71 s'achève en effet, et sans ambages, sur une appréciation critique de l'évocation elliptique, allusive du désastre, telle qu'elle fut pratiquée dans certaines pièces, avec l'occurrence trois fois du mot «erreur(s)». Le loup ôté, J. J. Varoujean loue les valeurs qu'il juge fondatrices ou, du moins, fondamentales de sa communauté de naissance et d'élection :

1) La pérennité d'Anahide.

Par trois fois, p. 11, 39 et 67, *Si c'est rond...* est dédié «à Anahide», la mère

►

►

de l'auteur qui n'est plus, page 37», et sa petite-fille, née alors que l'ouvrage s'écrivait. Au-delà cependant, Anahide est identifiée, des p. 92 à 98, au feu, à la lumière. On peut donc soupçonner qu'elle symbolise la «vitalité» du peuple. Pour celui qui, présentant ses élaborations à titre d'offrande, s'affirme un fervent adorateur d'Anahide, cette vitalité arménienne est vécue comme un volume inquantifiable d'énergies qui peuvent fort bien s'altérer, changer de plan, de formes, de volumes mais qui - certitude qui ne se fonde pas, qui est à prendre, à partager ou à laisser-échapper à la règle de l'entropie.

2) Le pays, p. 67, 91, et les droits de l'homme arménien :

Au contraire de Baudelaire amendant la déclaration des droits de l'Homme de 89 par l'ajout, si mes souvenirs sont justes, du droit à l'ivresse, et de celui de se contredire. J. J. Varoujean égrène patiemment, des p. 84 à 97, les articles d'une déclaration toute personnelle, grave, ironique et parfois aussi cocasse. Cette nouvelle déclaration pose implicitement le problème du cadre d'exercice des droits énumérés. Si l'on suppose qu'il n'est pas d'autre cadre concevable que le pays souverain, *Si c'est rond...* est à lire, sans nier la plurivocité de ce qui s'y dit, comme une œuvre vive, portée par l'irrépressible aspiration à un avenir qui soit notre.

3) La colère. J. J. Varoujean, encore et toujours, s'affirme jeune homme en colère (à ne pas confondre avec le moraliste - contempteur du monde contemporain), interprète d'une collectivité excédée. L'exaspération, contenue à grande peine dans la présentation de *Thank You, Sir*, se transmue dans *Si c'est rond...*, p. 97, en son principe supérieur : «(...) nous explosons de colère». Il reste, dans ce même ordre d'idées, une question à caractère politique / pratique : ces potentiels de colère, comment se canalisent-ils dans la perspective des tâches de reconstruction nationale, du règlement de la question nationale ?

4) La langue arménienne, p. 86, 92. Dans le fragment de cette dernière page, il est dit nommément : «Une nation qui n'existe pas, c'est aussi une langue qui n'existe pas». D'où il se déduit que la volonté que la NATION SOIT implique nécessairement l'établissement dans la langue arménienne en tant que locuteur à part entière. Evidence de l'arménophonie, ou de la réarménophonisation, suivant les itinéraires personnels !

C'est pourquoi, s'il peut être intéressant en soi de procéder à une lecture de *Si c'est rond...*, du *Miniaturiste* également, à la lumière du «label "quasi-arménien"» (je reprend ici la pique, lancée sans malveillance par notre amie Lise Nazarian dans son compte-rendu du *Miniaturiste*, paru ici même, in no. 90 du dim. 6 janvier 1985), je suis à deux doigts d'estimer, pour ma part, que la problématique d'une textualité quasi-arménienne est non pas erronée, infondée, en aucun cas, mais datée, obsolète.

Nous achoppons indéfiniment à des évidences. Mais croyons-nous réellement au pays, dans l'extrême-Occident ou rétabli demain dans ses prérogatives, revenu dans le concert des nations, croyons-nous à sa langue ? Au bout du compte, à quoi pouvons-nous bien croire ? Les analystes, les glossateurs du Nouveau Paysage Intérieur feraient bien, non pas pour répondre aux sommations de l'idéologie du Hayababhanoum, mais par cohérence, pour accéder au passé et aux références propres, de passer par, et traverser la lapalissade avérée de l'arménophonie, de l'arménographie.

×

Il n'est pas raisonnable que l'auteur de *Si c'est rond...* ait pu, ce qu'il me disait il y a peu, être déçu de la gent journalistique et des «milieux intellectuels» arméniens - francophones. Ce sont là entités fantomatiques, mots vides, vides de capacité à écouter, à commenter des livres

pourtant en français. Et que devrait-il en avoir à battre, J. J. Varoujean ? Il a su irrité, «hérissé le poil» de maint lecteur français. Il a su rencontrer l'accueil réel, enthousiaste, de particuliers, de consciences individuelles, à Alfo comme à Lyon, au premier rang desquelles je citerai Garo Ulubéyan (10). Jeunes le plus souvent, sans autres prétentions que d'aimer les manuscrits enluminés, les écrits de Pères, que d'être attentifs aux nouvelles parutions, ces individualités font de *Si c'est rond...* - le plus bel hommage pour un auteur - une lecture assidue, voire quotidienne, le vive comme ouvrage de référence, comme objet médiateur entre nous et les autres dont on ne saurait rougir... Loin s'en faut.

×

L'auteur finit de rédiger «C'est pas carré; tentative II», à paraître à la rentrée 86.

×

Prochaines représentations :
- «La vague», au théâtre de l'Isle St. Louis, deuxième création, 19 avril - mai 86.
- Les baigneuses de Californie, au Petit Odéon, 18h30 - du 22 avril au 18 mai 86. Mise en scène, Roland Monod.
- «Façade II», au théâtre du Lucernaire Forum, septembre 86 (prévision).

B. HAMAZASB SAKAYAN

1) «C'est venu d'une conversation avec Pierre Fresnay dont j'étais l'assistant à la Michodière. Il m'avait dit : «la plus grande des pièces, c'est Œdipe et je rêve d'un Œdipe moderne». Je me suis dit alors qu'Œdipe était l'histoire d'un policier chargé de mener une enquête et qui s'aperçoit qu'il est le vrai coupable. Il a donné la mort sans le savoir... Est-ce que cela fait de lui un criminel?»

Pour la première fois au théâtre. Concerto mêlait un ensemble de moyens techniques, son, lumière, images télévisées... Le héros se rencontrait lui-même sous la forme d'un enfant. Ces idées nouvelles n'enchantèrent pas la critique... Mon ami Varoujean, article liminaire par Paul Chambrillon, in no. 707, 1er avril 82, de l'Avant-Scène théâtrale, avec texte intégral de la pièce Baron, baronne.

2) Extrait de l'entretien «A l'ombre des cèdres», revue Haïrenik, mai 1932, trad. Marc Nishanian, dans sa monographie «Hagop Ochagan. Tel qu'en lui-même», p. 78, 79, in Dissonanze, volume I, Milan, 1984.

3) Cf. postface de *Thank you, Sir*.
4) Formule de Marc Nishanian, entendue à sa conférence «Holocauste et Catastrophe», 21 nov. 85, centre culturel arménien - catholique St. Mesrob.

5) Voir no. du 28 juin 84, et les prolongements, échos, discussions dans l'entretien de Mgr. N. Zakarian, prélat des Arméniens de la région lyonnaise, avec Marc Nishanian, Haratch, no. des 25, 26 et 27 juillet 84.

6) J. J. Varoujean parle, à cet égard, p. 91, de nation arménienne «appelée à être canonisée».

7) Hypothèse virtuellement contenue dans l'intitulé «Le Golgotha arménien; Récits du martyrologue arménien...» de Krikoris Balakian.

8) «Sanguis martyrum, semen christianorum».
9) Dixit Sa Béatitude feu Mgr. Ignace - Pierre XVI Batanian, p. 35 de son opuscule «Une page de la tragédie arménienne, Appel à la conscience Internationale», 1965.

10) Est l'auteur, in Gamk du 20 avril 85, p. 3, de : «Si c'est rond, l'évidence d'une démonstration»; un entretien d'une très rare hauteur de vue et dans lequel J. J. Varoujean revendique l'insolence, qualité du jeune homme à la juste colère, à la «juste rébellion». On en retiendra encore deux sentences, comme gravées sur le roc : le désastre, «noyau énergétique du XXème siècle (...) a engendré tout un cortège d'horreurs...». «L'Histoire est un tout qui lie les hommes par des liens de responsabilité».

Quelques lignes également dans le Gamk du 15 oct. 85.

LES ARMÉNIENS PROTESTANTS

(suite de la 1ère Page)

Dans la deuxième partie de son livre, le Pasteur Sahagian étudie le Mouvement évangélique arménien depuis 1915 jusqu'à nos jours.

Les Evangéliques en Arménie Orientale

Les effectifs évangéliques subissent d'abord un brusque accroissement, du fait du flot des réfugiés en Arménie russe qui, après deux ans d'indépendance (1918-1920) est soviétisée. L'œuvre humanitaire des missionnaires américains y est d'abord tolérée, puis, vers 1924, un durcissement se produit. Revitalisée par les immigrants du «nerkart» (retour au pays), les Eglises d'Erevan et de Leninakan, anciennement implantées, manifestent aujourd'hui une réelle activité. En revanche les Pentecôtistes, non autorisés, mais présents dans l'intelligentsia, connaissent des difficultés.

Le Proche-Orient

Les rescapés du génocide se réfugièrent prioritairement en Syrie et au Liban. L'œuvre humanitaire accomplie dans les années 1920-1930 sous l'égide du «Near East Relief» (organisation humanitaire américaine présente également en Arménie orientale) est considérable : 11.000 orphelins sont accueillis à Beyrouth, avec l'aide des Evangéliques arméniens.

L'immigration arménienne en provenance de Cilicie (évacuée dès 1921) et du sandjak d'Alexandrette (évacuée en 1939) renforce les effectifs évangéliques au Liban, et Beyrouth prend peu à peu le pas sur Alep.

L'œuvre humanitaire sociale et scolaire réalisée par les Evangéliques au Proche-Orient est considérable. A Alep comme à Beyrouth sont créés des hospices de vieillards, des centres pour les aveugles et handicapés.

Prenant le relais de l'ancien collège d'Aintab, l'Aleppo College a été partagé entre les Evangéliques arméniens et les presbytériens arabes.

C'est à Beyrouth qu'a été fondé, en 1954, le Haigazian College, seul établissement universitaire arménien en diaspora.

Il y a des Evangéliques arméniens dans d'autres pays du Proche-Orient, par exemple en Turquie : une des églises d'Istanbul s'est vouée à la tâche de rassembler les jeunes Arméniens d'Anatolie, coupés de leurs racines, et de les rendre à leur identité, par exemple à travers des camps de vacances.

Les Etats-Unis

L'instabilité de pays comme le Liban ou l'Iran, certains problèmes en Syrie, ont déterminé un flux migratoire vers les Etats-Unis, et fait de ce pays, depuis plus de dix ans, le pôle du Mouvement évangélique arménien dans le monde sous l'égide, depuis 1971, de l'Union évangélique arménienne d'Amérique du Nord. L'auteur insiste à juste titre sur le rôle capital de l'Association Missionnaire Arménienne d'Amérique (A. M. A. A.), créée en 1918 pour panser les plaies morales et matérielles consécutives au génocide, en particulier par la formation de nouveaux pasteurs et une œuvre importante en faveur des orphelins.

L'A. M. A. A. se propose, actuellement, non seulement d'aider à la formation religieuse des pasteurs et des fidèles, mais aussi d'assurer un soutien financier aux centres de services sociaux, cliniques, orphelinats, maisons de retraite, ainsi qu'aux institutions d'enseignement (lancement d'une campagne d'un demi million de dollars pour un Haygazian College en 1980). Cette charité active des pro-

testants arméniens, marquée de pragmatisme anglo-saxon, se manifeste particulièrement dans la région de Los Angeles, qui joue un rôle pilote, avec son «Centre de Service social évangélique arménien» qui aide à l'accueil et à l'insertion des migrants venus du Proche-Orient.

La France

L'auteur, bien placé comme Président des Evangéliques de France consacre d'intéressants passages à ses ouailles. Il rappelle le rôle pionnier, à partir de 1924, des Pasteurs Barsumian et Chazarossian, entre autres, avec l'aide, au départ, d'une Mission protestante fondée en Alsace par le docteur Berron.

Un rôle important revient sans doute à la communauté évangélique d'Issy-les-Moulineaux, dotée d'un sanctuaire magnifique et qui a accueilli, en 1981, la troisième conférence préparatoire à la mise sur pied d'un Conseil mondial évangélique arménien.

Les activités pour la jeunesse sont appréciables : deux camps de vacances (La Source, La Fontanelle), une retraite annuelle, un périodique en français «Le Lémignon».

Conclusion : Les «minorités religieuses»

arméniennes :

Scission ou complémentarité ?

A travers la lecture du livre du Pasteur Jean-Daniel Sahagian, les lecteurs prendront conscience que, dans la communauté arménienne, il y a une force discrète mais sûre, représentée par le Mouvement évangélique arménien : sa première vertu est son souci d'authenticité chrétienne à travers une fidélité scrupuleuse à la Bible; sa deuxième vertu est son sens de l'efficacité, dont témoignent éloquemment ses réalisations sociales et scolaires. Les Evangéliques offrent enfin l'avantage d'être un relais privilégié vers les mondes anglo-saxon et germanique, qui leur ont imprimé leur marque, à travers le protestantisme.

Vis-à-vis des Protestants arméniens, comme vis-à-vis des catholiques, il vaut mieux sans doute penser en termes de complémentarité qu'en termes de scission. Celle-ci a été imposée, dans des circonstances historiques précises, par certains cercles qui, dans une certaine mesure, étaient liés au gouvernement ottoman. Les catholiques auraient sans doute laissé subsister sous forme de courant des aspirations à la réforme, manifestées en dernier lieu par les protestants, incarnant en cela l'esprit de tolérance dont l'Eglise apostolique arménienne a souvent fait la preuve.

Les périodes de tourmente ont fréquemment rapproché les diverses confessions arméniennes : rappelons, à la suite du Pasteur Sahagian, qu'au lendemain des massacres de 1894-1896, il y eut des échanges de chaires et des cultes communs entre apostoliques et évangéliques d'Anatolie.

Actuellement même, on constate de telles manifestations d'œcuménisme «interne». Les responsables religieux des trois confessions, dans la région lyonnaise, se réunissent périodiquement pour échanger leurs expériences pastorales et méditer sur l'Evangile.

Sachons gré au Pasteur Jean-Daniel Sahagian de nous avoir facilité cette approche fraternelle, par la sincérité, le sérieux et la facilité d'accès de son livre consacré au Mouvement évangélique arménien.

GERARD DEDEYAN
Maître de Conférences
à l'Université de Montpellier

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ԱՆԳԱՐԱ
ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիպրոսի հարցին կապակցութեամբ իր բռնած դիրքէն ետք, խորհ. Միութիւնն միակողմանի կերպով յետաձգած էր քրքրահալ պատուիրակութեան մը այցելութիւնը Մոսկուա: Ի վերջոյ, այցելութիւնը տեղի ունեցած է Յունուար 30-ին: Թարք. խորհրդային յարաբերութիւններ այլ զմարտութիւններ ալ ունին...:

×

«Միլլիթիթ», (Յունուար 31) -

Թէեւ գլխաւոր նպատակը այս այցելութեան երկու երկրներու միջեւ կառուցանելի կազմակերպելու ու թուրքոյի գնելիք կապն է, սակայն թուրք պատուիրակութիւնը կը չեղտէ, թէ «պարզ առուծախ մը չէ այս, այլ նոր շրջանի մը մեկնակէտը: Նոր շրջան մը՝ որ կրնայ ազդել թուրքոյի եւ ինքնորոշուող Միութեան քաղաքական քաղաքականութիւններուն: պէտք չէ այս կազմակերպութեան հասարակ հարց մը նկատել»:

×

Կիպրոսի հարցին լուծման համար իր բերած առաջարկներէն ետք ինքնորոշուող Միութիւնը ներկայիս ալ թուրքոյի Արտաքին նախարարութեան համար նոր մը առաջարկութեան մը աղբիւր դարձած է Սեւ ծովու Նիքոլայեւ նախաշնորհներին մէջ կառուցող իր նոր սաւառակները նաեւ որ պիտի բանի հիւլէական ուժանիւթով: Նաեւ, տրուած ըլլալով որ Միջերկրական պիտի բացուի նեղուցներէն անցնելով, թուրքոյի համար անխուսափելի պիտի ըլլայ Մոնթրէօի դաշնադիրը օրական լոյսին բերել: այս այն դաշնադիրն է որ նեղուցներէն անցելի պայմանները կը ճշդէ: Հարցը կը թուի «Կիէ»-ի նոր կնիք մը դառնալ թուրքոյի արտաքին քաղաքականութեան համար: «Կիէ» խորհրդային սաւառակներ այն նաեւ է որուն 1975-ին նեղուցներէն անցելով վճարու ծնունդ տուած էր: ԱՄՆ այդ անցքին արտօնութիւն տուած ըլլալուն համար քննադատած էր թուրքիան, պաշտպանելով այն թէքը թէ «Կիէ»-ի նեղուցներէն անցել հաշտակ էր Մոնթրէօի դաշնադիրն տրամադրութիւններուն:

Այս հարցին մասին տակաւին յատկացած ըլլալով հանդերձ Անգարայի տեսակետը Արտաքին նախարարութեանէն բարձրաստիճան պաշտօնատար մը հետեւալ արտայայտութիւնը ունեցած է. «Այդ դաշնադիրը երբ ստորագրուեցաւ հիւլէական ուժանիւթով բանող նաեւ զոյլութիւն չունէին: Ան կը վերաբերի միայն քոնսմի սահմանափակումին. իսկ նոյն ծովափը բաժնող երկրներէն նաեւ իրեն համար ոչ մէկ սահմանափակում ինքնորոշ աւարկայ է»:

Սաւառակներ այս նաեւ - Կրէմլին-ի - անցքը մեծապէս հետաքրքրած է նաեւ Միացեալ - Նահանգները, որ մօտէն կը հետեւին անցքերուն:

Ինչքան կառավարութիւնը մեծ շահաւորութեամբ կը սպասէ թուրքոյի հաւաքեցութեան: Միացեալ - Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարի օգնական Ռիչըրտ Փէրլէ ըսած է, թէ ինքն. Միութեան համար դժուար պիտի ըլլայ պիտի թէ սաւառակներ նաեւ մը չէ Կրէմլինը, սակայն անոր անցքին մասին տրուելիք վճիռը կը պատկանի թուրք կառավարութեան: Ան ըսած է նաեւ, թէ թուրքիա իրաւունք ունի «ոչ» պատասխանելու ինքն. Միութեան, ու շարունակած. «Եթէ թուրքիա այս մասին ժխտական պատասխան մը տայ, մենք ալ դժուար կը կանգնենք այս տեսակէտին»:

×

«Միլլիթիթ»-ի նոյն քիւր արձագանգ կը հանդիսանայ նաեւ Սթրազբուրկ պատա-

ՕՐՈՒԱՆ

ԴԵՊՅԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸՇՏՈՂՈՎ

ՎԵՆԵՏԻԿ ջուրերու տակ է կրկին, ճիշդ այն օրերուն, երբ հոն կը կատարուէր Երազման Բարեկենդանը: Ջուրերը 1 մեթր 59 քարձրացած են: Մակընթացութիւնը բացառաբար սաստիկ եղած է: Սան - Մարգոյի տաճարը եւ հարկուար խանութները ողորմած են, մէջն ըլլալով հոգաւոր ֆլորիանը, Սան - Մարգոյի հրապարակն ալ «աքուա ալթա»-ին տակ մընացած: Վնասները միլիոնաւոր լիւրերու կը հասնին: Երկու հոգի յանկարծամահ եղած են, ի տես իրենց բնակարանին՝ ջուրերով չըջապատուած: Ծարաթ իրիկուն, այն հանգիստութեանը, որոնք Ֆէնիչէ կը փութային Ռոսսինիի Օթելլոյ տեսնելու, կոշիկները հանած եւ հագուստները վեր առած փորձած են անցնել սառուցեալ ջուրով ծածկուած հրապարակը: Լակուային բոլոր կղզիներն ալ նոյն վիճակին մէջ են: Դարուս երրորդ ամէնէն զօրաւոր մակընթացութիւնն է:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ ԱՐԻ մէջ բացուած կատարեց «Լուսանկարչութեան Ազգ. Դպրոց»-ին, որ առաջինն է իր տեսակին մէջ եւ այս առթիւ խօսքերու փոխանակութիւններ ունեցաւ լրագրողներու հետ եւ լրագրութեան չինայեց: Հաստատեց թէ ինչ որ որոշ է, այն է որ զայլք երկու տարիներու ընթացքին, ինք՝ Հանրապետութեան Նախագահ է: Ինչ որ անորոշ է, միւսներն են: Ձեռով մըն ալ երախտագրութիւն յայտնեց Պառլ, անոր բռնած դիրքին համար: Արդարեւ, ակնարկներով Ժիւզեպի դիրքին «3-ի վրայ 2 Ժրանտագի», ըսաւ. - «Այսօր, ճիշդ է, երեք ժրայ՝ երկուք են»...:

ՁԻՒՆ ԶՄԵՌԸ կը շարունակէ աւեր գործել Ժրանտայի բազմաթիւ նահանգներու մէջ եւ որոշ տեղեր դեռ տասնեակ հազարաւոր բնակիչներ ելեկտրականութենէ զրկուած են: Ժրանտան չէ, անշուշտ, միակ զոհը, եւրոպական այլ երկրներն ալ, մէջն ըլլալով հարաւային - իտալիա ամբողջական ձմեռ մը կը «վայելեն»:

Խաճ կարգ մը միջադէպերու: Ինչպէս ծանօթ է՝ «Անջատողական» քրքիւն ուրակումն է Գիւրտեքուն...:

×

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ - Եւրոպայի ինքնորոշութեան Յունուար 29-ի նիստերուն ընթացքին խումբ մը «անջատողականներ» անախորժ պատահաններու պատճառ դարձած են: Ապահովութեան ուժերու դէմ ցուցարարներու դիմադրութիւնը պատճառ դարձած է հինգ հոգիի վիրաւորուելուն:

Ինքնորոշութեան նախարարի ժողովը երբ կը քննարկէր ահաբեկչութեան դէմ պայքարի հարցը, սրահին մէջ որպէս ուղեղ գիր զանուող եօթը անջատողականներ ոտքի ելլելով սկսած են հակաթուրք լողողներ արձակել ու թողութիւններ ցրուել: Վերջապէս ապահովութեան ուժերը յաջողած են զիրենք սրահէն հանել, ու յանձնել ոստիկանութեան:

Այս միջոցին Գեորգիան Ինան խօսք առնելով ըսած է թէ խստիւ կը դատապարտէ արարքը, ու շարունակած է. «Հոս երբ կը խօսուի ահաբեկչութեան դէմ պայքարի մասին, կարգ մը անձերու բացած զոհէն ահաբեկչներ կրնան ներս մըտնել»:

ԱՆԱՐԳ ՈՃԻՐ ՊԵՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԳԵՍ ՏԵՐ-ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ԼԵՒՈՆ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ
ՆԵՐՍԵՍ ԽՈՒՏԱՎԵՐՏԵԱՆ
Ս Պ Ա Ն Ն Ո Ւ Ա Ծ

ՅԱԿՈՒ ՊԱՐՄՈՒՄԵԱՆ՝ ԱՆՋԵՏԱՑԱԾ

Խոր ցաւով եւ բնական վրդովմով տեղեկացանք նոր ոճի մը, որ տեղի ունեցած է, Յունուար 31-ին, Ուրբաթ իրիկուն, արեւմտեան - Պէյրութ:

Արարքը, զոր «Ազգայն» Փետրուար 1-ի իր թիւով կ'որակէ «Դաւ» Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ» կատարուած է Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21.10-ին: Սպաննուած են երեք դաշնակցականներ՝ Վարդգէս Տէր - Կարապետեան (նաեւ նախագահ՝ Հ. Մ. Բ. Մ. ի կեղծ. վարչութեան), Լեւոն Պէրպէրեան եւ Ներսէս Խոստովեան: Նոյն արարքին ընթացքին, անհետացած է - հաւանաբար առեւանդուած - Յակոբ Պարսումեան:

Արեւմտեան - Պէյրութի Ալեք Մանուկեան ակումբին առջեւ է, որ դէպքը պատահած է: Չորս ընկերները, Հ. Յ. Դ. ակումբէն քաշելով տուն վերադարձի ճամբուն վրայ էին, երբ կառքէ մը գիրեալ արարքի իշխելով փորձած են առեւանդել զիրենք եւ անոնց դիմադրութեան առջեւ կրակ բացած են, տեղի ու տեղը սպաննելով՝ Վարդգէս Տէր - Կարապետեանը, Լեւոն Պէրպէրեանը եւ Ներսէս Խոստովեանը:

վերտեսներ: Անհետացած է Յակոբ Պարսումեանը եւ կը կարծուի որ առեւանդուած է:

Ժամ մը ետք, կը գրէ «Ազգայն», արեւելեան - Պէյրութի Դաշնակցական ակումբը հեռաձայնելով, անձանթ մը տէր եղած է արարքին յանուն «Հայ յեղափոխականներու դաշնակցութեան» - յեղափոխական Շարժում»-ի մը, որ իր մասին խօսեցնել տուաւ քանի մը ամիս առաջ Սարգիս Զէյթլեանի առեւանդումն ալ ստանձնելով: Հ. Յ. Դ. Յունուար 19-ին արդէն պաշտօնական գեկոյցով մը (լոյս տեսած նաեւ «Ուրախ - Լը Ժուր»-ի Յունուար 20-ի թիւին մէջ) կը ճշդէր որ «Այդ անուանումը մօտէն կամ հեռուէն որեւէ կապ չունի Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ եւ թէ Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէն միակ հեղինակութիւնն է որ կուսակցութեան անունով կը խօսի»:

Ք երկուշաբթի առտու, մեր տեսած փառիգեան օրաթերթերուն մէջ, «Լէ գլէֆօ» արձագանգած էր այս լուրին, ոգեկոչելով նաեւ Սարգիս Զէյթլեանի առեւանդումը (Մարտ 28, 1985):

ԵՐԵՎԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ
ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԵՍ - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24 - 30)

ԱՐԱՄ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐԳ
ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ԶԱՅՆԱՍՓՈԻՒՆԷՆ

Ուկրաինայի ձայնասփիւղը սկսած է Արամ Խաչատրեանի գործերուն նուիրուած հաղորդումներու շարքը: Առաջին հաղորդումը նուիրուած է «Գայեանէ» և «Սպարտակ» բեմադրերուն: Ուկրաինայի ծանօթացած են այդ բեմադրերու ըստեղծման պատմութեան, յատկապէս՝ արտասահման տեղի ունեցած ներկայացումներուն եւայլն: Հաղորդումներու շարքին նպատակն է ուկրաինացիներուն ներկայացնել Խաչատրեանի բոլոր գործերը: Ուկրաինայի ձայնասփիւղի Փոնտերուն մէջ կը գտնուին հաղապարհ ձայնագրութիւններ, որոնք արձանագրուած են զանազան տարիներ, հեղինակին կիւ տուած նուագահանդէսներու ընթացքին:

×

ԼԵՈՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱԳԻ
ՊԱՏՄԱՆ - ԶԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՅՈՒՇԱՐԶԱՆՆԵՐԸ

Հայ ժողովուրդի դարաւոր ճարտարապետութեան անբաժան մասը կը կազմեն Մեծ Հայքի 15-րդ նահանգ՝ Արցախի տարածութեան մէջ մասը զբաղեցնող ներկա-

կայի Լեւոնայի Ղարաբաղի ինքնավար մարզի պատմա - ճարտարապետական յուշարձանները: Այս գանձերու մասին կը խօսի Ծահնէ Մկրտչեանի «Լեւոնայի Ղարաբաղի պատմա - ճարտարապետական յուշարձանները» երկրորդ գիրքը, զոր լոյս ընծայած է «Հայաստան» հրատարակչական: Գիրքին մէջ ներկայացուած են 1600 յուշարձաններ, շուրջ 100 վանքեր, 850 եկեղեցիներ, բազմաթիւ բերդ - ամրոցներ, բնակավայրեր, պալատական համակառուցներ, կամուրջներ, հին դերձմանատուններ, խաչքարեր, արտադրական ընդթի կառուցուածքներ եւայլն: Հեղինակը տարիներ առաջ ըլլալով տու - եալ շրջանի պատմա - երկրագիտական թանգարանին տնօրէնը կարելութիւն ունեցած է անձամբ տեսնելու եւ մօտէն ուսումնասիրելու յուշարձանները, հաւաքելու եւ ամրոցապահելու անոնց մասին եղած սակաւաթիւ տեղեկութիւնները: Ծահնէ Մկրտչեանի գիրքը կը փաստէ, թէ Արցախի ճարտարապետական դպրոցը իր զարգացման բոլոր հանգրուաններուն մէջ սերտ կապ ունեցած է կեդրոնական Հայաստանի, յատկապէս Սիւնիքի ճարտարապետութեան հետ, հանգիստանալով անոր անբաժանելի բաղադրիչը:

Գիրքին մէջ տեղ տրուած է Դանձասար վանքին (ԺԳ. դար), Խոնքաւանքին, «բազում անգամ աւերած, բայց վերստին վերակառուցուած» Ամարասի (կառուցւած Դ. դարուն), Անիի Գուշավանքին, Հայաստանի ամէնէն մեծ Դազանչեցոց Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցւոյ, ամրոցներու՝ Զրաբերդ, Ծօշի Սղնախ, Բիւրի: Հեղինակը պատկերաւոր նկարազարդումներ կը ներկայացուցած է Արցախի խաչքարերը, բարձրաքանդակները, զարդանախշերը, վիմական արձանագրութիւնները:

ՄԵՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՐԿԵՆՔ ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զ.

Ո՞րն է ամէնէն ստորնացող ձեռնարկը աղերսարկուի մը կողմէ՝ ծագումով եւ դաստիարակութեամբ Հայ: Սմէնէն այս պահին, ամօթալին, յիմարութեան կամ գոթութեան յատկանշանքով որակելի: Աղերսը օտարի՞ն, անծանօթի՞ն, թէ իր արեւակիցներուն անխտիր՝ մեծաշարժէն մինչեւ ամենախոնարհ, ինչ ալ ըլլայ ա՛նոր ընկերային դիրքը, կամ հանգամանքները մեր համայնքներուն մէջ:

Որո՞նց առջեւ նուաւաւանդով, աղերսելով կարելի է ելք մը գտնել, այլանդակութիւններով պղտոր մեր հաստեածնէն՝ բուն միջեւ նախ հոգեկան խաղաղութիւն ստեղծելու համար: Մեր միակ, նախա՝ պատին նպատակին, մեր սրբազան դատին նուիրուելու համար, շարունակելու համար յամառ ու դժուարին մեր պայքարը:

Ոչ մէկ տարակոյտ: Առանց վարանումի: Մեր կուսակցականներուն առջեւ: Պարզեմբ ուրեմն, տեսակէտ եւ իսկողանքով:

Որ, այժմ մանաւանդ, ինչպէս սակէ զար մը առաջ ալ, ազատագրական պայքարին համար կուսակցութիւններու պէտք չունինք, արդիւնքը այդ ցոյց տուաւ փաստօրէն:

Որ, ձախողութիւններու բերմամբ չեղաւորուած, ազգը փոխանակ զգաստանալու, հոգեւէն յետադիմած է՝ ապացոյցները բազմաթիւ են:

Որ, կուսակցութիւնները այս փուլը կացութեան դարձան հանդիսանալու մէջ, ո՛չ միայն անգոր դուրս եկան, այլ աւելի խորապէս շերտաւորեցին մտքերը, ինչ որ կարելի է հաստատել «բազմահամար» քննարկութեամբ:

Որ, ազգին մէջ հանրային կարծիքին խեղճութիւնը, մշակոյթի եւ դաստիարակութեան պակասը կը խորանայ հետզհետէ, եւ մեր վիճակին, դիրքին, կարելիութիւններուն զիտակցութիւնը չունինք, որ համախմբումը հետզհետէ քայքայուելու է ենթակայ:

Որ, որո՞նք կրնան ասոր դարձմանը ձախուրդել, եթէ ո՛չ մեծաւ մասամբ անոր պատասխանատուները՝ կուսակցականները:

Այդ էր իրենց բուն կոչումը: Ահա անոնց ողջմտութիւնն է որ կ'ա՛նդերսենք:

Անոնց պարտքն էր ազգը նոր ոգիով կազմաւորելը, մեր ընկերային իրաւակիցներու տոկոսն ազգակիցներէն ազգին ապագան վերակերտելը:

Մի՞թէ ասոնք անբարտաւան աղերս՝ սանքներ են, ընդառաջ զայր բոլոր անոնց՝ որոնք մեր կեանքը դիտած, դատել կ'ուզեն:

Խորապէս, անկեղծօրէն կը կարեկցինք բոլոր անոնց վրայ, որոնք մեր մենախօսութիւններուն մէջ, անոնց ծնունդ տուող ոգիին մէջ, կուսակցութիւններուն հանդէպ հակառակութիւն կը տեսնեն, կը կարծեն որ անոնց գոյութեան իրաւունքը ամէն պարագայի մէջ ի սպառ կը մերժենք:

Մենք խոստովանեցանք, արիւարար, որ աշխարհ տեսած ենք անոնց գործունէութեան օրերուն մէջ, անոնց դադարաւորներով սնած, որով միշտ ալ խանդաղատանք ունինք անոնց հանդէպ՝ թէեւ երա՛զախար՝ ինչպէս որ իրենք եւս եղան: Սո՛ւտ ենք:

Չվարանեցանք, իրաւ է, մեր խոցելի կողմերուն դալով, պատասխանատուութեան խոչըր բաժին հանել կուսակցութիւններուն, զի, եթէ զանոնք ստեղծողները չեն բոլորովին, պարտ էին զանոնք դարձանել:

Ինչպէ՞ս կրնան արտաքին թշնամիները «ծուկիկ» բերել, քաւ լիցի՞ համոզել դէժ, եթէ չեն կրնար ներքին անխմատ, չին՝ ծու, փառամով տարրերուն հակամարտութիւնները կարգի բերել:

Ինչպէ՞ս սահմանել կուսակցութիւն մը եւ իր գոյութեան իրաւունքը:

Սեփական երկրի մը ազատ քաղաքա՝ ցիւները կուսակցութիւն կը հիմնեն, համախոհներու միացեալ ուժ մը կը կազմաւորեն, իրենց Պետութեան մէջ ընկերային, մշակութային, տնտեսութեան եւ ընդհանուր քաղաքականութեան վերաբերմամբ իրենց դադարաւորանութիւնը իրականացնելու համար, երբ երկիրը անկախ եւ սովորական պայմաններու մէջ ազգակից կամ քաղաքացիներու Փիղիքական գոյութիւնը փոխաբեր ենթակայ չէ:

Այդպէ՞ս է մեր պարագային: Այդպէս է՞ր:

Ո՛չ: Մենք ունինք մէկ խնդիր: Մեր հայրենի հողերը ազատագրելով թափառականներու վերադարձը, ուստի ազատ քաղաքացի դառնալը, ապա դադարաւորանութիւններ հետապնդելը:

Առ այժմ մէկ միութեան պէտք ունինք, Այդպէս համախմբումի, մէկ ընդմիջ խօսելու համար, ու զանազան՝ պատշաճ յանձնարարներու կազմութեամբ, ջանք թափել տակալու ի խնդիր՝ այդ միակ նպատակին իրագործման աշխատել:

Այդ յանձնարարները անուանենք աշխատանքային կուսակցութիւն եւ ո՛չ թէ քաղաքական:

Աշխատանքի, ո՛չ թէ երեսօլու: Այդ կուսակցութիւններուն մէջ, համասօրէն, եղբայրօրէն, պէտք է գործակցին, համախառնակաւ, մեծահասարակական միջոցներով անխոնարհ զիրքի ամէն ազգային, աշխատանքի բաժանման սկզբունքի հիման վրայ:

Աշխատանքի բոլորին համար, որքա՞ն ուզեն:

Այս տարրերը իրար դուրսդուր, զանոնք առաջնորդող ազգակիցներ են անկեղծ միութեան մը ստեղծած խանդավառութիւնը, իւրաքանչիւրին կարողացած ուղին, ընդհանուր կարծիքին ուժովը կազմաւորուած:

Թէեւ անհամեմատաբար աւելի լաւ պայմաններու մէջ, ոտքի տակ հող, մեր մօտաւոր երկիր պարագան ալ զրեթէ տարբեր չէր:

Մենք ոչ թէ սխալ, այլ մեր երազները իրականացնելու միջոցներուն գերիվեր արժէք տուինք ու ձախողեցանք (1):

Ո՞վ որ չկրցանք հաղորդակից բնել, թող ներողամիտ ըլլայ:

Մենք վերանորոգման, համախմբումով տոկալու ազգային միութիւն իւրաքանչիւր համայնքի մէջ՝ նոյն հեռանկարով կազմուած ուժերու պէտք ունինք, կուսակցութիւնները աւելորդ են, իշխանութիւններուն կողմէ աւելի դիւրաւ հետապնդուելու ենթակայ՝ աննկատ առնելու, իրեն ծառայեցնելու համար դարպասելիք միատուր մը:

Կուսակցութիւնները լուծելու մեր առաջարկը չի նշանակէր ազգը զրկել կուսակցականներու օժանդակութեամբ, ընդհակառակն, աւելի ծառայուն համախմբումի առիթ տալ, հաստատակամութիւնը վերցնել:

Ոչ որ ազգին դուրս ձգելու մտադրութիւն չկայ այս առաջարկին մէջ, պէտք է ջնջել ազգէն հրաժարելու ամէն պատրուակ՝ թոյլ հոգիներու առջեւ իրեն չքմեղանք:

Այդ ձեռնարկին մէջ զինքը խանդավառ՝ ողջ միջնորդ մը պիտի գտնէ ժողովուրդը, եթէ եղբայրական անկեղծութեամբ ընդառաջ զան հաստատենք, եթէ ամէն քերականութիւն փարատելու ճիշդ թափուի:

Պէտք է ընդմիջով թօթափել «ո՞վ մեղմ է կ'արհամարհենք» մտայնութիւնը, եւ վերջ գտնեն իրարմէ քննարկ վերաբերմունքներ:

Ժողովուրդը պատանիի մը նման է, պէտք ունի զինքը խանդավառող, գեղեցիկ ելք խոստացող տուեալներու:

Այդպէս եղաւ անցեալ դարու վերջերը, զպրոցական պետի վրայ «Միացեալ բնկերութիւն Հայոց» ձեռնարկով, նոյնը 1918-ին, Հ.Մ.Բ.Մ. ի երեսօլով:

Ինչն անուն ալ որոտի լուծուած կուսակցութիւնները փոխարինող ազգային վերականգնումին նուիրուած կազմակերպութեան, ամէն երկրի մէջ կորիզով, էական է որ՝ շատ անգամ յուսախարհեցած ժողովուրդին գրական երաշխիքներ տրուին՝ իսկական եղբայրակցութեան գրականականներով համոզել:

Ճշմարիտ է որ, սովորական անհատին վրայ, կուսակցականը առաքինի կողմեր ունի, մեծ առաւելութիւններ. կարգապահ է, պարտադրարար թէ կամովին՝ զոհարարող:

Փոքրիկ խմբակները, կուսակցական ըլնջները ուրեմն, աւելի դործուն են, ունին իրենց իտեպլին մերձեցումին մէջ ուրիշ մոլորանկութիւն:

Գլխաւոր թերութիւններն, որ մեր ազգային յատուկ կեանքին մէջ ջլատող եղած է գործելակերպի մոլորանկութիւնն

Գ Լ Խ Ա Ր Կ Ը

ԳՍՐԵԳՐԸ ԲԵՍ

Շարքից դուրս էր եկել հեռուստացոյցս: «Լազուր» միաւորման համապատասխան արհեստանոցից մասնադէտ հրաւիրեցի: Եկաւ, տնտղեց, ասաց:

- Տրուական նստել է, նորով պիտի փոխարինել:

- Փոխարինէ՛ք, - համաձայնեցի ես:

- Խօսելու վրայ է, - նկատեց լազուրականը:

- Խօսելու ի՞նչ կայ այստեղ, - զարմացայ ես: - Զերը՝ դուք պիտի անէ՛ք, իմը՝ ես: Եվէն:

- Մերը՝ ո՞րն է, - հետաքրքրուեց եկուոր ընկերը:

- Տրուական բերելը, տեղադրելը, - չուշացրի ես:

- Զե՛րը, - իրենը շարունակեց լազուրականը:

- Իմն է՛լ՝ վճարելն է, ինչքան հասնում է զնացուցակով:

- Գալը - զնալը չհաշուե՞ծ, - մասնագէտը բաւ երեսօլի գէտ իրեն բաւարող խօսք չէր լսել ինձից:

- Զեր զնացուցակի մէջ ամէն ինչ նախատեսուած է, - բանիմաց մարդու պէս ասացի ես:

- Երբ տրուական բերէ՛ք, նորից կը զանգահարէ՛ք, կը տեսնենք:

Ու դուռը փակեց իր ետեւից:

Նրա այդ վերաբերմունքը, ճիշդն ասած, վերաւորեց ինձ: Նախ, ինչո՞ւ պիտի արուբեկան ես բերէի: Յետոյ, ի՞նչ է նշանակում՝ կը տեսնենք:

Որոշեցի գնալ միաւորման գլխաւոր դիրեկտորի մօտ: Ոչ թէ բողոքելու, ո՛չ, հազար անգամ ոչ: Այլ՝ նրա օգնութիւնը, օժանդակութիւնը ստանալու:

Իմ բախտից, հէնց ընդունելութեան օր էր:

Ես հիմա այդ դիրեկտորի ազգանունը մոռացել եմ: Մանաւանդ որ, նա արդէն «նախկին» է դարձել: Վերցնենք պատահական՝ Չաղոյեան ազգանունը: Չաղոյեանի մօտ անցնելու հերթը հասաւ ինձ: Գլխարկս ձեռքիս, ոտքս նրա առանձնաանկեակի դռնից ներս դրի եւ, այն է, իշխանաբար բազմեմ անօրէն պիտի շարժուէր, երբ վերջինիս առաջ պարզած ձեռքը ուղեփակողի պէս կանգնեցրեց ինձ:

- Գլխարկը թողէ՛ք ընդունարանում, - ասաց, ոչ, պարզապէս հրամայեց:

- Բայց գլխարկս ձեռքիս է, ոչ թէ գլխիս, - փորձեցի առարկել ես:

- Մենք նրա համար ուրիշ տեղ էլ ունենք՝ կախարան, - անվրդով իրենը պնդեց անօրէնը:

Ի՞նչ կարող էի անել, տունը՝ իրենը, իրաւունքը՝ իր ձեռքին:

Եւ դարձայ, գլխարկս կախեցի ընդունարանում:

Ե, շատ հեռու իրենց հանգամանքին տրեւանքէն. տեսակէտի մոլորանկութիւն, ներքին յարաբերութիւններու մէջ անհանդուրժողութիւն, քէն, ազգային արժէքներ սեփականացնելու սխալ դիրք՝ որ կը յանգի փոխաբաժնի գործակցութիւն մերժելու դժբախտ իրողութեան:

Ուստի նախամեծար կը մնայ ժողովրդակամ լայն համախմբումը՝ որ կը կրէ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ գրաշմբ: Գլխակի՝ ցարար զայն կազմաւորելով, օժտելով աշխատանքի մասնաշաղկապով, օժտելով պիտի յամառեցի նոյն իտեպլը հետապնդել իրաւամբ՝ ոչ իրքեւ իսպառ:

Կշիտ, հաշուեկշիտ, ամէնուրեք: Անհատ, կուսակցութիւն, ազգ, կը կըռուրին:

Երկիրը, երկիր, գոնեւորուն առջեւ նըժարներ ունին՝ կը կշռեն մեղք, մարմին: Վա՛յ անոր՝ որ պակաս գայ:

Երազներն ալ ծանրութիւն ունին՝ գեղեցիկ թէ ո՛չ:

Չգատ ըլլանք ընդմիջտ: Ամէ՛ն մի՛ ունէ՛ք (2):

Ինչե՞ր, չտեսնեք:

նարանի կախարանից, նորից տեսնանք սենեակ մ'ուայ:

- Լուռ եմ, - հայեալքը աստուած լիտի, զէպի ուր նետեց անօրէնը:

Երկար խօսելու բան չունէի:

- Ընկեր Չաղոյեան, - սկսեցի:

- Կարճ, - ընդհատեց նա, - հէքաթի տեսլու տրամադրութիւն չունեմ:

Երկու խօսքով յայտնեցի խնդրանքս:

- Արհեստանոց զանդահարէ՛ք, մարդ կանչէ՛ք, ամէն ինչ կը վերջանայ:

- Կանչել եմ, - եւ պատմեցի պատահածը:

Նա թթուած դէմքը դէպի ինձ շրջեց:

- Բողոքելու համար՝ մի հատ էլ քրթմնեց նա: - Այս ի՞նչ մարդկանց ենք չընկալատուած: Աշխատողի հետ խօսել զիտեւ, ոչ լեզու գտնել: Չէ՞ք մի բան է պատահում, իսկոյն՝ Չաղոյեանի մօտ: Կարծես Չաղոյեանին զրահամար են այստեղ նստեցրել:

- Բայց...

- Վերջացէ՛ք, - խօսքս կտրեց նա:

Շտապ թուղթ ու զրիչ վերցրեց:

- Հասցէն, անուն - հայրանուն - ազգանուն: Շուտ:

- Հոկտեմբերեան պողոտայ, տանն իմ տղա առաջին...

- Հիմի, ինչ է, յարկը, բնակարան համարն էլ պիտի ասէ՛ք, - նորից խօսքս կտրեց Չաղոյեանը: - Անուն - հայրանուն սկզբնաւորները եւ՝ ազգանունը: Այլ վերջինը՝ լրիւ:

- Գ. Բ. Բեա, - նրա ցանկութիւնը տանց ուշացնելու, կատարեցի ես:

Նա զրիչը յանկարծ վայր դրեց, աչքից վրաս:

- Ի՞նչ ասացիք: Բեա, - հարցրեց:

- Այո՛, Բեա:

- Գարեգին Բեա:

- Այո՛, Գարեգին Բեա: Հայրանուն է՛լ՝ Բախչի:

- Ուրեմն, այն գրողը դո՞ւք էք:

- Այո՛, ես եմ:

Դէմքն անմիջապէս փայլեց: Չի՞մացայից մտախախտաւ օրը արեւի շողը՝ տեղի՞ց եկաւ ու այդպէս նստեց ալ տեղ:

- Զեր մասին լսել եմ: Շուտ ասել էլի, հէնց օրհնած, - ձեռքերն ուրախութիւնից իրար շփելով, ասաց Չաղոյեանը՝ արագ բարձրացաւ տեղից, դուրս եկաւ գրասենյակի ետեւից, շարժուեց դէպ պատը եւ այնտեղ եղած աթոռը մօտեցրեց ինձ:

- Փոխադրուէ՛ք այստեղ, - աւելացրի:

- Ինչո՞ւ, - զարմացայ ես: - Այս անուն էլ ինձ լաւ եմ գիտեմ:

- Փոխադրուէ՛ք, փոխադրուէ՛ք, - իրեն պնդեց Չաղոյեանը, - գիտեմ թէ ինչպէ՛ք ձեզ լաւ գիտեմ այդ աթոռին: Միշտ զեց: Դիտմամբ ես նման աթոռ դրել եմ գրասենյակի մօտ, որպէսզի եկողը, աս յարմարութիւնից շուտ գնայ: Գլխաւոր՝ օժտելու ընդունել: - Իսկ հիմա պատահական ծանօթանալը. «Լազուր» միաւորման գլխաւոր դիրեկտոր Չաղոյեան:

Քաղաքավարութիւնից զերուած ես՝ ոտքի կանգնեցի, տալով իր պէս միայն ազգանունս:

Յանկարծ նա ձայնեց.

- Անահիտ, ներս բեր ընկեր Գարեգին Բեաի գլխարկը:

- Կարիք չկայ, - շտապեցի ես, - հետ նախ՝ ինքս կը վերցնեմ:

- Ա՛յդ էր պակաս, - կրկին ինձ մօտեցնալով, ինքնագոհ վրայ բերեց Չաղոյեանը:

Երեւաք քարտուղարուհին, ձեռքին զգլխարկս: Ինձ պիտի յանձնէր, երբ Չաղոյեանը այն լսեց նրանից:

- Ազատ ես, - դարձաւ նա քարտուղարուհուն:

Վերջինս թողեց սենեակը:

Չաղոյեանը, ինչպէս ծաղիկն են յոռւ սիրածին, գլխարկս մեկնեց ինձ:

- Խնդրեմ, ընկեր Գարեգին Բեա, - իր բողոքէք, նոյնիսկ այստեղ հաղնէ՛ք՝ ձեր հեռուստացոյցը՝ համարէ՛ք արդէ աշխատած:

Ես, ի հարկէ, գլխարկս չհագայ, չտար հրաժեշտ տուի Չաղոյեանին եւ արագ դուրս եկայ այդ՝ չափից դուրս հէքաթի կալ՝ ստանձնապահակից:

ԱԶԳ. ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ
ԶԱՐԹՅՈՒՔ
ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Վերջերս շատ կը խօսուի Հրեայ դա-
ղութներու մօտ տեսնուած ազգային ու
կրօնական զարթոնքի մը մասին: Այս ե-
րեւոյթին առնչութեամբ հարցադրոյց մը
կատարած է «Լը Մոնտ»-ի աշխատակիցնե-
րէն մին՝ Հ. Թիւք, է. Տէօշի հետ: Տէօշ
հոգեբան - ընկերարան է ու քաղաքական
ուսումնասիրութիւններու հիմնարկին
մէջ փրոֆէսօր: Ունի բազմաթիւ գրու-
թիւններ ծրարայի Հրեայ դաղութին ըն-
կերային եւ կրօնական կեցութեան
մասին: Ստորեւ մասեր այդ հարցադր-
ոյցէն.

ՀԱՅՐՈՒՄ. - Կը հաւատա՞ք Հրեանե-
րուն մօտ կրօնական զարթօնքի մը, եւ
որո՞նք են անոր գլխաւոր կանխանք-
ընկերները:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - Զարթօնք մը, այո, Հրեայ
ինքնութեան որպէս գլխաւոր հաստատում
մը անխտիր չի ընդունուի: Հրեական Վարժա-
րաններու եւ «քաջը» ճաշարաններու
բազմապատկուիլը ասոր ամէնէն յայտա-
րար նշաններն են: Աւելցնենք նաեւ մտա-
ւորական շրջանակներու մօտ Հրեայ մտա-
ծողութեան հանդէպ հետզհետէ աճող
հետաքրքրութիւն մը:

Հ. - Կրօնական այս զարթօնքը կապ-
ւած է ինքնութեան հաստատումի շար-
ժումներուն, քէ հիմնայ գաղութին յա-
տուկ երեւոյթ մըն է:

Պ. - 1968 թուականն է որ ընդհանուր
արժեւորում մը բերաւ ծրարայի մէջ
մասնակի հանդամանքներու: Իսկ երկ-
րորդ պարագայ մըն է Իսրայէլը: Վեց
օրուան պատերազմը Հրեաներուն տուաւ
Հրեայ ըլլալուն հպարտութիւնը. իսկ
Իսրայէլ տուաւ Փրանսական ընկերու-
թեան մէջ Հրեայ գոյութեան մը ճա-
շակը:

Ու արտակարգ երեւոյթ մը յայտնուե-
ցաւ. ծնողներ, որոնք ամէն բան մոռ-
ցած էին իրենց հրէութեան մասին, ուզե-
ցին որ իրենց զաւակները գիտնան ու սոր-
վին: Այսօրուան Հրեայ ընտանիքին մէջ
մեծ հայրն է որ գիտէ, հայրը չի գի-
տեր, ու զաւակն է որ սորված է կրկին:

Հ. - Կարծուած սերունդ մը ուրեմն...:

Պ. - Այո. այսօրուան նոր սերունդը
ծնողքին բոլորովին հակառակ Հրեայ մը
ընտան է: Իմ հոգեվերլուծական ասպա-
րէզիս մէջ հանդիպեցայ պարագաներու,
որ տղաք իրենց թրփատուած ըլլալուն
յանցանքով կ'ամբաստանեն իրենց հայրը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

20Ն ԱՌ ՄԱՍԻՍ
ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Իրան ձայններ: Մինչ մենք հեռուից
հեռու լսում ենք լուսթիւնը միայն, ճա-
նապարհորդները խօսում են եւ լուս-
թեան, եւ ձայնների մասին: Ոմանք յա-
տուկ նշում են խորը լուսթիւնը՝ գիշերա-
յին ժամին: Գերմանացի ճանապարհորդ
Վալթէրն, օրինակ, ասում է. ապէցնում
էր մեզ լեռան լուսթիւնը. ոչ հեղեղներն
էին հեղեղներին ձայն տալիս, ինչպէս
Ապպալաններում, ոչ առուակների խոր-
ջիւն, ոչ սաղարթների սօսափիւն, եւ ոչ
նոյնիսկ թաւազուր քարի թնդիւն: Լոկ
միայն շշուշ արեւմտեան հողմի, որ սո-
վորական է լեռների համար:

Իսկ 1888 թ. Օգոստոսին գաղաթ տա-
նող ճանապարհին ռուս ճանապարհորդ -
ներ Մարքովը, Փոլովը եւ Իվանովը ձեռն
եւ սառույցների սահմանագծում, ընդեր -
քէք ջրի գոշիւններ էին լսում. մօտակա-
րում, ինչ - որ տեղ ջրերը լեռնասոյգ էին
լինում՝ լեռը քամում էր, հիւսիսում եւ
հարաւում փռուած դաշտերը սնելու հա-
մար: Աւելի վերեւում, դարձեալ սառույց-
ների մէջ, նրանք հանդիպում են առուակ-

իրենք գիշերը գրկուած կը զգան. հրեայ
ժողովուրդին պատկանելու իրաւունքին:

Հ. - Սակայն ինքնութեան այս հաստա-
տումը, արդեօք երբեմն, ումանց մօտ փչ
մը շատ յարակուսակ ու մը չունենա՞ր:

Պ. - Այո, անշուշտ. երէկուան ստորա-
կայութեան բարդոյթն է որ այսօր վե-
րածուած է արտաքին զրկութեան երե-
ւոյթի մը: Այնքան որ կեդրոնական եւ-
րոպայի Հրեաները կը վախճան երբեմն
հակահրեայ ցոյցերու պոթկումէն:

Հ. - Բախումներ ունի՞ք ձեր համայնքի
մէջ, որոնց գլխաւորն է կրօնափոխ ըլլա-
լու հարցին մէջ դիտուած անփութութեան
թիւնը:

Պ. - Ոչ թէ միայն գլխաւորը, այլ ա-
մէնէն ցաւ պատճառող հարցն է այս.
Կապուած է խառն ամուսնութիւններու,
որովհետեւ բազմաթիւ ոչ - հրեայ ամու-
սիններ կը փափաքին կրօնափոխ ըլլալ:
Այսօր երբ կրօնական զարթօնք մը նկա-
տելի է, նաեւ արմատներու, աւանդու -
թիւնների վերադարձի երեւոյթ մը, կր-
օնափոխ ըլլալու դիմումները ռարունա-
կան օրէնքին խիստ տրամադրութիւնն են -
րուն կը բախին:

Հ. - Ինչո՞ւ այս խիստ կեցումներ:

Պ. - Ինքնութեան հարց մըն է այս, չեմ
կրնար ըսել թէ կրօնքով կամ ծնունդով
հրեայ կ'ըլլանք. ոչ ալ պատմութեան մը
կամ ժողովուրդի մը մաս կազմելով:
Հրեայ ըլլալը ամէնօրեայ ապրում մըն է.
ու այս է գլխաւոր կէտը: Հրեայ ըլլալ
ամէն բանէ առաջ կ'ենթադրէ հնազանդի
պարտադրութիւններու: Ծանր պարտա -
ւորութիւն մըն է այս. առանց հրեայ ըլ-
լալու ալ մարդ կրնայ դրախտին արժա-
նանալ, եթէ ընկերութեան բարոյական
պատշաճութիւնները յարկէ:

Թաթմուտ (սրբազան գիրքը Հրեանե-
րու) կը զգուշացնէ կրօնափոխութեան
թեկնածուն թէ հրեայ ժողովուրդը միշտ
հալածուած է. ու ի՞նչ կ'ըլլայ այսօր ան-
կեղծօրէն կրօնափոխ ըլլալ փափաքողի մը
կացութիւնը, վաղը, երբ հակահրեայ հո-
սանքները վերակենդանանան: Մէկը սի-
րել եւ նոյնիսկ փափաքել այդ անձին հետ
նոր բոյն մը կազմել, չեն կրնար կրօնա-
փոխ ըլլալու բաւարար պատճառ դառ-
նալ:

Հ. - Բայց չկա՞նք արդեօք կրօնափոխու-
թեան քեկնածուներ, որոնք աւելի ջերմե-
ռանդ են քան կարգ մը Հրեաներ:

Պ. - Հրեայ հօրմէ ու ոչ - հրեայ մօրմէ
ծնած զաւակներ որոնք չեն կրնար կրօ -
նափոխ ըլլալ, կ'ըմբոստանան երբ իրենց
հօրը կրօնքին հետեւելէ կը զրկուին:

Հ. - Ի՞նչ է ուրեմն լուծումը:

Պ. - Հրէութիւնը կրցած է վերապրել
չնորհիւ աշխարհական ու հոգեւոր իշխա-
նութիւններու միջեւ. հիմնուած անկարե-

ների, եւ նրանց փորած աւազուտների,
որոնց մէջ ծաղիկներ էին ծաղկում:

1788 թ. Տէր - Յովհաննէս Ոսկերիչեանն
իր պատմական յիշատակարանում գրում
է. «Օգոստոսի 20-ին իմանք Ակոսի գիւ-
ղի այգին, որը լեռան ստորոտին է. եւ
մեզ էին հասնում ձայնի վերելից՝ լե-
ռից, ինչպէս ահեղ որոտումներ մեծամեծ
թնդառօթների: Եւ հարցրեցինք շինական-
ներին, թէ լեռան գոշումը եւ ուժգին դը-
ղըրգմունքն ինչի՞ց են: Նրանք պատաս-
խանեցին. «Ձիւնն փրանի եւ անտի ար-
ձագանդ ձորոցն թնդան»:

27 Մայիսի, 1980 թ.

Գնում եմ Արագածի շրջանի Ծաղկահո-
վիտ գիւղ: Հարաւում Արարատն է, ա-
րեւմուտքում՝ Արաբաձը: Աւտոմեքենան
բարձրանում է լեռն ի վեր, եւ թւում է
հէնց այստեղից է լսելի Հայոց աշխարհի
երկու հսկաների լուռ զրոյցը: «Նայէ՛ք -
ասում եմ վարորդին, - նայէ՛ք ինչ գեղե-
ցիկ է»: Նա չի նայում՝ ամէնօրեայ իր
ճանապարհն է, խորամանկ ծպտարով սեղ-
մում է նուազարկիչի կոճակը: Եւ հնչում
է երգը: Երկրասարդի լիքը, թաւէ ձա-
յը, որ բխում է սրտի խորքից «մութ ու
խաւար» գիշերում Արարատի ու Արա-
գածի զրոյցն է անում:

Մաքիմ Կապ. «Ի՞նչ Արագած,
Դու իմանից փափրիկ ես».

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ Հայոց Պատրիարքը՝ Շնորհ
Արք. Գալուստեան, Յունուար 2-ին, ա-
յցելած է Պոմոնթիի Փըթիթ - Սէօն քոյ-
րերու ծերանոցը, ուր կը պատապարտին
նաեւ չուրջ 60 Հայեր: Պատապարեալն -
րու հետ Շնորհ Պատրիարք մտած է հա-
տատուութեան մատուցը, ուր Ֆէրիդի-
զի Ս. Վարդանանց Եկեղեցոյ մանուկ
դպիրները մեկնարանած են Մանգեան եւ
Ամանրի երգեր: Յաւարտ արարողու-
թեան Պատրիարքը շրջած է ծերանոցին
զանազան բաժինները: Սրահին մէջ հան-
դէս եկած է Պեդճեան Սանուց Միութեան
երգի ու պարի համոյթը:

×

ԿԼԷՏԵՅԻ Ս. Աստուածածին Եկեղեց-
ոյ սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 8-ին, Հա-
մազայինը ընդունելութեամբ մը պատ-
ւած է քանադացի Մ. Իշխանը: Երկայ
եղած են Համազայինի անդամներ, մե-
ծարեալին նախկին աշակերտները: Բա-
ցումը կատարելով Նահապետ Մեղրեան
տուած է Մ. Իշխանի կենսագրականը,
անդրադառնալով անոր հրատարակած՝
քանադացիներ, վիպային, թատերա-
կան շուրջ քսան գիրքերուն, ինչպէս նաեւ
մանկավարժական վաստակին՝ Պէյրոթի
«Նշան Փալանճեան» ձեռնարանին եւ Դըպ-
րեվանքին մէջ: Պօսք առնելով Շրջ. Վար-

լի հաւասարակշռութեան մը, ուր վերջին
խօսքը միշտ պատկանած է հոգեւոր իշ-
խանութեան: Մենք եկեղեցի չունինք, ոչ
ալ վերէն արուած վարդապետութիւն մը.
մենք՝ Հրեաներս պէտք է հպատակինք
հոգեւոր իշխանութեան, այսինքն օրուան
ռարունակներին:

Այսօր ռարունակաւորութիւնը կարող է
ու կարելու: Ան հետզհետէ խառն ամուս-
նութիւններու լուծում մը պիտի գտնէ.
այն հարցին, որ ծանր վտանգ կը ներկա-
յացնէ հրեայ համայնքին համար:

Հ. - Եթէ նոյն կարգը ծագէր ձեր գա-
ւակներում համար...:

Պ. - Եթէ գաւազն ամուսնանայ կրօնա-
փոխի մը հետ, հարց չէ. սակայն չեմ
կրնար ընդունիլ ոչ - հրեայ մը: Երկար
ատեն արգելափակուած միացի ճամբար-
ներուն մէջ ու հարց տուի թէ պէ՞տք էր
որ ծնունդ տայի հրեայ զաւակներու: Սա-
կայն կեսերի սէրը աւելի հօր էր: Եր -
բեք չծածկեցի ծագումն ու գաւազն ունե-
նալու որոշումիս զրկապատճառ որպէս
հրեայ յաւերժանալու փափաքս էր:

Թ. Ա. Թ.

չութեան ատենակալներ՝ տղթ. Օննիկ Բէ-
չիշեան, Մուշեղ Իշխանը որակած է լը-
րի՛ւ ուսուցիչ, լրի՛ւ բանաստեղծ, լրի՛ւ
վիպասան: Սաշիկ Արարատեան խօսք առ-
նելով շեշտած է Մ. Իշխանի մէջ պար-
կեշտ, շիտակ, անկաշառ մարդը եւ ար-
տասանած բանաստեղծին թարգմանու-
թեամբ՝ Գիփիլիկի «Եթէ»:

Մուշեղ Իշխան խօսքը ուղղելով Հա-
մազայինի անդամներուն լսած է. «Ինք-
զինքս երջանիկ կը զգամ հարազատ մի-
ջակցի մը մէջ գոնուելուս համար
բայց նոյն ատեն տխուր, որովհետեւ այս
բոլորը մեր շուրջն էր, ձեւարանն էր,
սակայն զէպքերը նետեցին այս ափերը:
Դարձեալ պիտի կորսնցնեմ գիրքն ու
մեկնիմ, ինչպէս իրենք կորսնցուցին մեզ
ու մեկնեցան»: Ապա խօսելով Սփիւռքի
մեր պատմութեան մասին, որ նոյնն է
ամէն տեղ, Մուշեղ Իշխան զայն նման -
ցուցած է յորձանքի մը մէջ նետուած լաւ-
տանաւու մը, որուն կը զարնուին ամէն
կողմէ ալիքներ, երբեմն հուժկու, տեսա-
նելի, որոնցմէ կարելի է խուսափել վար-
պետ թիավարութեամբ մը: Բայց ալիք -
ները կուգան նաեւ կողերէն, ետեւէն, որ
չեն տեսնուիր: Սփիւռքի մէջ մեր պայ-
քարը ատոր կը նմանի եւ նոյնն է ամէն
տեղ: Նշած է, թէ «Պէյրոթի մէջ այժմ
պայքարը աւելի Ֆիդիքական գոյութիւն
պահելու մէջ է, իսկ հոս՝ աւելի հոգե-
կան է. բայց պայքարը պայքար է: Պա-
տիւ՛ Գալիֆորնիոյ Հայութեան, որ հո-
գեմտաւոր իր պայքարը պատուով կը
մղէ: Դպրոց, եկեղեցի չինէլ ու ոտքի
պահելը դիւրին չէ եւ արդիւնքը մեզի
անծանօթ է առայժմ, բայց հիմնականը
հայ ժողովուրդի դարաւոր պայքարի ո-
գիւն ներկայութիւնն է, գիտակից կամ
բնազդային»: Հուսկ՝ շեշտելէ ետք Հա-
մազայինի դերը մեր պայքարին մէջ,
Մուշեղ Իշխան լսած է. «Ես աւելի շատ կը
հաւատամ մշակոյթի դերին, մեր դիմազի-
ծի պահպանման պայքարին մէջ յաջողե-
լու համար: Քաղաքականը ի՛ր կարգին,
քաղաքականը՝ ի՛ր: Բայց ի՞նչ կ'արժեն,
եթէ մեր ինքնութիւնը կորսնցնենք: Մեր
գիրն ու գրականութիւնն են, որ մեզ
իրկած են եւ կը հաւատամ, որ այսօր ալ
առնուազն մեզ գիտակից պիտի պահեն»:

ԿԱՐԴԱՅԷԻ
« Յ Ա Ռ Ա Զ » Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷԻ

4 Յունիսի, 1980 թ.

Վերջապէս նկատեցի «կնոջ ուրուագի-
ծը», որի վրայ ձեռնհաս սաւան է փռուած:
Պատճառը, երեւի, վարդապետն է, որ
բոլորէ առ բոլորէ խառնում է, երեւի փափ-
կութիւնն է, որ երեկոյացող օրուայ մէջ
աւելի է զգացում: Առեղծուած, որի հե-
ղինակը ժողովուրդն է:

(Հինգ տարի ցետոյ, Սպանիայում ճամ-
մորդելիս ուղեկցողը պէտք է ցոյց տար
մի լեռ, ասելով. «Միւրոյ լեռ է կոչում.
կնոջ պատկեր կայ գաղաթին. չնկատե-
ցի՞նք»):

Ժողովուրդն ամէնուրեք սրտալի լե-
զենաներ է հիւսում, զարդարելով իր
լեռը, դաշտը, իր բնաշխարհը, իր հերոս
զաւակներին:

Ուրիշ է Մասիս լեռան քա՛րը նոյնիսկ՝
վսեմական անբաւարար հողի, քարի եւ
ձեռն: Եւ ինչքա՛ն թանկագին է դառնում
տաճարը, երբ Մասիսի քարով է կառուց-
ւած: Հայոց թագաւոր Տրդատ Մեծն ա-
հա, ժողովուրդի յիշողութեան մէջ ապրում
է իր բնական հասարակարկի մի հսկայ, որ եօթ-
նորեայ ճամբայ է կտրել «Բարձր լեռ
Մասիսի ի վեր» եւ այնտեղից վերցնեն -
լով կարծր, անկոփ, ծանր ու մեծամեծ
քարեր, որոնցից մէկը մի ամբողջ քաղ-
մութիւն չէր կարող շարժել, հայկաբար
դերն է իր թիկունքին եւ ցած բերելով,
կառուցել Հոնփիսիէ կոյսի վկայարանը:

(Շար. 12)

Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Ն Ց Տ Օ Ն

Փ Ա Ր Ի Ձ

Պ. Նուպար Կիրանյան, Տէր Եւ Տիկին Անդրանիկ Գաբրիելյան Եւ զաւակները՝ Շուշանիկ Եւ Սիրանուշ, Տէր Եւ Տիկին Ժան Պաշտպան Եւ զաւակները՝ Թադևոս Եւ Ռակիան, Տէր Եւ Տիկին Ժաք Կիրանյան, Եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցառով կը ծանուցանեն իրենց կողմէ, մօր, մեծ - մօր եւ աղջակներին՝

Տիկին ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԿԻՊՐԱՆՈՍԵԱՆԻ
(Ծննդով՝ ձերանեան)

յաջը, որ սրտառհեղա Յունուար 30-ին, 72 տարեկանին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի, Փետրուար 5-ին, ժամը 10:30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Բրամարի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրեն այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիւնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Փետրուար 9-ին, կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Երջանկա- յիշատակ՝

ՍԵՐՈՎԵՆ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան 2-րդ տարեկիցին առթիւ:

Պատարագ, ժամը՝ 9:45-ին:

Հոգեհանգիստ, ժամը՝ 11:15-ին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

45, rue de la Défense

92130 Issy-les-Moulineaux

ԲԱՑ Է

Չորեքշաբթի, Շաբաթ Եւ Կիրակի
Ժամը 14-էն 19:

Գրադարանի հերթապահութիւն. - Շա-
բաթ օրերը ժամը 14-էն 16:

le CENTRE d'ETUDES, de DOCUMENTATION
et d'INFORMATIONS ARMÉNIENNES
« C. E. D. I. A. »

et la

«MAISON DE LA CULTURE
«ARMÉNIENNE D'ALFORTVILLE»

seront heureux de vous accueillir

du MERCREDI 19 FEVRIER
au DIMANCHE 23 FEVRIER inclus
de 10 heures à 19 heures

à

EXPOLANGUES

Grand Palais - stand no. E33
avenue Winston Churchill — Paris 8^e

Soirée d'inauguration Mardi 18 Février
de 18 heures 30 à 21 heures
et nocturne Jeudi 20 Février
jusqu'à 21 heures

INAUGURATION DU MEMORIAL ARMENIEN DE MONTPELLIER

DIMANCHE 16 FEVRIER

○ 9h . MESSE de REQUIEM (Basilique
N. D. des Tables à 100 m. du Memorial)
avec la Chorale Sahak - Mesrop de Mar-
seille.

○ 11h : INAUGURATION du MEMO-
RIAL sous la présidence de Meliné Ma-
nouchian. Discours, bénédictions et dé-
pot de gerbes.

○ 13h : RECEPTION à l'Hôtel de Ville.
Un repas arménien sera servi (participa-
tion : adultes 100 frs. / enfants 50 frs.*).

* Réservation obligatoire par courrier
avant le 10 février au siège d'«ARMENIE
VIVANTE» 7, ave. de Toulouse
34100 MONTPELLIER

Հինգշաբթի օր, Փետրուար 6, տօն է
Սրբոց Վարդանայ Չորավարացի Մերոց,
Հազար երեսուն Եւ վեց վկայիցն, որք կա-
տարեցան ի մեծի պատերազմին - 451
թուականին:

Այսօր անուան տօնն է նաեւ՝

ՎԱՉԳԷՆ Ա.

ՍՐԲԱՋՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին
հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Եւ
կ'ողեկոչուի Վարդանայի Յիշատակը:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՆ Ծ. ՎՐԻ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Մեր ժողովուրդին ուշադրութեան կը
յանձնուի, որ. - «Պետական տնօրինու-
թեամբ, բոլոր Հայերը - զպրոցական, ա-
շակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր կամ
ուրիշներ - կրնան այսօր բացակայիլ ի-
րենց զբաղմունքէն՝ իրենց կրօնական
պարտաւորութիւններուն համար»:

×

Լ Ի Ո Ն

Հինգշաբթի, Փետրուար 6, Տօն Սրբոց
Վարդանայ Չորավարացի Մերոց՝ հա-
զար երեսուն Եւ վեց վկայիցն:

Այս առթիւ ժամը 10-ին պատարագ կը
մատուցուի Լիւնի Ս. Յակոբ Մայր Եկե-
ղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇՆՈՐՀԱՎԱԽԻ

ՄԱՐՍԷՅԻ. - Տէր Եւ Տիկին Կարօ Սար-
եան 200, Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադևոս
Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ վարչութիւնը
500, Կիրակոս Կիւմիւշեան 100, Այրի Տի-
կին Մոնիք Թոմասեան 1000, Տէր Եւ Տի-
կին Վերգին Եւ Լեւոն Բարիքեան 1000,
Տիկին Սարա 80, Տիկին Փերուզ Տէր -
Մարգարեան 150, Լա Սիլուայի Ս. Կա-
րապետ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 500 Ժ.,
Մանաճեան 100, Մարի Ժամպաղեան 30:

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ կատար-
ւած հոգեհանգիստներուն. - Տիկին Վեր-
գին Ժամկոչեան 100, Տիկին Վարդուհի
Ժամկոչեան 100, Պ. Մկրտիչ Փէթիսեան
100, Յարութիւն Զապաճեան 500, Թով-
մաս Համաճեան 100, Աղանի Ճըլըղեան
100, Տէր Եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան
200, Տէր Եւ Տիկին Հայկազ Մարտիրոս -
եան 100, Տիկին Խօքսիդեան 500, Տէր Եւ
Տիկին Պերճ Վարժապետեան 200, Պալեան
100, Հայկազ Պողոսեան 200, Տիկին Շաքէ
Կրիկորեան 500, Տիկին Զարուհի Պէրպէր-
եան 100, Գրիգոր Նաճարեան 200, Տէր -
Պողոսեան ընտանիք 500, Տէր Եւ Տիկին
Պերճ Հազարապետեան 200, Սարաֆեան
ընտանիք 200, Տէր Եւ Տիկին Ժաք Կրի-
կորեան 500, Տէր Եւ Տիկին Բարսող Մա-
րտիրոս 100, Տէր Եւ Տիկին Արամ Պապայ-
եան 500, Տէր Եւ Տիկին Լեւոն Էքէր 200,
Մերոսեան 200, Պոլսահայ Հայրենակցա-
կան Միութիւն 500, Տէր Եւ Տիկին Րի-
թիքեան 200 Ժ., Արտաւազդ Սալիկեան
100, Տէր Եւ Տիկին Արթուր Աֆարեան
1000, Գէորգ Պապրճեան 2000, Տիկին
Զուարթ Վարպետեան 100, Դաւիթ Պան-
տիկեան 500, Ֆիլիփ Գառապեան 100,
Տիկին Տէղիբէնեան (Փոք - տը Պուք)
300, Տէր Եւ Տիկին Ժան Բէշեան 500 Ժ.,
Անդրանիկ Զամանդեան 300 Ժ.:
Սահակ - Մերոս Երզնախումբին. -
Սարգիս Թէքեան 500 Ժ.:
(Շաբ.)

Հ. Բ. Ը Մ. - ՓԱՐԻԶ

ՖԻՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ
Փետրուար 15-էն սկսեալ, Քրանսերէն
չգիտող կամ կատարելագործել փա-
վաքող Հայերու համար: Սորպոնէն վը-
կայեալ ուսուցիչի մը կողմէ:
Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել. -

46 - 38 - 17 - 78 թիւին:

CE MOIS-CI DANS
GEO
ARMÉNIE:
MÉMOIRE D'UN PAYS EFFACÉ.
GEO
CHEZ VOTRE MARCHAND DE JOURNAUX

Ա Ր Ա Կ Ն Յ Ր

նուիրում՝

ՎԱՐԴԱՆԱՅ ՀԵՐՈՍՍԱՐՏԻՆ

Ալֆրեդի Ս. Մերոս կը թարգմանի մէջ,
Փետրուար 7, ժամը ճիշդ 21-ին:

Բանախօսութիւն (հայերէն Եւ Քրան-
սերէն):

Գեղարուեստական բաժին:

THEATRE ARMENIEN

Salle Rossini

Hôtel de Ville — 6, rue Drouot — 75009
PARIS

T I M A G

La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne

présente

«GORDZANVADZE»

Pièce en quatre actes de CHIRVANZATE

Dimanche :

23 Février à 15h45 - levée du rideau à 16h

Lundi :

24 Février à 20h45 - levée du rideau à 21h

Pour tous renseignements: Tél:42-37-60-10

CALENDRIER 1986 - CEDIA -

Commandez pour vous-même ou
pour offrir, le CALENDRIER 1986
conçu et réalisé par le CEDIA

Vous trouverez chaque mois :
— les fêtes nationales et religieuses
— les dates importantes de notre
histoire

En plus, un thème différent chaque
mois accompagné d'une illustration
en couleur sur :
— l'Art arménien
— La Culture arménienne
— L'Eglise
— Des personnages illustres etc...
Envoyez votre chèque de 60 Frs. au
CEDIA : 15, rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES

TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 42 82 01 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեղի

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱԷՐ, ԹՈՒՌՑԻԿ,
ՏՈՍՍ ԿԱՍ ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ
ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ
(ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՍԱԿԻ ԹՈՒՂԹ,
ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS,
PROSPECTUS,
DIVERS TRAVAUX DE VILLE
(TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES,
ENVELOPPES, ETC.)

« Յ Ա Ռ Ա Ջ — HARATCH »
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՀԱՐԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ

ԴԵՊՔԵՐԸ

ՊԵՅՐՈՒԹ

ԵՐԵՎ ԴԱՅՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ
ՄՊԱՆՈՒԹԵՆԵՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴԻՆ
ԱՌԵԻԱՆԳՈՒՄԵՆ ԵՏՔ՝

ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ
ԵՒ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեկ, արձադանդած էինք այն անարդ
ոճիքին, որու զոհ դացած էին՝ Վարդգէս
Տէր - Կարապետեան, նախագահ Հ.Մ.Բ.
Մ.ի Կեդր. վարչութեան (60 տարեկան),
Լեւոն Պէրպէրեան (Լեւոն Թրապէլ, 60
տարեկան), Ներսէս Խուտապէրեան (բը-
նագիտութեան դասախօս, ամբիոկեան
համալսարանը, 31 տարեկան)։ Ուրբաթ
իբրիկուն նաեւ առեւանդուած էր Յակոբ
Պարտուեան (պատմութեան դասախօս,
Հայկազեան քոլէժ)։

Մահափորձերուն եւ առեւանդումին տէր
եղած էր նորածին կազմակերպութիւն (?)
մը, որ ատենէ մը ի վեր հրապարակ ե-
լած է Հ. Յ. Դ. յեղափոխական Շար-
ժում» անուն տակ։ Ստանձնումը եղած
էր նախ հեռաձայնով արեւելեան - Պէյ -
բուրժի դաշնակցական ակումբի մը, ապա
գեկույցով մը, որու կ'արձադանդէր Օռիան
- լը Ժառ (Փետրուար 2)։ Նոյն թերթը
նրկաւարթի օր կը հրատարակէր երեք
զոհերուն նկարները ինչպէս նաեւ Հ. Յ.
Դաշնակցութեան պաշտօնական հաղոր-
դագրութիւնը այս մասին։

Ձեկոյցը կ'ըսէ. - «Ուրբաթ, Յունուար
31, ժամը 21-ին Հայ Յեղափոխական Դաշ-
նակցութիւնը, ծանօթ Դաշնակ կուսակ-
ցութիւն անուն տակ զոհ դացած է նոր
ոճիքի մը, մայրաքաղաքին արեւ-
մտեան կողմը, Ոճիքը գործուած է կազ-
մակերպութեան մը կողմէ, որ կը շահա-
գործէ Դաշնակ կուսակցութեան անունը
եւ ինքզինքը կ'անուանէ՝ «Հայ Յեղափո-
խականներու Դաշնակցութիւն» եւ որ ի-
րականութեան մէջ ուրիշ մէկը չէ եթէ
ու «Հայ դադանի բանակը - ԱՍԱԼԱ» -
կազմուած վարձկաններէ եւ գործակալ -
ներէ եւ ծանօթ իր կասկածելի կապե-
րով»։

Դաշնակցութեան գեկույցը, ապա, կ'ո-
գեկույէ դէպքը, յիշելով զոհերուն անուն-
ներն ու պաշտօնները եւ՝ «լուսարանելու
համար լիբանանեան եւ արաբական հան-
րային կարծիքը կը թուէ կարգ մը ճշ-
մարտութիւններ»։

Ութ կէտերէ բաղկացած այս վերջին
մասին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը
ծանրանայ դաշնակցութեան, լիբանանա-
հայ գաղութին վրայ եւ ոճիքներու հե-
տապնդած նպատակներուն (զայրացնել
գաղութի եւ զայն մղել գիրքար սպան-
նելու)։ Կը յիշէ նաեւ Հ. Յ. Դ. ի տա-
րած աշխատանքը Հայ Ժողովուրդին եւ
անոր իրաւունքներուն համար, կը պա-
հանջէ որ Պէյրութի արեւմտեան մասին
մէջ, ապահովութեան պատասխանատու-
ները ստանձնեն իրենց պատասխանա-
տուութիւնները, հուսկ՝ կը պահանջէ
«Հայ դադանի բանակ - ԱՍԱԼԱ»-էն, որ
անմիջապէս ազատ արձակէ կուսակցու-

(Շաբ.ը Դ. Էջ)

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝

Մ. Վ. Մ. Կ. Ի (CICAM) ՆԱԽԱԳԱՀ

Պ. ՎԱՀԷ ՃԱԶՄԱՏԱՐԵԱՆԻ

ՀԵՏ

Միտքարեան վարժարաններու Միջազ-
գային Կոմիտէ, այս անգամ, հարցադը-
րոյցի մը ձեւին տակ է որ կը ներկայա-
նայ Սփիւռքի Հայութեան՝ տալու իր
գործունէութեան վերաբերեալ վերջին
տեղեկութիւններն ու անդրադառնալու,
յատկապէս, ի նպատ Սուրբ Ղազարի հա-
մահայկական հանգանակութեան։ Պարզ
հաղորդագրութիւնները, իսկապէս, պար-
տադրաբար իրենց ամփոփ նկարագրով եւ
միտքերով չեն քոյլատրիք, յաճախ, յըս-
տակ եւ լման գաղափար մը կազմելու
Վենետիկի Միտքարեան Միաբանութեան
տնտեսական այս ծանր տագնապին նման
կարեւոր հարցի մը մասին։ Տրուած հար-
ցումները, որոնց կը պատասխանէ Մ. Վ.
Մ. Կ. ի նախագահ՝ Պ. Վահէ Ճազմատար-
եան, կը միտին լուսաբանելու այն կա-
րեւոր կէտերուն շուրջ, որոնց կը սպասէ,
անկասկած Սփիւռքի Հայութիւնը։

×

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ինչպէ՞ս, Ե՞րբ, ինչո՞ւ
հարկ նկատուցաւ որ տնտեսական այս
տագնապը լուծելու համար կազմուի,
Վենետիկի Միտքարեան Միաբանութեան
կողմէն, աշխարհակամներէ բաղկացած
մարմին մը։

ՎԱՀԷ ՃԱԶՄԱՏԱՐԵԱՆ. - Մամուլին
հաղորդած անորոշ տեղեկութիւններէն,
կամ այլապէս, շատեր գիտէին արդէն թէ
5 - 6 տարիներէ ի վեր շատ գէշ էր Վենե-
տիկի Միտքարեան Միաբանութեան արեւ-
տեսական վիճակը, թէ Միաբանութիւնը
հսկայական գումարներ կորսնցուցած էր՝
մանաւանդ հողային որոշ գործառնու-
թիւններու մէջ։ Որով, 1981-ին արդէն
Միտքարեան վարդապետները առաջին
անգամ մը մօտեցան մեղի, աշխարհա-

կաններու, որպէսզի օժանդակենք իրենց։
Այնպէս որ Ժողովներ դումարեցինք, եր-
կու - երեք անգամ Վենետիկ իսկ դացինք
քանի մը անձերով - որոնք տարբեր էին
այսօրուան ՍԻՔԱՄ-ի վարչութիւնը կազ-
մող անդամներէն, - բայց, դժբախտա-
բար, այն ատեն չկրցանք բերել իրենց
մեր օժանդակութիւնը։ Այդ օրերուն ան-
միջական դրամի էր որ պէտք ունէին։ Տա-
կալին չէր մշակուած - դուցէ չէր իսկ
մտածուած մշակել - տնտեսական տագնա-
պին համար ընդհանուր լուծումի ծրագիր
մը որպէսզի օգնէինք՝ վերականգնելու
տնտեսական վիճակը եւ մշակելու համար
ուղղափառ ծրագիրներ։ Այդ երեք տար -
ւան միջեւ, այսինքն 1981 - 1984, մինչեւ
Միտքարեան վարժարաններու Միջազգա-
յին Կոմիտէի կազմութիւնը...

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ներքեցի ընդմիջումին
համար։ Մինչ այդ ի՞նչ էր պատահած
որպէսզի անհրաժեշտ նկատէին տնտեսա-
կան իրենց բոլոր իշխանութիւնները - ըսե-
լու ձեւ մըն է անշուշտ, - յանձնել Միտ-
քարեաններու վստահութիւնը վայելող
աշխարհական անձերու։

Վ. Ճ. - 1981-ին երբ մօտեցան մեղի եւ
ուղեցին մեր օժանդակութիւնը, այդ ատե-
նին, ինչպէս ըսի, պահանջը զուտ դը-
րամական էր։ Շուրջ 15 միլիոն տոլարի
անմիջական կարիք մը կար որու իրադո-
րումը, անշուշտ, մեր ուժերէն վեր էր։
Այլ հարց որ չէինք գիտեր նաեւ - ճշգը-
րիտ թղթածրարներու չգոյութեան պատ-
ճառու, - թէ այդ գումարով ընդհանուր
եւ վերջնական լուծումի մը կարելի՞ էր
յանգիլ, կամ ոչ։ Որով, այդ ատեն, Վա-
տիկանի ցուցմունքով իօրթօժէք անու-
նով ընկերութեան մը հետ համաձայնե-
ցաւ Միաբանութիւնը։ Այդ ընկերութեան
տուած հաստատիքով, կարուածներուն
80%ը ծախելու պարտաւային բոլոր պարտ-
քերը փակելէ զատ մօտ 10 - 12 միլիառ
լիր շուրջ 7 - 8 միլիոն տոլար պիտի աւել-
նար՝ որու եկամուտով պիտի կարենար
պարել ու գործել միաբանութիւնը։ Այդ
ընկերութիւնը, սակայն, կարուածներուն
80%-ը ծախելէն ետք ոչ միայն չէր յաղո-
ղած փակել պարտքերը, այլեւ տակաւին
15 - 17 միլիոն տոլար պարտք ձգած էր։
Այլ հարց որ անմիջական ծախսելիք շատ
բան ալ չէր մնացած։ Ուրեմն, կրնաք
հարկացնել, թէ վերջինեալ ընկերու-
թիւնը կամ իրենց արժէքէն շատ աւելի
վար գիներով ծախած էր կալուածները,
կամ ալ, զուտ շահագրգիռական մօտեցու-
մով, պարզապէս խաբած էր միաբանու-
թիւնը։ Այս անել վիճակին մէջ է որ,
1984-ին, միաբանութիւնը դարձեալ մօ-
տեցաւ մեղի եւ իր առաջարկին վրայ,
կարգ մը Հասկը ըով - ըովի դալով կազ-
մեցինք Միտքարեան վարժարաններու
Միջազգային Կոմիտէն։

Հ. - Որուն նպատակն էր...

Վ. Ճ. - Որուն նպատակը շատ պարզ
էր։ Ծայրէ ծայր վերադննել բոլոր հար-
ցերը, վերականգնել մօտ 18 ընկերու-
թիւններու բարդ թղթածրարները, տես-
նել թէ մնացեալ կալուածներն ու ինչքե-
րը կարելի՞ է շօշափելի գումարի վերա-

ծել՝ թէ ոչ, ու, ձեւով մը, վերջնապէս
լուծել այս ծանր տագնապը։

Հ. - Ի՞նչ եղաւ ձեր դիրքը առաջին իսկ
օրէն, հանդէպ բոլոր պարտատէրերուն
եւ, յատկապէս, դրամատուներուն թէ
ձեր նշած ընկերութեան՝ իօրթօժէքին։

Վ. Ճ. - Նախ եւ առաջ պէտք է ըսել
թէ Կոմիտէս, պաշտօնապէս գործելու
իրաւասութիւն ունենալու համար Միա-
բանութեանն ստացաւ իրաւագիր մը, -
Վատիկանի կողմէ եւս վաւերացուած - ,
որով մեզի, միայն մեզի իրաւունք կը
տրուէր գրադելու համար Միաբանու-
թեան տնտեսական հարցերովը. ձեւով
մը մենք է որ աչր կը դառնայինք - ան-
շուշտ բարոյապէս - բոլոր պարտէրուն։
Ասով, կը ստանձնէինք մանաւանդ ծանր
պատասխանատուութիւն մը ոչ միայն
յաշա Միտքարեան Միաբանութեան, այլեւ
ամբողջ Սփիւռքահայութեան։ Գիտակից
էինք թէ ձախողելու իրաւունք չունինք,
եւ ըստ այնմ գործեցինք։

Հ. - Ուրեմն ձեր առաջին գործը եղաւ,
եթէ չենք սխալիք, կանցնել բոլոր վնա-
րումները, կեցնել իօրթօժէքին ծախու
հսկած կարգ մը կալուածները, եւ...

Վ. Ճ. - Կոմիտէս հազիւ կազմուած,
վերջ տուինք իօրթօժէքի բոլոր իրա-
ւունքներուն։ Տնտեսական իրաւատէրը
այլեւս մենք ըլլաով, բոլոր պարտատէ-
րերուն հաղորդեցինք թէ ոչ մէկ ձեւով
ոչ մէկ պարտք պիտի վճարուէր՝ մինչեւ
որ մանրագնին կարգի չընէինք բոլոր ի-
րաւաթուղթերն ու հաշիւները։

Հ. - Այս ամէնը անշուշտ ժամանակի
կը կարօտէր։

Վ. Ճ. - Անհրաժեշտ այդ արխիւներուն
եւ թղթածրարներուն կազմութիւնը մեզմէ
առաւ մօտ 8 ամիս։ Ասով, չի նշանակել
թէ ամէն ինչ կարգի մտաւ. դեռ մինչեւ
վերջերս դէմ յանդիման կուգայինք նո-
րութիւններու. բայց, ինչ որ 9 ամսուան
մէջ կատարուեցաւ, իրապէս յամառ եւ
համբերատար աշխատանքի արդիւնք է։
Կոմիտէս երկու - երեք հօգի...

Հ. - Անունները։

Վ. Ճ. - Անհրաժեշտ չէ։ Կոմիտէի բո-
լոր անդամներն են որ, չարհաբար աշխա-
տանքով մէջտեղ բերին այս կացութիւնը
ուր այլեւս գիտենք, յատկօրէն, տագ-
նապին պատճառները եւ լուծումի լուա-
գոյն դարձանները։ Այդ օրերուն պար -
տական էինք, ինչպէս ըսինք, շուրջ
17.5 միլիոն տոլար։

Հ. - Այս ամէնը որ կը պատմէք, դուք,
իրքեւ գործէն հասկցով, ձեր պաշտօնին
ու պատրաստութեան գծով քանիմաց,
ինչի՞ կը վերագրէք։ Միտքարեաններու
անպատրաստութեան՞ նման հարստու-
թիւն մը դիկավարելու, թէ, մանաւանդ,
դուքսէն եղած շահագործումներու։

Վ. Ճ. - Գուցէ երկուքն ալ։ Միտքար-
եանները, անփորձ, չըլլալով տնտեսագէտ՝
մանաւանդ այս դարուն, խաբուած էին
կարգ մը խաղաղի անհատներէ որոնք
շողջողուն առաջարկներ ըրած էին իրենց՝
կալուածները հաստատեալ դարձնելու,
անոնց վրայ չէնք չէնք չէնք մեծ ծրա-
գիրներով. օրինակ մամբանդները, ծո-
վեղերեայ հսկայ համալիրներ, եւայլն,
եւայլն. ամէն անգամ որ այդ գործակ-
ցութիւնը առաջ տարուած է՝ կազմուած
է նոր ընկերութիւն մը, - մօտ 18 ընկե-
րութիւն, որոնցմէ ոմանք՝ անուանական
միայն։ Անշուշտ հսկայական այս ծախ-
քերուն համար երաշխաւոր եղած է Միա-
բանութիւնը եւ, ասով իսկ, անդիտակ-
ցաբար դրամի դրուած է Միտքարեաննե-
րու բոլոր հարստութիւնը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԳԻՐՈՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՂԱՐԱՔԱՂԻ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԱՌԱՋԻՆ ԴՊՐՈՑԸ

ՀԻՄՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 120-ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

Ա. ԱԻԱԳԵԱՆ

Դպրոցական գործը Շուշիի մէջ սկիզբ կ'առնէ զբեթէ այն ատեն, երբ Թիֆլիս նոր բացուել էին Ներսիսեան դպրոցն ու հայկական տպարանը:

Դարաբաղի դպրոցական գործը որոշապէս աշխուժացած է Պապուսար Հասան - Ջալալեանի ջանքերով: Բոլոր վանքերուն կից ան դպրոցներ կը հիմնէ, ուր կ'ուսանին 15 - 20-ական աշակերտներ: Նշանաւոր էին յատկապէս Գանձասարի, Ս. Յակոբի եւ Շուշիի վանքապատկան դպրոցները: Ան կը բանայ եռեզու (հայերէն, ռուսերէն եւ թաթարերէն) ուսումնաբաններ:

Դարաբաղի կրթական կեանքին մէջ նշանաւոր իրադարձութիւն էր 1838 Յունիս 22-ին Շուշիի մէջ բացուած Հայոց թեմական հոգեւոր դպրոցը, որ գոյատեւեց մինչեւ 1920 թուականը:

Դպրոցի պատմութեան մասին ծառայուն աշխատութիւն մը գրած է պատմաբան Լ. Ե. Սոյգա աշխատութիւնը կը կոչուի «Պատմութիւն Դարաբաղի Հայոց թեմական հոգեւոր դպրոցին», լոյս տեսած է 1914-ին Թիֆլիս:

Շուշիի մէջ ծանօթ էին Գարեգին Մուրադեանի եւ այլոց կազմակերպած մասնաւոր դպրոցները, որոնց նպատակն էր տարրական կրթութիւն տալ հայ պատանիներուն եւ աղջիկներուն:

Առանձին կիներ որոնք հոգիով ու սրբանով շահագործուած էին դաստիարակութեան լուսաւորութեան տարածումով, մեծ ջանքեր կը գործադրէին յատկապէս աղջիկներուն կրթութեան գործը կազմակերպելու ուղղութեամբ:

Ուշագրաւ է յատկապէս շուշեցի Մարիամ Հախումեանի կատարած աշխատանքը: Ան մեծ ջանք կը գործադրէ Շուշիի մէջ օրիորդներու դպրոց հիմնելու համար: Եւ անոր ծրարողով 1864 Ապրիլ 7-ին Շուշիի մէջ կը բացուի այդ դպրոցը, որու նպատակն էր՝ պատրաստել «Լուսաւորեալ վարժապետներին ու լուսաւորեալ մայրերը»: Այդ Դարաբաղի օրիորդներու առաջին դպրոցն էր:

Դպրոցի բացումը պատճառեց ընդհանուր ուրախութիւն:

«Մեզու Հայաստանի» թերթը կը գրէ. «Մեր բարեկամներէն մէկը կը հաղորդէ մեզի շատ ուրախարար եւ մխիթարական լուր Շուշիէն, լուր, որ ամէն բարեմիտ Հայերուն պէտք է ուրախութիւն պատճառէ եւ Շուշիի հասարակութեան յարգ ու պատիւ պէտք է բերէ: Դարաբաղի մեր հայրենակիցները առհասարակ իրենց ուսումնասիրութեամբ, հայկական ոգիով եւ հաստատուն ու ծանրաբարոյ բարքով միշտ նշանաւոր եղած են մեր ազգի մէջ ու աւելի ընդունակ ամէն ազնիւ գործի համար: Այս կրնանք ռեւել առանց կողմնապահութեան եւ խղճմանքի դէմ մեղանշելու, որ անոնք շատ կամքի հաստատութիւն ու եռանդ ցոյց տուին ու կուտան ազգային լուսաւորութեան համար իրենց մէջ այս վերջին տարիներս... Առանց ինքական սեռի կրթութեան ազգի կրթութիւնը եւ յառաջդիմութիւնը բարոյապէս անհրեւակային թան է»:

Այս հիման վրայ ահա Դարաբաղի մեր յարգույ հայրենակիցները ներկայ տարւան մէջ առաջարկած են ի հաստատութիւն իրենց առաջնորդին, ուսումնասէր եւ արժանապարհ սրբազան Ստեփանոս Արքեպիսկոպոսին, օրիորդաց դպրոցի կանոնադրութիւն» (1):

Այն կոչուել է «Դարաբաղի սուրբ Մարիամեան օրիորդաց դպրոց»:

Նոյն թերթը քսան օր յետոյ կը գրէ, թէ ուրախ է կանանց նախաձեռնութիւններէն, յատկապէս «բարեգործական եւ ազգի լուսաւորութեան նպատող գործերու մէջ», եւ որ ձգտելու է սխիթմամտիկ

կերպով լուսաբանելու այդպիսի հայրենապետի նախաձեռնութիւնները, ցոյց տալու անոնց բարեմասնութիւնները, ազգօգուտ գործունէութիւնը:

Դպրոցի բացումը վերածուած էր տոնախմբութեան, օրիորդներու հետ դպրոց ներկայացել էին ծնողները. աղջիկները հազուադէպ իրենց ամենալուսաւորները՝ որպէս նշան այն բանի, որ դպրոցին բացումը իրենց սոսն է:

Պերճ Պոռչեան մեծ դրուատիքով կը նկարագրէ այն պահը, երբ հիմնադրուեցաւ հայ կանանց կրթութեան օճախը Շուշիի մէջ: Վերապահը հիացած էր Մ. Հախումեանի այդ անօրինակ նախաձեռնութեամբ, 1864-ին հրատարակած է զբողի մը՝ «Դարաբաղ ու Տիրամայր Ս. Մարիամ օրիորդաց ուսումնարանի բացումը» վերնագրով:

Դպրոցի հիմնադիր Մ. Հախումեան՝ ոչ միայն օժտուած էր անհրաժեշտ գիտելիքներով եւ մանկավարժական յատկութեամբ, այլեւ հայրենասէր, կանանց ընդհանուր շահերուն նուիրուած անձնաւորութիւն մըն էր, որու հիմնական նըպատակն էր օգտակար ըլլալ իր ժողովուրդին: Ան հետեւող էր իր նախաձեռնութիւններուն մէջ: «Մեզու Հայաստանի» կը շեշտէ, որ Մարիամ Հախումեան առաջին կինն էր Դարաբաղի մէջ, որ կըցաւ հասնել նպատակին՝ Շուշիի մէջ հիմնել լուր օրիորդաց դպրոցը: «Այդ դպրոցը, - կը նշէ թերթը, - կը հրաւիրէ ոչ միայն Շուշիի, այլեւ ամբողջ գաւառի հայ օրիորդները՝ կրթուելու եւ դաստիարակուելու օրինակելի կերպով»:

Թերթն ի լուր բոլորի կը յայտարարէ Մ. Հախումեանի մարդասիրական մէկ այլ արարքին մասին, այն մասին, որ ան յանձն առած է պահել նոյն դպրոցին մէջ երկու աղքատ աշակերտուհիներ, հոգալով անոնց բոլոր ծախքերը՝ թէ՛ ուսման եւ թէ՛ հագուստի համար ու տարեկան ալ խոտաւոցեր է վճարել ուսումնարանին նըշանակուած դռնաբար իր սեփականութեան (2):

Տիկին Մարիամը ոչ մէկ խոչընդոտի առջեւ կանգ չառնելու իր սկսած գործը առաջ տանելու համար. ան իր բնակարանը, որ բաղկացած էր հինգ սենեակէ, կը արամազել նորաստեղծ դպրոցին եւ կը հոգայ ուսումնական անհրաժեշտ պարագաներ հայթայթելու գործը:

Դպրոցը իր գոյութիւնը կը պահպանէ՝ օգտուելով «երեք տեսակ աղբիւրէ՝ հոգաբարձուհիներու տարեկան տուրքերէն, որ դեղերուհիներու թոշակէն եւ բարերարներու նուիրատուութիւնէն» (3):

Օրիորդէց դպրոցը փաստօրէն Շուշիի թեմական դպրոցին կից էր, եւ այնպիսի ուսուցիչներն ալ կ'աւանդէին Մարիամեան դպրոցին մէջ: Հոն դասուանդած են Պ. Նշանեան, Պ. Պոռչեան, Ղ. Աղայեան եւ ուրիշ անուանի գրողներ, մտաւորականներ: Անոնք կ'աւանդէին մայրենի լեզուն եւ գրականութիւն, հայ ժողովուրդի պատմութիւն, մանկավարժութիւն, գեղանկարչութիւն:

Մ. Հախումեանի նախաձեռնութեամբ դպրոցին մուտք գործած են վայելչագրութիւն, ձեռագործութիւն եւ այլ արհեստներու ուսուցում:

Ան կը ձգտէր օրինակելի դարձնել իր նորարաց դպրոցը՝ մէկ կողմէ գործնական նիւթերու ուսուցումով, միւս կողմէ՝ դաստիարակելով ապագայ լուսաւորիչ ու քաղաքացիներ, որոնք օժտուած ըլլան զօրաբարձութիւնները յաղթանակարկար դարձնելու:

Դպրոցը իր հեղինակութիւնը կը պահ-

Ո՛Վ ԽԱՍԱՃԻԿ ՁԱՐՄԱՆԱՅՐԱԾ

Յառաջդիմութիւնն է այդ թանկագին խամաճիկը, որուն հետ մարդիկ - գիտնականներ - անյաբօրէն կը գրօնուեն, ինչպէս մանուկը՝ իր խաղալիքին հետ: Մանաւանդ նոր օրերուն, այլեւս անհաշուելի անոր բաղձած պարգեւները բոլոր մարդերուն մէջ: Բայց ինչ որ կատարուեցաւ, դեռ շատ մօտաւոր անցեալի մէջ, ոչ թէ զգայացունց, այլ ածականին եղակի խմատով, «սահմակեցուցիչ» էր: Մինչ աշխարհի ստեղծագործումէն ի վեր, երկրիքի հզօրագոյն տիրակալը՝ ահագնաւոր դրոշմը արեղակը չէր համարձակել բոլոր մէկ իսկ, երթալ նետուելու գերիլը՝ իր ամօթխած սիրունիքին՝ Լուսին, վարէն մարդիկ, այդ իսկ յառաջդիմութեան մոլորեցով յափառացած, անկարելիօրէն անկարելին կարելիութեան վերածեցին, երբ յանդգնեցան, փորձեցին ու յաջողութիւնը կատարելութեան հասցուցին իրենց արշաւով, կոխկոտնով անոր լուսին - վրայ, պղծելով դեռ մինչ այդ, իր անխոցելի կուտութիւնը, արեւուն ապահար նայուածքին տակ...: Եւ ինչպէս կ'ըսուի, անորժակը ուսելով կը բացուի, եթէրը ողորդեցաւ, պղծելի հացերու պէս առատ արուեստական արբանեակներով, բոլորն ալ պտուղ՝ խելացնոր յառաջդիմութեան, եւ որոնք ընկերացած իրար արբանեակներուն հեւ ի հեւ շուրջ պար կը դառնան անոնց հետ: Իսկ դեռ ուրիշ: Նոյն վայրկեանին, ճամբայ ելլելու կողովը Նոթի - Տամի առջեւէն եւ դեռ հասած հրապարակը Գոնգորտի, ճիշդ քու մեկնած պահուել, ցամաքէն դէպի անհուն ուղղուած արեւանաւորներ, արդէն իսկ իրենց քանիւրորդ չըջապտոյտը կը կատարեն անըպատին մէջ... Ու այսօր իսկ, միջիառաւոր հեռաւորութեանց վրայ դարձող մոլորակներ իրենց անխմանալի գաղտնիքները կը շաղկեն, մարդկանց ուղարկած «որակաւոր» պատկերահաններու հրաշափառ նկարահանումներով: Մինչ գուն, հոս վարը, գուցէ ձախողէիք քեզմէ քանի մը մեթը միայն հեռու տեսարան մը այնքան յստակ ու կատարեալ նկարչու փորձիկ մէջ: Բայց թողեմք բարձունքը եւ կրկին իջնեք գետին: Ամենի անակնկալը, դարերէ ի վեր երեւակայուած բայց երբեք չգործադրուած, այն պատմական որոշումը որուն յանգեցան երկու մեծ դրացիներու երկու մեծերը՝ փապուղիին կառուցումը Մանչի ստորոտին, որ Վիկտոր Հիւլզի հայրենիքի մէկ ցամաքէն ճիշդ կէս ժամէն պիտի տանի Շէյքսպիրի ծննդավայր Ալպիոնի միւս ցամաքը, գերազոյն արագութեամբ սլացող վայրաչաթով:

Այս կառուցումը անկասկած, անխոյստան հանդիսանայ, որպէս ութերորդ, միանալով աշխարհի եօթը հրաշալիքներուն: Բայց ինչո՞ւ էջուած միթէ, որ երկրորդ արարը լինի, այս անգամ կառուցումը անձայրածիր գետնուղին Ատլանտիանի յատակին որ կարելիութիւնը ընծայէ ճեպընթացով երթեւեկելու մէկ շուշուղի, Մէնի ամբարձ Գաղթութեան կամարէն մինչեւ Ատլանտիանի միւս եզերքը Ազատութեան արձանը...: Մակայն կատարել մէկ կողմ, իսկապէս որ յառաջդիմութեան առաջնալիկան նուաճումներուն ի տես, կարծես առաջին ապշողը ըլլայ ինքը Տէր - Աստուած որ մի գուցէ հարց տայ իրեն - եթէ այսպէս շարունակուի, կը վախնամ որ Որդույս գործած հրաշքները անընթան մարդկանց գործածեն իրուն առաջը...:

ԳԵՂԱՄ ՏԵՐ - ԱՆԴՐԵԱՍԵԱՆ

պանէ երկար տարիներ: Տեղական մամուլը, մասնաւորապէս «Հայկական աշխարհ» ամսագիրը, պարբերաբար կը լուսարանէ կրթական այդ օճախի աստիճանական առաջընթացը:

Հակառակ որ սուղ պայմանները եւ անհասարակ տնտեսական վերաբերումը կը թուցնէին դպրոցի կարգ ու կանոնը, ոչինչ կրնար ստուեր ձգել Մարիամ Հախումեանի գործադրած այն բացառիկ ջանքերուն վրայ, որոնցով ան նպատած

« ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԱՆՃԱՐԸ »

Հեղինակ՝
ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Միացեալ - Նահանգներու արեւելեան թեմի (Էջմիածնական) առաջնորդը՝ Թորգոմ Արք. Մանուկեան, ծանօթ անուն մըն է որպէս մատուորական եւ մանուկեան ժըշտագէտ եկեղեցական մը, որ բազմից հանդէս եկած է հայ երաժշտութեան զբաղմունքներուն՝ կրօնական թէ՛ աշխարհիկ, անաղարտ պահպանման եւ նոյն հարազատ մեկնաբանութեան ի իր գիր: Որոշ ուսումնասիրած է մեր ինքնուրույն երաժշտութիւնը եւ յաճախ ալ աղջիկներու դայի ծանօթացնելու նաեւ օտար մասնագէտ շրջանակներու:

Արդարեւ, 1982 Մայիս 2-ին Նիւ - Եորքի ՍԻ - ՊԻ - ԷՍ հեռուստաընկերութիւնը սփռուել է կէս ժամուան յայտարարումը Կոմիտասի մասին: Նիւթը կը ներկայացնէր Թորգոմ Արք., ընդլայնելով իր խաղաղ իր տուած մէկ դասախօսութիւնը հայ եւ օտար շրջանակներու: Յայտարարումը այնպիսի յաջողութիւն կը գտնէր, որ յաջորդող ամիսներուն կը ներկայացնէր Միացեալ - Նահանգներու 30 տարբեր դաշններու հեռուստաընկերութիւններ: Նոյն տարուան Օգոստոս 6-ին, Նիւ - Եորքի Սոցիալիզմի Կոմիտասի մէջ, աւելի մանրամասնելով կերպով ամբողջ դասախօսութիւնը կը նկարահանուի վիտէօ - քաղի վրայ, երկու ժամ եւ տասնեօթ վայրկեան տեւողութեամբ:

Ահա այդ դասախօսութիւնն է, զոր հրատարակած է հեղինակը 220 էջոց հատորով մը, որուն 30 էջը կը գրաւէ դասախօսութեան բաժինը, իսկ մնացեալ տրուած են Կոմիտասի կրօնական, մանկական, հայրենասիրական, հերոսական երգիծական, հարսանեական, սիրայ, պատմական, թատերական, աշխատանքի գերբու եւ կարգ մը պարբերականներու նախագրութիւնները:

«Կոմիտասի հանճարը» խորագրով գիրքը նկարագրողուած է Պարոյր Սեւակի «Անուրի Զանգակատուն» գործի Գրիգոր Սանթրոնի կատարած ձեւաւորումներով:

Թորգոմ Արք. Մանուկեան խորափափանց ուսումնասիրութեամբ մը համառօտ կերպով տալէ ետք Կոմիտասի կենսաբանականը, վերլուծած է Կոմիտասի դասական բնոյթի բացման իր երգերը, վերջինից երաժշտին ստեղծագործական լիակրօնները եւ անդրադարձած երգչին ներքին մեկնաբանութիւններուն, մասնաւոր իր թերթերը: Մասնաւորապէս խորագրին վերլուծումներու ընդմէջէն միայն ցայտուն կը դառնայ հեղինակի հիմնութիւնը իր նիւթին մէջ, այլեւ դուրս աղբիւրի նման կը հոսի արեւմտահայ մեր բարբառը՝ իր բովանդակ հմայով:

Հեղինակին վերլուծումներուն եզրափակումը գումը կարելի է խոստացնել հետեւեալ պարբերութեան մէջ. «Կոմիտաս վարդապետի հանճարը եւ ստեղծագործ միջոց պէտք է տեսնել այն երեւակայութեան զգայարանները եւ զգայութեան մէջ որով ան քերթողական նախադասութեան մէջ խոստացուած ալլադան վիճակները կ'արտայայտէ երաժշտական բաղմամտեան երանգներով, երաժշտական նախադասութիւններով: Եւ երաժշտական այս ինքնաստեղծ նախադասութիւններուն առաջինն անհրաժեշտ ինքնաստեղծ, իմաստալի արտայայտութիւն»:

Իր տեսակին մէջ եզակի հատոր մը յոյժ գնահատելի:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԻՄԵԱՆ

էր օրիորդաց ուսումնարանի հիմնադիր եւ անոր բեղնաւոր գործունէութեան:

1) «Մեզու Հայաստանի», 1854 Մարտ 14:

2) «Մեզու Հայաստանի», 1864 Ապրիլ 4:

3) Լեւոն Պատմութիւն Դարաբաղի Հայոց Թեմական հոգեւոր դպրոցի, էջ 301:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԵՆ

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐ ՔԱՆՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆՆ. - («Յառաջ») . -

Շրջանիս Սեւան ակումբը, որ ինչպէս իր ատենին հաղորդած էինք, երիտասարդ տարրերէ կազմուած էր եւ կը ձգտէր մեր փորձաքննութիւն հայ գաղութին մէջ ազգային, մշակութի կեանքը քիչ մը առաւել աստիճանով արծարծել, անշուշտ, կարելիութեամբ սահմաններուն մէջ, Քաննի Հայ Տիկնայից Միութեան կողմէն, լաւ մտա - ծումն էր ունեցած Յունուար 19-ին, Կիւրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15-ին, Սալ Միւրամար շքեղ սրահը հրաւիրել ազգային - ներ լսելու համար զեկուցարարները Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի, (Լիւն - ճէն)։ Նիւթը՝ Ուիթթերի տեղեկագիրին վաւերացումը նշող ՄԱԿ-ի Մարդկային Ի - լաւանց Պաշտպանութեան ենթախանձա - խումբին կողմէ, ժընեւ Օգոստոս 29, անցնող տարի։ Ոստիկան կը վերաբերի թուր - քով կողմէ կանխամտածուած եւ գործադրուած Հայկական Յեղափոխութեան թեան։

Ներկաներուն թիւը անկախուածէն պա - կաս, հակառակ ծանուցումներուն։ Սրա - հը պէտք է ամբողջանար. հազիւ 220-էն 250 հոգի ներկայ։ Ասոնց մէջ հոգեւոր հովիւ՝ ծայրագոյն վարդապետ՝ Տարօն ձէրէճեան, Քաննի քաղաքապետուհի՝ Ան - Մարի Տիւփոյի ներկայացուցիչը Տի - կին Քրիսթիան Օրթիլի, Քրանտական տեղեկատուութեան պատասխանատուին մասնակիցը Ժան Քրօտ Քոլմէ, Վահան Վահանեան՝ պատուոյ նախագահ կամա - ւոր դիմադրականներու, Նիսի Հայկա - կան Միութեանց եւ կազմակերպութեան նախագահները։ Նաեւ ուրիշներ՝ այլա - զան վայրերէ, ինչպէս Մարտէլլ, Տրակի - նիան, Մոնթորու, օրինակ։ Նիսէն՝ ազ - գայիններ։

Քիչ մը ուշ, - հայկական ժամադրու - թիւն, - Ակումբին նախագահուհին՝ Տի - կին Լիլիան Փափազեան (Քրանտերէնով) բացումը կատարեց ցերեկոյթին՝ պար - ճելով օրուան նպատակը՝ յաջողութիւն ՄԱԿ-ի չրջագծին մէջ։

Ակումբին վարչութիւնը, զեկուցումնե - րու շարքին, փոքր աստիճանի զեղար - ւեստաակն բաժին մը ապահոված էր, տե - դական ուժերով։

Տիկին Շաքէ Հապիպեան, (հայերէն), յառակ առողջանութեամբ, մեր ոսկեղինի - կի շնորհակալութեամբ, արտասանեց ապ - րումով, յաջողաբար, Պարոյր Սեւակի՝ Նաճաճի պատարագէն հատուած մը, ա - պա՝ Դանիէլ վարդապետի ծանօթ՝ Դերե - նիկը, վերջապէս՝ Յ. Յակոբեանի «Մե - րան Զկորանը։ Ժանին Միլիթանոսեան՝ (Քրանտերէն) արտասանեց, շատ շնորա - տրեալ ոճով եւ միշտ հոգեկան ըմբռու -

աղաւնիներ

ԵՒ

պատերազմը

Միջնադարուն իսկ ծանօթ էր մարդոց, աղանիներու ճամբորդելու բնագիրը։ Ծա - նօթ էր նաեւ թէ անոնք կը թռչէին դէպի հոն, ուր խնամուած էին։ Եղիպտոսի եւ Սուրբիոյ մէջ Արաբները աղանիները կը դործածէին մէկ դաւառէն միւսը նամակ - ներ զրկելու համար։ Նամակը կը կապէին թելին տակ ու կը ձգէին որ մեկնի, կեն - դանին կը թռչէր, մինչեւ որ հասնէր իր կերակրուած վայրը։ Սակայն աղանի - ները երբեմն թշնամիներու կողմէ կը սպաննուէին իրենց փոխադրած նամակին պատճառով։

Մեզի աւելի մօտիկ ժամանակներէն վերջին աշխարհամարտէն յիշենք անոնցմէ երկու հերոսներ. Ուայթ Վիլիսոնը եւ Ուիլիսոնը։ Առաջինը, երբ կը գտնուէր անգլիական օդուժի մէկ ջրասառնակին մէջ, առաքելութեան մը ընթացքին ին - կած է հիւսիսային ծովը եւ հակառակ կատաղի փոթորիկին, կրցած է հասնիլ իր ազանոցը։ Իր կրած գրութիւնը օդա - շունչով գտնուած ձգարի վայրը կը տե - դեկացնէր. անոնք կրցած էին կառելի ազատարար նաւակի մը։ Շնորհիւ Ուայթ Վիլիսոնի, կարելի եղած է աղէտալիներու կեանքը փրկել քանի մը ժամուան մէջ։

Գալով Ուիլիսոն, ծովուն վրայ երկու հարիւր քիլոմէթր ճամբար կտրած է, հակառակ մեքենական իւզով թաթաւուն իր թեւերուն, այն վայրէն ետք ուր սա - ւառնակ մը վար առնուած էր։ Ուիլիսոն չնորհիւ ալ փրկուած են տասը արկած - եալներ։

Նումով, Սալթ - Նովայէն տալ մը, ապա՝ Միլիթի Պէշիկթաշեանի՝ «Եղբայր եմք մենք», եւ «Ճամբու Նօթերը», այլ բանաստեղծութիւն։ Ժ. Սիւրանոսեան, երիտասարդ, կիթառի ընկերակցու - թեամբ Ս. Քերիմեանի, յաջողաբար եր - դեց Վապուրականցիներու «Տըլէ Եւ - մանը», «Կարօտ», եւ այլ երգեր։ Ուշադրութիւն գրաւեցին նուա - գող ընկերակիցին եւ, մանաւանդ, եր - դիշին ըմբռնումն ու երգասացութեան կա - րելիութիւնները։ Պէտք է անպայման քա - ջալերել զանոնք։

Օր. Ուոլ - Մարի Ֆրանկլինեան (Ֆր - անտերէն), ձեռով մը պարզաբանեց Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին գոր - ծունէութիւնը։ Հայերէնով՝ Օր. Մարալ Ասատուրեան նոյնը կատարեց։ Դիւանա - րանախօսը՝ (Լիոնէն)՝ Ժիւլ Մարտիրոս - եան, երկար պարզաբանեց եւ բացատրեց Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբի աշ - խատանքները, մասնաւորաբար ժընեւի մէջ, Ուիթթերի տեղեկագիրին առթիւ։ Վահէ Մուրատեան նոյն միտքերը յայտ - նեց, յաւելումներով։

Շահեկան ցերեկոյթ մը, անկասկած։

Ժ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»Ը ԿՐԿԻՆ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

Անցեալ Նոյեմբերի կէսերուն Հայաս - տանի մէջ նշուեցաւ բեմադիր Վարդան Աճէմեանի ծննդեան ութսունամեակը եւ այդ առթիւ կրկին բեմ հանուեցաւ Յակոբ Պարոնեանի «Պաղտասար աղբար»ը, ա - ճէմեանական բեմադրութեամբ (1954)։

Հայ դասական թատերգութեան այս երկը, որ լոյս տեսած է հեղինակին՝ Յա - կոբ Պարոնեանի «Սիկար» ամսաթերթին մէջ, աննախընթաց յաջողութիւն ունե - ցած է։ Տարբեր ժամանակներ բեմադր - ւած է Հայաստանի զանազան քաղաքներու եւ դերերու մէջ, ինչպէս նաեւ խոր - հրագային Հանրապետութիւններ եւ ըՍ - փիւր։ Միայն Սունդուկեան թատրոնին մէջ «Պաղտասար աղբար»ը ներկայաց - ւած է զրեթէ 400 անգամ։ Երկը թարգ - մանուած է ռուսերէն եւ 1947-ին բեմա - դրուած Մոսկուա, Լիւով, Պարսկ։

Պաղտասարի լաւագոյն դերակատարնե - րէն եղած են Արամ Վրոյր (ի դէպ, իր խաղարկութեամբ է որ առաջին անգամ կեանք առաւ Պաղտասար Թիֆլիսի «Վը - րաց աղետականներու թատրոն»ին մէջ)։ Այդ դերը մարմնաւորած են նաեւ Յով - հանէն Զարիֆեան, Համբարձում Սա - չախեան, իսկ աճէմեանական բեմադրու - թեան մէջ՝ Հրաչեայ Ներսիսեան։ Վերջ - նոյս Պաղտարի կատակերգական ու նոյն ատեն խորագէտ ողբերգական կերպար է, հանդիսականին կարեկցանքը արթնցնող խաբուած ու մոլորուած մարդ։ Այնու - հետեւ այդ դերը Վարդան Աճէմեան վրա - տահած էր Մհեր Միլրոյեանի, որ ինք - նատիկ մեկնաբանութիւն մը հաղորդած է կերպարին։

Վերականգնելով ներկայացումը՝ մենք հանդիսականին դարձեալ կարելիութիւն ընծայեցինք ըմբռնելու մեծ բեմադիրին դուլիս - գործոցը, ըսած է Սունդուկեան թատրոնի տնօրէն՝ բեմադիր Երուանդ Ղազանչեան, աւելցնելով որ հանդիսա - կանը կրկին կը հաղորդուի թատերախա - ղին համար Գրիգոր Նեղիադրեանի դրած երաժշտութեամբ։ Բնիկ պղնցիկ նկա - րէչ Շահէն Յակոբեանի ձեւաւորումը եւ Արա Բեքարեանի զգեստները կը վերա - տեղծեն Պոլսոյ հարուստ տուններու քաղ - ճեանի միջավայրն ու նիստուկացը։ Ներ - կայացումը միացած է անսփոփոխ, միայն դերասաններու մէջ քիչ մը փոփոխութիւն կատարուած է։

Բացի Մհեր Միլրոյեանէ, նախկին դե - րակատարներէն հանդէս կուզան Ս. Նա - դարէթեան, Ե. Մանուէլեան, Լ. Սալա - եան, Գ. Զեպչեան։ Նոր դերակատար - ներն են՝ Թամար Յովհաննիսեան, Ա. Մա - րութեան, Ն. Գեւորգեան, Մ. Կարապէտ - եան եւ Ն. Պետրոսեան։

յօդուած է հրապարակել Յակոբ Փափազ - եանը։

Բարձրացայ ձեռագրաց սրահ։ Աշգրիտ չեմ հաւատում, երբ հասնում եմ հետեւ - եալ տողերին. «1840 թուականին, Յուլի - սի 2-ին, կործանուեց ու բնակիչներով հանդերձ թաղուեց, միայն լաւալիւստն տիղմի եւ Մասիսի հրաբխային, ցնցում - ներից պակուած լեռնաբեկորներ փըլ - ւածքի տակ»։

140 տարի առաջ՝ հէնց այս օրը, Յու - լիսի 2-ին։ Զարմանալի զուգարկաւորութիւն էր նաեւ այն, որ այսօր առաւօտեան Մա - տենադարանի տնօրէնը կարգադրել էր հա - յադէտ Շրէտտերի 1711 թուականին Ամսդերտամում տպագրուած աշխատու - թիւնը՝ «Արամեան լեզուին գանձ» եւ հանդիպել դարձեալ Ակոռու վերաբերեալ մի տեղեկութեան։

«Ունիք զարմանալի եւ պատուական խաղող, որ ուտելով եւ չիրա շինելով քանի չափն սակի ա ... Դեռ կ'անեն, թէ Մա - սիս արեւի քովն մին այգեատան կայ, որ Արկուսի ա անունն, գինի ունի, որ ձէթի նման կու վառէ»։

Ի՞նչ է ժամանակը լեզուի ասպարէզում։ Նոյան ժամանակներէց մինչեւ մեր օրե - րը Արկուսին կորցրել է ընդամենը տառ ու կէս՝ զանալով Ակոռու։ Բայց հէնց Ակոռուի եւ առհասարակ մեր՝ հայկական լեռնաշխարհի գլխով ինչե՞ր են անցել։

ԴԱՂԱԹԻԹԻ

ԴԱՂԱԹԻԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՄԻ «Նաւասարդ»ի խնամա - կալութեան եւ Տիկնայից Օթանդակ Մարմ - նի կազմակերպած ճաշ - պարահանդէսը տեղի ունեցած է Յունուար 10-ին։ Ներկայ եղած են գործիներ, խմբադերներ, մտա - ւորականներ եւ գրասէրներ։ Հանդէսը վա - րած է յաջիկ ձանոյեան։ Խնամակալու - թեան ատենապետ Զաւէն Կիրակոսեան խօսած է քառամեայ գործունէութեան մա - սին, անդադաւնալով «Նաւասարդ» ամ - սագրի հրատարակութեան կողմէն լոյս տեսած պատմական, ազգային, դրական եւ դաստիարակչական գիրքերուն։ «Նա - ւասարդ»ի վարչի խմբագիրը՝ Արմէն Տո - նոյեան, շնորհած է հրատարակութեան աշխատակիցներուն հաւատարմքը՝ ծա - ուայել մշակոյթի ճամբով Հայութեան պատմական եւ քաղաքական շահերուն։ Ոստիկան խմբագիրը խորհ. Միութեան ծանօթ լրագրողներէն Զօրի Բալայեան, որ շըր - ջապտոյտով կը գտնուէր Լոս - Անճըլըս, շնորհաւորած է «Նաւասարդ»ը, յայտնե - լով որ «Երեւն համար յուզումի եւ հպար - տութեան այս պահը անմոռանալի պիտի մնայ, որովհետեւ կը տեսնէ գրասէր Հա - յորդիներ՝ եկած պահպանելու եւ քաջա - լերելու գրական ամսագիր մը, Սիւրբի - այս պայմաններուն մէջ»։

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» Կազմակերպու - թեան «Կոմիտաս» սրահին մէջ, Յունուար 19-ին, նշուած է Թեհրանի Հայ Կանանց Բարեգործական Ընկերութեան 80-ամեա - կը։ Բացումը կատարած է Միութեան նա - խագահուհի Տիկին Աննիկ Աւագեան։ Բա - նախօրեւէ Տիկին Յամիկ Մահալեան, ներկայացնելով Ընկերակցութեան գոր - ծունէութիւնը։ Գեղարուեստական յայ - տագրին մասնակցած են «Սեւան» երգչա - խումբը, ղեկավարութեամբ՝ Գուրգէն Մովսիսեանի եւ լարաւոր հնգեակ մը, դե - կավարութեամբ Սալիկ Բաբայեանի, մեկնաբանելով գործեր Կոմիտասի։ Փակ - ման խօսքը արտասանած է առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան։

×

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԻ Երգիծանքի թատրոնի սրա - հին մէջ, Յունուար 21-ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Գ. Սունդուկ - եան թատերախումբի վաթսունամեակին։ Բացումը կատարած է «Երեւան» կազմա - կերպութեան Սոփիայի վարչութեան ան - դամ Յակոբ Շիրինեան։ Բանախօսած է վարչութեան նախագահը՝ Գրիգոր Պա - րազեան, անդադաւնալով Սունդուկեան թատերախումբի գործունէութեան դըր - խաւոր հանդուրաններուն եւ արձանագը - րած յաջողութիւններուն։ Ուշոյնի ու - ղերձներ կարգադրած են «Երեւան» կազ - մակերպութեան Պրովէրի, Վառնայի, Փաղարճիքի մասնաճիւղերու ներկայա - ցուցիչները։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 7-ին։

Զեմ հանդիսանում։ 140 տարի առաջ՝ այս օրը։ Մայրամուտից կէս ժամ առաջ։ Գնում եմ դիտելու։ Ամպրոպային օր է։ Արեւելքում կայծակ է ճալթում։ Քա - ղաքն այնքան մեծ է, որ կենտրոնական մասը ծակծկուած է ծանրած ամպերով, իսկ փէշերը կապոյտ-կապոյտ են։ Եւ հէնց 140 տարի առաջ էլ, երբ երկրի ընդերքը շատ տեղերում խաղաղ ննջում էր, Մեծ լեռան խորքը փոթորկում ու եռում էր։ Մեծ Վիճի խորքում ահաւոր դղրելուն էր, խոռոչից սաստիկ քամի էր փչում եւ բե - րանն ընկած ամէն ինչ խառնում էր ի - րար։

Լեռան կրճէց դժոխային ձայներ էին լսում։ Երկրաշարժից դետինը երբեք էր, եւ մարդիկ երեսնի վայր տապալում էին. եւ լեռան կրճէց պոկուած սառցա - բեկորները ցած սահելով, բերում էին նաեւ տիղմ, քարեկորներ, աւաղ, ջրա - խառն հող եւ ուր որ է գետնաթաղ էր լինելու Ակոռի գիւղը ... Հովիւր՝ խեղճ մարդ, որ կանգնել էր բլրի վրայ, ահա - ահա ականատես էր լինելու իր գիւղի թաղմանը ...

(Շար. 13)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

2016 ԱՌԻ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

5 ՅՈՒՆԻՍԻ, 1980 Ք.

Մէկ անգամ եւս համոզուեցի՝ լեռներն արտակարգ գեղեցիկ են եւ տեսանելի՝ յորդաւատ անձրեւից յետոյ։ Այսօր առա - ւօտեան շիւշփան անձրեւ եկաւ, բայց հիմա՝ կէսօրին, օրը բացուել է։ Մեծ Մա - սիսի մեծութիւնն այսօր այնքա՞ն տեսա - նելի է։

Մարդիկ կան, որ մարդկային մտքի գա - ղաթներ են։

Եւ լեռներ կան, որ լեռների մէջ են գա - ղաթներ։

×

11 Յունիսի, 1980 Ք.

Այսօր այցելեցի նկարիչ Յակոբ Յակոբ - եանին։ Ոստիկան շուտ տուեցի Մասիսի կող - մը։ Նկարչին ասաց.

- Ամէն առաւօտ նայում եմ Մասիսին. այնքան եմ նայել, որ գիտեմ՝ տարուայ

(Շաբ. Ա. էջ 25)

Թեան իր ձեռքն ունեցած բոլոր անդամները՝ Սարգիս Զէյթուն, Կարո Գոլան-ճեան եւ Յակոբ Պարսումեան»:

×

Կիրակի իրիկուն, ժամը 21-էն 21.15-ի միջև երեք ուսման պայթած են Պուրճ - Համուտ: Թիրախներն եղած են. - Վաղ-դէն եւ Վարուժ Աղա Սարգիսեանի վաճառատունը, Պինկո-ի Վեկաս կեդրոնը եւ վարսալարողար Յարութի խանութը: Երկու շարժի, Փետրուար 3-ի Օռիան - 12 փուլը կը գրէ թէ այս երեք ուսման - ձերման ալ տէր եղած է այդ «Հ.Յ.Դ. - Յեղափոխական Շարժումը», հեռաձայնելով թերթին եւ ազդարարելով մըն ալ ըրած է «Դաշնակցութեան ծոցը գտնուող գործակալներուն» աւելցնելով որ երեք ուսման ձերմանը «գործակալներու բոլորը» դէմ էին: Ըսեք է (ի պատասխան, ան - շուշտ, Հ.Յ.Դ. ի գեղեցիկներ) որ «Հայ գաղտնի բանակը - ԱՍԱԼԱՆ - ոչ մէկ կապ ունի պատժական մեր արարքներուն հետ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՌ «ո՛չ» ըսաւ Ժորժարի հրաւերին: Հանրապետութեան նախկին նախագահը Գլխաւոր - Ֆերան հրաւիրած էր Շիրաքի ու Պառը, որպէսզի ընդգրկուին միութեան պատկեր մը պարզէ (գոնէ՛ երեւոյթները փրկելու համար...), բայց «երրորդ մարզը» մերժեց, արդարացիելով իր դիրքը այն տարակարծութիւններով, զորս ունի միտանքուն հետ, համակցութեան շուրջ:

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ Գլխաւորի վաճառատունը կեդրոնին մէջ ուսման պայթած է, Երկու շարժի իրիկուն, ժամը 21.30-ի շուրջ, յիշեցնելով Կալուի Լաֆայէթի եւ Փրէնքանի ուժերի միջոցով: Երբ հոգի վերադարձաւ են, չորսը՝ ծանրորէին:

ՅԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ երկրէն արտաքին չորս խորհրդային դիւանագետներ, լրտեսութեան մեղադրանքով: Փոխադարձաբար, Մոսկուա անմիջապէս չորս Ժրանագիտներ արտաքին, որոնց 3-ը՝ գլխաւորական կցորդ, մէկն ալ՝ տնտեսական:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հիւսիսը՝ Նիւ - ժաշտէի տնտեսական թաղամասին մէջ, կառք մը պայթած է, 9 մեռել եւ 6 վիրավոր կայ: Այս արարքն ալ միջբրիտանական պայքարին հետեւանքը կը նկատուի:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

«Յառաջ»-ի վախճանամանկին առթիւ, Մարտիկ Տակառեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քրոջ՝ Տիկին Սաթե-նիկ Ֆիրէնկիւի:

ՄԱՐՏԷՅԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, Փետրուար 6, Սրբոյ Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւորութեամբ կը տօնախմբուի Սրբոյ Վարդանանց ազգային տօնը՝ մասնակցութեամբ Մարտիկ Հայց. Եկեղեցւոյ հոգեւոր գաւառ, վարչական անդամներուն, զպրոցական աշակերտներուն եւ հաւատացեալ ժողովուրդին:

Կը նախագահէ՝
ՅԱՆՈՒ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Պատարագը կը մատուցանէ՝
ԵՂԻՇԷ Ա. ՔԶԵՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ
եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՋԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի Հայրապետական Մատթանք՝
ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անուան տօնին առթիւ եւ ապա հոգեհանգիստ՝ Վարդանանց Զօրավարաց եւ համօրէն նշեցնելու ազգային Հայոց:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

45, rue de la Défense
92130 Issy-les-Moulineaux

ՔԱՅ Է

Զորքշաբթի, Շաբաթ եւ Կիրակի
Ժամը 14-էն 19:

Գրադարանի հերթապահութիւն. - Շաբաթ օրերը ժամը 14-էն 16:

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԿՈՆ

Լիւնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Փետրուար 9-ին, կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Երջանկա-յիշատակ՝

ՍԵՐՈՎԷԻ ԱՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան 2-րդ տարեկիցին առթիւ:

Պատարագ, ժամը՝ 9.45-ին:

Հոգեհանգիստ, ժամը՝ 11.15-ին:

CENTRE SOCIAL PROTESTANT
- VALENCE -
(97, rue Faventine)

CONFERENCE - DEBAT

par le Pasteur J. D. SAHAGIAN

à l'occasion de la parution de son livre

«Le Mouvement Évangélique Arménien des Origines à nos Jours».

Vendredi 7 Février à 20 heures 30

A l'issue de la soirée, dédicace du livre par l'auteur.

«LE MOUVEMENT ÉVANGÉLIQUE ARMÉNIEN

DES ORIGINES A NOS JOURS»

Points de vente où l'on peut se procurer ce nouveau livre du
Pasteur J. D. SAHAGIAN.

PARIS : Librairie Samuelian

51, rue Monsieur le Prince
75006 Paris

ou Eglise Évangélique arménienne
28, avenue Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux
(Tél. : 47. 36. 02. 50)

LYON : Eglise Évangélique arménienne
4, rue Docteur Paul Diday
69003 Lyon
(Tél. : 78. 53. 54. 16)

VALENCE : Eglise Évangélique arm.
20, rue Roger Salengro
26500 Bourg-les-Valence
(Tél. : 75. 43. 62. 59)

MARSEILLE : Eglise Évangélique arm.
30, ave. de la Fignonne
13012 Marseille
(Tél. : 91. 93. 41. 22)

ou Eglise Évangélique arménienne
Lot. du Commandeur
Saint-Antoine
13015 Marseille
(Tél. : 91. 65. 62. 00)

On peut aussi commander l'ouvrage à l'auteur :

M. le Pasteur J. D. SAHAGIAN
31, rue de Calais - 13012 Marseille
(Tél. : 91.93.41.22) - (CCP. 7507.26 W)

Le prix de l'ouvrage est de 50 Frs.
Ajouter 6 Frs. 50 pour un envoi par la poste.

(payable à l'avance)

le CENTRE D'ÉTUDES, de DOCUMENTATION
et d'INFORMATIONS ARMÉNIENNES
« C. E. D. I. A. »

et la

«MAISON DE LA CULTURE
«ARMÉNIENNE D'ALFORTVILLE»

seront heureux de vous accueillir

du MERCREDI 19 FEVRIER
au DIMANCHE 23 FEVRIER inclus
de 10 heures à 19 heures

à

EXPOLANGUES

Grand Palais - stand no. E33
avenue Winston Churchill - Paris 8^e

Soirée d'inauguration Mardi 18 Février
de 18 heures 30 à 21 heures
et nocturne Jeudi 20 Février
jusqu'à 21 heures

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Զարուհի Տէմիրեան իր շատ սիրելի ամուսնոյն՝ Տիգրան Տէմիրեանի (Տէմիրեանաշան) մահուան քառասուն-քէն ի յիշատակ կը նուիրէ 500 Ֆ. Կապույտ-Պաշտի Փարթի մասնաճիւղին, 500 Ֆ. Կարմիր Պաշտի օղակոխութեան կայանին, 500 Ֆ. Դպրոցատէր Տիկինաց Վարժապետի (ստանալ «Յառաջ»-ին) եւ 500 Փրանք «Էստալ»-ին:

×

Տէմիրեան. - Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հարեւան իրենց հարսին՝ Ազգայնոյ Հարեւեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրեն «Էստալ»-ին:

CALENDRIER 1986 - CEDIA -

Commandez pour vous-même ou pour offrir, le CALENDRIER 1986 conçu et réalisé par le CEDIA

Vous trouverez chaque mois :
— les fêtes nationales et religieuses
— les dates importantes de notre histoire

En plus, un thème différent chaque mois accompagné d'une illustration en couleur sur :

— l'Art arménien
— La Culture arménienne
— L'Eglise

— Des personnages illustres etc...
Envoyez votre chèque de 60 Frs. au
CEDIA : 15, rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ARMENIE 1986

Tous nos départs sont effectués jusqu'à Moscou sur les vols réguliers d'AIR FRANCE et nos groupes sont encadrés par des accompagnateurs qualifiés et dévoués.

DEPART	RETOUR	DUREE
28 MARS	06 AVRIL	10 JOURS
18 AVRIL	02 MAI	15 JOURS
08 MAI	19 MAI	12 JOURS
23 MAI	06 JUIN	15 JOURS
27 JUIN	11 JUILLET	15 JOURS
11 JUILLET	25 JUILLET	15 JOURS
01 AOUT	15 AOUT	15 JOURS
15 AOUT	29 AOUT	15 JOURS
29 AOUT	12 SEPTEMBRE	15 JOURS
12 SEPTEMBRE	26 SEPTEMBRE	15 JOURS
03 OCTOBRE	17 OCTOBRE	15 JOURS
07 NOVEMBRE	21 NOVEMBRE	15 JOURS
26 DECEMBRE	09 JANVIER 87	15 JOURS

— Nous sommes en mesure d'organiser vos voyages individuels avec avion, hôtel, accueil et transfert pour un séjour maximum de 15 jours.

— Tarif aérien très avantageux sur les dates de nos groupes ou en individuel de 1 à 4 semaines, pour tout détenteur d'un visa d'invitation (certificat d'hébergement).

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԷՋ

SOUS LE PATRONAGE DES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
VOYAGE EN ARMENIE
du 18 Avril au 02 Mai
POUR LA COMMEMORATION DU CENTENAIRE DU LYCEE GUETRONAGAN A EREVAN

Lic. A. 1037

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
VOCA TOURS
10, ave. du Prado
13006 MARSEILLE
Tél. 91 - 37 - 58 - 58

AIR FRANCE

INTOURIST

Intourist

AEROFLOT

4V

ARS

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍՈՒՎ

ՅՈՒՇԱՏԵՏԻՐ

ՎԵՐՆԱՏԱՆԷ

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԳԵԻԸ

«Le sel de la vengeance»

James T. Hashian
Editions STOCK

Զմեռը գունազրկել ու գորշացրել է աշնան պայծառ գոյները եւ այդ գորշութեան մէջ պահանջը հանդիպելու ինչ-որ լուսաւոր, ջերմ երեւոյթի՝ աւելի ըզգալի է դառնում: Իսկ երեւանում քիչ չեն այնպիսի վայրերը, ուր այցելելուց յետոյ աւելանում է հոգուդ լոյսը եւ աշխարհն աւելի պայծառ է թւում: Այդ վայրերից մէկը, առաջիններից մէկը Յովհաննէս Թումանեանի թանգարանն է, որ այս օրերին աւելի մարդաշատ ու աշխոյժ է դարձել: Մարդիկ գիտեն, որ այստեղ վերջերս իր նախկին տեսքով ու կահաւորութեամբ վերականգնուել է Թումանեանի թիֆլիսեան այն բնակարանը, որ «Վերնատուն» անուն էր կրում, այն բնակարանը, որ անցեալ դարի վերջերին եւ այս դարի սկիզբներին դարձել էր գեոեւա ջահել, յետագայում հայ մշակոյթի դասականներ դարձած գրողների հաւաքատեղին:

... Ծանր, բազալտակուռ աստիճանները տանում են վեր՝ դէպի կամարոս գեղեցիկ շինութիւնը՝ Թումանեանի Թանգարան, դէպի նշանաւոր Վերնատուն: Ուրեմն կարելի է երեւակայել, թէ հիւր եւ զնույն ամենայն Հայոց մեծ բանաստեղծին, որը երբէք բացակայ չի եղել մեկուկից, քանի որ նրա անձույր բարութիւնն ու իմաստութիւնը ուղեկից են դարձել մեզ ամենասկիզբից ու մշտապէս կը քայլեն մեզ հետ:

Պազաղ, յարմարավէտ սենեակ է Վերնատունը, պարզ կահաւորութեամբ, պատերին մեծ ու փոքր լուսանկարներ են, գրադարաններին արուեստի գործեր են, կրտսերներն եւ գրքեր, գրքեր...

Եւ դանդաղ դիտում եմ այդ նուիրական իրերը, փորձում եմ մտովի վերականգնել այն մթնոլորտը, որ տիրել է տարիներ առաջ, երբ առօրեական գործ ու հոգսից յետոյ յայտնի հաւաքուել են մեր գրականութեան եւ մշակոյթի մեծերը, հաւաքուել են գրողներ, մտքեր փոխանակելու, բարձրաձայն կարգալու եւ քննարկելու համաշխարհային գրականութեան գլուխ - գործոցները, սեփական ստեղծագործութիւնները, խօսելու ազգի հոգսերից ու ապագայից, երգելու, նաեւ միասին ճաշելու:

«Անմոռանալի գեղեցիկ ժամեր ենք անցկացրել «Վերնատունը», իմաստաւորութեամբ, բովանդակալից, ներշնչող պահեր», - կարծում էր վերջին տարիներ անց վերնատունացիներից մէկը՝ Աւետիք Իսահակեանը:

Նրանք Վերնատան այցելուները, հիմնականում վեցն էին. տանտէրը՝ Յովհաննէս Թումանեանը, Ղազարոս Աղայեանը, Լեւոն Շանթը, Նիկոլ Աղբալեանը, Աւետիք Իսահակեանը եւ Դերենիկ Դեմիրձեանը: Հեշտ է այսպէս թուարկել, սակայն թէ փորձենք առանձին - առանձին արտասանել նրանցից յուրաքանչիւրի աշխուրհ եւ մեր առջեւ պատկերացնել հայ մշակոյթի գանձարանում նրանց թողած հսկայական ժառանգութիւնը, մի տեսակ դժուար է դառնում երեւակայել, որ հնարաւոր է եղել այդպիսի երջանիկ միասնութիւն:

Վերնատան պատերին խնամքով փակցուած լուսանկարները տանտիրոջ եւ միւս անդամների սիրելիներն են՝ կեանքում, գրականութեան մէջ, արուեստում: Դիմացի պատի ամենակենդանութեամբ խուսափած մի լուսանկար կայ. Տէր - Թադէոսն է՝ Յովհաննէս Թումանեանի հայրը: «Ամենալու եւ ամենամեծ բանը, որ եւ ունեցող եմ կեանքում, այդ եղել է իմ հայրը: Նա ագնիւ մարդ էր եւ ագնուական՝ բառի բովանդակ մտքով: Զարիւ - զանց մարդաւոր ու առատաձեռն էր, անպախօս ու գուրճարան, սակայն ունէր մի խոր լրջութիւն», - գրել է Թումանեանը ինքնակենսագրութիւնում: Այստեղ են Եփրատի, Տանթէի, Երվանդի, Պայրէի, Կոթիքի, Ռաֆֆու, Պետրոս Աղանեանի, Սիւրենոյի լուսանկարներն ու կրտսերները: Այս, բանաստեղծը սիրել է մշտապէս գգալ նրանց ներկայութիւնը, չափանիշ է ունեցել կեանքում եւ արուեստում, ուսով դաստիարակուել ու իմաստասացել է: Եւ դա այսօր նորից մեզ յուշում է, որ պարտաւոր ենք

Համոզուած ընկերվարական մըն էր: Զարգացած, շատ կարգապահ էին մը, որ զեղարուեստի նկատմամբ նուրբ ճաշակով օժտուած ըլլալով, քարաքին մէջ գրեթէ ոչ թատրոն կը փախցնէր, ոչ ալ շարժանկարի լաւ ժապաւէն մը: Միայն թէ կատէր դրամն ու գրամագլուխը: Հարուստներու նկատմամբ հակակրօնք ունէր եւ ինչ ալ ընէիր, չէր կրնար զինքը համոզել, որ հարուստներու, գրամագլուխներու միջեւ ալ լաւ ու ընկերասէր մարդիկ չառ կային:

Մօտ տասը օր առաջ, երբ լուր տարածուեցաւ թէ Ամանորի առթիւ կազմակերպուած էր մէկ միլիոն ոսկի մեծագոյն պարգեւով ազգային վիճակահանութիւն մը, ան եւ իր երկու բարեկամուհիները, կատակով, սկսան իրարու հետ չաղակրատել, թէ ինչ կը պատահէր եթէ մէկ միլիոնը այդ աննախընթաց պարգիւն իրենց ելլէր:

Հաճոյքով հետեւեցաւ իրենց խօսակցութեան, որ թէեւ ամբողջովին կ'ընթանար գուրճայի ու սրամտութիւններով լեցուն կատակի մը ձեւին մէջ, որ սակայն անպայման իրականութեան ու լրջութեան անխոտովանելի տարբեր ալ պարունակէր իր մէջ:

Բաւական մը այսպէս կամ այնպէս վիճելի վերջ, երբ բարեկամուհիներ այն համոզումին յանդեպն որ լաւագոյն լուծումն էր մեծ պարգեւին մէկ մասովը - Ծ, շատ պղծովի մէկ մասովը - փարթում յարկարարութիւն մը գնել եւ մնացեալ գումարով ալ խնայողական հաշիւ մը բանալ գրա - մատնէ մը մէջ եւ ամէն ամիս դանձել աշուր տոկսը: Այս կէտին վրայ համաձայնութիւն գոյացնել վերջ սկսան թուել թէ ինչեր կրնային ընել ամէն ամիս այդ տոկոսով:

Աստուած ի՞մ, ինչքէր կարելի չէր ընել որ: Թուեցին, թուեցին, թուեցին: Թափ

դատարակուել Թումանեանով, այն անհատականութեամբ, որը ինչքան պայծառ ու լուսաւոր էր կեանքում եւ գրականութեան մէջ, նոյնքան էլ ունէր անհափելի «խոր մի լրջութիւն» կեանքում ու գրականութեան մէջ: «Թովիշ յատկու թիւն ունէր Թումանեանը, - իշխելով Վերնատան երեկոները, գրում է Դերենիկ Դեմիրձեանը: - Արդէն նրան տեսնելիս դահլիճի մէջտեղ կամ առանձնասենեակի թիկնաթոռին, կամ սեղանատանը սեղանի զլինին նստած՝ ներս մտնող հիւրը զգում էր, որ սենեակը լիքն է: Թումանեանը լցնում էր բնակարանը, մարդկանց հաւաքոյթը: Նրա դահլիճը «մէջլին» էր: Իսկ այդքան հիւրերի բազմութիւնը, յաճախութիւնը, հազար ու մի առիթներով զնալ - գալը, այդ հացկերոյթները, աշխոյժ նրա տունը դարձրել էին վանք, սոնախմբութիւն, շարունակական, յարատեւ տեսակցութիւնների վայր»:

Այստեղ անցկացրած երեկոները սիրով ու կարօտով է յիշում նաեւ Լեւոն Շանթը Թումանեանին գրած նամակներում: Այո, Վերնատունը անբաժանելիօրէն կապուած է հայ գրականութեան պատմութեանը, նրա ամենապայծառ էջերից մէկն է, եւ ինչ հրաշալի է, որ այն այսօր վերականգնուել է այստեղ՝ Երեւանի կենդրոնում, մեծ բանաստեղծի անունը կրող փողոցի բարձունքին ու դարձեալ ամէն մարդ կարող է ցանկացած պահին հիւր լինել այս տանը:

... Դրո՞ւմ սկսում է ձմեռային պաղ երեկոն ու գոյներն աւելի էին գորշանում: Եւ դուրս եմ գալիս Վերնատունից, այդ պատկերահան ու գորշութեան մէջ տարբարութիւնն այն լոյսն ու ջերմութիւնը, որ պարգեւել էին մեծ բանաստեղծին ու Վերնատունը՝ այդ «շարունակական, յարատեւ» սոնախմբութիւնը...

Յունուար 24-ին, Մարտի 2-ի Հայ Մշակութի Տան Տարօն օրահին մէջ, յայտնի մտաւորական, մասնագէտ երրորդ աշխարհի քաղաքական, յեղափոխական, մշակութային, ազատագրական հարցերում, հիմնադիրներէն փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն խմբակցութեան, քաջ ծանօթ միջազգային ահաբեկ

ատիւն իրենց երեւակայութեան եւ յիշեցին աշխարհի բոլոր այն հաճոյքներն ու վայելքները, որոնց կրնային տիրանալ, հանգիստ ու ձուկ կեանքի մը առընթեր: - Տարին վեց ամիս կը ծամբորդեմ, կ'ըսէր անոնցմէ մէկը:

- Ամէնէն սուղնոց գոհարեղէնները կը գնեմ, կ'ըսէր միւրը:

- Ամէն գիշեր թատրոն, երաժշտահան, դէս, շարժանկար...: Ամէնէն լաւ կարասիները կ'առնեմ, սքանչելի գրադարան մը կը չինեմ...: Նկարչական պատասխանու հաւաքածոյ մը կը կազմեմ...:

Կը թուէին այս բոլորը, յետոյ հաշիւներ կ'ընէին ու կ'անդադարանային որ հակա գրամագլուխին միայն տոկոսն անպաճ շատ կուզար բոլոր այդ ծախսերուն համար եւ միշտ ալ դրամ կ'աւելնար:

- Հաճելի չէ, ըսաւ վերջապէս անոնցմէ մէկը: Այսքան հարստութիւնը հաճելի չէ: Երբ կ'ունենաս դրամը, որ քեզի շատ կուզայ եւ որով ինչ ընելիքդ չես դիտար, կեանքը իր համը կը կորսնցնէ:

Կատակը հետզհետէ իր տեղը թողուց լրջութեան ու դառն խորհրդածութիւններու: Իրաւունք ունէին, աշխարհի բոլոր հաճոյքներն անպաճ թերեւ չուտով պիտի դադրէին հաճոյք գտնալէ, եթէ կարենայինք դանդաղ վայելել տեսարար, պտանց որեւէ նիւթական դժուարութեան եւ ամէնէն հանգստաւէտ պայմաններու մէջ: Դրամը պիտի կուտակուէր գիշեր - ցերեկ ծանձրոյթ պատճառելու աստիճան անխմատ դառնալով, եւ այդ հսկայ հարստութեան տէրը ամէն առաւօտ յօրանջելով հարց պիտի տար ինքն իրեն, թէ ինչպիսի նոր գուրճութիւն մը պէտք էր գտնէր, ինչպիսի միջոցներով նոր գրարամներ պէտք էր ծախսէր գալիք ժամերու ընթացքին:

Բոլոր այս հոգեբանական կէտերը վերլուծումի ենթաբերուեցան մի առ մի եւ ի վերջոյ, դարձեալ կատակով, ընկերվարական գաղափարներու տէր բարեկամուհիս ըսաւ հանդիսաւոր շեշտով.

- Ո՛չ: Ես պիտի չուզէի այսպիսի անխմատ հարստութեան մը տիրանալ: Անխմատ ու աննպատակ հարստութիւն մըն է ասիկա:

Ժպտեցայ, պահ մը նայեցայ անոր աչքերուն մէջ եւ յետոյ հարցուցի.

- Ինչո՞ւ այդ տոկոսին աւելցած մէկ մասն ալ չես բաժնէր աղքատներու:

Յանկարծ լուծիւն մը տիրեց: Բարեկամուհիս շեշտեց: Ինչպե՞ս կրկին: Խորհեցաւ: Բաւական առեւ ոչինչ պա - տասխանեց: Յետոյ գլուխը շարժեց:

- Ժիշդ է, ըսաւ, աղքատները մոռցանք: Աղքատներուն բաժին հասնեցինք:

Պատկերութիւնը շարունակուեցաւ հետեւեալէն սահելով դէպի ուրիշ գետիններ: Այլեւ մոռցած էինք վիճակահանութիւնն ու անոր թիւադրած երազները, և կը խօսէինք լուրջ խնդիրներու մասին: Բայց պարբերաբար ակնարկը կը հանդիպէր ընկերվարական բարեկամութեան ակնարկներուն եւ ինծի այնպէս կը թուէր որ, այդ իրաւաւոր խոր հանդիպումին, ան ինծի ամօթխածօրէն կը հարցնէր.

- Իրա՞ւ, ինչո՞ւ մոռցանք աղքատները:

չու՞թեան եւ կեռիլայի հարցերուն, հրապարակալի, դասախօս Փրանսական Թոմար, յատկապէս ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ Ժեռար Շալեան ձեռնարկեց եւ ձօնադրեց իր նախաձեռնութեամբ հրատարակուած նոր վէպի մէջ ալ տը լա վանձան, թարգմանականութիւն: Վէպին հեղինակն է ամերիկահայ մը, նախկին բարձր պաշտօն Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Ծոյ նախարարութեան մէջ՝ ձէյմա Զաչեան:

Յոյժ հետաքրքրական եւ կենդանի մը: Տեսակ մը ուեսթերն: Գործողութիւնը, որ կը սկսի 1915 - 1916 տարիներու տեղի կ'ունենայ Փոքր - Ասիոյ բարձր տնտեսական միջին Ամերիկա: Երեսուցիկ հայ մըն է, Մամիկոն, որ կը հասնի, կը հաւածէ, մէկ ցամաքուէն միւրը, իր ընտանիքին դահլիճը: Կից լուրջութիւնով լեցուն ճամբորդութիւն մը, փոթորկալից եւ սողնալից, որ չեն պակսիր նաեւ անակնկալներ: Ամէն ինչ կը վերջանայ արեւմտիկ հեղինակը շարդերու ներկայացման մէջ կը նկարագրէ ահաւոր եւ սարսափեցնիչ տեսարաններ, յաճախ անտանելի սոսկալի, ցոյց տալով շարդարարներու բարբարոսութեան աստիճանը: Հետեւ բարբարոս պատմութեամբ մը, սակայն պատմութեամբ մը որ կ'ընթաց դէպի յառաիկութիւն: Հսկայտակ արիւնին, ողբերգութիւն մը չէ: Հոգեբանական վէպ մը է ուր կայ նպատակ մը: Ընթերցանքը չի հեշտ է:

Ժեռար Շալեան խօսեցաւ վերջին տասնամյակներու ընթացքին արձանագրուած յոյժութիւններուն մասին ցեղատարաւորութիւնը ճանչցնելու մեր ճիշդութիւնը: Եւ յատկապէս Ժողովուրդներու Միասնականութեան Ժողովուրդներու Միասնականութեան Միջոցաւ, ՄԱԿ-ի մարդկային իրաւանց ենթախմբութեան արեւմտեան խմբակցութիւնը, Նախագահ Միլթըն Երաւարտութիւնը Վիէն քաղաքի մէջ որակեց նոյնքան յաղթանակներ: Այս յաղթանակները դիւրին չեն, աւելցնէ դասախօսը, որովհետեւ Պետութիւն չեն Նոյնիսկ թէ Պետութիւնները գիտեն, որ 1915-ին տեղի ունեցաւ ցեղասպանութիւն մը, չեն ուզեր Թուրքիոյ դէմ դիմել, չեն: Կարող մը երկիրներու մէջ եւ համա կամութիւնն է որ կը բանի, ինչպէ՞ս մասնական երկիրները, Ատլանտիկ Սիւր երկրները: Դաշնակցային - Գերմանիան, Միացեալ - Նահանգները չէրք թեմէն աւելի բարեացակամ վերաբերմունք ցոյց կուտան Թուրքիոյ նկատմամբ: Թուրքիան մէկ պահանջ ունի Պետութիւնները լուին: Ժեռար Շալեան ըսաւ թէ ՄԱԿ-ի քաղաքական ժողովը մէջ Պետութիւնները Թուրքիոյ դէմ պիտի չընդհարեն, հետեւաբար որդիս փոքրամասնութիւն անհրաժեշտ է որ մնայ միշտ գործին, եւ երբեք չլքենք հրապարակը: Ահաբեկչական գործողութիւնները բացասական արարքներ դարձած են հիմա, ըսաւ դասախօսը, հիմնականը մը կուտային է, որ նաեւ քաղաքականութիւն է: Վերջին տասը տարիներու թիւացքին աւելի քան քառասուն հարստարկութիւններ, յատկապէս պատմական ընդթ ներկայացնող, բայց նաեւ վեպն ու թարգմանական գործեր լոյս տեսան Փրանսերէնով: Անհրաժեշտ է թափանցել հրատարակչական տուններէն դուրս: Դիմքը վաճառքի ապրանք մըն է: Հայեր պէտք է դիտարկեն այս իրականութեան եւ կարծան: Կարծան ու գիրք գնեն, կ'ընկուեն որ հրատարակչները ընթաց տան հայկական նիւթերու հրատարակութեան: Ահա քաղաքական արարք մը:

Ժեռար Շալեան յատարարեց որ յառաջիկայ ամիսներուն լոյս պիտի տեսնուէր երեք նոր գիրքեր: Փետրուարին, Կրտսեր Զարեանի՝ «Նաւը լերան վրայ» հատորի թարգմանութիւնը Փրանսերէն: Ապրիլին՝ «Հայկական ցեղասպանութեան դրանները» գերմանական արխիւներէն անտանալ որոնք հաւաքուած են 1919-ին Լեյպցիգի կողմէ: Հետեւաբար հիմնական փաստաթղթերը մը հայկական ցեղասպանութեան վրայ: Իսկ Սեպտեմբերին «Նիւմէյի գործողութիւն» հատորը որ կը պատմէ Միջին թէ չլրբանի, Ա. Շիրակեանի, Միգրաբեանի եւ այլ հայ ահաբեկիչներու արարքները:

Ժեռար Շալեանի հետաքրքրական լոյսն է, իրատես խօսքերէն յետոյ եղած հարցումներ ընդհանրապէս հայկական հարցը հետաքրքրող քաղաքական եւ մշակութային նիւթերու շուրջ:

ՍԵՅՐԱՆՈՒՇԻ ԳԵՂԱՄԵԱՆ

Ռ. Հ.

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԵՏԱՔՐԻՐԱԿԱՆ

ՃԱՇԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍԸ

Ճաշելու համար սեզան նստիլ, դա-
նակ, դգալ, պատառաքաղ, աղաման դո-
ծածել... րաներ՝ որոնք այնքան մեքե-
նարար կ'ընենք ամէն օր: Սակայն յետա-
դարձ ակնարկ մը կ'ըսէ թէ դարեր պէտք
եղած են հասնելու համար այս մեքենա-
ցած սովորութիւններուն:

Եթէ հացկերոյթի մը հրաւիրում էիք
ձեր յարեկամներէն մէկուն տունը, դա-
րեք առաջ, պատրաստուած պէտք է ըլլա-
լիք դետինը նստելու, շրջանաւաճե, դա-
յի կամ շունի մօրթի մը վրայ, երբեմն
կրնար պատահիլ որ ցած սեզան մըն ալ
դուէր ձեր առջեւ: Ամէն պարագայի
մէջ միշտ պիտի գտնուէիք տունին խո-
հանոցի բաժնին մէջ կամ շատ մօտը տեղ
մը, քանի որ ոչ ոք կը մտածէր ճաշելու
յատուկ, խոհանոցէն դատ տեղ մը ունե-
նալու մասին: Գերիներ կամ պատանիներ
ուտելիքն ու ըմպելիները կը հրամցնէին
հրաւիրեալներու: Ուտելու համար պիտի
ունենայիք ձեր մատները միայն. միսը
երբեմն միայն բաժնուած կ'ըլլար կտոր-
ներու, պէտք էր ակոսանքով խածնել
զայն ու եթէ շատ դիմադրէր գործի լծել
ձեր սրածայր դանակը: Զուկեր, պանիր
ու զանազան տեսակի պտուղներ պիտի
ամրոցնային ճաշացուցակը: Իտալական
զինին, մեղրով քաղցրացած դարեջուրը
պիտի խմէիք հասարակաց, միակ բաժա-
կէ մը: Սակայն ուշաթիւ՛ր, որոշուած տե-
ղերուն, շատ խիստ են հոս կանոնները:
Տեղերը կ'որոշուին արժանիքներու հա-
մաձայն: Ո՛չ մէկ ոտնձգութիւն հանդու-
սելի է:

Դամբանարարի ու խճանկարներ ցոյց
կու տան սեզանին շուրջ խմբուած ընտա-
նիքը. կարգ մը տուններու մէջ պահպա-
կը ճաշին, ուրիշներու մէջ կը նախընտ-
րեն նստիլ կաշիէ կամ ոգորէ բաղկաթոս-
ներու մէջ: Հարուստներու մօտ կայ խո-
հանոցին կից, ճաշասենեակը: Պնակեղէնը
սէրամիք է ու գաւաթը արդէն առաջին
դարուն իսկ տեղ ունի՝ Ֆրանսացիներու
մօտ:

Ուտեստեղէնի տեսակէտէն մեծ փոփո-
խութիւն չկայ, միայն դինին գրաւած է
դարեջուրին տեղը: Մովային պատենաւոր
կենտանիներ, կաղամբը, վարունգը, ըս-
տեպղիքը, աղցաններ, ճակընդեղը մեծ
ընդունելութիւն կը վայելեն:

Բարբարոսներու արշաւանքները վերջ
կը դնեն այս որկրամոլութեան ու առա-
տուկեան. ճաշասրահի մը գործածու-
թեան սովորութիւնն ալ կը վերնայ. պէտք
կ'ըլլայ սպասել մինչեւ ժԴ. դար որպէս-
զի կրկին յայտնուի ան:

Շատ բան չենք դիտեր Միջին Դարու
առաջին շրջանին սեզանի սովորութիւն-
ներու մասին. սպասները տախտակէ չին-

ուած են, թէեւ մեղի չեն հասած, ու ճա-
շելու յատկացումը բաժինը ճաշերու
պատրաստուած վայրն իսկ է, այսինքն՝
խոհանոցը: Սէրամիքէ պնակեղէնի դո-
ծածութիւնը կը սկսի ԺԳ. դարուն:

ԺԴ. դարու սեզանին մասին աւելի լայն
ծանօթութիւն ունինք:

Սեզանը կ'ունենար ծածկոց մը, որ շըր-
ջանակուած կ'ըլլար երկրորդով մը. այս
մէկը որպէս ձեռքի սրբիչ կը ծառայէր
հիւրերու: Սեզանին մօտ ալ կարասիի
մը վրայ կը ցուցադրուէին թանկագին
առարկաներ. արծաթեայ, ոսկեայ պը-
նակներ, մոմակալներ, համեմներու տու-
փեր եւայլն:

Որպէս մաքրութեան նշան իրենց ձեռ-
քերը լուսով ետք, հրաւիրեալները իրենց
տեղերը կը դրաւէին սեզանին մէկ կողմը
միայն, ընդհանրապէս այդ եւ կրն խառն:
Սեզանին ծայրը կը դրուէին հացը եւ
դարդանքին աղամանները: Հացէն կտոր-
ւած շերտերու վրայ ամէն մարդ կ'ուտէր
իր միսի բաժինը: Բաժակներ, դգալներ
ալ կը գտնուէին սեզանին վրայ, սակայն
ոչ ոք իր անձնական դործածութեան հա-
մար տրամադրութեանը տակ կ'ունենար
դանոնը: Սեզանին վրայ գաւաթ չէին դը-
նէր, երբ մէկը խմէր կ'ուղէր կը կան-
չէր ծառայ մը որ իրեն կ'երկարէր լեցուն
գաւաթը ու պարպելէն ետք անմիջապէս
եւ կ'առնէր գայն: Հինգ կամ վեց տեսակ
կերակուր կը բերուէր սեզան. իւրաքան-
չիւրը բարդ զարդարանքներով: Հաւե-
ղէնները եւ որսի կենդանիները զարդար-
ուած կ'ըլլային իրենց փետուրներով: Ա-
մէն մէկ ճաշ իրական ներկայացում մըն
էր տանտիրոջը համար, իր հրաւիրեալ-
ներուն համար պատրաստուած: Միեւնոյն
ատեն կար միասնութեան դադափարին
արտայայտութիւնը. ամէն բան կը բաժ-
նէին իրենց միջեւ. հացը, սպասները, ա-
մանները:

Վերածնունդի շրջանին այս միասնու-
թեան մէջ «խառնակութիւն» կը նկատ-
ուի, սակայն այս մէկը չի փոխեր սեզանի
սովորութիւնները:

Քաթրէին Մէտիչի Իտալիայէն հետը ա-
ւելի նուրբ խոհանոցի մը խոհարարները
կը բերէ. ինք միշտ պատառաքաղ կը գոր-
ծածէ ու սեզանը զարդարուած կ'ըլլայ
նուրբ սէրամիք սպասներով: Արդիական
ժամանակներու արշալոյսին միայն Փը-
րանսական արքունիքը կը սկսի գործածել
այս բաները, որոնք այսօր մեղի անհրա-
ժեշտ կը թուին: Այսպէս՝ Ֆրանսուս Ա.
(1536) կ'ապագրէ կէս երկվեցեակ պնակ:
Իսկ Հանրի Գ.ի ժամանակին է որ արքու-
նի սեզանին վրայ կը սկսի պատառաքա-
ղի գործածութիւնը: Դար մը սպասել
պէտք կ'ըլլայ որպէսզի այդ գործածու-
թիւնը ընդհանրանայ:

Սեզանի սովորութիւնները բազմաթիւ
դիտողութիւններու պատճառ դարձած են.
Վերածնունդի փիլիսոփաներէն Երաս-

ՓԱՐԻՋԻ

« Ն Ա Ռ Ա Ջ Ր Դ »

ՊԱՐԱՆՈՒՄԲԸ

ՄԻԱՅՅԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Փարիզի «Նաւասարդ» պարախումբը
Մարտ 27-ին կը մեկնի Միացեալ - Նա -
հանգներ: Երկու շաբաթ տեւող շրջադը-
տոյտի ընթացքին «Նաւասարդ» հանդէս
կուղայ Նիւ - Եորք, Պոսթըն, Լոս - Ան-
ճըլլոս, Ֆրէզնո եւ Սան - Ֆրանսիսքո: Ե-
րեկոյթներէն զոյացած եկամուտը պիտի
յատկացուի «Զօրեան» Հիմնարկի հովա -
նուարած Բանասիր Պատմութեան Ծրագը-
րին: Մտնօթ է, որ Հիմնարկը երկու տա-
րիէն աւելի է, որ ձեռնարկած է ցեղաս-
պանութեանն վերադարձնելու յուշերու
արձանագրութեան գործին: Այս շրջա -
նին, Հիմնարկը արձանագրած է 250 վե-
րադրոշներու յուշերը վիտէոյի վրայ,
տրամադրելով աւելի քան 70 հազար տո-
լար: Բանասիր պատմութեան այս աշխա-
տանքը կը կարօտի նիւթական յաւելեալ
օժանդակութեան: Անոր անհրաժեշտու-
թիւնը զգալով «Նաւասարդ» պատրաստա-
կամութիւն յայտնած է իր նպատը բերե-
լու յիշեալ անյետաձգելի դարձին:

Ի դէպ, երկու տարի առաջ ալ «Նաւա-
սարդ» պարախումբը շրջապտոյտ մը կա-
տարած էր Միացեալ - Նահանգներու արե-
ւելեան շրջանները եւ մեծ ընդունելու-
թեան արժանացած:

մուս զրի կ'առնէ սեզանակիցներու հան-
դէպ պատշաճ վարուելակերպի մը կանո-
նադրութիւնը: Հոն կ'ըսուի. «պէտք չէ
արմուկներով նեղել քովի սեզանակիցը,
կամ ոտքերով՝ դիմացինը: Կան անձեր
որոնք հապիւ նստած ձեռք կ'երկարեն
պնակներու... զայլերու նման: Կան ու-
րիշներ, որոնք այնպէս լայն կը բռնան
իրենց բերանը ծամելու ընթացքին որ խո-
ղերու կը նմանին: Պնակը լիզել կատունե-
րու դործ է եւ ոչ թէ մարդու»: Ուրիշներ
կը յաջորդեն ասոր յատկապէս ժիւ. դա-
րուն, որոնք կը սահմանեն զգալին, պա-
տառաքաղին կամ դանակին գործածու-
թիւնը: Երկար ատեն այս բոլորը կը մնան
վերապահուած ընտրանիի մը: Ու միայն
ԺԹ. դարու կիսուն կը ծաւալին քաղցրեկ
ընկերութեան խաւերուն մէջ:

ԺԸ. դարուն գաւաթը տեղ կը գրաւէ
սեզանին վրայ. սպասներու թիւը կը քաղ-
մանայ. յախճապակիները աւելի նուրբ
ու աւելի բազմատեսակ են: Սակայն ար-
քունիքէն մինչեւ պեղղուկ սեզանները,
այս բոլորը երկար ատրիներու ընթացքին
միայն կը փոխանցուին. բաներ՝ որոնք
այսօր մեղի այնքան րնական կը թուին:

Թ. Օ. Մ.

ԳԵՂՈՒԹԷ

ԳԵՂՈՒԹ

ՀՈՒՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին
մէջ, Յունուար 17-ին, տեղի ունեցած է
զինեծօն մը, նուիրուած խաչիկ Արարատ-
եանի վերջերս հրատարակած «Իրակա-
նացած երազ մը» գիրքին, կազմակեր -
պութեամբ Համագգայինի: Բացումը կա-
տարելով Յամիկ Թաշճեան նշած է, թէ
խաչիկ Արարատեանի գիրքը վկայութիւնն
է հայ բեմարուեստին նուիրուած անձի
մը գործունէութեան եւ հայ բեմական մը-
շակոյթին ամուր բերած օժանդակութեան:
Լեւոն Գասպարեան ներկայացուցած ու
մեկնաբանած է գիրքը, շեշտելով յուշա -
դրութեան կարեւորութիւնը, մանաւանդ
ապագայ պատմիչին համար, որ պիտի
ներկայացնէ բազմաթիւ գաղութներու
կեանքն ու իրադրոժումները: Խաչիկ
Արարատեան հանդէս եկած է հայ գա-
ղութներու մէջ՝ իրբեւ դերասան եւ մա-
նաւանդ արտասանող: Պօղոս Գուրգիւսեան
խօսած է խաչիկ Արարատեանի բերած
նպատին մասին՝ հայապահպանման:
Գործադրուած է զեղարուեստական յայ-
տադիր մը, հուսկ՝ շնորհակալութեան
խօսք արտասանած է հեղինակը:

×

ՍԱՄԱԹԻՈՅ Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ,
Դեկտեմբեր 12-ին, ոգեկոչուած են Եղ-
կատի Պուրունքըշյա գիւղի բոլոր հան-
դուցեալները: Ներկայ եղած են Սամա -
թիացիներ եւ Պուրունքըշյացիներ: Արա-
րողութեանց նախագահած եւ քարոզած
է Մեսրոպ վրդ. Մութաֆեան: Պուրուն-
քըշյացիները վերջերս, քանի մը ամսուան
ընթացքին, ամբողջովին ներկել տուած
են Սահակեան նախարկութարանի արտաքին
պատերը եւ միշտ հոգացած են Սամաթիոյ
Եկեղեցւոյ վրայ: Յաւարտ արարողու-
թեանց հոգեճաշ մը տուած է Թադական
Սորհուրդը, որ իր շնորհակալութիւնները
յայտնած է Պուրունքըշյացիներուն: Սա-
հակեան դարոցի նորոգութեան համար
Պուրունքըշյացիներ հաւաքած են 2,5 մի-
լիոն լիւրա (աւելի քան 300 հազար Փը-
րանք):

×

ԲՈՏ ԱՅԼԱՆՏԻ (Միացեալ - Նահանգ-
ներ) մէջ, վերջերս իր մահկանացուն կըն-
քած է հնչակեան վեթերան Եղիա Գրի -
գորեան (գրական անունով՝ Եղիա Սիր-
վարդ): Մնած էր 1888-ին՝ Սարգսեղի
շրջանի Մորենիկ գիւղը: 1907-ին անցած է
Ամերիկա եւ 1910-ին մտած Հնչակեան
կուսակցութեան շարքերը: Պատմուածք-
ներով աշխատակցած է «Երիտասարդ Հա-
յաստան»ի, որուն խմբագիրը դարձած է
յետապագին: Պարբերաբար խմբագրած է
նաեւ Հնչակեան կուսակցութեան օրկան-
ներ: 75 տարուան վաստակ մը ունէր իր
պատկանած կուսակցութեան կեանքին
մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

2016 ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Եթէ մարդ ազատուց ընդամենը՝ լերան
«բարկութեան» մասին պատմելու հա-
մար: Եւ յիշելու, թէ երեք հարիւր տուն
ունեցող գիւղն ի՞նչ սքանչելի կեանք է
ապրել: Գինոյ գետը, որ վազում էր
գիւղի կողքով, լեռնային մաքուր օդն ու
արեւը հառաւանջում էին խաղող, ըն-
կող, ծիրան, դեղձ ու կեռաս: Սուրբ
Անդրէաս Եկեղեցու սիւներից մէկին կար
արձանագրութիւն՝ Գաղիկ Առաքինի հրո-
վարտակը՝ գիւղի ապահովութեան մա-
սին:

Մարդը որոշում է, Աստուած կատա -
րում: Ահա այս դէպքում թաղաւորի ո-
րոշումը նոյնիսկ ենթարկուց հնուց խօս-
քին: Եւ ծնուցը մի նոր խօսք, բայտ ե-
ղելութեան՝ «Քո տունը չափով» կամ՝
«Քո տունը ակու չանի»: Այսինքն քո
տունը Ակուու օրը չունին:

Մարդ այնտեղ եւ, Մասնացոտն դա-
տար Արկուռի գիւղում. սթափում եւ
ամպերի գոգացից: Կայծակն է փայլում,
եւ անձրեւն աղմկում է օդակաձեւ դրօ -
սայլում ջրաւաղանում:

5 Յուլիսի, 1980 թ.

Քամին շնկշնկում է: Մտերն օրօրում
են: Սպիտակ թիթեռը պարում է խոտերի
վրայ: Այգու պահարկը գոռում է. «Հէ՛յ,
հէ՛յ, հէ՛յ, այլ ո՞վ է ծաղիկները քա-
ղում»: Իսկ ինչ է երեւում լերան կող-
մում՝ գազաթը միայն: Կարծես անսին
հսկայ գմբէթ է կառուցուած մայրա-
քաղաքի հարաւում:

×

Յակոբ անունը լերան հետ կապուած
արժանաշիշատակ մասունքներէց մէկն
է: Մաղիկ Յակոբուկ. մատուռ՝ Ս. Յա-
կոբի, կիթճ, եկեղեցի, աղբիւր՝ Յակո -
բի. տարմահաւ կամ Յակոբի թոշուն:
Թերեւս էլի՞ կայ, որ մենք չգիտենք, բայց
այդքանն էլ քիչ չէ ասելու համար՝ վա-
ղուց անտի լերանն է մերուկ Յակոբ ա-
նունը եւ դա հետեւեալ պատճառով:

Ըստ պատմիչ Փաւստոս Բիւղանդի, Յա-
կոբ Մծբնեցին Նոյան տապանը տեսնե -
լու յոյսով փորձում է բարձրանալ դա-
ղաթը: Արարիչը նրա ապարդիւն ջանքե-
րը տեսնելով ու լսելով քաղատանքը,
հրեշտակի թելով տապանից մի կտոր
փայտ է ուղարկում (որն իրբեւ սուրբ
մասունք պահւում է Էջմիածնում):

Ահա այս լիզենտից սկիզբ առնելով,
Յակոբ անունը դառնում է լերան բնակիչ
ու կայ տակաւին:

Սուրբ Յակոբի աղբիւրը բխում է Մա-

Եայ Վիհի եզրից, ըստ աւանդութեան,
աղբիւրը գոյացել է սրբի արտասուքից:
Ունի երկրորդ անունը՝ Անահատուան աղ-
բիւր, որ շատ աւելի վաղ է շնորհուել,
Հայոց դիցուհու պատուին: Զուրը հա-
մարուել է պողպատի, բուժիչ եւ մորե -
խահալած: Շատ հեռուից նոյնիսկ դալիս
էին այստեղ եւ տանելով ջուրը, ցօղում
մորեխով վարակուած դաշտերի վրայ:
Զրի գորութեանը, շարունակում է ասան-
դութիւնը, իջնում էին տարմահաւերը՝
վարդազոյն եւ սպիտակաթիկունք, եւ
դաշտը մաքրում մորեխից:

Աղբիւրից քիչ վերեւ, անդունդի եզրին
կար մի փոքրիկ մատուռ, որ անյիշելի
ժամանակներից ճգնաւորի կացարան էր:
Եւ շուրջը՝ ծաղիկն Յակոբուկ:

Գինոյ գետի աջ ափին վաղ միջնադա -
րում հիմնուել է Ս. Յակոբի վանքը:
Լերան սեւ խանձաքարերով շարուած պա-
տերին կային քանդակներ, իսկ պատու-
հանների գոգում՝ դրուած էին արձանա-
գրքերը:

Եւ անցնելու էր եւս իօթ դար. պատմիչ
Թովմա Մեծոփիցու անունը նոյնպէս, ա-
ւա՞ղ, իր մահով, ձուլուելու էր Աւաղ
լերանը: «Նրա մահը վրայ հասաւ 1446
թուականի Մայիսի 15-ին, Արկուռի գիւ-
ղում, ուր եկել էր քարոզչութեան, ինչ-
պէս որ սովորութիւն ունէր երբեմն»:

Եւ ահա Լինչը, կանչուած Մեծ Վիհի
եզրին, հայնացքով չափում է վերից վար,
եւ թուում է, թէ լերան կուրծքը պատու-
ւած է հիմքից մինչեւ գագաթ, մինչեւ

ձեան բարձրաբերձ տանիքը: Կարծես հը-
զօր ու հսկայաշափ դանակով է բացուած
այդ Վիհը, որ գնալով խորանում է, եւ,
որի վրայ, ինչպէս երկնային տանիքից,
կախուած են ձնահիւսքերը. եւ ժամա-
նակ առ ժամանակ անդունդ են գլորում
ժայռաբեկորներ: Խորքերը մուկն են,
եւ միայն սառցաշրթերից գոյացած փոք -
րիկ լճակները ցածում փայլում են լոյ-
սից:

Մովսէս Խորենացին ենթադրում է, որ
Մասեաց Վիհը պէտք է առաջացած լինի
139 թուի երկրաշարժից:

Լինչը մօտենում է Վիհի եզրին: Փշոտ
թփերից հողին են թափուել սպիտակ ու
վարդազոյն ծաղիկներ: Ապա անցում է
Վիհի միւս եզրը: Մասրենիների վրայ
կարմրին են տալիս պտուղները: Եւ ան-
գունդի մուկն աւելի է սեւանում, երբ
մասրենու կարմրից ու գազաթի ձերմա-
կից յետոյ կուսում ես նրա վրայ:

Լինչի մարդիկ ուրախ են, գազաթն
յաղթահարուած է արդէն, դժուարու-
թիւններ չկան այլեւս. լերան մանրամաս-
ներն են ուսումնասիրում հիմա, նկարում
ու չափում:

Տխուր է միայն հայ թարգմանիչը՝ Մա-
կարը, որը գլխիկոր ման է գալիս ու ցոյց
տալիս տապանաքարեր՝ հին Ակուու բե-
կորներ, չքիզ խաչքարեր, մամուռով պա-
տած: Կործանուած գիւղի պատկանելի
մէջ՝ կէ՛ս դար է անցել, խաշնարած եր-
գերը արժէքաւոր իրեր են փնտռում:
(Շար. 14)

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊԻՅԵՐԸ

ՓԱՐԻՋ

ՌՈՒՄԻ ՄԸ ԵՒՍ

ՊԱՅԹԵՑԱԻ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

ՄԵՐԶԱՒՈՐ - ԱՐԵՎԵԼՔԵՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
28րդ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԿԵՂԵՐ - ԿՈՄԻՏԵԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԷՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ
Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

×

Ծրժեռանակարեղի բարձունքին վրայ
դանուղ մարզական եւ համերգի սրահին
մէջ, Յունուար 24-ին եւ 25-ին, տեղի ու-
նեցաւ Հայաստանի համայնավար կու-
սակցութեան 28-րդ համագումարը: Եր-
կօրեայ նիստերու ընթացքին ժողովը քնն-
նարկած է օրակարգի 7 կէտերը եւ տուած
համապատասխան որոշումներ:

Համագումարը նիստերու աւարտին
կատարած է կուսակցութեան ղեկավար
մարմիններու ընտրութիւնը՝ Կեղը. Կո-
միտէի 129 անդամներ, անդամութեան
թեկնածուներ, վերատուգիչ յանձնա-
խումբ եւայլն:

Նոյն օրն իսկ, Կեղը. Կոմիտէն լիա-
զումար նիստով մը ընտրած է իր գլխա-
նը եւ կատարած պաշտօններու բաշխու-
մը, որ կը պարզէ հետեւեալ պատկերը:

Ա. Բարտուղար՝ Կարէն Դեմիրճեան

Բ. Բարտուղար՝ Եւրի Կոչեակով

Քարտուղարներ՝ Վ. Ղալումեան, Կ.
Ղամբարեան, Ռ. Արզումանեան, Մ. Մու-
րադեան:

Բիւրոյի անդամներ՝ Կ. Դեմիրճեան, Ռ.
Արզումանեան, Մ. Կոչեակով, Ե. Կոչեա-
կով, Դ. Յարութիւնեան, Մ. Յարութիւն-
եան, Ս. Յարութիւնեան, Վ. Ղալումեան,
Կ. Ղամբարեան, Վ. Մովսիսեան, Մ. Մու-
րադեան, Ս. Պետրոսեան, Լ. Սահակեան,
Յ. Սարգսեան եւ Հ. Ոսկանեան:

Կեղը. Կոմիտէն կազմակերպական -
կուսակցական աշխատանքի բաժնի վարիչ
նշանակած է Ք. Մանգալեանը, իսկ փը-
րովականտի բաժնի վարիչ՝ Գ. Ասատըր-
եանը: Ա. Ստեփանեան նշանակուած է
տեղեկատուութեան եւ արտասահմանի
հետ կապերու բաժնի վարիչ, իսկ ընդ-
հանուր բաժնի վարիչ նշանակուած է Ջ.
Նունուշեան: Վերատուգիչ յանձնախումբի
նախագահ ընտրուած է Ջ. Զանյեան:

Կեղը Կոմիտէի այս նիստին մասնակ-
ցած են խորհ. Միութեան համայնավար
կուսակցութեան Կեղը. Կոմիտէի կազմա-
կերպական - կուսակցական աշխատանքի
բաժնի վարիչ Վ. Կոնդրատեւ եւ պատաս-
խանատու ղէմք մը՝ Վ. Պոլեակով:

Բեկչութիւնը (օրինակ՝ Պախթար) 1981
Մայիսին չճանաչու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻԱ եւս երկու խորհրդային դիւա-
նագէտ արտաքսեց, որոնցմէ մէկը՝ դեւ-
պանատան Ա. քարտուղար՝ Վիկտոր Կո-
պիտին, միւսն ալ՝ Ալեքսանդր Կոն-
կան պատասխանատուն:

ՈւԶԲԵԿԻՍՏԱՆԻ կուսակցական ղեկա-
վարութիւնը հիմնական փոփոխութեան
ենթարկուած է եւ չորս նոր անդամ-
ներ ալ նշանակուած են քաղաքական Բիւ-
րոյին մէջ: Ասոնցմէ մէկը տեղւոյ ԲԱ -
ԿԵ - Պէ-ի ղեկավարն է:

ՊԵՅՐՈՒԹ

ՎԱՐԴԳԵՍ ՏԵՐ-ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
ԼԵԻՈՆ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
ՆԵՐՍԵՍ ԽՈՒՏԱՎԵՐՏԵԱՆԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՏԱՐՈՒԵՑԱԻ ՉՈՐԵՔԱՐԹԻ
ՀՈԾ ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԵՐԿԱՑՈՒԹԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԸՆԴՎԶՈՒՄ ԵՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄ

Լիբանանի հայ գաղութը խորապէս ցըն-
ցուած է գործուած մահափորձէն ետք:
Ընդվզում, յուզում, դատապարտում: Ե-
րեք յարանուանութեանց պետերը՝ Լիբա-
նահայոց առաջնորդ՝ Արամ Եպիսկոպոս
Քէշիշեան, հայ կաթողիկէ առաջնորդ՝
Անդրէաս Եպիսկոպոս Պետոցեան եւ վե-
րապատուելի՝ Արամ Սարգիսեան
միացեալ յայտարարութեամբ մը դատա-
պարտած են այս արարքը:

Վարդգէս Տէր - Կարապետեանի, Լեւոն
Պէրպէրեանի եւ Ներսէս Ուսումիքեանի
յուզարկաւորութիւնը կատարուած է Չո-
րեքաբարձի օր, Փետրուար 5-ին, հոծ բազ-
մութեան մը ներկայութեան: Առաւօտեան
9-ին, թաղման կարգը կատարուած է Ս.
Նշան Եկեղեցին (արեւմտեան - Պէյրութ),
սպա թափօրը ուղղուած է արեւելեան -
Պէյրութ եւ Պուրճ - Համուտի Ս. Քառա-
սուն Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ կատար-
ուած է արարողութիւնը, որու աւարտին
զամբանական խօսած է Արամ Եպիսկո-
պէշեան: Հազարաւոր ներկաներու մէջ,
յիշենք Հանրապետութեան Նախագահ Ա-
մին Ճեմալէի անձնական ներկայացուցի-
չը՝ յանձին Մեթնի Նահանգապետին, քոյր
յարանուանութեանց պետերը՝ Անդրէաս
Եպիսկոպոս Պետոցեան եւ վերապատուելի
Արամ Սարգիսեան եւ խորհրդարանի
հայ երեսփոխանները: Ապա, սպաւորիչ
թափօրը ուղղուած է Պուրճ - Համուտի
հայկ. ազգ. գերեզմանատունը:

× Յիւստանայ Կապոյտ Ոստի 30-րդ
պատգամաւորական ժողովը խոր ցաւով
տեղեկացած է երեք դաշնակցական ըն-
կերներու սպանութեան եւ չորրորդի մը
առեւանգման եւ ժողովը ընդվզումով դա-
տապարտած է այս գաղութի ոճիրը:

× Փետրուար 4-ի «Օռլան» - լը Ժուռ»-ը նոր
արձագանգներ կուտայ այս մահափորձե-

րուն եւ առեւանգման մասին, բաւական
տարօրինակ խորագրի մը տակ. - «Դաշ-
նակցութիւնը կը դատապարտէ Դաշնակը
որ չարք մը մարդիկ մաքրած կ'ըլլայ»: Այլ
խօսքով, լիբանանեան թերթին հա-
մար, առաջինը (Դաշնակցութիւն) իբրեւ
թէ անշատողական շարժում մը որակումն
է եւ Դաշնակն ալ՝ պաշտօնական եւ օրի-
նաւոր կուսակցութիւնը: Թերթը կ'ըսէ
թէ գաղութին մէջ, բոլոր հակադեմոկ-
րատներ ծագած են: Հ. Յ. Դ. անգամ
մը եւս, նոր հաղորդագրութեամբ մը
ձաղկած է մահափորձը եւ երեք վաճա-
նատուններու ղէմ գործուած ոճրափորձե-
րը («Յառաջ»՝ Փետրուար 5): Հաղոր-
դագրութիւնը կը յիշէ որ՝ «Լիբանանի
երեք յարանուանութեանց պետերը միաց-
եալ զեկոյցով մը դատապարտած են այս
ոճրային արարքները, որոնց թիրախն է
Լիբանանցիներու միասնականութիւնը» եւ
թէ հայկական դպրոցները ընդհանուր
գործադուլի դիմած են, ի նշան բողոքի:

Լ'Օռլան - լը Ժուռ սպա կ'անդրադառ-
նայ «Հայ յեղափոխականներու դաշնակ-
ցութիւն - յեղափոխական Շարժում» ան-
ւան տակ գործող կազմակերպութեան
հրապարակած մէկ նոր յայտարարու-
թեան, ուր Հ. Յ. Դ. նա կ'ամբաստանուի
կարգ մը Հայերու (ցանկ մըն ալ կցուած
է) ղէմ գործուած արարքներու համար:

× Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն,
Յակոբ Պարտուսեանի ազատ արձակման
փոխարէն, առեւանգող (Հայ Յեղափոխա-
կաններու Դաշնակցութիւն - Յեղափոխա-
կան Շարժում) կազմակերպութիւնը պա-
հանջած կ'ըլլայ Դաշնակցութեան իր
մէկ անդամին ազատ արձակումը, այ-
սինքն՝ փոխանակում մը առաջարկուած
կ'ըլլայ:

ՄԵԻՐԱՐԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ
ԿՈՄԻՏԵԻ
— C. I. C. A. M. —
ԿՈԶԻՆ ԱՌԹԻԻ

Գ. ՅԱՆԿ

Պ. Կարպիս Զրբաշեան 10-000
Տէր և Տիկին Արման Գըլընճեան 2-000
Պ. Վարդգէս Տակառեան 2-000
Տէր և Տիկին Կարապետ Մառուկեան 1-000
Տէր և Տիկին Պ. Գրիգորեան 1-000
Տէր և Տիկին Ժ. Գարսեան 1-000

Տիկին Ազատուհի Պաշայէներճեան 1-000
Ոմն Տիկին մը 500
Օր. Անի Զօրէքճեան 500
Տէր և Տիկին Արամ Մուրատեան 500
Տէր և Տիկին Արման Մուրատեան 500
Տէր և Տիկին Սահակ Սաղաթէլեան 500

Պ. Ժան Միքայէլեան 500
Պ. Կարապետ Սալատուրեան 300
Պ. Կարապետ Պօլիկեան 200

Գ. ցանկի գումար՝ 21-500
Նախորդ գումար՝ 111-050
Ընդհ. գումար՝ 132-550 ֆ.:

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre
de :
C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Élysées — 75008 PARIS

ՄԻԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱԳԸ Ե Ի ՍՓԻԻՌԻԻ ՀԱՅ ՄԱՍՈՒԼԸ

«ԿՈՉ»ԻՆ ՀԱՆԴԵՊ ՎԱՐԱՆՈՒՄԸ ՆԵՐԵԼԻ ԶԵ

Սփիւռքեան բոլոր թերթերուն մէջ հրատարակուած կոչով մը («ԿՈՉ՝ ՍՓԻՐԻՌԻԻ ՀԱՅ ՄԱՍՈՒԼՆ») վենետիկի Միխիթարեան Միաբանութեան «Միխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէ»-ն կը տեղեկացնէր տարածափրկ հայ ժողովուրդին՝ թէ «լուռ ու յամառ աշխատանքներէ ետք ի վիճակի է յայտնելու Վենետիկի Միխիթարեան Միաբանութեան նստակայանին ծանր տագնապին մօտալուտ եւ նպաստաւոր լուծումը»:

Կանխեալ համար ամէն թիւերի մասը թիւն ու պարզելու համար թէ ինչու «ուրախութեամբ» կը հաղորդուի «մօտալուտ եւ նպաստաւոր լուծում» վերաբերող այս լուրը, յանձնարարումը անմիջապէս կ'աւելցնէր որ վճարար ընդդիմացած է նախապէս պահանջուած 32.7 միլիոն իտալական լիրի գումարը վճարելու եւ յաջողած է պահանջատէր զբոսաշրջներուն իսկ համաձայնութեամբ 8.3 միլիոն լիրով (չուրջ 5 միլիոն տոլար) լուծել տագնապը, - տարբեր խօսքով, Միաբանական գործունեութեան շարունակականութիւնը ապահովող սեփական կալուածներէն առանց թիւ մը հող կամ մշակութային ու գեղարուեստական որեւէ գործ վաճառելու՝ փակել խնդիրը:

Կը հետեւի, ուրեմն, որ «ԱՆԵԼ» համարուած կացութենէ մը դէպի «ԿԱՐԵԼԻ»-ն ճամբայ հարթուած է արդէն, շնորհիւ վերջին երկու տարիներու աշխատանքներուն: Երբ ի սկզբան 32 միլիոն տոլարէ աւելի նկատուած գումար մը կ'ըջնէ ու թէ միլիոնի, պարզ կը դառնայ որ նախապէս պահանջուած վճարումները 75 առ հարիւր կը զեղչուին, եւ երէկուան «ԱՆԿԱՐԵԼԻ»-ն կը վերածուի «ԿԱՐԵԼԻ»-ի, եթէ...

Եթէ ԱՅԴ ՈՒԹ ՄԻԽԻԹԱՐԵԱՆ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԼԻՐԸ ԿԱՄ ՀԻՆԳ ՄԻԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՈԼԱՐԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹ ԵՄԵՏԱՐԱՐՈՒՄԸ ՀԱՆԳԱՆՆԱԿԱՆ ԵՄԵՏԱՐԱՐՈՒՄԸ:

Հանդանակային վերին մարմինը կը գիտակցի որ «ծանր պարտատուութեան մը տակ» կը գտնուին եւ ինք եւ Սփիւռքի Հայութիւնը: Տեսէք թէ ինչ կ'ըսէ:

- Այս ամէնը, սակայն, մեզ եւ Սփիւռքի Հայութիւնը կը քնն անմիջապէս ու ծանր պարտաւորութիւններու ներքեւ: 8.3 միլիոն լիրի այդ գումարը (չուրջ 5 միլիոն տոլար) անհրաժեշտ է գոյացնել ամէնէն ուշը 1986-ի կիսուն: Ժամանակը կարճ քայքայ պահանջը անմիջապէս է ու հրամայական՝ եթէ չենք ուզեր որ ի դեռ իսկ երկու տարիներու մեր տնտեսական աշխատանքը եւ չեղապի համարուին քնկերութիւններու եւ դրամատուներու հետ մեր քանակացութիւններն ու ստորագրած համաձայնագրերը: Այլ հարց որ, յոյս այդ պարագային, պէտք է տնտեսապէս սնանկացած յայտարարել Սփիւռքի մշակութային, բարոյական մեր ամէնէն հին եւ կարեւորագոյն կեդրոններէն մին՝ Ս. Ղազար կղզին»:

Կոչին մնացեալ մասերը կապ ունին հանդանակային նախաձեռնութեան հետ կապ ունեցող վարչական կէտերու հետ: Նախաձեռնարկ «միջազգային կոմիտէ»-ն վստահ է որ առանց դատական խտրականութեան, զաղապարական թէ ընկերային տարբերութիւններու, Հայութիւնը անմիջապէս ու անսակարկ պիտի մասնակցի հանդանակային արշաւին՝ որպէսզի Վենետիկի Միխիթարեան Միաբանութիւնը կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը՝ ազգային, դրամական, կրթական - դատարարական եւ մշակութային մարզերու մէջ:

Շեշտելէ ետք որ ստեղծուած տագնապին մէջ զեր ունեցող ընկերութիւններու եւ անձերու դէմ դատական հետապնդումները եւ գործողութիւնները պիտի շարունակուին՝ որպէսզի պատասխանատուները ստուգուին, «կոչ»ը նաեւ կը պա-

տասխանէ միտքերու մէջ տեղ գտած այն հարցումին՝ թէ արդե՞ս որեւէ թերթացում կամ անկանոնութիւն գոյութիւն ունեցած է նաեւ միաբանական մատակարարութեան մէջ:

- «Կրնամք վստահեցնել մեզ թէ շուրջ երկու տարուան մեր մանրամասն եւ ամբողջական ֆինուքիւններէն կը պարզուի, որ ոչ մէկ գեղծարարութիւն կամ անկանոնութիւն նկատուած է Միխիթարեան Միաբանութեան ներքին եւ ընթացիկ մատակարարման մէջ, եւ թէ պարտքերու այս եկայ գումարները ձեռացած են Միաբանութեան կողմէ չափազանցեալ վստահութեամբ ընկերութիւններու ի նրպատ տրուած լայն երաշխարարութիւններէ»:

Քննական իր աշխատանքներուն, այլեւ այդ աշխատանքներուն հետեւանք «ուրախութեամբ» ՆՈՐ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ, «անմիջապէս եւ հրամայական» ՊԱՀԱՆՁՆԵՐՈՒ մասին հարցութեան ուղղակի գեղոյցով Կոմիտէն յոյս կը յայտնէ որ հայ ժողովուրդը անվերապահօրէն ընդառնալէ համապիւռքեան հանդանակային նախաձեռնութեան եւ «սրտանց պատասխանէ» իր կոչին:

Նկատել տանք անմիջապէս, որ 1985 Դեկտեմբեր 19-ի մեր թիւով հրատարակուած այդ «Կոչ»ը ինչպէս նաեւ անկէ մէջբերուած պարբերութիւնները (այս սխառնակին մէջ)՝ ԿԸ ՀԱՐԱՅՈՒՐԵՆ կարգ մը նկատողութիւններ եւ հաստատումներ, այդ պարբերութիւններով արծարծուած կէտերու մասին: Այսուհանդերձ, պիտի չաճապարենք այստեղ իսկ թուղթին յանձնելու գանձը: Կը թողունք աւելի յարմար առիթի:

ԱՌԱՋՆԱԶԵՐԹԸ՝ «ՇՈՒՐՋ ՀԻՆԳ ՄԻԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՈԼԱՐ»-ի ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԱՐՑՆ Է, ՄԻԽԻԹԱՐԵԱՆ 1986-ի ՅՈՒՆԻՍՄ: Եւ կը կարծենք որ Միխիթարեաններու աւելի քան երկու հարիւր տարիներու հայագիտական - մշակութային ու կրթական - դատարարական վարուցանքին ծանօթ ունենալով, անհատական ինչ հարցականներ ալ որ ունեցած ըլլայ իր մտքին մէջ - պիտի չուզէ հաշտուիլ անդամարտութեան մը հետեւակարգին հետ: Պիտի ուզէ խափանել «անանկութեան» մը մտայն հաւանականութիւնը, որուն կ'աւանդուի Կեղը. Յանձնարարումը, իր երկու տարուան մեղուական աշխատանքէն ետք:

Վենետիկի Միաբանութեան «Միխիթարեան վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէ»-ն ՀԻՆԳ ՄԻԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՈԼԱՐ կ'աւանդուի Սփիւռքի Հայութեան, «ՄԻԽԻԹԱՐԵԱՆ 1986-ի ՅՈՒՆԻՍՄ»:

«Կոչ»ի ընթերցումը լրացնող ամէնէն ընթերցանական, ամէնէն գիտակցի ու արամազանի անձն անգամ չի կրնար ծիսել ո'չ հինգ միլիոնի «ծանրութիւն», ո'չ ալ մանաւանդ վեց ամսուան ժամանակամիջոցի «անբաւարարութիւնը»: Եւ այս իրողութեան գիտակ է յանձնարարումը, երբ կը կանխէ մեզ ու ստուն եւ մերկ բառերով կը յայտնէ թէ «ԱՅՄ ՍՄԵՆԸ ՄԵՋ ԵՒ ՍՓԻՐԻՌԻԻ ՀԱՅ ՄԱՍՈՒԼՆ ԿԸ ԴՆԷ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՈՒ ԾԱՆՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԵՆ»:

Հետեւաբար, դրական մտածողութեան տէր ունէ մարդու համար տարբեր լուծում չի կրնար գոյութիւն ունենալ՝ բայց եթէ անկախ իր՝

Ա. - Եւրոպայի, Միացեալ - Նահանգներու եւ Գաղութային ու Աւստրալիոյ նրման երկրներու մէջ ապրող հայ մեծահարուստներ եւ հարուստներ, անհատական մեծագումար նուիրաբերութիւններով գոյացնեն այս գումարի կէսէն աւելին:

Կենթադրենք որ «Միջազգային Կոմիտէ»-ն արդէն իսկ նկատի ունեցած ըլլայ յայտնի (բայց մանաւանդ ցարդ... ՅԱՅՏՆԻ ԴԱՌՆԱԼԻ ԽՈՒՍԱՓՈՂ) այդ մեծահարուստներու ցանկը եւ, մանրամասնօրէն պարզելէ ետք արտակարգ բաւարարականութիւնը փրկարար աջակցութիւններու, նաեւ անձնական ուղղակի միջոցներով յաջողի ստեղծել անհրաժեշտ սրտաշարժ: Ո՞ր օրուան կը սպասեն հետեւելու համար հոգիով հարուստներու օրինակին...:

Նման պարագաներու մէջ՝ մեր սովորութիւնը եղած է անմիջապէս ապաւինել արդէն իսկ բարեբարութեան իսկական արժանիքով ծանօթ անձնաւորութիւններու եւ հաստատութեան, - Պ. Ալեք Մա-

նուկեանի, «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամ»-ին կամ «Գալուստ Կիւլպէնկեան» հիմնադրութեան...

Չենք իսկ տարակուսիր, որ այս առիթով ալ անոնք պիտի չվարանին ընդառնալու որեւէ հրաւերի, եթէ համոզուին թէ նպատակը պիտի արժեցնէ՝ ընծայուած աջակցութիւնը:

Սակայն ո՞վ, որո՞նք եւ ինչպէ՞ս պիտի փորձեն ու յաջողին ազգային գոյատեւման, մշակութային արժեքներու փրկութեան եւ Սփիւռքի ապահովութեան հետ ազերա ունեցող կարոտութիւններու հանդէպ հարիւրաւոր ունեւորներու եւ մեծատուններու գործօն հետաքրքրութիւնը արթնցնել: Այս է դժուարին ու կենսականօրէն էականը: «ԴժՈՒՍՈՐԻՆ»՝ որովհետեւ այդ մեծահարուստներէն շատեր կապ չեն ունեցած հայ կեանքի հետ, ու մենք այդ կապն ու հետաքրքրութիւնը ստեղծելու մեր պարտականութեան մէջ թերացած ենք առհասարակ՝ հասկնալի եւ անարգարանալի պատճառներով: «ԿԵՆՍԱԿԱՆՈՐԷՆ ԷՍԿԱՆ»՝ որովհետեւ, որքան ալ հաւանաբար ըլլանք մեր ժողովուրդի գոհողութեան ոգիին՝ լուծման սպասող որոշ տագնապներ բացառիկ նւիրաբերութիւններով միայն կրնան դարձանուիլ, ինչպէս է պարագան Վենետիկի Միխիթարեաններուն:

Բ. - Եւրոպայի Հայութիւնը (ըլլաւորաբար Ֆրանսահայութիւնը, Իտալիոյ եւ Չեխոսլովակիոյ նման զաղութիւնը) երբեք թերացած չէ համապիւռքեան տարողութիւն ունեցող տաղանդներու լուծման համար յայտարարուած հանդանակութիւններու մասնակից դառնալու իր բարոյական պարտականութեան մէջ:

Աշխարհագրային այս գոտիներուն մէջ մեծ թիւ կը կազմեն Միխիթարեանականներ, որոնք յայտնի են իրենց ազգային գիտակցութեամբ եւ մշակութային խոր հետաքրքրութիւններով: Հետեւաբար, համակած չունենք որ եւ այդ սերունդը եւ հանրային լայն զանգուածներ անվերապահ ընդառնալով ցոյց պիտի տան կոչին:

Տարբեր է պարագան այլ զաղութիւններու՝ որոնցմէ ոմանք տեղական ծանր մտահոգութիւններով կ'ապրին կամ ներքին լուրջ վէրքերով կը առաւապին: Հարկ կ'ա՞յ ըստի որ հանդանակային նախաձեռնութիւններն ալ ընթացիկ ու ներքին միջոց կը համարուին դրամահաւաքութեան ու անհատ ազգային... շուտաւ թէ թէ որուն, ինչ չափով ու երբ պիտի կարենայ օժանդակել:

Ընկերային եւ հանրային կեանքի մարդերուն վրայ՝ ինքնազուլի քայլեր անհակալէի կը մնան, հետեւաբար, երբ իսկապէս աղետալի կացութիւններ դիմադրաւելու ստիպողութիւնը կը ծագի (ինչպէս թէ Միխիթարեաններու ճգնաժամը), մարդիկ այն սպաւորութիւնը կ'ունենան որ հրապարակը ողորդող հանդանակութիւններէն մէկն է միայն յայտարարուած դրամահաւաքութիւնը...

Փափաքել է որ կաթողիկոսական երկու Աթոռները, ինչպէս նաեւ հանրային ղեկավարութիւններ, Մամուլ ու մտաւորականութիւն՝ Վենետիկի Միխիթարեաններու ներկայ տաղանդը լուծելու համազաղութային ճիշդ ընծային իրենց աջակցութիւնը, իրեն բարոյական ու հոգեւոր արժեքներու եւ կրթական - մշակութային տաղանդներէնց ապահովութեան նախաձեռնութիւնը հաստատութիւններ կամ անհատներ:

Հինգ միլիոն տոլարը «մեծ» գումար մըն է, սակայն «Սփիւռքի Հայութեան» համար (որուն ուղղուած է Միջազգային Կոմիտէի կոչը) անկարելի նպատակաւէտ մը չէ՝ եթէ մէն մի անհատ գիտակցի թէ մշակութային դարաւոր կեդրոնի մը եւ իր վստակով արժանաւոր Միաբանութեան մը գոյատեւման հարցն է խնդրոյ առարկայ:

Միացեալ - Նահանգներ, Գաղութային, Աւստրալիա, Հարաւային - Ամերիկա եւ այլ գոտիներ, իրենց կարգին, անկասկած թէ ու թիւովն զանազան իրենց պարտաւորութեան մէջ պիտի չթերահամար:

- «Կոչ»ին հանդէպ վարանումը ներքին է: Քանի մը կէտեր ալ յաջողով:

Խմբագրական
«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»-ի

ՄՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԵՐԿՐԱՔԻ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԵՐԱԺՆՇՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԺՈՂՈՎԸ

Հայաստանի երաժիշտներու Միութեան վարչութիւնը՝ համագումարներու միջոցով գտնուող ժամանակաշրջանին, կը գումարէ ժողովներ, քննարկելու համար երաժշտական որեւէ սեռ: Նման քննարկումներ կարելիութիւն կ'ընծայեն պատկերացում ունենալու այդ սեռի իրական վիճակին մասին:

Այս անգամ երաժիշտներու Միութեան վարչութեան հերթական ժողովը քննեց խորհրդահայ երաժշտութեան, այսպէս կոչուած, «մաստայական ժանրեր»ու դրժերն ու հարցերը:

... Գուցէ երբեք մարդը չէ գտնուած հնչեանային այնպիսի գերխաղ միջա-վայրի մէջ, ինչպէս այժմ, եւ այդ պատճառով ալ մեծ նշանակութիւն կը ստանայ այն հարցը, թէ ի՞նչ կը հրաժեցնենք ունեւորին, ի՞նչն է, որ ի վերջոյ, կը դառնայ մեր իմացական եւ բարոյական կազմաւորման գործօններէն մին: Հասկնալի է, որ այս հարցերու պատասխանը կ'աւելցնենք երաժիշտներէն, որոնք պէտք է ստեղծեն բարձրարուեստ երկեր, եւ մեկնաբաններէն՝ որոնք պէտք է ներկայացնեն զանոնք ժողովուրդին: Արիւն, ի հարկէ, բարձր հարց է, որ մէկէն ի վերաբեր լուծուի: Այսուհանդերձ, անուրախ է, որ լայն հասարակութեան տան մանուած սեռին ուղղութիւն տալը՝ դէպի աւելի բարձրարուեստ երգը՝ մեր երաժիշտներու անմիջական գործն է: Երաժիշտներու Միութեան վարչութեան վերջին ժողովը ցայտուն դարձուց, որ մենք ունինք ստեղծագործողներ, որոնք կը գրեն արդիական հնչողութեան, բովանդակալից, բարձրարուեստ գործեր: Ունիւղիւններու կողմէ լաւ ընդունեցան Ա. Բաբաջանեանի, Ա. Յարութեանեանի, Ե. Միքայելեանի, Ա. Աճէմեանի, Ս. Աւետիսեանի, Տ. Մանուկեանի, Գ. Զթիսեանի, Ռ. Պետրոսեանի, Է. Արիստակէսեանի, Կ. Պետրոսեանի, Ա. Սարգսեանի, Լ. Զաւուշեանի ճաղի, մանկական, խմբերգային եւ փոքր ուր գործերը:

Կ'անկախուէր, որ ժողովին երկտասարդ անդամագործողներու մասնակցութիւնը աւելի մեծ ըլլար: Թերեւս հանելի բացատրութիւն կազմեց երաժիշտ Ստեփան Լուսինեան: Անդրադատարարով համերգներուն, նշենք, որ անոնք իրենց մակարդակով համարժեք չէին: Վեց համերգներէն (ճաղի, խմբերգի, մանկական, ծայրահամաժողով, ժողովրդական նուագաւորներու համար դրուած երաժշտութիւն) ամէնէն մեծ հետաքրքրութիւնը ստեղծեցին ճաղի, խմբերգի եւ մանկական երաժշտութեան յայտարարները:

Ժողովին մէջ առաջին անգամ ներկայացուցան մեր երաժիշտներու ճաղի գործերը, որոնց մէջ կը զգացուէր այդ նախնիներու եւ մեկնաբաններու բարձր արհեստավարութիւնը, լուրջ եւ բժախիւղի մօտեցումը գործին: Ծագի ծանօթ երաժիշտներ՝ Դաւիթ Ազարեանի, Լեւոն Մարտիրոսեանի կողքին հանդէպ եկաւ նուրաւարտ Արմէն Մարտիրոսեան, մասնաւոր ուղարկութիւն դրուած Արտաշէս Քարաթարեանի ղեկավարած երգերէն, որ կը փորձէ ազգային հնչիւն վրայ ճաղի երաժշտութիւն մը:

Երաժիշտներու գեղագիտական դաստիարակութեան, անոնց իմացական աշխարհի ձեւաւորման, գեղագիտական ճաշակի զարգացման մէջ մեծ դեր ունին երգիչները, որոնք տարիքէն կամայ - ակամայ կ'ընկալեն երաժշտական աշխարհը, ուստի եւ մեծ նշանակութիւն կը ստանան ճիշդ հասցեագրուած երգերը՝ երաժիշտ հետաքրքրող, նոյն ստանդարտներու արժեք ներկայացնող կերպարներու աշխարհով: Կ'ուզէինք անդադառնալ «Արեւիկ» մանկական երգի ու նուագի համոյթի երդիւններուն: Նախ, բոլորովին անհետաքրքրական եւ միօրինակ էր ընտրուած գործերու կերպարային ուղորդը:

Ի դէպ, նոյն թերութիւնը նկատուեցաւ նաեւ Հատարային երգի սեռին մէջ, որ կ'ընչեւր կերպարներու միօրինակութիւնը:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ ՄԱՐՄԵՑԸ

նը, յաճախ՝ աղքատութիւնը: Երգերու մեծ մասը քնարական ոլորտէն դուրս չէր ելլեր: Անշուշտ, քնարականութիւնն ալ ունի տարրեր արտայայտութիւններ, սակայն տուեալ պարագային երգերը միակողմանի, թեմայի առումով՝ միատեսակ: Այս տեսակէտէն միայն թարմութիւն բերաւ Ե. Երկանեանի «Յասում» երգը:

Ծանօթ է, որ ժողովրդական նուագարաններու համար գրուած երաժշտութիւնը ունի իր ունկնդիրը, որ միշտ մեծ հանդիմանքի ենթակայ կ'ըլլայ այդ երեկոյթներուն: Ժողովուրդի սրտին մօտ այս սեռը մշակող երգահաններուն կարեւոր մասահոգութիւնը պէտք է ըլլայ՝ պահպանելով ժողովրդական ոգին, ստեղծել բարձր արհեստավարժ գործեր:

Հարկէ, շատ հաճելի էր ունկնդրել կոմիտասի, Սպենդարեանի անմահ գործերու նոր մշակումները, սակայն ունկնդիրը կը սպասէ նաեւ ժամանակակից երգահաններու նոր գործերուն: Թէեւ այս մարդէն ներս մեծ է Ու. Աւետիսեանի, Մ. Բեկլարեանի վաւերացումը, արեւմտեանային, հոս տակաւին շատ բան կայ ընդհին: Պէտք էր մտածել նաեւ թեմաներու արդիականացման, ձեւերու, արտայայտութեան միջոցներու մասին:

Ծանօթ է, թէ որքան կարեւոր է ստեղծարարութեան մը առաջին մեկնարկները, որով պայմանաւորուած է նաեւ անոր յետագայ բախտը: Առաջին մեկնարկները պէտք է ամենայն պատասխանատուութեամբ վերաբերել իր գործին հանդէպ, ինչ որ շնորհակալեցաւ, մասնաւորաբար, էստրադային տեսի մեկնարկներու մօտ, բացառութեամբ Ռայիսա Սկրտչեանի: Յաջողութեամբ հանդէս եկան ձայն - հեռատեսիլի սէնֆոնիք նուագարանները՝ ղեկավարութեամբ Ռ. Մանուկասեանի, երգչախումբային Բնկերութեան երգչախումբը՝ Է. Ծատուրեանի ղեկավարութեամբ, թիւ 17 երաժշտական դպրոցի երգչախումբը՝ Դ. Զաւենի ղեկավարութեամբ, երկրորդական կազմակերպութիւններու կոմիտէի երգչախումբը՝ Է. Վերանեանի ղեկավարութեամբ:

«Երգը նաեւ թատրոն է», - կ'ըսենք այսօր: Ան կը պահանջէ թատերական կեցածք, գործողութիւն, մէկ խօսքով՝ խաղ: Խնչպէս կարելի է գոհացնել երգչին առաջնորդուող այս պահանջները, եթէ երգիչը նոյնիսկ դոց չի գիտեր երգին բաները եւ չի կրնար խօսքը հասցնել ունկնդրին, իսկ նուագախումբն ալ կը խըլացնէ երգչինը: Դժուար է ինչու որ երգեր ոչ - կատարեալ թեքերէի պատճառով չտպալորեցին ունկնդիրը: Եւ վերջապէս՝ երկրորդական թրուացող ամենեւին ոչ - երկրորդական հարց մը: Համերգի ընթացքին մեկնարանութիւնը կը տարբերի ձայնագրութիւններէն անով, որ հոս կը ստեղծուի անմիջական երաժշտական միջոցառում եւ ունկնդիր - մեկնարան յարաբերութեան իւրաքանչիւր մանրամասնութիւն նշանակութիւն կը ստանայ: Թէ՛ էստրադային եւ թէ՛ ժողովրդական գործիքներու երաժշտական

Ծարաթ, Յունուար 25-ին, քսան տարեկան բացակայութենէ մը յետոյ, Սիփան կոմիտաս երգչախումբը վերադառաւ Մարտէյի քաղաքապետական օֆիսային բեմը, ի գոհունակութիւն զարուծի Հայութեան, որուն սրտին մէջ յատուկ տեղ մը կը զբաղէ: Այս առթիւ իրենց մասնակցութիւնը բերին Մարտէյի Ֆիլարմոնիք նուագախումբը եւ երգչուհի Սոնիա Նիկողոսեան:

Սիփան կոմիտաս երգչախումբը իր աւելի քան կիսադարեան պատմութեան եւ եւ գործունէութեան մէջ լատիւոյն ապրեցող հայ երգը, ծառայեց հայ երաժշտութեան: Վերջին տասնամեակներուն, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, եղաւ մենաշնորհալ ղեկավարը հայ երգին եւ երաժշտութեան Ֆրանսայի զանազան քաղաքներուն մէջ, Փարիզին՝ Ավինիոն, Անկուլէմ, Նորմանտի եւ այլուր, տալով համերգներ, մասնակցելով փառատօներու: Նոյնպէս պանծալուց հայ երգն ու երաժշտութիւնը օտար երկրներէ - ըստ մէջ՝ Զուիցերլան, Հոլանտա, Գերմանիա, Պելժիա, Անգլիա եւայլն: Երաժշտական քննադատները գնահատական տողեր նուիրեցին:

Մարտէյի այս ելոյթի կազմակերպութիւնը նախաձեռնութիւնն է Ֆրանսահայ Կապոյտ Ունչի Մարտէյ քաղաքի մասնաճիւղին: Յանդուգն ձեռնարկ մը որ կը պահանջէ բարոյական, ֆիզիքական, նիւթական լայն գոհողութիւններ: Դիւրին գործ չէ ութսուն եւ աւելի անդամներէ բաղկացած համոյթ մը տեղափոխել Փարիզին՝ Մարտէյ: Այս է նաեւ պատճառը որ Սիփան - կոմիտաս երգչախումբը աւելի ստէյպ համերգներ չի կրնար տալ, Մարտէյ: Այս կապակցութեամբ, չենք կրնար չընդգծել եւ զգնահատել Սիփան - կոմիտաս երգչախումբի անդամներուն կեցածքը, որոնք ձեռնարկի կազմակերպութեան յաջողութեանը համար յանձն առին ճանապարհածախքը, ցոյց

նուագահանողներու մէջ մեզ բնաւ չգոհացուցին մեկնարաններու հագուստները:

Երաժիշտներու Միութեան ժողովը վերջ գաւաւ մտքերու փոխանակութեամբ, որուն մասնակցեցան երաժշտագէտներ Ա. Փահլեւանեան, Մ. Տէր - Սիմոնեան, երգահաններ՝ Մ. Վարդապետեան, Կ. Պետրոսեան, Լ. Զաւենի: Փակման խօսքը արտասանեց Հայաստանի երաժիշտներու Միութեան վարչութեան նախագահ Եղ. Միրզոյեան:

ԱՐՄԵՆՈՒ ՀԻ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

տարով թէ հայ երգին ծառայելէ անդին, զիտեմ նաեւ ծառայել հաւաքական շահերուն:

Հակիրճ խօսքերով համերգը բացաւ Կապոյտ Ունչի Մարտէյ քաղաքի մասնաճիւղի քարտուղարուհին՝ Օր. Քլէմանտ Թիւթչեան: Նախ կարգաց քաղաք - պետ եւ Պետական նախարար՝ Կասթին Տրֆէնի համակրական հեռագիրը, այս առթիւ, յայտնեց հաճոյքն ու պատիւը ընդունելու Սիփան - կոմիտասը, ըրաւ հպանցիկ պատմականը երգչախումբին Սաղօ Յակոբեանէն, Նշան Սերգոյեանէն Արա Պարթեանէն որուն ղեկավարութեան տակ կատարուեցաւ միացումը Սիփան եւ կոմիտաս երգչախումբերուն 1935-ին, ասոր Գուրգէն Ալէմշահ (1942 - 1947) եւ 1953-էն ի վեր Կարպիս Ափրիկեան կը ղեկավարէ երգչախումբը: Օր. Քլէմանտ Թիւթչեան թուեց Սիփան - կոմիտաս երգչախումբի արձանագրած յաջողութիւնները, վեր առաւ Կարպիս Ափրիկեանի խառնապահանջ եւ բժախնդիր աշխատանքը եւ իր խօսքը աւարտեց կոմիտաս վարչապետէն հայ երգը բնորոշող տողերով:

Յայտագիրը կը բաղկանար առաւելաբար երեք գլխաւոր գործերէ: Երկուրը հեղինակութիւն Գուրգէն Ալէմշահի, իսկ երրորդը՝ Բարսեղ Կանաչեանի:

Նախ Գուրգէն Ալէմշահին ներկայաց - ւեցաւ «Հէրմիթ»-ը փոքր սէնֆոնիք մը բաժնուած երկու մասերու: Ալէմշահի երկրորդ տարիքին գրուած այս գործը երկուսն հանեց հեղինակին երաժշտական հմտութիւնը: Սակայն, իր ամբողջութեանը մէջ մեծ տեղ չի զբաղէ երգահանին ընդհանուր երաժշտական հարուստ փաստակին մէջ: Առանց մասնաւոր ներշնչումի պատկեր մըն էր միայն: Մարտէյի Ֆիլարմոնիք նուագախումբը Կարպիս Ափրիկեանի ձեռնահա ղեկավարութեամբ ըրաւ պարկեշտ մեկնարանութիւն մը: Գուրգէն Ալէմշահի 2-րդ գործը «Աւարայրի Պատերազմը» գրուած երգչախումբի, նուագախումբի եւ մեներգի բաժնիներով տարբեր տարողութեամբ արտադրութիւն մըն է: Հոս հեղինակը կըրցած է Փոքր Սէնֆոնիքի մը պահանջած բոլոր տուեալները միացնել եւ ունկնդիրներուն փոխանցել Աւարայրի հերոսամարտի հարազատ միջոցներով: Երաժիշտական կառուցումով նշարկելի է իտալական դպրոցին ազդեցութիւնը, ինչ որ բնական է քանի Գուրգէն Ալէմշահ իր երաժշտական դաստիարակութիւնը ստացած է իտալիա, եւ սակայն ստանց որ ասիկա ստուեր մը բերէ գործին: Ընդհակառակն: Մեկնարանողները՝ նուա - դակութեամբ, երգչախումբ եւ մեներգիներ Կարպիս Ափրիկեանի աջալուրջ եւ ճշգրիտ ղեկավարութեան տակ կրցան այս գործը արժեքներ: Անթերի պիտի ըստինք եթէ մի քանի մանր սալթաքումներ տեղի չունենային որոնք անկասկած պիտի չպատահէին, եթէ քանի մը փորձ եւս ընելու կարելիութիւնը ստուած ըլլար ղեկավարին:

Համերգին երրորդ կեդրոնական գործը Բարսեղ Կանաչեանի «Նանոր»ն էր: Սիր-

ւած, յաճախ երգուած, դասական դարձած Սիփան - կոմիտաս երգչախումբի երգացանկին մէջ: Այս գործին աւելցուած է նուագախումբային բաժին մը զոր մշակած է Կարպիս Ափրիկեան: Հոս յաւիտենական վէճ մը կը ծագի: Արդեօք ամբողջացած գործի մը յաւելում եւ փոփոխութիւն բերելը կը հարստացնէ զայն թէ իր ինքնատիպութիւնն ու հարազատութիւնը կորսնցնել կուտայ: Շատ մը երաժիշտներ, երգահաններ ինկած են այս փորձութեան մէջ: Այս մասը կը ձգենք հմուտ երաժշտագէտներուն եւ կ'աւելցունենք որ նուագախումբ, երգչախումբ եւ մեներգիներ լատիւոյն մեկնարանեցին Բարսեղ Կանաչեանի այս գործերի, միասին բնորոշ ունեցող եւ համեմատաբար բարդ գործը:

Սոնիա Նիկողոսեան, սիրուած եւ ծանօթ անուն մը որ իր արժէքաւոր մասնակցութիւնը բերաւ համերգին երեք մեներգներով: «Ծիծեռնակ» ստուիլի ընկե - րակցութեամբ, «Ալլարդի երազը» եւ «Ուռնիք» նուագախումբի ընկերակցութեամբ, որ հեղինակած է Կարպիս Ափրիկեան: Սոնիա Նիկողոսեան օժտուած է Մեցցօ - Սոփրանայի ձայնով որ առանց լայնարձակ ըլլալու, ջինջ, դիւրահագորդ, մաքուր եւ դրաւիչ է, իսկ առու գանութիւնը՝ յստակ: Սոնիա Նիկողոսեանի մեկնարանութիւնը խանդավառեց ներկաները, ու երգչուհին կրկնեց «Ուռնին»:

Յայտագիրը, որ սկսաւ Արմէն Տիգրանեանի «Համարձում եկաւ» կտորով, վերջ գտաւ Կարպիս Ափրիկեանի նուագախումբի եւ երգչախումբի համար վերածած չորս գործերով՝ «Լուսնակն Մնոյշ», «Խա Գիշեր», «Լամէնթօ» (Սոնիա Նիկողոսեանի մեկնարանարարութիւն) - եւ «Հօյ-Նար»: Երգչախումբի մեկնարաններն էին՝ Թէրէջ Տէյլրմէնճեան (ալթօ), Մըկըրտիչ Պօղոսեան (թենօր) եւ Ռընէ Մարթայեան (թենօր):

Ընդհանուր յայտագրին մէջ, նուագախումբին մասնակցութիւնը տիրապետող էր, ինչ որ պատճառ դարձաւ երգչախումբը չլայնելու, իր իսկական կարելիութիւններով եւ կարողութիւններով: Թէպէտ ամէն անգամ չէ որ կարելի կ'ըլլայ ապահովել Ֆիլարմոնիք նուագախումբի մը մասնակցութիւնը, սակայն հաստատարակութիւն մը կայ որ պէտք է պահել: Արդ, կը սպասէինք Սիփան - կոմիտաս երգչախումբի նման անւանի եւ որակաւոր համոյթ մը գոնէ մի քանի «Ա. Բալիլլա» գործեր, ինչ որ աւելի հարազատ է հայ երգի բնոյթին, անոր սոհմային ինքնատիպութեան ու հարստութեան:

Կը գնահատենք Կապոյտ Ունչի Մարտէյ քաղաքի մասնաճիւղին ճիշդը ձեռնարկի յաջողութեան համար: Հաւանաբար ժրջան տիկիներն ու օրիորդները բարոյապէս առաւել վարձատրուած կ'ըլլային եթէ ժողովուրդը, որ թէպէտ նկատելի թիւ կը կազմէր, աւելի խուռներամ ներկայ ըլլար այս համերգին:

ԿԱՐՈ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

2016 ԱՌ ՄԱՍԻՍ

ՄԱՐԳՕ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Դեռ շատ յետոյ ազէտից Ս. Յակոբի աղբիւրին, որի ջուրը պակասել է երկրաշարժից, դարձեալ ուխտաւորներ են գալիս: Եւ ինչը զարմանքով դիտում է վայրի վարդենին, որի ճիւղերին անհամար ծովաներ էին կախուած, փրցուած բարեպաշտ այցելուների հագուստները: Իսկ Ս. Յակոբի վանքը կայ ու կը մնայ Յալինի նկարում:

Փակ աչքերով տեսնում եմ Յակոբուկ ծաղիկը եւ լսում խոխոջը ջրի, որ վա - զում է ականակիտ աղբիւրից:

×

5 - 16 Յուլիսի, 1980 թ.

Մի բառ պէտք է հնարեմ՝ ոգեմշուչ: Օրեր շարունակ շուր խաղացել էր, եւ օդը դարձել անթափանց: Եւ յատկապէս լեռան ուղղութեամբ: Ճիշդ է Ալիշանը, երբ ստում է. երբեք համապատասխանում Մա - սիսի վաճառքին տեսիլը դժուար է նկարագրել թէ՛ մերթիկ, եւ թէ՛ օդի հան - դարձութեան: Հիմա դարձեալ շուրջում:

×

17 Յուլիսի, 1982 թ.

Օրը երկկայանում էր, որ մենք Գուս աղբիւրի մօտից ճամբայ ընկանք դէպի

Թանահատի վանք: Եղեգնածորը շատ ար - ժէքաւոր յուշարձաններ ունի: Սակայն բնութեան յուշարձանները առանձնապա - տուկ են: Լեռնե՛րը. ինչքան որ զանգը - ւածային են, նոյնքան էլ եթերային: Կա - պո՛յտ լեռները: Մասնաշաղկապ լեռ - ներ: Մշուշո՛ւտ լեռներ: Պարզ, վեհ ու երկարաճի՛ղ լեռներ: Գաղաթները մէկը հակառի գուրգի գլուխ է յիշեցնում: Ա - նունն էլ Բոլորաբերդ:

Թանահատի վանքի ճանապարհին կար - միւր երեկոյ է: Լեռները թիկունքում նոսր մշուշի մէջ երկու «եռանկիւնի» է գծապը - ւում, մէկը մեծ, միւսը՝ փոքր: Նախա - պէս մեզ թուած էր, որ դրանք նոյնպէս Եղեգնածորի լեռներն են, բայց յետոյ, երբ աւելի բարձրում էինք, ապշած մնա - ցինք:

Արարատն էր՝ Մեծ եւ Փոքր դաղաթ - ները, որոնք լանջերից «կտրուել» էին Եղեգնածորի լեռների կատարներով: Այս - տեղից նախ երեւում է Փոքր դաղաթը, ապա Մեծը: Սա ճիշդ հակառակն է Հոկ - տեմբերեանի հետ համեմատած:

Թանահատի վանքի ճարտարապետը տե - դի ի՛նչ ընտրութիւն է արել: Ահա այդ - պէս, հմայուած լեռների մեծութեամբ ու գունազարդութեամբ, ոլորտապոյտներով մարդը բարձրանում է վեր եւ յանկարծ երեւում է սեւ քարով կառուցուած փո - րիկ եկեղեցին, որը 13-րդ դարից ի վեր ամէն առաւօտ ակնհասեան է, թէ արեւի

հետ ինչպէս են արթնանում լեռները, եւ մայրամուտին աստիճանաբար ինչպէս են տիեզերքի գոյները լուծում գլշեր - ւայ մէջ:

Թանահատի վանքից բացուող հորիզոնն այնքան լայն է, որ մենք մարմնող արեւի տակ հեռում տեսնում ենք ոսկեգոյն լեռ - ներ, Մասիսի կարմրագոյն կոները, մինչ - դեռ մեր շուրջն ուժեղ քամի է: Անձրեւը խփում է վանքի պատերին: Վարդի քան - տակով տապանաքարը թրջում - մղա - նում է, եւ մենք ստիպուած բռնում ենք տոմարաբժի ճանապարհը, մեր հոգի - ներում տանելով լեռների ընդարձակու - թիւնն ու վեհութիւնը:

Արարատը Երեւանից: Արարատը Հոկ - տեմբերեանից: Արարատը Եղեգնածորից: Նշանակում է մենք Առաջ լեռը դիտել ենք երեք կողմից: Հարաւից, չորրորդ կողմից տեսնելուն ինձ օգնում է մի յուշ, որ մը - նացել է մանկուց, մօրս պատմածներից:

... Մեր գիւղից մի աղմիկ հարս էր դնացել Ալաշկերտ: Ժախի էլ լաւ ժամա - նակն էր: Մայրս կպել էր հօրս գլուխը, թէ՛ սելը լծի, որ լծի, դնում ենք Ալաշ - կերտ, համ Հերեքնային կը տեսնենք, համ էլ Մասիսի փշերից ժախ կը քաղենք:

(Շար. 15)

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր Եւ Տիկին Նուրհան Գարբիւլեան Եւ
զաւակները՝ Նատին Եւ Հարութ,
Այլի Տիկին Վերթին Վարդանեան, զա-
ւակները Եւ Թոնները,
Տէր Եւ Տիկին Սարգիս Սիմոնեան Եւ
զաւակները,
Տիկին Վերթին Գալսեան Եւ զաւակները,
Տիկին Էլիզ Սիմոնեան զաւակները Եւ
Թոնները,

Այլի Տիկին Փօլին Ալթունեան,
Ինչպէս նաեւ Գաղապեան, Խանճեան,
Գաղապեան, Ինճիճեան, Աւանեան, Թոն-
եան, Թորոսեան, Սարգեան, Սար-
ճեան, Սիմոնեան, Կիմիւշեան, Մովսե-
սեան, Քերեմեան, Ֆիլո, Փափազեան, Ա-
միրխանեան, Ներսիսեան, Յովնէփեան,
Հոնապաշեան Եւ Եղեկեան ընտանիք-
ները յառով կը ծանուցանեն իրենց մօր,
մէծ - մօր, քրոջ, տալով Եւ ազգականին՝
Տիկին ՄԱՆԵՆԻ ԳԱՋԱՆՃԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Զորքաբերի,
Փետրուար 5-ին, 78 տարեկանին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Երկուշաբթի, Փետրուար 10-ին, ժամը
13.45-ին Փարիզի Ս. Յովնէսեան - Մկր-
տիչ Եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը
փոխադրուի Պլան - Մէնի զերեզմանա-
տունը:

Մահագոյ չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իրենց աշխատանքը:

ՅԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պանեհօ - Քաչանի մաս-
նաճիւղը իր խորին զաւակներէն իրենց
յայտնէ Տէր Եւ Տիկին Շիրվանեանի Եւ
ընտանիքին բոլոր անդամներուն, իրենց
մօր՝ Արուսեակ Ֆերանեանի մահուն
առթիւ:

ՄԱՐՏԵՆԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՆԵՏԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻ

Գալուստեանի մահուն առթիւ - Տի-
կին Մարգարիտ Գալուստեան 300 Ե. պ.,
200 քահանայից դասուն:

Հելվաքեանի հոգեհանգիստին - Կիրա-
կոս Հելվաքեան ընտանիքը 200 Ե. պ., 200
Եկեղեցւոյ զպրոցին, Նորայր Իշճեան 200
Եկեղեցւոյ զպրոցին, Նիկողոս Միսաեան
150 Ֆ. Եկեղեցւոյ զպրոցին:

Հեքիմեանի մկրտութեան առթիւ - Տէր
- Միսաեան 100 Ֆ. «Աշխարհ» թերթին,
Գէորգ Հեքիմեան 500 Ե. պ.:

Լաբան Խաչիկեանի թաղման առթիւ -
Անտոն Արտաւազը Խաչիկեան 1500 Ե. պ.,
Դուրի Պանտիկեան 200 Ե. պ., Տէր Եւ
Տիկին Պերճ Կարապետեան 100 Ե. պ.,
Տէր Եւ Տիկին Յակոբ Թաշճեան 100, Տէր
Եւ Տիկին Արշաւ Պապայեան 200, Տէր Եւ
Տիկին Գուրգէն Ստեփանեան 50 Ե. պ.,
50 Հ. Բ. Ը. Մ. եւն., Երուանդ Թաշճեան
100 Ե. պ., Տէր Եւ Տիկին Խաչիկ Խաչիկ-
եան 100 Ե. պ., Տէր Եւ Տիկին Զարմայր
Արեւաշեան 100, Կարպիս Խաչիկեան ըն-
տանիք 500, Տէր Եւ Տիկին Ժապ Վարժա-
պետեան 100 Ֆ. Ե. պ., Մ. Էթմէքեան
100 Ֆ. Ե. պ.:

(Շաբ.)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՆԱԶՄԱՆ
ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒԻՐԵՆ
ՎԱՐՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ
ԱՌԹԻԻ

ՄԱՐՏԵՆԻ - Տէր Եւ Տիկին Կարօ Սար-
եան 200 Ֆ.:

Սէն - Թիւի. - Աղայեան քոյրեր հազար
Փրանք իրենց եղբայրներուն յիշատակին:

Վ. Ա. Ր. Դ. Ա. Ն. Ա. Ն. Յ.
ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Փետրուար 9, ժամը 8:16ին
Տէսիւի Հայ Մշակոյթի Տան Տրանս - Սա-
մուէլ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բացառիկ յայտա-
գիր, - արտասանութիւն, - երաժշտու-
թիւն, - սահիւններու ցուցադրութիւն:

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:
Մուտքը ազատ է:

INAUGURATION
DU MEMORIAL ARMENIEN
DE MONTPELLIER

DIMANCHE 16 FEVRIER

○ 9h : MESSE de REQUIEM (Basilique
N. D. des Tables à 100 m. du Memorial)
avec la Chorale Sahak - Mesrop de Mar-
seille.

○ 11h : INAUGURATION du MEMO-
RIAL sous la présidence de Méliné Ma-
nouchian. Discours, bénédictions et dé-
pot de gerbes.

○ 13h : RECEPTION à l'Hôtel de Ville.
Un repas arménien sera servi (participa-
tion : adultes 100 frs. / enfants 50 frs.*).

* Réservation obligatoire par courrier
avant le 10 février au siège d'«ARMENIE
VIVANTE» 7, ave. de Toulouse
34100 MONTPELLIER

ԿԵՂՈՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱԿ
ԿԵՂՈՆԱԿԱՆ
ՎԱՐՃԱՐԱՆԻ
ՓԵՏՐ. 23

Մանրամասնութիւններ՝ յետագային:

Irma fourrures

SUR MESURE

— REPARATIONS —

TRANSFORMATIONS

Ժամ առ ժամ հնարաւոր է փոխարինել
վերաբերում վառարկել

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ԶԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ!
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Affort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Affort (direction CRÉTEIL)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ

ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ՝

ՄԱՐՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆ
Շաբաթ, Փետրուար 15, ժամը 20.30-ին:
Մասնակցութեամբ՝

Հորիզոն նուագախումբին
Parco Mini Italia et Ristorante
Autostrada A4 Venezia - Milano
Sortie : CAPRIATE
Tél. : 2 / 9090169

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտի 1-ը բոլոր կաղամկերպութիւնն.
ընդ կը խնդրուի նկատի առնել Մարտ 16
Եւ 23 թուականները՝ զրաւուած օրեր
Գարուն Մանկանց երգչախումբի կողմէ:

ՅՏՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կաղամկերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կողմէ

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7^e

(métro : Invalides)

Մասնակցութեամբ՝ ՖԱՆՏԱԿԱՆ ՍԿԱՌԻՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն Եւ խումբերուն Եւ օտար սկաւառ հիւրերուն

Ս Կ Ա Ն Ո Ւ Ա Վ Ա Ն Դ Ն Խ յ ա յ տ ա գ Ի Ր

Արեւոյշներուն, Արիւններուն, Թեւիկներուն Եւ Գայիկներուն կողմէ
հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր Եւ նոր պարեր
Թեւիկներէն Եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝

Սկաւառներուն Եւ խմբապետներուն կողմէ:

Մուտք՝ 40 ֆրանք Փոփիկներուն՝ ֆրի

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

45, rue de la Défense

92130 Issy-les-Moulineaux

ԲԱՑ Է

Զորքաբերի, Շաբաթ Եւ Կիրակի

ժամը 14-էն 19:

Գրադարանի հերթապահութիւն. - Շա-
բաթ օրերը ժամը 14-էն 16:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻ

Կապոյտ Խաչի Խաչի մասնաճիւղը շնոր-
հակալութեամբ ստացած է՝ 200 Ֆ. Այլի
Տիկին Էլիզ Շահինեանի փոխան ծաղիկի՝
Մարտի 1-ը Տէրութեան մահուն առ-
թիւ: Նոյնպէս 100 Ֆ. Այլի Տիկին Սիրա-
նոյշ Գարակէօզեանի նոյն առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեհօ - Քաչանի մաս-
նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է
հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Մարգա-
ճեան 300 Ֆ. Ամատորի առթիւ, Ոմն՝
200 Ֆ. նոյն առթիւ, 250 Ֆ. Տիկին Սե-
ֆերեանի Տիկին Պաշտաւորեանի մահ-
ուն առթիւ, նոյն առթիւ 50 Ֆ. Տիկին
Բարաօղլանեանի. Տիկին Եպրաիմ Դաւիթ-
եանի մահուն առթիւ. - Տիկին Գարա-
օղլանեանի, Պ. Ժանի, Տէր Եւ Տիկին
Բեքմեքեանի 100-ական Ֆ., Ոմն՝ 100 Ֆ.
Իր եղբոր մահուն 10-ը տարեկիցին ի
յիշատակ: 200 Ֆ. Տէր Եւ Տիկին Սէլ-
թէկեանի Միսաք Տէրութեան մահուն
քառասունքին առթիւ: 1000 Ֆ. Պ. Մար-
տիկ Տախառեանի:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆրեդի մասնաճիւ-
ղը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տիկին
Միսոն Մալաթեանի 500 Ֆ. Իր թոռանը
Ալէն Միլոնեանի (Պուա - Գոլոմպ) ինք-
նաշարժի արկածէ մը ազատելուն ա-
ռթիւ:

RADIO ASK

«RADIO ASK CREE L'EVENEMENT
SUR 98,5 mhz, BANDE FM»

Dans le cadre de la campagne pour les
élections législatives du 16 MARS pro-
chain, date de l'unique tour de scrutin,
ALBERT KALAYDJIAN et GUILLAUME
HAMALIAN questionneront les princi-
aux leaders politiques nationaux.

Vous même pourrez poser TOUTES vos
questions en direct, par téléphone, sur
tous sujets vous préoccupant.

— Samedi 22 Février. Monsieur Georges
SARRE, député du 11e arrondissement
de PARIS, 3e sur la liste Socialiste pour
les législatives à PARIS.

— Samedi 1er Mars. Monsieur Guy
DUCOLONE, Vice-Président de l'Assem-
blée Nationale, 1er sur la liste Commu-
niste dans les Hauts de Seine.

Fonds A.R.A.M

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱԷՐ, ԹՈՒՆՑԻԿ,
ՏՈՍՍ ԿԱՍ ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ
ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ
(ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿ ԹՈՒՂԹ,
ՊԱԶԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS,
PROSPECTUS,
DIVERS TRAVAUX DE VILLE
(TÊTE-DE-LETRE, FACTURES,
ENVELOPPES, ETC.)

« ՅԱՌԱՋ — HARATCH »

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՀԱՐԱՐ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶՈՐԵՔԵԱԹԻ

ՀԱՅԵՐԵՆ ԽՕՍԻԼ

Եթէ հայ լեզուն կը նահանջէ, անոր հետ նաեւ հայերէնախօսութիւնը մտահոգիչ համեմատութիւններու մէջ յետ - քայլ կ'ընէ:

Ընթացիկ կեանքին մէջ, ընտանեկան յարկէն ներս, հանդիպումներու եւ տեսակցութիւններու ժամանակ, հաւաքոյթ - ներու ընթացքին, միութեանական ժողով - ներու մէջ առաւելաբար, չըսելու համար մի միայն, Ֆրանսերէն լեզուն է որ կը գործածուի: Նոյնիսկ սահուն կերպով հայերէն խօսիլ զիտցող անհատներու կողմէ ֆրանսերէնը աւելի հմայք ունի, կամ աւելի հեշտ կուզայ, քան մեր մայրենի լեզուն: Մեր մայրենի լեզուն որ իր հարուստ բառամթերքով, երանգներով, արտայայտութեան յատուկ տարագնեցումով արեւմտեան շրջաններէ, ճշգրիտ կերպով կըրտայ արտայայտել որեւէ գաղափար, որեւէ խոսակցութիւն:

Բազմալեզու ըլլալը կը նշանակէ զի - տութեան տէր ըլլալ, որովհետեւ իւրաքանչիւր լեզու հետը կը բերէ մշակոյթ մը: Պէտք է սորվիլ եւ խօսիլ օտար լեզուներ, նոյն իսկ օտարէն աւելի լաւ: Սակայն ամէն բանէ առաջ պէտք է սորվիլ ու խօսիլ իր մայրենի լեզուն: Հասկնալի է թէ ապրած երկրին մէջ, տեղական լեզուն ինքնաբերաբար կը տիրապետէ: Բայց չափ ու կշիռ մը կայ: Փորձութիւն եւ վստահ մը կայ զոր անհրաժեշտ է սանձել: Թէ ոչ տեղատուութիւնէ - տեղատուութիւն: զիւրութեան զիւրութիւն հետեւեալէ կը հրաժարինք էականէն, կը կորնք արմատէն, այսինքն լեզուէն:

Իսկական ցաւ է այս տխուր պարագան որ կրնայ մօտ ապագայի մը դառնալ աղէտ երեք սերունդի վերջնական մեկնումով եւ անհետացումով: Աղէտ, որովհետեւ մեր ամէնօրեայ թէ շաբաթօրեայ դրպ - րացներուն մէջ, չենք ըսեր որ անփութութիւն մը կայ, բայց վճառական տրամադրութիւն մը, կամք մը չենք տեսներ կացութիւնը հակադարձելու, կամ գոնէ հոսանքը նուազեցնելու, քանի շատ - շատեր հայերէնը կը դասաւանդեն ֆրանսերէն լեզուն: Ընդէ է որ, այսօր, աշակեր - տութեան մեծամասնութիւնը միայն Ֆրանսախօս է, սակայն աշակերտին կը պատկանի կրկնապատկել իր ճիգերը հետեւելու, հասկնալու եւ իւրացնելու համար: Հարթել ճարման, այո, բայց ոչ ամէն ինչ պատրաստ հրամցնել: Ընդ, մասնաւոր կամաւոր ճիգը յոյժ կարեւոր է հետաքրքրութիւնը արթնցնելու եւ սրբելու տեսակէտէն:

Հայերէնախօսութեան գործը կը ծանրանայ բոլորին վրայ: Նախ ծնողներուն մէջ պարտականութիւն կ'իյնայ տունէն ներս հայերէնը գործածել: Միութիւններու, կազմակերպութիւններու ղեկավարութիւնը պարտք պէտք է համարի ժողովները հայերէնով վարելու, արձանագրութիւնները, նամակներն ու յայտարարութիւնները հայերէն կատարելու: Հայկական դպրոցներուն պատասխանատուները հրամայական պարտականութիւն պէտք է սեպեն հայերէն խօսիլը պարտաւորել դարձնել դպրոցի շրջափակէն ներս, կամ առնուազն որոշ պարտաւորութիւն, ինչպէս՝ հայերէնի դասընթացները, խաղի, գրօսանքի, ճաշի պահերը:

Եթէ շարունակուի այս անտարբեր ընթացքը պատասխանատու կը մնան պատ - մութեան առջեւ բոլոր անոնք՝ որոնք

Մեր նախորդ թիւով, կարգ մը տեղեկութիւններ տուած էինք սպաննուած երեք Դաշնակցականներու՝ Վարդգէս Տէր - Կարապետեանի, Լեւոն Պէրպէրեանի եւ Ներսէս Ստեփանեանի յուզարկաւորութեան մասին:

Ինչպէս գրած էինք մեծ հանդիսաւորութեամբ կատարուած է յուզարկաւորութիւնը, Զորքաբարձի առաւօտ, Պուրճ - Համուտի բոլոր խանութները փակ մնացած են:

Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ, թաղմանա - կան կարգէն ետք, դամբանական մը խօսած է Ս. Նշան Եկեղեցւոյ հոգեւոր հո - վիւր՝ Վրթանէս Ա. Քհնյ. Թոնդեան:

Ապա, թափօրը անցած է արեւելեան - Պէրպէր, ուր Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ արարողութեան աւարտին խօսած է Արամ Եպիսկոպոս Քէլիշեան: Հոսով՝ զերգովմանաւ մէջ, դամբանականներ խօսած են՝ Բիւզանդ Թորիկեան, յանուն Հ. Մ. Ը. Մ. Ի (յիշենք որ Վարդգէս Տէր - Կարապետեան նախադաս էր, Հ. Մ. Ը. Մ. Ի կեդրոնական վարչութեան) եւ Կարօ Յովհաննէսեան յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան:

Հինգշաբթի օրուան (Փետրուար 6) «ԼՊՈՒՍ» - Լը - Ժուռ» հակիրճ կերպով կ'արձագանգէր յուզարկաւորութեան, երկու նկարներ հրատարակելով, մէկը՝ Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ արարողութիւնը ցոյց տուող, երկրորդն ալ՝ ամայի Պուրճ - Համուտը: Անդրադառնալով ներկայ բազմաթիւ անձնաւորութեանց, կը յիշէր Ազգ. պատական կուսակցութեան նախագահը՝ Տանի Շամուր եւ մէկը Մուսա Փրէնս:

այսօր կը նախընտրեն զիւրութիւնը քան ճիգը, բոլոր անոնք՝ որոնք չեն զիտակցիր իրենց պատասխանատուութեանց կարեւորութեան:

Լեզուն է որ միայն կրնայ վառ պահել ու ապրեցնել ժողովուրդ մը: Ժողովուրդի մը պատմութիւնը, ազգային տան - դութիւնները, մշակութային արժէքները կը փոխանցուին սերունդէ - սերունդ միմիայն լեզուի ճամբով:

Շատ յաճախ կ'ըսենք թէ ունինք փառաւոր եւ հարուստ լեզու մը: Բայց ի՞նչով կ'արդարացնենք այդ հաստատումը: Որքան խօսուն դէմքեր են մեզի համար հայ գրիկ ու լեզուին քուրմերն ու վարպետները, Մաշտոցէն Նարեկացի, Մխիթարէն՝ Վարդապետ:

Առաջին պայմանը հայերէն խօսիլն է: Փորրիկէն սկսեալ մինչեւ մեծը, հայերէն խօսիլը պէտք է դարձնել սովորութիւն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻՑ

ԱՐՄԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԵՒ ԿԵՂԾ ԱՀԱԶԱՆԳՆԵՐ

Մթնոլորտը ծանր է անշուշտ: Ներքին նախարարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, մանաւանդ շարաքաղեր - ջին մեկնումներուն պատճառով: Կայա - բանները, օդակայանները, մեծ վաճառատուներ, վերջապէս ամէն կողմ ոստիկան եւ խուզարկութիւն: Այս փսիքովն կ'օգտուին նաեւ անհաւասարակշիռները կամ պարզապէս «կատակ» սիրող ապուշներ, որոնք հոս - հոն կը հեռաձայնեն յայտնելու համար թէ ուրմը մը պայթումը ան - միջական է այսինչ տեղը: Այսպէս 80 ա - հազանգ եղած է Հինգշաբթի եւ յաջորդաբար պարպուած են Պօպուռ կեդրոնը, Սէն - Լազար կայարանի որոշ մասեր, Շան դ'Ելիզէի Տրէօկաթորը, Մոնփարնա - սի առեւտրական կեդրոնը, Քրիսթիան Տիորի խանութը եւ իրիկուան ներկայաց - ման ընթացքին ալ՝ Օփերան: Այս առըն - չութեամբ, մամուլը կրկին ու կրկին կ'անգրագոտնայ ահաբեկիչներուն պա - հանջած երեք բանտարկեալներուն՝ Անիս Նաբաշ, Վարդապետ Կարպիճեան եւ Ապ - տալլա Իպրահիմ («Մաքէն» նկարներ ալ կը հրատարակէ), վերջիւ լեզով անոնց կենսապրականն ու գործունէութիւնը:

«Ֆիկառօ» այս երեքին կը կցէ Մոնթէ Մէլքոնեան (Նոյեմբեր 28-ին ձերբակալ - ւած Փարիզ) ընդունելով հանդերձ թէ նը - ման ցանկ մը «տարօրինակ եւ անկապ է» քանի որ այս չորսերը նոյն խմբակին մաս չեն կազմեր, նոյնիսկ երկու հայերը, որոնք կ'ըսէ թերթը, եթէ նոյն Հայ դատի անունով կը պայքարին, միջոցներու մասին համաձայն չեն: Կը յիշէ Կարպիճեանի մէկ խօսքը ուղղուած իրաւեաններուն. - «Յեղափոխական ուղին ընտրեցի: Մի - այն գինեալ պայքարը թոյլ պիտի տայ որ մեր իրաւունքները վերադառնան»: Ու անդ - րադառնալով Մոնթէ Մէլքոնեանի, կ'ըսէ զէնք դառնուած է հոն, ուր կը բնակէր, թուրք զեպպանին լուսանկարը եւ Մար - սէլ խօսքի յետոյ թուրք նաւերու ա - նուններ, պայթուցիկներ եւ նաւահան - դիստին յատակագիծի մը...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ կեդրոնը ահաբեկիչները ըս - պաննած են փոխ - ծովակալ (եւ Քրիստա - փոր Գոլոմպուսի շառաւիղէն) Քրիսթոպալ Քոլոն տէ Քարվախալ, 60 տարեկան: Մա - հափորձին զոհ դացած է նաեւ իր վա - րորդը:

Ճեմարձիկ կը մերժէ հրաժարիլ եւ այս առընչութեամբ կը շեշտէ. - «Հարցը ե՛ս չեմ, ես կը փորձեմ հարցը կարգադրել: Անձնական փառամոլութեան խնդիր չէ, համոզուած եմ որ ներկայութիւնս հոս պարտականութիւն մը եւ անհրաժեշտութիւն մըն է ազգին ապագայ փրկութեան համար»:

ՌԵԿԸՆ Ամերիկա հրաւիրած է Նախա - դահ Միթերանը, Յուլիս 4-ին, Անկախու - թեան տարեդարձին առթիւ, միաժամա - նակ տօնելու համար Ազատութեան Արձա - նին հարիւրամեակը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ... COLUCHE ՄԸ

Խորագիրը կրնայ գարմացնել. աւելին՝ գայթակցեցնել: Ոմանք մտածեն գուցէ, - ալ փնտռուելիք մարդ չէ՞ մնացեր...: Անկասկած:

Բայց նախ տեսնենք ք-է բանը ինչո՞ւմն է: Մենք, այս տարի, անհրաժեշտ կարիք ունինք Քոլիւշի մը: Հոգ չէ, քոզ գը - րեհիկ ըլլայ, քոզ հասարակէն ալ անդին լեզու մը գործածէ, բայց քանի մը ժամ - ւան մէջ երկու միլիառ հաւաքէ՝ քոզ - քոզի բերելով Հրեան ու Հեթանոսը, բա - ցատրելով ք-է այս անգամ նպատակը «քոսի նաշարաններ» բանալ չէ, այլ սըր - տով մտքի օճալս վառ պահել, փրկել՝ արմատախի ժողովուրդի մը մշակութա - յին դարաւոր կեդրոնը:

Միջաբան վարժարաններու միջոց - գային կամիւտէն իրար անցած է: Տնտեսա - կան ծանր տագնապը լուծելէն ետք լրծ - ւած է Սփիւռքի մէջ ամէն տեղ հանգա - նակիչ մարմիններ կազմելու՝ հաւաքելու համար անհրաժեշտ գումարը՝ հինգ ու կէս միլիոն տոլար: Չկա՞յ հարուստ Հայ: Լեցո՞ւն: Բայց մենք, Հայերս, դրամ ու - նեցող է որ ունինք: Չշփոթենք:

Ի բացակայութիւն հայ հարուստին, կանչե՞նք արդեօք - ք-է՞՞ կանուխ է տա - կալին...

- Ո՞ւր ես. Քոլիւշ:

ՀԱՀԻՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱԶՆԻՈՒ ՈՒՇԱԳԻՐՈՒԹԵԱՆ

1984 Օգոստոս մէկէն ի վեր, «Յառաջ», հակառակ օրէ օր ծանցացող իր տնտեսա - կան վիճակին, խուսափեցաւ յաւելումի դիմելու բաժանորդագրութեան իր սակե - բուն վրայ, մինչ տեղական քեթքերը, նոյն շրջանին՝ 3 - 4 յաջորդական յաւե - լումներ կատարեցին:

Դժբախտաբար, բացարձակ անկարե - լիութեան առջեւ ենք շարունակելու նոյն պայմաններուն տակ: 1984-էն ի վեր 4 յաւելում կրած ենք առաջնան ընկերու - թեան կողմէ (եւ ուրիշներ նախատեսուած են մինչեւ տարւան վերջ), ասոնց կողմէն աշխատավարձը, ընկերային տուրքերը, երկտրակառուութիւնը, քաջատարը, քուզ - քը իրենց կարգին զգալի յաւելում կրե - ցին օրէ օր աւելի դժուարացնելով հա - յերէն օրաքեթքի մը ծանր բեռը, մանա - ւանդ երբ ան գրկուած է տեղական մա - մուլի առեւտրական ծանուցումներէն, որոնք գլխաւոր հասցիք են արեւ քեթքի: Իրաց այս կացութեան մէջ, անխափան կարեւոր շարունակելու համար «Յառաջ»-ի կանոնաւոր հրատարակութիւնը, ստիպ - ւած ենք բաժանորդագրութեան սակերու յաւելում մը նախատեսել ՄԱՐՏ Մէկէն սկսեալ:

Նոր սակերը կը հրատարակենք ի մօ - տոյ, մինչ այդ մեր բաժանորդները կըր - ման օգտուիլ ներկայ սակերէն, փակելու համար իրենց առկա ինքնակաշիւնները, կամ նորոգելու համար իրենց բաժանորդագրու - թիւնը:

Ինչպէս ծանօթ է, իր ծննդեան օրէն ի վեր, «Յառաջ»-ի միակ եկամուտները կ'ապահովեն բաժնեգիրները, ծանուցում - ները, ինչպէս նաեւ բարգաւաճման ֆոն - տին եղած ինքնաբերական նուէրները: Ու - բեմ, կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բա - ժանորդներէն, որ իրենց կանխիկ եւ կա - նոնաւոր վնասումներով դիւրացնեն վար - չութեան ծանր գործը:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»-Ի

ՄԵԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ Ե Ի ՍՓԻԻՌԻԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ ՔԱՆԻ ՄԸ ԿԵՏԵՐ, ՈՐՈՆՔ ՄՏԱԾՄԱՆ ՆԻՒԹ ՊԵՏՔ Է ԴԱՌՆԱՆ...

(Բ. Է. Լեւոնյան)

Մեր այս ակնարկը միայն վերաբերում է Միթարեաններուն չէ վերաբերում։ Կը վերաբերի Սփիւռքի մէջ գործող այն բոլոր հաստատութեանց, կազմակերպութիւններուն, միութեանց եւ կորիւմներուն՝ որոնք որոշ առաքելութեամբ հանրային ծառայութեան դաշտ կ'իջնեն, եւ երբ կը մասնուին նիւթական անձկութիւններու՝ որոնք կրնան վտանգել տեւա-կանացումը իրենց գործունէութեան - ԿՊԱՌԱՌՈՒՄԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԱԶԱՅՈՒԹԱՆ ։

1. - Կեանքի օրէնքները յաճախ չեն ներգաղտնաւորուիր սրտի եւ մտքի թելադրանքներուն հետ։ Անհատապէս՝ ամէն ինքնակից Հայ, մտքին թելադրանքով ու սրտին ձայնով յօժարակամ է լինու թիկունք դառնալու ժողովրդանուէր այդ հաստատութեանց, միութեանց ու կազմակերպութեանց, որպէսզի անոնք մշակութային, կրթական - դաստիարակչական, բնակարային - մարդասիրական, ազգային - քաղաքական եւ հանրային մարզերու մէջ շարունակեն հերկ ու ցան կատարել։ Սակայն սառն իրականութիւնը ցոյց կուտայ, որ սփիւռքեան բոլոր գոտիներուն մէջ՝ արտայայտուող սէրը, յարգանքն ու գործունէութեան լինելը անգամ պղտորանալիս ըլլալէ կը դադրին։

Նկատելով որ մեր խմբագրականները զբի առած էինք Ս. Ղազարի ծանօթ ճշմարտութիւնն առիթով, հաւանաբար ներքին ըլլալ յայտնել այստեղ՝ որ Սփիւռքը եւ վերաբերելի է վերջինս Միթարեաններու մշակութային գործունէութեանց աղբիւրն ու նիւթական կարօտութեանց հանդէպ արժանի հետաքրքրութիւնն ու հնչուն հոգածութիւնը ցոյց չէ տուած։

2. - «Ձլացող երախային կաթ չեն տար», կըսէին մեր մայրերը։ Այս փոխաբերութիւնը կը պատշաճի Հայ կեանքի մէջ ընդհանրացած կարգ մը բարքերու եւ սովորութեանց։ Մինչեւ որ օգնութեան կոչ կամ անկախութեան խնդրանք չեն երկարացուի հանրութիւնը փոքր չընեն հետաքրքրութիւն թէ իրեն ծառայող անհատներ հաստատութիւններ ինչ գրեթէ կ'իրագործեն իրենց առաքելութիւնը, արդեօք կը կարօտին որեւէ օգնութեան կամ իրենց անկախութեամբ մ'ըզեօք աւելի դրական եւ ազդու չըլլալ անոնց գործունէութիւնը։ Անհրաժեշտ է որ անձկութեան տառապող հաստատութիւնը մասնաւոր կոչ ուղղէ կամ ահագնաց հնչեցնէ, որպէսզի մէկն ու միւսը հաճի՛ն անկանջ տալ աղեկատու ձայններուն եւ փութան օգնութեան։

Ո՛չ որ կ'ուզէ անդրադառնալ որ հանրութեան կողմէ նման վերաբերման անուղղակի ազդակ կրնան դառնալ բարոյական նուազութիւններու։ Երբ որեւէ հաստատութիւն կը հարկադրուի զբաղել հանրութեան, թէ կէս ճամբան պիտի մընայ կամ պիտի ստիպուի ձեռնարկել դառնալ իր յանձնարարութեան մէջ՝ նախ ինչ կը ցուի եւ կը նուազանայ։ Իսկ հանրութեան կողմէ ի յայտ բերուած անփութութիւնը, իր կարգին, կը վարակէ ժողովուրդի լայն զանգուածները՝ խրամատ բանալով «ազգ»ին ու անոր ծառայող գործօններու միջեւ։

Այս հաստատութեան չի միտի ժխտելու գոյութիւնը ինքնաբերական պատրաստակամութեամբ նուիրաբերող փոքրամասնութեան մը՝ որ Հայութեան լուս գրկանքներուն եւ նիւթական անձկութեանց հանդէպ զգայուն ու ուշադիր եղած է միշտ, հրաւիրել չէ սպասած՝ իր սրտին հետ նաեւ քաղկ պարգայելու համար ի նպատակ հանրային զանգուածներու մշակութային եւ բնակարային դաստիարակութեան։

3. - Հարց է սակայն։ Արդեօք խնդրոյ առաքելայ այդ հաստատութիւնները եւս

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏ

ԶՈՂԵՐ ՈՒ ՔԱՆԴՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԱՄԱՍԵՐՈՒ ՄԷՁ

ԽՄԲ. - Պէտքովի «Ձարթօն» օրաթերքի Յունուար 24-ի թիւէն քաղելով կուտակի հետեւեալ յօդուածը, որ կը ներկայացուի Յունուար 15-ի բախումներուն հետեւեալ հայկական թղա-մասերու կրած վնասները։

×

1986, Յունուար 13-ը, բայց մասնաւոր Յունուար 15-ի Զորքաբերի երկար պիտի յիշեն Պէտքովի արեւելեան շրջաններու բնակիչներուն կողմէ։ Արեւելի բախումները, ընդմէջ մէկ կողմէ «Լիբա-

թերացումներ կամ զանցաւորութիւններ ունեցած չեն ժողովուրդի հետ իրենց յարաբերական կապերու մարզին մէջ։

Զենք կրնար ժխտել գոյութեան իրաւունքը այս հարցումին, որովհետեւ ըս-փիւռը աշխարհագրային միութիւն մը չէ ի վերջոյ, կ'ապրի տարանջատ, յաճախ իրենց իրենց մէջ կ'ընկնուի զանա-թային գոտիներով։ Հապառակ զանոնք հոգեկան միութեան մը մէջ պահելու իրենց ձիւրերուն՝ Մամուլ, հանրային կազմակերպութիւններ, գործիչներ եւ մաս-նորակներ անոնք կը մնան ամէն տեղ ու ամէն բանի հասնելու։

Այս պայմաններուն մէջ՝ նոյնիսկ մասնաւոր կողերն ու հանգանակային նախա-ձեռնութիւնները անարժանաւոր կը մընան։

Արդ, էական կարեւորութիւն կը ստա-նայ Հայ կեանքի մէջ գործող մշակու-թային, դաստիարակչական, բնիկ - լային, ազգային - քաղաքական հաստա-տութեանց եւ կազմակերպութիւններու ՅԱՐԱՐԵՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒՄԻ ՏՄԱՒԱՐՈՒՄՆԵՐ ՈՒ ԱՄՐԱՅՈՒՄԸ՝ ՏԵՂԱԿԱՆ ԹԷ ՀԱՄԱՍՓԻՒՌԻԱՆ ԶԱՆԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԵՏ, գործակցութեամբ Մամուլի, հրատարակ-ութեամբ մասնաւոր գրքիչներու, բայց մասնաւոր տեղեկատուական - քաղաքա-կան կանոնաւոր աշխատանքներով։

4. - Անցեալի մէջ այս առումով բծա-խնդիր եղած են մեր համապիւնեան կազմակերպութիւնները։ Իրենց առաքել-ութեան, ծրագրերուն եւ առաջադե-րանքներուն մշտապէս հաղորդ պահած են ժողովուրդը։ Իրենց գործունէութեան մասին կանոնաւորապէս հրատարակած են տեղական պաշտօնակերպեր կամ ան-ջատ գրքիչներ, անոնց բնակարայնով մանրամասն հաշուական տեղեկագիրներ։ Եթէ նոյնիսկ դժուարութիւններ ունե-ցած են այս կապերը տեղականացնելու համար, տարին պիտի անգամ մը բարոյ-յական պարտաւորութիւն համարած են հանրային կարծիքին ներկայացնելու մուտքերու եւ ելքերու հաշուեկշիռ մը, անոր կցելով նաեւ իրենց հաստատու-ման ու երազանքները։

Այսօր, շատ քիչ քաղաքականութեամբ, ան-տեսուած են այս կապերը։ Ներքին մնացողը կոչ մը կամ խնդրագիր մը կը հրատարա-կէ՝ իր այս կամ այն կարօտութեան հա-մար ժողովուրդի անկախութիւնը ապահո-վելու նպատակով, ու կ'անկախէ որ հիմն ու աւանդական իր սովորութեամբ՝ հան-րութեան անկախութեան ընդհանրութեամբ ցոյց տալ խնդրանքին...

Հարկ կ'այ նկատել տալու որ 1980-ա-կան թուականներու Սփիւռքեան կեանքը հիմնական փոփոխութիւններով կը յա-կանաչուի, հետեւաբար հիմնական փոփո-խութեան կը կարօտին նաեւ գործելու եղանակներն ու հանրային հաստատու-թեանց յարաբերական կապերը՝ ժողովրդ-ային զանգուածներու հետ։

Կ'ուզենք ըսել պարզապէս, որ ճիշդ ու արդար չէ միայն հանրային անտարբե-րութիւններու վերաբերել պարզուող մտա-հոգիէ կացութիւնը Հայկական Սփիւռքի մէջ գործող ժողովրդանուէր հաստատու-թեանց եւ միութիւններու, - թերացում-ներ ունին նաեւ իրենց մեր այդ գործօն-ները։

Խմբագրական
«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»-ի

Յունուար 22 / 24

նաեւ «Ութեր»ու սպայակոյտի պետ Սա-միր Ժափարի զինեալներուն եւ փաշան-դաւոր մարտիկներու, եւ միւս կողմէ՝ նոյն «Ութեր»ու նախկին պետ Էլի Հո-սէյանի հաւատարմութեան, ինչպէս իր կազմակերպութեան զօնք եւ պատահական բազ-մաթիւ միլիտաններու հասնող վնասներ, չհաշուած տակաւին այն տառապանքը, սարսափն ու յուսահետեւութիւնը, զորս ապրեցան շրջանին բնակիչները, հայ թէ արաբ։

Գլխաւոր հակառակորդներն էին տե-ղի ունեցաւ Գարանիթիայի շուրջ, ուր կը գտնուէ «Լիբ. Ութեր»ու կեդրոնատե-ղին՝ «Պատերազմական խորհուրդ»ի շէն-քը, եւ որուն հանդիպակաց կողմը կ'եր-կարէին, մինչեւ Նահիբի գոյգ կամուրջներ ու մինչեւ Տորա, հայահոծ թաղամասե-րը, սկսելով Մար Միթարայի շրջանին ու հասնելով մինչեւ Նոր Ամանոս։

Զորքաբերի առաւօտեան ժամը 5-50-ին սկսած բախումները առաջին հերթին ընդ-գրկեցին «Ամալ» թերթի խմբագրատու - նէն մինչեւ «Պատերազմական խորհուրդ»ի շէնքը երկարող գիծին յարող թաղամա-սերը, յատկապէս Հաճնի, իսկ Պետեւի եւ Գուպպայի շրջանները, ուր գոյու-թիւն ունին կուսակցական թէ միլիտան-ակումբներ ու գրասենեակներ։ Ներքին թաղամասերու մէջ օգտագործուած ծանր զէնքերը, թիւղանոթները, «ԱՐ - Փէ - Ժէ» եւ «Պէ - 7» հրթիռաբաժանները, ականա - նետերը, 500-նոց ծանր զնդարները, ձեռքի ամէն տեսակի արագահարուած - ները օրհասական ապրումներու մէջ պա-հեցին բնակչութիւնը շուրջ 10 ժամ ա-նընդհատ։ Եղան պահեր, ուր կարելի էր այլեւս իրարմէ զանազան յարձակող եւ պաշտպանող զինեալները, որոնք ի-րենք անգամ յաճախ չիմթեցին իւրայինը «Հակառակորդ»ի տեղ։

Եւ անշուշտ, բազմաթիւ զինեալներու հետ ինքնա նաեւ քաղաքային զոհեր, վի-րաւոր թէ սպանուած, որոնց մէջ՝ նաեւ Հայեր։ Ու թէ եւ կարելի չէ գէթ մօտա-ւոր թիւը ստուգել ինկած զոհերուն, բայց դատելով յաջորդ օրերուն հայկական օ-րաթերթերու մէջ ծանուցուած մահադե-մքերն, կարելի է մահացած Հայերու մօ-տաւոր թիւը նկատել 7 հոգի։ Իսկ վիրա-ւորներուն՝ շուրջ երեսնեակ մը։

Երկուշաբթի օրուան կռիւներուն մա-նաւանդ, կատաղի եղբէր էին բախումները Ամանոսի շրջանին մէջ, որոնց հետեւան-քով ծանր եղբէր էր վիճակը նաեւ շրջանի Հայութեան։

Կրակի սաստկութեան հետ համեմա-տած՝ հայ զոհերու այս նուազագոյն (բա-րեաւ յարաբար) թիւը պէտք է բացատրել այն հանգամանքով, որ Զորքաբերի օր-ւան բախումները սկսան այնպիսի պահու-մը, երբ բնակիչները տակաւին դուրս էին ելած իրենց բնակարաններէն, իսկ ոմանք՝ նոյնիսկ իրենց անկողիններէն։ Ուստի զանոնք պէտք է նկատել զոհերը տուներ մուտք գործած փամփուշտներու կամ բեկորներու, եւ մաս մըն ալ՝ ա-նըզուր չ«եղծութեան»։ Ընդդէմ է, եղած են նաեւ խօսքեր մարքներ եւ բռնու - թեանց դէպքեր, մասնաւոր Հ. Ս. Ս. ակումբի փողոցին սկիզբը գտնուող Նա-զարեաններու շէնքին մէջ, բայց հրաշիւք իմն, այդ արարքները մահացու հետե - ւանքներ չեն ունեցած։

Քննական շրջապատը մը Հինգշաբթի առաւօտուն՝ պիտի պարզէր տխուր, շատ տխուր տեսարաններ վերոյիշեալ թաղա-մասերուն մէջ։ Փողոցներուն երկայն-քին, հոս ու հոն լճացած արեւան եւ ճա-պաղիքներու պարզած ճամբանի տեսա-րաններու կողքին, աչքառու էին մանա - ւանդ քանդուած տեսարանները։ Բազ-մաթիւ խանութներու երկաթէ փեղկերը, մանաւանդ «Երեւակ» գրատան, ծակծկ-ւած էին կամ կ'իսկին քանդուած, ապա-կներու փշրուած, ինքնաշարժի ամբողջ շարքեր լրիւ կամ մասնակիօրէն այրած, գրեթէ բոլորին ապակիները «ձիւնի փա-թիւներու» վերածուած։ Իսկ շէնքերը, պատուհանները, շքամուտքերը, դուռ-ները, այդ լուս վիճակները լիքանալու պատերազմ կոչող անբացատրելի այս ինկարներով թեան, առաւել եւս ծածկը-ւած էին փամփուշտի կամ բեկորի հետ-քերով, իսկ երբեմն ալ մասամբ փուլ ե-կած կամ խարխաւ։

Զէր մոռցուած նաեւ՝ Լիբանանի մէջ բախումի յաջորդող միւս անխուսափելի արարքը՝ թաղան ու կողպուտը։ Ծարք մը բնակարաններ, վաճառատուներ եւ արհեստանոցներ, յատկապէս Տորայի շրջանին մէջ, մասամբ կամ ամբողջովին թաղանուած էին եւ ապա հրդեհուած։

«Արամ Խաչատուրեան» Կրթաքոչակին բաշխումը

ՄԱՐՍԷՅԻ. - (Յառաջ) . -

Երկուշաբթի, Յունուար 27-ին, Մա-րսէյի Շրջանային Ազգային երաժշտանոցը «Տէ գ'Անթիլ» արահին մէջ հանդիսա-րաշխումը տեղի ունեցաւ Արամ Խաչա-տուրեանի Հիմնարկի տարեկան կրթա-թոշակին, նախագահութեամբ քաղաք-պետարանի մշակութային հարցերու կը-ցորդին՝ մէթր Մարսէլ Փառլի եւ ներքա-յութեամբ Մարսէլի եւ Լիոնի երաժշ-տանոցներու տնօրէններուն, Հիմնարկ-անգամներուն եւ հրաւիրեալներու բազ-մութեան մը։

Միջէլ Դաւիթեան, յանուն Արամ Խաչա-տուրեանի Հիմնարկին, բացումը կատա-րեց եւ յայտարարեց 1985-ի կրթաթոշա-կին արժանացած երկու երիտասարդ ու-սանոցներու անունները՝ Օտիլ Կապրիլի եւ Ռոպէր Թէլեան։

Արամ Պապայեան, հիմնադիր նախ-գահը, բացատրեց հիմնարկին եւ յա-կապէս կրթաթոշակին նպատակը «Բազ-մութիւն եւ օգնել երիտասարդ տաղանդ-ներ»։ Վերջինք, Հիմնարկը 1984-ի Մարսէլի քաղաքապետարանի Պատու-գահին մէջ, բաշխուած Արամ Խաչա-տուրեանի Մեծ Մրցանակը (Երկու տարի անգամ մը) եւ կրթաթոշակը։ Ծննդա-ւորեց եւ խրախուսեց պատկաւորները մաղթեց փայլուն երաժշտական բարձր-գոյն ուսումներ, չնորհաւորեց նաեւ ի-րենց ուսուցչուհիները ու երաժշտանոց-րու տնօրէնները։ Արամ Պապայեան ի-խօսքի աւարտին ըսաւ՝ «Երբ դառնա-հանրաժանութիւն երաժիշտներ ու մասնա-ցիք համերգներու, չմոռնաք ձեր յայտ-գիրներուն մէջ անունը այն տաղանդ-ւոր երաժիշտ երգչահանին, զոր կը պա-ւենք այսօր եւ որուն շուրջ ներկայ այս երաժշտանոցին ներս» Արամ Պա-պայեան։

Յետոյ, յաջորդաբար խօսք առին Մա-րսէյի եւ Լիոնի Շրջանային Ազգային ե-րաժշտանոցներու տնօրէնները՝ Փիլի-Պարպիզէ եւ Միջէլ Լոմպաւ։ Երկուք ալ յայտնեցին իրենց զոհուածներին եւ վեր առին Արամ Խաչատուրեանի հի-մնարկի օգտակարութիւնը շէնքերով ի-րիտասարդները միշտ կարիք ունի-ողնութեան եւ քաջալերանքի։

Վերջին խօսողը եղաւ մէթր Մար-Փառլի որ ջերմ խօսքերով գովեցաւ ը-րաւ Արամ Խաչատուրեանի Հիմնարկին, ուր անձնուէր նախագահին՝ Արամ Պա-պայեանի, եւ զինքը շրջապատող մաս-կարար մարմինը։ Ծնորհաւորեց պատա-ւորները եւ յատկապէս իրենց ուսուց-չները, որոնք սիրով, նուիրումով ի-ձեռնահասութեամբ լծուած են իրենց ա-պարէզին։

Ժամանակը եկաւ կրթաթոշակի յանձնումին։ Արամ Խաչատուրեան ձե-մարկի երկու փոխ - նախագահները, Փի-րոֆէսոր Ռոպէր Ասատուրեան եւ Փիլի-Ղազարեան, ներկայներու ծախսաւոր-թեան տակ, յանձնեցին 10.000-կան Ֆի-րանքի չէք մը իւրաքանչիւրին։ Յիշե-լուք։

Անոնցմէ անպայման պէտք է յիշել Մա-րսէյի Աճմեանին պատկանող հազարաւոր զէնք արհեստանոցը Պողոս Նաճարեանի շէնքին մէջ, Գարանիթիայի կամուրջ-կից, քանի որ հոն աշխատող 95 դպրո-ւորները, որոնց բացարձակ մեծամաս-նութիւնը Հայեր, մէկ օրէն միւսը պիտի մնան առանց աշխատանքի։

Եւ սակայն, 24 ժամ ետք՝ Ուրբաթ ուսուտեան կատարուած շրջապատե-լի մը յիշեալ թաղամասերուն մէջ, պիտի պարզէր հրաշալի պատկերը Լիբանան-ցիին ու Լիբանահայուն զարմանալի ձեռք-ի սուսակութեան - անտեսանելի կարծէք վերանորոգող էր ինչ որ կը տը-նի թէ եւ ճիշդ է որ չէ յաջողած աշխ-լուի մը պիտի թուէր թէ ամիսներ ալ պատահած էին այդ բախումները, քանդումները, այդ հրկիզումները ու կը

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ՀԱՌՈՐՏ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԽՈՐՀՈՒԴԻ ԱՆՊԱՄ

Գալիֆորնիոյ նահանգապետ ձորճ Տէօքմէճեան, Յունուար 21-ին, Գալիֆորնիոյ Նահանգի Շարժանկարի խորհուրդի անդամ նշանակած է Հաուարտ Գազանճեանը, Սան Մարինոյէն: Գազանճեան, 43 տարեկան, Փիլմ արտադրող է «Մաճիք Լանթըրն Փրոդուքշնզ» ընկերութեան: Իրազործած է «Կորսուած տապանի աստապակիչները» եւ «Ճետալի վերադարձը» շարժանկարներու արտադրութիւնը:

ԳՆԱՂՈՒԹԷ
ԳՆԱՂՈՒԹ

ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ հայ համայնքը օրէ օր կ'աճի եւ կազմակերպուած գաղութ մը դառնալու տուեալները կը բազմանան: Նիւ - Եորքի Ազգ. Առաջնորդարանի եւ Ֆլորիտայի հայ ազգային մշակութային մարմիններու միացեալ կազմակերպութեամբ յիշատակելի օրեր անցուցած է համայնքը ընդունելով թեմին առաջնորդ (Կիլիկեան) Մեսրոպ Արք. Աշճեանը: Առաջնորդը Յունուար 12-ին ժամանած է Ֆլորիտա եւ նոյն օրը պատարագած եւ քարոզած է Յունաց Ս. Տիմիթրէոս Եկեղեցւոյ մէջ, որ լեցուած է ծայրէ ծայր: Հայեր եկած են նաեւ հեռուոր վայրերէ: Յաւարտ արարողութեանց, եկեղեցւոյ սրահին մէջ տրուած է ճաշ մը: Մեղանք վարած է դպրաց դասի ղեկավարը՝ Սարգիս Պողոսեան: Ոսք առած են Հ. Յ. «Ռոստոմ» կոմիտէութեան, եւ Հ. Մ. Բ. Մ. ի ներկայացուցիչները: Փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ Արք., դընտնահանելով իւրաքանչիւրի աշխատանքն ու անձնական ճիշդը, այդ օրուան ձեռնարկի կազմակերպումին դժուար իրադրոժումին համար:

Յաջորդող քանի մը օրերուն Առաջնորդը հանդիպումներ ունեցած է Ֆլորիտայի տարբեր քաղաքներու մէջ գրուած հայկական համայնքներու ներկայացուցիչներուն հետ եւ Ազգային Վարչութեան հետ համախորհուրդ կազմած է Հարաւային Ֆլորիտայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ առժամեայ հոգաբարձու թիւն մը:

×

ՊԼՍՈՑ Շերաթոն պանդոկին մէջ, Յունուար 25-ին, տեղի ունեցած է Միւլիթարեան Սանուց Միութեան քառասնամեակի ճաշ-պարահանդէսը: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Ոսք առած է Միութեան աստեղապետը՝ Արման Զարգար, անդրադառնալով Միութեան հիմնադրութեան եւ քառասնամեայ գործունէութեան:

Կան պիտի ըլլայ յառաջիկայ Յունիս 13-ին, մտադիր կ'երեւայ շարունակելու իր մարզական ասպարէզը քանի մը ատեն եւս: Գոնէ այդպէս յայտարարեց, վերջերս, լրագրողի մը:

Ծանրամարտի հայ ախոյեաններու յաջողութիւնները չեն դադրել խանդավառելէ Հայաստանի մանչուկները, քաղաքներու մէջ թէ գիւղերու: Ըստ «Հայաստանի Ֆիզկուլտունիկ» թերթին, երկրին մէջ 7500 տղաք կը հետեւին լրջօրէն մարզումներու: Հայաստան ունի երկու հարիւրէ աւելի վիպայեալ մարզիկներ հրահանու համար այդ մարզումներուն: Մարզիչներ՝ մասնագէտ այս մարզաձեւին:

Դեկտեմբերին, Լենինգրադի մէջ, տօնւեցաւ երկաթխաղին Ռուսիոյ մէջ ներմուծման հարիւրամեակը: Ներկայ էր հայ պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Գարուհի Կարապետեանի, միջազգային կարգի իրաւաբար եւ նաեւ՝ 1975-էն ի վեր, փոխ - նախագահ ծանրամարտի միջազգային դաշնակցութեան:

×

ՆՈՐ ԱՍՏՂ ՄԸ ԹԵՐԵՒՍ
ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԻԼԻՏՈՍՍԵԱՆ

Այս առթիւ, Լենինգրադի մէջ տեղի ունեցան, Միութեանկան թափալի մըրցումները: Հիներու կողքին փայլեցաւ նաեւ նորեկ մը՝ վերեւ յիշուած Իսրայէլ Միլիտոսեանը, 18 տարեկան, ան ալ Լենինգրադից: Դասուեցաւ երկրորդ 67,5 քիլօկրամ քաշայիններու միջեւ. կոտրեց խորհրդային Միութեան ժւնիորներու մրցանիշները: Վարդանեան կը գլխաւորէ 82,5 քիլօկրամ կշռուողներու ցանկը: Տէրն է միշտ աշխարհի մրցանիշին՝ 405 քիլօկրամ:

Երկու հանրաժանութիւնները, Միլիտոսեան եւ Սարգիսեան կը դրանեն երկրորդ տեղը, առաջինը 56, երկրորդը՝ 60 քիլօկրամ կշռուող մարզիկներու միջեւ: Երիտասարդ մը՝ Իսրայէլ Միլիտոսեան 9-րդ է, 67,5 եւ Մամիկեան՝ 10-րդ, 90 քիլօկրամ ծանր կողմներու միջեւ:

×

ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

30 ՏԱՐԵԿԱՆ, ԿՈՒԶԷ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷԼ

Երկաթխաղի հայ ախոյեաններու ներկայութիւնը միջազգային մակարդակի վրայ նորութիւն մը չէ: Վերջին տարւոյ տարիներու ընթացքին է որ սակայն այդ ներկայութիւնը եղաւ շատ ակներեւ ու տպաւորիչ, չնորհիւ մասնաւորապէս Վարդանեանի յաջողութիւններուն: Լենինգրադի մարզիկը՝ որ ուրիշ գետնի մը վրայ ալ կը վարէ ասպարէզ - Վարդանեան երկրորդ անգամ ըլլալով ընտրուած է անգամ Հայաստանի Գերագոյն խորհուրդին, ուրիշ խօսքով՝ երեսփոխան: Հայ ծանրամարտիկը, ուրեմն, միշտեւ հիմա հաստատուած է, յաջորդաբար, 43 անգամներ աշխարհի նոր մըրցանիշեր, այդ թիւը կրնայ ալ վերջնական չըլլալ: Վարդանեան՝ որ 30 տարե-

էին ըռնել: Ես ասեմ երկու փութ, դու ասա՝ երեք: Զուկը աղ են անում, խը փութ թոնրի չուրթը: Տուն ու դուռ մի անուշ հոտ է ընկել: Թոնրի կողքին կանգնած Հերիքնոյր ակիչով եփածները հանում է առ քեզ, առ էս քեզ, էս էլ քեզ... Միժամ էլ չտեսեց, էդ ձուկը պրծաւ: Ասում էին՝ ձուկը համեղ է, որովհետեւ գետի ջուրը Մասիսի լանջերից է գալիս: Մի երկու օր մնացինք, Ժառի եմ ասել, հա՛. թեւեւ հաստութեանը, քաղցինք, պարկերը բարձեցինք սալերն ու էլի ճամբայ ընկանք մեր գիւղը...:

Այսպէս պատմում էր 90-ամեայ մայրս ու վերջում, զառամած, ցամաքած ձեռքերը ցոյց տալով, աւելացնում. բա, ա՛յ բալ, Մասիսի էն երեսից էս ձեռքերով ժառի եմ քաղել:

Հիմա ինչքան բան ունեմ հարցնելու Մասիսի այն երեսի մասին, բայց ափսոս, ուշ է:

×

21 Սեպտեմբերի, 1983 թ.

Գնում եմ Արարատ քաղաք: Այնքան էլ հաճելի չէ գործը, որի համար գնում եմ, բայց ճանապարհի մեր մեծ ուղեկիցը մոռացնել է տալիս ամէն ինչ: Լերան Փոքր դաղաթիւ ձիւնը վաղուց է հալուել, խաղողաքաղն սկսուել է ուրեմն: Եւ ինչքան է նահանջել Մեծ գաղաթիւ ձիւնը: Միայն

գաղաթնամբձ մասն է, որ սպիտակ է: Գանի գնում ենք արեւելք, այնքան տեսանելի է դառնում լեռան արեւելեան կողմը, եւ ձիւն համարեա չկայ: Արտաշատն անցանք: Դաշտը, որ բաժանում է մեզ լեռից, հարթ է ու կանաչ: Փոքր գաղաթից դէպի Մեծը գնացող թամբաղով կարծես ուղտերի քարաւան է բարձրանում: Այստեղից երեւում է խոր Վիրապը, ուրուաղծուած լեռան կրծքին:

Վերադարձ մայրամուտին: Յուշադրութիւնը սկսելուց անցել է ինչքան ժամանակ, բայց այսպիսի պատկեր տեսնելիս անգամ եմ տեսնում: Արարատի թանձր ուրուաղծը՝ մայր մտնող արեւի ոտիկիւղու լուսապսակով: Այս պահին ինչքան պարզ են երեւում լեռան «սանդուղքները», ուր են լեռնակները: Երբ արեւը լուսաւորում է մեր կողմից կամ զինիթից, լեռնակները կուլ են գնում ու ժեղ լոյսին: Ժամի պատճառով նոյնիսկ գաղաթի ձիւնն է անտեսանելի: Հոկտեմբերեանին ուղղուած քրանցատուրից պէտք է ըռնել, գալ, գալ, գալ, եւ թւում է, թէ աստիճանաբար բարձրացող թէք լանջերով հեշտութեամբ կարելի է մօտենալ գաղաթին:

×

11 Ապրիլի, 1985 թ.

Աշտարակի շրջան, Ասան գիւղ: 1700 մեթր բարձր է ծովի մակերեսովից: Ա-

որ կը թաթռալը տարեկան է, եւ դուռաբը՝ 20.000 ծ.: Այսպէս, երկու թեկնածուները ցոյց տըլին իրենց երիտասարդ տաղանդը: Օտիլին կապրիէլի, թաւ - ջութակի վրայ, մեկ - կապրիէլի, թաւ - ջութակի վրայ, նուազեց. Լիսթի «Ռաբսոտին»:

Պաշտօնական բաժինէն յետոյ, ներկայեցրը հիւրասիրուեցան ձոն պիւֆէի մը շուրջ:

×

Հակիրճ տողերով կը ներկայացնենք երկու պատկարները:

Օտիլ կապրիէլի, 16 տարեկան, թաւ - ջութակահար, աշակերտ Մարտէլլի Շըր-Ջանային Ազգային Երաժշտանոցին, Ժընէ-վիէլ Թէօլիէի դաստիարակը: Ստացած է Յունիս 1985-ին, Մարտէլլի Երաժշտանոցին առէ մետալը, միաձայնութեամբ եւ դատակազմի շնորհաւորութիւնն - ըով: Նոյնպէս 1985-ին, արժանացած է Մարտէլլ քաղաքի առաջին մրցանակին: Ընդունուած է, յետ մրցումի, Փարիզի Ազգային Երաժշտանոցի երաժշտանոցը: Օտիլ կապրիէլի կը բնակի Մարտէլլ:

Օնայէլ Թէլիան, 12 տարեկան, դաշնակահար, աշակերտ Լիոնի ՇըրՋանային Ազգային Երաժշտանոցը, Մարի - Անիք Շամարտի դաստիարակը: Մտած է Երաժշտանոց 1983-ին: Ընդունուած է Վիպայի Դասարանը, միաձայնութեամբ, 1984-ին: Մասնակցած է ձայնասփռիւթի սփռումի մը՝ «Երաժշտութեան թագաւորութիւնը»: Նոյնպէս մասնակցած է Լիոնի ԻՖ - ԻՄ - 3 հեռատեսիլէն երաժշտական սփռումներու: Ստացած է Ժիլ Կրալէն եւ վարձակէթ վիպայիանները: Համեղ մը տուած է, Սալ Մոլիէ, Լիոն, Մարտ 1984-ին: Ստացած է, Դեկտեմբեր 1985-ին, Մարտէլլ, Տարիւս Միլո Մրցանակը Ռոպէլ Թէլեան կը բնակի Վէնիսիէօ:

Այս երկու երիտասարդները ընտրուած են 68 թեկնածուներու մէջէն: Արամ Ուշատուրեան Հիմնարկի մատակարար մարմինն է որ, նախագահութեամբ Մարտէլլի ՇըրՋանային Ազգային Երաժշտանոցի տնօրէն եւ անուանի դաշնակահար՝ Փիլիպպարիզի, կ'ուսումնասիրէ, կը քննէ թեկնածուներուն թղթածրարները եւ կուտայ իր որոշումը:

×

Արամ Ուշատուրեան Հիմնարկը, թէպէտ հաղիւ մի քանի տարուան կեանք ունի, սակայն ըլլովութեամբ, յարատեւութեամբ կը շարունակէ, կը վարէ իր դործերը թէ անոնք ըլլան համեղ, կամ համաձայն իր կանոնադրին՝ Մեծ մրցանակ եւ կրթաթոշակ:

ԿԱՐՈ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԳՈ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Վերջը հօրս համոզեց: Լաւ, պատրաստուէ՛ք, - ասաց հայրս: Գաթահալվա թխեցին, մի կճուճ միտուն մի մեծ գունդ կաթաղ մէջը, լցրեցին տոպրակը, կախեցին սալի ետեւից: Ոտը փռեցին սալի յատակին, մեղ էլ նստացրին վրան: Ծամ - բայ ընկանք: Աստղոտ գիշեր էր, խոտի վրայ պտուած մէկ երկնքին եմ նայում, մէկ մօրս ճակատի զարդերին ու հարցընում եմ. ա՛յ մեր, երկնքի ճակատին ո՞վ է եղան ոսկի շարել: Մայրս ծիծաղում է, սո՛ւ, քնի՛: Ինչ քնել: Բասէին Դալի-բարս գիւղից գնում ենք Ալաշկերտ՝ Ժառի քաղաք: Մասիսն էլ աչքերինիս առաջ: Սալի ետեւից էլ թանր կաթում է, մաժուկն է քամուած: Էլ չգիտեմ սալի ճըռոյց էր, թէ ճոխիկ ձայնը՝ մինչեւ հիմա ականջներումս է:

Հասնեք Ալաշկերտ: Ի՞նչ ուրախութիւն: Մէկ էլ տան ջահել տղաները եկան, մի մեծ կարպետի ճոթերից բռնած Դրեցին թոնրի կողքը: Պա՛հ, ինչքան ձուկ

au
CENTRE CULTUREL
Sts. SAHAG - MESROP
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Samedi 15 Février à 21 heures

Concert

de
MELODIES ARMENIENNES

interprétées par :
VARTOUIH MINASSIAN
(Mezzo-Soprano)

ANTRANIG MINASSIAN
(Ténor)

au piano : JULIETTE YILMAZIAN
Au programme :
K. Mirzoyan, Kh. Avedissian, A. Bartevian, K. Arsenian, S. Tcherpachian, A. Adjemian, V. Godoyan, M. Mazmanian.
Réservation : Tél. : 91 87 43 71
91 66 18 45
91 77 84 70

«LE MOUVEMENT EVANGELIQUE ARMENIEN DES ORIGINES A NOS JOURS»

Points de vente où l'on peut se procurer ce nouveau livre du
Pasteur J. D. SAHAGIAN.
PARIS : Librairie Samuelian
51, rue Monsieur le Prince
75006 Paris
ou
Eglise Evangélique arménienne
28, avenue Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux
(Tél. : 47. 36. 02. 50)
LYON : Eglise Evangélique arménienne
4, rue Docteur Paul Diday
69003 Lyon
(Tél. : 78. 53. 54. 16)
VALENCE : Eglise Evangélique arm.
20, rue Roger Salengro
26500 Bourg-les-Valence
(Tél. : 75. 43. 62. 59)
MARSEILLE : Eglise Evangélique arm.
30, ave. de la Fignonne
13012 Marseille
(Tél. : 91. 93. 41. 22)
ou
Eglise Evangélique arménienne
Lot. du Commandeur
Saint-Antoine
13015 Marseille
(Tél. : 91. 65. 62. 00)
On peut aussi commander l'ouvrage
à l'auteur :
M. le Pasteur J. D. SAHAGIAN
31, rue de Calais — 13012 Marseille
(Tél. : 91.93.41.22) - (CCP. 7507.26 W)
Le prix de l'ouvrage est de 50 Frs.
Ajouter 6 Frs. 50 pour un envoi par
la poste.
(payable à l'avance)

Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Ն Ց ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Փետրուար 9, ժամը 8-ը 16-ին
Տէսինի Հայ Մշակույթի Տան Հրաման - Սա-
մուէլ սրահին մէջ :
Գեղարուեստական բացառիկ յայտա-
դրւմ, - արտասանութիւն, - երաժշտու-
թիւն, - սահիկներու ցուցադրութիւն :
Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները :
Մուտքը ազատ է :

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12-14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

CONFERENCE - DEBAT

par le Pasteur J. D. SAHAGIAN
à l'occasion de la parution de son livre
«Le Mouvement Evangélique Arménien
des Origines à nos Jours».

Vendredi 14 Février à 20 h 30
A l'issue de la soirée, dédicace du livre
par l'auteur.

CALENDRIER 1986 - CEDIA -

Commandez pour vous-même ou
pour offrir, le CALENDRIER 1986
conçu et réalisé par le CEDIA

Vous trouverez chaque mois :
— les fêtes nationales et religieuses
— les dates importantes de notre
histoire

En plus, un thème différent chaque
mois accompagné d'une illustration
en couleur sur :
— l'Art arménien
— La Culture arménienne
— L'Eglise
— Des personnages illustres etc...
Envoyez votre chèque de 60 Frs. au
CEDIA : 15, rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԻ ՏՈՒՆ
45, rue de la Défense
92130 Issy-les-Moulineaux

ԲԱՑ է
Չորիքշաբթի, Շաբաթ և Կիրակի
Ժամը 14-էն 19 :
Գրադարանի հերթապահութիւն. - Շա-
բաթ օրերը ժամը 14-էն 16 :

Collecte

pour les prisonniers arméniens d'Europe,
organisée par la Paroisse Arménienne
Catholique d'Arnouville - les - Gonesse
à l'occasion des fêtes de Noël.

3ème liste des donateurs au 31 janvier :
Aslanian H. 2000 F, Mme Schindler - To-
massian C. 600 F, Krikorian H. 300 F,
Mlle Daronian L. 300 F, Mikaelian J.
300 F, Ghorghorian A. 250 F, Miguir-
ditchian E. 250 F, Mme Hasbanian S.
200 F, Mme Boyadjian Z. 200 F, Moutaf-
ian A. 100 F, Manoukian N. 100 F, Baba-
djian G. 100 F, Mme Melronian M. T.
100 F, Mouradian J. 100 F, Melles Gha-
ribian B. et M. 100 F, Karagueuzian
100 F, Sakayan V. 100 F.

Total 5200 Frs.
Total des 2 premières listes 9290 Frs.

La paroisse a pu réunir à ce jour la
somme totale de 14. 500 Frs, soit 1115 Frs
pour chacun des 13 prisonniers dont les
noms suivent :

FRANCE : Hagop Djoulfayan, Varou-
jan Garbidjian, Kevork Guzelian, Zepur
Kaspar, Benjamin Kechichian, Monte
Melkonian, Soner Nayir, Ohanes Semerci,
Vasken Sislian.

GRANDE - BRETAGNE : Zaven Bed-
ros.

SUISSE : Mardiros Jamgotchian.

YUGOSLAVIE : Raffi Elbekian, Ha-
routioun Levonian.

Cette somme leur parviendra très pro-
chainement.

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ

ԵՐԵԿՈՅԹ

Ի նպաստ՝
ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Շաբաթ, Փետրուար 15, ժամը 20-30-ին :
Մասնակցութեամբ՝
Հորիզոն նուազախումբին
Parco Mini Italia et Ristorante
Autostrada A4 Venezia - Milano
Sortie : CAPRIATE
Tél. : 2 / 9090169

INAUGURATION DU MEMORIAL ARMENIEN DE MONTPELLIER

DIMANCHE 16 FEVRIER

○ 9h : MESSE de REQUIEM (Basilique
N. D. des Tables à 100 m. du Mémorial)
avec la Chorale Sahak - Mesrop de Mar-
seille.
○ 11h : INAUGURATION du MEMO-
RIAL sous la présidence de Meline Ma-
nouchian. Discours, bénédictions et dé-
pot de gerbes.
○ 13h : RECEPTION à l'Hôtel de Ville.
Un repas arménien sera servi (participa-
tion : adultes 100 frs. / enfants 50 frs.).
* Réservation obligatoire par courrier
avant le 10 février au siège d'«ARMENIE
VIVANTE» 7, ave. de Toulouse
34100 MONTPELLIER

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԵՐՈՐՀԱԿԱԽԻ

Դաւիթ և Ալին ժամկուշեանի միջոցով
թեան առթիւ. - Տէր և Տիկին Փիէր Զան-
1000 Ֆ. և. պ.
Գարսեմանի հոգեհանգիստին առթիւ.
Տէր և Տիկին Գարսեման 100 Ֆ. և. պ.
Շէլէլէֆանի ընտանիքի հոգահանգիստին
առթիւ. - Տէր և Տիկին Յովհաննէս Շէլ-
լէֆան 100 Ֆ. Հ.Բ.Մ.եան : Արաբ-
եանի թաղման առթիւ. - Տէր և Տիկին
Արթուր Արութեան 100 Ֆ. և. պ., Ալի
Տիկին Ազաւի ձէրանեան 100, Տէր և
Տիկին Վահան Արդոյեան 250 Ֆ. և. պ.,
250 Ֆ. Եկեղեցւոյ դպրոցին, 250 Ֆ. Դրո-
րոցաւոր վարժարանին, 250 Ֆ. «Յառա-
թերթին, Բոպէրթ Թորլիքեան 1000 Ֆ.
և. պ. : Հայ Արեւոյշները 300 Ֆ. և. պ.,
Սոնիա և Կարօ Յովսէփեան ընտանիք
ները 200 Ֆ. «Յառաջ» թերթին :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie

— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril et Premier Mai en Arménie

— Du 19 Avril au 3 Mai 6.050 F

Arménie

— Du 10 au 24 Mai 6.780 F

(Nos prix comprennent — le transport aérien, tous les transferts, la pension
complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double /
bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSU-
RANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les
frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et inscriptions:

PARIS

Madame COUNRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

VIENT DE PARAÎTRE

H. PASDERMADJIAN

HISTOIRE DE L'ARMÉNIE

4e Edition

1 vol gr.in - 8e, 437 pages avec 1 carte se dépliant

120 Frs. + 20 Frs. de frais d'envoi

Pour les commandes adresser un chèque à la

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur le Prince — 75006 PARIS

où le livre est en vente.

ՕՐՈՒՄՆ

ԴԵՊՓԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐԲ ՄԱՄՈՒԼ

Ի ԲԵՐԱՆՈՅ ՔՈՒՄՄԵ

ԿԱՄ

ԹՈՒՐԲ ԴԱՀԻՃԻ ՄԸ
ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«ԿԱՐՊԻՍ ՀԱՏ ՏՈԿՈՒՆ ԷՐ,
ՄԵՆԲ ԶՈՍԱՆԲ ԿՈՒՏԱՑԻՆԲ,
ԱՆ ԽԱՂ ԿԸ ԿԱՆՁԵՐ»

«Կինչէ» օրաթերթն է, որ ատեն մը ի վեր ուղարկու հատուածներ կը հրատարակէ չարչարանք կիրարկող քուրճ (փախըտակամ) ոստիկանի մը՝ Սէտաք ձաւերի խոստովանութիւններէն: Թերթին քաղաքացիական ժամագրութեամբ մըն է, որ տեսնուած է ձաւերի հետ, որոշակի մեղքերով հրաժարուած կայ, բայց երկուսէն տարի է փախուտակամ է: Ստորեւ նմայ մը իր յայտնութիւններէն, առանց մեկնաբանութեան:

×

Սէտաք ձաւեր իր խոստովանութիւններուն մէջ կ'ըսէ, թէ իբրեւ տանջարար «մասնաւոր» կերպով պատրաստուած ոստիկաններ կան եւ ալլազան միջոցներ կը կիրարկեն՝ ամբաստանեալները խօսեցնելու համար:

«Եթէ Պաղեստինեան կախօրրանի մէջ առնելու ըլլանք ու մարմինն հոսանք տանք, ամբաստանեալները կը սկսին խօսիլ եւ իրենց բուն ինքնութիւնը կը յայտնեն: Այս դրութիւնը Անգարայի դատարաններէն ստորագրուող մեղքի: Այդ դատարաններէն մարմն մը տեսնելին: Ես, այդ դատարանէն դատ, մասնաւոր կերպով մարդուցայ նաեւ «ստորերկրեայ գործունէութեանց դատարաններ» մը մէջ: Այդ ձաւերով մեր ստորագրուած դիմումներուն ընդհանրութեան կը թափանցէինք զաղտնի կազմակերպութիւններէ ներս: Ես անձնապէս ոչ մէկ կազմակերպութեան անդամակցեցայ, բայց կարգ մը վստահելի անձերու թափանցումը ապահովեցի: Հարցաքննութեան համար, մեղի 174 հարցումներէ կազմուած ցանկ մը կը տրուէր: Հարցումները կ'ուղղուէինք այդ ցանկին համաձայն: Տանջանքներու ընթացքին,

մեր մօտ կը դառնային նաեւ բժիշկ մը, որպէսզի չարչարանքները ի գործ դրուէին առողջապահական յարմարագոյն պայմաններու տակ: Մահացու հարուածներու դէմ՝ սիրտը զօրացնող դեղեր կը տրուէին երկարակային եւ ներարկումներ կը կատարուէին: Բժիշկը տեսարար կը հսկէր այսպէսով ամբաստանեալին վրայ եւ պարբերաբար կ'ըսէր մեղի. «Կրնաք շարունակել, մտահոգիչ ոչ մէկ պարագայ կայ»:

«Կինչէ» թղթակիցը կը հարցնէ, թէ հակառակ այս բոլորին, կը պատահէ՞ր որ ըլլային ամբաստանեալներ, որոնք յամտէին ոչ մէկ յայտարարութիւն ընել:

Տանջարար ոստիկան Սէտաք ձաւեր կը պատասխանէ. -

«Այո: Չոր օրինակ՝ Կարպիս Ալթընօղլուն: Այդ չըջանին, ԱՍԱԼԱ ուղղակի գործօն վիճակ մը ունէր Թուրքիոյ մէջ իրեն նիւթական գոյութիւն: Մենք Կարպիս Ալթընօղլուն բռնեցինք Էտրէնէզափուի մէջ: Ալթընօղլու Թուրք Համայնաւար Կուսակցութեան Մարքս - Լենինեան թելի Կեդրոնական Կոմիտէին ընդհանուր պատասխանատուն էր: Մնտուկի ոճին մէջ ալ մատ ունեցած էր անցեալին: Մինչեւ իսկ, Ալթընօղլուն այն մարդն էր, որ Իպրահիմ Գափազաճա զաւաճանութեամբ ամբաստանած էր: Առանձին ամբողջ Արեւելքը կազմակերպած էր: Կարպիս Ալթընօղլուի հարցաքննութեան ընթացքին աներկակային տանջանքներու շարժարաններն էր գործ դրուեցան: Անկարելի կ'ըլլար զինքը խօսեցնել: Ինչ որ կ'ընէինք՝ անկարելի կ'ըլլար բերնէն բառ մը իսկ առնել: Մարդ մը, որ ոչինչ կ'ազդուէր անհատապիտէն: Հոսանք կուտայինք մարմինն, եւ ան, փոխանակ ցաւի նշան մը ցոյց տալով տառապելու՝ կը սկսէր խաղ կանչել: «Պիտ մուտտուր, իբր մուտտուր» ըսելով: Այն ատեն, զինքը վար կ'առնէինք «Պաղեստինեան կախօրրան»էն: Կարպիս Ալթընօղլու կը խօսէր հանգիստ ու՝ «Ահա այսպէս, կ'ըսէր, ի դուր մի՛ յոգնիք, չէք կրնար չարչարանքներով զիս խօսեցնել»:

Թղթակիցը կը հարցնէ, թէ տանջանքի համար մասնաւոր ցուցմունքներ եղա՞ծ են իրեն, քանի որ պատմութեան մէջ ալ յայտնի կ'ըլլար թէ կարգ մը նոր ձեւեր ու դրութիւններ կիրարկուած են: Ձաւեր կը պատասխանէ. - «Այո, հարցաքննութեան ընթացքին գործադրելի կարգ մը իրադրութիւն ու նոր դրութիւններ սորվեցանք: Նախապէս ալ հետեւած էի Ստորերկրեայ Գործունէութեանց դատարաններին, որ տեսած էր մօտաւորապէս մէկուկէս ամիս»:

տարի մը տեսել: Մաֆիայի 208 անդամներ, ոմանք՝ գլուխներ կը դատուին բերդաքաղաքի վերածուած նաւահանգիստին մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՍԻ զինուորական ատենը անպարտ արձակեց 56 մտաւորականներ, որոնք ստորագրողներէն էին (1.326) Էտրէնէի եղած դիմումի մը, աւելի ժողովրդավարութիւն պահանջող:

ՅՈՒՐՏԸ մրցանիշներ կը կոտրէ Ֆրանսայի եւ եւրոպական այլ երկիրներու մէջ: Փարիզ, Երկուշաբթի, Փետրուար 10-ին, ջերմաչափը իջած էր 0-էն վար 8-ի: Հաւան ալ շատ փայլուն վիճակի մէջ է: Յուրաքանչեւ քանի մը օր, նոյն սաստկութեամբ պիտի շարունակուի:

ԻՏԱԼԻԱ արտաքին առեւտուրի բացին իր մրցանիշը կորսեց 14 միլիարդ տոլարով, 1985-ին: Ասոր 2 / 3-ին մեղքը՝ քարիւղը կը նկատուի:

ՊԱՅՄԱՆԻ մէջ, հինգ հոգի, որոնց մէջ 3 տարու երախայ մը, վիրաւորուեցան ոստիկաններէ մը ատեն: Կը վերադարձի ԿԱԼ-ին, ի պատասխան Մատրիտ սպաննուած փոխ - ծովակալին:

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՐԹԻՆ

—X—

- Ամէն ինչ փառափառութիւն է: Եթէ այս փառքն ընտրած ենք եւ ոչ ոքի մը՝ այդ ալ փառափառութիւն է, բաւ անգամ մը Որբունի, երբ նստած էինք Տէօ - Մալո սրահներու ու կը խօսէինք քիչ մը ամէն քանի մասին:

Ու ամէն անգամ որ փառափառութիւնը կը նուաստանայ, մարդիկ գայն կը վերածնեն սոսկական միջոցի, կը յիշեմ Որբունին ու անոր դիպուկ խորհրդածութիւնը ազնիւ փառափառութեան մասին:

Ընտրապայքարի շրջան է ու հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները խնայուած են փառափառ մարդոց յայտարարութիւններով, անոնց նկարներով ու մանաւանդ, մանաւանդ անոնց խոստովանութիւններով:

«Եթէ ընտրուիմ, կը խոստանամ Մի - ջերկրականը բարձրացնել, բարձրացնել ու հասցնել մինչեւ ձեռք այս լեռները» կը սաստկացնէր անորոք Լիբանանի խորհրդարանական ընտրութիւններու մէկ քեկնածուն տարիներ առաջ:

Երբ այս մանրամասն կը պատմեմ փրանսացի ծանօթի մը, կը մղտի ան ու ինք ալ կը պատմէ քեկնածուական ուրիշ խոստումի մը մասին:

«Եթէ ընտրուիմ, կը խոստանամ Սէն - Ժովիէն պողոտան երկարել, երկարել ու հասցնել մինչեւ Ատլանտին»:

Հրապարակը խօսքի Տը Լէսէֆներուն է:

«Բայց ո՞վ կրնայ ըսել որ տափակ է այս ընտրապայքարը» կը բացագանչէր քանի մը օր առաջ հեռատեսիլի մը խօսնակը:

Որոշապէս, մերկայ ընտրապայքարի յիշատակելի դէպքերէն մէկը պիտի մնայ Մարթին կոչուած Լիանցի այդ գործա - գուրկ կնոջ գայլոյթը՝ արտայայտուած անմախտութեամբ իրենց, անհակաշուքի, հեռատեսիլի ան տիրէթի պայմաններուն մէջ:

Մարթին կը բողոքէ Ռեմոն Պառի դէմ, կ'ըմբոստանայ ու մինչեւ իսկ կը նախատ գայն: Ան կ'ըսէ, թէ անտանելի է փառափառութիւն լուսանկարը տեսնել բոլոր պատերուն վրայ, ամէն անկիւնագործի, ամէն քերթի մէջ: Ըստ Մարթինի, Պառի քանցար անգործներուն կեանքի պայմանները, անոնց գրգռմանը, անոնց անհանգիստութիւնը անօրինակ:

- Ի՞նչ կ'ուզէք, ի՞նչ կը փնտռէք, ի՞նչ խանութիւններ, դրամ, փառք, ի՞նչ, կը խօսի կիներ ու վերջապէս տառապիկ ելք մը կ'ապահովէ իր ելալթին:

Դէպքը կը մնայ ուղեղի մէջ, նկարները կը քաղաքի ու կրկին փառափառութեան չարաշահումը լայն տեղ կը գրաւէ ուղեղի քեմիկ վրայ:

Գործադրութիւնը նուաճելու խոստումներ յատուկ ուշադրութիւն կը գրաւեն, պահ մը կը հաւատամ կարգ մը խոստումներու, աւելի յաջախ ոչ, երբ օգնութեան կը հասնի Մարիլին Տիւրա: Երբ կը փակեմ անոր վերջին վերջին վերջին էջը, խօսք մը կ'անջատուի բոլորէն ու կուգայ ցցուելու դատաւարութեան առջեւ: Իր վերջին մէջ, Տիւրա կը հեգնէ այն մարդիկ, որոնք քաղաքական լուծում կը սպասեն իրենց անձնական հարցերուն:

Տիւրայի քաղաքականութիւնը պայծառ է, ամփոփ, բայց այնքան պերճաբան:

Յիշողութիւնը կրկին գիւ կը տանի դէպ անցեալ, դէպի Տէօ Մալո:

- Եթէ «Մարթին» կը կարգաւ փոխանակ «Ֆիլանտ»-ի անշուշտ այդ ալ փառափառութիւն է, կը խօսի Որբունի դարձեալ ու ծխախոտի կանաչ ծրարէն սիկա - րէթ մը կը վառէ:

Մ. ՊԵՏԻՉԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՖԻԼԱՆՏԻՆ, առ այժմ, միայն ազգաբարձրութիւն մը եղած է այս ոճրափորձերով եւ շատ աւելի ծանր փորձանքներ պիտի գան գլուխը, կ'ըսէ Իպրահիմ Ապտալ-լահի փաստաբանը՝ Ժան - Փօլ Մազիլ-ըն, որովհետեւ Փրանսական կառավարութիւնը չէ յարգել իր յանձնառութիւնները: Այլ խօսքով, Լիբանան վար դրած Սիւննի ֆէյթով պատանդին փոխառնէ, Փրանսա պէտք է ազատ ձգէր Ապտալ-լահ, ինչ որ չէ ըրած, որովհետեւ մինչ այդ Տէ - ԷՍ - Թէ-ն զինամթերը դրած էր անոր բնակարանը: Վերջին ազգաբարձրութեամբ կ'ըսուի. - «Փրանսա շատ սուղ պիտի վճարէ»: Դեռ Պէյրութի մէջ ալ, «Մարա 3-ի կազմակերպութիւն» մըն է, որ երբեք բանտարկեալներուն ազատ արձակումը պահանջած է: Յիշենք որ 1985, Մարա 3-ին է, որ Վարուժան Կարպիճեան ցկեանս բանտարկութեան դատաւարութեամբ Օրլէի ոճրափորձին դատարանէն արձակուեցաւ:

ՄԵՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՐԿԵՆՔ ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԵՐԱՋՆԵՐՈՒ ԴԱԽԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Է.

Դարերու ընթացքին, վայրագ ցեղերէ, բռնակալ իշխանութիւններէ շղթայուած, իր հայրենական հողերուն մէջ խումբ - խումբ մեկուսացուած, ցիրուցան ժողովուրդի մը վերածուած է Հայոց ազգը։

Եւ սակայն անոր մասնիկները ամէնուրեք, յամառօրէն կառնած են իրենց ազգային աւանդութիւններուն, ընկերային եւ մարդկային արժէքներու, քրիստոնէական հաւատքին, մանաւանդ իրենց սեփական լեզուին։

Անոնք դարեր անվերջ, համակերպեր են ստորադաս վիճակի մը, բայց տեւապէս ձգտեր են վերելքի՝ յազապ ազատութեան։

Արքայաւ, զառն կորուսաներու եւ տառապանքի հանդէպ այդ համակերպումը երբեք չէ բեկանած անոնց կամքը, համբեր են շատ ու շատ կործանարար եւ արիւնալի արշաւանքներ, իրենց մարմինները յօշոտող պէս - պէս բռնակալներ են եկեր ու անցեր, առանց բեկճելու իրենց հայու հողերէն։

Ու ահա, իրենք միշտ ներկայ են նոր դարաշրջանի մը արշաւոյսին, երբ այլուր դահակներու եւ անոնց վարչաձեւերուն դէմ ծայր կուտան բողոքի ձիւներ, բարոյաւթիւններ, յեղափոխութիւն, տասնամեակներով մարտնչումներ, որոնք ամբողջ կամ ոչ, կը յանդիմանար իր ուժակաւորութեան մը յայտնարարութեան մին, ու քայլ առ քայլ այլ տեսակի բռնակալութիւններու։

Որ այժմ եւ այսուհետեւ ժողովուրդն է քաղաքը։

Այս էր ընկերային նոր դարաւարարութեան, կարգաւորութեան մը՝ որ շուտով պիտի վերականգնէ մեր ազգի բնականութեան լոգոստիկան մէջ։

Ազատութիւն, հաւասարութիւն, եզրադրութիւն, վերապահութիւն կրող դրօշակները ծածանող հովերը պիտի փայտայնեն մտքերը, արեւոյսն հողին եւ ըր, պիտի սփռեն եւ սարսափի, եւ յոյսի անձկութիւններ։

Աւա՛ղ ժողովուրդը կը թարգմանուի ազգի։

Ուստի անհրաժեշտութիւն մը՝ պէտք է Ազգ ըլլալ։

Բռնակալը, վեհապետը, միահեծան իշխանաւոր թագաւորը՝ ազգն է։ Աւելի մոլեռանդ ու հզօր։

Արդ, ո՞ր է մեր ազգը։

Աստ, անդ եւ հարստակ է։

Ան ունի հին եւ նոր աշխարհակալներու միջեւ բաժան - բաժան հայրենիք մը, երբ ժողովուրդը՝ ուրեմն ազգն է քաղաւոր կարգաւորութեան գլխի մը արջապանութեան կը հրաւիրէ։

Ո՞ր է Հայ ազգը։

Ի՞նչ է մարդկայնութեան իտէլալը հրապարակ նետուած օրերուն անոր բնկերա - քաղաքական, աշխարհադարձական եւ տնտեսական վիճակը։

Ինչպէ՛ս կարելի է սահմանել անոր ակնկալութիւնները, երբ ան զինքը չըմպատող ժողովուրդներուն կողքին անուղք պայքարի մը պիտի մասնակցի։

Այդ դէպքերու նախօրեակին, ինչպէս միշտ, տակաւին դար մը առաջ կատարուած ձեռնարկներով, մեր ժողովուրդը իր սեփական քաղաքներն ունենալու կարողութիւնը կը տոչորուի, նոյնիսկ օտարածին թագաւոր մը, բայց ազգային Պե - տուքեան մը գլուխը։ Թող բռնաւորին հետ իր լեզուով խօսելու հնարաւորութիւնն ունենայ, իր թափած անէծքներուն բառերը հասկցող։

Այդ է եղած երազը իրար յաջորդող սեփականութեան, ու զիմացեր են որովհետեւ իրենց յոյսերը արգարացնող տուեալներ կան, ընդմիջումներով իրար յաջորդող հարստութիւններ ունեցեր է, Արշակունիք, Բագրատունիք, Ռուրէն - Լեւոնեանք՝ վերջին փորձը կայ՝ լեւոնաշխարհի 10 տարուան պայքարին յիշատակը։

Այդ անկումներու կակիճէն սերունդէ - սերունդ մեղադրանքներ դիզուած են, ազգային փլուզումներուն պատճառներուն ծանօթ, ամէն սերունդ երգում - պատատ եղած է աւելի զգաստ ըլլալու համար։

Եւ սակայն մնացեր է հոն, միշտ նոյն մեղքերուն մէջ պլլուած՝ իմեմաւմա - չութեան ամբարտաւան ինքնութեան մէջ։

Ահա ուրեմն նոր դարաւարարութեան թիւն մը, արեւնալի պայքարներու մէջ միկրոտուած՝ ազգն է քաղաքը, երկրաշարժ մը ժողովուրդները ցնցող։

Շարունակ ապաւէն փնտռող, այս անգամ ալ մեր լոգոստիկանը սուր է, մտքերն ալ անտարբեր չեն։

Ցնցումին արձագանքները հասած են մեր արեւելիկներուն դոները, վեհապետ, միապետներ կը ձգնին մեղմացնել սպառնացող վտանգը, բարենորոգումներ կ'առաջարկեն։

Դարերով ստրուկ ժողովուրդները կը խլրտին։ Եւրոպական եւ յարակից կայսրութիւններուն մէջ աշխարհակալութեան ներքին ինքնաշարժներն առաջնորդուած Ազգ դառնալու կը ձգտին։

Կարելի չէ գերծ մնալ, չվարակուիլ։ Վարդապետն յոյսեր կը փայտատակեն լուստութեանց արձագանքներէն, պարսկաւոր, կը թռչտին ազգերը։

Նոյն ոգին ահա թեւեր առեր է մեր ընկերային ուղիներն մէջ։ Անոնք մայր երկրէն դուրս ապրող - բողոքատար շատ մը կաշակագործներէ գերծ, երիտասարդ ազգասէր տարրերն են։

Ո՞ր է սակայն անոնց փնտռած ազգը։ Մոսկուայէն Գահիրէ, Կալկաթա - Մատրասէն հեռուոր Ամերիկաները։

Կորիզ կամ ազգային կեդրոն ուրեմն Պոլիսն է։

Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքին ու իր անմիջական շրջաններուն մէջ հայ բնակչութիւն մը կայ, որ մանրանրկար հայրենիքի մը յատկանիշներն ունի։ Ժողովուրդ մը լման կազմով, բեռնա - կիր, բանուոր, մշակ, արհեստաւոր, առեւտրական, կրթական ազգային մշակ, պաշտօնէութիւն, մեծահարուստ ու ընդամենը գլխաւորող, զանտէր մտքէն դիտող ու գեղակալող Ազգ։ Պատրիարքարան։

Հոն է որ, ազգային, ընկերային եւ քաղաքական շարժումը պիտի խորուրի, հոն է որ այլ երկրներէ արացաւ ազգայիններ կը փութան, հրահանգելու, խրախուսելու, հրահրելու ազգային վերելք։

Ազգը վերակերտելու եւ առաջնորդելու պատիւը եւ պատասխանատուութիւնը Պոլիսն է ուրեմն որ պիտի գլխաւորէ։ (1)

Իրենց յանդիմանութիւն եւ նախաձեռնութիւն տուող արտաքին քաղաքի ազգակներ կը յայտնուեն են, Հայոց կեանքը տընորկնող կայսրութեանց մայրաքաղաքին մէջ ներքին լուստութեանց բերմամբ ազատական օրէնսդրութիւններու խոստումներ կը չըջին։

Յատկանշական է Յարական միապետութեան դէմ 1825 Դեկտեմբերին ռուս ազգայնականութեան զանա սպաններուն ելույթը։ Շարժումը կը ճնշուի, սպանները հեռուոր ռազմաճակատներուն վրայ իրենց ստոյգ մահ սպաննացող պատիժներ միայն կը ստանան, սակայն ազատական, մարդկայնական դարաւարները արդէն ծաւալ գտած են կայսրութեան դատարանները։ Ու զարմանալի չէ որ ամէնէն աւելի ականջալուր եղած են հայ երիտասարդներ։

Դեկտեմբերեան, ռուս բռնով յայտնի Տեֆապրիստներու շարժումին հեղինակները կը ճանչցուին իբրեւ հերոսներ, մասնաւորապէս Նոր - Նախիջևանի Մոս - կուայի եւ Կովկասի Հայերու աշէրին։

Մինչ այդ անթափանցելի, իր ներքին աշխարհին մէջ օտարներէն անձեռնմխելի մնացած սուլթանական երկրները սկսեցին փոթորիկէն երեւալ։

Աշխարհակալ, ամենազօր Սուլթաններուն յաջորդը նոյնպէս մտահոգ է, իր երկիրը յազգութիւններու զինովութեամբ զիւրաւ կառավարելի, վարչական - տնտեսական խառնիճազան մըն է առանց ասոր նաեւ ազգերու խառնուրդ մը, զանոնք ճնշող ուժերը քմահաճ են, դժգոհ, անկարգապահ, սուլթանին հրմայրը ժողովուրդ է, զինպետութեան հիմերը խախտած սեղատուութիւններու օրերը կ'ապրի կայսրութիւնը, անհրաժեշտ է հակազդել, ամբաջնել նախ բանակը, ճնշել եմիւլերիներու փայտանքները՝ զանոնք ջարդել, փնտնել, ու ապա ձուտումներու գնով բարենորոգութեանց խոստումներ չնորհել, հռչակել ու անգլխաւոր։

Հայութիւնը խեղդող բռնակցութեան ա-

րանքներէն արշալոյսի ցոլերը կը վեհաւորին, որոնք երազներ կը հնչանեն հէգ երիտասարդներու սրտերուն մէջ։

Ռուս «Տեֆապրիստ»ներու զաղախարարութեամբ սնած, մարդկայնութեամբ ողողուն եւ իր ցեղին տառապանքին լիովին հաղորդ, ազատութեան հայտնաբերուն ու երգիչը փութացեր է նոր օրերու կոչին դիւրահաղորդ հայութեան կեդրոնը Պոլիս, ժողովուրդական յեղափոխութեան քարոզը բերին, որ ան յիւրախ կը գտնէ պարարտ հող եւ հետեւորդներ՝ իրաւ է շատ ցանցաւ։

Ազգերն ալ մերթ ընդ մերթ գրանցելու պէտք կը գտնէ, մանաւանդ օգտակար։ Սուլթանը կ'ընդառնէ Հայոց, չնորհելով փողփողուն հրովարտակ մը, փողփողուն մեր կողմէ՝ Արեւմտահայոց Ազգային Սահմանադրութիւն։

Արտօնեալ մերթին յեղափոխութեան պըտուր։

Միւս «յեղափոխութիւնը» սակայն ամէն մանրամասնութեամբ պատրաստողն է ինքը՝ Սուլթանը եւ Օսմանեան վարչական մեքենային մէջն է որ պիտի խմորուի։

Անկեալ վիճակի հասած կայսրութեան առանձնաշնորհները դժգոհ են։ Անոնց ալ պիտի նուիրուի Սահմանադրութիւն մը։

Ջարդելու ազատութիւնը, սակայն վարպետութեամբ, մերթ հոս, մերթ հոն։

Յեղափոխելու պատրուակ ստեղծելու համար, միթէ կը պակսին, բնաւին, սակայն աշխարհին ցոյց տալու պատրուակ (2), հեղհեղեղ աւելի շուտ եւ շատ ջարդելու պատրուակներ, զորս միշտ եւ 1896-էն յետոյ ալ ինքնաշարժութեան ծառայող պիտի հանգիստանան։

Տեւէք ինչքա՛ն կանխամտածող են եւ զուշարուր։

Եթէ ոչ, ինչո՞ւ ամէնէն համեստ ու խաղաղ խրճիթներն անգամ ջարդարարի ետեւանին պիտի արժանացնեն։ Որ ամէնուրեք դանակը ոսկորին դաչի։

Այնպէս որ բեռնակիրէն, լեռներու հովիտներէն միշտեւ պատրիարք այլեւս համբերելու սիրտ ունեցող չպիտի մնայ, ու նոյնիսկ մեր ամէնէն զարգացած, յետադային զինանայէտի համբաւ չինած Առաջնորդին թեմէն է որ «Ձայն մը հընչեց իրգորումը Հայոց լեռներէն» երգի կոհակները պիտի անցնին հայ հողիններէն՝ հոնէ հոն։

«Տասը չափէ, մէկ ձեւէ» դիւրին է ըսելը։

Երբ պետական մեքենան է անհամբեր յայտնա «յեղափոխութեան», զայն նեղօրէն հրահրողը։

Ան է որ բանաւոր ուղի չի փնտռեր՝ իր գտածը անէպտում է։

Իր կողմէ արեւան արցունք սփող աշխարհակալութեան օրերը անցեր են։ Երկրին տնտեսութիւնը ողորմելի, հաղի իր ստրուկները դատելու իրաւասութիւն մնացեր է, դժգոհութիւնները մեղմելու իբր միջոց գտեր է հինաւորող պատգամ մը՝ հայ ու կրկն։

Հա՛ց. Հայուն վատտակը՝ թալան։ Կրկն՝. Հայուն վիրը՝ ջարդ։

Յիբաւի ի գուր կը փնտռեմ հայ յեղափոխութիւն մը, միակ համոզում մը միայն՝ յեղափոխութիւն փութացնելու ցանց մը՝ լարուած Պետութեան կողմէ, որուն մէկ ափին մէջն է լար մը հրածին, միւսին մէջ գայն վառող լուցկիի տուի։

Մեքէ եղանք զոհերը նման անօրինակ դաւի մը։

Պատուաւոր մեծութիւնը ինքն ըստինքն կ'արդիւնէ մեզ ամբաստանել մեր առաջնորդութիւնը յանգաւորի վատագին յորջորդումներով։

Մեր ստրուկ - քաղաքացիի լուստութիւնները գրական պոռթկումներէ տարբեր արարողութիւն չեն ունեցած, երգաւոր մը մէկ մասը լեցնող։

Մեր սեփական պատասխանատուութեան բաժինը սակայն կը մնայ ահաւոր։

Ինչպէ՛ս այդ ստտիւսան կրնային բթալած մնալ մեր մտքերը։

Ինչքանի մէջ փնտռել պատճառները մեր ապրելու ազգային բնագոյն խառնութեան։

Մեր համեստ կարծիքով, պատճառ եւ դարձան կրնանք աւելի վատահօրէն գրտնել ընթանալով հայ եղբայրակցութեանց ուղիներով։

ՎԱՋԳԻՆ ԱՆԴՐԵԱՍԵԱՆ

(1) - Ի գուր է անշուշտ, ու քերեսու մշարատարեան բոլորովին հակառակ, երբ ինքզինքնին «բնիկ, հարազատ» պոսեցի մկատող Հայեր, այսօր նոյնպէս ցրուած, կը կարծեն քէ «գաւառացի» է

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ

«ԵՐԱՆԻ ԹԵ ԶԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԵՋ, ԲՈԼՈՐ ԱԶԳԵՐԸ ԹՈՒՐԲԻՆ ՉԱՓ ՀԱՆԳԻՍ ԽԻՂԱՆ ՈՒՆԵՆԱՅԻՆ»...

ԽՍԻՐ. - «Ճումհուրիյէթ»-ի հարցազրուցը Ռուլան Տիւմայի հետ (տես «Յաւան Յուրուար 15») առիթ տուած է փայտաւանային դեպքին՝ Հասան Էսաու Էրէ (ան որ շուկը Անգարա առաւ, 1973 Փետրուարին, Մարտէյի յուշարձանին պատկառով) որ յօղուած մը ստորագրէ «Ճումհուրիյէթ»-ի «Քաղաքականութիւն» յաւելումին մէջ (Փետրուար 2)։ Յուլածը շահեկան է, այն չափով որ, անցած մը եւս կը փաստէ, քէ Թուրքի անուր էր։ Եւ սակայն քաղաքացիական պատերազմէն մը ան արտայայտութիւնն է։ Երբ Էրէ կը համարձակի ըսել քէ՝ երբ թէ ցեղասպանութեան հարցին մէջ թող ժողովուրդները Թուրքի չափ հանգիստ խիղճ ունենան, մեզի ըսելիք չի մնա։

×

Ճումհուրիյէթ թերթին մէջ հարցազրուած հարցազրուցը առիթ տուած է որ մահաւորութիւնը տեղեակ դառնայ Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Տիւմայի տեսակէտներուն, թէ՛ Փրանքեթուրք յարաբերութիւններու եւ թէ՛ ընդհանուր առաջին Թուրքի վերաբերող հարցերու առիթ չութեամբ։ Անշուշտ լատիւրներ պիտի ըլլար ընդհանուր մեկնաբանութիւնը կատարել այս հարցազրուցին մասին, սակայն եւս հոս պիտի անդադրուած միայն նախարարին հայկական հարցին մասը ըսածներուն։ Որովհետեւ կը կարծենք մեր զաւանակիցներու մեծամասնութիւնը ժամանակէ մը ի վեր հակումն ունի սեղանակիւնէ մը մերձեցնելու հայկ. հարցին ու այս կէտը կը մտահոգէ դիւ։

Յեղապահութիւնը անկասկած մայր կային ծանրակշիւ յանցանք մըն է ուր ընկի չէ զայն անտեսել։ Սակայն ցեղասպանութեան այնքան պնդումներէ միայն մէկը նկատի կ'առնուի, այս քաղաքացիական պատերազմը «մարդասիրական» ցուցմներ մերժելու» որակի։ Այսինքն, ժողովուրդի մը դէմ յետին կը ծիւծիւնար յեմեծ քաղաքական կեցողութիւն մը կը մատնէ։

Եթէ իրապէս ջանք կը թափուի ցեղասպանութեան արդեւք հանդիմանող զայն մէջանդէն վերցնելու, եւ ի՞նչ ատոր դոյնացած է որ այս քայլը կ'արեւելի մարդասէր ու աւելի լազաւոր աշխարհի մը մէջ ապրելու, պէտք է իր կատի առնել ոչ թէ քանի մը, այլ զապահանգութեան բոլոր պնդումները Պէտք է գնենք տալ այս պնդումները անկողնակալ ու լուրջ ձեռով մը, յանդիմանալով մը, որ կազմուած ըլլալով կատարութիւնները հաւասար պայմաններու տակ ներկայացնող անոնց մասնակցներէ։

Եւ նախարարին մօտ նման մերձեցում մը չնմարեցի։ Արդէն ցաւով պէտք ըսել թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահն ալ չէ յաջողած նման պնդում կրնով մը մերձեցնալ այս հարցին։ Երբ արեւելի թէ իրը Թուրքի չափ քաղաքականական զգացումներ տաճող մէջ մը կեցուածքն է։ Աւելի՛ կեցուածքն է մէկու մը, որ կանխակալ կարծիքով պատասխատած է Թուրքիան։

Մարդիկ ի սէր մեծ զաղապարտութիւն կրնան իրենք զիրենք պարտադրուած ըլլալ իրենց բարեկամներուն դժգոհութեան զէմ ան ներկին կատարելու, որոնք պիտի չէ տացնեն զանոնք։ Ճիշդ է։ Սակայն ճիւրանայի դիրքը այսօր նման «պարտաւոր»

իրենց հանգիստը խանգարած Պոլիսը կամ իր «յեղափոխականներով»։

Մեր այժմու դժբախտ կացութեան տակաւին մերթիլ եմ խորհրդածութիւններ։ Սակայն ամէն ոք կրնայ ըսել թէ ապաշխարել իր մեղքերուն քաղաքական համար, ու լատագոյնն է միապետութեան իրաւունքը ելք մը փնտռելու մարտնչութիւնը։

(2) - Ո՞ր ինչքան ծանր պիտի կ'ան ազգերու աչքին փռուած իրենց բողոքաւորները այդ բնոյթով ոսկեգործութեան Սրիկային ալ համարեցը կայ։

ՓԵՐԻԳԻԻՂՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ

Փէրիգիւղի վարժարանի նախկին սաները, որոնք ամիսներ առաջ հաւաքուած էին եւ որոշած Միութիւն մը կազմել՝ իրենց յաճախած վարժարանի սաները համարմբելու եւ ընկերային ու մշակութային կեանք մը ստեղծելու զոյգ առաջադրանքով, Յունուար 31-ին, Ալֆրովիլի Գալատոս ճաշարանին մէջ կը տօնէին իրենց Բաժակի Օրը։ Այս առթիւ կը յայտնուէր նաեւ, որ Միութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուած էր իշխանութիւններու կողմէ՝ Ֆէրիգիւղի Սանուց եւ Բարեկամաց Միութիւն անունին տակ։

Յունուար 31-ին, յիշեալ ճաշարանը լեցուն էր ծայրէ ծայր՝ ներկայ էին Իսիլ Մուլինոյի Եկեղեցւոյ հովիւն աւ հոգաբարձուները՝ աւելի ուշ կը ժամանէր Իսիլ քաղաքապետ Անտրէ Սանթինի։

Երեկոյթին բացումը կատարելով Միութեան վարչութեան ատենապետը՝ Հայ - կազ Կէօրտէպաք, կ'ողջունէր ներկաները, կը շնորհակալուէր իրենց հաւատքը իրենց առաքելութեան հանդէպ եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէր շողաբարձութեան՝ եկեղեցւոյ սրահ Միութեան տրամադրած ըլլալուն համար որպէս հաւաքատեղի։

Ոսք կը տրուէր Իսիլ հողերը հովիւ Միւսոն Վրդ․ Գրմըգեանի, որ իր ուրախութիւնը կը յայտնէր Ֆէրիգիւղացիներու արձանագրած յաջողութեան առթիւ եւ կոչ կ'ընէր անոնց զօրավիշ կենալ Իսիլ հողաբարձութեան՝ ամէնօրեայ հայկական վարժարանի մը կառուցման ծրագրի իրականացման համար։

Ոսք առնելով Միութեան պատուոյ նախադահուհի եւ Ֆէրիգիւղի վարժարանի նախկին տնօրէնուհի Տիկին Այտա Դանիգեան կը նշէր․ «Տարի մը անցաւ մեր համախմբումէն․ փորձառութիւնը ցոյց տուաւ որ մեր Միութիւնը կրնայ իր դործնական բաժինը բերել մեր մշա - կոյթի եւ ազգային դիմագիծի պահպանման աշխատանքներուն, եթէ կարենանք մնալ միացած եւ հաւաքով լեցուն»։

Ապա, բեմ հրաւիրուելով Ֆէրիգիւղի նախկին թաղականներէն Արա Պէրպէրեան, ոգեկոչելէ ետք վարժարանին շուրջ տիրող եռուզեռը բաժակ կը բարձրացընէր բոլոր Ֆէրիգիւղացիներու կենացը։

Ճաշի սպասարկութեան առնթր՝ նը - ւադախումբը, Արսէնի ղեկավարութեամբ եւ երգերով հայկական եւ արեւելեան միջոյցով մը կը ստեղծէր։

Կէս գիշերուան մօտ կը ժամանէր Իսիլ քաղաքապետը՝ Անտրէ Սանթինի։ Ոսք առնելով (Փրանսերէն) Տիկին Այտա Դանիգեան կ'ըսէր․ «Յարգելի Պ․ Քաղաքապետ, մեր կարճ հանդիպումի ընթացքին զգացինք, թէ որքան կը սիրէք Հայերը՝ երեւոյթ մը՝ որ վստահութիւն ներշնչէց մեր երիտասարդներուն։ Անոնք երբեք պիտի չմոռնան ինչ որ թիւադրեցիք ձեր դրասնեակի դրան առջեւ՝ հրաժեշտի պահուն․ «Հպարտ զգալ իրենց Հայութեամբ»։ Շատ լաւ գիտէք թէ այսօրուան պայմաններուն մէջ Հայ մը նալը դիւրին է։ Ինքզինքս անսահման երջանիկ կը զգամ ի տես լցուն այս սըրահին։ Այսօրուան երիտասարդներու մօրութենքը եւ պիտեք ետին կը տեսնենք պատանի գլուխներ՝ իրենց գրասեղաններուն առջեւ, միակ՝ անիմփոխը իրենց նալածքներն են՝ որոնց մէջ լոյսը կեանքն է ուսուցչին եւ այս կարեւալ հասկնալու համար հարկ է սիրել զի՝ իրենք, ինչպէս կը սիրեմ ես։ Վստահ եմ որ դուք ալ՝ քիչ ատենուան մէջ, հըպարտ պիտի ըլլաք ունենալով Փրանս - սացի քաղաքացիներ՝ որոնք պիտի չմոռնան իրենց ինքնութիւնը։ Մենք այսօր ուզեցինք առարկայով մը յիշատակելի դարձնել երեկոյթը, հետեւաբար բարի կղէք ընդունիլ այս փոքր նուէրը՝ յուշատախտակ մը հայկական ալբոսքներով, որ կը խորհրդանշէ մեր յաւերժութիւնը»։

Ի պատասխան տնօրէնուհին արտազեղ խօսքերուն քաղաքապետը իր հիացումը

(Շարք Դ․ էջ)

Fonds A.R.A.M

գէր, ախարայ վարուելակերպ»ի մը տրուած թիւերը չի թողուր։ Եթէ այդպէս պատրուած ինքն կառավարութիւնը ըլլալ, Փրանսական կառավարութիւնը կարգ մը բազմազգ հիմնարկութիւններէ մօտ կատարած իր դիմումներէն առաջ նախ պէտք էր հարցնել իսկութեան մասին թուրք պառկան իշխանութիւններու տեսակէտը հարցնել ջանար բարեկաւարար։ Եւ բուն կարեւորն այն էր որ պէտք էր միայն կանգ առնէր Հայերու պէտքերը։

Հոս, հարկը կը դրամ կէս մը եւս շնչուի։ Շատերու կարծիքին հակառակն ըլլալով, Փրանսական կառավարութիւնները մինչեւ վերջին տարիներս Հայկական Հարցին առնչութեամբ Թուրքիոյ դէմ խիստ կեցուածք մը չունէին։ Միայն կ'ըլլայ մտածել թէ հայկական հարցին մէջ Թուրքիոյ դէմ դիրք բռնելու ճամբան բացողը Փրանսան եղած է։ Փրանսա նախապէս հայկական յուշարձաններու հարցին մէջ եւս թրքական տեսակէտին գուրդահա շարժած ու 1972-ին, Մարտիլի եկեղեցւոյ պարտէզը զետեղուած յուշարձանին համար արդիւրած է պաշտօնական հանդիսաւոր բացում մը։ Թերեւս նոյնիսկ միակ երկիրն է Փրանսա որ կիրարկած է նման արգելք մը։

Փրանսական կառավարութիւնը Մարտիլի հայկական յուշարձանին պաշտօնական բացումը արտօնած է տարի մը ետք, 1973-ին։ Ինծի բուտածներուն համաձայն, 1972-ին Մարտիլի յուշարձանին հանդիսաւոր բացումի արտօնութիւն չտրուելէ ետք հայկական պնդումներու ջատագով - ները (նման յուշարձաններ Միացեալ - Նիւսալանդիոյ մէջ կան, Թուրքիա Ամերիկայէ կ'անցնածի ու չի հակադրեր ասոնց, սակայն Փրանսան կ'արիւստարիւր ու հակադրեցութիւններ կ'ունենայ։ Այս հակադրեցութիւնները լայնախոսեցեալք պիտուրի, կը նշանակէ Փրանսան նկատելի երկրորդական երկիր մը» ի նման տեսակէտով բազմապատկած են իրենց դիմումները, որոնց հետեւանք կարելի չէ եղած շարտօնել պաշտօնական հանդիսութիւն մը։ Արդէն, այնպէս կը կարծեմ թէ Փրանսացիներ հաշտ չեն յիսկալուութեան նման կոթողներու։ Արդարեւ Փրանսայի Արտաքին նախարար Տիւմա հարցադրոյցին մէջ կ'ըսէ․ «Ոչինչ կըրնայ արգարացի ցոյց տալ գործողութիւններ, արմի կը ծառայեն ոյս ապրեցնելու։ Փրանսա հաւաքականութիւն մըն է որ հաճոյք կը զգայ այս կարգի մտածումներէ։

Բ․ Ալխարհամարտէն ետք Փրանսայի մէջ հարց ծագած է պատերազմի ընթացքին Գերմանացիներու կողմէ կործանուած կոթող մը վերականգնելու․ կոթող մը՝

որուն վրայ Գերմանացիները վարկաբեկող արձանադրութիւն մը կը դնուէր․ ի վերջոյ յաջողութեամբ է «ոչ թէ ոյսը, այլ բարեկամութիւնները արժանի են կոթողներու» մտածումը, ու յուշարձանը չէ վերականգնուած։

1972-ին երբ դիմումներ կը կատարէին Փրանսայի Արտաքին նախարարութեան մօտ, որպէսզի Մարտիլի հայկական յուշարձանին պաշտօնական բացումը շարտօնուի, ակնարկուեցաւ նաեւ այս քաղաքակիրթ վերաբերումին․ «դուք հաւաքականութիւն մըն էք որ հասած է նոյնիսկ իր յիսկալութիւնը դերազանցելու մակարդակին․ ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ կրնաք ձեր հաղթը տրամադրել այլ հաւաքականութեան մը յիսկալութեան կոթողացումին, երբ կարելի չէ որ ձերինին չափ ծանօթ ըլլաք անոր արդար կամ անարդար ըլլալու պարագային․ անկարելի կը նկատենք այս» ըսուեցաւ։ Փրանսայի Արտաքին նախարարութիւնն ալ կատարելապէս կը բաժնէր այս տեսակէտը, ու ոչ ոք կը կարծէր թէ հարցը կը տարւի միջազգային հիմնարկութիւններու առջեւ։

Այն օրուրնէ մինչեւ այսօր, որքան փոխւած է կացութիւնը։ Եթէ բազմառեւք նախորդ տարիներու հետ, աւելի եւս բացայայտ կը դառնայ, թէ այս նիւթին առնչութեամբ որքան մեզի աննպաստ կերպով փոփոխութիւն կրած են դիրքաւորումները։

Անցեալները մեր թերթերէն մէկը, 1947-ի թուրքեւամերիկեան զինուորական համադրժակցութեան համաձայնութեան առիթով ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ տեղի ունեցած տեսակցութիւններու արձանագրութիւններէն մաս մը հրատարակեց։ Այդ միջոցին Քոնկրէսի անդամներէն մին կը հարցնէ․ «Հայկական հարց մըն ալ կայ եղբր, Հայերու ցեղասպանութեան մը մասին կը խօսուի, ի՞նչ է այդ»։ Միացեալ - Նահանգներու Անդարայի դեսպանը Ուիլյամ չէ դոնցած «այս հարցին կարելի չէ ներկայի թուրքիան պատուս - խանաւու նկատել» պատասխանով, ու ըսած է․ «Տեսակէտս այն է թէ այս դէպքերը դուրսէն արաւեստականութիւն յաւցւած դէպքեր են»։ Քառասուն տարուան մէջ որքան շատ բան փոխուեր է։ Այսօր, մեզի ամէնէն աւելի զօրավիշ հաղիսացողներն իսկ այսքան վճռակամ արտայայտութիւն չեն տնենար, այլ Փրանսայի Արտաքին նախարար Տիւմայի նման կը բաւականանան՝ «հոս ինդրոյ առարկայ չէ Թուրքիոյ ամբողջականութեան սպառնացող որեւէ պահանջի թիկունք հանդիսանայ» կամ «1915 - 1916-ի պատահարներուն կարելի չէ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը պատասխանատու նկատել» ըսելով։ Մինչ մէկ կողմէ այս խօսքերը կ'ըսուին, անդին մեր զլխաւոր դաշնակիցը նկատուած երկրի մը խորհրդարանին մէջ ջանք կը թափուի Հայերու ցեղասպանութիւնը վաւերացնելու համար Ապրիլ 24-ը Մարդուն դէմ մարդուն վայրադրութեան օրը՝ հռչակելու, եւ մեր հողերու մէկ մասին համար կ'ըսուի․ «Հայերու 2500 տարուան հայրենիքը»։

Եթէ չենք կրնար հայկական հարցին

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Ես, նուաաստ, Մարգո Ղուկասեան, դուտար Գէորգի, գերդաստանից Ղուկասեան, որք են սերեալ ի Բասէնոյ դուռուէ, որ կայ երեսին արեւմտեան Մասիսի, գրեցի կարօտեալ սրտով ձօն առ արեգակնաճեմ լեռուն Արարատ։

Գրեցի ի նշան պաշտամունքի բնութեան մեծագործութեան։

Ի նշան խոնարհումի՝ լուսաւորելն ազգիս խաչատուր Աբովեանի, որ առաջին մահկանացուն էր, որ լեռան գագաթից հայեց իր արդար ու արտասուած թաց հողին, իր ժողովրդի ընօրբանին։ Եւ հիացաւ, եւ յուզուեց, եւ երգամբ որոշեց ուժն ու կորովը նուիրել իր ժողովրդին։

Ձօնա չարահիւսցի նաեւ խորին հիացումով առ քաջն Վահանի, ցեղից Մասիսի միկոնէից, որ ապաւինեց Լեռանը եւ Արկուրի գիւղի մօտ ճակատամարտելով յաղթեց թշնամուն։

Գրեցի յիշատակարանս, հիացումով առքերուն դիտնական Ղեւոնդ Ալիշանի, աշխարհահռչակ ճանապարհորդներ Պարբուրի, Լինչի, Մարկովի ... որ մեծաւ ջանիւ չափեցին, գնեցին, նվարազըրեցին լեռան Մասիս եւ այդ մասին պատմեցին աշխարհին։ Ուստի եւ խնդրեմ խորապէս յիշել Յուսէպ։ Նաեւ հըմուտ բանասէր Պրին Յակոբեանին, որ քայլ առ քայլ հետեւելով մեծն Արով -

նոյնիսկ մեր դաշնակիցներուն այսքան սխալ մերձեցումը արգելել, միջոց մը ետք «Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը կարելի չէ պատասխանատու նկատել», «Հոս Թուրքիոյ Հանրապետութեան ամբողջա - կանութեան ոչինչ կը սպառնայ» ի նման խօսքեր ալ կրնան ալլեւս չարտասանուիլ։ Օր մըն ալ կը տեսնենք, թէ հայկական հարցը Թուրքիոյ հաշտոյն մեծ երկիրներու միջեւ դարձեալ կուտախնձոր դարձած է։ Այս կը նշանակէ Լօզանէն Սեւ դարձ մը։ Կարելի չէ նման բան արտօնել։ Մեզի կը մնայ համոզուած կերպով բոլորին հասկցնել, թէ նման պնդումներու զօրավիշ կանգնել ու միաժամանակ Թուրքիոյ բարեկամ ու դաշնակից մնալ կարելի բան չէ։

Անկասկած, շատ լաւ կ'ըլլայ որ Օսմանեան վաւերագրերը ուսումնասիրութիւններու տրամադրութիւն։ Սակայն կարելի չէ կարծել թէ այս վաւերագրերուն ծածուկ մնացած ըլլալուն համար է, որ հայկական հարցին մասին սխալ կարծիքներ կը գոյանան։ Մեծ սխալ կ'ըլլայ նաեւ հատաալ նման բանի մը։ Բարի տըրամադրութեամբ ուսումնասիրելու պայմանով անգլիական, ռուսական, Փրանսական, ամերիկեան վատտաթուղթերու արժեւորումն ալ, ըստ իս կը բաւէ հասկնալու թէ հարցը Հայերու ցեղասպանութեան մը պարագան չէ, այլ՝ արտաքին զրդումներով թուրք եւ հայ փոխադարձ բախումներ։ Արդէն, ինչպէս յայտնեց նորապագա կուսակցութեան մը դեկավարը անցեալները, եթէ իրական ցեղասպանութիւն մը ինդրոյ առարկայ ըլլար, Ա․ աշխարհամարտի ու Անկախութեան պատերազմի տարիներուն գրաւող ուժերու պատկան իշխանութիւնները հարցը դատարան չէին տաներ։ Կարգ մը անձեր ալ կ'ըսեն թէ հայկական հարցին մասին Թուրքիա տակաւին իր կարծիքը չէ յայտնած։ Ընդդէմ է այս։ Թուրքիա շատոնց ըսած է, թէ այս դէպքերը դուրսէն զրդուած փոխադարձ բախում մըն են։ Այս տեսակէտն ու անոր հիմ ծառայող տեղական ու օտար փաստաթուղթերը ոչ միայն թրքերէն, այլեւ օտար լեզուներով ալ հրատարակուած են կառավարական իշխանութիւններու եւ ազգային ժողովի նման մարմիններու կողմէ։

Հասկնալու համար հայկական հարցը, պէտք է գիտնալ ներքին ծալքերը այն պատերազմին զօր մղեցին մեծ Պետու - թիւնները իրենք իրենց միջեւ ու Օսմանեան Պետութեան դէմ։

Երանի թէ ցեղասպանութեան հարցին մէջ բոլոր ժողովուրդները թուրք ժողովուրդին չափ հանդուստ խղճ մը ունենային։ Թուրքիա չի վարձարեց ցեղասպանութեան բոլոր պնդումներու լուրջ ու անաչառ ուսումնասիրութեան կողմնակից գտնուելու, պայմանաւ որ կարգ մը Պետութիւններ յանցաւոր, իսկ կարգ մը երկիրներ դատաւորի դերին վրայ չըլլին։ Սակայն չի կրնար յօժարել որ միմիայն հայկական ցեղասպանութիւնը նըկատի առնուի։ Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է ինդրոյ առարկայ ըլլայ նման ձեռնարկներու մեր հաւանութիւնը։

եանի կեանքին ու գործին, եւ նախորդ դարի եղևութիւններին, առնչուած Արարատին, պատմեց ու հաղորդեց մեզ։

Գրեցի ձօնա թախմալից հոգով քանգի ոչ մի վայրկեան չմոռացայ անրմ - բրոնելի, անորէն բաժանքը փշալարէ, որ ահա եօթնաստուն տարի կայ ի մէջ Մայր լեռանն՝ Արարատի եւ Մայր դաշտին՝ Արարատեան։

Նա, ով կարգայ յիշատակարանս, ներդրամիտ թող լինի պակասի համար եւ թող վանի ձանձրոյթը վասն երկարելոյ, քանզի դժուար էր լեռից բաժան - լելը։

Նմանապէս հատաալած թող լինի ընթերցողը, որ տուր - տուրին շարամա - նելիս, սիրելի, երանութեամբ եւ խաղաղատանքով եմ մտածել նրանց մասին, որք դեռ պէտք է գան։ Եւ դու, ո՞վ ընթերցող, եթէ կարող ես, ուխտի գնա Հայոց աշխարհի Աւաղկերանը, իսկ եթէ ոչ՝ կայ համբերութեամբ։ Եւ եթէ յրա - տակ է երկիրը, եթէ մօտիկ ես՝ չըլուի առ Մասիս, իսկ եթէ հեռու ես, հողու աչքերով նայր լեռանը եւ աղահեմ, յիշր նրանց, որ այդ կողմն են նայել քեզից առաջ եւ որ նայելու են քեզից դեռ չա՛տ ու շատ յետոյ։

(Շարք 17 եւ վերջ)

(Շաբ. Գ. Էջեն)

Կը յայտնէր Հայ Ժողովուրդի Հարուստ մշակութիւն հանդէպ եւ անոր բերած նըպաստին համարհարհային քաղաքակրթութեան, կը յիշէր իր այցելութիւնը Հայաստան, ուրկէ խորապէս տպաւորւած էր, հուսկ՝ կը զրուստէր ուսման եւ դաստիարակութեան գերը արդի ընկե-րութեան մէջ:

Երաժշտութեան եւ պարերու ստեղծած խանդավառ մթնոլորտին մէջ խօսք կը տրուէր Հրանդ Աճէմեանի, որ մօտէն հետեւած ըլլալով Միութեան կազմաւորման եւ յետագայ իրագործումներուն կը գնահատէր երիտասարդներու տարած աշխատանքը եւ իրենց վարժարանին ու ինքնութեան հաւատարմութիւնը: Ապա ներկաներուն կողմէն քաջալերել ֆէրի-գիւղջի երիտասարդներու ճիգերը, կարենալ իրագործելու համար մշակութային իրենց ծրագիրները, յայտնելով որ Հայ Տիւք հաստատութիւնը Միութեան տրամադրութեան տակ դրած է հայկական խորհրդանշական գեղեցիկ աւարկաներ, որոնք վիճակահանութեան կը դրուէին կարեւոր գումար մը ապահովելու Միութեան:

Առտուան փոքր ժամերու վերջ կը գըտնէր ֆէրիգիւղի սաներուն Բաժակի Օրը: Ներկաները կը ժամադրուէին Միութեան յաջորդ ձեռնարկին, որ տեղի կ'ունենայ Մայիսին, առնելու համար Մայրերու Օրը:

ՇԻՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՓԱՐԻՋ Ս. ԵՌԼԱՆՆԷՍ-ՄԱՐՏԻՉ

ՏԵՍԱՌԸՆԴԱՌԱՋ

Հինգշաբթի, Փետրուար 13, Երեկոյեան ժամը 5-ին, Փարիզի Ս. Երմիտ - Միւրտի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն:

Ծանօթութիւն. - Տարուան Առաջին Անդաստանն է այս որ կը կատարուի այսօր: Տարուան վերջին Անդաստանը տեղի կ'ունենայ Պաշտօնացի տօնին Երեկոյեան Սեպտեմբեր 14-ին:

Մեծ Պահօց ընթացքին խորանը փակւած ըլլալուն, այսօրուան այս արարողութեան ընթացքին դայն կը բանան՝ մինչեւ յաջորդ օրուան պատարագին վախճանը:

×

Ուրբաթ օր, Փետրուար 14, Տեառնընդառաջ է: Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեան Բրիտանիի Տաճարն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Երմիտ - Միւրտի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի՝ խորանին վաղգոյրը բաց:

Կը պատարագէ՝

ԱԻԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԳԵԱՆ

×

ՀԱՅՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈՋ
ՍՈՒՐԻ ԵՌՎԱՆՆԷՍ - ՄԱՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Մեծ Պահօց ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Երմիտ - Միւրտի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Զորեքարթի իրիկունները, ժամը ճիշդ 6-ին, Հսկումի խորագրական եւ Հանգրուան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճ Բարոյ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կարգին:

Զորեքարթի, Փետրուար 12 - Բարոյի՝
Տ. ՆԵՐՍԵՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ
Զորեքարթի, Փետրուար 19 - Բարոյի՝
Տ. ՄԻԻՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԼԳԵԱՆ
Զորեքարթի, Փետրուար 26 - Բարոյի՝

Տ. ԱՍՈՂԻԱ ԱԲԼՅ. ԱՐԻՍՏԱԿԵՍԵԱՆ
Զորեքարթի, Մարտ 5 - Բարոյի՝

Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Զորեքարթի, Մարտ 12 - Բարոյի՝

Տ. ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆԵԱՆ
Զորեքարթի, Մարտ 19 - Բարոյի՝

Տ. ԱԻԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԳԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Պ. Կարապետ ՔՀՆՅԵԱՆ, Տէր եւ Տիկին ՄԷԼԵՆ ՔՀՆՅԵԱՆ եւ զաւակները՝ Անի եւ Նաթալի, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Քիւլաճեան եւ զաւակը՝ Յարութիւն, Այրի Տիկին Վերգին Անուրեան եւ զաւակները՝ Տիգրան, Ալիս, Բրիտանի եւ Պրիտիթ, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Պուտուշեան եւ զաւակները՝ Էլիս եւ Պաշիկ, ՔՀՆՅԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ (Մարտէյլ), Այրի Տիկին Աննա Զօթեան եւ զաւակները (Մարտէյլ), Այրի Տիկին Անուշ Պաշիկեան եւ զաւակները (Վալան), Տէր եւ Տիկին Ժան Տէր - Ղուկասեան եւ զաւակը Արաքսի (Մարտէյլ), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պօղոսեան եւ զաւակները,

Ղազարեան ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ (Մարտէյլ), Թաշճեան եւ Մէրճիմէկեան ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝ Տիկին ԱՐՈՒՍԵԱՅ ՔՀՆՅԵԱՆԻ (Ծննալ՝ Փանոսեան)

մահը՝ որ պատահեցաւ Փետրուար 6-ին, 66 տարեկանին: Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի, Զորեքարթի, Փետրուար 12, ժամը 13.45-ին Փարիզի Ս. Երմիտ - Միւրտի Եկեղեցւոյ, 15 ռիւ ժամ - Կուժմ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քիւլիի Նոր Գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը: Մահազգ չտաացողներէն կը խնդրուի ներկայ իրենց աչքով նկատել:

Մեծ Թիւթիկ - Այրի Տիկին Սուլթան Ստեփանեան զաւակներն ու թոռները եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝ ՍՏԵՓԱՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ (Խաբէրազի)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 7-ին, 82 տարեկանին: Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՆԱՃԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒՐՈՆ

ԲՈՒՐԳՆԵՐԻՍ. - Տիկին Նուարդ Աւագեան 1000 ֆ.:
ՀԻԵՌ. - Տէր եւ Տիկին Ե. Միքայէլեան 200 ֆ.:
ԱԼԵՈՐՎԻԼ. - Տիկին Զարուհի Քէշիշեան 200 ֆ.:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՆԱՃԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒՐՈՆ

ԲՈՒՐԳՆԵՐԻՍ. - Տիկին Նուարդ Աւագեան 1000 ֆ.:
ՀԻԵՌ. - Տէր եւ Տիկին Ե. Միքայէլեան 200 ֆ.:
ԱԼԵՈՐՎԻԼ. - Տիկին Զարուհի Քէշիշեան 200 ֆ.:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Ստեփանեան ընտանիքին:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 10, Մէն - Թիւթիկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ: Ողբացեալին յիշատակին, ընտանիքը 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»:

Ի ԹԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մալաթեան 200 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ Եսեանի իր ուսուցչուհի Տիկին Տիւրի Միսաքեանի (Ազարեան):

×

Օր. Սաթենիկ Քէօլեան իր եղբոր՝ Վարդգէս Քէօլեանի թարմ յիշատակին կը նուիրէ 300 ֆ. Ս. Երմիտ - Միւրտի Եկեղեցւոյ փոխան հոգեհանգիստի, 300 ֆ. կապ. Պաշիկ (ստանալ «Յառաջ»ին) եւ 300 ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սոների իրենց հօր՝ Զաքար Զաքարեանի մահուան 13-րդ եւ մօր՝ Տիկին Մարի Զաքարեանի մահուան 7-րդ տարելիցին ի յիշատակ 400 ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՓԱՐԱՆԻ 1000ԼՄԵԱԿ

Նախագահութեամբ
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԻԱՇԵԱՆԻ
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ
Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենասնակ Կեդրոնականացիներու ողջոյնը կը փոխանցէ Փրոֆ. ՏԻՐԱՆ ԲՐՄՈՅԵԱՆ

Կը բանախօսէ
Փրոֆ. ԽԱՉԻԿ ԹԵՂԼԵՂԵԱՆ
(Միացեալ - Նահանգներէն)

Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Ս Ա Կ Ա Ն Ե Ա Յ Տ Ա Գ Ի Ր
Սարգիս Պօղոսեան (արտասանութիւն), Ստեփան Ակերտ (սանթուր), Եզոս (երգ), «Այլքամար» (պարախումբ):

— Ծախքերու մասնակցութիւն 50 ֆրանկ —

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԱՌԱՌՕՏԵԱՆ

Հ Ո Գ Ե Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

Փարիզի Ս. Երմիտ - Միւրտի Մայր Եկեղեցւոյ, Կեդրոնական ողբացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու եւ վարժարանին սատարողներու յիշատակին:

Ա Յ Ց

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՐԱՋԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ՝
Պ. ԺԱՆ ԼՈՒԻՆԻ
(Ենթանախարար Նախքին Ռազմիկեան)

Կազմակերպութեամբ՝
ԱՆԱՔԻՐ ԵՒ ԻՒԺԵՎԻ

Ոգեկոչում՝

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ եւ Ընկերներուն նահապետութեան 42-րդ տարելիցին, Կերտի Փետրուար 23:

Հաւաքավայր մէջ քո Փոքր տը Շուաք ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10.45-ին:

Արարողութեան աւարտին՝ ճաշ, ժամը 13-ին, Նախագահութեամբ՝ Ռոպէր Սիմոն:

(Փրանսացի գրողներու ընկերակցութեան բանաստեղծութեան Մեծ Մրցանակի դափնեկիր)

Մասնակցութեամբ՝ Ամաքի եւ իւրիքի ներկայացուցիչներ: Պ. Տարոս Սաթենի եւ Պ. Ալպէս Ուզուլխան:

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Métro : Courcelles

Այս ճաշը համակրանքի արտայայտութիւն պիտի հանդիսանայ նաեւ 1984 թ. յետմահու յիշատակին, Փէյլիք սրահի եղեռնաբար ձին վերաւորուած՝ Մ. Ասատուրեանի Մ. Դաւիթեանին ու Տէր եւ Տիկին Ազարեանին:

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին:

Վերապահում հեռաձայնելով՝
12 - 11 57 - 77 կամ 13 - 68 - 53 - 59

Ծախքի մասնակցութիւն 150 ֆ.:

Fonds A.R.A.M

ՅԱՆՈՒՆ ՊԵՏՐԱԿԱՆ ԺԵՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

ՌԱՅԱՅԷԼ ԻՇԽԱՆՆԱՆ
(Բանասիրութեան Տաճր. - Փրոֆ.)

Յայտնի է, որ պատմագիտութիւնը երկու յենակէտ ունի՝ փառաւոր և տրամաբանութիւն։ Սա, անշուշտ, վերաբերում է նաեւ հնագոյն պատմութեանը։ Յաւոք, պատմական աշխատութիւններ գրող բոլոր հեղինակները չէ, որ զեկամարում են դրանով։ Վերջին տասն - տասնհինգ տարում Անգլաբաշտ, Կ. Պոլսում և այլուր միմիանց ետեւից հրատարակում են Հայոց պատմութեան հնագոյն շրջանները չարագրող գրքեր, գրքերովներ, յօդուածներ, որոնցում, մեզմասամ, պատմութեան է յարգանքը պատմական գիտութեան վերոյիշեալ երկու յենակէտերի նկատմամբ։ Եւրոպական գրականութիւններով, մեծ տպագրականներով հրատարակուող այդ կարգի որոշ նիւթեր էլ տարածուած են աշխարհով մէկ։ Այդպիսի երկերի հեղինակները են փրոֆէսորներ Ա. Էրզնէր, Է. Քարալը, Ք. Կիւրքչիւն, Հ. Գոհալը, Սատի Գոհալը, Ա. Էնկիւնը, Ս. Ա. Հալքիւն և շատ ուրիշներ։ Հայոց պատմութեան հնագոյն շրջաններին նուիրուած նրանց երկերում այդ բոլոր հեղինակներին միաւորում է գլխաւորապէս երկու դրոյթ՝ 1) որ իբր Հայոց լեզուն և Հայերը բնիկ չեն Արեւելեան Անատոլիայում ու չրջակայ վայրերում, այսինքն՝ հայկական լեռնաշխարհում և իբր այստեղ վաղ հայկականը Ք. Ա. 6 - 5-րդ դարերն են, 2) որ Աքքադական բնագրերում յիշատակուող Ուրարտուն իբր հայկական չի եղել և իբր Ուրարտացիք Հայեր չեն։

Տողերիս հեղինակը, որին երբեմն քննադատութեան բաժին է հասնում նման նորագոյն հրատարակութիւններում, նախկինում մի շարք անգամ է փորձել փաստերով հերքել այդ երկու դրոյթներն էլ, բայց քանի որ պատմագիտութեան ասպարէզում անընդհատ նորանոր աշխատութիւններ են երեւում նոյն այդ դրոյթներին ետանդուն արծարծումներով, կարծում եմ՝ դրանք թէկուզ ինչ - որ ժամանակ անպատասխան թողնելն էլ գիտական առաքելութիւն չէ։

Փաստեր չունենալու պատճառով յիշեալ և այլ հեղինակներից ոմանք երբեմն փորձում են նաեւ յենուել որոշ եւրոպացի և հայ հեղինակների արդէն չափազանց հնացած ասոյթների վրայ։ Բայց պատմական գիտութեանը պէտք են ոչ թէ ասոյթներ, այլ, ինչպէս ասուեց, փաստեր և տրամաբանութիւն։

Այժմ փորձեմք հակիրճ ներկայացնել եղած փաստերից մի քանիսը և գիտութեան նոր տեսանկյունն այդ հարցերի մասին։

Նախ այս լեռնաշխարհում Հայոց լեզուի և այն կրողներին՝ Հայերի բնիկ լինելու ամսին։ Հայերի եկուորութեան տեսակէտը ծագեց այն ժամանակ, երբ եւրոպացի մի քանի լեզուաբաններ կարծիք յայտնեցին, թէ հնդեւրոպական մայր լեզուի (նախալեզուի) և նրանով խօսող ժողովրդի հին հայրենիքը իբր դառնուել է Եւրոպայում։ Եւ քանի որ Հայոց լեզուն հնդեւրոպական մայր լեզուի զուտորերից է, - ասում էին նրանք, - կը նշանակի այն, ինչպէս և Ասիայի միւս հնդեւրոպական լեզուները՝ խեթերէնը, փոնտիկերէնը, հնդկա - իրանեանը, յունարէնը, թրակարէնը և միւսները ու դրանք կըրող ժողովուրդները՝ ծագել են Եւրոպայում, յետոյ փոխադրուել Ասիա։

Բայց կար և այլ տեսակէտ (Եռհեմիս և ուրիշներ), որի համաձայն հնդեւրոպական մայր լեզուն հնում խօսուել է Փոքր Ասիայում։ Վերջին երկու տասնամակներեւ թուական փաստեր ընդունելով այս տեսակէտի։ Նախ ցոյց տրուեց, որ Փոքր Ասիայից և Տարսուսից հարաւ ու հարաւ - արեւելք խօսուած ասիական հնագոյն լեզուներից բազմաթիւ բառեր կան անցած հնդեւրոպական մայր լեզուին և սրանից էլ ասիական այդ լեզուներին։ Իսկ սա նշանակում է, որ հնդեւրոպական մայր լեզուն և նրանով խօսողները երկար ժամանակ հարեւան են եղել հարաւ - արեւմտեան Ասիայի հնագոյն ժողովուրդներին, նրանց հետ բնակուել են աշխարհաբանական նոյն շրջանում։ Այս հնագիտութիւնը ցոյց տը-

ւեց, որ նոյն տարածքում ժողովուրդների շարժումը հնագոյն ժամանակներում եղել է արեւելքից դէպի արեւմուտք և ոչ հակառակը։ Սա էլ նշանակում է, որ հնդեւրոպական մայր լեզուի զուտոր լեզուների ու դրանք կրողների մի մասը Ասիայից է շարժուել դէպի Եւրոպա։ Իսկ հայկական բարձրաշխարհում նոր քարի դարից սկսած և դեռ աւելի հին ժամանակներից միեւնոյն մշակոյթն է զարգացում ապրել՝ առանց դրսից եկած որեւէ տարրի միջամտութեան։ Մարդարանութիւնն իր հերթին ցոյց տուեց, որ հայկական լեռնաշխարհի և հարեւան տարածքների բնակչութիւնը հնագոյն ժամանակներից արմենոյիտ տեսակին է պատկանել։

Հնդեւրոպական մայր լեզուի բառապաշարը իր հերթին ցոյց է տալիս, որ այդ լեզուով խօսող ժողովուրդը եղել է ասիական՝ կենցաղով, սոսնձական, պետական կառուցուածքով եւայլն։

Այժմ վերնականապէս ապացուցուած պէտք է համարել, որ հնդեւրոպական մայր ժողովրդի հնագոյն հայրենիքը եղել է Փոքր Ասիայի կենդրոնական շրջանից մինչև Պարսից սարահարթը ընկած տարածքում, և հայկական լեռնաշխարհը կազմել է այդ հին հայրենիքի գլխաւոր մասը։ Կարելւոր է և այն, որ Փոքր Ասիան և արեւելքից նրան կից տարածքը հնագոյն ժամանակներից՝ Ք. Ա. 7 - 6-րդ հազարամեակներից, եղել են հիմնականում հնդեւրոպական, իսկ մայր լեզուի տրոհումից (Ք. Ա. 5 - 4-րդ հազարամեակներ) յետոյ հիմնականում բնակեցւած են եղել հնդեւրոպական մի շարք ցեղերով ու ժողովուրդներով։

Չկայ որեւէ փաստ, վկայութիւն, ակնարկ անգամ, որ Հայոց լեզուն և Հայերը եկած լինեն ինչ - որ տեղից։ Տողերիս հեղինակը մի քանի անգամ հրապարակութիւններ է գրել է, որ եթէ աշխարհում որեւէ մէկը գիտէ այդպիսի վկայութեան մասին, թող հրապարակի։ Ոչ որ նման բան չհրապարակեց, քանի որ գոյութիւն չունի։ Ժամանակին ցոյց տրուեց, որ յոյն հեղինակների՝ Հերոդոտոսի, Եւդոքոսի, Ստրաբոնի և այլոց երկերում էլ խօսք չկայ նման եկուորութեան մասին, միայն պէտք է այդ երկերը հասկանալ այնպէս, ինչպէս դրանք իրօք գրուել են Ք. Ա. 5 - 2 դարերում։ Մինչդեռ Հայերի բնիկ լինելու մասին տարրեր բոլորի վկայութիւններ ու փաստեր՝ որքան ուղիք։

Դրանցից մէկն է Հայոց լեզուի բառապաշարի հնագոյն (բնիկ հայկական կամ հնդեւրոպական), չուրջ 5 - 6 հազար տարուց հնութիւնից եկող շերտը, որի մէջ արտացոլուած են հայկական բարձրամակարդակի կենդանական ու բուսական աշխարհը, այդ տարածքին բնորոշ հողագործական, անասնապահական առանձնայատկութիւնները եւայլն։ Հայոց լեզուի այդ ամենախնամական բառերից յիշենք մի քանիսը. հայկական լեռնաշխարհի կենդանական աշխարհն արտացոլող՝ արծիւ, կախաւ, լոբ, ցիւն, յոպոպ, կկու, ագուա, աղաւնի, բու, ծիծեռն (աղ), ուրուր, կռուկ, էշ, առն (վայրի ոչխար), այծ, գայլ, լուսան, աղաւթ, բոբենի, եղն (իկ), երէ, արջ, ինձ, իծ, քարք, ոգնի, առիւծ, (հնում Մեծ Հայքի տարածքում առիւծ է եղել) գոլտ, կըրեայ, լու, մլուկ, մլակ, տիգ, մեղու, բոռ, քիթեռ եւայլն, լեռնաշխարհի բոյսեր ու պտուղներ՝ բարսի, կաղնի, հացի, մայրի, քեղի, մոռ, մոշ, սուկ, դեղձ, ծիրան, բուգ, բնկոյգ, որք (խաղող), եկուկ, դաղձ, գաղձ, բոգ, բոգի, ալմն եւայլն, անասնապահութիւն, հողագործութիւն, կենցաղ՝ կով, եգ, ախալաղ, հաւ, սագ, բուրդ, մալանջ, գործել, հիւնել, կաք, մաճուկ, քաւ, մեղր, քաղախ, ալգի, հանգ, արգաւտ (խաղողի), հերկել, երկակ (ֆ), կամ, աղօրի (ֆ), աղալ, քաւ, զիմի, մաճու, տիկ, հաց, չիք, բլիք, աղանձ, խորովել, քաղի եւայլն։

Հայոց լեզուի հնագոյն (նախնական) բառապաշարի մէջ չկայ մէկ բառ անգամ, որ արտայայտի հայկական լեռնաշխարհի հետ կապ չունեցող որեւէ հասկացողութիւն, այդ բառապաշարը 100 տոկոսով

Շրացնող Փարսմանովը...

Երկար առեւելքի վեր կը պատուի որ փարիզի շարժանկարի սրահներում մէջ ցուցադրուի Ս. Փարսմանովի վերջին ժապաւէտը՝ «Սուրամի Բերդը»։ Դրած էինք առեւելք, քէ արուեստագետը լուրջեան շրջանէ մը ետք կրկին լսելի դարձուցած էր իր անունը այս գործով։ «Սուրամի Բերդը» ժապաւէտը պատրաստուած էր Վրաստանի շարժարուեստի աշխատանքներում մէջ...։

«Լեպերասիոն»ի քաթակիցը Լ. Սֆոքսէի Ռոքերտամի մէջ դիտելէ ետք «Սուրամի Բերդը» կը գրէ այս մասին։

×

Մոսկուայի վերջին փառատօնին կարգ մը շուկաներ հասած էին մեզի. այս, Փարսմանով նոր ժապաւէտ մը աւարտած էր։

Կապուած է այս լեռնաշխարհի հետ։ Սա Հայերի բնիկ լինելու խոշորագոյն, անհերքելի ապացոյց է, վկայութիւնն այն բանի, որ սկսած Ք. Ա. 4-րդ հազարամեակից հայերէնը հնչել է այս լեռնաշխարհում։

Այսպէ՛ Հայոց լեզուի մէջ կան շուրջերէնից անմիջապէս անցած բառեր, իսկ շուրջերէնը Միջագետքում խօսուել է հնագոյն ժամանակներից մինչև Ք. Ա. 3-րդ հազարամեակի վերջը, ուրեմն և մինչև այդ ժամանակաշրջանն են Հայերը վերցրել շուրջերէնի բառերը։ Այդ բառերից են՝ ագարակ, արագիլ, պապ, ուշ (ֆ), մուք, մահանգ, անօք, ոսկի, պապ, եւայլն։

Հայերէնից էլ են բառեր անցել շուրջերէնի, և առհասարակ Հայոց լեզուի և շուրջերէնի բառային ընդհանրութիւնները որոշ հեղինակներ համարում են 200 միաւոր։ Եթէ դա չափազանցութիւն լինի, ապա առեւելքն մի քանի տասնեակ բառերի ընդհանրութիւնն անվիճելի է։

Աքքադերէնը Միջագետքում նոյնպէս խօսուել է անյիշելի ժամանակներից, և աստ այս լեզուից էլ են հայերէնի բառեր անցել, որոնցից են՝ կնիք, շոր, կիր, տարի, խոր, հոր, քուրմ, մաքս, կաշառք, կշիռ եւայլն։

Սա էլ ցոյց է տալիս, որ Հայերն Աքքադացիների հնագոյն հարեւաններից են եղել։ Ոչ մի այլ լեզու շուրջերէնի և աքքադերէնի հետ այնքան բառային ընդհանրութիւններ չունի, որքան հայերէնը։ Իսկ սա վկայում է, որ Հայերը երկար ժամանակ, դեռեւս Ք. Ա. 4-րդ հազարամեակից շուրջ են վաղուց մեռած այս լեզուներով խօսող ժողովուրդների հետ՝ բնակուելով Մեծ Հայքի տարածքում։

Հայերն ու Հայաստանի մասին հնա - դոյն գրաւոր վկայութիւնները պահպանուել են Ք. Ա. 3-րդ հազարամեակի երկրորդ կէտից։ Դրանցից են Աքքադի թագաւոր Նարամ Սուէնի (4200 տարի առաջ) արձանագրութիւններում տեղ գտած Ար. մանի (Արմանու) երկերը, որը մի տեղ յիշատակուած է Հայքի հարեւան խառտի (Պեթերի երկրի) հետ։ Ըստ այդմ, Նարամ Սուէնը պատերազմել է Միջագետքից հիւսիս ընկած Արմանիի, այսինքն Արմանիա - Հայաստանի դէմ, նրա հարաւային Աղմիքը (Ալգի) աշխարհում։ Հայերը և Հայքը հայ անուանումով (հայա ձեւով) յիշատակուած են Էպլայի (Հայկապի մօտ) պեղումների ժամանակ գտնուած սեպագիր սալիկների մէջ (Ք. Ա. 3-րդ հազարամեակ), ապա Ք. Ա. 2-րդ հազարամեակի խեթական արձանագրութիւններում (Հայասա), լուսիական արձանագրութիւններում (հայ)։

Այժմ երկու խօսք, թերեւս, ամենա - գրկաւորը՝ «Ուրարտու»ի մասին։ Նախապէս ասեմ, որ եթէ մէկը մաքուր ուղեղով, առանց հաշուի առնելու այս հարցի մասին գրուած հակասական աշխատութիւնները, ուսումնասիրել եղած փաստերը, անկասկած կ'ընդհանրացնի, որ Ուրարտու (Ուրարտու) անունով Ք. Ա. 9-րդ դարից սկսած Աքքադացիները անուանել են Մեծ Հայքի տարածքում ստեղծուած հայկական Պետութիւնը, իսկ ուրարտայա ստեղծվ հասկացել են հայ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս հին Յոյները Հային անուանել են Արմէն, հին Պարսիկները՝ Արմենիյա, Վրացիները՝ Սոմեթի։ Սրա հակառակն ասող որեւէ փաստ գոյութիւն չունի։

(Մնացեալը Յաջորդով)

այս, արեւմուտքից կրկին ասած ըլլալ զայն. իրապէս հոյակապ էր ան, և ոչ, Ռուսերը զայն արտաբերելու նպատակ իսկ չունէին։ Այս կարգի լուրջ շարժանկարի կը թուէին. մէկ կողմէ յամառ շուկաներ, թէ Փարսմանով ինչն էր առեւելքը կ'ընէ, թէ վտանգաւոր միասեռական մըն է, թէ երբեք արտապիտի շարժանկարի բանտէն կամ հետեւի գոլթեան ենթակայ իր բնակարանէն, և ամէն պարագայի մէջ անհասանալի որ կրկին արտօնուի իրեն նկարագրելը։

Եւ յանկարծ, ահա՛, Փարսմանով ժապաւէտ մը կը հասնի մեզի՝ Ռոքերտամ։ Աւելին՝ «Սուրամի Բերդը» խոշորագոյն շարժարուեստի շախմատի գրեթէ գեր - արտադրութիւն մըն է։ Սրեմն լինչ է պատահած։ Կողմաւոր արդեօք մարդասէր հրեշտակ մըն է՞ միայն, այլ նաեւ մեծ սիրող շարժարուեստի։

Սակայն պէտք է այսքան շուտով խաղաղաւորութիւն Ռուսերը միշտ գոյը մտածելու ունին ցրուել. մէկը պատմական է, որով կը ցրուի նոյն տիպի ժապաւէտները, և ուրիշ մը՝ իբր թէ անկախ, ազատ, «գաղտնի» թիւերով շարժուած (ժապաւէտներ՝ որոնք «պատմական գիծը չեն ներկայացնել» թիւն սակայն խորհրդային Միութիւնը իր լուսնախոհութեամբ գտնուող կ'ապաւորէ լուսնային արուեստագէտներու)։ Եւ յատկապէս Վրացիներու։

Մոսկուայի իրենց հանգստաւտ գրասենեակներէն այդ մարդին պատասխանատուները խելացութիւնը կ'առնեն իրենց իսկ ծրագրելու «ժապաւէտներ» թիւն սեւ սակարանը։ Որովհետեւ անոնք ամէն մարդէ աւելի լաւ գիտեն թէ լուրը աւելի արագ կը շրջի քան գրառելու նութիւնը, և թէ իրենք չափաւոր չզգալով Փարսմանովի, նկատի առնելով Արեւմուտքի մէջ վայելած անոր գովաբանութիւնը։ Ահա, թէ ինչպէ՛ 1986 Յունուարի զեղեցիկ առաւօտ «Սուրամի Բերդը» իր յայտնութիւնը բաւ Ռոքերտամ, յարաբարաւ համեմատելով փառատօնի մը։

Յայտնութիւն մը՝ նոյնինքն ժապաւէտ Հրաշալիք մը, չարտուած՝ շարժանկարէն յափրացած արեւմուտքի դիտող առջեւ։ Անոնք որոնք ժամանակին չզգալաւոր ունեցած են երթալ դիտել «Սայաթ Նովա»ն, պիտի հասկանան մի կողմը կայ շարժանկարը և միւս կողմ Փարսմանովի։ Մէկը՝ որ ժողովուրդը է շարժանկարի մը որ երբեք գոյութիւն չէ ունեցած, կամ մէկը՝ որ չի սերբի Լիւմիլէտէն, ոչ Կրիֆիթէն, բայց հնար է, որ կը կոչուի Մէլիէս - Այգէլիթի - Քոթթո, որ ապրած պիտի ըլլար 13-րդ դարուն ու լարած մեքենայ մը խելով ժապաւէտներ արտադրող։ Սերած այլն կորուսած այս աւանդութիւնն, փառաճանով մեզ կը մղէ ուղեղու հետեւ հարցումները. - «Ահ, լաւ շարժանկար կրնար ուրեմն նկարել անցեալը, շարժածները և նաեւ քարերը, պատմութիւնը, երաժշտութիւնը։ Կրնա՞ր ուրեմն զինքնէ մեռեալները»։

Թէ ինչո՞ւ «Սուրամի Բերդը» յայտնութիւն մըն է. որովհետեւ ան գոյութիւն չունի և սակայն Փարսմանով նկարահանած է զայն։ Ժապաւէտին անուանացնելն իսկ առաջ, բացումի փառատու պատմութիւնը ետք, Փարսմանով միզի մը ցոյց կուտայ Բերդը։

Այս կը նշանակէ թէ կը կարծեմք ասած ըլլալ զայն։ Կապտորակ, զերբայան ան պատմութիւն վրայ կ'երեւի պահ միայն։ Յետոյ բեկանուելով կը կըլի, կը կործանի ինքն իր վրայ։ Հրաշք մը՝ Փարսմանովի հնարներուն ծանօթ մէկը կը հասկնայ որ ան հայերի մը մէկը նկարահանած է Բերդին մէկ մանրաքանդակը, յետոյ մշուշոտած է այս ցոյցաւոր մը (շարժելով հայելին, քաղաքը, կը կըլի միմիան)։ Սակայն այս տեսարանին մէջ մենք կը տեսնենք երկուսի մը անհասանալ մը, հրաշք մը։

Շարժանկարիւնը աւելի զեղեցիկ է նուազ մը որ կը պայթի, և որուն կուտ մը կը գրաւեն ամբողջ պատմաբաններ, ճիւղեր, Ասիայի ուղեւորներ, հասեր, լուրն ալ զեկամարած արուեստագէտներուն նման։ Մարդ մը որ կը դառնայ ինքն իր վրայ, թեւերուն մէջ աշխարհ մը զրկած, որ կը փոխակերպուի նուկի մը։ Կենդանի պատկեր մը, ուրիշներու կարգին, բազկացած մարդուն երկուտանակ մը հնդկահաւերէ։ Մեր գիւղացի - մարտիկ մը, նաեւ

Ս Ա Հ Ա Կ - Մ Ե Ս Ր Ո Պ
ԵՐԳՉԱՆՈՒՄԲԻ
ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
8-րդ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարտի 11 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրության 8-րդ տարեդարձը նշուեցաւ, Կիրակի, Փետրուար 2-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին՝ կրօնական հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ ընդունելութեամբ, նախագահութեան ներքեւ Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեանի:

Օրուան պատարագը մատուց Գարեգին վրդ. Պէքճեան: Իր քարոզին մէջ ընդունեց հաւատքը որպէս աղբիւր կեանքի եւ կեանքին բխող բոլոր մարդկային նախաձեռնութիւններու եւ արարքներու յաջողութեան հիմնական աղբակը: Այսպէս շարունակեց քարոզիչ Վարդապետը, ութ տարի առաջ Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը գեղեցիկ դադապարը ունեցաւ երգչախումբ մը կազմելու եւ հաւատքով լծուեցաւ այդ ծրագրի յաջողութեան: Եւ յաջողեցաւ, քանի երբեք չտկարացաւ իր հաւատքը դործելու եւ յարատեւելու: Եւ այսօր, ըսաւ Հայր Սուրբը, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը պատիւ կը բերէ ոչ միայն եկեղեցւոյ, այլեւ անկէ անդին դադուիին:

Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբը իր լըրի կազմով եւ ղեկավարութեամբ թաշիկ երգչախումբի երգեց Կոմիտասեան քառամայն պատարագը, վերամշակուած Վարդան Սարգսեանի կողմէ, 1963-ին: Յիշենք որ Կոմիտասեան ըստած պատարագը Վարդապետը դաշնաւորած եւ գրած է չորս ձայնի համար, միայն արական եւ առանց նուագարանի: Այսօր, դժուար է գտնել վարժուուն - եօթնամեան արական ձայնը եւ երգել կոմիտասեան պատարագը իր հարազատ յատկանիշներով: Այս պատճառաւ է որ, հաւանաբար, կարգ մը երաժիշտներ ըրած են իրենց «մեկնարանութիւնը»: Այսպէս, Վարդան Սարգսեան վերածած է արական եւ իրական ձայնի, ընկերակցութեամբ միայն մէկ նուագարանի (երգչուին): Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը արդէն մի քանի տարի է ի վեր կ'երգէ Կոմիտասեան պատարագը,

մտքի մը առջեւ կը դիտէ խաւաքարտէ կրկն աստուած-կերպարներ որոնք աւանդակ մը կը պատմեն մանչուկի մը: Սղանակ մը դիտուած հազար ոչխար - ներ, որոնք ներկի նման կը յառաջանան, ինչպէս լեռներ, որոնց կը հետեւին զինորդներ: Պատերազմ, աշխատութիւն, ճակատամեր:

Ժապաւէնը կը վերջանայ նիւթին փառարանութեամբ. աւանդութիւնը ըսած է թէ բերդին շինութիւնը պիտի չաւարտի այնքան ատեն որ անոր համար չգոհարեցուի պատանիներու ամենազեղեցիկը: Ինչո՞րդ առարկայ պատանին կը ձենարկէ ինքզինքը բանտարկել անոր պատե - լուն մէջ: Հողի եւ հաւիթի խառնուրդ մը պատրաստէ (ա՛հ, տասնեակ հաւիթներ, որոնք կը կոտորին կծիպներու համանուագով մը) եւ ինքզինքը ողջ - ողջ թաղել կուտայ հոն: Բերդը կ'երեւի երկրորդ անգամ մը եւս քաջադիւ սպիտակութեամբ մը:

Ժապաւէնը ձօնուած է «Վրացի հերոս Ժաթիկներու պոռնիք իրենց կեանքը մոլորած են հայրենիքի պաշտպանութեան»: Ժապաւէնը ստորագրութիւնը կը կրէ Փառճանակի, եւ մի Ոմն Տոսո Ապալիծէի գործակից խմբակ: Մոսկուայի մարդը՝ Այս կը քաջատրէ թերեւս հետաքրքրաշարժ գոյութիւնը ա լա ռիւս քաղաքի տեսարաններու, որոնք ժապաւէնին մտացաւ մասին հետ ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կազմելէ հետո են: Վերջին լուրերու համաձայն Գոսմոս Յիւլի միջոցաւ, «Սուրբի Բերդը» մօտերս պիտի գրաւէ Փրանսայի պատաստները: Պէտք չէ փախցնել այն, ինչ որ գրուի - գործոց մը կը կոչուի:

ամէն Կիրակի, Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին եւ նաեւ այլուր: Չմոռնանք ար իր առաջին սալը (Յուլիս 1984) նուիրուած է Կոմիտասեան պատարագին: Այս անգամուան երգեցողութիւնը դատնք շատ լաւ: Խաշիկ երգչախումբի ձեռնհասօրէն եւ լաւագոյն կերպով կ'օգտագործէ խումբին եւ մենակատարներուն կարելիութիւնները: Ժիւլիէթ Երմազեան ընկերացաւ երգչուինով:

Յաւարտ կրօնական հանդիսութեան Մըշակութային կեդրոնի, Ա. Ջրաշէան արահին մէջ, տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը ի պատիւ երգչախումբի անդամներուն եւ հիւրերուն:

Բացումը կատարեց յանուն Եկեղեցւոյ վարչութեան՝ Պերճ Կարապետեան:

Արշաւ Պապայեան, նախագահ Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութեան եւ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի տնօրէն մարմին, դիտել տուաւ որ աւելի դժուար եւ սպառիչ է տեւելը քան հիմնելը: Տեւել կը պահանջէ յարատեւ ճիւղ, հետեւողական աշխատանք: Այս տեսակէտէն, ընդգծեց խմբավար՝ Խաշիկ Երմազեանի տքնաջան աշխատանքը, խանդավառ շունչը միշտ կենդանի հետաքրքրութիւն պահելու համար անդամներուն մօտ: Նոյնպէս վերառաւ անդամներու ցոյց տուած պարտաճանաչութիւնը: Ապա, Արշաւ Պապայեան թուեց երգչախումբին ունեցած վերջին ելուցքները՝ Սեպտեմբերին, իմ Մուրուզիի պսակին արարողութեան մասնակցութիւն, Հոկտեմբերին՝ համերգ նուիրուած Կոմիտասի մահուան յիսնամեակին, Նոյեմբերին՝ Ժան Կապրիէլ Մարի Մրցանակ՝ չնորհուած Մարտի 11-ի դէտեկտիւններու, արուեստի եւ դպրութեան աքաղաղի կողմէ, Յունուարին՝ Բրիտտոնեաներու Միութեան եւ աղօթքի շարժումի արարողութիւններու մասնակցութիւն, իսկ յառաջիկայ Փետրուար 16-ին, Մոսկուայի մէջ, Ապրիլեան Յուշարձանի բացման առթիւ տեղի ունենալիք պատարագին երգեցողութիւնը:

Խաշիկ Երմազեան, յայտնեց իր սրտի ուրախութիւնն ու գոհունակութիւնը շէտեւելով թէ ութ տարիներու ընթացքին կտրուած ռաճարան միշտ ծաղիկներով լեցուն չեղաւ, այլ նաեւ փուշերով: Վերառաւ անդամներու ցոյց տուած լըլու - թիւնն ու հետաքրքրութիւնը, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ վարչութեան եւ յատկապէս երգչախումբի տնօրէն մարմնի ու իր նախագահին՝ Արշաւ Պապայեանի ցուցաբերած հոգածութիւնը եւ նուիրումը:

Հուսկ, Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան, իր գնահատանքի խօսքը ուղղեց Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի անդամներուն, խմբավարին, տնօրէն մարմնին եւ յայտարարեց որ այսօր Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը դարձած է Մարտի 11-ի երգչախումբը: Կոչ ուղղեց ազգայիններուն, միութիւններուն որ նիւթապէս զօրավիգ կանգնեն Եկեղեցւոյ վարչութեան, որուն պիւտճէին մէջ ծանր կը կշռեն երգչախումբին ծախքերը:

Յետոյ ներկաները հաւաքուեցան Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ պատրաստուած սեղաններուն շուրջ: Չմոռնանք ըսելու թէ Տիկնանց Միութիւնը արժաւնացաւ ճառողներու ջերմ եւ գնահատատական խօսքերուն: Հաւաքոյթը վերջ գտաւ առանց գեղարուեստական բաժնի մը, յարգելու համար Երմազեան ընտանիքի սուգը: Այս վերջին օրերուն Խաշիկ Երմազեան ղեկավարութիւնը ունեցաւ կորսնցնելու իր մայրը:

8-րդ տարեդարձ մը, արդէն ինքնին տարեներու կողիկ գումար մըն է: Վկայութիւնը վաստակի մը: Կը մաղթենք որ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը տոկոս բայր իրը ընէ: Անրողութիւն են ելնէջները, դժուարութիւնները, խոչընդոտները, բայց նաեւ որքան խանդավառիչ եւ գօտեպրելիչ են յաջողութիւնները:

Ուստի, միայն յամառ եւ յարատեւ աշխատանքն է որ կրնայ բացուիլ նորանոր յաջողութիւններու եւ նուաճումներու վըրայ:

ՅՐԱՆՍԵՐԻՆ ՆՈՐ ԳԻՐԳԵՐ
ՀԱՅ ԴԱՏԻ
ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Յունուար 31-ի Ուրբաթ օրը, Ժերար Շալեան Լիոն եկած էր, ներկայացնելու իր հովանաւորութեան տակ հրատարակուած ֆրանսերէն գիրք մը, Լը սէլ տը լա վաման (Վրէժիմ աղը), որուն հեղինակն է անգլերէն գրող ամերիկահայ՝ ձէյմա Հաշեանը:

Վրէժիմ Աղը վէպ մըն է, արկածախրնդրական պատմութիւն մը՝ ուր հեղինակին երեւակայութենէն ծնած դէպքեր եւ դժգոհութիւն ու հայկական ցեղասպանութեան հետ կապուած պատմական իրողութիւններ զիրար կը հմշտկեն, 230 էջերու ընթացքին պահելով միշտ արթուն ընթերցողին հետաքրքրութիւնը: Տեսակ մը «Ուէսթերն» որուն տարածումը ֆրանսախօս ընթերցողներու մօտ կրնայ օգտակար ըլլալ հայկական քարոզչութեան, կրնայ ընդլայնել Հայերով հետաքրքրուող օտարներու թիւը:

Այդ է եղած արդէն Ժերար Շալեանի նպատակը, նեցուկ կանգնելով, իր դործակիցներուն հետ, Լը սէլ տը լա վամանի լոյս տեսնելուն Սթօք հրատարակչականի կողմէ: Գիրքը թարգմանուած է անգլերէնէ՝ Եթէ կ'ուզէ՞՝ ամերիկայի լեզուէ՝ Ֆրանսերէն, Ֆրէտէրիք Մէօրսօյի կողմէ:

Մանօթ է «Յառաջ» ընթերցողներուն, եւ ոչ միայն անոնց, Ժերար Շալեանի ազգու դերը, վերջին տարիներու ընթացքին, ի նպաստ Հայ Դատի ճանաչմանը՝ օտար չըմանակներու կողմէ:

Ուրբաթ իրիկուն, Ազգային Տան սրահին մէջ, դժբախտաբար պղտիկ թիւով ներկաներու առջեւ, Վահէ Մուրատեան, գլխաւոր խմբագիր «Ֆրանս - Արմէնի» ամսաթերթին, ներկայացնելով Ժերար Շալեանը, ընդգծեց անոր կատարած աշխատանքին կարեւորութիւնը, ըլլալ ժողովուրդներու դատարանին առջեւ, ըլլալ, զանազան առիթներով միջազգային շրջանակներու մէջ:

Ժերար Շալեան ծնած է Պրիւսէլ, Կիլիկիցի ընտանիքի մը մէջ, հայրը Հաճընցի, մայրը՝ Տէօրթեօցի: Ուսած է, նախ, Փարիզ. գիտէ հայերէն, կարգալ եւ գրել, ինչ որ սովորական բան չէ ֆրանսիսերէն կամ անգլերէն արտայայտուող ըլլալու համար: Ժալեանի մտաւորականի մը համար: Հայերէնը ուսած է Ֆրէտէրիք Մէյսի լուսնին տակ:

Շալեանի եւ իր փոքրաթիւ խմբակին առաջադրանքներէն մէկն է, ներկայիս Ֆրանսախօս ընթերցողին տրամադրութեանը տակ դնել այնպիսի հրատարակութիւններ՝ որոնք կարենան, կարելի եղածին չափ, հակազդել թրքական հետեւողական ճանդ քարոզչութեան: Այդպիսի գիրքեր պէտք է սակայն հրապարակել նաեւ հրատարակչական տուններու կողմէ՝ որոնք ծանօթ անուններ ըլլան գրական աշխարհին մէջ: Այդ կէտը անհրաժեշտ է գիրքերուն լուրջ տարածմանը համար: Անշուշտ միայն այդ չի բաւեր:

Միւս կողմէ ֆրանսահայութիւնն ալ պէտք է բերէ իր նպաստը, առատօրէն գնելով հրատարակուած գիրքերէն որպէսզի հրատարակչականները չմեծեն յաջող գոնէ վեց հազար օրինակով՝ շահադրդուելու համար հրատարակչական մեծ տունները: Եթէ այդ թիւին կէսը սպահովուի հայ գնողներէ, գործը կը դիւրանայ:

«Պէտք է գնել» ըսաւ Պ. Շալեան. «Եթէ նոյնիսկ ժամանակն ալ պակսի կարգալու կարելի է նուիրել կամ փոխ տալ օտար բարեկամներու. կարեւորը գիրքին սպասումն է»:

Այս օրերս, Մէյս հրատարակչականը հրապարակ կը հանէ Կոստան Ջարեանի հանրածանօթ վէպը՝ «Նաւը լերան վրայ», «Լը մուր սիւր լա Մօմբանը», շուրջ չորս հարիւր էջերով հատոր մը, թարգմանութեամբ Փիլիք Տէր - Սարգիսեանի՝ որ, եթէ չենք սխալի, երկար տարիներ վարած է «Ռիտըր Տայնէսթ» ֆրանսերէն տպագրութեան փոխ - խմբագրապետի պաշտօնը, Փարիզ:

Կրնանք նաեւ աւետել որ Ապրիլի սկիզբը ընթերցողներուն տրամադրութեանը տակ պիտի ըլլայ կարեւոր փաստաթուղթերով հարուստ հատոր մը՝ ուր Լէֆսիուսի վկայութիւններու կողքին պիտի գտնենք կայսերական Գերմանիոյ արխիւներէն հաւաքուած գրութիւններ՝ Երիտասարդ թուրքերու հայասպան քաղա-

Կ Ո Չ
Մամուլի միջոցով հանրութիւնը տեղեակ պահուեց որ կազմուել է յատուկ միջանոցախումբ, Շաբաթ, Մարտ 8, եւ Կիրակի, Մարտ 9, 1986-ին, Լոս - Անճըլըս - Քալիֆորնիայում համազգայնութիւն հանդիսութիւններով տօնելու եւ գընահատելու ՅԱՎՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑԻ ծննդեան 60-ամեակը եւ իր գրական վաստակը:

Այս առիթով հրաւիրում ենք զբողներ, միութիւններ, հաստատութիւններ եւ բոլոր նրանք որ կը ցանկական իրենց խօսք - մաղթանքը ուղղել Յակոբ Կարապետեան, բարի լինեն մինչեւ 1986, Փետրուար 15, գրութիւնները ուղարկելու հետեւալ հասցէին. - 221 South Brand Boulevard, Glendale, California 91204 U.S.A.

ՅԱՎՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑԻ 60-ԱՄ ԵԱԿԻ
Հանդիսութիւնների Յանգումիումը
1986, Յունուար 24,

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ
Հ Ե Ռ Ա Տ Ի Պ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ
ԱՆՏԱՌԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի «Սովետական Հանրապետարան» հրատարակչական լոյս ընծայած է «Անտառային Հանրապետարան» ի Ա. հատորը: Գիրքը նախատեսուած է անտառի տնտեսութեան մասնագէտներու, նոյն ճիւղի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու դասախօսներու եւ ուսանողներու, ինչպէս նաեւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններու աշակերտներու համար: Պատկերազարդ հրատարակութեան մէջ ընդարձակ յօդուած մը նուիրուած է Հայաստանի՝ անոր աշխարհագրական դիրքին, կլիմային, հողերուն, բնութեան, կենդանական եւ բուսական աշխարհին, տեղեկութիւններ տրուած են անտառնէրու օգտագործման, անտառի տնտեսութեամբ պայտղ կազմակերպութիւններու եւ հիմնարկութիւններու, գիտա - հետազոտական աշխատանքներու մասին: Յօդուածները ունեն մատենագիտական ցանկեր, որոնք ընթերցողներուն կարելիութիւն կ'ընծայեն աւելի ամբողջական տեղեկութիւն ստանալու գիրքը հետաքրքրող հարցերուն մասին:

քականութեան մասին, համաշխարհային առաջին պատերազմի տարիներուն:

«Երբ նկատի ունենանք» գիտել տուաւ Ժերար Շալեան «որ այդ փաստաթուղթերը ձեռք ձգուած են Գերմանիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան հաւանութեամբ, կարելի է երեւակայել թէ որքան անախորժ պիտի ըլլայ թուրք գիւլանագիտութեան համար ատոնց հրատարակութիւնը»: Գիրքը լոյս կը տեսնէ «Ֆալար» հրատարակչականէն:

Սթօք, Ֆալար ... ինչպէս կ'ե - լուայ Ժերար Շալեան եւ իր գործակիցները յաջողած են շարժման մէջ դնել Ֆրանսայի մեծագոյն հրատարակչական կազմակերպութիւններու վարիչները, հասիլ անոնց վաստակութիւնը: Ֆրանսահայութեան, ինչպէս նաեւ ֆրանսախօս երկիրներու մէջ ապրող մեր ազգակիցներուն կը մնայ պարտաւորութիւն՝ քաջալերելու այս հրատարակութիւնները, գընելով առանց յապաղելու, հրապարակելով գիրքերը՝ որոնք կրնան օգտակար ըլլալ լաւագոյնս ընդլայնելու համար Հայերու մասին ծանօթութիւններ ոչ միայն օտարներու մօտ այլ նաեւ՝ մեր ազգակիցներուն մօտ՝ որոնցմէ շատեր, դժբախտաբար, այնքան ալ տեղեակ չեն թէ ո՞վ էինք, ի՞նչ եղանք եւ նոյնիսկ՝ ինչ ենք ներկայիս...

ՎԱԼԵՆԱԿ ՄԻՍԳՅԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԺԵՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

ՌԱՅԱՑԵԼ ԻՇԽԱՆՆԱՆ
(Բանասիրութեան Տոքթ. - Փրոֆ.)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հին կտակարանին՝ Ք. Ա. 8 - 7-րդ դարերում գրուած գրքում («Թագաւորների 4-րդ») նոյն Ուրարտուն երբայերէն կոչւում է Արարատ, իսկ Ք. Ա. 6-րդ դարում գրուած գրքում («Երեմիայի մարգարէութիւն»)՝ Արարատի թագաւորութիւն։ Որ Արարատ եւ Ուրարտու միեւնոյն անուան տարբերակներ են, իմացւում է նաեւ երբայերէն նորայայտ (Կոմարանի) բնագրերում առկայ Արարատ, Ուրարատ եւ նման միջանկեալ ձեւերից։ Ո՞րն է նախնական Արարատը։ Նըշանակութիւն չունի, որ Ուրարտու ձեւը աւելի վաղ է գրաւոր վիճակում, քան Արարատը. պարզապէս երբայերէններ այդ երկրի մասին աւելի վաղ գրելու առիթ չեն ունեցել (անմիջապէս չեն առնչուել) հայկական լեռնայնաբնի հետ, իսկ Աքքադացիներն անընդհատ առնչուել են)։ Բայց բանաւոր երբայերէնում երկրի ու Պատմութեան Արարատ անուանումը, անշուշտ, Ք. Ա. 8-րդ դարից առաջ է գործածուել (Արարատի իբրեւ Մասիսի անունը Հին կտակարանում յիշուել է շատ աւելի վաղ ժամանակաշրջանից)։

Արարատի հնագոյն ձեւն է Արարատը՝ կազմուած բնիկ հայերէն այբ (ուժեղ, արեւ տղամարդ) բառի կրկնութեամբ (ինչպէս որ հնում այլ տեղանուններ էլ են կազմուել) եւ առ ածանցի կցմամբ, ապա տար - նմանութեամբ ընկել է անուան երկրորդ յն, յետոյ առաջինը։ Ք. Ա. 2-րդ հազարամեակի վերջերում այդ անունով կոչուել է Մեծ Հայքի տարածքում ձեւաւորուող Վանի մարդկ թագաւորութիւնը, յետոյ՝ միայն Մեծ Հայքի կենտրոնական մասը։ Ք. Ա. 2-րդ հազարամեակի 2-րդ կէսում այդ անունն անցել է հարաւի սեմական ժողովուրդներին եւ ըստ իւրաքանչիւրի լեզուի (բարբառի) արտասանութեան գործածուել Արարատ, Արարտու, Ուրարատ, Ուրարտու, Ուրաշտու եւ այլ ձեւերով։

Որ այս անուանաձեւերով Հայաստանը կոչուել է միայն սեմական որոշ լեզուներում, պարզ է դառնում նաեւ նրանից, որ Ք. Ա. 8-7-րդ դարերում ստեղծուած յունական առասպելների մէջ Ուրարտու (կամ Արարատ) չկայ, կայ Արմինիա, ինչպէս եւ Ուրարտու. չկայ էլամերէն, հին պարսկերէն բնագրերում (փոխարէնը կան Հարմինիյա, Արմինա)։

Հայաստան եւ Ուրարտու նոյնութիւնը ցուցադրող փաստերից է նաեւ հետեւեալը։ Ասորեստանի թագաւոր Ասորհադուն 6-րդը իր սեպագիր տարեգրութեան մէջ նկարագրում է թէ ինչպէս իր եղբայրները սպանելով իրենց հօրը՝ Սենեքերիմին (Մինաքերիբին)՝ փախել են Ուրարտու։ Հին կտակարանում նոյնը նկարագրուած է եւ ասուած, որ հայրասպանները փախել են Արարատ, ինքնապէս նոյնը պատմելով՝ գրել է որ հայրասպանները «կան մեզ մօտ», Հայաստան ... Ուրեմն՝ Հայաստան, Արարատ, Ուրարտու նոյն երկրի տարբեր անուններն են։

Ուշագիւր քննելով Միջագետքի եւ Վանի թագաւորութեան սեպագիր արձանագրութիւնները, պարզ տեսնում ենք, որ Վանի թագաւորները ուժով եւ խաղաղութեամբ իրենց Պատմութեան մէջ միաւորել են առանձին իշխանութիւններ։ Արգիշտի Ա.ի ապա Ռուշա (Հոռա) Ա.ի ժամանակ (Ք. Ա. 8-րդ դար), այդ միաւորումն ստարտուել է։ Բայց ի՞նչ սահմաններում. ճիշդ եւ ճիշդ պատմական Մեծ Հայքի շուրջ 300 հազար քառակուսի քիլոմետր տարածքում։ Այդ տարածքը չունի աշխարհագրական, անտեսական կամ կլիմայական ամբողջութիւն, այն միշտ ունեցել է միայն լեզուացեղային ամբողջութիւն՝ որպէս Հայոց լեզուի եւ Հայերի սփռման տարածք։ Ուրեմն, ինչպէս Արտաշէսը, Տեղրան Մեծը, Արշակունիները, Բագրատունիներն էին կրօնով կամ խաղաղութեամբ ջանում միաւորել Մեծ Հայքի անջատ հայկական իշխանութիւնները եւ ապա պահել միաւորւածը, այնպէս էլ Արարատի թագաւորները՝ Արամը, Մենան, Արգիշտին եւ միւսներն էին ջանում անել նոյնը։ Ոմանք

գրում են, թէ Ք. Ա. 590 թուականին կործանուեց ոչ հայկական Ուրարտուն եւ առաջացաւ Հայաստան։ Այն էլ շուրջ 300 հազար քառակուսի քիլոմետր տարածքում։ Սա առնուազն անլուրջ է, փաստելից էլ, որ արամեացիները ելել էին, արամեացիները ելել էին զուրկ։ Իսկ փաստերն ու նրանցից բխող տրամաբանութիւնն ասում են, որ Ք. Ա. 590 թուականին Վանում պարսական յեղաշրջում է կատարուել, եւ Հայոց Հայր - արամեան հարստութիւնը փոխարինուել է Երուսաղեմում եւ ամբողջ երկրի հայկական բնակչութիւնն էլ, մայրաքաղաքն էլ (Վանը) մնացել են նոյնը։

Իսկ գրանից յետոյ Միջագետքում Հայաստան այլեւս Ուրարտու չէ կոչուել այն պարզ պատճառով, որ Ք. Ա. 612-ին տապալուեց վերջին արքայական (Ասորեստանի) Պատմութիւնը, այն Պատմութիւնը, որն իր սեպագրերում գործածում էր Ուրարտուն։ Միջագետքից դուրս գրաւոր արքայադրանքում Հայքը չարմատու էին անուանել Ուրարտու (Ուրաշտու)՝ դրա վիճակն են պարսից Աքեմենեան թագաւորների ետպիզու արձանագրութիւնները, որոնցում, ինչպէս յայտնի է, հին պարսկերէն Արմինա (Հայաստան) անունն զիմաց արքայադրանքի տարբերակում ամէնուրեք գրուած է Ուրաշտու (Ուրարտու), եւ պարսկական արմինիյա (հայ) ցեղանունն զիմաց արքայական մասում ամէնուրեք կայ ուրաշտայա (ուրարտացի) եւ Հայերն էլ (այսինքն Ուրարտացիները) համարուած են Հայր առաքուն ուղիները։

Եթէ հրաշքով մի արքայացի յայտնուի Հայերի մէջ, նա նրանց կ'անուանի իր լեզուով՝ գործածուող բառով՝ ուրարտայա, ինչպէս որ Վրացին անուանում է սոմխի, Ռուսը՝ արմյանին եւ այլն։

Վերոյիշեալ հեղինակների իբրեւ ոչ հայկական «Ուրարտու»ի փաստարկ բերում են արձանագրութիւնների լեզուն, սակայն՝ քանի որ «Ուրարտու»ի տարածքում գտնուած արձանագրութիւնների լեզուն հայերէն է, ուրեմն այդ երկրի բնակչութիւնը հայկական չէ եղել։ Եւ սա նրանց միակ փաստարկն է։ Բայց իրականում դա փաստարկի արժէք չունի։ Քանի որ Մեծ Հայքի (այսինքն՝ Ուրարտուի) տարածքում մինչեւ 5-րդ դարը (Մաշտոցեան օրերը) առհասարակ հայերէն արձանագրութիւններ չեն գտնուած կամ եղածները հայերէն գիտականօրէն չեն ընթերցուած։ Բայց մի՞թէ դա նշանակում է, որ մինչեւ Մաշտոցը Հայաստան չի եղել։ Սա անհեթեթութիւն է։ Մինչեւ 5-րդ դարը հայ թագաւորները գրել են տուել արքայադրանքն, նոր - խուռիերէն, լուսիերէն, արամեերէն, յունարէն արձանագրութիւններ։ Եւ սա սովորական երեւոյթ է եղել հին արեւելեան երկրներում։ Եւ մերերէն արձանագրութիւններ գրուել են Ասորեստանում, Միդիայում, Փոքր Ասիայում ոչ չունիլ ժողովուրդների մէջ եւ չունիերէնի վերանայուց յետոյ մօտ 1500 տարուայ ընթացքում։ Կամ Պարսիկները երկուր ժամանակ իրրեւ պետական լեզու դորձած են էլամերէնը։ Եւ կամ Միջագետքի հիւսիսում Ք. Ա. 17 - 13-րդ դարերում ծաղկող Միդիայի Պատմութեան բնակչութիւնն ու թագաւորները հնդկաիւրացիներ էին, բայց նրանց արձանագրութիւնները գրուած են արեւմտեան եւ խուռիերէն։

Ճիշդ այդպէս էլ Վանի Արարատեան թագաւորութեան (Ուրարտուի) բնակչութիւնը, թագաւորները Հայեր լինելով՝ արձանագրութիւնները գրել են արեւմտեան եւ նոր խուռիերէն (այս երկրորդ լեզուին սփարմունքով ուրարտերէն են անուանում)։ Յիշենք, որ խուռիերէնը հին հարաւ - արեւմտեան Ասիայի տարածուած լեզուներից էր՝ գրաւոր աւանդուած է Ք. Ա. 2200 թուականից։ խուռիերէն եւ նոր խուռիերէն Հայերի հարաւային վաղեմի հարեւաններից են եղել եւ դաշնակիցները խեթական, ասորեստանեան Պատմութիւնների դէմ։ Արձանագրութիւններն նոր խուռիերէն լեզուով

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սմանորի սեմին, հաւարուած էինք Ազգային հիւանդանոցի ճաշարանին մէջ։ Հոգեւորականներ, ազգային ներկայացուցիչներ, հիւրեր ու հիւանդանոցին պատկանողները համախմբուած էին ճաշանոցին շուրջ։ Շատ գուարթ միջոյնը կը տրեւէր, որովհետեւ Հոգեւոր Պետը արտօնած էր որ այդ գիշեր ողբից ըմպելի ալ գործածուի։

Միջոց մը շնորհալի աղջիկ մը բեմ եկաւ ու սկսաւ բանաստեղծութիւն մը արտասանել։ Աչքերը կիսափակ, միտքը իր արտասանածին վրայ, գլուխը ամէն վանկին հետ շարժելով, այդ անոյշ երախան մի առ մի իր բանաստեղծութեան բառերը կ'արտասանէր զոգացող ձայնով մը։ Բայց սրահը այնքան ազմարկէր, որ հագիւ կը լսուէր այդ ձայնը։ Արգէն գրեթէ ոչ ոք մտիկ կ'ընէր։ Ծերունիները կը խղիւղէին, կը խօսէին, կը խրամէին։ Նոյնը կ'ընէին հրաւիրեալները։ Անխորժ ժողովը կը տրեւէր սրահին մէկ ծայրէն միւսը։ Եւ մեր սիրուն աղջնակը, առանց կարեւորութիւն տալու այդ աղմուկին, աւելի ճիշդը առանց նշած - ընելու այդ աղմուկը, կը շարունակէր իր արտասանութիւնը։ Կարծես թէ շատ լաւ գիտէր թէ իր պարտականութիւնը արտասանել էր, զինքը մտիկ ընէին կամ ոչ։ Վստահ եմ ունեւորուելու ու չունիլը - զրոյնուելու տարբերութիւնն ալ շատ չէր գիտեր։ Բայց այս բոլորը արդէն իր շատ հոգը չէին։ Իր միակ հոգն էր սորված բանաստեղծութիւնը արտասանել ու վերջացնել, առանց շուարելու, առանց բսկիւր մոռնալու։

Դիտելով այս անմեղունակ աղջիկը, թաղուեցայ մեկամղձոտ մտածումներու մէջ։ Դա մը կը յայտնէր քաղել այս աղջիկին ամէն տեսակ աղմուկի ու անասրերութեան անպարէզ կարգացող պարտաճանաչութենէն։ «Ո՛վ», խորհեցայ աւելի վերջ։ Ասիկա անգիտակից զոյաւարտ մըն է։ Եթէ կարենար բանալ իր գիտակցութեան աչքերը եւ անդրադառնար թէ ինչպէ՞ս պարապ տեղ կը յուզուէր, պարապ տեղ կը չարաբարէր զինքը։

Եւ մոլորութիւն է գրել, թէ Արարատեան թագաւորութիւնում ժողովուրդը կարգացել է սեպագիր արձանագրութիւններ։ Դա ասուած է յօդուտ վերոյիշեալ գրոյթի, որ իբր երկրի բնակչութիւնը խօսել եւ կարգացել է սեպագրերի լեզուով։ Իրականում այդ լեզուն Մեծ Հայքում չի խօսուել (խօսուել է նրանից հարաւ)։ Արարատեան թագաւորութեան մէջ այդ լեզուն ստացել է խիստ կարգապարային բնոյթ, անընդհատ կրկնուող փառաբանական նախադասութիւններով։ Այդ լեզուն, բնականաբար, չի հասկաւորուել հայ բնակչութիւնը։ Դա եղել է միայն քրմական խաւի մի փոքր մասին հասկանալի։ Ժողովուրդի համար սեպագիր արձանագրութիւնները եղել են կուռքերի պէս բաներ, յաճախ՝ սարսափազու։

Սեպագրերը Հայաստան են թափանցել Միջագետքից՝ այնպէս մշակոյթի հետ միասին։ Ք. Ա. 10-րդ դարից սկսած Միջագետքի բարձր մշակոյթի ազդեցութիւնը շատ է մեծացել շրջակայ երկրների, այդ թւում Արարատեան Հայոց թագաւորութեան վրայ, որ եւ ապացուցուած է հնագիտական նիւթով։ Դրա մասին խօսք կայ նաեւ խորհրդացու «Հայոց պատմութեան» մէջ, որտեղ, ի հարկէ ակնարկ անգամ չկայ Հայքում Ք. Ա. 9 - 6-րդ դարերում իբր եղած ինչ - որ ոչ հայկական երկրի ու Պատմութեան մասին։ Եւ այսպէս՝ բոլոր փաստերն անխոր վկայում են մի պարզ ճշմարտութիւն՝ Ուրարտուն արքայական մի անուն է, այդ լեզուն արտասանութեամբ Արարատը, որով այս ժողովուրդը մի ժամանակ կոչւել է Հայքը եւ այնպէս հզորացած Վանի Արարատեան Հայոց թագաւորութիւնը։

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմաւորականներու Միութիւնը զեղեցիկ պատգամով ունեցած էր մեծարանքի ճաշիկը կազմակերպելու ի պատիւ Գեորգ Պաղբեկեանի, անոր տասնեակ տարիներ հայրենասիրական գործունէութեան իր պատիւով։

Փետրուար 2-ին, Փարիզի Կոնկուրսի նախալի մէկ ճաշարան, այս առիթը կորսնցնելով իր միջոցաւ զիմալով վերածուած էր արմատախել ժողովուրդ մը երկիրը ու կորսուած հոգերը յիշելու սեղան փոխանակ թիւ մը կրելու, միջոցաւ երբ Հայկական քաղաքներու պաշտօններու անուններով եւ իրարու բռնէին՝ Վան, Կարա, Անի, Թալին, Ջրաղան, Դիլիշան, Նոր - Այնթապ, Խանա, Արարատ եւ այլն, եւ այլն, մինչ պատուական արժանացած էր Հայաստանի մայրաքաղաքին՝ Երեւանին անունին։ Հայ էին Գիւտ Եպիսկոպոս Նաղդաւան, Վարդան Վրդ. Բէշէշեան, որ կը ներկայացնէր Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրան Նոր, Մկրտիչեան պատուոյ նախադասը, Գրիգորեան, Փարիզի, Կարապետեան արտասահմանէն ալ հիւրեր, ինչպէս Քալիֆօրնիոյ կառավարիչ ժողով Տէօֆէճեանի ներկայացուցիչը՝ Սերայտարեան, Պրիւսէլէն՝ Պ. Ժան Ժոսէ Բոնիպարտի։

Մայրաքաղաքի մեկամղձոտ մտածումներու մէջ։ Դա մը կը յայտնէր քաղել այս աղջիկին ամէն տեսակ աղմուկի ու անասրերութեան անպարէզ կարգացող պարտաճանաչութենէն։ «Ո՛վ», խորհեցայ աւելի վերջ։ Ասիկա անգիտակից զոյաւարտ մըն է։ Եթէ կարենար բանալ իր գիտակցութեան աչքերը եւ անդրադառնար թէ ինչպէ՞ս պարապ տեղ կը յուզուէր, պարապ տեղ կը չարաբարէր զինքը։

Եւ մոլորութիւն է գրել, թէ Արարատեան թագաւորութիւնում ժողովուրդը կարգացել է սեպագիր արձանագրութիւններ։ Դա ասուած է յօդուտ վերոյիշեալ գրոյթի, որ իբր երկրի բնակչութիւնը խօսել եւ կարգացել է սեպագրերի լեզուով։ Իրականում այդ լեզուն Մեծ Հայքում չի խօսուել (խօսուել է նրանից հարաւ)։ Արարատեան թագաւորութեան մէջ այդ լեզուն ստացել է խիստ կարգապարային բնոյթ, անընդհատ կրկնուող փառաբանական նախադասութիւններով։ Այդ լեզուն, բնականաբար, չի հասկաւորուել հայ բնակչութիւնը։ Դա եղել է միայն քրմական խաւի մի փոքր մասին հասկանալի։ Ժողովուրդի համար սեպագիր արձանագրութիւնները եղել են կուռքերի պէս բաներ, յաճախ՝ սարսափազու։

Սեպագրերը Հայաստան են թափանցել Միջագետքից՝ այնպէս մշակոյթի հետ միասին։ Ք. Ա. 10-րդ դարից սկսած Միջագետքի բարձր մշակոյթի ազդեցութիւնը շատ է մեծացել շրջակայ երկրների, այդ թւում Արարատեան Հայոց թագաւորութեան վրայ, որ եւ ապացուցուած է հնագիտական նիւթով։ Դրա մասին խօսք կայ նաեւ խորհրդացու «Հայոց պատմութեան» մէջ, որտեղ, ի հարկէ ակնարկ անգամ չկայ Հայքում Ք. Ա. 9 - 6-րդ դարերում իբր եղած ինչ - որ ոչ հայկական երկրի ու Պատմութեան մասին։ Եւ այսպէս՝ բոլոր փաստերն անխոր վկայում են մի պարզ ճշմարտութիւն՝ Ուրարտուն արքայական մի անուն է, այդ լեզուն արտասանութեամբ Արարատը, որով այս ժողովուրդը մի ժամանակ կոչւել է Հայքը եւ այնպէս հզորացած Վանի Արարատեան Հայոց թագաւորութիւնը։

Սեպագրերը Հայաստան են թափանցել Միջագետքից՝ այնպէս մշակոյթի հետ միասին։ Ք. Ա. 10-րդ դարից սկսած Միջագետքի բարձր մշակոյթի ազդեցութիւնը շատ է մեծացել շրջակայ երկրների, այդ թւում Արարատեան Հայոց թագաւորութեան վրայ, որ եւ ապացուցուած է հնագիտական նիւթով։ Դրա մասին խօսք կայ նաեւ խորհրդացու «Հայոց պատմութեան» մէջ, որտեղ, ի հարկէ ակնարկ անգամ չկայ Հայքում Ք. Ա. 9 - 6-րդ դարերում իբր եղած ինչ - որ ոչ հայկական երկրի ու Պատմութեան մասին։ Եւ այսպէս՝ բոլոր փաստերն անխոր վկայում են մի պարզ ճշմարտութիւն՝ Ուրարտուն արքայական մի անուն է, այդ լեզուն արտասանութեամբ Արարատը, որով այս ժողովուրդը մի ժամանակ կոչւել է Հայքը եւ այնպէս հզորացած Վանի Արարատեան Հայոց թագաւորութիւնը։

Սեպագրերը Հայաստան են թափանցել Միջագետքից՝ այնպէս մշակոյթի հետ միասին։ Ք. Ա. 10-րդ դարից սկսած Միջագետքի բարձր մշակոյթի ազդեցութիւնը շատ է մեծացել շրջակայ երկրների, այդ թւում Արարատեան Հայոց թագաւորութեան վրայ, որ եւ ապացուցուած է հնագիտական նիւթով։ Դրա մասին խօսք կայ նաեւ խորհրդացու «Հայոց պատմութեան» մէջ, որտեղ, ի հարկէ ակնարկ անգամ չկայ Հայքում Ք. Ա. 9 - 6-րդ դարերում իբր եղած ինչ - որ ոչ հայկական երկրի ու Պատմութեան մասին։ Եւ այսպէս՝ բոլոր փաստերն անխոր վկայում են մի պարզ ճշմարտութիւն՝ Ուրարտուն արքայական մի անուն է, այդ լեզուն արտասանութեամբ Արարատը, որով այս ժողովուրդը մի ժամանակ կոչւել է Հայքը եւ այնպէս հզորացած Վանի Արարատեան Հայոց թագաւորութիւնը։

Սեպագրերը Հայաստան են թափանցել Միջագետքից՝ այնպէս մշակոյթի հետ միասին։ Ք. Ա. 10-րդ դարից սկսած Միջագետքի բարձր մշակոյթի ազդեցութիւնը շատ է մեծացել շրջակայ երկրների, այդ թւում Արարատեան Հայոց թագաւորութեան վրայ, որ եւ ապացուցուած է հնագիտական նիւթով։ Դրա մասին խօսք կայ նաեւ խորհրդացու «Հայոց պատմութեան» մէջ, որտեղ, ի հարկէ ակնարկ անգամ չկայ Հայքում Ք. Ա. 9 - 6-րդ դարերում իբր եղած ինչ - որ ոչ հայկական երկրի ու Պատմութեան մասին։ Եւ այսպէս՝ բոլոր փաստերն անխոր վկայում են մի պարզ ճշմարտութիւն՝ Ուրարտուն արքայական մի անուն է, այդ լեզուն արտասանութեամբ Արարատը, որով այս ժողովուրդը մի ժամանակ կոչւել է Հայքը եւ այնպէս հզորացած Վանի Արարատեան Հայոց թագաւորութիւնը։

ՇՆՈՐՀԱՎԱՆԻՔ

Կապ-Սաշի Սէն - Ժերոմի մասնաճիւղը չորհակալութեամբ ստացած է՝ Տիկին Սանդուխտ Մանուկեանի մահուան առիթով Տիկին Էմմայի Տէրաբեկեան (Փարիզէն) 100 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱՎԱՆԻՔ

Սէն - Ժերոմի Ս. Սահակ - Ս. Մարտիկ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Սան - Գուրտ Մանուկեանի մահուան առիթով - Կապուտ Սաշի Սէն - Ժերոմի մասնաճիւղը թաղին դպրոցին 250, Կապուտ Սաշի կայանին 250, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պոյաճեան եկեղեցւոյ 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մարգարեան եւ Տէր եւ Տիկին Պէրար 50-ական Ֆ.:

Մուրատ Հօրեմեանի մահուան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Փիլէր Ղազարեան 500, Այրի Տիկին Հօրեմեան, Ժապ Հօրեմեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Ղազարեան, Այրի Տիկին Ակալեան 200-ական, Ժանին Մարգարեան, Ռօպէր Աւետեան 100-ական, Սերոր Պօղոսեան, Գրիգոր Գրիգորեան 50-ական:

Սարգիս Դարբինեանի մահուան առիթով՝ Նեվէճէրեան Ռօպէր 100, Այրի Տիկին Դարբինեան, Այրի Տիկին Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Արաճեան 50-ական Ֆ.:

Ազնիւ Ուրուսեանի հոգեհանգիստեան առիթով - Տէր եւ Տիկին Սահակ Ուրուսեան դպրոցին 100, Պ. Պաղտատար Տէրապետ - եան 50 եւ 50 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Մարտիկ 100 Ֆ.:

Իսկ ընկեր Սորէն Ուրուսեան նաեւ իր եղբոր մահուան 5-րդ տարեկիցին առիթով՝ (մահացած Ամերիկա) «Յառաջ» թարգմանման համար կը նուիրէ 300 Ֆ., եւ 100 Ֆրանք դպրոցին:

ՇՆՈՐՀԱՎԱՆԻՔ

Վարանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները - Այրի Տիկին Ովսաննա Թօփեանի մահուան առիթով - Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վարդանեան 100, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գալսեան 150, Տէր եւ Տիկին Աւագ Ժամա - դորեան 50, Փիլիպոսեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գուրգեան 100, Համաճեան ընտանիք 50, Կանուշեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Սէ - մէրեան 100, Այրի Տիկին Արուսեակ Գալստիանեան 200, Տէր եւ Տիկին Շահէ Էր - մէրեան 50, Պ. Արսէն Տէր - Մարգարեան 50, Պ. Մարգարիտ Էթեան 50, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սանճեան 100, Տէր եւ Տիկին Միհ - րան Տէր - Մարգարեան 100, Տէր եւ Տի - կին Յակոբ Տէր - Մարգարեան 100, Այրի Տիկին Սեդա Տէրօղեան 50, Տէր եւ Տի - կին Արպէն Գարուսեան 50, Տէր եւ Տի - կին Գրիգոր Պապայիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Մարգ Գոհարեան 100, Տէր եւ Տի - կին Մկրտիչ Սանայիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Աւետիքեան 100, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Քէչիքեան 100, Թու - մայեան եղբայրներ 100 Ֆ.:

CONFÉRENCE ORIENTATION

DIMANCHE 23 FÉVIER

ouverture à 13 h 30

14 h 00:
1er thème COMMERCE - MODE
16 h 15:
2e thème INFORMATIQUE
18 h 30:
3e thème COMMUNICATION

conférence réservée exclusivement
aux lycéens et étudiants

— ENTRÉE LIBRE —

YAN'S CLUB

5, av. Reille, 75014 Paris - tél. 45 89 20 48
Métro: Glacière Bus: 21 - Glacière-Tolbiac

le CENTRE D'ETUDES, de DOCUMENTATION
et d'INFORMATIONS ARMÉNIENNES
« C. E. D. I. A. »

et la

«MAISON DE LA CULTURE
«ARMÉNIENNE D'ALFORTVILLE»

seront heureux de vous accueillir

du MERCREDI 19 FÉVRIER
au DIMANCHE 23 FÉVRIER inclus
de 10 heures à 19 heures

à

EXPOLANGUES

Grand Palais - stand no. E33

avenue Winston Churchill — Paris 8^e

Soirée d'inauguration Mardi 18 Février
de 18 heures 30 à 21 heures
et nocturne Jeudi 20 Février
jusqu'à 21 heures

LE RESTAURANT

YORGANTZ

PRESENTE

A PARTIR DU 1er FÉVRIER 86 TOUS LES JOURS

Evelyne Altounian

AUTEUR, COMPOSITEUR, INTERPRETE

52, bd. St. Germain - 75005 PARIS

Tél: 43 26 20 68

Solidarité
FRANCO-ARMÉNIENNE

organise

un DÉBAT DE PRESSE sur le thème

« LA COMMUNAUTÉ ARMÉNIENNE
ET LES ÉLECTIONS DE MARS 86 »

en présence des responsables
des partis politiques français
et des journalistes
de la presse écrite et audiovisuelle

MARDI 18 FÉVRIER, à 11 heures

HOTEL P.L.M. SAINT-JACQUES
17, bd. Saint-Jacques, 75014 Paris

INAUGURATION DU MÉMORIAL ARMÉNIEN DE MONTPELLIER

Dimanche 16 Février

9 h — MESSE DE REQUIEM (Basilique Notre-Dame-des-Tables, à 100m du Mémorial), concélébrée par les évêques de l'église arménienne apostolique, Mgr Kud Naccachian (Paris), Mgr Hagop Vartanian (Marseille), Mgr Norvan Zakarian (Lyon), en présence des représentants des communautés arménienne catholique et évangélique, et de Monsieur le Chanoine Charles Chazottes.
Chants liturgiques par la Chorale Sahak-Mesrop, sous la direction de Kh. Yilmazian

11 h — INAUGURATION DU MÉMORIAL, place de l'Esplanade, en présence de Madame Meliné Manouchian, de Monsieur Georges Frêche, Député-Maire de la Ville de Montpellier, et de délégations d'Anciens Combattants et d'associations patriotiques.
Discours; bénédiction par les prélats arméniens et par Monseigneur Louis Boffet, évêque de Montpellier; dépôt de gerbes.

13 h — RÉCEPTION à l'Hôtel de Ville et repas arménien (réservation au siège d'«ARMÉNIE VIVANTE», 7 av. de Toulouse 34000 Montpellier)

ՄԱՐՏԵՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՆ

Ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Մարտէյի բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց ներկայացուցիչները Շաբաթ, Փետրուար 15, ժամ 18-ին, Մշակոյթի Տունը:

12 - 14, Rue St. Bazile — Marseille

ՕՐԱԿԱՐԳ - Միսիքարեան Միսիքարեան տաղմայի լուծումը:

Ներկայ կ'ըլլայ Միսիքարեան Վարդանեան Միջազգային Կոմիտէ (ՄԻԿՍՄ) ներկայացուցիչը՝ ԱԼԷՔ ՄԱՐՏԵՅԼ:

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

VIENT DE PARAÎTRE

H. PASDERMADJIAN

HISTOIRE DE L'ARMÉNIE

4e Edition

1 vol gr.in - 8e, 437 pages avec 1 carte se dépliant

120 Frs. + 20 Frs. de frais d'envoi

Pour les commandes adresser un chèque à la

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, rue Monsieur le Prince — 75006 PARIS

où le livre est en vente.

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Meubles
Ghazarian

Z.I. Vitrolles tél. 42.89.27.47
à 20km de Marseille.

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ» թաժանորդներուն”

Fonds A.R.A.M

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԲԵԱՆ

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍԳԸ

ՀԱՅԻԹԻԷՆ
ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐ

Պատմությունը ցույց կուտայ թե որքան վարչակարգ հիմնուած բերտ ուժին վերայ, որեւէ մենատիրութիւն որ կը խեղդէ մարդկային իրաւունքներ, ու ազա-տութիւնները ժամանակաւոր է :

Ժողովուրդի մը նուաստացումը, անպատուութիւնը, ստորնացումը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ թաքուն ուսմը մը: Ժողովուրդի մը զայրոյթը, թշուառութիւնը, անարգարութիւնը, յուսահատութիւնը, տանջանքը կը գրգռէ ու կը բորբոքէ միտքերը, կենացնէ կարծած միջնէն որ կա-վարիչը ցատքէ ու պայթի:

Այս տեսակէտէն, վերջին օրերուն միջազգային այժմէականութեան պատաս-ռին վրայ Հայիթիի դէպքերը եւ փիլիպպիններու նախագահական ընտրու-թիւնները նշանակալից են:

Հայիթիի մէջ, Նոյեմբերէն ի վեր բո-ղոքի արտայայտութիւնները նոր թափ ստացան եւ չարաթնեցու ընթացքին սաստ-կացան: Ծայրայեղ բախումները, ցոյցե-րը որոնք կը պահանջէին տարրական ի-րաւունք մը՝ ապրելու իրաւունքը, աւել-ցուցին վարչակարգի զոհերուն թիւը: Սակայն, երեսուն տարիէ ի վեր հաս-տատուած դրութիւնը խախտեցաւ: Եւ ցկանա նախագահ ժամ - Գլոս Տիւլա-լիէի տիրապետութիւնը յենած սարսա-փի եւ չարաբանքի վրայ վերջ դրաւ «հերոս»ին փախուստովը:

Փիլիպպիններու մէջ, դերակատար-ները նոյնքան չեն բայց բեմադրութիւ-նը շատ չի տարբերի: Քսան տարիէ ի վեր ինքնութեան գլուխէ է նախագահ Մարկոս, որ Տիւլալիէի հարստութեան նման ընտրած գէնքերն են՝ սարսափը եւ խաթարումը: Ինչ որ ալ ըլլան, կամ չըլ-լան, ընտրութեան արդիւնքները Տիկին Քորի Աքոլինոյի երեւումը հիմնովին կը փոխէ իրերու կարգը: Ժողովուրդը անոր փէշ ինքզինքը կը ճանչնայ եւ կը տեսնէ յոյսի ալիք մը: Ինչ որ ալ ըլլայ վաղը, երկուսն ալ չի կրնար ըլլալ:

Ժողովրդավարութեան հովը երբ տա-րինելով տասնամեակներով զսպուած է ու լանկարծ կ'ելլէ, յաճախ կը վերածուի փոթորիկի: Փոթորիկ մը որ կը փչէ հոն՝ ուր մարդկային իրաւունքները այգաւն-ւած ու ոտնակոխ են: Հոն ուր պաշտու-թիւնը չլիթայուած է: Հոն ուր կամայա-կանութիւն կը տիրէ: Սակայն պայքարը որ կը տանի դէպի յաղթանակ միշտ գիւ-րին է: Կը պահանջէ յարատեւ կոխ: Կը պահանջէ զոհեր: Բռնատիրական վարչա-կարգներն ալ կ'օգտուին միջազգային մեղակցութիւններէ, որովհետեւ հոս ալ անտեսական չահերը, քաղաքական, ղեկ-ւորական ռազմավարութիւնները կը գե-րազնցեն:

Այսօր, մարդկութեան մէջ, ամէնէն ազգայն դատերն են, ամէնէն նախական իրաւունքներն են որ կը բախին ամենա - մեծ դժուարութիւններու, կը հանդիպին ընդհանուր անտարբերութեան, կը զար-նուին լուծեան պատերու եւ արձագանգ չեն գտնէ: Որովհետեւ անոնք են որ ամէնէն շատ կը խանգարեն եւ փոխարէն ոչինչ կը բերեն: Հայը բոլոր ժողովուրդ-ներէն աւելի գիտէ այս ճշմարտութիւնը: Գիտէ թէ հոգեւոր խօսքերէն անդին քայլ մը կայ որ շատ - շատեր չեն առնէ: Գի-տէ թէ իր միտքով, իր բազուկներով, իր զընթերցութեամբ միայն կրնայ իր ձայնը լսելի դարձնել եւ պաշտպանել իր իրա - տունքները:

Ամէն պարագայի մէջ Հայիթիէն փի-լիպպեան մենատիրութիւն մը տապալե - ցաւ: Ուրիշ մը հոգեվարքի մէջ է: Նոյն-քան յաղթանակներն են ազատութեան եւ ժողովրդավարութեան համար որոնք կրնան միայն ու միայն նպաստել մարդ-կութեան վերելքին:

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊԻՏԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԵՐՐԻ - ՊԱՊԻԿԵԱՆ
ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՈԶ՝ ՆՇԱՆ ՃՈՋԻԿԵԱՆԻ
ԱՐՁԱԿՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Նապիւ Պէրրի ընդունած է հայ երես-փոխաններ՝ Սաչիկ Պապիկեան եւ Անդ-րանիկ Մանուկեան, որոնց հետ խօսած են առաւելաբար հայ համայնքի մասին արեւմտեան - Պէրուի մէջ: Տեսակցու-թեան աւարտին, մէթր Պապիկեան շեշ-տած է որ Լիբանանի Հայերը միշտ «միասնականութեան ազդակ» մը եղած են Լիբանանի համար:

Ինչ կը վերաբերի Նախագահ Ճեմալ-լի հրաժարման համար տարուած պայ-քարին, Սաչիկ Պապիկեան յայտարարած է. - «Պիտի շարունակենք աշխատիլ բոլոր պարագայներուն հետ միացնելու հա-մար ազգային կարգերը եւ լուծում մը գտնելու տաղանային, որպէսզի խնայելով ժողովուրդին նոր աւերակներ եւ քան - դումներ: Կը քննենք բոլոր առաջարկ - ները այս անկիւնէն եւ Աստուծոյ կը հայ-ցենք որ օգնէ մեզի թշուառութեան, գոր-ծադրութեան եւ պատերազմի ուրուա-կանը հեռացնելու համար, որպէսզի ժո-ղովուրդը կարենայ վերագտնել ապահו-վութիւնն ու կայունութիւնը»:

Նշան Ճոզիկեանի ընտանիքը կոչ մը ըրած է որպէսզի ազատ արձակուի: Առե-ւանդուած էր Երկուշաբթի, Փետրուար 10-ին գինեալ տարբերու կողմէ, որոնք վաճառատունը մտած են, ժամը 10-ին, արեւմտեան - Պէրուի (Վաթիվաթ) եւ տարած անձանցով վայր մը:

Ընտանիքը կ'ըսէ իր կոչին մէջ. - «Նշան ծանր հիւանդութենէ կը տառապի եւ պէտք է զեղահաստեր առնէ, ապա թէ ոչ՝ մահուան վտանգի տակ է»:

Կոչ մըն ալ Պաշտպանութեան նախա-րարը ըրած է, հրաշիրած է բանակի հը-րամանատարութիւնը եւ քաղաքական պարագայները, որպէսզի ստանձնեն ի-րենց պատասխանատուութիւնները, որով-հետեւ՝ «հայրենիքը վտանգուած է եւ անդունդին եզրն է»:

Տրիպոլիսի մէջ ալ միջոյցներ լար-ւած է միջոց, ծայրայեղ մահճետական պետին՝ Աքաուիի սպանութենէն ի վեր: Յուզարկաւորութիւնը կատարուած է տասը հազար հոգիի ներկայութեան եւ բոլոր խնդիրները փակ մնացած են: Աքաուի պատասխանատուն էր. - «Պապ-թեպանէհի թաղամասերուն եւ մզկիթ-ներու կոմիտէին» եւ «Իսլամական միա-ւորման Եարժու»ի պետին ալ բազուկը:

2 կին մեռած են եւ 15 հոգի վիրա-ւորուած ուսմի մը պայթումէն արեւել-եան - Պէրուի մէջ: Բայց եւ այնպէս, 57-րդ ուղղութիւնը ֆաթայիներու մէկ բուժա-րանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊՈՒ ՆԻՏԱՆ, ըստ գերմանական «Տի-վեթ» թերթին արեւելեան - Պերսիի մէկ հիւանդանոցը կը գտնուի, ուր կը խնամ-ւի լեարդի խլիբիէի համար:

ՅՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակ-ցութիւնը ծրագրել մը պատրաստած է, ըստ որուն կրնայ մէկ միլիոն հոգիի գործ ստեղծել, 500 հազարէն նոր աշխատանք ստեղծելով երկու տարուան ընթացքին,

500 հազար ալ՝ պատրաստելու եւ արդիա-կանացնելու :

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ինչպէս գրեցինք երէկ, ձերբակալութիւններու ձեռնարկած էր հակահարկչական իր պայքարին, իր-բեւ հետեւանք: Սկիզբը 48 ժամուան հա-մար (աւելի միայն՝ մեղադրանքի դոյուլթեան պարագային), 64 հոգի, դը-լաւորարար ուսանողներ, ձերբակալ -ւած են: Ասոնց մէջ կան՝ 17 Պարսիկ, 27 Լիբանանցի, 5 Իրաքցի, 3 Սուրիացի, 3 Թունիզցի, երկու Ալժերացի, մէկ Մա-րոքցի, մէկ Քենիացի եւ 5 Ֆրանսացի, այս վերջինները՝ ծաղուժով Մերձաւոր - Արեւելքէն կամ Մարդէպէն:

ՔՈՄԵՏԻ - ՅՐԱՆՍԱՅԻ վարչական տը-նօրէն նշանակուեցաւ գերաւան՝ Ժան Լը-Փուլէն: Պաշտօնին գլուխը կ'անցնի Օ-լոստոս 1-ին, 3 տարուան համար: Օփե-րայի գլուխն ալ՝ Ժան - Լուի Մարթինո-թի պիտի ապահովէ տնօրէնի պաշտօնը:

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ կին մը, բժշկու-հի, 3 ամիս (յետաճգումով) բանտարկու-թեան դատապարտուեցաւ, որովհետեւ 2-ուկէս ամիսէ չէր վճարել ամուսնոյն սնունդի թոշակը, որու դատապարտը-ւած էր, երբ լքած էր զայն: Կինը կ'աշ-խատէր, ամուսինը՝ ոչ (բժշկական ուսա-նող, մասնագիտութիւն կ'ընէր) եւ կինը կ'ապահովէր ապրուստը: Երեսի վրայ ձկուած ամուսնոյն փաստաբանը ըսած է.

- «Այն վայրկեանէն երբ կինը պահան-ջեցին եւ ձեռք ձգեցին աշխատավարձի հաւասարութիւն, պէտք է նկատի առնը-ւին իրբեւ ունէ այդ մարդ, նոյն կացու-թեան մէջ»: Դատաւորներն ալ տրամա-բանական գտան եւ իրաւունք տուին ու կինը դատապարտուեցաւ «ընտանիքի լը-քումի համար»: Այս պատմութենէն քա-ղելիք բարոյականը կրնայ սա ըլլալ՝ Ֆեմինիզմէ ճառող եւ հաւասարութիւն քարոզող կինը քիչ մը աւելի խելք գոր-ծածեն եւ մտածեն հետեւանքներու մա-սին... Որպէսզի, երբ իրենց գլխուն նը-ման փորձանքները դան, չզարմանան եւ «Զրլլալիք բան է» չըսեն...:

ՓՈԽԹՊՈՎ

ԱՐԱՐԱՏ, ՅԱՆԹԱՍ «ԿՈՍԱՅԲ»Ի
2 - 0

Արտաշատի մարզադաշտին վրայ, Փետ-րուար 2-ին, տեղի ունեցած է բարեկամա-կան հանդիպում մը «Արարատ»ի եւ «Կո-սայ»ի միջեւ, խորհրդային խոյանու-թեան նախօրեակին, նախապատրաստա-կան մարզումներու շրջագծին մէջ: Հա-կառակ ցուրտ եղանակին, ներկայ եղած են բազմաթիւ մարզագէտներ: Կողմերը ցուցաբերած են աշխոյժ, արագ կշռոյթով խաղարկութիւն մը: Առաջին կիսախաղին Արտիկանցիները յամառ պայքարով մը լաւ խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են եւ նոյնիսկ առիթ ունեցած խաղին առա-ջին կողմ նշանակելու: Սաֆարեանի դի-պուկ հարուածէն ետք «Արարատ»ի խմ-բապետը Աշոտ Սալապարեան, ճիշդ-լիտրելով դիրքը, կրցած է ետ մղել գէ-ղի երեւանցիներու բերդը ընթացող գըն-դակը: Այսպէս աչքի զարկած է «Արարատ»ի ուրիշ մէկ յետասպահը՝ Սարգսեան, ո-րուն հետուէն ուժգին հարուածէն ետք «Կոսայ»ի բերդապահը Անտոնեան մեծ դժուարութեամբ կրցած է շեղել գնդակին ուղղութիւնը: Բայց եւ այնպէս, 57-րդ ուղղութիւնը, Պ. Գալստեանի հարուածէն ետք գնդակը մխրճուած է «Կոսայ»ի բերդին մէջ: Գիշ ետք Պոզոսեան յաջո - ղած է նշանակել «Արարատ»ի հաշուոյն երկրորդ կողմ:

«Արարատ» դաշտ իջած է հետեւեալ կազմով՝ Պողոսիկով (բերդապահ), Միքայիլեան, Սարգսեան, Աշոտ Սալապար-եան, Կիրակոսեան, Ա. Կարապետեան, Զինիզարեան, Ռաֆայէլ Գալստեան, Պ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

1985 Փետրուար 14: Ի՛նչ լաւ օր մեր համայնքին համար: Այդ օրը, ժամը 14ին, ծախուեցաւ Ռիւ տը Թրէվիզի Ազգային Տունը... եւ առով՝ վերջակէտ, ամէն բան մաքրուեցաւ:

Այլեւս ոչ վէճ - վիճաբանութիւն, ոչ ըսի - ըսաւ, ոչ դատ - դատաւարութիւն. այլ՝ հանդարտութիւն, անդորրութիւն եւ... անշարժութիւն:

Ուրեմն, պէտք է Փետրուար 14-ը յայ-տարեւել գաղութիս համար խաղաղու-թեան օր, եւ ամէն տարի տօնել՝ պատ-շափօքէն:

Գ. Ս.

ԵՐԵՆԻԱՆ ↔ ՓԱՐԻՉ
ՀԵԹԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ն Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԵՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4 - 6)

ԴԻՄԱՇԷՆԻ
ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՆՈՐ ՏՈՒՆԸ

Սեւանի Դեմաշէն գիւղին մէջ բացուած է մշակոյթի նոր տուն մը: Հայկական վարդապոյն տուֆով կառուցուած շէնքը ունի համեմատի սրահ, տիւֆայի ակումբ, սրճարան: Շէնքին մէջ փոխադրուած են նաեւ գիւղին ազգագրական թանգարանը եւ գրադարանը:

Գալստեան, Յ. Պոզոսեան, Վ. Սալապար-եան:

«Կոսայ»ի կազմը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ... Անտոնեան (բերդապահ), Մովսիսեան, Եարլուկեան, Դերձեան (Մ. Սալապար-եան), Ա. Սարգսեան, Նիկոլեան, Գ. Յով. հաննիսեան, Ռաֆայէլ Յակոբեան, Ս. Զաքարեան, Սաֆարեան, Սուքիասեան (Գ. Պոզոսեան):

Նախքան «Արարատ» - «Կոսայ» խաղը, հանդիպում մը ունեցած են խումբերուն փոխարինողները: Հանդիպումը վերջ դը-տած է հաւասար արդիւնքով (0 - 0):

«Արարատ»ի մարզիչ Լ. Զախարովի եւ «Կոսայ»ի մարզիչ Ա. Անդրէասեանի կարծիքով խումբերը կը մտնեն կազմա -ւորման վճռական հանգրուանը եւ նման հանդիպումներ շատ կարեւոր են հիմնա-կան կազմերը որոշելու համար:

Մանօթ է, որ «Արարատ» հանդիստի եւ կարգ մը մարզումներու համար Յունուար 7-ին դացած էր Վառնա: Առիթէն օգտու-ւելով, Վառնայի «Երեւան» մշակութային միութիւնը հանդիպում մը կազմակերպած է հայրենի մարզիկներու հետ: Հանդիպու-մը տեղի ունեցած է Յունուար 24-ին, ա-կումբին մէջ: Միութեան նախագահը՝ Միլեթի Փափազեան եւ տղթ. Կարօ Գար-րիէլեան լայն տեղեկութիւններ տուած են հիւրերուն, պուլկար եւ հայ ժողովուրդ-ներու դարաւոր յարաբերութիւններու, «Երեւան» կազմակերպութեան աշխա-տանքներուն մասին:

«Արարատ»ի պատասխանատուն՝ Միքա-յէլ Գալոյեան, խօսած է մարզիկներու յա-ջողութիւններուն եւ դժուարութիւննե-րուն, կազմին մէջ եղած փոփոխութիւն-ներուն, նոր բարձունքներ նուաճելու հա-մար միջոցառումներու մասին: Մարզիկ-ներու միջին տարիքն է 22:

Հուսկ՝ գործադրուած է գեղարուեստա-կան յայտագիր մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԵՏ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ԱՆԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԲԱՆ ՁԷ

Համագլխային «Դիմակ» թատերախումբը կը պատրաստուի Փետրուար 23 եւ 24 թուականներուն ներկայացնելու իր պատրաստած չորրորդ թատերգութիւնը՝ Շիրվանզադէի «Կործանուածը»։ Շիրվանզադէ ըլլալով հանգերձ արեւելահայ գրականութեան իրապաշտ շրջանի գլխաւոր մէկ գրողը, նոյն ժողովրդականութիւնը չէ գտած արեւմտահայ զանգուածին մօտ։ ան մեր մօտ ծանօթ է առաւել - լարար իր երկու գործերով։ Զար Ուրին եւ Նամուրը։ «Կործանուածը» թերեւս իր ամէնէն քիչ ծանօթ մէկ էջը կը կարմէ։ Մեր տեսակցութիւնը խումբին բեմադիր Յամիկ Սիւրմէլեանի հետ, կը սկսի այս մասին ուղղուած հարցումով մը։

«ՅԱՌԱՋ».- Ինչո՞ւ, ինչպե՞ս այս քննարկումը գործի մը՝ որ կը պատկանի արեւելահայ գրականութեան ամենօրեայ մնացած էջերուն։

ՊԱՏՄԱՆԱՆ.- Անձանօթ ըլլալու պարագան է մեր ընտրութեան գլխաւոր պատճառը։ Յետոյ կան այլ ազդակներ. աւելի դժուար քալ մըն էր մեզի համար, տրուած ըլլալով որ գործը կատարելութիւն մը չէր այս անգամ։ Կրնամ ըսել թէ խումբին համար փորձաքար մը պիտի ըլլայ այս ներկայացումը։ Գործը պիտի ներկայացնենք արեւմտահայերէնով ու լեզուական թեթեւ հպումներով, որովհետեւ բաւական ծանր է Շիրվանզադէի գործածած լեզուն։ Զայն գրած է 1907-ին։ Զորս - հինգ ընթերցումէ ետք որոշեցի բեմադրել զայն։ ամէնէն աւելի նիւթն էր որ գրաւեց զիս։

«ՅԱՌԱՋ».- Նիւթին մասին եթէ կ'ուզէք ուրեմն...

Պ.- Քաղաքական ընդթ ունեցող թատերաստի մըն է Շիրվանզադէ դիտած ու տեսած է երեւոյթ մը առանց կանխակալ կարելիքի, առանց «քարոզելու» ջանքին։ Ուղիւն մէջ կան ազգային զգացումներով հայրը, եւ անոր հակադրուած է իր տրդուն՝ Արտաշէսի տիպարը։ Հօրը համար տղան դաւաճան մըն է, կործանուած մը, քանի որ ազգային հարցին նուիրուած մը ըլլալով հանդերձ - հօրը նման - չի բաժնի անոր աւանդապաշտ դադափարները։ Հայկական հարցին լուծումը բերելու տարբեր գիծ մը ունի Արտաշէս. ան կը նա - ինքնորէ յարիւր ուս փրայթէր ընկերներու պաշտօնականին։ Եւ իմ բեմադրութեամբ, գիտակցօրէն զգուշացալ դաւաճան - հերոս երկրորդականին մէկ թեւը նախընտրել։ Չուզեցի Արտաշէսը ներկայացնել որպէս ուղղակի դաւաճան մը, կամ հերոս մը. դիտողը ինք պիտի վճռէ, ինք պիտի տայ այդ որոշումը։ «Կործանուածը» կրնայ կործանած ըլլալ, որովհետեւ իր չընկալուած առանձին կը թողու զինք։

«ՅԱՌԱՋ».- Արդեօք, չէ՞ք խորհիք որ Շիրվանզադէ այս խորագիրով արդէն կը յայտնէ թէ ինք ալ «կործանուած» մը կը նկատէ Արտաշէսը։

Պ.- Զեմ գիտե՞ք, չեմ կրնար որոշ բան մը ըսել այս մասին։ Ամէն պարագայի հետաքրքրական է որ խաղը որ գրուած է 1907-ին, առաջին անգամ ներկայացուած է Պոլսի՝ 1909-ին եւ ապա 1912-ին՝ Թիֆլիզ։

«ՅԱՌԱՋ».- Գալով խաղին այլ գլխաւոր տիպարներուն՝ հօրմէն եւ Արտաշէսին ետք...

Պ.- Պէտք է ըսել թէ խաղը գլխաւոր հերոսներով չէ կառուած խաղ մը չէ, այլ իմբական գործ մը։ Հայր ու տղային ետք կան Անահիտը, Ֆլորայի, մօր, Ալեքսանտրի եւ Հրանդի տիպարները։ Անա - հիտ քոյրն է Արտաշէսի, հօրը ճամբուն հետեւող մը. տիպար հայուհի մը, ուսուցչուհի, կը դրաղի ներգաղթողներու հարցերով եւայլն. անոր ալ հակադր - ւած է Ֆլորայի տիպարը. բարեկեցիկ ընտանիքի մը աղջիկն է, գրեթէ անտարբեր ազգային հարցերու. սակայն յետոյ իր

մօտ կը նկատուի փոփոխութիւն մը։ Կատարինէ մայրն է Արտաշէսի, աւանդապաշտ, գոհողութիւններու համակերպւած, դուրդուրալիք, հայ կնոջ դասական տիպարը։ Սենեքերիմի՝ Արտաշէսի հօրը մտերիմն է Ֆլորայի հայրը Ալեքսանտրը. համախոհ անոր կը ներկայացնէ ժողովրդական զանգուածին մօտայնութիւնը։ Ինչպէս ըսի, խաղը կը հիւսուի սակայն հիմնուած՝ հայր եւ տղու դադափարական տարբերութեան ու անոր բախումներուն։ Հայրը ինչպէս ըսինք գտած է իր ճամբան, հրապարակաբար է, կը հարուածէ եկեղեցական մտայնութիւնը, ուսուցիչ է, իրը աւելի դաստիարակչական դերն է։

«ՅԱՌԱՋ».- Որքա՞ն ժամանակ է ի վեր կ'աշխատիք այս խաղին վրայ։

Պ.- Զորս - հինգ ամիսէ ի վեր։ Մեր առաջին խաղը պատրաստեցինք տարիէ մը, յաջորդը 7 - 8 ամիսէն. հետզհետէ կը կարճնայ պատրաստութեան շրջանը։

«ՅԱՌԱՋ».- Ի՞նչ ձեւով կ'աշխատիք։

Պ.- Նախ անշուշտ գործը կ'ընտրուի. ընտրութեան մէջ կարելիութիւններ չունինք. առաջին ընթերցումով ալ արդէն կը սկսի մտքիս մէջ գերելու բաշխումը։ Յետոյ եմ լինել վերածելու աշխատանք մը չկայ, կը սկսիմք սեղանի աշխատութիւնը ու աւելի ետք փորձերը։

«ՅԱՌԱՋ».- Ըսի՞ք թէ խումբին չորրորդ խաղն էր այս, իսկ միայնակ - մե՞րը...

Պ.- Համագլխային Փարիզի թատրոնին չորրորդ տարին է այս. 1984 Փետրուարին ներկայացուցինք Մ. Իշխանի Կի - լիկիտի Արքան, Մայիսին՝ Զեյնովի Արջը, իսկ 1985 Մայիսին Ե. Օտեանի Ընտանիք, Պատիւ, Բարոյականը։ Ամէնէն աւելի ներկայացուածը եղաւ Կիլիկիտի Արքան, քանի որ Ապրիլեան յուշահանգիստներու շրջանին կը փափաքէին որ ներկայացնենք զայն. ինչպէս եղաւ օրինակի համար, Մարտէլի անցեալ Ապրիլի մշակութային շաբթուան ընթացքին։

«ՅԱՌԱՋ».- Իսկ ի՞նչ ծրագիրներ ունիք յառաջիկային համար։

Պ.- Հաւանաբար ներկայացնենք երգիծական գործ մը. Յ. Պարոնեանի «Առանին տեսարաններ»էն կազմուած սփեյնք. նըման խաղերով յարաբերաբար աւելի դիւրաւ կրնանք նոր տարրեր ալ չափել։

«ՅԱՌԱՋ».- Ինչպե՞ս կ'ըլլան նոր անգամակցութիւններ ձեր խումբին։

Պ.- Առհասարակ ներկայացումներէն ետք. կամ մենք կ'ըսենք մեր շուրջիննէ - բուն եւայլն։ Լեզուի հարց մը կայ, շատեր չեն կարծեր որ կրնան ներկայացնել։ Կային հայերէն խօսիլ եւ կարգաւ չգիտցողներ. ժամանակի հարց է, պէտք է փաթուիլ այդ դադափարին։ Առհասարակ տիրող կարծիքը այն է, թէ թատերախումբ մը կը կազմուի արեւելքէն եկողներով. ինչ որ ճիշդ է, սակայն այսօր մեր խումբին կէսը կը կազմեն ֆրանսահայեր։

«ՅԱՌԱՋ».- Հարցե՞ք, գծաւորութիւններ ունիք անշուշտ աշխատանքի համազրուանին։

Պ.- Այո. սկիզբը տեղի դժուարութիւն ունեցանք. աշխատեցանք դուրսը, յետոյ, Փարիզի Մշակ. Ի ճան մէջ կարելիութիւն ունեցանք խմբուելու, աշխատելու. քա - դաքին հեռաւորութիւնները կը ներկա - յանան որպէս գլխաւոր դժուարութիւն։ Փորձերու թիւը կ'աւելցնենք, մաս - մաս կ'աշխատինք։ Կ'ուզեմ ըսել որ ներկայացումներու ընթացքին յուշարար չունինք։

Հոս «Դիմակ»ի բեմադիրը խօսքը կուտայ խումբի անդամներուն, որոնք կը անտակցին մեր կատակցութեան։ Առաջին արտայայտուողը կ'ըլլայ «Կործանուածը» Օհան Օհանեան. ան տարիէ մը ի վեր

կազմակերպուած ամէն կարգի ընկերութիւն, չէ կրցած Միջին - Դարուն խուսափիլ յանցադատներու, ոճադործներու արարքներէն։ Այս արարածները խմբուած որոշ ընտելալարերու մէջ, կա - բելի կ'ըլլար ճանշնալ անմիջապէս, նաեւ իրենց յատուկ հագուստ - կապուստէն, պոսիլներ, կաւառներ, մուրացկաններ, բորոտներ կրնային այսպէսով իրենց տեղը ունենալ ընկերութեան մէջ, նաեւ որոշ կանոնադրութիւն մը։

Այս կազմութիւնը որ այսօր տարօրինակ կը թուի մեզի, կը բացատրուի անով որ իշխող դադափարաբանութիւնը - կրօնական - զանոնք եւս կը նկատէր «Եկեղեցուց» զաւակը։ Անոնք ձեւով մը կը պատ - կերացնէին Գրիստոսի ունկնդիր զանգը - ւածը որ Լեւոն քարոզը մտիկ կ'ընէր։ Անոնց հանդէպ կար ընդհանրապէս լայնախոհ կեցումներ մը ու գիտութեան զգացում. բաներ՝ որոնցմէ միայն կը զրկուէին հերետիկոսները ու հազուադէպօրէն Հըր - ենները։

Ընկերութեան լուսանցքին մէջ ապրող այս մարդիկը, որոնց թիւը կը նուազէր անտեսական բարձր շրջաններու, կը նըկատուէին տեսակ մը Յիսուսի բախտակիցները - հետեւելով Փրանկիսկոս Ասեղացիի վայելած ժողովրդականութեան - որոնք հուսալքեցանք իրենց առիթով կ'ընծայէին ցոյց տալու իրենց ողորմածութիւնն ու կ'ընտրուէին, հանգերձալ կեանքին արժանանալու միջոցները տալով անոնց։

Եպիսկոպոսին հովանաւորութիւնը վա - յելող այս մարդիկը որոնք կը գործէին եկեղեցիներու շրջակայքը, երբեմն մինչեւ իսկ կ'ընտրուէին պատարագներու, Եւր - իրաւորութիւններ կրնային ընել ողորմա - սիրական գործերու, կրնային ծաղկազարդել տաճարին խորանը կամ պատարագը - նել տալ Մարիամ Մագլթաղիացիի - իրենց պահպանին - համար։ Անոնք երբեմն իրենց ասպարէզը կ'աւարտէին վանական դասնալով։

Ամէն բան փոփոխութեան ենթարկուե - ցաւ ԺԴ. դարէն սկսեալ։ Ներդաւաճող - թեան վրայ հիմնուած մտայնութիւնը մէկ օրէն միւսը կորնցուց իր տեղը։ Պե - տութեան կողմէ վճիռները դարձան աւելի խիտ։ Եկեղեցին ալ իր կարգին ոտք յար - մարցուց այս փոփոխութեան։ Իր կեց - ւածքը ոճիկին եւ յանցադործութեան դէմ կը թիւրադէր այն միտքը թէ եթէ պատ - ժը կը տառապեցնէր մարմինը, անոր փոխարէն կը փրկէր սակայն շարագոր -

մաս կը կազմէ խումբին. դերեր ունեցած է «Կիլիկիտի Արքան» եւ «Ընտանիք, Պա - տիւ, Բարոյական» ներկայացումներուն մէջ։

«Ամէնէն աւելի աշխատանք ուղղող դե - րը այս մէկն է. կ'ըսէ ան։ Ես «Կործան - ւած» չեմ. կործանած եմ շուրջիններուս համար։ Ըստ իս գործը յաջողած պիտի ըլլայ, եթէ ամէն մարդ հեռանայ սրահէն մղուելով խորհրդածելու, տարբեր կար - ծիքներով, վիճաբանելու փափաքով։ Նիւ - թը կապ ունի ներկայ իրականութեան հետ, կ'ուզեմ որ դիտողը տեսնէ այդ կա - պը։ Յաջողած պիտի ըլլամ եթէ այդ տպաւորութիւնը գործէ խաղս։

Հայրը՝ Սենեքերիմի տիպարը, կը մարմնաւորէ Սարգիս Մզեռեան. ան կը խօսի կարծէք ուղղակի բնագրին բառե - րով. «Ձաւակս զրկեցի Ռուսաստան որ - պէսիլ ուսանի, բաժնէ իմ դադափար - ներս. սակայն ան դարձաւ կործանած մը. չհետեւեցաւ իմ դադափարներու. կոր - ծանած մըն է ան»։ Իր խօսքերուն անդ - րադարձը անմիջական կ'ըլլայ բեմադիր Յամիկ Սիւրմէլեանի քով։

- Ուրեմն ճիշդ էր, տեղին էր դերերու բաշխումը։

Էլիզապէթ Սիսեռեան կը կատարէ Ֆլ - րայի դերը. 1985-ին մաս կազմած է խումբին. Մ. Իշխանի եւ Օտեանի գոր - ծերէն ետք այս իր երրորդ մասնակցու - թիւնն է։ «Ֆլորային մօտ կը զգամ, կ'ը - սէ ան. մեզմ տիպար մըն է, հանգիստ կեանք մը կ'ապրի։ Օր մըն ալ կ'անդրա - դառնայ թէ տարբեր աշխարհ մըն ալ կայ։ Այս՝ շնորհիւ Անահիտի բարեկամութեան

ծին հօգին։ Ահա թէ ինչու կը զիջին ան - յիշէ ու անպարտոյն պատիժներու անդա - մահատուժ, աչք փորել, լեզու փրկել, մինչեւ որ գոհը կախալան լարձրանայ գլխատուէր կամ տանջանիւ եկնորդ - էր։ Ու այս բոլորը կը կատարուէր պէսպի ընկերութեան օրինակ հանդիս - նար։

Նոր մտայնութիւն մը կը կազմաւորու - րուէր այս լուսանցքային տիպարներու նկատմամբ. բորոտները կատակելի կը դառնային, որոնք իրենց անտույ - վիճակին վրէժը կը լուծէին առողջ - նակչութիւնը վարակելու փորձով, Եւ իսկ կ'ամբաստանուէին ջուրի ակերը - նաւորելու յանցանքով ու կը սպաննու - զանոնք։ Ուստաւորն ալ կը դարձնէր - սաւոր, սուրը մէկը ըլլալէ ու կը նկատ - էր այս երեւոյթիւնն առկ ծպտուած - րագործ մը, որ աւելի քան վստայա - էր այս վիճակով։

Սակայն կեցուածքի այս փոփոխութե - ինքնական պատճառը, անվիճելի կը պ - ցով, դարձաւ օտար ընտելութեան ժուժը, պոհեմնիկու դաղթականութիւն - անոնք տեսական դաղթական կեանք - վարէին ու կը խօսէին յատուկ բար - մը որ Ֆրանսայի մէջ լսելի դարձաւ. զարուս ու յետոյ դարբուս ընթացքին ի - րեզանալով դարձաւ շարագործներու - զուն։

Բազմաթիւ պատճառներ կան բացա - րելու համար այն իրողութիւնը թէ ին - մարդը որ կ'ապրէր հաստատուած կայ - ու սարգէն դուրս, կը նկատուէր տար - յեկական արարած մը։

ԺԴ. դարուն կը սկսէր գծուար զիս - մը. «Փորձանքներու դարը»։ Նուազ - էր բնական աղբը - արուեստական - յութիւն չունէր - հոգը կորնցուցաւ իր պարարտութիւնը, որու հետեանք - անորք տեսական դաղթական յատ - ցաւ։ Միւս կողմէ պարբերաբար կ'ի - ցրտեց - ինչ որ պիտի տեսէր մէկու - դար - պատճառ դառնալով տկար ընդ - րու. սովեր յաճախակի դարձան։

Ժանտախտը եկաւ աւելնալու այս պ - տուհաններուն վրայ, բնաշնչելով բնա - յութեան կարեւոր մէկ տոկոսը։ Միւս 1348-ին մարդկային կորուստներու - մեծագոյնը աւելի քան 50% կը քի - հատուի։ Աշխատավարձերը այդ շրջան - 300% յաւելում կրած են, որպէս հետ - անք պակասած մարդկային ուժին։ Բո - անոնք որոնք կը մերժէին աշխատել եւ կը բանտարկուէին, յետոյ կը տաղ - հրաչէկ երկաթով եւ վերջապէս կը վա - ւէին թաղաւորութեան սահմաններէն։

Հանրային գիտութեան եկամուտն օր - րուած ու վտարուած իրենց բնական - զաքէն, աղքատները կ'երթային միւս - շարագործներու շրջանակներուն, այսպ - սով օրէնքին կողմէ ստոյգ յանցապա - ներ նկատուելով։ 1348-ի ժանտախտ - ցոհները մեծ մասով դարձան այս շր - նակներու անձեր։

Ինչ որ կ'անդրադառնար ԺԴ. դարու մար

եւ յատկապէս Արտաշէսի մտքով - թեան։

Աւելի հին անգամ մըն է Մարիէթ Մու - տրեանը։ Դերեր ունեցած է Մ. Իշխանի եւ Ե. Օտեանի թատերգութիւններու մէջ. «Կը գնահատեմ, կ'ըսէ, Անահիտ - տիպարը. ուրախ եմ այս դերը ունենա - լով. ինք միակ կապն է ընտանիքին եւ «Կործանուած»ին միջեւ։ Համակիր է հ - րը, յարգանք ունի ու դուրդուրանք ան - հանդէպ. կը շարունակէ անոր գործը»։

Ուումբէն վերջին խօսք տալով կ'ըլ - Գէորգ Ասատուրեան - Ֆլորայի հօր - քը. լեզուանորի դերակատարը։ Կ'ըսէ թէ 1983-էն ի վեր «Դիմակ»ի մէկ անգամ - Գոհ է Ալեքանդրի դերը ունեցած ըլլա - լով. կը բաժնէ Ալեքանդրի տեսակցու - րը։

Զրոյցը կը շարունակուի առհասարակ - խումբին աշխատութեան, յաջորդ - նակաւորելու չափանիշներու մասին. «Կ'ը - սկսեմք տոմսակ ծախել, անմիջապէս Ե - հարցնէին թէ «խնդալի՞ք է» կ'ըսէ Յ. Սիւրմէլեան. աւելի դժուար է յաջող - րուի գործով մը. մեր նպատակը պիտի - ըլլայ խորհրդածելու մղել. սակայն այդ - կամ այն արդիւնքով ալ, մեզի համար - հանգրուան մըն է այս մէկը, մեր աշխ - տութեան ճամբուն վրայ»։

Մաղթելով որ աշխատութեան այդ - ճամբան չունենայ, միայն «խնդալի՞ք» փնտոող դիտողներ, յաջորդութիւն մար - թիւով կը ձգենք զիրենք իրենց տիպար - րուն անտեղութեան մէջ։

Ա. Թ.

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

Շուաք Միսաքեանի յիշատակին Տէր
Է. Տիկին Խաչիկ Քէօզլեքեան 1000 Ֆ. կը
նուիրեն Միսիթարեան Վարժարաններու
Միջազգային Կոմիտէին (ի նպատակով
Ղազարի) Է. 100 Ֆ. «Յառաջ»ին :
(Ստանալ «Յառաջ»ին) :

THEATRE ARMENIEN

Salle Rossini
Hôtel de Ville — 6, rue Drouot — 75009
PARIS

T I M A G

La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne

présente

« GORDZANVADZE »

Pièce en quatre actes de CHIRVANZATE

Dimanche :

23 Février à 15h45 - levée du rideau à 16h

Lundi :

24 Février à 20h45 - levée du rideau à 21h

Pour tous renseignements: Tél:42-37-60-10

Ա Յ Ց

ՄԻՍԱԳ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

ՅՈՒՆԱՐԱՅԱՆԻ

Հովանաւորութեամբ՝

Պ. ԺԱՆ ԼՈՒԷՆ-Ի

(Ենթանախարար Նախքին Ռազմիկներու)

Կազմակերպութեամբ՝

ԱՆԱՔՈՒ ԵՒ ԻԻՖԵՎՐԻ

Ոգեկոչում՝

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ Է. Ընկերներուն նահատա-
կութեան 42-րդ տարելիցին, Կիրակի,
Փետրուար 23 :

Հաւաքավայր մէջք փոքր տը Շուաքի,
ուրիշ թափօրը կը մեկնի ժամը 10-45-ին :
Արարողութեան աւարտին՝ ճաշ, ժամը՝
13-ին, նախադասութեամբ՝ Ռուբէն Մե-
լիքի :

(Ֆրանսացի գրողներու ընկերակցութեան
բանաստեղծութեան Մեծ Մրցանակի
դափնեկիր)

Դափնեկիր Գառնի. Հայաստանի
Պետական մրցանակին ու անգամ Բարե-
կամակամիս Հովանաւորող Մարմինն :

Մասնակցութեամբ՝ Անաքի Է. Իմէվ-
րի ներկայացուցիչներ : Պ. Տարնո Սաֆի-
նի Է. Պ. Ալպէս Ուզուլիս :

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Métro : Courcelles

Այս ճաշը համակրանքի արտայայտու-
թիւն պիտի հանդիսանայ նաեւ 1984 Նո-
յեմբեր 25, Փէլէյի սրահի եղեռնափոր-
ձին Վերաւորում՝ Մ. Ասատուրեանին,
Մ. Դաւիթեանին ու Տէր Է. Տիկին Արիս-
եանին :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական
բաժին :

Վերապահում հեռաձայնելով . -

42 - 41 - 57 - 77 կամ 43 - 68 - 53 - 29

Ծախքի մասնակցութիւն 150 Ֆ. :

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵՄԱԼ

ՄԱՐՏ 9

ԴՊՐՈՑԱՍԵՐ ՏԻԿՆԱՆՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

×

Յրահանաչ Կապույտ Խաչի, Առնուվիլ -
Սարէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պա-
րահանգէպը՝ Մարտ 22-ին :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Մարտի 11-ը բոլոր կազմակերպութիւննե-
րէն կը խնդրուի նկատի առնել Մարտ 16
Է. 23 թուականները՝ գրաւում օրեր
Գարուն Մանկանց երգչախումբի կողմէ :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935

Irma fourrures

SUR MESURE

— REPARATIONS —

TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ
վերաբերան վառահեղով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՁԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1000 ՄԵՆԿ

Նախադասութեամբ՝

ԳԻՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ-Ի

Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ

Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենաբնակ կեդրոնականցներու ողջոյնը կը փոխանցէ
Փրաք. ՏԻՐԱՆ ՔՐՄՈՑԵԱՆ

Կը բանախօսէ

Փրաք. ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԵՕԼԵԱՆ

(Միացեալ - Նահանգներէն)

Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Տ Ա Կ Ա Ն Յ Ա Յ Տ Ա Գ Ի Ր

Սարգիս Պօղոսեան (արտասանութիւն), Ստեփան Ակերտ (սանթուր),
Եղսօ (երգ), «Ախթամար» (պարախումբ) :

— Միջոցներու մասնակցութիւն 50 Ֆրանք —

Տոմսերու համար դիմել՝

SEVAN-TRAITEUR 4, rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart
CABINET TERZYIAN 21, rue Lamartine, 75009 Paris
HAY DISC 35, rue Lamartine, 75009 Paris

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

Հ Ո Գ Ե Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, կեդրոնականի ող-
բացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու Է.
վարժարանին սատարողներու յիշատակին :

ՓԱՐԻԶ

Ս. ԵՌԱՆԱՆԷՍ-ՄԱՐՏԻՑ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահօր հետեւեալ Կիրակի օրը -
րուն, Պատարագէն անմիջապէս առաջ
ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ Արեւազա-
յի ժամերգութիւն կը կատարուի . -

Կիրակի, Փետրուար 16, Արտաքա-
նի Կիրակիին :

Կիրակի, Փետրուար 23, Անտակի Կի-
րակիին :

Կիրակի, Մարտ 2, Տնտեսի Կիրակիին
Կիրակի, Մարտ 9, Դատարի Կիր-

ակիին :

Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան Կիր-

ակիին :

INAUGURATION
DU MÉMORIAL ARMÉNIEN
DE MONTPELLIER

Dimanche 16 Février

9 h — MESSE DE REQUIEM (Basilique Notre-Dame-des-Tables, à 100m du
Mémorial), concélébrée par les évêques de l'église arménienne apos-
tolique, Mgr Kud Naccachian (Paris), Mgr Hagop Vartanian (Mar-
seille), Mgr Norvan Zakarian (Lyon), en présence des représentants
des communautés arménienne catholique et évangélique, et de Mon-
sieur le Chanoine Charles Chazottes.

Chants liturgiques par la Chorale Sahak-Mesrop, sous la direction de
Kh. Yilmazian

11 h — INAUGURATION DU MÉMORIAL, place de l'Esplanade, en présence
de Madame Méliné Manouchian, de Monsieur Georges Frêche, Député-
Maire de la Ville de Montpellier, et de délégations d'Anciens Combat-
tants et d'associations patriotiques.

Discours ; bénédictions par les prélats arméniens et par Monseigneur
Louis Boffet, évêque de Montpellier ; dépôt de gerbes.

13 h — RÉCEPTION à l'Hôtel de Ville et repas arménien (réservation au
siège d'«ARMÉNIE VIVANTE», 7 av. de Toulouse 34000 Montpellier)

ARMENIE 1986

Tous nos départs sont effectués jusqu'à Moscou sur les vols réguliers d'AIR
FRANCE et nos groupes sont encadrés par des accompagnateurs qualifiés et
dévoués.

Au départ de Paris et de Lyon

Au départ de Marseille

D E P A R T

R E T O U R

D E P A R T

R E T O U R

28 MARS

06 AVRIL

19 AVRIL

02 MAI

18 AVRIL

02 MAI

10 MAI

23 MAI

08 MAI

19 MAI

07 JUIN

20 JUIN

23 MAI

06 JUIN

28 JUIN

11 JUILLET

27 JUIN

11 JUILLET

12 JUILLET

25 JUILLET

11 JUILLET

25 JUILLET

02 AOUT

15 AOUT

01 AOUT

15 AOUT

16 AOUT

29 AOUT

15 AOUT

29 AOUT

30 AOUT

12 SEPTEMBRE

29 AOUT

12 SEPTEMBRE

13 SEPTEMBRE

26 SEPTEMBRE

12 SEPTEMBRE

26 SEPTEMBRE

04 OCTOBRE

17 OCTOBRE

03 OCTOBRE

17 OCTOBRE

27 DECEMBRE

09 JANVIER 87

07 NOVEMBRE

21 NOVEMBRE

26 DECEMBRE

09 JANVIER 87

— Nous sommes en mesure d'organiser vos voyages individuels avec avion,
hôtel, accueil et transfert pour un séjour maximum de 15 jours.

— Tarif aérien très avantageux sur les dates de nos groupes ou en individuel
de 1 à 4 semaines, pour tout détenteur d'un visa d'invitation (certificat d'héber-
gement).

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ 1000 ՄԵՆԱԿԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

SOUS LE PATRONAGE DES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
VOYAGE EN ARMENIE

du 18 Avril au 02 Mai

POUR LA COMMEMORATION DU CENTENAIRE DU LYCEE GUETRONAGAN
A EREVAN

Lic. A. 1037

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOIRS

31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Jacques CHELEKIAN
VOCA TOURS

10, ave. du Prado
13006 MARSEILLE
Tél. 91 - 37 - 58 - 58

AIR FRANCE

INTOURIST

Intourist

AEROFLOT

4

AF

ՕՐՈՒԱՆ ԻՕՍԲԸ

ԳԻՐՔԸ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԵՆՔ

Վերջին երկու տարիներուն Հայ Դատը, զիւսնադիտական գետնի վրայ, եւ ի մասնաւորի ցեղասպանութեան ճանաչման համար, արժանազորեց նկատելի յաջողութիւններ:

1984 Յունուար 7-ին, Վիեննի մէջ, Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Ֆրանսուա Միթերան ճանչցաւ հայկական ցեղասպանութիւնը յայտարարելով՝ «Կարելի չէ զննել հետքը ցեղասպանութեան որ ձեզ հարուածեց: Պէտք է որ ատիկա արձանագրուի մարդոց յիշողութեան մէջ»: 1984 Ապրիլ 13-էն 16, Փարիզ (Սոսսոն), ժողովուրդներու Մինյուն Դատարանին առջեւ եկաւ Հայերու ցեղասպանութիւնը՝ դատարանին վճիռը եղաւ՝ «Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութիւնը ցեղասպանութեան յանցանքի տակ է: Հայկական ցեղասպանութիւնը է նաեւ միջազգային ռմիք մը, որու պատասխանատուութիւնը պէտք է ստանձնէ Թուրք կառավարութիւնը: ՄԱԿ-ը եւ իր անդամները այդ նմանաշուք պահանջելու իրաւունքի մէջ են»: 1985 Օգոստոս 29-ին, Ժնև, ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ենթախմբային մարմինը վաւերացուց Ռեյթինգի տեղեկագիրը որուն 24-րդ յօդուածը կը հաստատէ թէ «Անուագն մէկ եւ համանաբար մէկուիկէ միլիոն Հայեր սպանուած կամ դէպի սպանոց առաջնորդուած են, Օսմանեան կայսրութեան մէջ, ինչ որ ցեղասպանութիւն կրնայ նկատուիլ»:

Ուրեք կամ չորս տարիներէ հետո՝ հետեւեալն են ահաբեկչական կարգ մը արարքներու, որոնք սկզբնական շրջանին տակաւրար ծառայեցին հայկական հարցին, ցեղասպանութեան այժմեականացման եւ ծանօթացման:

Այս բոլորին դիմաց Թուրքիան կը մընայ իսկ եւ ուժգնօրէն կը հակադդէ, պետական միջոցներով, իւրաքանչիւր երկրի կամ միջազգային կազմակերպութեանց մօտ:

Ահաբեկչութիւնը, սակայն, որքան ցընցիլ արարք մը ըլլայ, մանաւանդ երբ արեւմտեան հոգեւոր ու մտաւորութիւնը իր վրայ կեդրոնացնէ, չի կրնար տեսնուիլ ըլլալ: Հանրապետական մըն է միայն պատարագական պայքարի մը մէջ: Կան ալ միջոցներ որոնք ժամանակին մէջ եւ տեսական կերպով կը խանդարեն: Այդ միջոցներէն ամէնէն ազդուն՝ դերքն է:

Ժողովուրդներու Մինյուն Դատարանը տեսնեց երեք օր: Հեռախօսի, ձայնասփիւն, մամուլ՝ արձագանգեցին, Թուրքերը հակադդեցին եւ քանի մը օր յետոյ ամէն ինչ լռեց: Այժմեականութիւնը անողորմ է: Եթէ այդ կարեւոր դէպքը չարտահանուի իրեն մը չունենար հատորի մը հրատարակութեամբ՝ «Լուսիններ Ոճիւր», այսօր արդէն մոռցուած էր, որովհետեւ մարդոց, այսինքն հանրային կարծիքի, յիշողութիւնը կարճ է:

Ուստի՝ դերքը կարեւոր քաղաքական զէնք մըն է, մանաւանդ մեզի համար որ Պետութիւն չենք: 1975-էն 1985, լոյս տեսան պատմական բնոյթ կրող գիրքեր, Բարձրագոյնութիւններ, վէպեր, փաստաթուղթերու հաւաքածոներ, տեղեկագիրքեր, յօդուածներ: Այս արշաւը պէտք է շարունակուի, առաւել թափով, որովհետեւ դերք տեսական է, գիրքը հաւաքական յիշողութիւն է որուն դէմ լափող այժմեականութիւնը անցոր է:

Գիրքը գործածենք որպէս քաղաքական զէնք, տարածենք զայն որպէսզի եւ գիւտնադատական աշխատանքները, եւ ահաբեկչական արարքները, ինչո՞ւն է, ունենան իրենց շարունակութիւնը ժամանակին մէջ:

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐՄԷՆ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ, նախկին նախագահ հանրային շինութեանց ընկերութեան մը, նոր նախագահն է Միսիսեան - Նահանգներու Ազատութեան արձանին վերանորոգման յանձնարարութիւն եւ Քրիստիանի նախագահ՝ Իսթեքայի պաշտօնադրումէն ետք:

«ՊՐԱՒԱ» ՈՐԻՏ. Միութեան կուսակցական պաշտօնակցութիւնը արձագանգ հանդիսացած է այն խոչընդոտներուն, որոնք կը ցցուին Կորաթիոյ դժած քաղաքական զիծի կիրարկման առջեւ եւ կոչ իսկ կ'ընէ «Հիմնական մարքայորոժման մը» կուսակցական մեքենային մէջ: Մասը վերջին վրայ դնելով, «Պրաւա» կը դրէ թէ կուսակցական անդամակցութիւնը շատ յաճախ մէկ դրդապատճառ ունի՝ առանձնաշնորհներ ձեռք ձգել, ինչ որ «անհեթեթութիւն մըն է» քանի որ կոնսակցութիւնը «ընդհանրական վաճառատուն» մը չէ, ուր ձեռք կը ձգուի ինչ որ անմատչելի է հասարակ մահկանացուն: Շահագործումներու կարգին, «Պրաւա» կը նշէ՝ «յատուկ վաճառատուները, յատուկ պիւֆէները, յատուկ հիւանդանոցները» վերապահուած ընտրանիին: Թող կուսակցական ալ իրենց ամէն մարդու պէս պոչ բռնէ, սովորական խառնութի մը առջեւ, կը դրէ ընթերցող մը. պոչերը վերցնելու միակ միջոցն է: «Պրաւա» կը յիշատակէ նաեւ Ուրեքիստանի երկու պատասխանատուներ, որոնք իրենց գրքարանը կը չփոխէին Պետութեան գրքարանը: Երբեք անհրաժեշտ էր հարց տալ, հաւանաբար չի իշխեցնելու համար Սթալինեան շրջանը...:

ՍՈՒՐԻՈՅ «Յառաջդիմական Ազգ. Ճակատ», հինգ կուսակցութիւններու համախմբում, որ Սուրիոյ իշխանութեան գլուխն է Պաասի ղեկավարութեան ներքեւ, յաղթած է երեսփոխանական ընտրութիւններուն, որոնք տեղի ունեցած են շարժում սկիզբը:

ԶԱՐԱՆՍԿԻ արդէն իսկ ոգեկոչած է լեռնադրոշներուն համար, իր երկար գողցութեան խորհրդային արգելափակման կայանին մէջ: Կը խոստովանի թէ չարչարանքի չէ ենթարկուած (Ֆիզիքական իմաստով), բայց կը պատմէ որ պատիժի խուցի մը մէջ մնացած է 130 օր, առանց կարենալ քնանալու կամ շնորհելու: Իրեն համար հոգեբանական չարչարանքն է ամէնէն անհանգուրժելի ու կուտայ վերջին օրինակը՝ երբ կը մօտենար կամուրջին, որ կը բաժնէ խորհրդային գոտին ամերիկեան գոտիէն (Պերլին), Ռուսերը ժողովրդ եւ իր անձնական բոլոր առարկաները, մէջն ըլլալով կնոջը նուիրուած երաժիշտ Սադմոսազիք մը: Զինքին վրայ պառկել է, մերթելով... ազատութիւնը: Ի վերջի Ռուսերը տեղի տուեր են եւ վերադարձուցեր Սադմոսները: Ի դէպ, Սթալինի օրերուն մանաւանդ, եւ հաւանաբար ցայսօր, միլիոնաւորներ մեռան ու կը մեռնին: Գուլագներու մէջ, ստանց սաղմոս միակ արտասանելու կարելիութիւն ունենալու:

ԶԱՏԻ մէջ, կուսակցական վերական եւ Ֆրանսայի Պաշտպանութեան նախարարը, անմիջապէս Ն՝ ձամենա մեկնեցաւ: Կառավարութիւնը որոշեց նաեւ արագացնել

զէնքերու առաքումը: Անգամ մը եւս, լիբիական ուժերը յարձակման անցան, կարմիր գոտիէն անդին, ուր որ իրաւունք չունին:

ՃԵՄԱՅԻԼ հարցազրոյց մը տուած է «Մանտ» թղթակիցին, ուր կը յայտնէ նաեւ թէ հրաժարելու միտք չունի եւ պատկերով մը կը բացատրէ. - «Եթէ, ձեռք բնակարան մը տաքցուած չէ եւ կը մսիք, ամէն ինչ չէք քանդել, ջուրը ման փայտի վերածելու համար»: Կ'ուզէ որ զատուութիւն ըլլայ պահանջութեան եւ խաղաղութեան միջեւ: Մեր փնտռած իսկական խաղաղութիւնը, կ'ըսէ Լիբա - նախի նախագահը, կրնայ հիմնուած ըլլալ միայն ազատութեան արտայայտուած ազգային գիտակցութեան մը վրայ»:

ԹՈՒՐԻՔԻՈՅ մէջ վերջերս «անբարոյ» կամ «վրան - բաց» հրատարակութիւններու դէմ ստեղծուած շարժումը կը ծաւալի օրէ օր: Դատական իշխանութիւնները դատ բացին երկու նորադոյն ամսաթիւեր - թերու, «Փլէյմէն» ու «Փլէյպոյ» ղէմ, որոնց համար կ'ըսուի թէ բարոյականի դէմ հրատարակութիւններ կ'ընեն լուսանկարներ կը հրատարակեն: Դատարանը - թիւնը կը պնդէ թէ «Փլէյպոյ» թուրքիոյ մէջ հրատարակուող օրինակը մեծ տարբերութիւն մը չունի նոյն թերթին արտասահմանի մէջ հրատարակուած օրինակէն, հակառակ որ այդ թերթին մուտքը արդիւրուած է թուրքեր: Մասնադէպները տեղեկագիր տուած են որ «Փլէյպոյ»-ի մէջ հրատարակուած կարգ մը յօդուածներ եւ լուսանկարներ առնուած են դուրսինէ - ընէ, իսկ էջադրութիւնը եւ ամէն ինչ ծալք աստիճան կը յիշեցնէ դուրս հրատարակուած «Փլէյպոյ»-ը: Այս պատճառաւ այս երկու ամսադրոշներուն հրատարակութեան տնօրէններուն դէմ մինչեւ մէկ տարի բանտարկութիւն պահանջուեցաւ դատարանութեան կողմէ: Միւս կողմէ դատարանութիւնը կրկին հաւաքելու որոշում արձակած է «Նօքթա» շարժաթերթին դէմ, որ իր վերջին երկու թիւերով զգայացունց հրատարակութիւններ կ'ընէ թուրքիոյ մէջ կիրարկուած տանջանքներու մասին, հիմնուելով ոստիկանի մը խոստովանութիւններուն վրայ: Շարժաթերթին անցեալ թիւը հաւաքուած էր հրապարակէն, վերջին թիւն ալ հաւաքուեցաւ: Թերթին հրատարակելի - ներունը դէմ ալ դատ բացուեցաւ, Պետութեան պահանջութեան ուժերը նախատեսելու ու գանոնք խաղաղութիւնը ամբաստանութեամբ: Տարօրինակ դէպք մըն ալ պատահեցաւ Գրքէն-Գրքի մէջ, ուր անբարոյ հրատարակութիւններ հաւաքելու պատրուակին տակ, պահանջութեան պաշտօնակաները հաւաքեցին ինչ պաշտօնաթերթ ու թերթ որ գտան թերթավաճառներու մօտ:

ՍՈՒՐԻՔ ՎԱՂԻՆՏԻՆՈՍԸ (Վալանթին) սերահաններու սօնն է (Փետրուար 14), որովհետեւ Գ. դարու խաղաղի այս եւ պիսիոպոսին Թերնիի մէջ, Հոռոմի եւ Ասիոյ միջեւ, ամենամեծ երջանկութիւնը ծաղկեց բաշխել էր իր տան առջեւին անցնող տղոց եւ աղջիկներուն: Բոլոր երիտասարդներուն, ըրիտոնայ, հեթնոս, միաժմիտ թէ համարձակ, ի նշան խաղաղութեան եւ եղբայրութեան: Չար - չարուած Դիոկղետիանոս կայսեր օրով, սիրոյ եւ բարեկամութեան այս առաքելով, սրբացուած է եւ դարձած սիրողներու սուրբ: Իրականին մէջ, երեք Վալանթին կայ, որոնք այս ախտոսին կը յուսնան, միւս երկուքն ալ չարաբարուած են գլխահատուած են, Գ. դարուն Կոստանի օրով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԵՐՏԻՉ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7 - 10)

«ՀԱԶԱՐԱՆ ԲԼՈՒԼ»Ը
ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

ՈՐԻՏ. Միութեան նկարիչներու Միութեան ցուցահանդէսներու դահլիճին մէջ բացուած է «Որհնորդային Միութեան ժողովուրդներու հէքեաթները նկարիչներու աչքերով» ցուցահանդէսը: Ներկայացուած են խորհրդային հանրապետութիւններու նկարիչներու 250 նկարազարդումներ, որոնք տեղ գտած են ճափոնեցի լոյս տեսած «ՍՍՀՄ ժողովուրդներու հէքեաթները» հինգ հատորոց աշխատութեան մէջ: Հաւաքածոն պատրաստած է Ռադուգա («Միաժան») հրատարակչական, ճափոնական «Միջոցակուսեի» հրատարակչական եւ առեւտրական ձեռնար - կութեան պատուէրով: Ցուցահանդէսին մաս կազմած են նաեւ երեւանցի նկարիչ՝ Փելիք Գրիգորեանի «Հազարան բլուր» հայկական ժողովրդական հէքեաթի 11 նկարազարդումները:

ՍԱՐԳԻՍ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ԿՏԱՆԵՐԸ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆԱՐԱՐԱԶԻՆ
ՄԷՋ

Աճառթայի հին հնդկական քարայրներու տաճարներու որմնանկարներու պատճէնները, զորս նկարած է Սարգիս Խաչատուրեան, իրենց հանդրուանը գտած են Հայաստանի պետական պատկերասրահահին մէջ: Նկարիչին փափաքին համաձայն, իր այրին՝ Վալա Խաչատուրեան, այդ կտաւները նուիրած էր Հայաստանի: Սարգիս Խաչատուրեան (1886 - 1947) իր կեանքին մեծ մասը անցուցած է ճամբորդելով արեւմուտքի եւ արեւելքի երկիրները: Երբեք է նաեւ Որհնորդային Միութիւն: Բ. Աշխարհամարտի նախօրեակին նկարիչը քանի մը տարի՝ Հնդկաստանի ժայռափոր տակ կտաւներ մէջ, դժուար պայմաններու տակ կտաւներու վրայ փոխադրած է հին որմնանկարներու դարձանահը - ռաշ եւ հարուստ աշխարհը: Հեռուոր անցեալի ժայռանկարներու հմայքը մի - լիոնաւոր մարդոց հասցնելու ձգտումը յաջողութեամբ պատկուած է. զանոնք պատկերացնող կտաւներու ցուցահան - դէսը յետագային հիացումով դիտուած է Հնդկաստանի եւ այլ երկիրներու պալատներու մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՎԱԴԵՄԻԱՅԻ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ
ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մոսկուայի հեռախօսիլը պատկերա - սրված է «Գիտութիւնը եւ կեանքը» հաղորդումը, նուիրուած Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի նուաճումներուն: Ցուցադրուած են Գիտա - հետազոտական հիմնարկներու նշանակալից յաջողութիւնները: Հանդէս եկած է Հայաստանի ակադեմիայի նախագահ Վիկտոր Համբարձումեան:

«GEO»

«ՈՋՆԻ»-ի ԷՋԵՐԵՆ

MÉMOIRE D'UN PAYS EFFACÉ

ՀԱՅՐ ՈՋՆԻՆ ՀՐԱԽԻՐԵՑ ՀՈՐԻՋՈՆԻՆ

Ինչպէս արագացած հանդիսացած էինք Փետրուար 5-ի մեր թիւով, «Ժէօ» ամսա-
թերթը Փետրուարի իր թիւին մէջ հրա-
տարակամ է պատկերագրող յօդուած
մը».

«Mémoire d'un pays effacé»

Խորագրով, ստորագրուած Գլոս Մու-
թափեանի կողմէ: Ան Հայաստանէն ան-
ցած է Արեւմտեան - Հայաստան:

Ստորեւ մասեր այդ գրութեան:

×

Թրքական սահմանը անցնելով կը յա-
ռաջանանք, ամէն ոք լուռ է: Վարը, կը
հոսի Ախուրեանը, որուն աջ ափը աւել-
րակներու ուղիւն մըն է: Տաճարներ,
պալատներ, պարիսպներ: Ահա թէ ինչ
մնացած է այսօր, հազարամէկ եկեղեցի-
ներով Անիէն, միջնադարեան բարդա-
ւած թաղամասերուն մը մայրաքաղաք -
քէն:

ԺԱ. դարուն զբաւուած Բիւզանդացի-
ներու կողմէ, յետոյ Սելճուքեան թուր-
քերու արշաւանքին ենթարկուած, Անիի
գոյութեան վերակէտը կ'ըլլան մոնղոլ-
եան յարձակումներ ու երկրաշարժեր:
Քանի որ տարի առաջ նոյն վայրերը կ'աշ-
ցելի թուրք զինուորի մը բնակարան-
ութեամբ, ան կ'առաջնորդէր Փրանսացի
զբօնաշրջիկներու խումբ մը ու կը յաջո-
ղէր պատմականը բնել այս քաղաքին
առանց անգամ մը իսկ յիշելու «հայ»
բառը: Հետաքրքրութեամբ հարցում
ուղղեցի՝ ան բոլորովին կ'անգիտանար
այս ժողովուրդը, անոր անցեալը, անոր
մշակոյթը: Սակայն հակառակ այս բոլո-
րին հայ ժողովուրդը այս հողերուն վրայ
սպարած էր երկու հազարամեակ, մինչեւ
1915-ի ճակատագրական թուականը: Իսկ
Թուրքերու գոյութիւնը այս հողերուն վը-
րայ հազարամեակի մը անցեալ ունի:
1461-ին Սուլթան Մէհմէտ Բ., Կ. Պոլսոյ
մէջ կը հիմնէ Հայոց պատրիարքարան
մը:

Այսօր, Էջմիածնի մէջ, եկեղեցիին՝ հայ-
կական ինքնութեան եւ մշակութիւնի դը-
լիսուոր հիմնարկութիւնը - ո՛չ օրթո-
տոքս, ոչ կաթոլիկէ, - կը մնայ շատ հին
ժողովուրդի մը կենդանի խորհրդանշը:
Յետոյ ԺԹ. դարու վերջնաւորութեան յե-
զափոխական շարժումներ, երբ դաւառ-
ներու մէջ ժողովուրդը կը ծառանար ճըն-
շումներու եւ կեդեքումներու դէմ, ինչ
որ պատճառ կ'ըլլար առաջին կոտորած -
ներուն: 1895 եւ 1896-ի ջարդերուն կը
սպաննուէին 300 հազար Հայեր եւ 1914 -
1918-ի Աշխարհամարտը ցանկալի առիթը
կուտար վերջացնելու այս հարցը: Աւելի
քան մէկ միլիոն Հայերու բնաջնջումով
այս տարրը կը դադրէր: Երկու - Թուրքե-
րու Վապուր կեդրոնական Ասիոյ միա-
ցրնող Մեծ Թուրքիոյ մը երազին խոչըն-
դոտ դատաւի: Երկու - Թուրքերու պար-
տութենէն ետք երբ դաշնակից ուժերը կը
զբաւեն Թուրքիան, ցեղասպանութենէն
վերապրողներ կը վերադառնան իրենց
զիւղերն ու քաղաքները: Յաղթական Պե-
տութիւնները թէեւ կը մշակեն անկախ ու
զերիշխան հայկական Պետութեան մը ծը-
րարքը, որոշելով նոյնիսկ անոր սահ-
մանները, սակայն միջազգային դիւանա-
գիտութեան շահերը կը պահանջեն որ նա-
խընտրութիւնը տրուի Մուսաֆա Գէ-
մալի՝ Թուրքիոյ ապագայ պետին: Հա-
յերու համար այլեւ ուրիշ կարելիութիւն
չկար. բնորոշութիւն՝ մահու եւ արտոյի
միջեւ:

Հետզհետէ բացի Կ. Պոլսէն, հանրա-
պետական Թուրքիան կը պարպուի Հայե-
րէ: Կը պարպուի յատկապէս Կարուն
ու Արտասան: Պոլսէն դուրս ոչ ոք այսօր
կը յիշէ, կ'ուզէ յիշել թէ մինչեւ 1915 ա-
րեւելեան Անատոլիոյ մէջ սպարած էր ամ-
բողջ ժողովուրդ մը: Ի. դարու առաջին
ցեղասպանութեամբ անհետացած էր 2500
տարուան պատմութիւն մը: Վերապրող -
ներով ստեղծուած Սփիւռք մըն այլ բնոյ
ամբողջ յետուն տարի:

Ա. աշխարհամարտէն առաջ Թուրքիոյ
մէջ կ'ապրէին շուրջ 2 միլիոն Հայեր,
մինչ այսօր, Կ. Պոլսոյ՝ Արեւմտեան - Հա-
յաստանի մասաւորականութեան աւանդա-
կան այս մայրաքաղաքին մէջ կ'ապրին
50 հազար Հայեր միայն: Անոնք կը ձե-

ւացնեն յաւ համարկուած փոքրամասնու-
թիւն մը. ունին եկեղեցիներ, երկու օրա-
թերթ, պատրիարք մը: Իրենց յարաբե-
րական հանգստութիւնը կը հատուցանեն
թուրք ազգասիրութեան ու Անկարայի
Վատագով յաճախակի արտայայտութիւն-
ներով: 1985 Սեպտեմբերին Պոլսոյ Պա-
րիարքը շրջապտոյտ մը կատարեց Անա-
տոլիոյ մէջ. հովուական այցելութիւն մը
չէր ատիկա: Արեւելեան - Թուրքիոյ մէջ
այլեւս հայ չէ մնացած. հովիւը հոն այլ-
եւս հօտ չունի: Անոնք որ սա կամ նա ձե-
ւով վերապրած ու մնացած են հոն, ոչ
իսկ կը յիշեն թէ ով են, ինչ է իրենց
ծագումը:

Կը բարձրանանք դէպի արեւելք, Օր-
տուի մէջ կը տեսնենք հայկական եկեղե-
ցի մը, վերածուած՝ բանտի: Երբեմն խա-
նութիւն մը մէջ զիպուածով դառնուած պը-
ղընձեայ հին պնակ մը, ողորմելի
վկայ մը կը հանդիսանայ նախկին դոյու-
թիւններու: Հայաստանի մէջ, որ ունի
մէկ տասներորդը միայն պատմական հո-
ղամասին, յուշարձանները կանգուն են
իրենց բովանդակ չբեկութեամբ: Հոս,
լուսազոյն պարագային կը ծառայեն որ-
պէս մզկիթ, կամ յաճախ որպէս յարգա-
նոց, եթէ բոլորովին կործանած չեն:
Անիի հիւսիսակողմը՝ Արգիւնան մէկ օրի-
նակն է կործանած սրբարաններու: Ժ.
դարու վերջնաւորութեան հոն պատրիար-
քարան մը կար, վաթսուանակա թուա-
կաններու լուսանկարներուն մէջ եկեղեց-
ւոյ մը մէկ պատը կը տեսնուի. իսկ
1977-ին միայն քարեր գտած էի հոն: Կա-
մաւոր կործանում, խնամքի կամաւոր
չդոյութիւն: Ախուրեանի ճորը աւե-
րակներու իրական թանգարան մըն է այ-
սօր: Ի՞նչ եղած են Խճկոնքի եկեղեցիներ-
ը, որոնց դառնուած շրջանը մինչեւ յի-
սուանական թուականները արգելով դօտի
հօշակուած էր: Սղերդցի երեսասարդի
մը հանդիպեցայ, որուն մայրենի լեզուն
քրտերէն էր. ան թանկազին առաջնորդ
մը եղաւ, զիս տանելու համար մինչեւ
Չէնկէլլի, ուր, բաւեցաւ թէ յարաբերա-
բար լաւ վիճակի մէջ էր եկեղեցին: Իր
քրտախօս ըլլալը մեծ դիւրութիւն կ'ըն-
ծայէր քրտաբնակ այդ շրջանին մէջ: Տե-
ղեկացանք թէ եկեղեցին որպէս շտեմա-
րան կը գործածուէր ու յաճախ փակ կը
մնար: Գիւղացիներ յիշեց նաեւ թէ հոն
կ'ապրէր էրմէնի կուռած անձ մը:

Յօթնամասուննոց մարդ մըն էր, որ
քրտերէնով բոլոր կը պատմութիւնը: Ա.
աշխարհամարտի սկիզբին, գերմանեւ -
թուրք դաշնակցութեան վաղորդային
ոռուական բանակը կը յառաջանայ մին-
չեւ Էրզրում եւ Վան, ուր Հայեր դի-
մադրած էին թրքական յարձակումնե-
րու: Սակայն Թուրքերու նահանջին հետ
խուճապահար հայ բնաւորները, ինչպէս
իր ծնողքը, հետեւեցաւ նահանջող բա-
նակին: Մտացողը բնաջնջուեցաւ, բացի
քրտական զիւղեր սպասանած սակա-
ւածի պատանիներէ. անոնցմէ մէկն էր
այդ էրմէնին: Սակայն անոնց համար
այլեւս յաւիտենապէս կարուած էր հայ-
կական արժանաւորութիւնը: Սա -
տիկ եղաւ Վանի պատերազմը Հայերու
եւ Թուրքերու միջեւ. ծառայեց որպէս
սկզբնական յետազգայ ցեղասպանութեան
ու պատրուակ մը՝ Հայերը ներկայացնե-
լու որպէս արեւմտեան յարձակողներ:
Քաղաքը Հայաստանի կեդրոնն էր. երեք
հազար տարի եղաւ Արարատեան թաղա-
ւորութեան մայրաքաղաքը: Միշտ իր
զբաղի երկիրներուն արշաւանքին սպա-
նալիքին ենթակայ Հայաստան դարերու
ընթացքին կրցած է պահել իր մշակու-
թեային ինքնութիւնը շնորհիւ Ե. դարուն
հնարուած 38 տառերով իւրաքանչիւ այ-
բուրենի մը: Գրեթէ հարիւր տարի ա-
ռաջ քրիստոնէութեան դարձը, արիւնով
պարտադրուած, քանդած, ոչնչացուցած
է հարուստ անցեալ մը:

Թ. դարուն Բիւզանդական կայսրու-
թեան յանկարծակի անկումը ու արար
խալիֆայութիւններ առիթ կուտան հայ-
կական թաղաւորութիւններու վերա-
յայտնութեան. անոնցմէ յատկապէս եր-
կուք կ'ըլլան ամէնէն կարեւորները: Անի
եւ Վան. թէեւ կ'ըլլան նաեւ իրարու կա-
տաղի մրցակից:

Այսօր Վանէն կը մնայ հսկայ քաղա-

ծիծաղեցնելու աւելի դժուար է քան
տխրեցնելը:

Հեշտ է ամբողջ կեանքում տխրեցնել
մարդկանց, դժուար է դռնէ մի ժամ ա-
նընդհատ ծիծաղեցնել: Դա, իրօք ամե-
նաբուժիչ դեղն է, իսկ ով կարողանում
է, արժանի է խրախուսանքի:

Այդպիսին է Հրանդ Ղազարեանը՝ հան-
րաճանաչ Հորիզոնը, որի երգիծական նո-
վելները (իր գրած եւ կատարած) ուրախ
ծիծաղ են առաջացնում ցանկացած դահ-
լիւմով, Հրանդ Ղազարեանը (բայց ոչ՝
Հորիզոնը) սովորել է գեղարուեստ - Թա-
տերական հիմնարկում, հայկական ման-
կավարժական հիմնարկում, ապա զգա-
լով որ դարձեւ քիչ են՝ աւարտել է Մոս-
կուայի Գորկու անուան գրականութեան
հիմնարկը: Հեղինակ է բանաստեղծական

կոյտ մը, որպէս թէ քաղաքը հսկայ
հարթիչներով տափարակի մը վերած -
ւած ըլլար: Վանի բերդը բարձունքէն
յայտնուածը հեռուոր անցեալի մը կա -
րօտալի ոգեկոչումը չէ, այլ ուղղակի
վերյիշումը ցեղասպանութեան նախաքա-
ղաքին: Այլ լիճին ափը անապատ մըն է,
կարծես բնութիւնը վճռակամ է անհի-
րենկալ մնալու: Հիւսիսակողմը կը բարձ-
րանայ Սիւրանը որ Հայերու երկրորդ
սրբազան լեռն է Արարատէն ետք: Լիճին
հարաւային ափին միջնադարեան կրօ-
նական ճարտարապետութեան գոհար մը,
Ժ. դարու սկիզբէն կառուցուած Ախթա-
մարի եկեղեցին: Անիի աւերակներուն հետ
ան միակն է որ տեղ գրաւած է գրօսա -
չըրջական պաշտօնական շրջապտոյտնե-
րուն յայտագրին մէջ: Ոչ մէկ յիշատա-
կութիւն զայն կառուցանող ժողովուրդին
մասին: Թրքական զբօնաշրջիկութեան գը-
րաւանակի գրքոյի մէջ կը կարգանք.
«Վանայ լճի մէկ կողմին վրայ կը բարձ-
րանայ Աթուամարի Ս. Սաչ եկեղեցին
(Թրքացուած է Ախթաւար անունը ու վե-
րածուած աթուամարի, ինչ որ կը նշա-
նակէ «Սպիտակ երակ»), որուն արտաքին
պատերը հարուստ են քանդակներով»:
Վանայ լճին արեւմտեան կողմը կը բարձ-
րանան Սասնոյ լեռները: Խորհրդանշիչ
դարձած անուն մը: Սասունցի Դաւիթ Թ.
դարուն հերոսական պայքար կը մղէ
Ապստան Ուլիֆաջին դրքերուն դէմ
ու բերանացի աւանդալէպերով, կը դառ-
նայ առասպելական հերոս մը: Շրջանը
երկար դարեր վիճաբար է Օսմանեան
արշաւանքներուն եւ դրացի քրտը ցեղա-
խումբերու սոսնձութիւններուն:

Սասուն իր ինքնիշխան հանգամանք
պահած է մինչեւ ԺԹ. դարու վերջը:
1915-ին 30 հազար թուրք զինուորներ կը
յարձակին 60-000 հայ բնակչութեան վը-
րայ, որոնց երեք քառորդը կը բնաջնջը -
ւին. մնացեալը կը փախչին դէպի ներկայ
Հայաստան: Աւելի արեւմուտք, Տիւրք -
պաղըն է, որ կը տիրապետէ Տիւրքիին:
Ամերիկեան ինտուրգական խաբիսին մը
չուքին տակ թուրք - քրտը թշնամական
միջնորդան է որ կը զգացուի նոյնիսկ օ-
տար այցելուի մը կողմէ: Այս քաղաքին
մէջ կը գտնուի Անատոլիոյ մէջ պաշտա-
մունքի բաց մնացած հայկական երեք
եկեղեցիներէն մին: Անշուք կառուց մըն
է, բակի մը խորը, որ շրջապատուած է
քանի մը տուններով ուր տասնեակ մը հայ
բնաւորներ կ'ապրին: Երբեմն Պոլսէն
քահանայ մը կուգայ հոն պատարագելու:
Քաղաքը՝ յունական Ամիթն է զոր Հա-
յերը կոչած են Տիգրանակերտ, «Տիգրան
Բ. կողմէ կառուցուած»:
Անոր շրջա-
նին, Ք. Ա. Ա. դարուն Հռոմ դէպի ա-
րեւելք կատարած իր յարձակումներուն
ընթացքին կը բախի Անիթաղէն ի վեր
իր ամէնէն սուկալի թշնամիին՝ Միհր-
դատին, Պոնտացիներու տիրակալին:
Տիգրան փեսան է Միհրդատին. իր սահ-
մանները ծաւալած է մինչեւ Կիլիկիոյ
ափերը. Հռոմ չի կրնար հանդուրժել նը-
ման զբաղի մը ու յարձակումի կ'անցնի:
Պոմպէյոս Ք. Ա. 66-ին կը պարտադրէ
Հայոց «արքայից արքան» հպատակելու:

(Մնացեալը յաջորդով)

ժողովածուներ: Մի խօսքով՝ զբաղե-
մարդ է: Նրա մասին լաւ են խօսել փա-
րագեանը, Զարեանը, Քոչարը, Վահագ-
նին, Շիրազը, Ոգնին եւ ուրիշներ:
Բայց, ցուօք, նրա միաժամ հերոս
Հորիզոնը, իր մակարդակով յանա-
չփութում հեղինակի հետ (որովհետեւ
հեղինակը ճիշդ է մտնում կերպով
մէջ):

Երկրորդ՝ մի բեմադրիչ կամ ձեռ-
չկայ, որ նրա երգիծանքը փոքր լի-
շտիկ, ինչպէս անում են ուրիշ հայա-
պետութիւններում: Չէ՞ որ երգիծանք
արժանի է գրական վերաբերմունքի: Հա-
րակա՞ն վերաբերմունքի:
Դրանից էլ երկնով Հայր Ոգնին հրա-
րեց Հորիզոնին:

×

- Ուզում եմ հարցազրոյց վարել, -
ուղարկեց Ոգնին:

- Վարելը լաւ է, պատասխանեց Հոր-
զոնը, - նայած՝ ինչ էք ցանկում եւ հը-
մելու: Հիմա որոշ շրջաններում շատ վե-
րում են, շատ ցանում, բայց քիչ են հը-
մում: Մի խօսքով՝ բերան մի բացե՛ք...
Յիշում է՞ք՝ բժիշկը Հորիզոնին ասում
«Բացե՛ք բերան», իսկ Հորիզոնը պա-
տասխանում է. «Ձեմ ուզում բացել է՞ք
բացե՛մ՝ չա՛ր բան կ'ստան...»:

- Է՛, հիմա՛ ասէ՛ք, - խնդրեց Ոգնին,
օրինակ, երբուանից սկսեցիք Հորիզո-
նից եւ ինչու՞:

- Տխուր էի, որոշեցի ինքս ինձ ուր
խաջնել, ուստի հնարեցի զանազան
արձալի պատմութիւններ: Ուրիշներ
պատմեցին, նրանք էլ ուրախացան: Ա-
յստում էի հրատարակութիւնում: Ա-
յստանքից յետոյ խնդում էին մի երեւ-
րան պատմել, եւ մարդիկ տուն էին գը-
նում ուրախ ու թարմացած: Սկզբում
ընչէլ էի սփոփել ինձ, բայց տեսայ
պէտք եմ նաեւ ուրիշներին... Յե-
անուն դուստ՝ Հորիզոն:

- Որը բոլորովին հորիզոն չունի, -
ասց Ոգնին:

- Հէնց դա՛ էլ ծիծաղելի է, - ասաց
Հորիզոնը, - գոթանշին անունն էլ դը-
մաքաւաքաւա:

- Այդ մէկը լրիւ համապատասխան
է... Իսկ կնոջ անունը Աք-մաֆթա,
որը ընտանիքում ջղային միջնորդ
ստեղծում:

- Աւելի շատ՝ Հորիզոն է ջղային միջ-
նորդ ստեղծում՝ իր յետաճաց արքայ-
ներով, հարեցողութեամբ, կրիւնքով
Մի խօսքով՝ Հորիզոնը դարձաւ յայտնի
մարդ: Սկսեցին տարբեր հիմնարկներ
կանչել, ծիծաղել: Նոյն իսկ՝ հիւսիսե-
նոցներէց Հորիզոնին լաւ էին հորիզ-
նական գիրք ընդունած: Բայց մի անգը-
շատ ծիծաղելուց՝ հիւսիսեցիք մի ք-
նիս վերակապերը կորսուեցին... Հիմ-
թիւնները խուսափում են վերահա-
ւածներէ մօտ հրաւիրել: Իսկ ընդհան-
րապէս՝ շատ հիւսիսեցիկ նամակներով
նորահալարութիւն են յայտնում Հորիզ-
նին՝ իրենց բուժելու համար:

- Ասում են՝ մի գործարանում արտա-
նան էլ էք «Հորիզոնը եւ տրեքթորը»,
յառաջ ելոյթի ժամանակ գործարան
տնօրէնը հեռացել է դահլիճից:

- Ցաօք՝ որոշ մարդիկ կատակ չեն հա-
կանում: Ոմանք էլ կարծում են, թէ հա-
յայն իրենք իրաւունք ունեն ըննադա-
լու: Իսկ ընդհանրապէս ուրախանում են
որ դահլիճը ուրախանում է:

- Եղե՛ք ի մարդ որ չի ուրախացել:
- Մէկին տեսայ: Բոլորը ծիծաղում էին
նա տխուր էր: Վերջում հարցին պա-
ճառը: «Ախր, ձեր պատմածներէ մէկ
տեղի շատ ողբերգութիւն կայ...»:
Ինչու՞: Յատկապէս նրան դուր էին եկել
Հորիզոնի երկտողներէց երկուսը.
«Ինչ, բա՛ է դուք գողանալը, թողե՛ք
քիչ էլ մենք գողանանք...»: Օրինակ՝
տողը տնօրէնին դուր չէր եկել:

- Ասում են թէ յետադուրս նրան
ուղ քաջեցին: Ինչու՞:

- Որպէսզի նստած տեղը մաքրեն...
- Ինչու՞ էք մարդու ետեւից խօսում:
- Երեսը տեսնո՞ւմ ենք որ դիմացից
սենք:

- Հորիզոնի երեխաների մասին մտա-
ցե՛ք, որ բոլորովին ուսման ծառա-
նեն:

- Առաւօտեան բան ուտո՞ւմ են, որ
բաւեն:

- Ասում են՝ լաւ կին ունե՞ք՝ ասո՞ր
խօսո՞ղ:

- Բայց ոչ՝ լողդ:
- Ձեր կնոջ հետ չէ՞ք ձանձրանում լող-
անքով:

Fonds A.R.A.M

բաղեւում, Հորիզոն: - Հօ միայն մէկին չէ՞նք բամբասում որ ծանօթանանք: - Չէ՞ք վախենում կնոջը քննադատե-
լուց: - Մի անգամ հարցրի. «Ինչո՞ւ ես յօն-
քերդ պոկում», պատասխանեց. «Որ չա-
սին՝ աչքիդ վերեւ յօնք կայ»: -
- Ձի՞ վերադարձուի: -
- Ոչ, ես եմ ընտելացել իրեն: -
- Բայց, ասում են, քննադատ է դար -
ծել: -
- Ախր, որ ճիշդը խօսենք՝ ինձ հետ
խօսի խօսի...
- Որ այդպէս է, պատասխանեցէ՛ք՝ ձեր
կիրք լաւ ետեւ - թափել գետի: -
- Այո, ինչ ետեւ է՝ թափում ենք: -
- Ասում են՝ գեղեցիկ ձեռքեր ունի: -
- Բայց ձեռքից ոչինչ չի գալիս: -
- Ինչպէս էք անում որ ձեր ընտանի-
քում խաղաղութիւն է: -
- Խորքը իրար հետ խոսի ենք...
- Երեւում է՝ ձեր գլխով շատ բաներ
են անել:

- Իհ, մէջն ի՞նչ կայ...
- Ինչո՞ւ էք ձեր կնոջ անունը անրդ-
հատ հորովում: -
- Որովհետեւ ինձ չի խոսարհում: -
- Դուք եսաւէ՛ք էք, Հորիզոն: -
- Անցել եմ ինքնասպասարկման: -
- Ինչո՞ւ ինքնասպասարկման: -
- Տարօրինակութիւններս վերջացան: -
- Երեւում է՝ ձեր սեփական քննադատը
չունէք: -
- Ես դէմ եմ՝ մասնաւոր սեփականու-
թեանը: -
- Լսել եմ՝ շատ ճիշդ ընդօրինակում
էք Շիրազի ձայնը եւ ո՞՞՞ր: Ձէ՞ր ներա-
նում: -

- Ասել է. «Եղ Հորիզոնին ասէ՛ք իմ ո-
ճով չխօսէ, քննադատները իրեն էլ կը
հալածեն...»:
- Պարզում է՝ ձեզ լաւ չէք ճանաչում: -
- Վախենում եմ՝ հիասթափուել...
- Ձեր կիրք վաղուց է ձեզնից հիաս -
թափուել, Հորիզոն: Յիշո՞ւմ էք՝ մի
անգամ խոստովանել է. «Մէկ - մէկ ու-
ղում եմ սիրտս հանեմ - տամ Հորիզո-
նին, բայց ախր սիրտ չի թողել էդ ան-
սիրտ հարբեցողը»: Ձի՞ լինի չխմէք: -
- Իսկ ի՞նչ խմեմ, - զարմացաւ Հորի -
զոնը: -

- Ձո՛ւր խմէք, ի՞նչ խմէք, - զայրա-
ցաւ Ողնին, - ջուրը խմի՛՛՛ք չի՞: -
- Ջուրը ջուր է, խմի՛՛՛ք, խմի՛՛՛ք, - կըր-
կին զարմացաւ Հորիզոնը, - յետոյ մեր
չնքում եւ մեր բնակարանում ջուր
չկայ, ուստի արագ ենք խմում...

X

Այստեղ Ողնին մատը կծեց եւ արագ
աւարտեց հարցադրոյցը:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԵՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ հոգաբար-
ձութիւնը կը կազմակերպէ, երբեմն - եր-
բեմն, հաւաքական ճաշ մը: Այս անգամ
հաւաքույթը զուգարկայեցաւ Բարեկեն-
դանի Կիրակիին: Շուրջ ութսուն հո-
գիններ՝ որոնց մէջ չըմանին հոգեւոր դա-
սը, տեղ բռնեցին, Փետրուար 9-ին, ազ-
գային տան սրահին մէջ՝ որուն լաւ կըլ-
լայ եթէ անունը մը տրուի, հին կամ նոր
բարեբարի մը անունը:

Շնորհիւ հոգաբարձութեան ատենա-
պետ, հանգիստավար՝ Պ. Գապարաճեանի
համոզիչ եւ սրամիտ հրաւերներուն, զի-
րաւ գտնուեցան երգիչներ ու արտասա -
նողներ եւ ցերեկայինը անցաւ ուրախ մթն-
նոյրտի մը մէջ: Կը սպասուէր ինչ հոգա-
բարձութեան անդամները ու տիկինները,
անթերի:

Նորվան Եպիսկոպոս եւ Պ. Գապարա-
ճեան բացատրեցին այս հաւաքույթ -
ճաշերու կազմակերպութեան նպատա-
կը: Կը յուսացուի որ անոնք ըլլան, յետ-
այոորիկ գոնէ ամառային: Նպատակը
հասոյթի աղբիւր մը բանալ չէ, այլ՝ միա-
սին բերել հայրենակիցներ եւ ապրեցնել
զանոնք, մէկ քանի ժամ հայ հաւաքա -
կանութեան մը մէջ՝ ուր միայն խօսուի
եւ երգուի հայերէն:

Քաջակերելի ձեռնարկ մը՝ որուն յա-
րատեւ յաջողութիւնը յուսալի է, մա-
նաւանդ որ որոշուած է այնպէս մը բնել
որ ճաշադիրք միշտ մատչելի ըլլայ
թէ՛ երիտասարդներու եւ թէ՛ նուազ
երիտասարդներու:

X

ՍԱՐԳԻՍ ԶԵՍԻԼԷՔՃԵԱՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ

Հայու վայել ջանասիրութեամբ, երի-
տասարդ մը, Սարգիս Զէօմէլքճեան որուն
ծնողքը կը բնակի Վիֆորանչ, կը փորձէ
տեղ մը գրաւել Լիոնի թատերական կազ-
մակերպութիւններուն (Փրանսական)
շարքին մէջ: Այդ կազմակերպութիւնն -
րը, կէս արհեստավարժ, կէս «սիրող»,
տասնեակէ մը աւելի են: Ոմանք կ'աշ-
խատին նեղ միջոցներով պղտիկ սրահ-
ներու մէջ: Պարագան այդ է Սարգիս
Զէօմէլքճեանի համար՝ որ ունի իր
խումբը՝ Փրամի Աքթը՝ անունին տակ:

Այն մէջ վիրաւոր, զօրավարը կը պահան-
ջէ պատիւի վերահաստատում եւ կ'ու-
րանայ նոյն իրաւունքը փոքրին, տկարին,
տաղանթաւարին: Կը խօսի իր ազատու-
թեան անունով, մինչ՝ նախադասութիւն-
ներու դարձածքով, ուրիշի անկախու-
թիւնը կը դարձնեն առաձգական, հապի-
տի երգիծանք կամ կ'անտեսեն ամբողջ -
ընթացքը:

Հմուտ ու զարգացած այս բոլոր խօ-
սողներն ալ՝ հպարտի զրամի զօրու-
թեան, ուժգնութեան կառնած իրենց քա-
ղաքական ցանկութեան, կը զառնային
միշտ նոյն առանցքի շուրջ, անդիտա -
նալով ուրիշի երաւունքն ու անկախու-
թեան ձգտումը: Ինչո՞վ կը տարբերէին
անոնք այսօրուան իրենց ապօրէն դատ-
ւողներէն: Առաջին զեղծարարներն ու
խաղաղարները իրենք չէին միթէ, երբ
անտեսելով հեռուորն ու տկար ձայն ու-
նեցողը, աւագակը կը դարձնեն զո՛հ, կո-
զուպտաւոր՝ զոյ, ստեղծելով անիրա-
կան ու խռնաշփոթ մթնոլորտ եւ ձեռք
ձգումը անարի պէս, արդարութիւնը կը
բաժնեն զաւարկիւններու միջեւ, երբ ան
պէտք է բաժնուէր համահասարակ բո-
լորին: Լրագրողներու այս իշխանութիւ-
նը, հաւատարմը բուն իշխանութեան
միահնչան՝ տրամադրութեանց, չի՛ հան-
դուծեր «զոյի» ու անմեղին թղթածը -
բարի անյգիւղութեան, զբաղան ճարտա-
րութեամբ ու մտածումներու կազապա-
րով կեղծիքը կը հասցնէ ճշմարտութեան
եզրեր, որուն դէմ պայքարելու անզօրը

Անցեալ տարի զրամէ էինք հոս իր մէկ
հեղինակութեան մասին՝ որուն անունն
էր «Աւրիլ» եւ որ կ'ողակոչէր Հայերու
կրած ցեղասպանութիւնը: Այս անգամ
իր մէկ նոր ստեղծագործութիւնը «Լէ
Սիկալ» որեւէ առնչութիւն չունի հայ-
կականութեան հետ:

Զէօմէլքճեան «Լէ Սիկալ»ը խաղաց ե-
րեք ընկերներով: Յունուար 20-էն մինչեւ
Փետրուար 8, ճաշարանի մը յետնասրա-
հին մէջ՝ որ յաճախ լեցուն էր, եօթանա-
սուն հոգի առ առաւելին:

Սրամատութիւններով հարուստ, ընկե-
րային հակաբանութիւններով ծանրա-
բեռնած տրամախօսութիւններու եւ մե-
նախօսութիւններու շարք մը՝ որ տեղի
կ'ունենայ աղբանոցի մը մէջ՝ բնականու-
ղին է երկու բախտէ զրկուածներու, մին
կրտայայ: Վրայ կը հասնի կառքի աք-
կածէ մը ազատած մանկամարդուհի
մը՝ ան հարուստ, բայց, անկասկած՝
ապերջանիկ:

Պատմութիւնը, եթէ պատմութիւն մը
կայ, - մեզի մնաց անհասկնալի եւ
անկապ - լոկ պատմութիւն մըն է արտա -
յայտելու, յաճախ պոռալու, ճշմարտու -
թիւններ, հեղինակին ճշմարտութիւնն -
րը:

Նկատեցինք որ Զէօմէլքճեանի խումբը
ունի իր խանդավառ համակիրները, ու-
սանդուկան շրջանակներու մէջ մա-
նաւանդ, ինչ որ անշուշտ, շատ քաջալե-
րական է երիտասարդ արուեստագէտին
համար՝ որ բնականաբար զլիսաւոր դե-
րակատարն է «Լէ Սիկալ»ին: Անկասկած
Սարգիս Զէօմէլքճեան պիտի շարունակէ
իր բեմադրական պրպտումները եւ պիտի
յոռաջորդէ: Այդ կը մաղթենք իրեն:

X

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Արշակ Զամալեան Մշակոյթի
Տան գրականութեան դասախօսութիւն-
ները ընդմիջուած էին շուրջ տարիէ մը
ի վեր: Շաբաթ վերաբացուեցաւ Շաբաթ,
Փետրուար 8-ին, դասախօսն էր Պ. Գրի-
գոր Պրլետան: Նիւթը՝ Նահապետ Քու-
շակ:

Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան ուն-
կինդիւններուն մէջն էր եւ նօթեր առաւ,
ինչպէս միւսները: Միւսները՝ մեծ մա-
սամը իզական սեռէն: Շուրջ 25 հոգի
ընդամենը, ինչ որ արհամարհանքի թիւ
մը չէ, եթէ նկատի ունենանք նիւթը եւ
եթէ չմոռնանք որ ներկայներուն մեծաւ
մասնութիւնը սովորութիւն չունի հայե -
րէնով արտայայտուելու առօրեայ խօսակ-
ցութեան մէջ ու եկած է հայ միջնադար-
եան գրականութեան տեղեկանալու:

Դասախօսը մերթ ֆրանսերէն բացատ-
րութիւններով, մերթ հայերէն ընթեր -

ուրիշ միջոց չի՛ դառնար, եթէ ոչ ապօրի-
նութեանց պատասխանել ապօրինու -
թեամբ: Զարմանալի չէ, որ բողոքները
կը մնան անուժ, «ձայն բարբառոյ յանա-
պատի»:

Տեղեմակ, թէեւ ուզած էր մնալ հասա-
րակ ունկնդիր, պարզ ներկայութիւն մը,
բայց ներքին ձայնի կան, պարկեշտու-
թեան ու խղճմտանքի ձայնի, զորս կա-
րելի չէ բացատրել համարի լուսթեամբ
եւ արտայայտած էր մտածումները, ո-
րոնց յաջորդեց Որոշուած կօշիկի ձայ-
ններուն նմանող աղմուկ եւ յետոյ՝ քը-
ւէրկուեցան կտորիկ, հրամայական,
վճռական բանաձեւեր:

Քանի մը անուշախ լրագրողներ, «հա-
շի մարքելու» մտադրութեամբ, մօտե-
ցած էին «խոսովարար»ին:

- Ո՞ր անարդարութեան մասին է ձեր
խօսքը, - հարցուց չնքալ թրիպիւն:

- Օրինակ, ուրիշներու կարգին, Հայու
դէմ կատարուած անարդարութիւնը, -
պատկանանք Տեղեմակ եւ մերթելով ու-
րիշ հարցումներ, աւելցուց, - թերթերով
ուղղեցէ՛ք ձեր հարցումները:

«Լիպիթախիւն»ի իր բարեկամը առաջ-
նորդեց զինք Պուլլաւա Առաւի: Պատրաս-
տեց քիլիֆուր եւ, ինքն ալ տասը տարե -
կան դարձած, խառնուեցաւ եղեգեաննե-
րու մանկական խաղերուն:

X

Տիկին Եղեգեան չի՛ նմանիր այն կիներ-
ուն, որոնք տնային հոգերու մէջ կը

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ՊԵՅՐՈՂՈՒԻ Ս. Երրորդութիւն եկե -
ղեցւոյ մէջ, Յունուար 26-ին, ողբկոչ-
ւած է Պէզաղեան վարժարանի հիմնադիր
եւ մանկավարժ Պօղոս Պէզաղեան: Պա-
տարագած եւ քարոզած է Շահան Եպիս-
կոպոս Սվաճեան, անդադառնալով Պէ -
զաղեանի գործին: Յաւարտ պատարագի
տրուած է ճաշ մը: Բացումը կատարած
է Կարօ Թէրզեան: «Առողիկ» երգչա -
խումբին առեւնապետը՝ Միքէ Զընկըր-
եան, կարդացած է տեղեկագիր մը: Շա-
հան Եպիսկոպոս զրուստած է երգչա -
խումբին աշխատանքները եւ շնորհաւո-
րած զայն՝ իր ՏԷ-րդ տարեդարձին
առթիւ:

X

ՊԵՅՐՈՂՈՒԹԻ մէջ, Յունուար 16-ին, իր
մահականացուն կնքած է «Զարթօնք»ի տը-
պարանի պատասխանատուն՝ Յովհաննէս
Զաքարեան: Ծնած էր 1932-ին՝ Ալեքսան-
տրէթ: Տակաւին պատանի՝ փոխադրը -
ւելով Հալէպ, գրաւարութիւն ըրած է
«Սուրիա» թերթի տպարանին մէջ: Ապա
անցած է Պէյրութ, միացած «Զարթօն-
ք»ի տպարանին անձնակազմին, նոյն ա-
տեն մտնելով Ռ.Ա.Կ.ի շարքերը: 1970 -
ական թուականներուն աշխատած է նաեւ
«Այդ», «Լը Սուար», «Արարատ» թեր-
թերու եւ անհատական տպարաններու
մէջ, իսկ 1980-ին վերադառնալով «Զար-
թօնք»ի՝ ստանձնած էր տպարանի պա -
տասխանատուի պաշտօնը:

Զուճներով յաջողեցաւ հետաքրքրել ներ-
կաները շուրջ երեք ժամ:

Մենք ալ, ուրիշ ծանօթութիւններու
հետ, սորվեցանք նաեւ թէ «ծօ» բառը
զոր մինչեւ այդ կը նկատէինք օտար եւ
քիչ շատ նախատական բացառանշուն
մը, այնքան ալ ապականելի բառ մը չէ
ընկերութեան մէջ: Հայերէն է, հինուց
գործածուած մեքսիկական լեզուին մէջ:
Մտած է նոյնիսկ բանաստեղծութեան
մէջ: Նահապետ Քուշակ (16-րդ դար) կը
գործածէ զայն: Իրաւ է որ Քուշակ կը
գործածէ նաեւ քաղում օտար բառեր՝ ո-
րոնք տուն - տեղ ըրած էին միջնադար -
եան հայերէնին մէջ:

Տէսինի յառաջիկայ դասախօսու-
թիւնը որոշուած է Մարտ 15-ին համար:
Գոնէ հիմակուհիմա: Նիւթ պիտի ունե-
նայ Սայաթ - Նովայի ստեղծագործու -
թիւնները:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

մոռնան իրենց անհատական խնամքը,
կը կորսնցնեն կնոջական ամէն վայել -
չութիւն եւ գնչուի վիճակէ դուրս կու-
ղան միայն, երբ այցելութիւն պիտի տան
բարեկամի մը:

Պոյսոյ ծանօթ գերդաստանի մը շառա-
ւիղէն, անոր անցեալ փառքի անկումին
մէջ իսկ հպարտ կին, Աղանի կ'ապրի
ծնողքէն փոխանցուած եւրոպական քաղ-
քենիութեան հայկականութիւնը: Տունի
եւ երախաներու մատակարարութիւնը
յանձնած սպասուհի, առօրեայ զբաղումն
է երեսունեւութ տարեկան կինը փոխա-
կերպել տասնեւութ տարեկան աղջկան:
Իր ամէնէն յարգի առարկան է հայելին,
ուր կը ցոլայ իր պատկերը. կը սիրէ այդ
պատկերը եւ կը հիանայ անոր: Իր վեր-
ձինով, մանեակներով ու մատանիներով
ալ աւելի կը գեղեցկացնէ զայն ու հիա-
ցած կ'երթայ դէպի հեռաձայն, հեռա -
ձայնած ըլլալու հաճոյքին համար: Ան -
շուշտ կը սիրէ զաւակներն ու ամուսինը,
բայց կընա՞յ միթէ զանոնք սիրել, ա-
ռանց ինքզինքը սիրելու: Ինք չի՛ ցուցա-
բերեր միայն վրի եւ մատներու հարու-
ստութիւնը, սլացիկ եւ չքնաղ մարմինը, այլ
զրօշակի պէս կը պարզէ իր զաւակներն
ու ամուսինը իրեն սեփական յաղթա -
նակ:

(Շաբ. 3)

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆՉՈՎ

Դրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈՎԼԵԱՆ

Հիւլէն անգամ իր ճառագայթներու
առկ պահող հեռատեսիլի ընդունիչները
կը դառնային մէկ անկիւնէ միւսը, որ
իրենց պատկերէն չխուսափին ո՛չ մէկ բո-
ղոք ու ամբաստանութիւն, բարկութեան
ո՛չ մէկ կնճիճ, քրտինքի ո՛չ մէկ կաթիլ,
խօսքի ո՛չ մէկ շեշտ:

ՄԱԿի դահլիճէն աւելի պատկառաղու,
ՄԱԿէն աւելի զօրաւոր ու վճռական,
Փայէ տը Շայօն դարձած էր միջազգա-
յին կրկէս, ուր սուսերամարտիկը՝ դա-
զանի բացալայնութեան հասակ ցցած,
սուր կը ճօճէր օդին մէջ՝ հերոսաբար,
փրփրեալ, սպառնական:

Տեղեմակ կը լսէր ու կը խոկար: Իրա-
ւունք կուտար. իրաւունք կը զլանար: Հա-
մաձայն էր ու անհամաձայնութիւնը ա-
ւելի՛ խոր: Դէպքերու մէկ երեսը պար -
զող միակողմանի տեսողութեամբ, մա-
մուլի ամէնօրեայ արձագանքներ: Իր ե-

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէքիեան եւ զաւակները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Սուլթան Ստեփանեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Նշան Այսապիրեանին եւ զաւակներուն, ընկեր՝ Ստեփան Ստեփանեանի կսկծալի մահուն առթիւ, եւ փոխան ծաղկեփունջի 250 Ֆ. կը նուիրեն իր սիրած «Յառաջ» թարգմանման համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԱԿԻ

Հայ Արիներու Միութեան նախկին սկաուտները կոզրան իրենց պետին՝ Գուրգէն Մեծատուրեանի նուիրեալ կնոջ՝ ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ կսկծալի մահը եւ անոր յիշատակին 6400 Ֆ. կը նուիրեն Հայ Արիներու Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՈՐՀԱԿԱԼԻ

Դպրոցատէր Տիկնանց վարժարանի խորամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Պ. Պորճախեան Ա. 800, Տէր եւ Տիկին Գարրիէլ Մոմճեան՝ Ամանորի առթիւ 1000 Ֆ., Տիկին Լ. Քահվէճեան 1000, Պ. Արշամ Պեհապիրեան, մօր՝ Մելիմի Պեհապիրեանի կսկծալի մահուն առթիւ 350, նոյն առթիւ՝ Տիկին Լէօնիկ Սարաճեան 500 Ֆ., Տիկին Թադէոսեան 300, Պ. Ժան - Ժաք Աւետեան 100, Տիկին Աթմաճեան 50 Ֆ., Պ. Ժորժ Եղգուպեան 150 Ֆ., Ա. Բ. (Լիոնէն) Ամանորի առթիւ 2000 Ֆ.:

ՇՈՐՀԱԿԱԼԻ

ՄԱՐՏԻՅԷ. - Վասպուրականի Հայրէ - նակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Պատեան իր թոռնիկի մկրտութեան առթիւ՝ 100, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Շալճեան իրենց եղբոր՝ Տափաշ Շալճեանի մահուն քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ 200 Ֆ., Այրի Տիկին Օֆիկ Հազարոթեանի մահուն առթիւ՝ իր զաւակները Ժան - Ժաք եւ Ռիշար Գրիգորեան 500, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Պարէճեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աւետեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Միրաբեան 100, Պ. Միսաք Աւետեան 50, Տիկին Սիրուն Եղիշեան (Ամերիկա) 25 տոլար:

«ՅԱՐԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՋԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒՐԵՆ ՎԱՐՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻ

ՃԵՏՏԱ. - Հրայր Սարգիսեան 4000 Ֆ.:
ՔՈԼՈՄՊ. - Արտաւազդ Էթէճէճեան 500 Ֆ.:
ԻՍԻ. - Նշան Միքայէլեան 300 Ֆ.:
ՓԱՐԻԶ. - Տիկին Ա. Պուտաքեան 300 Ֆրանք:
ԼԻՈՆ. - Տիգրան Զէքիեան 500 Ֆ.:

×

ԼԱՅՐԷԹ. - Տէր եւ Տիկին Սահակ խաչատուրեան Շաւարշ եւ Տիգրանի Միսաքեանի յիշատակին 200 Ֆ.:

le CENTRE D'ETUDES, de DOCUMENTATION et d'INFORMATIONS ARMÉNIENNES
« C. E. D. I. A. »
et la
«MAISON DE LA CULTURE ARMÉNIENNE D'ALFORTVILLE»
seront heureux de vous accueillir
du MERCREDI 19 FEVRIER
au DIMANCHE 23 FEVRIER inclus
de 10 heures à 19 heures

à

EXPOLANGUES
Grand Palais - stand no. B33
avenue Winston Churchill — Paris 8^e

Soirée d'inauguration Mardi 18 Février
de 18 heures 30 à 21 heures
et nocturne Jeudi 20 Février
jusqu'à 21 heures

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԿՈՒՋՈՒԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին համար կ'ուզուի տնօրէն մը որ կատարելապէս ծանօթ ըլլայ Հայերէն եւ Քրեաներէն լեզուներուն: Միութեան կանգնի փորձառութիւն ունենալը անհրաժեշտ է:

Թեկնածուներ պարտին իրենց դիմումագրերն ու կենսագրական տրեւակները՝
(curriculum vitae)
ուղարկել ամենաուշը մինչեւ Մարտ 31, հետեւեալ հասցէին. -

U.G.A.B.
Comité Régional de France
11, square Alboni, 75016 Paris

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ ԴԱՐՈՅԹ

ENSEMBLE DE MUSIQUE ARMÉNIENNE

Rouben HAROUTUNIAN - tar et chant
Virginia PATTIE chant
Aram KEROVPIYAN kanoun
Edmond ZARTARIAN dap

Concert au
CARREFOUR DE LA DIFFÉRENCE
1, passage du Bureau, 75011 Paris
LE 17 FÉVRIER, à 20 h 30
CHANTS DE SAYAT-NOVA

ՆԱՍՏԻ ՌԻՆԵՍԱԼ

ՄԱՐՏ 9
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԿԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹ

×

Ճրանասահայ Կապոյտ խաչի, Առնուվիլ - Սարսէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պարահանդէսը՝ Մարտ 22-ին:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՓԱՐԻԶ Ս. ԵՌԿԼԱՆՆԵՍ-ՄԱՐՏԻՅԷ

ԱՐ ԵՒ ԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Կիրակի օրը, ըստ Պատարագէն անմիջապէս առաջ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւազայ ժամերգութիւն կը կատարուի. -

Կիրակի, Փետրուար 16, Արտաքսան Կիրակիին:

Կիրակի, Փետրուար 23, Անառակի Կիրակիին:

Կիրակի, Մարտ 2, Տնտեսի Կիրակիին:

Կիրակի, Մարտ 9, Դատաւորի Կիրակիին:

Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան Կիրակիին:

×

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈՋ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԱՐՏԻՅԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԵՋ

Մեծ Պահքի մարտի 22-ը ըստ Պատարագէն Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Զորեքաբլի իրիկունները, ժամը 6-ին, Հսկումի խաչաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի Քարոյ ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կարգին. -

Զորեքաբլի, Փետրուար 19. - Քարոյիչ՝ Տ. ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԵՎԵՂԵՍԻԱՆ

Զորեքաբլի, Փետրուար 26. - Քարոյիչ՝ Տ. ԱՍՈՂԻԿ ԱԲՂԵ. ԱՐԻՍՏԱԿԵՍԵԱՆ

Զորեքաբլի, Մարտ 5. - Քարոյիչ՝ Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՔԶՆԵ. ԺԱՄԿՈՅԵԱՆ

Զորեքաբլի, Մարտ 12. - Քարոյիչ՝ Տ. ՂԵՒՈՆԴ ՔԶՆԵ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ

Զորեքաբլի, Մարտ 19. - Քարոյիչ՝ Տ. ԱԻԵՏԻՍ ՔԶՆԵ. ՊԱԼԳԵԱՆ

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie

— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril et Premier Mai en Arménie

— Du 19 Avril au 3 Mai 6.050 F

Arménie

— Du 10 au 24 Mai 6.780 F

(Nos prix comprennent — le transport aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et inscriptions:

PARIS

Madame CUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

L'ÉTAPE ARMÉNIENNE
au cœur de la Franche - Comté

AUBERGE
D'ARMENIE

63, Faubourg de Besançon - 25200 MONTBELIARD
Tél. : 81 - 94 - 93 - 74

ՅՈՒՐԵ ՄԱՄՈՒԼ

ՇԵՍՈՆ.

«ԹՈՒՐԻՔԻԱ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԱՍ ԶԻ ԿՐՆԱՐ ԿԱԶՄԵԼ»

ԱՐՆՈ.

«ՅՈՒՇԱՐԶԱՆՆԵՐԸ ԿԱՐԵՒՈՐ ԲԱՆԵՐ ԶԵՆ»

—X—
ՍՈՒՐԻԱ ԿԻԼԻԿԻԱՆ ԿՈՒԶԷ...

Ֆրանսայի նախկին նախարարը՝ Գլոստ Շեմս Պրիստի մեջ հակաթուրք արտաստալուքի մեջ ունեցած է, մինչ Անգալայի մեջ, ուրիշ Գլոստ մը, ան փրանսայի պաշտօնատար, տար - քեր լեզու կը գործածէ եւ որպէս նոր Մամա մը կը փորձէ սիրտն առնել թուրքերուն: Ըստ երեւոյթի, իրարմէ լար չուկն:

Գալով թուրքերուն, միայն Հայերէն չէ որ դժգոհ են, քանի ուրիշներ ալ կան՝ «Մեր հողերը» ըսող...:

—X—
«ՃՈՒՂՆՈՒՐԻՅԵԹ» - (Փետրուար 13) -

Եւրոպայի հասարակապետութեան Միջերկրական հարցերու պատասխանատու, Ֆրանսայի Արտաքին նախկին նախարարը Գլոստ Շեմսն ըսած է թէ անուշադրութեան հետեւանք է 1963-ին ստորագրուած այն համաձայնութիւնը որ առթիւ կուտայ թուրքիոյ օր մը լիազօր անդամ դառնալու, եւ թէ սա պահուս ինքզին առարկայ իսկ չի կրնար ըլլալ թուրքիոյ ամբողջական մասնակցութիւնը եւրոպայի հասարակապետութեան:

Շեմսն որ Պրիստի մէջ խօսած է Միջերկրականի եւ Միջին - Արեւելքի մասին, ըսած է թէ վերջերս շատ անբաւարար են թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութեան մարդին մէջ արձանագրուած զարգացումները:

Ան խօսելով նաեւ Կիպրոսի թուրք Հանրապետութեան մասին ըսած է. - «Մեզի համար Կիպրոսի մէջ թուրք իշխանութիւն կողմէն բան զոյգութիւն չունի: Տէնք - թալպէք է զիտնայ թէ իր առաջարկած պայմաններէն ոչ մէկը ընդունելի է եւրոպայի հասարակապետութեան կողմէ: Եթէ ինք նամակ մը զրկելու ըլլայ, անմիջապէս ետ կը զրկեմ»:

—X—
Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան խորհրդական՝ Գլոստ Արնո որ Անգարա կը գտնուէր պաշտօնական տեսակցութիւններ ունենալու համար, Փետրուար 12ին մեկնած է թուրքիայէն: Օդակայանին մէջ լրագրողներ իրեն հարցում ուղղած են «Ֆրանսայի մէջ հայկական նոր յուշարձան»ին վերաբերեալ. ան պատասխանելով ըսած է. «Երկար ժամանակ մը պատմութեան համար որուն բացումը կը կատարուի անկիւն մը, քանի մը հոգիի կողմէ, մենք մեզ չչափենք. այս մէկը նիւթ մըն է որ շատ չնչին ու անկարեւոր տեղ մը կը դրուէ մեր յարաբերութիւններուն մէջ: Թուրքիոյ հետ մեր հասարակաց շահերը շատ մեծ են. շատ կարեւոր նիւթեր կան որոնք պէտք է ջննդուին երկու երկրներուն կողմէ: Ինչպէս՝ քաղաքական, դիւտական, տնտեսական ու մշակութային զարգացումները...: Ասոնք բոլորը հարցեր են որոնք մօտէն կը շահագրգռեն ՅՏ միջինինքն երկու երկրները: Ողորդելով շահունք այն շրջանակներուն, որոնք կողմնակի խանգարել մեր յարաբերութիւնները»:

Արնո ըսած է նաեւ թէ Անգարայի իր շփոխներուն ընթացքին ընդհանուր առ-

մամբ ձեռք առնուած են ֆրանքիթուրք յարաբերութիւնները եւ թէ երկու կողմերն ալ համակարծիք են թէ այս յարաբերութիւններուն մէջ վերջերս բարելաւում մը արձանագրուած է:

—X—
«ԹԵՐԱՅԻՄԱՆ» - (Փետրուար 14) -

Յայտնի դարձած է բուն նպատակը Սուրիոյ. այն երկրին, որ թիկունք կը կանգնի արեւելեան եւ հարաւ - արեւելեան Անատոլիոյ մէջ անկախ Պետութեան մը երազը հետապնդող անջատողական, կուրճանորար ու համայնավար ուժերու, որ քարտէսներու մէջ Հաթայը կը ներկայացնէ որպէս իր մէկ քաղաքը: Սուրիոյ միջնակարգ վարժարաններուն աշխարհագրութեան դասաւորութիւնն մէջ տեղ կը դրուեն հետեւեալ զբոսիչ արտայայտութիւնները. - «Ատանա, Մէրսին, Ուրֆա, Մարաշ, Այնթապ, Մարաշին, Հաքքեարի եւ Տիարպէշի արաբական շրջաններ են. այս քաղաքները բունարեւելեան մեղմէ: Այս պատճառով մենք պարտաւոր ենք հիմնելու Մեծ Սուրիան»:

Հասած տեղեկութիւններու համաձայն, Սուրիա՝ ահաբեկչական շարժումներու թիկունք կանգնելէ, անոնց նիւթական ու բարոյական նեցուկ ըլլալէ զատ, ձեռնարկած է նաեւ մտքեր պատրաստելու գործողութեան: Սուրիա պաշտօնավարող թուրք զինանազմ մը իր տեղեկագրին մէջ յեշտած է թէ Սուրիա մեծ դիւրու - թիւններ կ'ընծայէ արտասահմանի թուրք բանուորներուն եւ այն երիտասարդներուն որոնք Հաթայ ծնած են:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԻՕ ՍՈՍՐԻՍ, ինչպէս կ'անկալուէր («Յառաջ», Յունուար 28) Փորթուկալի Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ ձայներու 51,3%-ով ընդդէմ ալի թեկնածուին, որ առաջին շրջանին զուգար հասած էր, աւելի քան 47%-ը ստանալով ձայներուն: Առաջին ոչ - զինուորական նախագահն է, զոր Փորթուկալ ունի (60 տարիէ ի վեր: Սոարէս, իր այս ընտրութեամբ, նոր չունէ մը կուտայ ընկերակցական կուսակցութեան, որ բաւական տկարացած էր, ինչպէս ցոյց տուին երեսփոխանական ընտրութիւնները: Իր անձնական արժանիքներէն անդին, երկու ազգայնէր իրեն նպաստեցին, անկասկած, նախ Փաշիքմի ուրուականին սարսափը, սուր՝ համայնավար կարգապահ քուէարկութիւնը: (60 տարեկան, Մարիո Սոարէս, աւելի քան երեք ձախի պարագլուխն է:

Փիլիպպիններու Սեպ. Ժողովը, հրաւիր - հնազանդ իր տիրոջ, յայտարարեց թէ ընտրութիւններու յաղթականն է՝ Յերոնիմոս Մարկոս, որ ստացած կ'ըլլայ 10,8 միլիոն ձայն, մինչ Տիկին Արուիո մարկոս՝ 9,3 միլիոն: Այս վերջինը սակայն տեղի չի տար եւ Կիրակի օրուան զանգուածային ցոյցէ մը ետք, ընդհ. գործադուլի կողմէն: Ինչ որ նոր երեւոյթ մըն է, այն է որ Միացեալ - Նահանգներն ալ չեն վարանած զեղծարարութեան մասին խօսելու եւ զօրավիշ չկենալ իրենց սիրելի Մարկոսին: Թէեւ Ամերիկա միշտ նման «խաղեր» խաղացած է իր բարեկամներուն:

«ՅԱՌԱՋ» - (Հեռագրայն) -

Կիրակի, Փետրուար 16-ին, նախաձեռնութեամբ «Կենդանի Հայաստան» Միութեան, հանդիսարան բացումը կատարուեցաւ նահատակաց յուշարձանին, կանգնած քաղաքին կեդրոնը Էսփրանտ հանրային պարտէզին հրապարակը, ի ներկայութեան աւելի քան 500 հոգիի, եկած այլ քաղաքներէ, նոյնիսկ՝ այլ երկրներէ:

Ժամը 9-30-ին պատարագ մատուցուեցաւ տեղւոյն Նոթր տամ տը Թապլ մայր տաճարին մէջ: Պատարագեց Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան, շուրջ ունենալով Գարեգին Վրդ. Պէքեան եւ Շահան Բնյ. Տէտէան: Պատարագի երգեցողութիւնը կատարեց Սահակ - Մեսրոպ Երզնախումբը, զեկավարութեամբ՝ Սահակ Երզնախումբի: Օրուան պատգամը տուաւ Գիւտ Եպիսկոպոս Նազազեան, քարոզեց եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը. Հայր Շաղոթ:

Ժամը 12-ին կատարուեցաւ բացումը

ներկայութեամբ տեղական քաղաքական եւ եկեղեցական իշխանութեանց: Հոգեհանգստեան պաշտօնէն եւ ծաղիկապսակներու զետեղումէն ետք, խօսք առին տեղւոյն միութեան նախագահը՝ Ժան - Փոլ Թահմազեան, Միլիոն Մանուկեան եւ Մոնիփրէի երեսփոխան - քաղաքապետ՝ Ժորժ Ֆաէշ:

Ապա, ներկայ բազմութիւնը առաջնորդուեցաւ Հոթէլ - տը - Վիլի հիւրարար, ուր տեղի ունեցան ընդունելութիւն մը, ապա՝ ճաշ, որու ընթացքին խօսք առին Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան, «Յառաջ»ի աշխատակից՝ Կարօ Յովսէփեան: Հոս, խօսք առած է նաեւ ինքնակոչ (?) Թուրք մը:

Յիշատակելի, նոյնիսկ պատմական օր մը Մոնիփրէի հայ դադութիւն համար, քանի յուշարձանին վրայ կը յիշատակուի թուրքիոյ անունը:

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին թղթակցութեամբ:

մակերպութիւն»ն է, որ երեք հրեայ եւս առեւանգած է եւ յայտարարած թէ ըսպանիստ է 3-րդը, որպէս «ոճրագործ լըրտես»:

Լիբանանի ՆԱԽԱԳԱՀՔ Փարիզ հասաւ տեսնուելու համար Նախագահ Միթերանի հետ, օգտուելով Ֆրանսախօսութեան վեհաժողովէն, որու պիտի մասնակցի պատերազմութեան մը զլուխը: Վերսայլի մէջ է, որ կը բացուի ժողովը, ուր 42 Պետութիւններ ներկայացուցիչներ ունին, ընդհանրապէս պետական ղեկավար կամ նախարարապետ: Մեծ բացական է՝ Ալֆրէդ:

ԷՏՈՒԱՐ ՊԱՆԱՏԻՐ (ծագումով Հայ) իշխողն նախկին ընդհ. քարտուղարը, որ Շիրաքի խորհրդատուն է, համոզած է էՍ - Փէ - էՍ-ի նախագահը, որ հաւանի համակեցութեան: Ինք անխուսափելի կը նկատէ համակեցութիւնը եւ կը խորհի որ առիթ մըն է հաստատելու համար հիմնարկութեանց ամուր նկարագիրը: Եթէ համակեցութիւնը ձախողի, կ'ըսէ Պարտիւր, Սահմանադրութեան դէպի հիմնական փոփոխութեան կ'առաջնորդուինք:

ՇԻՐԱԿ լեզուական «համով» վրիպակի մը զոհ գնաց, Փոռ - տը Ֆրանս, երբ փոխանակ՝ «Հանրային օգնութեան իբրեւ նախագահ» ըսելու, «Հանրապետութեան իբրեւ նախագահ» ըսաւ, ինչ որ անհամբերութեան եւ ախորժակի բացայայտ արտայայտութիւններ են, թաքնուած ենթադրականութեան խորը: Միացեալը՝ Ֆրանսոյս կը մնայ վերլուծել...: Ինք արդէն «ճշդում» առնել, խոստովանեցաւ. - «Երբ Մատթիւիք եմ, ինքզինքս այնքան լաւ կը զգամ որ հեռուն կը տեսնեմ»:

ԻՐԱՆ - ԻՐԱԿ պատերազմը կը շարունակուի եւ պարսկական ուժերը Գուէլթի դուռները հասած են: Պաշտատ երեք հալարաձգումներու ձեռնարկած է:

«GEO»

MÉMOIRE D'UN PAYS EFFACÉ

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Շարունակելով մեր ճամբան դէպի արեւմուտը կը հասնինք ուրիշ Հայաստան մը. Միջերկրականի հիւսիս – արեւելեան ափերուն վրայ կը տարածուի Կիլիկիան Ամանոսեան լեռնաշղթայով չըջափակ – ւած եռակիւն բարձրաւանգակ մը: Յու – նա – հռոմէական ու ասիական աշխարհ – ներու խաչմերուկին վրայ, այս չըջանը, շատ կանուխ ժամանակներէ կ'ունենայ Հայ բնակչութիւն: Բիւզանդիոնի Հայաս – տանի մէջ կիրարկած կցելու քաղաքակա – նութեան ու Թուրքերու յայտնութիւն հե – տեւանը Կիլիկիոյ մէջ հայկական իշխա – նապետութիւններ կը յայտնուին, որոնք գործնապէս անկախ են Բիւզանդիոնէն: Այս գաղութին ամենափայլուն չըջանը կ'ըլլայ Կիլիկիոյ հայ թագաւորութեան հիմնումը 1198–ին: Կիլիկիոյ թագաւո – րութիւնը կ'ապրի երկու դար, մայրաքա – ղաք ունենալով Սիսը:

1375-ին եփպոսացիները կը գրաւեն ղաչն. վերջին թագաւորը Լուսինեան գեր-
դաստանէն է որուն դամբանը կը գտնուի
Սէն - Տընիի տաճարին մէջ: Սաւայն հայ
ընտակուի թիւը կը մնայ տեղւոյն վրայ ու
Ճաւրոսեան լեռնեայու երկու ինքնիշխան
գիւղերը Զէյթուն եւ Հաճըն իրենց առաւ-
պելական գիմադրութեամբ կը կրկնեն
Սասունի աւանդութիւնը: Այսօր Զէյթուն
վերակոչուած է Սիւլէյմանլը, հոն նահա-
տակուած թուրք սպայի մը անոնոյով, որ
«զոհ է Հայերու» 1915-ին: Իսկ Հաճըն
այսօր վերանուած է Սաիմպէյլիէ, ի յար
գանս 1920 Հոկտեմբեր 15-ի կոտորածի
կազմակերպիչին: Կիլիկիոյ մեծապոյն քա-
ղաքն է այսօր, Ստանան: Այս անունը կը
յիշեցնէ թուական մը. 1909: Այս թուա-
նակին է որ երկու - Թուրքերը իշխանու-
թիւնը ձեռք առած էին Պոլլիս, ու մեծ թի-
ւով Հայեր անոնց մէջ կը տեսնէին փր-
կութեան լաստ մը, «կարմիր սուլթան»
Ապտիւլհամիտի իշխանութեան դէմ: Եւ
այլ տարին կատարուած «անսպասելի»
կոտորածները նկատուեցան ձախաւեւու-
թիւն, մինչդեռ ահազանդին էր որ սկսած
էր հնչել:

1918-ի Սոմանեան պարտութիւնը Սուրբիոյ նման Կիլիկիան եւս դրա Փրանսական հովանաւորութեան տակ: Բազմաթիւ վերապրողներ վերադարձան իրենց գիւղերը, սնուցանելով Կիլիկիան անկախ Պետութեան մը հիմնումի յոյսը, կամ առնուազն Սուրբիոյ կցումին: Այս երազները երկար չտեսցին սակայն. Ֆրանսա յուսադրելէ ետք քրիստոնեայ բնակչութիւնը անձայն անչլուկ կը քաշուէր, քեմալիստներու ձգելով նոր ջարդերու ամէն ազատութիւն: Փրկուողներ խոյս տուին դէպի Անտիոք որ կը չարունակէր մնալ Փրանսական հովանաւորութեան տակ: Չէին կրնար նախատեսել Փրանսական արտաքին քաղաքականութեան վերիվայրումները: Այս քաղաքն ալ երբ Բ. աշխարհա՝ մարտի նախօրեակին յանձնուեցաւ Թուրքիոյ, հայկական դիւղերը անգամ մը եւս պարզուեցան, հայկական թուրք կտաւ զարուսթեան տուած երաշխաւորութեան: Ո՞վ կրնար հաւատալ տակաւին: Ոչ ոք... Այցեւեցի Թուրքիոյ հայկական միակ դիւղը. Վազգֆօրն: Սուրբիական սահմանին մօտ է: Սրճարանին մէջ Աթաթիւրքի դիմաւորարին տակ (պարտաւորիչ) ամէն մարդ հայրէն կը խօսի: Տարեցիները հրապարտութեամբ ցոյց կուտան Մուսայ լեռան հանդիպակաց կողերը ուր 1915-ին հերոսական ընդդիմութիւն մղեցին վեց դրացի դիւղերու հոն ապաստանած ընակիչները: Այսօր երիտասարդները կը լքեն դիւղը մեկնելով Սուրբիոյ կամ արեւմուտքը: Վազգֆօր դիւղն ալ մօտ ապագային ջրհեղուած անցեալի մը մաս պիտի կազմէ ու երբեք զոյումիւն ունեցած պիտի չըլլայ: Ի՞նչ պիտի մնայ ուրեմն Ժողովուրդի մը ու քաղաքակրթութեան մը ներկայութիւնէն, որոնք իրենց դրոշմը դրին Կիլիկիոյ: Քարեր միայն քարեր՝ որոնք աւելի տոկուն են ժամանակին դէմ, քան՝ մարդը: Ծովեզերքին՝ Կորիկոս կը պահէ տակաւին իր երկու բերդերը. եւ Տարուսեան լեռներու բարձունքին վրայ Հեթումեաններու կայուածներէն Լամբրոն ունի տակաւին երկու աշտարակներ: Տես՝ նեղով ետմուրթալքի փողը նաւահանգիստը, մարդ հազիւ կրնայ հաւատալ

Թէ՛ ան եղած է հայրական մեծ նաւահան-
դիստ մը՝ Այաս, որ միջին դարուն մըը-
ցած էր Ալեքսանդրիոյ հետ։ Եթէ Սիւ
հիլիկեան Հայաստանի սիրտն էր, Այաս
կը ներկայացնէր թոքերը։ Սակայն եր-
կար ատեն ոգին եղաւ Հոռովկան, Եփ-
րատի արկերուն վրայ։ Հոռովկան եղած է
կաթողիկոսանիստ քաղաք մը, Հայաս-
տանի հոգեկան, մտաւորական եւ զին-
ւորական կեդրոնը եօթը դար առաջ։

Սակայն այդ բոլորէն առելի ներկայ է մատուցող անցեալի զփութակ պատկերները, սառու մը՝ որ կը քշէ կը տանի իր յորձանքին մէջ մասնակներու, կիններու եծերերու դիտկները, եօթնասուն տարի առաջ:

Կիրիկիայէն ելքը կը տանի դէպի Կեսարիա. երկար առէն հայ վաճառականներ եւ արհեստաւորներ բարգաւաճ Կեսաքապրեցան հոն: Այցելեցի եկեղեցին որ բաց է տակաւին պաշտամունքի: Ժամանակը անոր ալ վերակէտել պիտի բերէ ուրուկծը որ կ'իջիէ քաղաքին, Պոլսոյ փոքրաթիւ համայնքէն զատ, հայ ժողովուրդը կարճ ժամանակ ետք պիտի անհետանայ մթողղովին Թուրքիոյ մէջ:

Աքաորը կը շարունակուի, դէպի Լիբանան մինչեւ վերջերս, սակայն այսօր երբ հուրի ու կրակի մէջ է Պէյրութը, դէպի հիւսիսային - Ամերիկեա ու Աստորլիան ու Սփիւռքը կը կորսնցնէ իր ոգին:

Գ. Մուծաֆեանի այս յօդուածը պատկերազարդ է: Գունաւոր նկարներ առնուած են Տիգրանակերտի Հայոց եկեղեցիէն, ուր քահանայ մը արարողութիւն կը կատարէ ըջապատուած տեղացի երկսեռ պատանի դպիրներէ, Շապին-թարահիարէն, ուր բարձունքի վրայ գետեղուած է Մ. Քէմալի մետաղեայ մէկ ուրումազիժը որ կ'իշխէր քաղաքին: Պոստոյ հայկական երկու վարժարաններէ, ուր հայ ուսուցչուհի մը ներկայութեան աշակերտներ ուղղապարտութեան դասի մը կը հետեւին. այս նկարը խորագրուած է «Հայերէն լեզուն» Ալեքթիւրքի նայումաբին տակ»: Յաջորդական էջերու վրայ կան նկարները Արթամարի եւ Խծկոնքի եկեղեցիներուն, Հայաստանի քարտէսին մը, նաեւ պոլսահայ ընտանիքի մը եւ նոյնպէս պոլսահայու մը ոսկերչատան քաղաքին «Գոյց Շուկա»-ին մէջ:

ՍՓԻԻՌԻԹԻ ԹՈՌՆԻԿՆԵՐԸ
ԶԵՆ ՄՈՌՑԱԾ

«Թէ՛» ամասթերթին Փետրուարի թիւին մէջ Գ. Մուսաֆեանին յօդուածին հետ տեղ զբաւած է նաեւ վերի խորագիրով Աւէն Լըիւբի զրոթիւնը, ուր ան կը խօսի Սփիւռքահայութեան մասին :

Ստորեւ՝ համառօտութեամբ այդ գրութիւնը եւս .

Ա. աշխարհամարտին թուրքերգերման պարտութիւնը մեծ յոյսեր ներշնչեց 1915-էն ի վեր կանոնաւոր բնաջնջումի ենթարկուած Հայ տարրին վերապրողնե-րուն: 1918-ին ստեղծուեցաւ Հայկական անկախ Պետութիւն մը, վաւերացուած՝ 1920-ի Սեւրի դաշնագրով: Հակահամալս-նազօր եւ հակաթուրք այլ Հանրապե-տութիւնը ապրելու տկար կարելիութիւն ներ ունէր, 1921-ին Լէնին եւ Մուսթաֆա Քէմալ իրենց միջեւ կը բաժնեն Հայաս-տանը: 1923-ին Լոզանի դաշնագիրը կը փոխարինէ Սեւրը: Ամէն մէկ մեծ Պետու-թիւն կը ջնախդ լաւ յարաբերութիւն հաս-տատել նոր թուրքերոյ հետ, ու Հայաստա-նի անունն իսկ չի գիշուիր այլեւս: Կը ըս-կաի երկրորդ ցեղասպանութիւնը. լու-թեան ոճիրը: Վերապրողները հեռացա-ն իրենց ծննդավայրէն. Սփիւռք մը կը ձեւանայ հետզհետէ Արեւմուտքի եւ Մի-ջին - Արեւելքի մէջ: 1920-ի չուրջ, հայ-կական ձեռադին աշխատանքի ուժը, շատ անգամ ինքզ, անգրագէտ գիւղացիներ հիւրընկալութիւն կը գտնէր Թրանսայի-մէջ: Զրկուած ամէն բանէ, անոնք կ'ըն-

ԷԶԵՐ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԺԹ. ԴԱՐՈՒՒ

ԲԺԻՇԿ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐԸ

ԱՆԿԱՆՈՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՍԻՆ

Հայ մշակույթին ու դպրութիւնը, ինչպէս նաեւ բժշկութիւնը, ունին հազարամեակներու պատմութիւն: Հայ բժշկապետութիւնը եւ պատմագիտութիւնը կրնան հպարտանալ ոչ միայն անցեալի մշակութիւյթով, այլեւ անոր արթորուն արժեւորումով, որ գիտա - տեսական բարձր մասնագիտով կ'ուսումնասիրուի Հայաստանի մէջ՝ մասնաւորաբար վերջին տասնամեակին:

Հայ բժշկագիտական մաքի զարգացման պատմութեան մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Ֆիզիքական եւ հոգեկան խանգարումներու բուժման հարցերը, որոնք գիտականօրէն չարաբերուած են Մխիթար Հերացիի, Ամիրզովլաթ Ամասիացիի, Գրիգորիսի եւ այլոց աշխատութիւններուն մէջ:

Ֆիզիքական ու մտաւոր զարգացման պակասութիւններ ունեցող երախաներու զարգացման խնամքի, բուժման ամուսնային դժժ պայքարի, կրթութեան ու դաստիարակութեան հարցերը կը շօշափուին նաեւ հայ եկեղեցական կանոնադրերէրու եւ դաստառանադիրքերու մէջ: Անոնց վերաբերեալ շատ արժեքաւոր միտքեր կան ժիւ. դարու գրական, գեղարուեստական, կինսարճական, բժշկագիտական, մանկավարժական եւ հոգեբանական աշխատութիւններու մէջ:

Հայ բժշկա - մանկավարժական, հոգե-
բանական, փիլիսոփայական մտքի զար-
գացման գործին մէջ իրենց յատուկ տեղը

դուռնին ամէնէն զփուարին աշխատանքներն իսկ, վճռած ըլլալով վերապրիլ: Իրենց զաւակներուն ապագան իրենց փոխվրէժն է անցեալի մարտիրոսութեան ներկրող սերունդը վերապրողներու նիւթական մեծ գոհոգութիւններու զնով յաւաք բարձրագոյն ուսում ստացած է: Անոնք կարող չէին կրնար ունենալ բաներ, զորս չէին հանձնար, քանի որ դատուած էին իրենց ընկերային յաջողութեամբ եւ համարկումով: Գ. սերունդը չունեցաւ այս հարցերը, յաճախ աւելի մտերիմ իրենց մեծ ծնողներուն, ոմանք սորված են իրենց ժողովուրդին լեզուն ու պատմութիւնը: Ահաբեկչութիւնը սորվեցունց անոց թէ զինեալ պայքարը օրինաւոր ճամբան է իրենց պահանջներուն: Իրդէն, 1973 Յունուար 27-ին Լոս Անճըլիսի մէջ 78 տարու Գուրգէն Եանքեան իրենց օրինակ ծառայեց սպաննելով թուրքիոյ հիպատոսն ու անոր քարտուրար: Ան ցեղասպանութենէն վերապրող մըն էր: Երկու տարի ետք միջազգային ահաբեկչութիւնը կ'ունենար նոր անդամը: ԱՍԱՍԱՆ:

Ամբողջ յիսուն տարի Հայերը դիւս-
նադիտական անընդմէջ դիմումներով կը
ջանային արեւմտեան կառավարութիւն
ներու եւ միջազգային կազմակերպու-
թիւններու պաշտօնապէս ճանչցնել տա-
լիքենց մարտիրոսութիւնն ու ժողովուրդին
դուրսթիւնը: 1965-ին ամբողջ աշխարհ-
ու յատկապէս Հայաստանի մայրաքաղաք
Երեւանի մէջ մեծ ցոյցեր կազմակերպ-
ւեցան ոգեկոչելու համար 1915-ի կոտո-
րածները: Ոչ մէկ արդիւնք: Ինչպէս Հըր-
հանեայր՝ 1948-էն առաջ, Հայերն ալ մի-
ջազգային հանրային կարիքին կողմէ
նկատուած էին Սփիւռքի ժողովուրդ մը:

Հոս հասնելէն ետք, Ալէշ Լըլիւք կ'անդ-
րադառնայ ահաբեկչութեան, բայց միա-
կողմանի ձեւով եւ կը յիշատակէ միայն
Հայ Գաղտնի Բանակը, անուսնելով օրի-
նակ՝ Յեղաապառուութեան արդարադատ-
մարտիկները կամ աւելի ուշ՝ Հայ Յե-
ղափոխական Բանակը, հասաատելով լա-
փալիսեան ճշմարտութիւններ, ինչպէս՝
արիւնք աւելի լաւ կ'ընդունուի մետրա-
նորն կողմէ...:

ունին Պոլսոյ հայ հանրային դէմք, ԲԵ
Ժիշկ, մանկավարժ Սերովքէ վիշէֆե
(ծանօթ Սերովիչէն անունով, 1815 - 1897)
և հունգարահայ բժիշկ Անդրէաս Փե
փովիշ (1809 - 1858), որոնք իրենց յառա
ջագէմ հայեացքներով արձապանած եւ
հերոսական բռնիչներուն եւ մտածելի
րուն: Սերովիչէն իր «Մանկատանութիւն
որ է բնական բարոյական եւ խոսքային
հրահանգ խնամատարութեան մանկացի
(համառոտ «Մանկատանութիւն», Կ. Գե
լիս, 1844, 2 մասով) աշխատութեան
հանրութեան կը ներկայացնէ ինքնատի
շատազիրք մը, ուր մանրամասն կը լու
սարանէ նաեւ անկանոն երախանքու
նային դատարարակութեան եւ լուստա
րութեան, ուսուցման, խնամքի ու առաջ
ջապահութեան հարցերը, որոնցով էր
բաղիլը ան կը համարէ կենսական պո
հանջ՝ մեկնելով հայ ազգային մշակու
թի, լուսաւորութեան, դպրոցի ու դա
տիարակութեան յատկանիշներէն, ժամ
նակի ընկերային - առողջապահակ
կեանքի հանգամանքներէն: Ան չի մը
տեք նաեւ այլ ժողովուրդներու կեանք
փորձառութիւնն ու պիտական յայտնա
գործմաները այդ մարզին մէջ:

Հնադրոյն դարերէն սկսեալ, առողջ
բունդ ունենալու նպատակով, Հայաստան
նի մէջ կ'արգելուէին մերձադրներու
դեռահասներու ամուսնութիւնը, հար
բեցողութիւնը, բազմակիւնութիւնը, ամու
սնուրժութիւնը: Այլ չհարց կարդալոյ
լու մամբար հաստատումած են կարգ
օրէնսդրական յօդուածներ:

Սերգիեյն անկանոն (անոմալ) երաթներու ուսուցման եւ դաստիարակութեան հետ կապուած հարցերը կը քննարկէ ղ դուծեան ժամանակէն սկսեալ մինչեւ նուկին 14 տարեկան դառնալ: Անկէն Հեղինակը կարեւոր տեղ կուտայ ծնողներու առողջական վիճակին՝ նշելով, որ ամուսնանալէ առաջ «... պէտք է որ յին, թէ զաւակ հասցնելու կարողութիւններն թէ չէ: Ուստի նախ պէտք է հիւանդոտ չըլլաւ: Հիւանդոտ ծնողը զաւակը չէ թէ միայն հիւանդոտ կը լալայ...»: Ան իր ժամանակաշրջանի տառ - տեսական բարձր մակարդակով քննարկէ ծնողաբերութիւններու ընթացիկ բարդութիւններու կանխման, նոր ծինի խնամքի, սնունդի, զգալարաններ վարժեցման, կրթութեան եւ առողջ պահութեան հետ կապուած բազմաթիւ հարցեր: Կը գտնէ, որ յղի կինը պէտք է կրէ սեղմող հագուստներ, որ պոյր կրնայ մեծ վնաս հասցնել ներքաշաղալին կեանքին: Սերգիեյն կը քննադատէ ծնողքներու շրջանակին մէջ տարածուած այն թիւր կարծիքը, որ իբրեւ լնորածինը ամուր չբարբոթելու պարտաւորութիւնը մարմինը տուել կը դառնայ Հեղինակը ցոյց տալով ամուր բարբոթելու եւ երախային գլուխը պիտի վնասները, կը գրէ. «Ահա մեր կողմէ ասանկ կ'ընեն ու ամէնուն կարծիքն աս է, որ տասնի չլինեն նէ աղի ըլլայ թէ որ ոտքովնեբր, ձեռքովնեբր չի կր պեն նէ, կը ծռուին, թէ որ գլուխը գլխապատով չի ճըգմեն նէ, կուսնահակաւ կը լալայ...»: Ինչպէս կը տեսնենք, Սերգիեյն անոմալի ղ գլխաւոր պատճառներէն փորձէ բացատրել մեկնելով նաեւ ժամանակի Հայկական բնութեանպաշտ դաստիարակութեան կարգ մը յուր սկզբունքներէն, ինչպէս, օրինակ, այդ ժամանակ Պոլսոյ Հայութեան շրջանակին եւ արեւմտահայ գաւառներուն մէջ նորածն ամուր բարբոթման հետ կապուած հակադրական տնայնութիւնը:

«Մանկատառու թիւն» աշխատութեան
մէջ Սերգիէն մեծ տեղ կուտայ մաշ-
տիրութեան, մարմնամարզութեան, բնա-
կան միջոցներով (արեւ, օդ, ջուր) մար-
նի ֆիզիքական կոիտմին: Մանկապե-
տական տնտեսութեան հարգելի ևլ բնապե-
տին կարողութեան մակարդակով:

Հեղինակը իր առաջին կերպով տարբեր
անոմալ երևույթները կը կապէ կենդանի
նական ջղային համակարգի այս կամ այ
վնասումների հետ. «Ի հարկէ ունի
կամ խօսելու գործիքներուն կողմանի
պակասութիւնն ունենայ պիտի, որ ու
խզու էլլայ: Պատշաճ տարու նախիրը, այ
պակասութիւնը վերցնելու նայէ»: Անը
վիճէն կարեւոր կը համարի նաեւ զանա
զան անկանոնութիւնները ժամանակակի
յալստեաբերէն ու կանխումը: Ան նե՛ս մտ
կուտայ լսողութեան, տեսողութեան,
հոտառութեան, ջուպիւնլիքի եւ այլ օր
կաններու խնամքի, առողջապահութեան
մանկական տարիքի արատներու ուղղոր
ման հրաժեշտութեան հարցերուն: Գի
րին երկրորդ մասը «Թ» գլուխը, օրինակ
ամբողջովին նուիրում է արատներու
արտագծման, դրանց հետ պայտարարու

Ի ՅԻՇԱՍԱԿ

Տէր եւ Տիկին Գրգորեան իրենց սիրելի խնամիրին՝ Տիկին Արուսեակ Քեհեայեանի մահուն առթիւ 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ԵՆՈՐԶԱԿԱՆԻ

Դպրոցատէր Տիկնանց Երկես Վարժա - րանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Մելինէ Աւագեանէ ամուսնոյն մահուն հիշգրտող տարելիցին առթիւ՝ 500 Ֆ., Տիկին Քէյճեանէ 250 Ֆ., Տիկին Ն. Փափազեանէ 150 Ֆ.:

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե - ղեցոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Բաբգէն Գալէզեան 500 Ֆ., Տիկին Լինտա Արէլեան իր ամուսնոյն՝ Յակոբ Արէլեանի մահուն 14-րդ տարելիցին առթիւ 300 Ֆ., Պ. Օն - նիկ Նալպանտեան իր հօր՝ Վահրամ Նալպանտեանի յիշատակին 200 Ֆ., Տիկին Պըշաքեան 50 Ֆ.:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկե - ղեցոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Պաշիկ Գիւմրու 600 Ֆ., Պ. Սեպուհ - Նշան Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Չիլինկերեան, Պ. Քէօսէեան, Պ. Վէյս Սեմերեան, Պ. Կարապետ Պալեան, Պ. Գրիգոր Սարմիսեան 500-ական Ֆ., Օր. Վերթինէ Աւետեան 250, Տիկին Սըր - րուհի Պաշիկեան, Տիկին Մանուշակ Ջի - ջիրեան, Տէր եւ Տիկին Գալաճեան, Տի - կին Թելալեան, Տիկին Մարտին Այտին - եան, Պ. Աւետիքոյլու, Այրի Տիկին Գէորգեան, Տիկին Արմենուհի Գալիքեան 200-ական Ֆ., Այրի Տիկին Շիրինեան 150 Ֆ., Այրի Տիկին Խոնարհիկ Հաճի - Արթիւրեան, Այրի Տիկին Սրբուհի Մար - կոսեան, Այրի Տիկին Մանուկեան, Այրի Տիկին Աննա Գաբաթափէ, Տիկին Պօղո - լանեան, Այրի Տիկին Մարի Ասատուր - եան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աշքեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պապաճեան, Տիկին Ա - զանի Շիրինեան, Տիկին Արեքիազ Քե - պելեան, Այրի Տիկին Սրբիթունեան 100 - ական Ֆ., Այրի Տիկին Յովակիմեան 60, Տիկին Սրբուհի Քիրէ, Տիկին Ճոթթեան, Տիկին Մարիամ Պետրիկեան, Տէր եւ Տի - կին Դաւիթ Փաշեան 50-ական Ֆ.:

ՓԱՐԻՋ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԱՐՏԻՆ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈՋ
ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԱՐՏԻՆ
ՄԱՐՏԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆՈՅ ՄԵՋ

Մեծ Պաշիկ ամբողջ չըջանին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեց - ւոյ մէջ Զորեքաբեր իրիկունները, ժամը ճիշդ 6-ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հան - դրստեան ժամերգութիւնները կը կատար - ւին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի Քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կար - գին. -

Զորեքաբեր, Փետրուար 19. -
Քարոզիչ՝ Տ. ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԼԳԵԱՆ
Զորեքաբեր, Փետրուար 26. -
Քարոզիչ՝ Տ. ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԴՅ. ԱՐԻՍՏԱԿԵՍԵԱՆ
Զորեքաբեր, Մարտ 5. -
Քարոզիչ՝ Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՔԶՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Զորեքաբեր, Մարտ 12. -
Քարոզիչ՝ Տ. ՂԵՒՈՆ ԲԶՆՅ. ՍՈՄՈՆԵԱՆ
Զորեքաբեր, Մարտ 19. -
Քարոզիչ՝ Տ. ԱՆԵՏԻՍ ՔԶՆՅ. ՊԱԼԳԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

le CENTRE d'ETUDES, de DOCUMENTATION
et d'INFORMATIONS ARMÉNIENNES
« C. E. D. I. A. »

et la
«MAISON DE LA CULTURE
«ARMÉNIENNE D'ALFORTVILLE»

seront heureux de vous accueillir

du MERCREDI 19 FEVRIER
au DIMANCHE 23 FEVRIER inclus
de 10 heures à 19 heures

à

EXPOLANGUES

Grand Palais - stand no. B33

avenue Winston Churchill — Paris 8^e

pour
«Un Voyage en Langue Arménienne»

avec
Ouvrages, manuels, méthodes, disques
Diaporama continu, musiciens en direct
et Rencontres avec ... (présents au stand)

Programme

—Mardi 18: 18h30 à 19h, Soirée d'Inauguration
—Mercredi 19: 14h, G. Der-Haroutiounian՝
musicien -tar-
—Jeudi 20: Jusqu'à 21h, Nocturne
—Vendredi 21: 13h, G. Madilian, mus. -toutuk-
14h, A. Ter-Minassian, professeur
18h30, TABLE RONDE sur «L'AR-
MENIEN AU QUOTIDIEN» à la Maison des
Centraux, Salon Empire, 8 rue Jean Goujon,
75008 Paris. Avec J.-P. Mahé, Professeur à
l'INALCO - Père Vartan Kéchichian, Directeur
du Collège Samuel Moorat - S. Karagulian,
Directrice du Collège Tebrotzassère - D. Ka-
rassalmassian, Institutrice à l'Ecole maternelle
St - Mesrop d'Alfortville et Animatrice
d'éveil au langage à la MCA - G. Dakeassian,
Responsable pédagogique à l'Ecole St Mesrop
et enseignant.
—Samedi 22: 14h, A. Tuyssuzian, jeune mu-
sicienne, kanone
17h30 J.-J. Varoujan, écrivain
18h, P. Jacob, comédien et auteur
d'une adaptation théâtrale de David de Sas-
soun.
—Dimanche 23: Clôture.

7 CONCERTS DE MUSIQUE SACRÉE

ASTRIG DEDEYAN LYNE DOURIAN

SUNTHESIS QUARTET

quatuor à cordes

S. COUTURE, A. OVIGNY
J. CHIRINIAN, J. BARA

Stepan AGUERT

(au santour)

Au programme :

HAENDEL, VIVALDI, PERGOLES, ROSSINI
KOMITAS

Vendredi 21 février à 20 h 30

PARIS

UGAB: 118 rue de Courcelles, 17^e

Dimanche 23 février à 16 h

VERSAILLES

Cathédrale Saint Louis: Place Saint Louis

Mardi 25 février à 20 h 30

PARIS

Eglise des Billettes: 22 rue des Archives, 3^e

Vendredi 28 février à 20 h 30

PARIS

Saint Julien le Pauvre: 17 rue Petit Pont, 5^e

Dimanche 16 mars à 16 h

CHAVILLE

Eglise Ste Bernadette: 3 rue Pavé de Meudon

Samedi 12 avril à 20 h 30

MONTFORT LAMAURY

Chapelle de l'Hôpital: 13 pl. de la Libération

Dimanche 27 avril à 15 h

ISSY LES MOULINEAUX

Eglise Saint Etienne: 5 place de l'Eglise

RESERVATION par téléphone
47 50 46 93 47 50 47 27 (le soir) 48 66 26 98
et sur place une heure avant le concert

PRIX DES PLACES: 50 F enfants: 30 F

Solidarité FRANCO-ARMÉNIENNE

organise

un DÉBAT DE PRESSE sur le thème

« LA COMMUNAUTÉ ARMÉNIENNE
ET LES ÉLECTIONS DE MARS 86 »

en présence des responsables
des partis politiques français
et des journalistes

de la presse écrite et audiovisuelle

MARDI 18 FÉVRIER, à 11 heures

HOTEL P.L.M. SAINT-JACQUES

17, bd. Saint-Jacques, 75014 Paris

GALA

du

COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES
ARMÉNIENS

sous la présidence d'honneur de :

CHARLES AZNAVOUR

HENRI VERNEUIL

GEORGES GARVARENTZ

PREMIERE MONDIALE

Match-exhibition de boxe entre les deux anciens champions d'Europe
de boxe

JACQUES HAIRABEDIAN (mi-lourds)

JACQUES KECHICHIAN (Super Walter)

avec par ordre alphabétique l'aimable participation de :

AGHTAMAR — Evelynne ALTOUNIAN — Narek DOURIAN

NAVASSART — Kévork DER PARTOGH — Liz SARIAN

SOUREN — YERSO — YORGANTZ — Duo ZEPUR

et d'autres invités surprise...

DIMANCHE 2 MARS A 17 HEURES

Salle de la Mutualité

24, rue Saint Victor à Paris (5e) (Mo. Maubert Mutualité)

Renseignements :

Téléphoner au 47 - 61 - 77 - 62 tous les jours de 13h30 à 17h30

Prix : 150 et 100 Frs. (Etudiants 60 Frs.)

CONFÉRENCE ORIENTATION

DIMANCHE 23 FÉVRIER

ouverture à 13 h 30

14 h 00:

1er thème COMMERCE - MODE

16 h 15:

2e thème INFORMATIQUE

18 h 30:

3e thème COMMUNICATION

conférence réservée exclusivement
aux lycéens et étudiants

— ENTRÉE LIBRE —

YAN'S CLUB

5, av. Reille, 75014 Paris - tél. 45 89 20 48
Métro: Glacière Bus: 21 - Glacière-Tolbiac

ԵՆՈՐԶԱԿԱՆԻ

Տոբթ. Գուրգէն Մեծատուրեան եւ զա - ւակները՝ Լորան եւ Միշէլ իրենց ջիւղա - րին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկե - ղեցոյ Առաջնորդ Գիւտ Եպիսկոպոսի, «Յառաջ» օրաթերթին, «Ռատիո - Ազգ»ին, Հայ Արքեպիսկոպոսի Փարիզի, Լիո - նի եւ Ալֆորվիլի շրջաններուն, հայկական կազմակերպութեանց եւ բոլոր հայ եւ ֆրանսաց բարեկամներու եւ հայրենակից - ներու որոնք իրենց ներկայութեամբ՝ եկեղեցական արարողութեան, այցելու - թիւնով, հեռազրույ կամ նամակով մաս - նակից եղան իրենց անհուն վիշտին՝ Տիկին ԿԱՍԱՐԻՆԻ ՄԵՏԱՍՈՒՐԵԱՆԻ մահուն առթիւ:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՆԵԿԱՆ ՀԱՄԱՐ, ԹՈՒՆԻՅԻ,
ՏՈՍՍ ԿԱՍ ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ
ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ
(ՀԱՆՈՒՆՅՈՒՆ, ՆԱՄԱԿ ԹՈՒՂԹ,
ՊԱԶԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS,
PROSPECTUS,
DIVERS TRAVAUX DE VILLE
(TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES,
ENVELOPPES, ETC.)

« Յ Ա Ռ Ա Ջ — HARATCH »

83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԳԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՅԻ ՀԱՐԱՐ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Fonds A.R.A.M

ԼԵԾՓՍԻՈՒՍԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 60-ԱՄԵԱԿ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ

ՀԱՂԷԻ «ՄԱՐՏԻՆ ԼՈՒԹԵՐ»-Ի ԱՆՈՒԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՀԱՅԱԳԷՏ ԴԱՍԱԽՕՍ ՏՈՒԹ. ՀԵՐՄԱՆ ԿՈՂՑԻՆ,
ՄԵՐ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՍԻՐՈՑ ՈՂՋՈՑՆԸ ԵՒ ԱՍՏՈՒԾՈՑ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱՇՆԵՑ

Հայոց Մայր երկրից եւ Հայ եկեղեցու պատմական կենտրոն Սուրբ Էջմիածնից բերում ենք ողջոյն եւ օրհնութիւն Հայր Իոհաննէս Լեփսիուսի յիշատակին, որին նուիրած է ձեր գիտական նիստը, նրա մահուան վաթսուսամեակի առթիւ, նը-պատակ ունենալով մեր օրերի աշխարհին ներկայացնելու մեծանուն դերմանացի հոգեւորականի առաքելատիպ կեանքն ու կրօնական, գիտական եւ ընկերային ծառայութեանց բեղուն վաստակը:

Մեր գոհունակութիւնը եւ մեր ջերմ գնահատանքն ենք յայտնում Ձեզ, որ եր-ջանիկ զաղափարն էք ունեցել ձեր պատ-մական համալսարանի յարկի տակ, կազ-մակերպելու սոյն հանդիսաւոր նիստը, որին հասել էք հրաւիրել Մայր Աթոռիս երկու ներկայացուցիչներին, որոնք պի-տի լինեն Մայր Աթոռիս գիւնանապետը՝ Տ. Ներսէս Եպիսկոպոս Պողոսապետան եւ կենտրոնական Եւրոպայի Մեր պատուի - բալը Տոքթ. Մեսրոպ Ծ. Վարդապետ Գրիգորեան: Նրանք պիտի մասնակցեն ձեր հանդիսութիւններին բերելով բոլո-րիւ Մեր եղբայրական ողջոյնը եւ բարի մաղթանքները:

Հայ եկեղեցու եւ ժողովրդի համար Հայր Լեփսիուսը խորհրդանշին է դեր-ման ազդի ջրիտոնեական խղճի եւ ար-դարութեան զգացումը: Նրա անունը յա-ւեթ արձանագործած կը մնայ քանի - թող դարի պատմութեան գրքում որ-պէս այդպիսին, իսկ հայ ազգի պատմու-թեան էջերում որպէս քաջակորով ակոյ-նան մարդասիրութեան, որպէս անձնա-գործ բարի հովիւ Յիսուսանման եւ որպէս դժուր ու որպէս կոչ արդարութեան:

1915-1916 տարիներին էր, երբ Օսման-եան կառավարութիւնը ծրագրեց ու գոր-ծադրութեան դրեց բնաջնջումը հայ ազ-գայնապետութեան թուրքիոյ ամբողջ տա-րածքի վրայ: Իրենց պատմական հայրե-նի հողից տեղահան արուեցին ու կոտոր-ւեցին անասելի տառապանքների մէջ ա-ւելի քան մէկ ու կէս միլիոն հայ քրիս-տոնեաներ, քարուքանդ արուեցին հա-յաբնակ քաղաքներ, գիւղեր, բազմա-դարեան հայ եկեղեցական ու մշակութա-լին յուշարձաններ, հրկիզուեցին բազ-մաթաղար ձեռագրեր եւ հայ արուեստի գործեր: Կատարուեց քանդակող դարի առաջին ցեղասպանութիւնը անմարդկա-լին սառնասրտութեամբ: Այդ տարիներ-ին պատերազմ էր աշխարհում, երբ սուլ-թանական թուրքիայի կառավարիչները առիթը գտել էին մեծ ոճիրը գործելու, վայելելով լուս մեղսակցութիւնը դաշնա-կից Վերսալեան Գերմանիայի կառավա-րութեան:

Այս ողբերգութեան օրերին էր ահա, որ գոնուց մի քաջ հովիւ՝ Հայր Իոհան-նէս Լեփսիուսը, որ իր արդար ծայրը հնչեցրեց բարձր ու համարձակ ի պաշտ-պանութիւն նահատակուող մի քրիստոն - եայ ժողովրդի:

Ճշմարիտ է, որ Հայր Լեփսիուսի ծայրը խաղաղուց կայսերական շահերի հա-րածով, սակայն այդ ծայրը հզօր հնչեց քաղաքակիրթ մարդկութեան դատա - տանի առաջ եւ շարունակում է հետզհետէ աւելի հզօր հնչել մեր օրերին իբրեւ եր-կինք բարձրացող արդարութեան աղա-ղակ:

Հայ եկեղեցին ու համայն հայ ազգը որ ի Սովետական Հայաստանն եւ որ ի

սփիւռս աշխարհի, երախտապարտ հո-գով յիշում են Հայր Լեփսիուսի արդար պայքարը, նրա հրապարակած հայաը-պաստ պատմական գրքերը՝ «Հայաստան եւ Եւրոպա» 1896-ին եւ «Գերմանիա եւ Հայաստան» 1919-ին, խոնարհում են նրա յիշատակի առաջ ու աղօթում, որ նրա բարի հողին միշտ լուսաւոր մնայ երկնային յաւերժութեան մէջ եւ այստեղ, երկրի վրայ, մարդկութեան յիշողութեան մէջ:

Հայոց ցեղասպանութեան օրերից ան-ցել են 70 տարիներ, սակայն Հայր Լեփ-սիուսի բողոքող խօսքը հնչում է այսօր աշխարհով մէկ առաւել ուժգնութեամբ, առաւել լայն արձագանքով:

Երբեմն ոճիրները միառժամանակ մը-նում են թաքցում կամ քողարկուած, սակայն արդարութեան լոյսը կարելի է ընդմիշտ խափանել: Արդարութեան լոյսը ճեղքում է խաւարը, իշխում է ստի ու կեղծիքի պատնէշը, քանդում ոճիրի օրինը եւ յաղթական ճառագայթում հո-րիզոնից հորիզոն: «Յանցանել մերկի, եղծանի ամբարիշտն, իսկ արդարոյն խոյս տուեալ՝ կեցցէ յաւիտեան» (Առակը Սո-ղոմ. Ժ. 25):

Հայ եկեղեցին ու նրա ժողովուրդը հայցում են երկնքից ու մարդկանցից, մեր օրերի աշխարհից, ճանաչումը ցե-ղասպանութեան եղբրական ճշմարտու-թեան եւ արդար հատուցումը՝ Հայու-թեան 1915-ի նահատակութեան: Այս նուիրական ճանապարհի վրայ, 1915-ի ողբերգութեան մեծ վկան՝ Հայր Լեփ-սիուսը, այսօր էլ հանդիսանում է հայ ազգի անհուն վշտի միակերպիչ ու քաջա-մարտ պաշտպանը նրա արդար դատի:

Ու այս հանդիսաւոր առիթով Մենք յոյս ենք յայտնում, որ Հայր Լեփսիուսի ծայրը լսելի կը դառնայ նաեւ թուրք ազգի մերօրեայ սերունդներին, եւ կը դառնա անուամբ օրը, երբ նրանք էլ Հայրերի կողքին կ'աղօթեն մեր նահա-տակների հողիների խաղաղութեան հա-մար: Այնի ու աստուածատէր մարդիկ երկրապնդի բոլոր հորիզոններից աղօթե-լու են ու գործելու, որ յետ այսօրիկ աշ-խարհում ոչ մի տեղ, ոչ մի ազգութեան կեանքում չհրկնուեն նման ողբերգու-թիւններ, եւ մեծ ու փոքր ժողովուրդ-ները ապրեն ու գոյատևեն այս երկրա-դնդի վրայ՝ որ բոլորին սնուցում է հա-ւասարապէս, այս արեւի տակ՝ որ բոլո-րին լուսաւորում է հաւասարապէս, Աս-տուծոյ օրհնութեան ներքեւ՝ որ բոլորին բաշխում է հաւասարապէս:

Երանի մարդիկ ու ազգութիւններ լսէին եղբայրացնող այս պատգամը՝ Աստուծոյ, արեւի ու մայր հողի:

Երանի մարդիկ ու ազգութիւններ կեան-քի կոչէին պատգամը մեծ սաղմոսե-րուի՝ «Ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեցին, արդարութիւն եւ խաղա-ղութիւն համբուրեցին» (Սաղմ. 2 Դ. 11): Ամէն:

Վ Ա Ձ Գ Է Ն Ա.

ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուա կոնգակս ի 10 փետրուարի
1986 Փրկչական ամի,
եւ ի տումարիս Հայոց Ռեկե
ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի:

Հար. 1410

ՕՐՈՒԱՆ

ԴԵՊՔԵՐԸ

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ»Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՑՑԸ
ՍՈՒՐԻՈՑ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՑ

ԱՍԱՏ, ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ՀԱՐՑԵՐ

Սուրիոյ Նախագահը կրնայ չսիրուիլ բոլորին կողմէ, բայց ոչ ոք կ'ուրանայ իր ձեռնհասութիւնն ու կարողութիւնը: «Լիպերասիոն» որ հարցազրոյց մը հրա-տարակած էր Սուրիոյ Նախագահին հետ, երեքշաբթի առաւել, կը յիշէ թէ Ասատ արեւմտեան քաղաքական ղեցաբանու - թեան բոլոր մեծաշնորհներն արժանացած է: Քիսիկէր զայն մկրտած էր՝ «առա-րական աշխարհի Պիամաքը», իսկ ու-րիշներ՝ արար Մաքիմէլը: Արդարեւ, ոչ ոք կրցած է առանց իրեն ազդել Մեր-ձաւոր - Արեւելքի քաղաքական ընթաց - քին վրայ եւ ուշ կամ կանուխ բոլորն ալ, օր մը, Դամասկոսի ճամբան բռնած են:

Ինչ կը վերաբերի նախ Լիբանանի, Ա-սատ կը յիշէ թէ կարեւորը ապահովութիւնն էր եւ սուրիական զօրքն է որ անաւելա-բար իրազդրծեց: Յետոյ կուգայ խաղա-ղութիւնը, որու համար Սուրիա միայն «օժանդակ տարր մըն է»: Լիբանանցիք պէտք է լուծեն հարցը, բայց չառ օտար միջամտութիւններ եղան եւ արգելք հան-դիսացան, որ Լիբանանցիք կարենան խա-ղաղութեան միջոցաւ մը ստեղծել: Դա-մասկոսի երբեակ համաձայնութեան, մի-այն ձեմայէլի Քաթալէպները դէմ կե-ցան, ուրեմն, կը վայելէր Լիբանանցի-ներու մեծամասնութեան նեցուկը: Սու-րիա, կը յիշէ Ասատ, պիտի շարունակէ գործել վերջ դնելու համար բռնութեան, բայց այդ չի նշանակեր որ ջանքեր պիտի թափուին, եթէ տեղ մը յանդուր ոչ մէկ յոյս կայ եւ Սուրիա միշտ ի վիճակ չըլ-լար զսպելու անոնք, որոնք ուզեն դործի անցնիլ (Կ'աւանդուէ համաձայնութեան կողմնակիցներուն): ձեմայէլ խօսակից է, քանի, համաձայնազիրը Սուրիոյ եւ Լիբանանի միջեւ է, այլ՝ միջ - Լիբանան-եան եւ լաւագոյնն է:

Ազգային եւ ապաշարանուանական վար-չակարգ մը պէտք է հաստատել, յարանուա-նական գրութիւնը իրական հայրենիք մը չէ շնորհած Լիբանանցիներուն: Ինք կը հաւատայ որ, օր մը, Լիբանան պիտի կարենայ բոլորովին «ապաշարանուանա-կանանալ», մինչեւ նախագահական աս-տիճանը: Եթէ ձեմայէլի զօրավիդ է, պիտի ըլլայ այն չափով որ ան կրնայ ծառայել Լիբանանցիներու միջեւ հակա-ցողութեան:

Ասատ յայտնութիւն մը կ'ընէ, այլ մարդի մը մէջ, որ Ֆրանսացի պատանդ-ներու հարցն է, երբ կը խոստովանի թէ անոնք պէտք է ազատ արձակուէին Յուն-աւրին, բայց առեւանգողները տէր չմնա-ցին իրենց յանձնադրութեանց եւ անկարե-լի է արդարացուցիչ - որեւէ պատճառ գտնել: Անդադար նոր պահանջներ կը դնեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ, ընդհ. դատախազը ցկեանս բանտարկութիւն պահանջեց Ալի Ալճայի մեղսակիցին՝ Օրալ Զիլիքի դէմ, որ փախած է: Այս թուրքն ալ ամբաստան -

ՄԵԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ — C. I. C. A. M. — ԿՈԶԻՆ ԱՌԹԻԻ

Դ. ՑԱՆԿ

Կեդրոնական նախկին
Սանուց Միութիւն 5.000
Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 3.000
Պ. Գալուստ Մանուկեան 2.000
Կեդրոնականցի 1.000
Պ. Գրիգոր Կուրպէթեան 1.000
Տիկիններ Ա. եւ Ս. Ներսէսեան 1.000
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ռահմանեան 1.000

Պ. Զատիկ Ներսիսեան 500
Պ. Մեսրոպ Գաղաթեան 500
Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Արիսեան 500
Պ. Սամուէլ Ներկարարեան 500
Տիկին Մարի Քելեկեան 500
Տէր եւ Տիկին Հ. Սարխոշեան 500
Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան 500
Պ. Վաղինակ Միսքեան 500
Տէր եւ Տիկին Սրապեան 500
Պ. Ժաք Զէքեան 500
Օր. Սիրապի Աճէմեան 200
Պ. Բարբէն Պոտոսեան 100
Պ. Գառնիկ Գարսեան 100

Գումար 19.400
Նախոր գումար 132.550
Ընդհ. գումար 151.950
(Շար.)

Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de :

C. I. C. A. M.
et les expédier à
C. I. C. A. M.
c/o Crédit Suisse
92, Champs-Élysées — 75008 PARIS

ած էր մեղսակցութեան համար Յովհ. Պողոս Բ. Պապին մահափորձին մէջ (1981 Մայիս 13):

ԱՊՏԱԼԱՆԱՆ ԵՒ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԿԱՐՊԻՃ-ԵԱՆ, երկուքը այն երեք բանտարկեալ - ներէն, որոնց ազատ արձակումը կը պա-հանջէր «Արար քաղաքական զինուորեալ - ներու զօրավիդ կոմիտէն» տէր ըլլալով Փարիզի վերջին ոճրափորձերուն, անա-կրեկալ հարցաքննութեան ենթարկուած են երկուշաբթի օր: «Մաթէն» կը գրէ թէ Վ. Կարպիճեան հարցապնդուած է որ-պէս վկայ, դատաւոր Մարտոյի կողմէ, որ կը զբաղի մեծ վաճառատուններու ոճ-րափորձերու թղթաբարով: Ապտալահ, հարցաքննուած է ամբարիկացի զինուորա-կան կցորդին մահափորձին առնչու-թեամբ:

ԱՐԱՐԱՏԻՆ «յաղթեր» է լեւնազնացնե-րու միջազգային խումբ մը, որ հասեր է դադար (5-165 մեթր) եւ արդէն իսկ վերադարձի ճամբան բռնել է: Լուրը հա-զորդած են Անգարայի մարզական ազ-րիւնները: Ուումբը առաջնորդած են տասը թուրքեր, իրենց հետ եղած են մազլցող-ներ՝ Աստուրիայէն, Հունգարիայէն, Ուոր-հրդային Միութեանէն, Մեծն - Բրիտա-նիայէն, Եոկոսլաւիայէն, Արեւմտեան - Գերմանիայէն, եւ Լեհաստանէն: Սկսած են բարձրանալ Հինգշաբթի, Տողուպա-յաղիտէն եւ երեք Հունգարներ, հակա-ռակ թանձր մշուշի մը, կրցած են կայան մը հաստատել 4.4000 մեթրի վրայ ըն-դունելու համար դադարէն վերադարձող-ները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՒՏԱ ԲԵՐԵԼ Է...

ՊԱՐՈՅՐ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

- Մի ազատ հասարակ (պաշտօն) ունեւի
գլխավորութեամբ: Եւրոպային խմբագրի
հասարակ էր: Չորս ամիս շարունակ թա-
փուր մնաց: Փնտրում էինք մէկին, որ
գրել իմանար ու քիչ թէ շատ լաւ լուսա-
բանէր գիւղի կեանքը: Եւտ էին գալիս՝
ջահել, ահել: Գալիս էին ծանօթով, զան-
գերով, բայց ես չէի ընդունում: Ձէի ըն-
դունում, որովհետեւ գեղեկարութիւնն
ինձ կարգադրել էր յանձնարարութիւն -
ներ տալ, ստուգել, փորձել, համոզուել,
որ կարող է լաւ գրել ու նոր ընդունել:
Թէ չէ առանց փորձելու ընդունում ենք
ու կրակն ենք ընկնում՝ էլ ոչ կարող ես
ազատել, ոչ էլ ազատուել դրանից, ըն-
կել ես՝ քաշիր: Նախկին աշխատողը, ու-
րից մի կերպ ազատուեցինք, երեւակա-
յէք, վատ չէր գրում, լաւ էլ տղայ էր:
Բայց ամէն ինչ չափազանցուած էր գը-
րում: Նրա վերջին ակնարկը մի կողմնա-
տեսութեան տասնութամեայ խորագրա-
հոսու մասին էր: Այդ կողմնատեսութիւնն
ունէր ընդամենը երկու մայր խոզ: Դը-
րանցից իրաքանչիւրը ունեցել էր տասը
խոզկոր: Այդ նորածինները կէսը սատկել
էին մինչեւ ակնարկ գրելը, իսկ միւս կէ-
սը՝ ակնարկը գրելուց յետոյ: Եւ այդ ա-
մէնը՝ խորագրահոսու անհոգութեան,
անարարութեան պատճառով: Խոզա-
պահուում, որը յիշատի մի շատ գեղեցի-
կադէմ ազդիկ էր (յուսանկարից էր երե-
ւում), հեռացրել էին աշխատանքից եւ
կոմերիտական տոյժ էին տուել: Իսկ մեր
նախկին աշխատողը, անունը Սիմոն էր,
այդ ազդիկան դիֆերամբներ էլ ձօնել,
երկինք էր հանել... Մի խօսքով՝ նա չէր
կարող գրել այնպէս, ինչպէս կայ, ինչ -
պէս ինքն է տեսնում, ինչ որ իրական է
ոչխար, ճշմարիտը: Անպայման կեղծում
էր, ծաղիկազարդում էր, կարծելով, թէ
այդպէս աւելի լաւ կը լինի: Եւ մենք յա-
ճախ էինք անյարմար վիճակի մէջ ընկ-
նում:

Բնականաբար, ես ճիշդ էի վարում,
որ չէի ընդունում պատահական մարդ -
կան: Օրը մի քանի հոգի գալիս էին ու
գնում՝ չէի ընդունում: Վերջին այցե-
լուծն մի ջահել, նորածին պիսիկով տղայ
էր, բաւականին համարձակ: Նա ներս
մտաւ, նստեց դիմացս ու ժպտադէմ
հարցրեց.

- Դու՞ք էք Սայադեանը:
- Այո, ես եմ, ի՞նչ կայ:
- Բարեւ ձեզ:
- Բարեւ ձեզ:
- Ես՝ աշխատանքի հարցով:
- Ուրախ եմ: Գրած բաներ ունե՞ք:
- Ոչ, բացի լեկցիաներից, ես ոչինչ
չեմ գրել կեանքում: Բայց կը փորձեմ,
անհոգ եղէք, կը փորձեմ: Դէ, դուք էլ
գլխիս կը լինէք, կ'օգնէք... Ամէն ինչ
լաւ կը լինի:
- Ոչ, սիրելիս, մեզ մօտ ընդունման
կարգն այդպէս չէ: Անունդ ի՞նչ է:
- Հենրիկ: Յովնատիկան Հենրիկ:
- Այսպէս, ուրեմն, Հենրիկ, ինձ կար-
գադրուած է յանձնարարութիւն տալ,
ստուգել, փորձել, համոզուել ու նոր ըն-
դունել:
- Գիտեմ, գիտեմ, ինձ արդէն տակ են
այդ մասին:
- Ասե՛լ են ... Ո՞վ է ասել:
- Մայրս՝ Կիմա Յովնատիկան: Այդ
անունը ձեզ ոչինչ չի՞ ասում, ոչինչ չի՞
յուշում:
- Յուշում է: Ես այդ անունով մի կը-
նոջ գիտեմ, որն իմ ազդիկ լեզուի դասա-
խօսն է: Եւ կարելի էր առաջին անգամ
ընել: Եւ անտեղի: Նա՞մ է:
- Այո: Ես նրա տղան եմ: Նման չե՞մ:
- Նման էք:
- Մեր գերդաստանում, ի միջի այլոց,
բոլորն իրար նման են: Ես մի մօրաքոյր
ունեմ, Ունիվերսալի տիրակալն է, որ
տեսնէք՝ մօրիցս չէք զանազանի՝ ճիշդ
պատճէնն է:
- Ունիվերսալի գիրեկառն է:
- Այո, մօրս մեծն է, ամուսինն էլ ու-
նիվերսալի գիրեկառն է, մի հոգակապ
մարդ է: Իսկ մօրս փոքր քոյրը՝ ձեր աղ-
ջրկայ անդրերէն լեզուի դասախօսն է:

Մի արտակարգ գեղեցիկուհի է. ոնց որ
չբահարս լինի՝ չէի ծամերով:

- Ամուսնացա՞ծ է:
- Այո, ի հարկէ, ամուսինն էլ ձեր աղ-
ջրկայ գեղանն է, մի անմահ մարդ է:
Ի դէպ, բոլորն էլ ասացին, որ ձեզ բա-
րեւեմ:
- Եոյուած եմ: Դուք էլ բարեւեցէք:
Ուրեմն մա՞յրդ է ուղարկել ինձ մօտ:
- Այո, ուղարկեց եւ ինչորեց տակ
ձեզ, որ ներող լինէք ձեր աղջկայ հաշ-
ւով: Այլեւս նման բան չի կրկնուի: Ա-
սաց, որ բոլոր հարցերը կը լուծուեն գե-
ղական կարգով:
- Ինչպիսի՞ կարգով...:
- Գեղական կարգով: Իմ ամենափոքր
մօրաքոյրն է յաճախ օգտաւորձում այդ
Փրազը: Մենք նրանից ենք սովորել: Իսկ
նա՞ թումանեանից:
- Այդ քանի՞ մօրաքոյր ունեն:
- Չորս: Եւտ ճարպիկ է փոքրը: Ահ-
րոֆուտում տոմսավաճառ է: Իսկ փե -
սացուն չըջկողայի նախագահ է: Որոշել
են ճոխ հարսանիք անել այս Եարաթ օրը:
Դուք հրաւիրուած էք այդ հարսանիքին,
ահա հրաւիրատուք:
- Ձեզցուած եմ, ես չեմ կարող ներ-
կայ լինել:
- Դա արդէն ձեր դործն է, մերոնց հետ
խօսէք: Ես կատարում եմ այն, ինչ ինձ
յանձնարարուած է: Սա էլ նուէրը:
- Ի՞նչ նուէր է:
- Բրիլիանտէ մատանի:
- Տեսնում եմ, որ մատանի է, բայց
ինձ հետ ի՞նչ կապ ունի:
- Ձեզ հետ կապ չունի, հարսի հետ
կապ ունի: Դա պիտի դնէք հարսի մա-
տը: Մերոնք տուեցին, որ մէկ էլ ժա-
մանակ չկորցնէք նուէր ձարելու հա-
մար:
- Ո՞ւմ մատը պիտի դնեմ՝ ինքնաթիռի
տոմս ծախողի՞:
- Այո:
- Սիրով կը դնեմ, եթէ նա ինձ խոստա-
նայ տոմսեր տալ սեղոյին:
- Վերցրէք, պահէք ձեզ մօտ, ես սոս -
կում եմ թանկարժէք քարերից, մետաղ-
ներից:
- Դատարկ բան է: Լաւ, տուէ՛ք՝ թող
ինձ մօտ մնայ:
- Իսկ փեսացուն ասում ես, չըջկողայի
նախագահ է:
- Այո:
- Միւս փեսան իմ աղջկայ գեղանն է:
- Այո: Նա ձեզ ճանաչում է:
- Ճիշդ է, ես եղել եմ նրա մօտ: Միւս
փեսան էլ, ասում ես ունիվերսալի գի-
րեկառն է:
- Ոչ, նա ունիվերսալի գիրեկառն է,
իսկ ունիվերսալի գիրեկառնը նրա կինն
է, այսինքն իմ մօրաքոյրը: Հօրեղբայրս
էլ անընդհատ չփութում է դրանց: Նա
էլ դատախազ է: Այն շատ - շատ են մե-
րոնք, ով էլ լինի՝ կը չփութի:
- Եւ բոլորը միմիանց հետ համերաշխ,
մէկը՝ մէկով տարուած ապրում են:
- Այո, ի հարկէ, մէկը միւսով: Եւ ըս-
տացում է, ինչպէս անդլիադէտ մօրա-
քոյրս է ասում. «Նո փրոպրէմ»: Փրոպ-
րէմ չկայ: Ում ինչ պէտք է՝ զանգում
են:
- Ինչ լաւ է: Դուրս գալիս է: Իսկ ես
ոչ ոք չունեմ: Դրա համար էլ մայրդ էլ
է ինձ հետ վատ վարում, գեղան փե -
սադ էլ է ինձ մերժում: Ես, որ իմանայի
դեկանը ձեր փեսան է, երբեք չէի գնա
բողոքի, այն էլ մօրդ հասցէին: Ինչքան
խմաստուն է ժողովուրդը, որ ասում է.
«Մարդը՝ մարդով է մարդ»:
- Դէ, ոչինչ, ժողովուրդը նաեւ ասում
է՝ «Լաւ է ուշ, քան երբեք»: Հաւա -
տացէք, որ մեր գերդաստանի անդամ -
ներից մէկն էլ դուք կը լինէք: Եւ առա-
ջագէմ անդամներից մէկը:
- Մակագրում եմ, այնուամենայնիւ -
նիցրեմ:
- Մակագրում եմ, այն, - ամենայնիւ
աշխատիր գրել սովորել:
- Կ'աշխատեմ, Ձեր ձեռքի տակ, ի
հարկէ:
- Դէ, հաւանալի է, առաջին ամիսնե-

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԵՐՈՒ ՏԱԳԵԱՊԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ ՓՐԱԿԵՆՔ Ս. ՂԱԶԱՐԸ

Յունուար 6-ի մեր համարով հրատարա-
կած էինք Մխիթարեան Վարժարաններու
Միջազգային Կոմիտէութեան կոչը, որ
բաւական յուսադրիչ յայտնութիւններ կա-
յին: Այսպէս, Կոմիտէն յետ երկար բա-
նակցութիւններու պարտապահանջներուն
հետ եկած է համաձայնութեան մը նա-
խապէս գնահատուած 32.7 միլիառ իտա-
լական լիրի պարտքը նուազեցնելով 8.3
միլիառ լիրի, այսինքն՝ 5 միլիոն ամե-
րիկեան տոյարի: Առաւել եւս, ըստ հա-
մաձայնութեան, Միաբանութեան կալ-
ածները եւ մշակութային - դեղարուես-
տական հարստութիւնները վաճառուե-
լու վստիչն գերծ կացուցուած են, ինչ
որ Կոմիտէին մեծագոյն յազմանակը
պէտք է նկատել:

Կոմիտէին կոչը ուղղուած բովանդակ
Հայութեան, պէտք է դիմաւորուի դրա -
կան ոգով եւ ազգային նախանձախնդ-
րութեամբ: Սփիւռքը իր բոլոր խաւերով,
առանց վերապահութեան, պէտք է ընդա-
ռա՞ն օգնութեան կոչին, որպէսզի նուա-
զագոյն ժամանակի մը մէջ կարելի ըլլայ
ձերբազատիլ ծանր պարտքէն: Արդէն
որոշ թիւով անհատները ցարդ բերած են
իրենց օժանդակութիւնը. ու ահա, Մայր
Աթոռ Ս. Էջմիածնէն հասած յայտարա -
րութիւն մը զոյ լոյս կ'ընծայենք մեր այս
թիւի առաջին էջին վրայ, կը յայտնէ
թէ Վեհափառ Հայրապետը եւ Գերագոյն
Հոգեւոր Խորհուրդը իրենց սահմանափակ
նիւթական միջոցներէն 25.000 տոյար կը
տրամադրեն Ս. Ղազարին՝ անտեսական
տաղանայը դիմադրաւելու համար:

Մեր գերագոյն հոգեւոր հեղինակու-
թեան այս յոյժ գնահատելի կեցուած-
քէն ետք, չենք կարծեր, որ որեւէ բա-
նիկ կը մնայ անտեսական ահաւոր կացու-
թեան դարմանումին համար, հայ ժողո-
վուրդի պատասխանատուութեան առն -
չութեամբ: Մանաւանդ երբ նկատի առ-
նէք որ Էջմիածնի պաշտօնական շոշա-
փելի օժանդակութիւններ չի ստանար
ոեւէ մէկէն ու իր նիւթական բարօրու-
ցին ես կը գրեմ քո փոխարէն, մինչեւ
որ ընտելանաս: Պայմանաւորուե -
ցի՞նք:

- Պայմանաւորուեցինք, ընկեր Սա-
յադեան, կ'անեմ այնպէս, ինչպէս դուք
կ'ասէք:
- Եղաւ: Վաղուանից աշխատանքի մէջ
եւ Գործերը տար կաղերքի բաժին:
- Վաղերքի բաժին: Այնտեղ էլ պիտի
ինձ խօսեցնեն:

- Ոչ, նրանք ո՞վ են, որ խօսեցնեն: Նը-
րանք կատարող անձ են ընդամենը, ինչ
որ մակադրում է, այն էլ կատարում
են:

- Իսկ ես կարծում էի, թէ վերջին խօս-
քը նրանցն է:

- Նրանք ոչ առաջին խօսք ունեն, ոչ
վերջին: Տար տուր, թող ձեւակերպեն:
Նղա՞ւ: Դէ, լաւ, գնա: Կը բարեւես ձե-
րոնց: Բոլորին: Անխախտ:

... Տարիներ են անցել: Ձէի ասի, թէ
Հենրիկը այդ ընթացքում գրել սովորեց
ու հիմա լաւ է գրում: Ձէ՛ն: Նրա դրած-
ները ես եմ չտկում, սարքում, կամ նո-
րից գրում: Ի՞նչ արած, պէտք է: Դրա
փոխարէն ես գրուել եմ որեւէ հոգւից:
Ոչ մի հոգւ չունեմ, ոչ մի փրօպրէմ ան-
լուծելի չէ ինձ համար: Անչափ ցաւում
եմ, որ այդ տղան ինձ չի հանդիպել սը-
րանից մի երկու տասնամեակ առաջ: Եւտ
եմ ցաւում: Ձէք կարող երեւակայել թէ
ինչ բան է անհոգ, անդարդ ապրելը: Դրա
համար էլ պարզապէս դժուր եմ, այդ տը-
գայի վրայ, ամէն ինչ անում եմ, որ յան-
կարծ չնեղանայ, չթողնի գնայ: Նա իմ
բախտն է...:

Թիւնը կախալ է հաւատացեալ ու նա-
խանձախնդր ժողովուրդի բարեացակա-
մութենէն: Մեր իրաւունքներուն, մեր
մշակութային անգին գանձերուն վրէ-
կութիւնը բոլորիս գլխաւոր մտա-
հոգութիւնը պէտք է ըլլայ. ու երբ յա-
ջոցենք այդ Ս. Ղազարի պարզայնի-
այն ժամանակ պիտի կրնանք յայտարա-
րել, որ Հայութիւնը իրեն սպանացող
օրհաններուն առաջ, դիմէ համազգային
միասնական ճիշդով բոլոր միջոցները
որո՞ւմադրելի գործնել, որպէսզի չկոր-
սընցենք ազգային գոյատեւան պա-
քարը:

Այս հանգրուանին, ու մանաւանդ ա-
ւելի վերջ, երբ տաղանայը յանգի բարե-
լուծումի մը, մէջտեղ պիտի գան հա-
ցեր, որոնց մասին բացատրութիւններ
լուսարանութիւններ պէտք է տրուին: Մի
կամ ովքե՞ր են այս ահաւոր ողբերգու-
թեան պատասխանատուները: Ինչպէ՞ս
կարելի էր, որ մէկ կամ աւելի միաբան-
ներ, բացարձակ իրաւասութիւն ունե-
նային իրենց կամքին համաձայն, ծալ-
տոտիճանի անփութութեամբ վարուէլու
Ս. Ղազարի ստացուածքներուն եւ ազգա-
յին աւանդներուն հետ, 20 միլիոն տոյա-
րի պարտք մը գոյացնելով:

Ամբողջ երեք դար, Մխիթար եւ իր ա-
թանաւոր յաջորդները իրենց մտքի եւ
աչքերուն լոյսը քամեցին, ամենաա-
մեատ պայմաններու մէջ, որպէսզի դի-
տութեան յոյս ջնաբեն ժողովուրդին ու
հարստացնեն հայ ժողովուրդի պատան-
թեան գանձարանը: Անոնք իրենց անը-
նահատելի վատասկը եւ ի մի հաւաքած
մասունքները կտակեցին հայ ժողովուր-
դին, անոնց պահպանումը վստահելով
Միաբանութեան յաջորդական շրջաններու
առաջնորդներուն: Հայութեան պարտա-
կանութիւնն է տեղեակ մնալ անոնց պի-
ճակին մասին ու ապահովել անոնց պա-
պանումը, ինչ որ յստակօրէն արտայա-
տած է նաեւ Կոմիտէն իր ներկայ կողմ
մէջ:

Բայց, որպէսզի ժողովուրդը գիտակի
իր պարտականութիւններուն եւ զգայ ի
պատասխանատուութեան ծանրութիւնը
հարկ է, որ Ս. Ղազարը դառնայ իր
պէս հայութեան պատկանող գանձարան
մը, եւ ո՛չ թէ աշխարհէն խլուած ու
օքի հաշուետու կղզեակ մը, որուն չոր
պատերուն մէջ քմահաճ որոշումներ կը
նան տրուիլ: Յարգ անհասկնալի դառ-
նապահութեամբ մը, ո՛չ ի յայտ բերուած
են պատասխանատուներուն անունները եւ
ո՛չ այլ որեւէ տեղեկութիւն տրուած է
քառսը ստեղծող պատճառներուն մասին:
Պիտի առարկուի, թէ ներկայի ճշմար-
մային կացութեան մէջ, առաջնահերթ
կարեւորութիւն ունի Մխիթարեան դա-
րաւոր օճախին փրկումը՝ քան յանց-
պարտներուն դատաստանը: Եւտ բարի
Սակայն, անգամ մը, որ վանքին սպա-
նացող վտանգը չքանայ, պէտք է տրուի
այդ հարցերուն պատասխանները. պէտք է
Միաբանութիւնը յազմահարկ մեկուսա-
ցումի հոգեբանութիւնը ու Հայութեան
հետ բաժնէ եւ իր յաջողութիւնները
իր ցաւերը: Եւ վերջապէս, վստիչն ենք
պէտք է ստեղծուի վարչական առողջ դը-
րութիւն մը, որպէսզի նման գաղթա-
լութիւններ երբեք չկրկնուին:

Խմբագրական
«ԱՊՊՊՊՊՊ»

Մոմրէալ, Յունուար 27

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՏԱՑԱՅ ՊԱՐԳԵՒԵԱՆ
ՎԷԱ

Հեղինակ՝ Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Պէյրուք, 1985

×

ՈՐԲԸ ՏՈՒՆ ԾԻՆԵՅ
Ա. Ե. Բ. ԽԱՏՈՐ
ՖԻԼԻՓ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Յատկաբան՝ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.

Անթիլիսս, 1985

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅՐ ՕՇԻՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ՝ ԵՐԱԺԵՏ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆ ՄԸ

Բացառիկ դէմք մըն է անկասկած Օշին վարդապետ Մինասեանը, որ Պոսթրնի մէջ հայ երաժշտական կեանք մը ստեղծած է աւելի քան քսան տարիներէ ի վեր:

Հիմնադիրն է Երեւան երգչախումբին. եւ անալթաք տարբեր երկու անգամ մասնաւորաբար Միւնխենի եւ Ջատկի տօնէն - ըսելով, կուտայ արժէքաւոր յայտագիրներ - ըսելով իր նուագահանդէսները:

Երգչախումբ եւ նուագախումբ 70 - 80, անձեր, կազմուած է հայ ու ամերիկացի երգիչներէ:

Որքան կը կարծեմ զիտանայ, առաջին անգամ է որ կը հանդիպեմ հոգեւորականի մը որ լըջօրէն կը հետեւի երաժշտու - թեան թէքնէր ուսմանը:

Իր ղեկավարած համերգները սահմանափակուած չեն միայն հայ երաժշտական գործերով: Յայտագիրներուն մէջ տեղ ունին Մոցարթի, Պալստի, Հէնտէի եւ Վիվալտի հեղինակութիւնները, Հէնտէի հոյակապ Ալէլուիան:

Եկեղեցական ընդհանուր պատմութեան տարբերակ տնտեսող ստացած է Պոսթրնի համալսարանէն եւ ներկայիս կը պատրաստէ գիտական աշխատանք մը հայ երաժշտական պատմութեան:

Ղեկավարն է Պոսթրնի Ս. Երրորդու - թին Եկեղեցւոյ երգչախումբին: Մեծ պատրաստութեամբ համերգ մը տուած է Երեւանի 70-ամեակին առթիւ, ինչ որ ուշադրութիւնը գրաւած է օտար քննադատներու:

Մասնաւոր փափաք յայտնած էր նաեւ գործադրելու իմ հեղինակութիւններէս մէկ քանի կտոր, զրկեցի իրեն Ալէլուքի շարքը, Մայր եւ Կոյսը եւ էջմիածինը: Կը զրէ թէ անոնք շատ գնահատուեալ են ամերիկացի երգիչներու կողմէ: Որքան շնորհակալութիւն այս բացառիկ հոգեւորականին: Պարտք համարեցի զինքը ներկայացնել մեր գաղութին:

Կը հիանամ իր գործունէութեան վրայ, որովհետեւ դժբախտաբար ցաւալի արա - ծի մը հետեւանքով եղած է մասամբ անգամալոյծ, եւ այս 60 - 70 հոգիներ խումբը կը ղեկավարէ ինքնաթոռի մը մէջ նստած:

Գաղութին եւ յարապակեցութիւն յարգելի հայր Սուրբին:

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ՉԶՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ԶԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒՐ

ԶՐԱՆԱԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՐ ԵՒ

Վ. ԳԱՒՈՒՔԵԱՆ-ԱՅՎԱԶԵԱՆ՝ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Փետրուար 9, Կիրակի օր, մեծ թիւով զբոյժներ եւ գրասէններ, հակառակ շատ ցուրտ օդին, փութացած էին Ալֆորվիլի «Մեան» ճաշարանին մէջ տեղի ունեցող բնկերակցութեան աւանդութիւն դարձաւ տարեկան ճաշին:

Ընկերակցութեան եւ օրուան նախագահը Ս. Ք. Ջանդու, իր բացման խօսքին մէջ, նախ անդրադարձաւ բնկերակցութեան պատուոյ նախագահներէն Պետ - րոս Ջարոյեանի մահուն, յուզմամբ յիշեց թէ երբ մինչեւ այսօր Սփիւքի հայ ժողովուրդը հաւատարիմ կը մնար, «Գնա մեռիք, եկուք սիրելի» կարգախօսին, այս անգամ այդ ալ տեղի չէ ունեցած, քանի որ արժէքաւոր արեւմտահայ զբոյժին թաղման միայն վեց - եօթը հոգիներ հաճած են ներկայ գտնուիլ... Հրաւիրեց ներկաները, որպէսզի վայրկեան մը յուսնակայ լուծեամբ յարգեն յիշատակը ծանօթ գրագէտին: Այնուհետեւ կարճ, բայց ազդեցիկ քանի մը մատնանշումներ բաժնի գրականութեան հանգչող գոյութիւն ունեցող ցաւալի անտարբերութեան մասին, ապա հրաւիրեց Տիգրան Պալեանը որ հանդէսը վարէ: Հանդիսավարը ստանձնելով իր պաշտօնը, ներկաներուն յայտնեց թէ ճաշի ընթացքին, ոչ ոքի խօսք պիտի տայ, բարեխաղութեան եւ հաճելի ունկնդրութիւն մը ամփոփեց:

Բաւական երկար տեւող ճաշէն յետոյ, հանդիսութիւնը բացուած յայտարարեց, ինքրեւի՛ր բոլոր ներկաներէն, որպէսզի լուծեամբ ու մանաւանդ ուշադրութեամբ հետեւին ելոյթներուն:

Հակիրճ կերպով անդրադարձաւ «Էլիզ Գաւուքճեան - Այվազեան» գրական մերցանակին», յայտնեց թէ գաղական կազմը 1985-ի առաջնութեան մրցանակի արժանի նկատած է Նիւ - Եորքի քաղաքի արժէքաւոր արձակագիր՝ Յակոբ Կարապետեան, իր «Աղամի Գիրքը» վէպին համար: Ինչ - պէս նաեւ Պոյասայ սիրուած բանաստեղծ՝ Զարեհ Խրախունի, «Իլիւգալանիկէս», բանաստեղծութիւններու հատորին համար, իւրաքանչիւր գրող պիտի ստանայ 1500 Փրանք:

Պատկեր հրաւիրեց բնկերակցութեան այդ շրջանի նախագահ եւ գաղական կազմի անդամ Լեւոն Սոփոկեանը: Բա - նախօր, իրաւամբ զիտել տուաւ թէ, տա - ղանդաւոր եւ խորիմտաւ գրագէտ մը ու իր այնքան գնահատուած վէպը՝ «Աղամի Գիրքը» ներկայացնելու համար, բազմա -

թիւ ժամեր իսկ անբաւարար պիտի ըլ - լային, մինչ ինք ստիպուած է գոհանալ տրուած շատ քիչ ժամանակով:

Այսուհանդերձ Սոփոկեան այդ քիչ ժամանակի մէջ, յաջողեցաւ շատ բան ըսել, լաւագոյն. ծանօթացնելով հեղի - նակը եւ մրցանակի արժանացող վէպը: Գրքին կարգացումը քանի մը հառ - ւածները ցոյց կուտային զրքին անվի - ճելի արժէքը եւ կարապետեան տաղանդը: Լեւոն Սոփոկեանի գնահատականը հը - րատարակուած էր առեւին «Յաւաջ»-ի մէջ: Լ. Սոփոկեանի տպաւորիչ ներ - կայացումէն յետոյ, հանդիսավարը կար - ղաց կարապետեան նամակը, ուղղուած վարչութեան: Այդ գրութեան մէջ զբաղ - ւար իր շնորհակալութիւնը եւ գոհունակու - թիւնը կը յայտնէր բերկրալի լուրին ա - ութիւթով եւ կ'աւելցնէր, «Շատ պիտի ցան - կայի անձամբ» ներկայ լինել Փետրուար 9-ին Ալֆորվիլի «Մեան» ճաշարանում տեղի ունենալիք հազկերու ճաշի հանդիսու - թեանը՝ ըմբռնելու բնկերակցութեան անդամներին եւ զբաղից բարեկամներին մտերմութիւնը, սակայն այդ օրերը գու - րագիրսկայ լինելով իմ նոր գրքի «Ամե - րիկեան շուրջպար», լոյս տեսնելուն պար - տաւորուած եմ Նիւ - Եորք անցնել, հե - տամուտ լինելու աշխատանքներին: Այդ - պիտով պիտի զրկուեմ Փրանսահայ գըր - շակիցներին հետ ջերմ մթնոլորտում լինե - լու հաճութիւն, փոխարէն, միայլ առիթով Փարիզ անցնելու, կը վերակերտենք այդ մթնոլորտը: Ներքինում եմ գրաւոր իմ խօսքը որը խնդրում եմ ընդունէք թէ՛ որպէս շնորհակալութեան անկեղծ արտա - յայտութիւն եւ թէ՛ որպէս գրողիս հան - դանակը»: Այս նամակի ընթերցումէն յե - տոյ հանդիսավարը աւելցուց. - «Գրական այս հանգանակ գրութիւնը ամբող - ջութեամբ լոյս պիտի ընծայենք, «Արա - հետ» յաջորդ թիւին մէջ զբաղէր լայն հասարակութեան սեփականութիւնը դար - ձնելու նկատմամբ:

Որ ուշադրութեամբ ունկնդրուող այս ելոյթներէն յետոյ ներկաները կրկին լսեցին ձայնի զննելի հայկական երգեր: Ասկէ յետոյ, Տիգրան Պալեան, քանի մը խօսքով ներկայացուց Պոյասայ սիրուած բանաստեղծ Ջանեհ Սրախունին ու բեմ հրաւիրեց Հիլտա Գալֆաեան - Փանոս - եանը ներկայացնելու Բանանի իր նախ - կին ուսուցիչը: Այս առիթով դասախո - սուհին խնամեալ ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած էր: Կը տեղեկանայինք մրցանակաւորին կենսագրութեան, հրա - տարակուած Տ հատորներու բովանդակու - թեան, չհաճ մրցանակներուն: Ասկէ զատ Տիկին Գալֆաեան - Փանոսեան հակիրճ ծանօթութիւններ կուտար Պոյասայ ար - զի բանաստեղծութեան ու այդ մարզին մէջ Ջանեհ Սրախունիի կարեւոր մաս - նակցութեան մասին: Ապա լայնօրէն կը ծանօթացնէր «Իլիւգալանիկէս» հատո - րը, կանգ առնելով այդ գրքին 7 բա - ժիններուն վրայ: Այդ գրքին ինք կար - ղաց միակ կտոր մը «Կուակ»-ը հրաւիրեց Տիկին Անահիտ Թէրզեանը որ իր նախկին

ուսուցիչէն կտորներ արտասանէ, Տի - կին Թէրզեանը խոր ապրումով յաջորդա - րար արտասանեց «Իլիւգալանիկէս»-էն «Մրցանիշը», Ջանեհ Սրախունի «Հայե - րը»: «Ես եւ ուրիշներ»-էն, «Բաց խօսք»-ը եւ Գար կաթիլներէն՝ «Լեւոն ի վեր»:

Հանդիսավարը կարգաց Ջանեհ Սրա - խունիի նամակը մրցանակի արժանացող բանաստեղծը շնորհակալութիւն եւ գո - հունակութիւն կը յայտնէր թէ «Իլ - ցալանիկէս» բանաստեղծութիւններու հատորը, առաջնութեան մրցանակին կ'ար - ժանանար: Մեծարժէք արձակագիր՝ Յակոբ Կարապետեան «Աղամի Գիրքը» վէ - պին հետ ու ապա կ'աւելցնէր. - «Կաղան - զի նուէրի մը նման համեղ այս մրցա - նակը, որքան որ կը հրճուեցնէ զիս, ա - նոր եմ թաղարած բարձր գնահատանքը, նոյնքան եւ կը մեծարէ արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը, որուն պատիւն ու - նիմ նուիրեալ մէկ աշխատանքը եւ ներկայացուցիչը ըլլալու...:

Ջ. Սրախունի յանուն անձին, յանուն Պոյասայ մշտագոյ գրական շրջանակին անգամ մը եւս շնորհակալութիւնները կրկնելով, կը խոստանայ այլ առիթով մը ծանօթանալ Փրանսահայ զբոյժներու հետ:

Կարգը եկած էր համակրելի երգիչ Պե - տիկին, որ իր հմայիչ ձայնով հրամ - ցուցած հայրենասիրական ու տոհմիկ երգերով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց սրահին մէջ, արժանանալով բուն ծափահարութիւններու:

Այս խանդավառ մթնոլորտին յաջորդեց հանդիսավարին կոչը ուղղեալ ներկա - ներուն, զօրավիզ կանգնելու միութեան, որպէսզի ան կարենայ շարունակել իր մշակութային ծառայութիւնները ու մա - նաւանդ «Արախետ»-ի հրատարակութիւնը, որմէ հարիւրաւոր օրինակներ նուէր կը զրկէ, Հայաստանի, Սփիւքի մտաւո - րականներուն, մշակութային հաստատու - թիւններուն, միութիւններուն եւ բո - լոր գրասէններուն:

Մօտ առեւին կրկին հանդիպելու մաղ - թանքով ան փակեց հանդիսութիւնը:

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ

LIVRES REÇUS

LES CONTES DU BALLON ROUGE

Pascal TCHAKMAKIAN

Ed. Publisud, 1986, Paris

×

LE MOUVEMENT EVANGELIQUE

ARMENIEN

Jean-Daniel SAHAGIAN

1986

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՇՈՒՆՉՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԵԱՆ

Անակնկալը, հաւանաբար, Տեւեմակն ու վերան փոխադրած էր Հարուրտ. զէ - պի ուսանողութիւն, երբ կեանքը խան - դալատութիւն էր ու երգ. գեղեցկութիւն ու հրապոյր. աչք ու վայելք. անսպառ, տեսական, յաւիտենական վայելք: Կը հաւատային, որ յաւիտենականութիւնը կամքով գրաւուած հորիզոն է եւ սէրը սկիզբն էր յաւիտենականութեան: Բայց հորիզոնը չգրաւուած, մերկիւր շրջած էր կեանքի ընթացքը, աւերած սէրն ու յա - ղաւանակութիւնը: Վերա նետուած էր Սանդուխտեանի գիրքը, Տեւեմակի ճամբայ չեղած, բռնած տարբեր ուղղու - թիւն:

- Գիտեմ, - ըսաւ Վերա, - գրութիւն - ներսը մէջէն հետեւած եմ քու փոթոր - կումներուն: Ես որ առաջինը պէտք է ըլ - լայի քեզ շնորհաւորողը, վերջինն եմ

աւա՛՛ թու ընթերցողներուն, - դառնացաւ Վերա:

- Իմացել էի ձեր բաժանումը եւ ի դո՛ւք, երկա՛ր եմ որոնել քեզ: Նոր իմացայ, որ մեկնել ես Փարիզ:

- Մեկնում է՛ք բարեկամ, այլ փա - խուստ. փախուստ մտերիտներէ. փա - խուստ միջավայրէ ու երկրէ. օտարու - թեան մէջ թաղել վիշտ ու մարմին:

- Վաղո՛ւց է ապրում ես Ծրանիւս:

Պօսակցութիւնները դարձեցան ընդոստ: Ուրախութեան փայլով ողորտած աղ - նարկներով, ոտքի էին բոլորը: Վեհա - շուք ու իշխանավայել, բարեկամ յի - ժպտախառն մուտք կը գործէր Կաթողի - կոսը, կ'ողջունէր իր հօտը եւ կ'երթար տեղ գրաւել Տեւեմակի, Վերայի եւ Ե - ղէգեաններու դիմաց: Յայտնապէս գոհ էր, որ պզտիկ գտնելուն իր սեղանին:

- Պարոն Մարտեան, - ըսաւ սիրալիք, - էջմիածին ձեր այցից յետոյ, հրճուեցէ՛ք մեզ, տեսնել ձեզ Փարիզում: Մենք կանո - նաւոր հետեւում ենք ձեր գործերին ու մտքերին: Երախտաւոր աշխատանք է ձեր արածը եւ ազդը հպարտ է ձեզանով: Ինչպէս երկիր մասաւորականներն ու գիտ - նականները միջադպրային ուշադրութեան են արժանանում իրենց նուաճումներով, դուք եւս լայն տարածում էք տալիս այն հասկացողութեան, թէ տեսական հա - լածանքների ու խոշտանգումների ենթար - կուած մի փոքր ազգ, միշտ պահում է իր մտքի արթնութիւնն ու կենսունակու - թիւնը: Օտարները հետզհետէ աւելի են

զիտակցում այդ իրողութեան: Դրժ - գոհ չենք նաեւ, որ շարունակում էք զը - րեկ անդիւրեղն, քանի դա շատ աւելի լայն ընթերցողների սեփականութիւն է դարձնում ձեր մտքերը:

Տեւեմակ աջին ու ձախին նստած Տի - կին Եղէգեան եւ Վերա հպարտութեամբ կը լսէին իրենց բարեկամին ուղղուած զը - նահատակայ խօսքերը:

- Վեհափա՛ւ, - պատասխանեց Տեւե - մակ, - մեծ պատիւ է ինձ բազմել Ձեր սեղանին, իմանալ Ձեր ջերմ խօսքերը: Դրանք կը տաքացնեն իմ հոգին, նոր ե - ուանդ ու կորով կը տան ինձ յետագայ իմ ձեռնարկներին: Ամերիկան ու անդիւ - րէնը չեն կարողանում մոռացնել տալ ինձ գործերի խորքից եկող Հայո՛ւ ձայնն ու կանչը: Որքան էլ լինենք տարբեր քաղաքակրթութիւնների շաղախ, մեր հոգիներն մէջ ապրելու է միշտ Հայո՛ւ էութիւնը, մեր պապերի պատգամը՝ սի - րոյ ու խաղաղ կեանքի հասնելու մարդ - կայնական ձգտումը:

- Մենք վատահ գիտենք այդ եւ երբեք էլ չենք կասկածում դրան: Դուք, ձեր նոր ելոյթով, կրկին աւելի դրա ապա - ցոյցը: Մենք կարգացել ենք ձեր միջա - մրտութիւնը մամուլի համահաւաքում: Շատ ճիշդ ու առողջ մտքեր էք արտա - յայտել: Ողջունում եւ օրհնում ենք ձեզ: Տէրը պահպանի ձեզ վատից ու չարից: Տէրը Աստուած կամենայ, մեր յետագայ Ամերիկա այցին, կը յուսանք նորից օրհ - նել ձեզ: Մինչ այդ, ուրախ կը լինենք,

եթէ բախտը ձեզ առաջնորդէ էջմիա - ծին:

- Շնորհակալութիւն Վեհափա՛ւ. չեմ մոռնայ ձեր հրաւերը:

Վերա եւ Տիկին Եղէգեան մոռցած կնո - ջական պզնասիրութիւն ու գոհարեղէն, ուշադրութեամբ կը հետեւէին երկու մե - ծերու զրոյցին: Կը հիանային Տեւեմակի ուշիմութեան. կը հիանային էջմիածնի շրջահայեաց ու ինկացի գահակալին, որ Աստուծոյ ու Աւետարանի նահանջի այս օրերուն իսկ, գիտէր իր վրայ կեղբո - նացնել Հայո՛ւ սէրը, կապել զայն եկե - ղեցիին ու իր հեղինակութեան, գրաւել օտարներու համակրանքը եւ իր առջեւ բանալ տալ նոյնիսկ բարձրագոյն գրո - ներ:

Օրհնուած ճաշը շարունակուեցաւ ու - րախ: Տեւեմակ է՛ք հետեւեք այլեւս Վե - հափառի ու դրացիներու հարց - պատաս - խաններու եւ բարձրաձայն արտասան - ւած մաղթանքներու: Ընդհանրականէն անցած անձնականի, զրոյցի հետ էր ինքն - իր հետ: Միտքն կը թափառէր այլուր: Հիմա այլեւս անուանի հեղինակը է՛ք. այլ՝ երէկուան երիտասարդը. դասերու մէջէն Վերա շնոջ, Վերա ապրող ու - սանողը: Արդէն, Վերայէ զատ տարբեր կ'ըն գոյութիւն է՛ք ունեցած իրեն հա - մար: Փողոցէն քաղուած ժպիտ մը կըր - նա՞յ միթէ Վերա ըլլալ: Սալոնի ամէնէն վայելելու ծիփանքն անգամ կրնա՞յ Վե - րայի շուքին իսկ նմանիլ:

(Շար. 5)

ՀՈԳԵԶԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Արաքսի Զամարյան, աղջիկն ու թոռը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգրստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝ ԱՐՄԻԿ ԶԱՄԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարեկիցին առթիւ :
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶՈՒԼՖՈՒԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ Վիէնի մէջ հոգեհանգրստեան պաշտօն կը կատարուի մասնակցութեամբ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
Կիրակի, Փետրուար 23, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին Փոն թիվէքի Եկեղեցին :

Յետ արարողութեան՝ այց գերեզմանատուն հանդուցեալին շիրմին : Հոգեհաշ կը արուի իր այրին Տիկին Ալին Զուլֆուեանի եւ համայն Զուլֆուեան ընտանիքին ազակիրներու կողմէ, երեկոյեան ժամը 7-ին «Արմենի» սրահը :
1, Quai Pajot

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սիլվա Սերոբեան իր մօր՝ Տիկին Հ. Զիլինկիթեանի յիշատակին, 250 Ֆ. Կը նուիրէ «Յառաջ»-ին, 60-ամեակին առթիւ :

- U. G. A. B. -

La Commission Culturelle de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance - Paris

vous invite au concert exceptionnel

qui sera donné

le Samedi 1er Mars à 20h15 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

avec la participation de
quatre jeunes solistes

ALECIAN Henri, violoncelle
BOCHNAKIAN Harout, piano
CHAHBAZIAN Philippe, flûte
OUNDJIAN Marie-Louise, harpe

entrée libre

Ա Յ Ց

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ՝

Պ. ԺԱՆ ԼՈՌԵՆՏԻ

(Ենթաւանդարտ Նախքին Ռազմիկներու)

Կազմակերպութեամբ՝

ԱՆԱՔՈՒԻ ԵՒ ԻԻԺԷԼԻԻ

Ոգեկոչում՝

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ եւ Ընկերներուն նահատակութեան 42-րդ տարեկիցին, Կիրակի, Փետրուար 23 :

Հաւաքակայր մէջը Փոքր տը Եւազի, ուրկէ թափօրը կը մեկնի ժամը 10.45-ին : Արարողութեան աւարտին՝ ճաշ, ժամը՝ 13-ին, Նախագահութեամբ՝ Ռուբէն Մե. լիֆի :

(Ֆրանսացի գրողներու ընկերակցութեան քանատեղծութեան Մեծ Մրցանակի դափնեկիր)

Դափնեկիր նաեւ Խորի. Հայաստանի Պետական մրցանակին ու անդամ Բարե. կամականին Հովանաւորող Մարմին :

Մասնակցութեամբ՝ Ամաքի եւ Իւժէվ. րի ներկայացուցիչներ : Պ. Տարնո Սաֆր. նիի եւ Պ. Ալպէն Ուզուլիսար :

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Métro : Courcelles

Այս ճաշը համակրանքի արտայայտութիւն պիտի հանդիսանայ նաեւ 1984 Նոյեմբեր 25, Փէյթէլի սրահի եղեռնափորձին վերաւորում՝ Մ. Ասատուրեանին, Մ. Դանիթեանին ու Տէր եւ Տիկին Արիս. եանին :

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին :

Վերապահում հեռաձայնելով .
42 - 41 - 57 - 77 կամ 43 - 68 - 53 - 29
Ծախքի մասնակցութիւն 150 Ֆ. :

le CENTRE D'ÉTUDES, de DOCUMENTATION
et d'INFORMATIONS ARMÉNIENNES
« C. E. D. I. A. »

et la

«MAISON DE LA CULTURE
«ARMÉNIENNE D'ALFORTVILLE»

seront heureux de vous accueillir

du MERCREDI 19 FEVRIER
au DIMANCHE 23 FEVRIER inclus
de 10 heures à 19 heures

à

EXPOLANGUES

Grand Palais - stand no. E33

avenue Winston Churchill — Paris 8^e

pour

«Un Voyage en Langue Arménienne»

avec

Ouvrages, manuels, méthodes, disques
Diaporama continu, musiciens en direct
et Rencontres avec ... (présents au stand)

Programme

—Jeudi 20: Jusqu'à 21h, Nocturne

—Vendredi 21: 13h, G. Madilian, mus. -toutuk-
14h, A. Ter-Minassian, professeur
18h30, TABLE RONDE sur «L'AR-
MENIEN AU QUOTIDIEN» à la Maison des
Centraux, Salon Empire, 8 rue Jean Goujon,
75008 Paris. Avec J.-P. Mahé, Professeur à
l'INALCO - Père Vartan Kéchichian, Directeur
du Collège Samuel Moorat - S. Karagulian,
Directrice du Collège Tebrotzassère - D. Kar-
rassalmassian, Institutrice à l'Ecole maternelle
St - Mesrop d'Alfortville et Animatrice
d'éveil au langage à la MCA - G. Dakessian,
Responsable pédagogique à l'Ecole St Mesrop
et enseignant.

—Samedi 22: 14h, A. Tuyssuzian, jeune mu-
sicienne, kanone
17h30 J.-J. Varoujan, écrivain
18h, P. Jacob, comédien et auteur
d'une adaptation théâtrale de David de Sas-
soun.
—Dimanche 23: Clôture.

CONFÉRENCE ORIENTATION

DIMANCHE 23 FÉVIER

ouverture à 13 h 30

14 h 00:

1er thème COMMERCE - MODE

16 h 15:

2e thème INFORMATIQUE

18 h 30:

3e thème COMMUNICATION

conférence réservée exclusivement
aux lycéens et étudiants

— ENTRÉE LIBRE —

YAN'S CLUB

5, av. Reille, 75014 Paris - tél. 45 89 20 48
Métro: Glacière Bus: 21 - Glacière-Tolbiac

THEATRE ARMENIEN

Salle Rossini

Hôtel de Ville — 6, rue Drouot — 75009
PARIS

T I M A G

La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne

présente

« GORDZANVADZE »

Pièce en quatre actes de CHIRVANZATE

Dimanche :

23 Février à 15h45 - levée du rideau à 16h

Lundi :

24 Février à 20h45 - levée du rideau à 21h

Pour tous renseignements: Tél:42-37-60-10

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը
ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ թուր
ընկերուհիները Երկուշաբթի, Փետրուար
24, ժամը 14.30-ին Եկեղեցւոյ կից սրահին
մէջ, բաժակ մը թէյի շուրջ :

Օրակարգ . Պատգամաւորականի գե-
կուցում եւ զանազան տեղեկութիւններ :

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 100ԸՄԵԱԿ

Նախագահութեամբ

ԳԻՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԻԱՇԵԱՆԻ

Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ

Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենաքնակ Կեդրոնականացիներու ողջոյնը կը փոխանցէ
Փրոֆ. ՏԻՐԱՆ ԲԻՄՈՅԵԱՆ

Կը բանախօսէ

Փրոֆ. ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Միացեալ - Նահանգներէն)

Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Տ Ա Կ Ա Ն Ե Ա Յ Տ Ա Գ Ի Ր

Սարգիս Պողոսեան (արտասանութիւն), Ստեփան Ակերտ (սանթուր),
Եղօ (երգ), «Ալիքամար» (պարախումբ) :

— Ծախքերու մասնակցութիւն 50 ֆրանք —

Տոմսերու համար դիմել՝

SEVAN-TRAITEUR 4, rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart
CABINET TERZYIAN 21, rue Lamartine, 75009 Paris
HAY DISC 35, rue Lamartine, 75009 Paris

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԱՌԱՒՈՏԵԱՆ

Հ Ո Գ Ե Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, Կեդրոնականի ող-
բացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու եւ
վարժարանին սատարողներու յիշատակին :

ՅՏՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպում՝

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻՋԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կողմէ

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7^e

(métro : Invalides)

մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաւտ հիւրերուն

Ս կ ա ու տ ա կ ա ն գ ո յ յ ա յ տ ա գ ի ր

Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայիկներուն կողմէ
հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր
Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝

Սկաւտներուն եւ խմբապետներուն կողմէ :

Մուտք՝ 40 ֆրանք

Փոքրիկներուն՝ 4րդ

TRANSTOURS VOYAGES EN ARMENIE

TRANSTOURS — UCFAP

1er VOYAGE 86 : PAQUES EN ARMENIE

départ 27 MARS — retour 8 AVRIL

Paris - Moscou - Erevan - Paris

AU PRIX PROMOTIONNEL de 5600 frs. (+ visa = 100 frs.)

(Voyage, pension complète, programme touristique, transferts aéroports)

SANS SUPPLEMENT NI SURPRISE

HOTELS 1re CLASSE - ACCOMPAGNATEUR EXPERIMENTÉ

○ PLACES LIMITEES ○

13 JOURS DONT 11 JOURS A EREVAN

Le prix comprend : — l'assistance aux aéroports

— le trajet aérien, les transferts aéroport / hôtel et vice versa

— l'hébergement, en hôtel de 1ère catégorie, avec chambre

à deux lits et sanitaires.

— la pension complète.

— les excursions et visites prévues au programme avec guide

local.

et «NOTRE PLUS» une visite de la Forteresse et musée de

EREBOUNI (782 av. JC)

un spectacle : ballet, théâtre ou Opéra.

Inscriptions et renseignements :

TRANSTOURS (lic. 132)

25, rue d'Argenteuil - Paris 1er

Tél. : 42 - 61 - 58 - 28

ՀԱՅԳԵԱՐԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
20
JEUDI
20 FÉVRIER
1986

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO : 3,00 F
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ, ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
61re 8ԱՐԻ — ԹԻԻ 16.165
61re ANNÉE — No 16.165

**Solidarité
FRANCO-ARMÉNIENNE**
**ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ
ԿԱՄ՝**
**ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԵՒ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԸ
ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՈՐԵԱԿԻՆ**

Երեքշաբթի, փետրուար 18, ժամը 11-ին, Ֆրանքեհայկական Համակամու-
թիւնը մամուլյ ասուլիս մը կազմակերպած էր Փարիզի փ. - Է. - Լ.Մ. պանդոկի սը-
րահներէն մէկուն մէջ՝ «Հայկական դա-
ղուքը եւ Մարտի ընտրութիւնները» նիւ-
թին շուրջ: Ներկայ էին հայ մամուլի ներ-
կայացուցիչները եւ քանի մը օտար թղ-
թակիցներ:

Համակամութիւնը այս առթիւ հրաւի-
րած էր Ֆրանսայի քաղաքական գլխա-
ւոր չորս կուսակցութիւններու ներկա-
յացուցիչները, որպէսզի Հայութիւնը հե-
ռաքերող հրատապ հարցերու շուրջ ի-
րենց կուսակցութեանց տեսակէտները
պարզեն եւ այս՝ անոր համար, որ Հայերն
այ ըստ այնմ իրենց քուէները տան երես-
փոխանական յառաջիկայ ընտրութեանց:

Համայնավար կուսակցութիւնը կը ներ-
կայացներ Կի Տիւրքունէ, ընկերվարա-
կանը՝ Ժորժ Սառ, Հ. Հ. Հ.Ն (Էռ - Փէ -
Էռ) Փաթրիք Տէվէճեան եւ Իւ - Տէ -
ԷՓ-ը՝ Անտրէ Սանթինի:

Ասուլիսին բացումը կատարելով Գրիս-
թիան Տէր - Ստեփանեան կ'անդրադառ-
նար Հայերու դէմ կատարուած ցեղաս-
պանութեան, միացորդացի տեղահանու-
թեան, Ֆրանսա հաստատման եւ տաս -
նամեակներէ ի վեր անոր մղած գոյատեւե-
ման եւ ինքնութեան պահպանման պայ-
քարին, շեշտելով որ ներկայիս հրա -
տապ հարցերն են ցեղասպանութեան ճա-
նաչումը եւ հայերէն լեզուի ու մշակոյ -
թի պահպանումը: Ապա, Միշէլ Նալեան
սակը մանրամասն բացատրութիւններ
կատար պատրաստուած 10 հարցումներու
մէջ արծարծուած հարցերու շուրջ, գա-
նոք խոսեցնելով գլխաւոր 3 բաժին-
ներու մէջ: Հայերէն լեզուն, որպէս հիմ-
նաքար մեր մշակոյթի պահպանման, Յե-
ղապատմութեան ֆանտազմը, որպէս պայ-
ման ընդունիլ Փրանքեւթուրը յարաբե-
րութիւններու սերտացման եւ Երեւանի
մէջ ֆրանսական հիւպատոսարանի մը
բացում, որպէս Փրանքեհայկական մշա-
կութեայն յարաբերութիւններու ուղղակի
չման կեդրոն եւ Փրանսական ներկայու-
թիւն մը Հայաստանի մէջ:

Կարգը եկած էր Փրանսական քաղաքա-
կան գլխաւոր չորս կուսակցութիւններու
ներկայացուցիչներուն՝ պատասխանելու
համար առաջադրուած հարցումներուն եւ
յանձնառութիւն ստանձնելու անոնց իրա-
զործման ուղղութեամբ:

Ընտրապայքար է եւ ամէն հոսանքի քա-
ղաքական թեկնածու, ամէն բան կը խոս-
տանայ, այսինքն՝ լուսինը: Նորութիւն
է: Անուրիչ պէս, մէկը՝ միւսէն ալ ա-
ւելի կը խոստանայ եւ այս՝ բոլոր մար-
դերու մէջ: Բայց եւ այնպէս, նոյնիսկ
նիւթ անքան միամիտ չենք, որ ամէն
խոստում «կանխիկ դրամ» նկատենք, ա-
ւելորդ ալ պէտք չէ համարինք օգտա -
ւորութիւն, որքան որ կրնանք, նման կացու-
թիւններ: Թերեւս բան մը շահինք, թե-
րեւս ոչ: Ամէն պարագայի մէջ, կոր-
սիցիներէն բան չունինք:

Առաջին խօսք առնողն էր համայնավար
կուսակցութեան ներկայացուցիչ եւ ներ-
կայիս Ազգ. Ժողովի փոխ - նախագահ
Կի Տիւրքունէ, որ առանց վարանելու զօ-
րավիշ կը կենար ցեղասպանութեան ճա-
նաչման, աւելցնելով որ ամէն տարի ինք
է որ այդ առնչութեամբ Ազգ. Ժողովի
մէջ հարցում կ'ուղղէ կառավարութեան,
սակայն, դժբախտաբար միւս խմբաւոր-

ւորմանը չհետեւելով իրեն, հարցը
չատ առաջ էր թաք, նկատի առնելով
Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքը Մի-
ջերկրականի մէջ, անոր զինակցութիւնը
Օթման-ի հետ, եւսլին: Ան տնհրա -
ժեշտ կը գտնէ նաեւ հայերէն լեզուի
ուսուցումը իրեն ինքնութեան պահպան -
ման ազդակ: Այս մասին օրէնքի նախագիծ
մը արդէն յղած են կառավարութեան:

Անտրէ Սանթինի (Իւ - Տէ - ԷՓ) յիշե-
ցնելով որ Վիէնի, Մարսէյի եւ Ալժիր-
վի լի քաղաքացիները ընկերվարական-
ներ ըլլալով հանդերձ ցայժմ բան չեն
ըրած ցեղասպանութեան ճանաչման հա-
մար, հետեւաբար սակէ ետք չէ որ բան
մը պիտի ընեն, կը խոստանար օգտա -
ւային ուղղակի դիմ մը հաստատել Փա-
րիզէն Երեւան, զուգորդ քաղաքներ
հիմնել եւ զարգացնել մշակութային կա-
պերը երկու երկիրներու միջեւ: Զօրավիշ
կը կենար ցեղասպանութեան ճանաչման,
շեշտելով որ պէտք է յատկ ըլլալ դիր-
քործման մէջ, շտաբով ամբողջակաբու-
թեամբ եւ խօսակցութեան նիւթ դարձնել
զայն. նեցուկ՝ կը հանդիսանար նաեւ հա-
յերէնի դաստանդման եւ մեր մշակոյթի
պահպանման:

Փաթրիք Տէվէճեան (Էռ - Փէ - Էռ)
նախ կը ճշդէր, թէ ինք՝ իրեն Հայ, ա-
ւելի հայկական իր ապրումներն ու տե-
սակէտները պիտի արտայայտէ առաջա-
դրուած հարցերուն նկատմամբ, քան
թէ տարուի ընտրական հաշիւներէ: Կը
շեշտէր թէ հայերէնը արժանի է պահ-
պանելու: «Ինչ կը վերաբերի ցեղաս-
պանութեան ճանաչման, ցայժմ միշտ
Կի Տիւրքունէն է որ հարցը կը դնէր
Ազգ. Ժողովին, միւսները անտարբեր
էին: Կը սխալէին: Այսօր իմ ներկայու-
թիւնս կը փաստէ, որ փոխուած բան մը
կայ եւ մենք ալ կը գիտակցինք իրողու-
թեան» կը հաստատէր Փաթրիք Տէվէճեան:
Ուրախութիւն կը յայտնէր Միթերանի
ժանօթ ճառին համար, որով պաշտօնա-
պէս կը ճանչցուէր Հայերու դէմ կա-
տարուած ցեղասպանութիւնը, սակայն
կ'աւելցնէր, որ դիրքորոշումը ամբողջ էր,
քանի որ այնուհետեւ Միթերանի բանա-
դրեացը՝ Մանաք, Անդարեւի մէջ ուրիշ
բաներ կ'ըսէր, քանի մը Էռ Պիւս կա-
րենալ ծախելու համար: Կը յիշէր վեր -
ջեւս Ռոբան Տիւմայի՝ «Հումիտիէթ»-ի
թղթակցին տուած հարցազրոյցին մէջ,
ցեղասպանութիւնը «գիշերային դէպքեր»
որակելը: Երբորդ հարցին վերաբերեալ
Էռ - Փէ - Էռ-ի ներկայացուցիչը զօրավիշ
ըլլալով Երեւանի մէջ Փրանսական հիւ-
պատոսարան մը բանալու դադափարին,
կը նշէր, որ Հայաստան ինքնավարու -
թեան իրաւունք պէտք է ունենայ:

Կարգը եկած էր ընկերվարական ներ-
կայացուցիչին՝ Ժորժ Սառի, որ անմի-
ջապէս դիտել կուտար թէ 1981-էն ի վեր
է որ ամէն բան փոխուած է եւ սկսած է
շարժիլ: Մարդկային իրաւանց ենթա-
յանձնարումներ քան տարի է, որ կը
զրադի ցեղասպանութեան հարցով, սա-
կայն նոր է որ ընդունուեցաւ, շնորհիւ
ընկերվարականներուն: Ֆրանսան առա-
ջին Պետութիւնն է աշխարհի մէջ, որ
պաշտօնապէս ճանաչար Հայերու ցեղաս-
պանութիւնը. դարձեալ ընկերվարա-
կաններն էին որ եւրոպական խորհրդա -
րանին բանաձեւի առաջարկ մը յղեցին:
«Այս բոլորը ընկերվարականները կ'ընեն
ոչ թէ Հայերու հաճելի երևալու համար,

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ հաշուեկշիռը կարելի է
գրական նկատել կառավարութեան հա-
մար: Արդարեւ, եթէ սեւ կէտ մը կայ,
որ գործազրկութիւնն է (2,3% յաւելում)
անդին գրամահոսութեան եւ արտաքին
առեւտուրի արդիւնքները շատ գրական
են: Առաջինը, հազիւ 0,1%, մինչ առեւ-
տուրը երեքուկէս միլիոն ֆրանք յաւել-
ւած արձանագրած է: Ըստ երեւոյթին,
այսինքն այս կացութեան ի տես, Պէռե-
կովուս կրնայ ըսել Պառի, որ նախընտ-
րելի է միայն պըրվէ մը ունենալ երմտա-
կան նախարար ըլլալու համար, քան՝
Եւրոպայի լաւագոյն տնտեսագէտի տիտ-
ղոսը, զոր ժխտար շնորհած էր իրեն...:

ՅՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Փարիզի Պոուէ հի-
ւանդանոցը առաջին անգամ ըլլալով օդ-
տադործուեցաւ արուեստական սիրտ մը,
42 տարեկան դատապարտուած անձի մը
վրայ: Փրոֆ. Գառիանթիէի բաժան -
մունքն է որ իրագործած էր այս գործո-
ղութիւնը: Իրականին մէջ սրտի խոռո-
շին օժանդակող մեքենայ մը, որ թոյլ
կուտայ ողջ պահել հիւանդը, որու սիրտը
չի դործեր, մինչեւ որ սիրտ մը գտնուի
եւ փոխարկուի կատարուի: Այլ խօս-
քով, արուեստական սիրտը սպառման
դործիք մըն է, որ միայն ժամանակաւոր
կերպով կարելի է գործածել, ինչ որ
եղաւ արդէն, այս պարագային ալ, քանի
Երեքշաբթի դէշեր սիրտ մը գտնուեցաւ
եւ փոխարկուի կատարուեցաւ:

«ՊԱՌԻ ՄԻԻՍ ԴԻՄԱԳԻԾԸ» խորագը-
րով «ագնիւ» գրքով մը հրապարակ ե-
լած է, նորաստեղծ (այդ նպատակաւ)
հրատարակչականի մը կողմէ: 20-էն 30
հազար տպաքանակով ձրի պիտի բաժ -
նուի մամուլին եւ ընդհանրապէս առ որ
անկէ: Այս լուրը, առաջին առթիւ կու-
տար Քամար Անշէնէ, Զորեքաբթի օր,
որ կ'աւելցնէր թէ խումբ մը խմբագիրներ
լանք թափած են մինչեւ Ռէլիւնին, անձ-
նական վարկաբեկիչ մանրամասնութիւն-
ներ գտնելու համար, նպատակ ունենա-
լով՝ սեցնել Պառը: «Բաներ մը» գտած
են, հոս - հոն, հօրը մասին, կամ հուն-
գարացի (ծագումով Հրեայ, կը շեշտուի)
կնոջը, որու պատճառաւ նաեւ «Մոս-
կովայի մարդը կ'ըլլայ»: Ո՞վ են հեղի-
նակները կամ վճարողները: Ըստ «Գա-
նա»-ի, հեռու երթալու պէտք չկայ, քա-
նի Փարիզի քաղաքացիներուն մօտ է:
Այլ խօսքով՝ Երեքշաբթիները: Եթէ չենք
սխալիր, Մեծն Աղեքսանտրն է, որ ըսած
է՝ զիս պահպանեցէ՛ք բարեկամներէս,
թշնամիներովս կը դադարէ...:

այլ՝ որովհետեւ անոնց սկզբունքներուն
մաս կը կազմեն» կը շեշտէր Ժորժ Սառ:
Ապա անդրադառնալով հայերէն լեզուի
ու մշակոյթի պահպանման հարցին, ըն-
կերվարական ներկայացուցիչը դրուա-
նելով Հայերու բերած մշակութային
մեծ նպատակ Ֆրանսայի, կը խոստանար
էքսի համալսարանին մէջ հայերէնի դա-
ստանդման իրողութիւնը տարածել նաեւ
այլ համալսարաններու մէջ. փոքրամաս-
նութիւններու մշակոյթի պահպանութիւ-
նը մաս կը կազմէ ընկերվարականներու
ընդհանուր քաղաքականութեան:

Ահաւասիկ համառօտ պատկերը Ֆա-
րանսայի քաղաքական գլխաւոր չորս կու-
սակցութիւններու ներկայացուցիչներու
արտայայտած տեսակէտներուն, ինչ կը
վերաբերի Հայերու ինքնութեան պահ-
պանման, իրենց գէմ կատարուած անար-
դարութեան ճանաչման, եւ անոնց պա-
հանջներուն հատուցման:

Ինչպէս նշեցինք սկիզբը, բնական էր
ակնկալել գրական պատասխաններ եւ ի
նպատակ մեզի դիրքորոշումներ եւ հոգե-
լաճ խօսքեր երեսփոխանական յառաջիկայ
ընտրութեանց պայքարի կրկէսը նետ-
ուր քաղաքական մարզոցմէ: Սակայն,
ինչ որ յատկանշական էր մամուլի ասու-
լիսի ընթացքին, այն էր՝ որ թեկնածու-
ները քաջ ծանօթ ըլլալով քաղաքակա-
նութեան ներքին ծալքերուն եւ տրուած
խոստումներու եւ անոնց իրագործման

**ՄԻԹԱՐԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԿՈՄԻՏԷԻ
— C. I. C. A. M. —
ԿՈԶԻՆ ԱՌԹԻԻ**

Ե. ՅԱՆԿ	
Տիկին Ա. Ս. Գիւրգենեան (Լոնտոն)	20.000
Տէր Եւ Տիկին Ս. Պէրպէրեան	10.000
Պ. Գլաի Դազարեան	10.000
Պ. Սերոբ Շիրինեան	10.000
Պ. Ժ. Արիւրեան	3.000
Տէր Եւ Տիկին Ս. Նիկողոսեան	2.000
Պ. Արշամ Սմարեան	1.000
Տիկին Արա Տօտաղեան	1.000
Տէր Եւ Տիկին Ա. Գուլումճեան	1.000
Տէր Եւ Տիկին Զաւէն Թէրզեան	1.000
Տէր Եւ Տիկին Կ. Գոնապաշեան	500
Պ. Արտաշէս Տէր - Ներսէսեան	500
Տէր Եւ Տիկին Տ. Տօնէշեան	500
Օր. Գոհարիկ Գէորգեան	500
Օր. Անահիտ Դարբինեան	500
Տէր Եւ Տիկին Գ. Ետիպարտաշեան	500
Պ. Ժաք Մուրատեան	300
Պ. Յարութիւն Զէնտէրճեան	300
Տէր Եւ Տիկին Կարապետ Փափաղեան	200
Տիկին Իսկուհի Տատրեան	200
Տիկին Թագուհի Յովակիմեան	200
Պ. Ժորժ Յովակիմեան	200
Գումար՝	63.400
Նախորդ գումար՝	151.950
Ընդհ. գումար՝	215.350 Թ.:
Libellez vos chèques bancaires à l'ordre de : C. I. C. A. M. et les expédier à C. I. C. A. M. c/o Crédit Suisse 92, Champs-Élysées — 75008 PARIS	

կարելիութիւններու սահմաններուն, վար-
պետութիւն գնդակներ կը նետէին իրարու՝
մէկգմէկու սխալները եւ քաղաքական ճա-
խաւերութիւնները ցայտուն դարձնելու
մտադրութեամբ, երբեմն նոյնիսկ հաս-
նելով ֆրիքլորի:

Նմոյշ մը՝ կատարուած փոխառա -
ցութիւններէ.

Ընկերվարական. - 1981-էն ի վեր ամէն
բան փոխուած է ... Միթերան առա-
ջին Նախագահն է, որ պաշտօնապէս
ճանաչած է ցեղասպանութիւնը:

Էռ - Փէ - Էռ. - Այո՛, յետոյ ալ Մանաքը
զրկած է Անգարա:

Ընկերվարական. - 1978-ին, Ժիւքար
տիէսթէնի օրով էր, որ արգիլուեցաւ,
Ապրիլ 24-ին, Հայերու ցոյցը:

Համայնավար. - Զմոռնաք որ 1985
Ապրիլ 24-ին էր, որ Փարիզի մէջ
կառուցուելիք Ապրիլեան Յուշարձա -
նի հիմնարկէքի քարը չդրուեցաւ:

Ինչպէս ըսինք, մեծ նորութիւններ չըս-
ւեցան: Յոյսեր տրուեցան եւ ի վերջոյ
առայժմ՝ յոյսն է կարեւորը: Յուսախա-
րութիւնը վերջը կրնայ գալ: Վարժուած
ենք:

ԵՐԶ. ԹԴԹԱԿԻՑ
Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
28-րդ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Երեւանի մարզական եւ համերգի համադրոթիւն մէջ, Յունուար 24-ին եւ 25-ին տեղի ունեցաւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 28-րդ համագումարը: Երկօրեայ նիստերու օրակարգի հարցերը եղած են՝ բացի Կեդր. Կոմիտէի եւ վե - րապետի յանձնարարութիւն հաշուետուութիւններէն, խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան ծրարի եւ կանոնադրութեան նոր նախագիծերը եւ տնտեսական ու ընկերային զարգացման 1986 - 1990 թուականներու եւ մինչեւ 2000 թուական ժամանակաշրջանի գլխաւոր ուղղութիւններու նախագիծը:

Կեդր. Կոմիտէի հաշուետուութիւնը կարգացած է Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի, որուն ղեկուցումը կրճատումներով հրատարակուած է «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 25-ի թիւին մէջ, գրաւելով 9 էջեր: Հաշուետուութիւնը՝ բացի ներածական բաժնէն, կը բովանդակէ գլխաւոր չորս ստորաբաժաններէ՝ Հայաստանի դիտական եւ թեքիք յառաջդիմութեան հիման վրայ տնտեսական զարգացման արագացում, ժողովուրդի բարեկեցութեան բարձրացում, գաղափարախօսական, քաղաքական - դատարարական աշխատանք եւ կազմակերպական - կուսակցական աշխատանքի ոճի ու եղանակներու կատարելագործում:

Շրջելով ստորաբաժաններու կարգը, առաջին հերթին անդրադառնալով Կարէն Դեմիրճեանի հաշուետուութեան գաղափարախօսական եւ քաղաքական դատարարական վերաբերեալ կէտերուն, որ Ա. քարտուղարը անգամ մը եւս շեշտը կը դնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեմ մղուելու վրայ: Այսպէս, անդրադառնալով «բուրժուական գաղափարախօսութեան ղեմ պայքարի» յարձակողական բնոյթի գործընթացն անհրաժեշտութեան եւ խորհրդային սպերակերպը, համայնավար կուսակցութեան եւ խորհրդային Միութեան ներքին ու արտաքին քաղաքական - նութիւնը ծանօթացնելու կարեւորութեան, Կարէն Դեմիրճեան կը նշէ. «...Հետեւեալականօրէն մերկացնել Դաշնակցութեան բոլոր յետադիմ ու պահպանողական ուժերի թշնամական յերիւրանքներն ու քարքայանքը եւ վնասներն հաշուած տալ դրանց: Ինչպէրիպիպի՞նք եւ առաջին հերթին՝ ամերիկեան առաւել ամնագերծ, ռազմատեղի ուժերի ստրկամիտ սպասարկները՝ գաշակցական պարագայները իրենց յետադիմական, ազգայնամոլ գաղափարախօսութեանը, արկածախնդրական, հակասովետական քաղաքականութեանը հաւատարիմ՝ ջանք չեն խնայում, որպէսզի սեպ խրքն Սփիւռքի եւ մայր հայրենիքի՝ Սովետական Հայաստանի միջեւ, գրաւարտն նրան, ըստ փիւռփառի գիտակցութիւնը թուաւորեն հակադիմադրուի: Ապա կ'աւելցնէ. «Սփիւռքահայութեան հետ կապը կուսակցութեան կապի կամուրջն է պէտք է ամրապնդել կապերը Սփիւռքի առաջադիմական կազմակերպութիւններին հետ, նրանց օգնել իրագործելու հայրենասիրական ձեռնարկները, ապահովել անհրաժեշտ նիւթերով...»:

Հարկ է նշել, որ նորութիւն չեն Հայաստանի կուսակցական ղեկավարի մը բեր - նէն արտասանուած այս խօսքերը եւ որակումները Դաշնակցութեան հասցէին: Իւրաքանչիւր համագումարը համագումար, կամ ամէն առիթով, պաշտօնական բեմերէ կը կատարուին նման յայտարարութիւններ, սակայն համեմատելով Կարէն Դեմիրճեանի 1985 Յունուար 8-ին, Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստին արտասանած ճառի բովանդակութեան հետ (տե՛ս՝ «Յաւազ», 1985 Յունուար 22-ի թիւ), նշմարելի է տարբերակ մը: Այսինքն, մինչ յիշեալ նիստին ան Դաշնակցութիւնը կը նկատուի խորհ. Հայաստանի «ուղղակի թշնամի», 28-րդ համագումարի բեմէն կը կրկնէ այլեւս դատական դարձած նախկին յանկերգը, միշտ նոյն անականներով եւ նոյն եղանակով:

Կարէն Դեմիրճեան կ'անդրադառնայ նաեւ ներդաշնակ, նշելով որ «Օտարութեան մէջ գտնուող տասնեակ հազարաւոր Հայեր երգում են հայրենիք վերադառնալ: Շարունակուում է նրանց հայրենադարձութիւնը», սակայն ոչ մէկ թիւ ու վիճակագրական տեղեկութիւն կուտայ անցեալ հնգամեակին ներդաշնակ Հայերու մասին:

Կեդր. Կոմիտէի ղեկուցումին մէջ շեշտը կը դրուի նաեւ անաստուծութեան դատարարական գործընթացն եւ կրօնքի դէմ պայքարի հարցին վրայ: «Պէտք է ուժեղացնել բնակչութեան աթեիստական դատարարական բարեկեցութիւնը, այդ գործում եղած թերութիւնները վերացնելու, նոր սցիւարիտական ծէներ աւելի հետեւողականօրէն արմատաւորելու աշխատանքը: Անհրաժեշտ է հասնել այն բանին, որ իւրաքանչիւր կուսակցական կոմիտէում եւ կազմակերպութիւնում յստակ պատկերացում ունենան կրօնական իրավիճակի մասին եւ ձեռնարկեն համապատասխան միջոցներ: Նարկատը է ի սպառ ազատուել բարեկեցութիւնից, պայքար մղել կրօնական նախապաշարմունքի դէմ, ընդ որում՝ ակտիւօրէն օգտագործելով ժողովրդի հակակեղեքական եւ աթեիստական աւանդոյթները»:

Կարէն Դեմիրճեան իր ղեկուցումին մէջ երկար կ'անդրադառնայ նաեւ Հայաստանի կուսակցական եւ պետական կեանքին մէջ գոյութիւն ունեցող բարոյական անկումին: «Ուժեղացել է պայքարը մեր բարոյականութեան նորմերից կտաւ - ւող շեղումների, յափշտակումների, չարաշահումների, անմոտեմտութեան, զրամշտութեան, սպեկուլացիայի, կաշտակերութեան, խաբկանքների եւ այլ բացասական դրսեւորումների դէմ»: Ապա կուսակցութեան պարագր - ւուրը կը յայտարարէ. «Բարոյական դատարարական գործում, ընկերներ, վերխալի նշանակութիւն ունի լաւ օրի - նակը հասարակական եւ անձնական կեանքում քաղաքացիական պարտքի կատարման գործում»:

Հոս, Կարէն Դեմիրճեան կը յիշէ կուսակցական թէ՛ պետական ղեկավար գէմ - քեր՝ որոնք արժանապատիւն չեն դիտարկ - ւում, պարտքի եւ կուսակցական շար - քերէ արտաքուստ: Այսպէս, իրենց ենթակայ կազմակերպութիւններուն մէջ «պետական կարգապահութեան ամրապնդման, ժողովրդական բարիքի պահպանման, ժողովրդական շարժումների կառավարման պատշաճ միջոցներ չձեռնարկելու համար կուսակցական տոյ - ցեր են տրուել» կարգ մը ղեկավարներ - րու, որոնց շարքին՝ Առեւտուրի նախարար Ս. Մաքարեան, նախկին միջերկրեւ մատակարարման պետական կոմիտէի նախկին նախագահ Ն. Սարգիսեան, սնունդի արդիւնաբերութեան նախարարի տե - ւակալներ Զ. Ղազարեան եւ Ա. Վասիլեան: Հանրային սեփականութիւնը յա - փրջողականութեան նկատմամբ ցուցաբերած անհիմնական համար իրենց պաշտօն - ներէն ազատ արձակուած են միջերկրեւ - րու նախարար Թ. Յովսէփեան, առաջին տեղակալը՝ Լ. Սահակեան, Գիւղա - տնտեսութեան նախարարութեան վերահսկիչ - վերստուգիչ վարչութեան պետ Ա. Նիկիտին: Կաշտակերպութեան յան - ձանքով քրէական պատասխանատուութեան ենթարկուած են եւ բանտարկու - ւեան դատապարտուած՝ Ս. Արուսեան մանկավարժական հիմնարկի փոխ - տե - ւուչ Պ. Սահակեան, նոյն հիմնարկի Գործի մասնաճիւղի տեսուչ Վ. Բաղդա - դիւրեան եւ այլն: Կուսակցութեան շար - քերէն վտարուած է Արուսեանի նախկին քաղաքականը՝ Լ. Աւետիսեան, «պետա - կան կարգապահութեան կոպտի խախ - տումների եւ բնակարաններ բաշխելու պաշտօնէական դիրքը չարաչափու հա - մար»: Զանազան խորհրդարաններու համար խորհրդային Միութեան համա - նավար կուսակցութեան շարքերէն հե - տացուած են եւ իրենց պաշտօններէն ա -

Թ Ո Ր Է Մ Ն Ե Ր Ը

Վարչութիւնը արեւմտեան շրջաններուն մէջ տեղ մը, իր աշխատանքին մէջ Ռո - սիէն Տէյլիտսըն կը յիշէ իր մանկութիւնէն պէտք մը. «Կ'երթայի ամէնուն դիտած ժողովները դիտելու. քառ - պոյ եւ կարմրամորթ կ'ըլլայի խաղերու մէջ. կ'ուզէի միշտ քառ - պոյ մը ըլլալ ու միշտ շահիլ: Օր մըն ալ հօրեղբայրս ը - սաւ. «Գեթեօս թէ կարմրամորթ մըն ես գտն»։ «Ո՛ւ, ըսի, ճիշդ չէ»։ Լացի այդ օրը երբ ըսին թէ կարմրամորթ մըն էի»։ Ռոսիէն Տէյլիտսըն Հայտա ցեղախումբէն կարմրամորթ մըն է. կարմրամորթերու արուեստին ժամանակից մէկ վարպետը. մէկը՝ անոնցմէ որոնք փրկուած են իրենց ժողովուրդին արտաքայտութեան առաք - կան՝ Թոթէմը: Ան կ'ապրի Ռէն Շարլոթ կղզեկարին վրայ, որ կը գտնուի մեկու - սացած՝ Գանատայի արեւմտեան, Բը - րիտանական Քոլումբիայի ափերէն 150 քիլոմէթր հեռավորութեան վրայ:

Կ'այցելեմ Վանքութիւնը կղզիին հիւսի - սային կողմի մշակութային կեդրոնը. կարմրամորթերու քաղաքակրթութեան վերանորոգումի խորհրդանիշն է այն: Ու՛ Միսթա կը կոչուի ան, որ կը նշա - նակէ «վերադարձած կալանաւորը»: Կա - լանաւորները զարդեր են, դիմակներ, կրկնօրէն որոնք կը դրօշմանան տօնա - կատարութիւններու ընթացքին: Այդ շրջանին տօնակերու շնչաւոր համար իր ընկերային իրաւիճակը, իր աստիճանն ու կարողութիւնը, իր հրաւիրանքը պարզեցնելով կ'ողոյշէ: Այս ծաւալուն համախմբումները արգիլուեցան 1922-ին, ոպիտակ իշխանութեան կողմէ եւ արա - ղողութեան գլխաւորը դրանուցան: Տօ - նակատարութիւնները, պարերը, երգե - րը եւ յատուկ զգեստաւորումը արգիլուե - ցան օրէնքով մը որ կը կոչուէր «կարմր - րամորթ ժողովուրդներու յառաջացման օրէնք»:

1740-ին Այաթա ցամաքահանում կը կատարեն Ռուսերը. անոնք կը ճակատին Սպանացիներու, Անգլիացիներու եւ Ֆր - անսացիներու հետ: Կարմրամորթները սպիտակ մարդուն մուշտակ, ուտելիք, արուեստի գործեր կը ծախեն ու կը հա - րատանան: Յետոյ ծաղկախոր կը կոտո - րէ գտնուք. կարգ մը ցեղախումբեր, ինչ - պէս Հայտան, կը կոտորակուին ուլթուն առ հարկը համեմատութեամբ: Վե - րապրոցները կը մկրտուին, կը լքեն ի - րենց աւանդական դիւզերը: Իրենց գա - ւակները սկսած են դարձնել յաճախելու որ պատժուին երբ իրենց մայրենի լե - զուն կը խօսին: Սակայն մշակութային ինքնութիւնը տոկուն բան է, ան կը մնայ գոնէ ... անոնց ղեկեզմանտանքն մէջ ուր կը գտնուի Թոթէմներու աշխարհի մեծա - ցուն հաւաքածոն: Անոնց ամէնէն մեծը 50 մեթր բարձրութեամբ 1967-ին քանդակ - ւած է Քանատայի հարիւրամեակը նշելու համար: Ամբողջ աշխարհը ղեկեզուած է հոն, մարդակեր կիններ, աղուներ, երկ - րրկանի օձը, մահաբեր կէտ ձուկը, եւ ամէնէն բարձր՝ Արեւու նկարը:

Թոթէմին կողքին կը գտնուի «Մեծ տու -

զատ արձակուած գործատուներու նախ - կին տնօրէններ:

Այս բոլորը ցոյց կուտան, որ տարինե - րէ ի վեր Հայաստանի կուսակցական եւ պետական վարչամեքենային մէջ գոյու - թիւն ունեցող բարոյական ան - կումը կ'անցնէր համար կու - սակցութեան միջոցառումներն ու մղած պայքարը ապարդիւն կը մնան: Ահա թէ ինչու Կարէն Դեմիրճեան իր գե - կուցման վերջաւորութեան կը յանձնարա - րէ Ներքին նախարարութեան, դատարա - րութեան, Արդարութեան նախարարու - թեան, գերագոյն դատարանին, որպէսզի «Գործնական միջոցառումներ իրականա - ցնեն իրաւակարգի յետագայ ամրապնդ - ւման, յանցագործութիւնների եւ իրաւա - խախտումների դէմ պայքարի ուժեղաց - ւում, օրինակելի հասարակական կարգ - աստանելու աշխատանքում աշխատու - ւորների, լայն հասարակայնութեան նա - տիւ ներգրաւման, բացասական գրեւոր - ւումների, այն ամէնի ի սպառ վերացման համար, ինչը խանգարում է մեր առա - ջընթացին»:

Հ. Ա.

ն»ը՝ գաղութին կեդրոնը: Հոս՝ կարմր - րամորթերը կ'ուղեկոչեն իրենց պատան - թիւներ, երգերը: «Մեծ տուն»էն դուրս կարելի է դիտել կամ լուսանկարել կար - մրամորթ վարպետներու գործերը: Ան - անցմէ Մունկո Մարթին՝ հանդուստե - կուցուած քանդակագործ մը, ասկէ հե - տարի առաջ կը ստանար զարմանալի ա - ռաջարկ մը: Վանքութիւնը գաւառական թանկարանը կը խնդրէ իր մեծ տունէ իր գործերէն եւ կրկին քանդակ - կորուսած Թոթէմները: Անոր կ'առաջարկուի նոյնիսկ աշխարհի տնային ջարկը որպէսզի անոնց սորվեցնէ մայր - փառքին վրայ քանդակելու գրեթէ ան - տացած արուեստը:

×

Հայտա կը գտնուի Քանատայի խաղա - րական ափերուն. 150 ք. մ. զէպի հա - րաւ Վանքութիւնն է, իսկ 80 ք. մ. զէպի հիւսիս՝ Այաթա: Ինչպէ՞ս հաւատալ ի - սոյն քաղաքը նախկին կեդրոն մըն է: Հարկու ծովահններու թէ այդ մարդիկ երկու դար առաջ արշաւանքներ կը կատարէին զէպի իրենց դրացի ցեղա - խումբերը:

Դժուար է նոյնպէս հաւատալ թէ Հայ - տա եղած է արուեստի շատ մեծ առա - ցութեան մը կեդրոնը եւ որ այսօր կողքի - քէ վերանորոգումի: 1969-ին, 23 տարեկա - նին Տէյլիտսըն որ մանկութեան օրը - րուն միշտ կը փափաքէր քառ - պոյ ըլլալ, կը վերադառնար Հայտա, իրեն - ներուն ըով: Ան աշակերտած է քաղաք - մեծագոյն արուեստագէտին, որ իր կող - քին Մունկո Մարթինէն սորված էր փա - տի վրայ քանդակելու արուեստը: Ան - թուին էր ցեղապետ Շ. Հարնչուի, որ 19րդ դարուն մեծ քանդակագործն էր: Կը վերադառնայ կ'իրագործէ բան մը որ կը ցնէ ամբողջ քաղաքը. կը շինէ մեթր բարձրութեամբ Թոթէմ մը: Իսկ մը ի վեր Ռէն Շարլոթ կղզիներուն մէ - կանդան առաջին Թոթէմն էր ան:

Իրիկուն մը, Հայտա հրաւիրուած տարեկարծի մը «Մեծ տուն» մէջ. կը - նէին Տէյլիտսընի մեծ - մօր իննիստին - րորդ դարունը: Ան իշխանուէի մը նմ - կը շրջէր մեծ սրահին մէջ, բծախնդր - թեանը ստուգելով ամէնուն տեղը, կը - րեմն փոփոխութիւններ կատարելով կը սովորութիւններու համաձայն դրամ - ւով աւելի տարեց կնոջ մը որ յանկա - ռոքի ելած էր երգելու համար: Այդ թիւ - կուն տղաքը չէին զարմանար տեղեկա - կով թէ կարմրամորթեր են իրենք:

Յաջորդ օրը այցելեցի Ճոն Նէլթոնը - րը կ'ապրէր հիւղակի մը մէջ: Իր տանի - խօսքերը եղան. «Կը կարծեմ որ արքի - լիքը սկսած է ազդել թոքերուս»: Կը խօսէր դանդաղօրէն. արժիլիքը թոք - քար մըն է, գոր Նէլթոնը կը կոչէր իր խորհի ղեկեզակցոյն նիւթը որով կար - լի է քանդակելը: Ան ծնած է անգլիացի - հօրմէ, սակայն սրահած իր հայտացի - անունը: 32 տարեկան է, սակայն կը - րահարարօրէն: «Իմ անձնական մատա - ղութեանս մէջ շատ ծեր մէկն եմ, տա - տարի եւս կրնամ քանդակել»:

Վերածնունդի սկիզբին ի վեր երգե - կան արուեստին գլխաւոր հոսանքը - սանելի աշխարհը կը նկատէ իրական աշ - խարհը: Ժամանակակից արուեստագէ - ւներ կը դիմեն տեսողականին միայն - ձեւին եւ գոյնին, որպէս միակ կարեւ - րականութիւն: Քանատայի հիւսիս - արեւմտեան ափերու արուեստը իրական աշ - խարհը կը նկատէ միայն պատմութիւն - իր եւ ներքին գերագոյն աշխարհի ի - ջեւ: Այնպէս որ կարգ մը երաժշտի - րոնք կը ստեղծեն Թոթէմներ եւ դիմա - ներ, կապուած են բնապատկերին հետ: Գրական արձաններու: Սակայն ամէնէն - քանդակները հէքեքներն են որոնք կը - րան ոգեկան աշխարհէն կամ կենդանի - ծագումն: Դիցաքանութեան ամբողջ - շրջանակ մը. աննկարագրելի նկարա - րութիւն մը:

Թ. Օ. Մ.

ԿԱՐԴԱՅԵՔ

« Յ Ա Ռ Ա Ձ »

ՏԱՐԱԽԵՑԻՔ

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵԼԱՆԳԻՍ

Տէր Է. Տիկին Ռիշար Քինէ,
Այլ Տիկին Օննիկ փէշտրմալճեան,
Տէր Է. Տիկին Ժաք Քինէ Է. աղջիկը,
Տէր Է. Տիկին Անրի - Ժաք
Փէշտրմալճեան,
Տէր Է. Տիկին Օլիվիէ փէշտրմալճեան
Է. զաւակները,
Տէր Է. Տիկին Գառնիկ
Կիւմիւշանտաղեան,
ինչպէս նաեւ Կիւմիւշանտաղեան, Թիւր-
սի, Պէնէն, Աւետիսեան, Լաթիբա ընտա-
նիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց
մօր, մեծ - մօր, նանիին, քրոջ, մօրաքրոջ
Է. ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՅԱԿՈԲ ՓԷՏՏՐՄԱԼՃԵԱՆԻ
(Ծննդով՝ Սիւրմուշ Ալիսմալճեան)
մահը, որ պատահեցաւ փետրուար 16-ին,
85 տարեկանին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
Հինգշաբթի փետրուար 20, ժամը 14-15ին
Eglise St. - Louis
Place de la République, Villemomble
(train, Gare de l'Est,
descendre Villemomble - le Raincy)

ՈՉ ԾԱՂԻԿ, ՈՉ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ:
Մահազ չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայս իրեն այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր հօր՝ Օհան Տալառեանի մահուն
20-րդ Է. իր ընտանիքին՝ Յարութիւն Ֆի-
րէնկիւլեանի մահուն Ա. տարեկիցնե-
րուն ի յիշատակ՝ Մարտիկ Տալառեան
կը նուիրէ 10.000 Փրանք Միլիթարեան
Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէին,
500 Ֆ. Դպրոցատէր Տիկիննց Վարժարա-
նին, 500 Ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին Է. 500 Ֆ.
«Յառաջին», (ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արմենուհի Վարպետեան իր սի-
րելի ամուսնոյն՝ Վաղարշակ Վարպետ-
եանի յիշատակին 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յա-
ռաջ»ին, թերթին 60-ամեակին առթիւ:

×

Պ. Գրիգոր Եանայէկեան 1000 Ֆ. կը
նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ
Եկեղեցւոյ իր եղբոր՝ Կարապետ Եանայէկ-
եանի յիշատակին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը
ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր
ընկերակիցները Երկուշաբթի, փետրուար
24, ժամը 14-30-ին եկեղեցւոյ կից սրա-
հին մէջ, բաժակ մը թէյի չուրջ:
Օրակարգ. - Պատգամաւորականի զե-
կույցով Է. զանազան տեղեկութիւններ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶՈՒԼՖՈՒԵԱՆԻ
մահուն ընտանիքի առթիւ Վիէնի մէջ
հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի
մասնակցութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
Կիրակի, փետրուար 23, կէս օրէ վերջ
ժամը 3-ին Փոն թ'Էլէքի եկեղեցին:
Յետ արարողութեան՝ այց գերեզմանա-
տուն հանգուցեալին շիրմին: Հոգեհաշ-
կը արուի իր այրիին Տիկին Ալին Զուլ-
ֆուեանի Է. համայն Զուլֆուեան ընտա-
նիքին սգակիւններու կողմէ, երեկոյեան
ժամը 7-ին «Արուսեան» սրահը:
1, Quai Pajot

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ԳԱՐՈՉ
ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԲՈՂՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Մեծ ՊԱՆՔԻ ամբողջ շրջանին, Փարիզ-
եան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ,
Ուրբաթ երեկոյները ժամը ճիշդ 7-ին,
Հսկումի ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ Է. ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ
ժամերգութիւնները կը կատարուին Է. կը
տրուի աւուր պատշաճի Գարոց, համա -
ձայն հետեւեալ կարգին. -
Ուրբաթ, փետրուար 21
ԱՆՖՈՐՎԻԼ

Ս. ՊՈՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆՈՅ ՄԷՋ
Ուրբաթ, փետրուար 28
ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆՈՅ ՄԷՋ
Ուրբաթ, Մարտ 7
ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈ
Ս. ՄԱՐԿԱՐ ՍՍՏՈՒՄՄԱՅԻՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՆՈՅ ՄԷՋ
Ուրբաթ, Մարտ 14
ՇԱԻԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՆՈՅ ՄԷՋ

THEATRE ARMENIEN

Salle Rossini
Hôtel de Ville — 6, rue Drouot — 75009
PARIS

T I M A G

La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente

« GORDZANVADZE »

Pièce en quatre actes de CHIRVANZATE

Dimanche :

23 Février à 15h45 - levée du rideau à 16h

Lundi :

24 Février à 20h45 - levée du rideau à 21h

Pour tous renseignements: Tél:42-37-60-10

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԻԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ
ԵՐԵՔ ԶԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆԸ. - 3 օր Լենինգրադ, 3 օր Մոսկուա, 2 օր Թիֆլիս Է. 7 օր
Երեւան:

ԵՐԿՐՈՐԴԻՆԸ. - 15 օր, Paris - Kiev - Erevan - retour - բոլոր օրերը
Երեւան:

ԵՐՐՈՐԴԻՆԸ. - 9 օր, Paris - Kiev - Erevan, retour Erevan - Moscou -
Paris.

3 խումբքն ալ պիտի միանան Երեւան, Ապրիլ 24, Եղեռնի արա-
րողութեան առթիւ:

Սովորական շրջապտոյտներէ զատ բազմաթիւ այցելութիւններ
Է. հիւրասիրութիւններ պատրաստուած են ի պատիւ 1917-ին հիմնը-
ած Ընկերակցութեան խումբերուն համար:

Տեղերը սահմանափակ են
Հեռագրային 43 59 65 19 թիւին կամ այցելել. -

34, Avenue des Champs - Elysées — Paris 8^e
(3e bureau à droite dans la galerie)

Շարաք առուները ժամը 10-էն 12-30, շաբթուան օրերուն հաշի ժա-
մերուն:

Tél. : 46 42 45 25

Lic. A 130

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
100ԵՐԵԱԿ

Նախագահութեամբ
ԳԻԻՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ
Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենաբնակ Կեդրոնականցիներու ողջոյնը կը փոխանցէ
Փրոֆ. ՏԻՐԱՆ ԲՐՄՈՅԵԱՆ

Կը բանախօսէ
Փրոֆ. ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
(Միացեալ - Նահանգներէն)

Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Տ Ա Կ Ա Ն Յ Ա Ց Տ Ա Գ Ի Ր
Սարգիս Պօղոսեան (արտասանութիւն), Ստեփան Ակերտ (սանթուր),
Եղսօ (երգ), «Այսքամար» (պարախումբ):

— Մախֆերու մասնակցութիւն 50 Ֆրանք —

Տոմսերու համար դիմել՝
SEVAN-TRAITEUR 4, rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart
CABINET TERZYIAN 21, rue Lamartine, 75009 Paris
HAY DISC 35, rue Lamartine, 75009 Paris

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

Հ Ո Գ Ե Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, Կեդրոնականի ող-
բացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու Է.
վարժարանին սատարողներու յիշատակին:

GALA

du
COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES
ARMENIENS

sous la présidence d'honneur de :

CHARLES AZNAVOUR

HENRI VERNEUIL

GEORGES GARVARENTZ

PREMIERE MONDIALE

Match-exhibition de boxe entre les deux anciens champions d'Europe
de boxe

JACQUES HAIRABEDIAN (mi-lourds)

JACQUES KECHICHIAN (Super Walter)

avec par ordre alphabétique l'aimable participation de :

AGHTAMAR — Evelyne ALTOUNIAN — Narek DOURIAN

NAVASSART — Kévork DER PARTOGH — Liz SARIAN

SOUREN — YERSO — YORGANTZ — Duo ZEPUR

et d'autres invités surprise...

DIMANCHE 2 MARS A 17 HEURES

Salle de la Mutualité

24, rue Saint Victor à Paris (5e) (Mo. Maubert Mutualité)

Renseignements :

Téléphoner au 42 - 61 - 77 - 62 tous les jours de 13h30 à 17h30

Prix : 150 et 100 Frs. (Etudiants 60 Frs.)

CONFÉRENCE
ORIENTATION

DIMANCHE 23 FÉVIER

ouverture à 13 h 30

14 h 00:

1er thème COMMERCE - MODE

16 h 15:

2e thème INFORMATIQUE

18 h 30:

3e thème COMMUNICATION

conférence réservée exclusivement
aux lycéens et étudiants

— ENTRÉE LIBRE —

YAN'S CLUB

5, av. Reille, 75014 Paris - tél. 45 89 20 48

Métro: Glacière Bus: 21 - Glacière-Tolbiac

Ի ՆՊԱՍՏ

ՄԱՐՏԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սիրվարդ Մանուկեանի թաղման՝ Պա-
տար Տիրատուրեան 100 Ֆ., Գապար-
եանի մկրտութեան՝ Պ. Սոյաբեան 100.
Մարգրիտ Գիւլիկեանի թաղման՝ Մելիք-
եան Է. Աւիւբեան ընտանիքները 100-ական
Փրանք Է. Թառայեան ընտանիք 50 Ֆ.
Տաւադ Շալեանի թաղման՝ Վասպուր-
կանի Հայրենակցական Միութիւն, Հայ-
կուհի Շալեան Է. Տէր Է. Տիկին Վար-
պետեան (Վալան) 100-ական Փրանք,
այլ նուէր՝ Պաղտատար Տիրատուրեան
50 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՏԷՆԹԵՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝
ՄԻՇԵԼ ՔՐԵՓՈ

Ոչ ոք կրնայ ուրանալ այն մեծ ձեռքն-
հատկությունը, որով Ռուսերը Պատկերներ
որպես իրաւագէտ, եթէ նոյնիսկ ընդդի-
մութիւնը որոշ թուով իրեն մը վերադը-
րեց իրեն պատժական գետնի վրայ, ինչ
որ քաղաքները մը նկատուեցաւ փոքր
յանցապարտութեան ծաւալման: Իրբեւ
նախարար Արդարութեան, իր դրոշմը
դրաւ այն քանի մը տարիներուն ընթաց-
քին, զորս անցուց Փրայս Վանտոմ, բազ-
մաթիւ հիմնական բարեփոխումներով,
որոնց պլանորը կը մնայ՝ մասնապատիժի
ընդմիջ: Զորեքշաբթի, Փետրուար 19-ին,
նախարարական իր վերջին աշխատանքը
կըզս յանձնէ Նախօրէին պատժադիրքին
բարեփոխման ծրագիրը, Նախարարաց
խորհուրդի նիստին: Արդարեւ օրուան նո-
րութիւնն էր, իր նշանակումը Սահմա-
նադրական խորհուրդին նախագահի աթո-
ռին: Եթէ տրամաբանական է եւ ոչ ոք
ընկիւն կրնայ ունենալ Պատկերներին նշա-
նակումին համար Սահմանադրական խոր-
հուրդին որպէս անդամ, հարկ է չանտե-
սել թէ նախագահութեան նշանակուելու
համար, հարկ եղած է «հասկնալ» Տա-
նիկ Մայքլի, որ պէտք է հրաժարի այդ
պաշտօնին: Արդարեւ, յիշենք որ Սահ-
մանադրական խորհուրդը վերին մարմին
մըն է, իրաւարար եւ իրն է վերջին խօս-
քը, օրէնքներու եւ Սահմանադրութեան
լարգումի բոլոր հարցերուն համար:
Բազմազան է ինք անդամներէ, որոնք հա-
տարապէս կը նշանակուին Հանրապե-
տութեան նախագահին, Ազգ. Ժողովի
նախագահին եւ Ծերակոյտի նախագահին
կողմէ: Այս ինք անդամներէն զատ Հան-
րապետութեան բոլոր նախկին նախագահ-
ները, իրաւաստւ անդամ են, սակայն ոչ
Տր Կոլ, ոչ Ժիւզար մաս կազմեցին:
Մարտ 5-ին է որ վերջ կը գտնէր երեք
անդամներու ժամանակաշրջանը (նշանակ-
ւած ինք տարուան համար, մէկ երրորդը
կը նորոգուի ամէն երեք տարին) եւ ա-
նոնց տեղն է, որ Միթերան, Մեծագլ եւ
Փոֆէր մէկական անդամ նշանակեցին,
այսինքն՝ առաջինը՝ Պատկերներ (Սեկա-
լայ տեղ), Ազգ. Ժողովի նախագահը
արժատական մը դրաւ յանձին՝ Ռուսեր
Պատկեր (Լըկաթի փոխարէն), մինչ Փո-
ֆէր կրկին նշանակեց Սիմոնէն ինքն ի-
րեն յաջորդելու համար: Ինչ որ խաղ
մը կը նկատուի ընդդիմութեան կողմէ,
բացայայտ է: Օրերը կ'աջնին, ձգնաժա-
մը կը հասնի եւ համակեցութիւնը վաղ-

ւան համար է: Եւ որեւէ տարակարծու-
թիւն նորընտիր Ազգ. Ժողովին եւ Հան-
րապետութեան նախագահին, ապա՝ իր
եւ իր նշանակած կառավարութեան միջեւ
կրնայ լուծել միայն Սահմանադրական
խորհուրդը, որու նախագահն ալ իրա-
ւարար է: Տարուէ տարի, որքան ալ ամէն
հոսանքէ վեր նկատուի այս մարմինը,
անդամներուն մեծամասնութիւնը ձախ
համակրութիւններ ունի:

Իր վճիռը չի կրնար ինքնագլուխ տալ,
այլ խօսքով քննութիւն մը կատարելու
համար, պէտք է դիմում ըլլայ իրեն: Այդ
դիմումը կրնան ընել՝ Հանրապետու-
թեան նախագահը, Ազգ. Ժողովի նա-
խագահը, Ծերակոյտի նախագահը կամ
նախարարացեալը եւ 1974-էն ի վեր 60
երեսփոխաններու կամ ծերակուտական
ներու խումբ մը:

Ինչպէս ըսինք ընդդիմութիւնը, ընդ-
հանրապէս, խիստ կերպով քննադատեց
քաղաքական այս խաղը թէ եւ Ծիրաք բա-
ւական խոհեմ է (Պալատիւր համոզած է
զինքը համակեցութեան):

Շատ կարճ տեւէ հաւանաբար Միշէլ
Քրէֆօյի նախարարութեան շրջանը: Ա-
ռեստուրը կը ձգէ անցնելու համար Ար-
դարութեան նախարարութեան: Ինք ալ
փաստաբան, անմիջապէս յայտարարեց՝
«Կարելի չէ փոխարինել Պատկերներ, այլ
միայն՝ յաջորդել անոր»:

Զար լեզուներ կան անշուշտ եւ չեն վա-
րանիր նաեւ նկատելու որ Միթերան մէկ
քարով երկու թռչուն զարկած է: Այսինքն,
մէկ կողմէ Պատկերները զննելով Սահմա-
նադրական խորհուրդին գլուխը հլու -
հնազանդ հաւատարմ մը ունի հոն, բայց
այլեւս զայն չունի որպէս նախարար Ար-
դարութեան եւ երբ անապահովութիւնը
ընտրապաշտարի գէնքերէն մէկն է ընդ-
դիմութեան եւ որու համար կը մեղադրէր
Պատկերները, գէշ գործ չէ կատարածը:
Այս, Քրէֆօ՝ արմատական է, միաժա-
մանակ ուրիշ արմատական մըն ալ Մեո-
մազը տեղաւորեց խորհուրդին մէջ, այս
օրերուն օգտակար բաներ են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱԻԻԹ ԴԱԻՈՒՏԵԱՆ անուն հայ երե-
տասարդ մը ձերբակալուած է ՏԷ - ԷՍ -
ԹԷ-ի (Հողամասի Ապահովութեան Տես-
չութիւն) կողմէ, որ զայն կը ներկայա-
ցընէ որպէս աջ - բազուկը Մոնթէ Մեյ-
քոնեանի, ԱՍԱԱԱ - Յեղափոխական Շար-
ժումի պարագլուխը, որ ձերբակալուե-
ցաւ Նոյեմբեր 30-ին: Կրնայ հարցաքննը-
ւիլ նոյն հարցով զբաղող հարցաքննիչ դա-
տարին՝ Ժիլ Պուլուրի կողմէ:

Լիբանանի մէջ, կացութիւնը ծանր է:
Հրեայ պատանդ մը եւս սպաննուած է
«Աշխարհի ճնշումներ»ու կազմակերպու-
թեան կողմէ: Փրոֆ. Հալաք փոխ - նա-
խագահն էր լիբանանցի հրեայ համայն-
քին, առեւանգուած 1985 Մարտ 30-ին:
Այս ծայրայեղները կը խորհին թէ այս
ձեւով պիտի ստիպեն Իսրայէլը որ հա-
րաւը պարպէ:

ԵՐԵՒԱՆ ԵՎ ՓԱՐՏԻՉ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11 - 17)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԵԹՐՈՑԻ
ՆՈՐ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ՝
«ՇԵՆԳԱԻԹ»Ի ԲԱՑՈՒՄԸ

Երեւանի մէթրոյի «Շենգաիթ» կա-
յարանի բացումը կատարուած է Հայաս-
տանի կուսակցական եւ պետական աւա-
զանի ներկայութեամբ: Այս ձեւով մէթ-
րոն երկարած կ'ըլլայ 1,7 քիլոմետր: Ներ-
կայիս «Բարեկամութիւն» կայարանէն
մինչեւ «Շենգաիթ» ուղեւորներ կրնան
հասնիլ 12 - 15 վայրկեանէն:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԵՆՔ ՄԸ
ԿՈՒՐԹԱՆ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

Ստեփանաւանի շրջանի Կուրթան գիւ -
ղին մէջ աւարտած է դպրոցական նոր
էջնքի մը շինութիւնը: 784 աշակերտի
տարողութեամբ շէնքը կահաւորուած է
գիւղին պետական տնտեսութեան միջոց-
ներով: Փորձի սենեակներու, արհեստա-
նոցներու, մարզադահլի, խաղի սենեակ-
ներու կահաւորման, տարբարածարանի
սարքաւորումներու եւ այլ գոյքերու հա-
մար ծախսուած է աւելի քան 200 հազար
ռուբլիի գումար մը:

ՌՈՒՐԵՐ ԷՄՄԻԵԱՆ
8,34 ՄԵԹՐ ՑԱՏՔԱՍ Է

Ժիւզ քան տարի առաջ, երբ Խմբիկան
նոր ծնած էր, Իգոր Տէր - Յովհաննիսեան
ոստումի մէջ կը սահմանէր խորհ. Միու-
թեան եւ Եւրոպայի մրցանիշը՝ 8,23
մետր: Երկու տասնամեակ ետք Ռուբր
Խմբիկան գերազանցեց այդ մրցանիշը:
Լեւինիականցի մարզիկը տարուան սկիզբը
հաստատեց իր հեղինակութիւնը, խորհ.
Միութեան ձմեռնային ակոյիներու
ընթացքին ցատկելով 8,34 մետր (անց-
եալ տարի ան ցատքած էր 8,30 մետր):

ՆՈՐ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆԻ ՄԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ
ԶԵՐՄՈՒԿԻ ՄԷՋ

Զերմուկի արեւելեան մասը սկսած է
200 տեղանոց առողջարանի շինութիւնը:
Առողջարանը պիտի ունենայ 2 տեղանոց
ննջարաններ, բուժման կէտեր, լոգանքի
բաժանմունք, չարժանեկարի, համերգի
եւ մարզական սրահներ: Նոր առողջա-
րանը կը բացուի գալ տարի: Անցեալ
հնգամեակին հոն կառուցուած են վեց
առողջարաններ, ուր կրնան բուժուիլ ու
հանգստանալ 1500 հոգի:

ԴԱՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆՆԵՐՈՎ

Հայաշխարհային դատականներու գոր-
ծերը սովորաբար կը մեկնարանուին երա-
ժշտական աւանդական նուագարաննե-
րով՝ դաշնակ, ջութակ, երգչոն: Սա -
կայն երաժիշտ Իլիա Միլասեան այդ գոր-
ծերը կը մեկնարանէ ազգային նուագա-
րանով՝ չիլով (հոլանդական սրինկ): «Ես
միշտ հաւատացած եմ ժողովրդական գոր-
ծիքներու անսահման կարեկրութիւննե-
րուն, - կ'ըսէ երաժիշտը, - եւ ուզած եմ
այդ համոզումը փոխանցել ունկնդիրնե-
րուն: Սկիզբը երեւան ելաւ «Սոխակ» կա-
տակային երկը, ուր ես կ'ընդօրինակեմ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ ԿԱՄԱՌՈՐ ԱԶԿԱՊՈՒԿ

Ինչպէս ամէն ազգ, Հայն ալ ունի իր
ազգային հայրապետութիւնները. հայրապետ
է ան իր մշակոյթով, մեծերով, արուես-
տով, ինչպէս առիաստարակ բոլոր ազգերը:
Ինչ որ սակայն կը գտնուան Հայր այս
մարզին մէջ, իր հայրապետութիւնն է ...
պարտութիւններով:

Երկի՝ Աւարայրն էր - ով գիտէ ո՞ր փա-
լաւագէտ համեմարին բարդ ու մանրագ-
նին վերլուծումներով յաղթանակ հռչակ-
ւած - այս մարզին առաջին օրինակը հա-
ւանօրէն: այսօր՝ մեր դատին գործիչ,
քիլոմէ «հայասէր, արդարասէր» շրջա-
նակներու կամ անձնաւորութիւններու նոր
հնարքը՝ հայամայաստ բանաձեւը, Հայե-
րալ ցեղապաւնութեան, գոհեղում ոգեկո-
չումի օրերու անսպառ ձեռնարկները. բո-
լորը միջազգային մատչողով, բոլորը
լայն պարագրկումով:

Ու տրուած երկու քուէ, չորս գեղեցիկ
խօսքով մեմ ամէն քան մտցած, մեր
քեները, սրտերը լայն բացած, կը դի-
մեմ նոր օրերու մեր յաղթանակները
գրկելու. սակայն, ափսոս, ամէն խառ-
նակաւորութիւն կը վերջանայ դատարկու-
թեան, անտարբերութեան մը ողբաճու -
րումով, կամ լաւագոյն պարագային նոր
խոստումներու, նոր սպասումներու հա-
գործումով մը:

Եթէ իրաւ է որ այդքան ծառա եմք
յաղթանակներու, հայրապետութեան, ինչպէս
արդեօք փաղաքական քառերաբեմէն առ-
դին չեն դառնար մեր ակնարկները, յառե-
լու համար Մաշտոց - Կոմիտաս - Թորա-
մանեան եռադանիւն:

Հոն՝ ոչ մէկ կասկած, որ իրականու -
թիւնը կոչուելու համար յաղթանակ,
պէտք է ունի անպարար համեմարի մը եր-
կարքին, կամ խառնակ պատմութեան -
քու:

ԱՐՓԻ

սոխակի գեղեցիկները: Այնուհետեւ որո-
շեցի փորձել Մոցարթի «Ռոնսո»ն: Իմ
կարծիքով, յաջողեցայ: Իլիա Միլասե-
ան միշտ կ'ընդարձակէ իր դասական
նուագացանկը, ուր տեղ գտած բոլոր գոր-
ծերու մշակումները ինք կը կատարէ: Ան
կը մեկնարանէ Պալի «Մեռութիւն» եւ
«Սքերօ»ն, Վիվալտի «Սրինգի քոն-
չերթ»-ն, Արամ խաչատրեանի ջութակի
քոնչերթի երրորդ մասը: Քառասուն
տարուան ընթացքին ան տարփողած է
հայկական ազգային երաժշտական գոր -
ծիքները խորհրդային Միութեան բոլոր
հանրապետութիւններու մէջ: Նուագահա-
ղէներու տուած է 78 երկիրներու մէջ: Ի-
լիա Միլասեան Քօնի պատուոյ քաղա -
քացի է:

ԱՐՄԱԻԻՐԻ ԳԱՏՆԻՔՆԵՐԸ

Իր նրբութեամբ աչքի կը դարնէ կաւ-
այն անօթը, որ գտնուած է Հայաստանի
հին մայրաքաղաքի՝ Արմաւիրի պեղում-
ներու ընթացքին: Առարկային վրայ եղած
կտր անցքը կը վկայէ, որ ան գործած -
ւած է պաշտամունքի բնոյթ ունեցող դա-
նազան արարողութիւններու համար: Հա-
ւանաբար հին հայկական արուեստի այդ
հիանալի նմոյշը կազմած է թագաւորա -
կան սպասար մէկ մասը եւ գործածուած
թագաւորման հանդիսութիւններու ատեն,
որոնք Արմաւիրի մէջ տեղի ունեցած են
Ն. Ք. 4-րդ դարու առաջին կէսին: Աւելի
քան 150 տարի է, որ Արմաւիրը գործած
է հետազոտողներու, ճամբորդներու, հը-
նախոյններու անսահման պատմաբաններու ուշադ-
րութեան առարկան: Հետաքրքրական են
միջնաբերդի, պալատական կառուցուածք-
ներու, տաճարներու, բնակարաններու
յայտնաբերուած մնացորդները:

200 ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԸ

Չամչեանի Հայոց պատմութիւնը

Մեր ազգային դէմքերէն, հերոսի մը կամ գրագէտ բանաստեղծի մը ծննդեան 200-ամեայ տարեդարձը չէ որու կ'ակնարկենք մեր խորագրով, եւ ոչ ալ պատմական տարեդարձ մը, այլ ծննդեան եւ հրատարակութեան գրքի մը, մանաւանդ երեք հատոր գրքերու, ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ առաջին գրքին, որ լոյս տեսաւ 1784 - 1786 տարիներու շրջանին, շնորհիւ Միխիթարեան վարդապետի մը ժրջան եւ կորովի կամքին:

Գիրք մը որ կերպարանափոխեց ամբողջ հայութեան նկարագիրը, սուս ազգային ոգի, պիտակցութիւնը իր փառաւոր անցեալին, եւ ռազմիկայ եղաւ նոր վերածնունդի մը:

Միխիթար Սեբաստացի, գծեց ուղին, եւ նկատի առաւ այս գրքին կարեւորութիւնը. ինքը իր հայերէն լեզուի առաջին քերականութեամբ եւ Հայկական բառագիրքով, Հայուն գրել, խօսիլ սովորեցուց, սակայն իր կեանքի օրերը կարճ էին իր ծրագիրը ամբողջութեամբ գործադրելու, ուստի իր աշակերտներուն յանձնեց իր սկսած գործը յաւաք տանելու աշխատանքը. նախ եւ առաջ՝ Հայուն տալ իր անցեալի պատմութիւնը. այս գծումարին գործին ձեռք զարկաւ եւ առաջնակիք եւ յոգնաշուն աշխատութեամբ, գծումարին ուղիներէ անցնելով, իր նպատակին հասցուց, իր աշակերտներէն նշանաւոր եւ անուանի Հ. ՄԻԿԱՅԷԼ Վ. ՉԱՄՉԵԱՆ:

Ո՞վ էր Հ. Միքայէլ Չամչեան. ան Պոլսու ծնած էր, եւ փոքր հասակէն վեհաժողովի աշակերտած էր Միխիթարի, եւ 1759-ին ուխտերով Միաբանութեան անդամ եղած:

1769-ին քահանայ կը ձեռնադրուի, եւ 1769-ին Պարսա կը գլխուի առաքելութեամբ:

Հոն հայ ժողովուրդին հետ չփութ ունենալով, կը հակադէմ անոր կարիքները, ակնառես կ'ըլլայ հայ ժողովուրդի անգիտութեան, քանի ան կորանցուցած էր իր ազգային նկարագիրը, կը գրէ վանք Արքահօր «Թէ, Հայերը հոս հայերէն մը կը խօսին, թրքախոս եւ անհասկնալի. իսկ Հայոց փառաւոր անցեալի պատմութեան բոլորովին ծով են»:

Ու այդ օրէն կը ծրագրէ, լուսաւորել իր ազգին գաւազները, տալով անոնց նախ իրենց ազգին փառաւոր անցեալի Հայոց պատմութեան ծանօթութիւնը:

Սակայն գծումարութիւնները շատ էին այս ծրագրին իրագործման, չկային պատմութեան անհրաժեշտ աղբիւրները, ուսկից կարենար քաղել խորհրդանշան, այս, գրած էր Հայոց պատմութիւն մը Ե. գաւազին, սակայն անոր ձեռագիրները չկային, յետոյ խորհրդանշանով չէին վերջանար Հայոց պատմութեան աղբիւրները, կ'աւելնէր ուրիշ պատմաբաններ, Բիւզանդ, Ա. զաւթնապետ, Ղազար Փարպեցի, Եղիշէ եւ ուրիշներ, ո՞ւր էին այս գրքերը:

Ուստի շատ կարեւոր էր որ նախ իր արքայադրութեան տակ ունենար այս հեղինակներու ձեռագիր գործերը. կը դիմէ վանքի արքահօր, եւ արքահայրը այս գծումարին գործին համար վարդապետ մը կը գրիչէ Արեւելք, ձեռագիրները հաւաքելու, գնելով եւ կամ օրինակելով վանք-գրիչի. բայց այս գործին համար երկար ժամանակ պէտք էր:

Այս առաքելով վարդապետը, հասնելով Արեւելք, ամէն քար կը շրջէ, եւ օրը - օրին վանք կը հասցնէ ձեռագիրները, եւ կամ անոնց օրինակները. այս ձեռագիրներու հաւաքման մեծապէս նպաստած է, Պալատեցի Գէորգ Դպիր Տէր - Յովհաննէսեան. սա ամէն ջանք կը թափէ, կը գնէ, կ'օրինակէ եւ վանք կը գրիչէ քարավանքի ձեռագիրները. այնպէս որ իրեն կը պարտինք հաղապարտ կորին վարդապետի, «Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի վարքը» միտել օրինակը:

Հ. Միքայէլ Չամչեան Պարսայէն վանք կը վերադառնայ, եւ վանքին խաղաղ մթնոլորտին մէջ, աշխատանքի կը լծուի. նախ կը համադրէ պատմական դէպքերը, կը բազմաթիւ օրինակները, կը ստուգէ անոնց դէպքերու թուականները, կ'ուղղէ անոնց մէջ եղած պատմական սխալները, զանոնք ժամանակագրական կարգի կը վերածէ, եւ այս կը սկսի շարադրել, մեծ համբերութեամբ, այնպէս որ կը գրէր վարդապետներէն մէկուն, «գլխաւոր իմ կերտ այս գործը»...: Երկար տարիներ

աշխատած էր, եւ ահա 1784-ին առաջին հատորը լոյս կը տեսնէր, յաջորդ տարիները 1785 եւ հուլիս 1876-ին երկրորդ եւ երրորդ հատորները. հորս տարիներ տեւած էին միայն անոնց տպագրութիւնը, բազմաթիւ ընդհատումներով, եւ բազմաթիւ խոչընդոտներով. բայց ան իր նպատակին հասեր էր:

×

Ի՞նչ ԱՐԺԵՔ ՈՒՆԻՆ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
ԱՅՍ ԵՐԵՔ ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ

Հայոց պատմութեան գրքի մը կարեւորութիւնը շատ հին ժամանակներէ ի վեր կը զգացուէր, շատեր քայն կը փնտռէին, բայց անօգուտ. խորհրդանշան եւ ուրիշ պատմաբաններու գործերը, ձեռագիրներ էին եւ անգիտանքի, քիչ թիւով կը մնային վանքերու գրատուններու փոշիներուն տակ, ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր, հանել զանոնք թօթիլ փոշիները, բազմացնել անոնց օրինակները եւ հայ ժողովուրդին տրամադրութեան տակ գնել, արժեւորել զանոնք: Այդ օրերուն կարգալ - գրել գիտցողները մատի վրայ կը հաշուրէին, Պոլսոյ եւ գաւառներուն մէջ, քանի մը տիրացուներ միայն կրնային Սաղմոս եւ Նարեկ կարգալ, հայ գիրն ու լեզուն բոլորովին խաթարուած էր, Հայոց պատմութիւն գրել եւ կարգալ ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր, այս կցայնքներն առաւ եւ կցայնքները փրկեց Չամչեան իր երեք հատոր Հայոց պատմութեան գրքով. ահա թէ ինչու այս գրքին 200-ամեակը կը յիշատանք այս տարի:

1786-ին Չամչեան աւետարտ լուրը կուտար Պոլսոյ Հայոց պատմութեան վերջաւանով, Պոլսոյ Հայութիւնը, որ քիչ մը աւելի լուսամիտ էր, արդէն կը սպասէր անոր անհամբեր, եւ երբ առաջին հատորները հասան Պոլսոյ, մեծ խաղաղութիւն էր մը եւ ետուգեալ մը ստեղծուեցաւ ուրիշ գաւառներէ մը մէջ, սկսան վանք հասնիլ ապարանքներ 50 - 100 օրինակ մէկէն, անձ մը կը գրէր, «Ամենեքին մեծաւ գովութեամբ ընթերցուն զայն անյայտ եւ գմայլին...»:

Շուտով անոր համբաւը կը հասնի գաւառները, եւ հոն հայ ժողովուրդը հաւերներով կ'ապապրէ, «որչափ հնար է առաքելիք փութով 50 հատ, զի ոչ միայն մեք անակնկալ սպասեմք ընթերցուն եւ իմանալ, այլ եւ բազումը»...:

Հոս պէտք է նկատի առնենք որ այդ թուականներուն, մենք Հայերս կանոնաւոր դպրոցներ, վարժարաններ չունէինք, հայերէն կարգալ գրել գիտցողները քիչ էին, վանքերն էին միայն հայագիտութեան կեդրոնները, իսկ քաղաքներու մէջ միայն քանի մը տիրացուներ, եւ անոնց տուններն էին մեր դպրոցները, ուր կը յաճախէին աշակերտներու գաւազները, հոն Սաղմոս եւ Նարեկ կարգալու համար: Հայոց պատմութեան գրքը ունենայ ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր. ուստի երբ Չամչեանի Հայոց պատմութեան գրքերը հասան ձեռքերին, անոնց վրայէն քաղուած համառօտ Հայոց պատմութիւններ սկսան յորինուիլ դպրոցներու համար, եւ մեր ազգը ունեցան առաջին անգամ Հայոց պատմութեան գրքեր իրենց ձեռքերը, աչքերին թափուեցաւ, եւ հոսկիցս թէ իրենք հայ ազգի ցեղի մը գաւազներն են, իրենք ալ ունեցեր են իրենց թագաւորները, իրենց հերոսները. ուստի կրնանք ըսել թէ Չամչեան եղած է Հայոց երկրորդ պատմա-հայրը, եւ մենք այսօր իրեն կը պարտինք ինչ որ գիտենք մեր անցեալին:

Որեմն սիրելի հայ ընթերցող, կ'արժէ որ մենք այս նշանաւոր Հայոց պատմութեան գրքին ծննդեան 200-ամեակը յիշատակենք, անոր կատարած մեծ գերը մէջ տեղ հանենք եւ շարունակենք ապրիլ հայ պատմութեան մեկի գծած ուղիով:

Թող ամաճ մնայ յիշատակը այս 200-ամեակը կերտողներուն, Հ. Միքայէլ Վրդ. Չամչեանի եւ ամբողջ Միխիթարեան Ուխտին:

Հ. ՄԻԿԱՅԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Վեհապետի

1986, Փետրուար 9

«ՈՁՆԻ»-Ի ԷՋԵՐԷՆ

ՂԱՓԼԱՆԵԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ

ՍՍՀՄ գիտական մրցանակի դափնեկիր, ՍՍՀՄ Ժողովրդական արտիստ, Երեւանի գրադատական թատրոնի գեղարուեստական ղեկավար, ՀՍՍՀ թատերական ընկերութեան նախագահ, ՍՍՀՄ Ռումինիա ընկերութեան հայկական բաժանմունքի նախագահ, ՍՍՀՄ 9-րդ գումարման եւ ՀՍՍՀ 10-րդ գումարման Գերագոյն Սովետի դեպուտատ Հրաչեայ Ղափլանեանը ընդամենը 60 տարեկան է: Այսօր մեծ պաշտօններ՝ մի փոքրամարմին մարզու ուսերի: Ուստի Ողնին որոշեց մեծ երկիր-գաղութամբ այցելել նրան: Տեսնենք կ'ընդունի՞: Եւ որովհետեւ Ղափլանեանը շատ փիլիսոփայ է բեմագրել (նաեւ գրել), Ողնին որոշեց փիլիսոփայ տալ այդ գրողին: Ահա այն. -

Փիլիսոփայ մէկ գործողութեամբ, մէկ պատկերով մէկ գործող անձով

Բեմը ներկայացնում է ... բեմ: Դրամատիկական թատրոնի բեմում տեղա - գրուել է Ղափլանեանի աշխատանքա - կը, քանի որ նա բեմում աւելի շատ է աշխատում, քան իր սենեակում: Բազմաթիւ հեռախոսներ: Տանտէրն գրադարձ է: Ներս է մտնում քարտուղարուհին:

Քարտուղարուհին. - Հրաչ Նիկիտիչ: Ղափլանեան. - Հա, ճան:

Ք. - Ընդունարանում սպասող կայ: Ղ. - (Յոգնած) Ովքե՞ր են ... Միխիսարյանը:

Ք. - Ո՛չ:

Ղ. - Ուրեմն՝ Միխայիլ Ուլիանովն է: Կամ՝ Սմոկտոնովսկին: Գուցէ Պորիսովան ... Հերթագրել՝ թող մէկ - մէկ գան:

Ք. - Ո՛չ, ո՛չ: Ինչ - որ Ողնի է ...

Ղ. - Ողնի՞ ... Մարդկանցից արժանք, հիմա էլ ... կենդանիներ ... Պատուհանից դուրս, թող գնայ ...

Ք. - Ձեմ կարող: Փորձեցի՞ ինձ ծա - կեց:

Ղ. - Քեզ ծաղկեց ... Լաւ, թող ներս գայ:

(Ներս է մտնում Ողնին եւ առաջարկում 30 հարց՝ 60-ամեակի առթիւ, այսինքն՝ 30 սովորական հարց՝ անսովոր պատասխաններով համար):

Ղափլանեան. - Ողնի Ողնիքիչ, հարցեր տուէ՛ք գրաւոր վաղ կը պատասխա - նեմ:

(Ողնին համաձայնում է: Յաջորդ օրը Ղափլանեանը գրաւոր պատասխանում է):

1. - Սիրելի ընկեր Ղափլանեան, ի՞նչ է նշանակում Ղափլանեան: Կարծեմ ... խափլան բառից է, չէ՞:

- Ղափլանեանը Ողնուց ուժեղ է՝ Առիւծ է կոչում (*):

2. - Ձեր մասին գրուած է, որ դուք քարտուղարու աւելի շատ գգում է՛ք կատակերգական վիճակներ, որոնց երբեմն իմեքինքն անգ զերազանցում է՛ք: ձի՞շոք է: Ո՞րն է ծիծաղեցնելու անք գաղտնիքը:

- Երեւանագէտ էի, բանակից նոր էի վերադարձել, փողոցում ինձ հանդիպեց հայ բեմի վարպետներից մէկը եւ բացա - դանչեց «Մանչ, առաջ ընթիլ էիր, հիմա ի՞նչ դարձար՝ ողբերգա՞կ:

Պատասխանեցի՝ ողբերգականակեր - գալ:

Աշխատում եմ կոմիտաներում չկար - ցնել ողբերգականութիւնը, իսկ ողբեր - գութիւններում՝ ընթացիկ: Այդպէս էր վարուում նաեւ երբայրս՝ Լէոնիդ Ենգի - արեանը ... Նա մեծ կատակերգակ էր եւ մեծ ողբերգու:

3. - Ձե՛ք պատրաստում կատակերգա - կան նոր ներկայացում:

- Մօտ ժամանակներս Մոսկուայի Փոքր թատրոնում աւարտեցի «Միքայիս տը Պեր - ժրքը» ներկայացումը: Շուտով կը հասնեմ Մեծ թատրոնին ...

4. - Մի նեղացէ՛ք, բայց յայտնի է, որ դուք ցածրահասակ է՛ք: Ի՞նչպէս, ուրեմն, ժամանակին խաղացի՛ք բարձրահասակ Մայակովսկու դերը:

- Երբ խաղացի Մայակովսկու դերը,

ընդամենը 15 տարեկան էի: Այն ժամա - նակ նա՛ էլ ցածրահասակ էր:

5. - Դուք սկսել է՛ք որպէս դերասան շարունակել որպէս քատերգիկ, իսկ հիմա բեմագրիչ է՛ք: Ձի՞նք՝ չկարողանա - մեծ դերասան ու քատերգիկ գտնու - ուստի դարձա՛ք բեմագրիչ:

- Բեմագրիչ դառնալու համար հարկա - տօր է լինել դերասան, թատերգա - նկարիչ, նոյնիսկ երաժիշտ:

6. - 33 տարի է Դրոյնի Միքայիլ անգամ է՛ք, գրել է՛ք մանկ փիլիսոփայ: Ինչու՞ նոր քան չէ՛ք գրում: Ձե՛ք գրում, քե՛զ չէ՛ք կարող:

- Երբ գրում էի, չգիտէի ինչ է գրելը: Երբ հասկացայ, գաղափարներ գրել: Շատ կ'ուզեցայի որոշ թատերադրեր հե - տել իմ օրինակին: Դրանից կը շահի թատրոնը, էլ չեմ ասում՝ կ'ենեւ, մա - նաւանգ՝ հեռուստատեսութիւնը ...

7. - Մնուել է՛ք Ստեփանաւանի շրջանի Գեաղեհաւ գիւղում (կարծեմ 60 տա - րի առաջ): Ժամանակ ունե՞ք յիշելու եւ այցելելու անք գիւղը: Թե՛ք անք աւելի շատ գերում եմ աշխարհի մեծագոյ - րագէտները:

- Ուր որ լինեմ, չեմ մոռանայ իմ քե - լի Գեաղեհաւը: Պահպանում եմ իմ մանկութեան տունը: Որքան փորձե - եմ արդիականացնել, չի ստացում:

8. - Յայտնի է որ մանկութիւնից դուք շփուել է՛ք մեծ դերասանների եւ մե - լարգիւնից հետ: Կարո՞ք է՛ք յիշել ձե - ծաղաշարժ դէպքեր:

- Դրանք շատ - շատ են: Պատրաստ եմ գիրք գրելու: Թող Ողնու ընթերցող - ները սպասեն: Անակնկալ է ...

9. - Դուք հայ իրականութեան մե - տեղեղն է՛ք նոր քատրոն, որին ասում է Ղափլանեանի քատրոն: Ի՞նչպէս հաս - դրան: Հե՞ք, քե՛զ դուար:

- Դիտողների համար շատ հեշտ, մե - համար՝ շատ դժուար:

10. - Քննադատների մասին անք քննա - դատական կարծիք:

- Միշտ երազել եմ նրանց հետ տեղեղ - փոխել: Նրանք բեմագրեն, եւ ընտա - տեմ: 60 տարին լրանալուց յետոյ նա - սկսել ենք իրար հակադէմ, ինչու՞նչ փորձում փնտցնել մեր յարաբերութիւ - ները: Ձե՛ք ասեալում, որ վերջին տարի - ներին ինչ բեմագրում եմ՝ յարգանքի - ներով՝ ոչինչ չեն գրում:

11. - Ի՞նչ է նշանակում՝ «քատրոն պիտի է քատերգիկ ինք»:

- Նշանակում է՝ հայը պէտք է հայ լինի, լուր՝ լուր, օդ՝ օդ, թատրոն՝ թատրոն ...

12. - Ի՞նչպէս հասկանալ «բեմագրիչ պիտի է մեծնի դերասանի մէջ» արտա - յայտութիւնը:

- Այդ խօսքերը պատկանում են Նիկի - րովիչ - Տանչենքոյին, բայց մինչեւ հի - մա ճշգրտած չէ, թէ ի՞նչ առիթով է ասի: Դրանից աւելի շատ օգտուում են այն բե - մագրիչները, որոնք թաքցնում են ի - իրենց անկարողութիւնը, այսինքն՝ գե - ծծուած՝ մեռնում են: Եւ կողմակից ե - դերասանի հետ բեմում սպրեւորում ...

13. - ձի՞շոք է որ քատրոն իր դար - ասրել է:

- Դառն ապրած մարդկանց կարծիք - է դա:

14. - Ինչու՞ եմ մեծ դերասանները խո - սափում փոքր դերերից:

- Որովհետեւ փոքր դերասաններ են:

15. - Կարո՞ք է՛ք անտաղանդին ասել - անտաղանդ:

- Շատ եմ փորձել, չեն համոզուել:

16. - Մեծերի գնալուց յետոյ կար - մեծեր:

- Որքան յիշում եմ՝ մեր մեծ վարպետ - ները չգիտէին, որ իրենք մեծ են, իսկ այժմ բոլորը հաստատ գիտեն որ իրենք մեծ են:

17. - Չափե՛ք ասում է՝ «Ո՛չ ոք չգիտէ - ք ինչ է քատրոնը»: Գուցէ դե՛ք ասել:

- Միշտ հիմա որոշ բաներ գիտէի, բայց որ ասում է՛ք՝ Չափե՛ք էլ չգիտէի եւ որոնեղից իմանամ:

18. - Դուք յաւերժական շար -

ժէ՛ ի՛: Ձեր սիրտը չի՞ յոգնում :
- Բա չի՞ յոգնում :

19. - Ե՛րբ է՛ք ձեզ լաւ գգում, Ե՛րբ՝ վատ :
- Դժբախտաբար, դա միայն ինձնից չի կախում :

20. - Ամբողջ կեանքում դեկավար է՛ք եղել : Սիրում է՛ք իշխել, Բ՛է՞ դեկա - վարել :
- Իսկական զեկավարը չի իշխում, առաւել եւս՝ արուեստագէտը :

21. - Տիկինդ՝ էմմա վարդանեանը, աղբիկ՝ Տաթևիկ Ղափլանեանը, նրա անունին Արմէն Խանգիկեանը եւ դուք աշխատում է՛ք նոյն քաղաքում : Ձե՞ք ձանձառում՝ տանն էլ միասին, քաղաքում էլ :
- Թոռներին առկայութիւնը փրկում է իրավիճակը :

22. - Դուք ներկայացումներ է՛ք դրել նաեւ Մոսկուայում, այլ քաղաքներում եւ արտասահմանում : Ի՞նչ է՛ իրենք չէ՛նք կարող, որ ձեզ հրաւիրեցին :
- Ես կը գերադասէի այդ հարցը ուղղէք նրանց :

23. - Ձեր տեսած ամենատաղանդաւոր մարդը :
- Հիմա այնքան «չա՛տ» են, որ մոլորակի եմ :

24. - Ձեր տեսած ամենահետաքրքիր մարդը :
- Երկու տարեկան թոռնիկս՝ Դաւիթը :

25. - Եթէ անմարդաբնակ կղզի ընկնէիք, ի՞նչ գիրք կը վերցնէիք ձեր հետ :
- Եթէ ձեռք բերէի «Հայաստանի զեարդոյսերը» ...

26. - Եթէ ոսկէ ձուկ բռնէիք, ի՞նչ եք քանկութիւն կը յայտնէիք :
- Շա՛տ բան կ'ուզէի, բայց վախենում եմ՝ կոտրած տաշտակի առաջ կանգնել :

27. - Այնքան այս տարիքում որո՞նք եմ ձեր սիրած վերջին ներկայացումները :
- «Աշուն արեւը» եւ «Վերջին ուսու - չիլը» :

28. - Ի՞նչ հարց կ'ուզէի, որ ձեզ տըրւեր :
- Եթէ հարց տան՝ «ձի՞չդ է որ 60 տարեկան էք դառնում», կը պատասխանէի՝ «Յերիւրանք է» :

29. - Իսկապէ՞ս 60 տարեկան է՛ք դառնում :
- Այո : Ճշմարտութիւն է ...
30. - Եւ որքա՞ն կ'ուզէի դեռ ապրել :
- Որքան թատրոնը ... :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿՅԱՆ
(*) Ղափլանը վագր է, բայց Ղափլանն ուզում է առիծ կոչուել ... :

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԵՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ. - («Յառաջ») . .

Գրասէրներ, մշակութի համակիրներ, խմբակ կազմած, կանոնաւոր կերպով կը համախմբուին : Կը միասին շրջանիս փոքրաթիւ հայ գաղութին մէջ հայկական դրական մշակութային կեանքը կենդանի պահել : Ձայն արծարծել, ի դոհոնակութիւն սիրողներու, դնահատողներու, որոնց թիւը, բարեբախտաբար, կարեւոր աստիճանի վրայ կը մնայ :

Այսպէս է, որ Հայ Մշակութային Ակումբը անունին եւ շրջադիմին մէջ, կարելիութեանց սահմաններուն մէջ, կ'աշխատին հիմնական թուականներ նշել, անուանի դէմքերու ծննդեան դարադարձներ յիշատակել՝ յորելնական դիմով, այլ մանաւանդ, դաստիարական երկկոյթ - ցերեկոյթներ, ասուլիսներ կազմակերպելով, անհրաժեշտ բանակցութեամբ :

Ձեռք ուզեր անդրադառնալ ցայսօր կատարուածներու մասին, քանի բոլոր ձեռնարկներն ալ գրութիւն - թղթակցութիւններու ճամբով օրը օրին հրապարակուած են «Յառաջ»ի նեղ սիւնակներուն մէջ, առ ի գնահատում :

Գրասէր - մշակութասէրներու խմբակը՝ բազկացած աւելի քան երկու տասնեակ անձերէ, երկու սեռէ, գլխաւորութեամբ շարժումին մղում տուող, յամառ հետապնդող ճարտարապետ Տիգրան Հաճեանի, վերջերս ձգտեցաւ ընդլայնել իր շրջանակը՝ նոր եւ յօժարակամ տարրերու մուտքով՝ հրաւերներով : Ուրախալի է հաստատել, թէ խմբակը առ հասարակ դիմում կատարեց երիտասարդներու : Աստիճաբար գոհունակութեամբ ընդունեցան :

Ընթացիկ հանդիպումներուն, միշտ մեծամասնութեան ներկայութեամբ, նորանոր միջոցներ կ'առաջարկուին հանդիսատեսներն ու ունկնդիրները առաւել չափով հետաքրքրելու համար :

Ձե՞ որ միօրինակութիւնը վերջին հաշուով տաղտկալի կը դառնայ : Վերջապէս համախմբուողները իրենք եւս իր - րեն տեսակ մը վերնատուն, կըր - րան գրական - մշակութային իմացական միջնորդութիւնը ստեղծել, իրենց միջեւ :

Այս ուղղութեամբ է, որ առաջարկներու հիման վրայ որոշուեցաւ դաստիարական երեկոյթներու կազմակերպութեան առաջ ներքին գրական կեանքը քննարկել :

Ձանազաններու պաշտօն յանձնուեցաւ այս եւ այն գրադէտին շուրջ հրապարա -

ԴԱՂԱՌԻԹԻ ԴԱՂԱՌԻԹԻ

ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅԻ մէջ, Դեկտեմբեր 10-ին, վախճանած է Պօղոս Ա. քահանայ. Պետրոսեան : Ծնած էր 1907-ին՝ Նոր Զուղա : Նախակրթութիւնը ստանալէ ետք հայկական վարժարանին մէջ՝ 1925-ին անցած է Պոմպէյ եւ յաճախած սկոլարիական բարձրագոյն վարժարան, որմէ ետք նուիրուած է առեւտուրի գործին : 1933-ին վերադարձած է Նոր Զուղա, ամուսնացած եւ Ապարտան փոխադրուած՝ պաշտօնավարելով նախկին ընկերութեան մէջ : 1951-ին հոգեւոր կոչում զգայով իր մէջ մտած է Անթիլիանի Դպրեպետը, որու քահանայից երկամեայ դասընթացը աւարտելով քահանայ ձեռնադրուած է եւ վերադառնալով Նոր Զուղա հովուական պաշտօն վարած է, նոյն տարեկան դաստիարակելով հայերէն եւ կրօնք : Երկու տարի ետք անցած է Ապարտան՝ հովուական եւ ուսուցչական պաշտօնով : ձեռնարկած է եկեղեցւոյ մը կառուցման ի նպաստ հանգանակութեան : Ապա հրաւիրուելով Կարկաթա յծուած է հովուական եւ ուսուցչական աշխատանքի : Հայոց Մարդասիրական ճեմարանին մէջ : Ութ տարեան պաշտօնավարութենէ մը ետք Պօղոս քահանայ 1964-ին վերադարձած է Նոր Զուղա եւ հովուական պաշտօնին տարեթիւ 16 տարի վարած է կրօնական խորհուրդի քարտուղարութիւնը : Պօղոս քահանայ ազգային, կրօնական եւ մշակութային բնոյթի բազմաթիւ յօդ -

կային դասախօսութիւններ պատրաստել, գրուոր : Նիւթն եւ նիւթերը նախապէս կարդալ - բացատրել խմբակին շրջանակին մէջ, պատասխանել հարցումներու, ներկայումսներու վրայ յաւելումներ կատարել, սրբապօրութիւններ, ինչո՞ւ ոչ, յապաւումներ :

Այս միջոցին կիրարկումը ամէնէն առաջ կը մնայ դաստիարակչական : Ենթակաշն գատ բոլորն ալ կը ծանօթանան առաւել մանրամասնութիւններով՝ կենսագրական, գրական թէ այլ, իրենց համար սահմանուած եւ ընդունուած նիւթին :

Գոհունակութեամբ արձանագրենք, թէ ներկայ տարեթիւներին համար Յունուարէն մինչեւ Յունիս, արդէն իսկ մշակ - ւեցաւ աշխատանքի բաւական լայն դաշտ մը :

Յունուարի վերջը, ինչպէս արդէն գրեցինք, ճարտարապետ Տիգրան Հաճեան խօսեցաւ Հայ ճարտարապետութեան կարեւորութեան մասին :

Ծրագրով Մարտի սկիզբէն մինչեւ Յունիսի առաջին շաբաթը ետուն կեանք մը ասպնդուած կը մնայ մեր փոքրա - թիւ հայ գաղութին համար :

Անոյ՛ յօգեցալի ունկնդրութիւն եւ մեկնաբանութիւն Տիգրան Լիւի Ապրիանի կողմէ :

առնենք գրած է. մնայուն աշխատակիցն էր «Ալիք»ի : Հեղինակն է քանի մը գիրքերու :

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի Մայր տաճարին մէջ, Փետրուար 6-ին, տօնուած է Վարդանանցը, հազարաւոր հաւատացեալներու ներկայութեամբ : Պատարագած է Արտաւազդ Արք. Թրթեան : Դարողած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոս՝ ի մէջ այլոց նշելով. - «Վարդանանց տօնը մեր մէջ զոհողութեան ոգիի վերանորոգման տօնն է : 15 դար անցած է Ս. Վարդանէն ի վեր, սակայն անոր նահատակութեամբ մարմնաւորուած ճշմարտութիւնը կը մնայ այժմէակալն : Առանց զոհաբերութեան չկայ ըրիտոնէական կեանք : Մեր առօրեայ ներկայ կեանքին մէջ, բոլոր Լիբանանցիներս պէտք է շօշափելի դարձնենք զոհողութեան այս ոգին Աստուծոյ եւ հայրենիքի սիրով : Ծանր օրեր կ'ապրինք : Յանուն Ս. Վարդանի եւ բոլոր սուրբերու, լիբանանցի ժողովրդէն եւ եղբայրներէն կը խնդրեմ մեր երկրի միութիւնն ու պահպանութիւնը գերադասել բոլոր նկատառումներէ : Վերջ տանք բրտութեան, սպառնութեան, առեւանդումներու, կոռուպտիւններու, ատելութեան՝ որոնք կ'առաջնորդեն կործանումի : Ողջին երկախօսութեան, իրենհակացողութեան, որ կ'առաջնորդէ միասնականութեան եւ միասնականութեան ոգին՝ փրկութեան : Այս ոգիով է, որ մենք պէտք է շարունակենք մեր երկախօսութիւնը իսլամ համայնքներու եղբայրներուն հետ, միասնաբար վերաշինելու համար մեր սիրելի Լիբանանը» :

Հայկական երեք ժապաւէններու ցուցադրութիւն՝ մեկնաբանութեան յատուկ հրաւիրուած Արքի Յովհաննիսեանի կողմէ : Օր. Սօսի Անտէգեան ապա առանձին դասախօսութեան մը ընթացքին կը պարզէ հայերէն լեզուին ուսուցումին հարցը Յրանայի կրթական պետական ծրագրիներուն մէջ : Ապրիլէն՝ Մայիս, Գրիգոր Զօհրապ, Սիւրբաթ, Ռուբին Զարդարեան եւ Վահան Տէրեան, յաջորդական դասախօսութիւններ Տիգրանի՝ Անոյ՛ Սերոբեանի, Ալիս Թաշեանի, Ժիրայր Միրիճեանի եւ Տիգրան Երզնկայի թաշեանի կողմէ : Վերջապէս, Հին Հայոց հաւատալիքները եւ աւանդութիւնները Տարօն Մ. Վարդապետ ձեռնագրերի կողմէ :

Ծրագրին մէջ կը մնայ Կոմիտաս : Այս քանի մը տողերը գրեցինք առ ի քաջակերութիւն խմբակի մը, որ հերթական հանդիպումներով նախ իր մէջ կ'արծարծէ գրական - մշակութի հարցեր, զանոնք կը քննարկէ լուրջ մօտեցումով եւ ապա զանոնք կը հրամայէ շրջանին հանրութեան :

Պէտք է անպայման քաջակերել միտումն ու շարժումը :

Այս մասին կապիւմ չունինք :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԶՈՒՆՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈՎԵԱՆ

Երբ չքանայ բառերու տհաճ իմաստը, դառնայ դժուար ու կասկածալի. երբ տարբերութիւն կուտարձակ խնձրէ հարթելի կրկին սրտերու ուղին. վերստեղծուի հաղորդականութիւն ու շեղումներ, ձեռքի համարը կը փոխուի շրթունքի համարը : Երթունքի համարը՝ գրկախառնուի եւ կ'երթայ շատ աւելի հեռու ... :

Այդ իրիկուն, Տեղեմակ մոռցաւ Եղէգեաններու սենեակը :

×

- Այս անգամ դո՛ւն է որ կը փախիս ...
- Փախուտ չէ՛, վերա՛. երթուղարձ :
Երկու, երկու օր միայն :
- Երկու օրն անգամ բացակայութիւն է՝ կորուստ. սպառում :

- Կը հեռաձայնեմ ցերեկին, կը հեռաձայնեմ իրիկունը : Երկու օրը կը վերածուի մէկ օրուն. քանի մը ժամուան ... :
- Յիշաց չոգեմքեանս. երեքացին կառքերը :

- Կը վերադառնամ, արեւի թոյր ու բոյր խմած վայրի ծաղիկներով բռնաւոր :

Ետին մնացին օրօրուող թաշկինակներ, ազօտող նայուածքներ, պաղտող կանչեր. անյատացաւ կայարանը :

Տեղեմակ պէտք ունէր այդ ճամբորդութեան : Ետ քիչ բան գիտէր պապերու կեանքին ու գործունէութեան մասին : Գրեթէ անտեղեակ էր իւրպէն Բ. ի առաջին խաչակրութիւնը ձեւաւորող կրօնական ժողովի մանրամասնութիւններուն : Ո՛րք կարելի է ամբողջացնել զանոնք, երբ ինչ հոն՝ ուր որոշում է կայացած : Նոր դրքի ծրագրերը պարտադիր կը դարձնէր ուսումնասիրել՝ կրօնի տարածման տարագի տակ, երոպական դպրութեան քարական եւ տիրակալական առաջին ձեռնարկներուն ծանօթանալ : Պիտի ալցելէր քաղաքապետարան եւ մատենադարան :

Հետո է Գրեմոն - Ֆրան : Առանձին չապրելու համար կառքի երկար ճամբորդութեան ձանձրոյթը, նախընտրած էր չոգեկառք՝ մերժելով Վերայի կառքը : Բայց զչչաց, երբ անմիջապէս չըրտաւ վարձողներու հասցին : Ձեր ձանձրանքը կառքը եւ ամէն կառատուն տրաւոր քաղաքը եւ ամէն կառատուն տրաւոր կառքը չունէր : Տեղ մը սուրճ խը -

մեց. ուրիշ տեղ՝ ուրիշ. դատա քառասող պանդոկ մը : Լուացուեցաւ, հագուեցաւ, պանդոկն ալ ոտքը բերաւ կառքը :

Երկու օրը երկա՛ր ժամանակ է կամ շատ քիչ՝ փնտռածը գտնելու : Պէտք է նախապէս ծանօթանալ շրջակայքին : Արւարձանները, երբեմն, ժողովրդային հերոսներու պատմութեամբ, հրոսակային արշաւներու կազմակերպութեամբ, ծածուկ ու թաքթաբեր ծերայերու ապաստաններով, իրենց կնիքն են դրած քաղաքին կամ վարչական ճակատագիր որդւած :

Կառքը հեռացաւ քաղաքէն : Տիոն գրաւուած էր ցուցարարներով : Պատառներ եւ լողուններ ծածկած էին քաղաքը եւ անանցանելի դարձուցած ճամբաները : Բռնեց Վոլվիլի ուղղութիւն : Վոլվիլի ալ մականախէ էր դարձած ինչպէս Վիթիլ, Վիլի, Պատուա : Անհատական սեփականութիւն. դրամամտութիւն : Աստուծոյ պարզեւած ջուրն անգամ արգելքի տակ առնուած : Յառաջացաւ մինչեւ Ծաթիլ իւր յոն :

Ի՞նչ տարօրինակ քաղաք ... Բոլոր չէնքերն ալ պանդոկներ են. բոլոր պանդոկներն ալ կը յորդին բազմութեամբ. բոլորն ալ հագուած մաքուր ու կոկիկ եւ սակայն, բոլորի ձեռքերուն ու մէջքերէն կախ՝ փաշէր : Կ'երթան - կուգան, կը նստին ծաղկաստանի ու պարտէզներու աթոռներուն, նստարաններուն, կը շաղակըրտեն, կը կատակեն, կը խնդան ... :

Քաղաքին քանի մը քալ անդին կը շատրուանէ, չեն գիտեր ո՛ր վարպետի ձեռքով կառուցուած, զեղեցիկ աղբիւր մը : Փարէր կը լեցուին ու կը պարպուին ուղեղի ըմպելիի մը պարզեւած հաճոյքով : Սակայն ծարաւ մեռնողն իսկ իրաւունք չունի անոր կաթիլին՝ առանց զեղազրի : Բազմութիւնը՝ անուշեղջիւր ամանի վրայ թառած ձանձերու նման հաւաքուած անոր շուրջ, կուլ կուտայ ազահօրէն, ընդոստ վագելու համար զօրանոցային առանձնախցիկներ, ուրկէ՛ մըթնոյտը զգրապնոյ ուսմբերու պէս, պայթուցիկներ իրարու կը յաջորդեն՝ առաւել արձագանք փոխադրելով ականջի թմբակին :

Տարօրինակ զգայութիւն մը ունեցաւ Տեղեմակ : Այս ո՛ւր էր ինկած : Ուրկէ՞ պիտի գիտնար, որ աղիքէ տառապողներու բուժաքաղաքն էր ատիկա : Ուրեմն, շքեղօրէն հաղուած, սա զեղեցիկ պարմանութիւնն էր ալ հիւանդներէն էին : Որո՞ւն հաւատալ. աղջկան անոյ՛ ժպիտին թէ անոր նորաձեւութեան ու պրճանաքին : Արդեօք մարմնային որքա՞ն վէրքեր, անդամներու թաքալներ, փոխանցիկ միջոցներ ու ատելութեան սերմեր են թաքնուած այդ հագուստներու, չապրկներու, գուլպաներու, կօշիկներու, համայնք զէմքերու ետին :

(Շար. 7)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Պարոնեան իր ամուսնունջն Սիրուն Պարոնեանի մահուան Բ. տարեկիցին ի յիշատակ (Հոգեհանգիստը կատարուեցաւ Փետրուար 16-ին, Շաբաթի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին) 500 Ֆ. կը նուիրէ ողբացեալին սիրելի՛ «Յառաջ»ին:

×

ԿՐԸՆՈՊԸ. - Պ. Նշան Բիրաճեան իր կնոջ Իսկուհի Բիրաճեանի և զարմիկին՝ Յակոբ Բիրաճեանի յիշատակին 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

le CENTRE d'ETUDES, de DOCUMENTATION
et d'INFORMATIONS ARMÉNIENNES
« C. E. D. I. A. »

et la

«MAISON DE LA CULTURE
«ARMÉNIENNE D'ALFORTVILLE»

seront heureux de vous accueillir

du MERCREDI 19 FEVRIER
au DIMANCHE 23 FEVRIER inclus
de 10 heures à 19 heures

à

EXPOLANGUES

Grand Palais - stand no. E33
avenue Winston Churchill — Paris 8^e

pour

«Un Voyage en Langue Arménienne»

avec

Ouvrages, manuels, méthodes, disques
Diaporama continu, musiciens en direct
et Rencontres avec ... (présents au stand)

Programme

—Vendredi 21: 13h, G. Madilian, mus. -toutuk-
14h, A. Ter-Minassian, professeur
18h30, TABLE RONDE sur «L'AR-
MENIEN AU QUOTIDIEN» à la Maison des
Centraux, Salon Empire, 8 rue Jean Goujon,
75008 Paris. Avec J.-P. Mahé, Professeur à
l'INALCO - Père Vartan Kéchichian, Directeur
du Collège Samuel Moorat - S. Karagulian,
Directrice du Collège Tebrotzassère - D. Ka-
rassalmassian, Institutrice à l'Ecole maternelle
St - Mesrop d'Alfortville et Animatrice
d'éveil au langage à la MCA - G. Dakessian,
Responsable pédagogique à l'Ecole St Mesrop
et enseignant.

—Samedi 22: 14h, A. Tuyssuzian, jeune mu-
sicienne, kanone
17h30 J.-J. Varoujan, écrivain
18h, P. Jacob, comédien et auteur
d'une adaptation théâtrale de David de Sas-
soun.

—Dimanche 23: Clôture.

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապույտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը
իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ
Տէր և Տիկին Ռուբիկ Յովակիմեանի և
իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն,
Տիկին Նոյեմի Յովակիմեանի հօր՝ Արմե-
նակ Պետրոսեանի մահուան առթիւ:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԼԾ Պահճի Հեռուհալ Կիրակի օրը -
բուն, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝
ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւազալի
ժամերգութիւն կը կատարուի:

Կիրակի, Փետրուար 23, Անտուկի Կի-
րակիին:

Կիրակի, Մարտ 2, Տնտեսի Կիրակիին:
Կիրակի, Մարտ 9, Դատարարի Կիրա-
կիին:

Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան Կիրա-
կիին:

Irma fourrures

SUR MESURE

— REPARATIONS —

TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ զննեցէ՛ք ձեր մուշտակէ
վերաբերում վառահերթը՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ԶԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈՂԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՎԵՐԱՓՈՈՆՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՅԻ ԿԻՐԱԿԻՆԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. : 43 - 68 - 55 - 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԽ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը չը-
նդհանադաշնաբար ստացած է 500 Փրանք
Տէր և Տիկին Ժիրայր Նազաճեանի Ար-
մենակ Պետրոսեանի մահուան առթիւ,
սիրտն ծաղկեպսակի:

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե -
ղեցւոյ թաղականութիւնը չընդհանադա-
շնաբար ստացած է:

Տիկին Արգուեանի մահուան առթիւ,
Տիկին Մարի Արապեան 100 Ֆ., Տիկին
Պալեանի մահուան առթիւ՝ Ոմն՝ 50 Ֆ.,
Տէր և Տիկին Տ. Սիւրյան 50 Ֆ., Օֆիկ
Ասաթի (ծն. Փանոսեան) մահուան առ-
թիւ՝ Պ. Միսաք Աւստյան 50, Տէր և
Տիկին Արեւստի Պապայան 100 Ֆ., Ոմն՝
100, Տիկին Մայրանոյշ Փանոսեան 100,
Տիկին Ռ. Թադեոսեան 100, Այրի Տիկին
Ուսանաթ Թուրիկեան 100, Այրի Տիկին
Մարլինա Մաքիմեան 100 Ֆ., Ճինճեան
Ընտանիք 100 Ֆ.:

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Պօմոնի մասնաճիւղը
ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր
ընկերակիւները Երկուշաբթի, Փետրուար
24, ժամը 14-30-ին Եկեղեցւոյ կից սրա-
հին մէջ, բաժակ մը թէյի շուրջ:

Օրակարգ. - Պատգամաւորականի զե-
կուցում և զանազան տեղեկութիւններ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 1000ՄԵԱԿ

Նախագահութեամբ

ԳԻՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ-Ի

Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ

Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենաքնակ Կեդրոնականացիներու ողջոյնը կը փոխանցէ
Փրոֆ. ՏԻՐԱՆ ՔՐՄՈՅԵԱՆ

Կը բանախօսէ

Փրոֆ. ԽԱՅԻԿ ԹԷՕԼԵՕԼԵԱՆ

(Միացեալ - Նահանգներէն)

Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Տ Ա Կ Ա Ն Յ Ա Յ Տ Ա Գ Ի Ր

Սարգիս Պօղոսեան (արտասանութիւն), Ստեփան Ակերտ (սանթուր),
Եղսօ (երգ), «Ալիք-ամար» (պարախումբ):

— Մալխեբու մասնակցութիւն 50 Ֆրանք —

Տոմսերու համար դիմել՝

SEVAN-TRAITEUR 4, rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart

CABINET TERZYIAN 21, rue Lamartine, 75009 Paris

HAY DISC 35, rue Lamartine, 75009 Paris

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԱՌԱՌՈՏԵԱՆ

Հ Ո Գ Ե Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, Կեդրոնականի ող-
բացեալ հիմնադիրներու, տնօրէններու, ուսուցիչներու, սաներու և
վարժարանին սատարողներու յիշատակին:

ՃՏՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կողմէ

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14-30-ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7^e

(métro : Invalides)

մասնակցութեամբ՝ ՅԱՆՏԱԿԱՆ ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն և խումբերուն և օտար սկաւտու հիւրերու

Ս կ ա ու տ ա կ ա ն գ ո յ յ ա յ տ ա գ ի Ր

Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեիկներուն և Գայիկներուն կողմէ
հայերէն մերկայացումներ, հայկական երգեր և նոր պարեր
Թեիկներէն և Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝

Սկաւտներուն և խմբապետներուն կողմէ:

Մուտք՝ 40 Ֆրանք

Փոքրիկներուն՝ ճրի

TRANSTOURS VOYAGES EN ARMENIE

TRANSTOURS — UCFAP

1er VOYAGE 86 : PAQUES EN ARMENIE

départ 27 MARS — retour 8 AVRIL

Paris - Moscou - Erevan - Paris

AU PRIX PROMOTIONNEL de 5600 frs. (+ visa = 100 frs.)

(Voyage, pension complète, programme touristique, transferts aéroports)

SANS SUPPLEMENT NI SURPRISE

HOTELS 1re CLASSE - ACCOMPAGNATEUR EXPERIMENTÉ

○ PLACES LIMITEES ○

13 JOURS DONT 11 JOURS A EREVAN

Le prix comprend : — l'assistance aux aéroports

— le trajet aérien, les transferts aéroport / hôtel et vice versa

— l'hébergement, en hôtel de 1ère catégorie, avec chambre
à deux lits et sanitaires.

— la pension complète.

— les excursions et visites prévues au programme avec guide
local.

et «NOTRE PLUS» une visite de la Forteresse et musée de
EREBOUNI (782 av. JC)

un spectacle : ballet, théâtre ou Opéra.

Inscriptions et renseignements :

TRANSTOURS (lic. 132)

25, rue d'Argenteuil - Paris 1er

Tél. : 42 - 61 - 58 - 28

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Meubles
Ghazarian

Z.I. Vitrolles tél. 42.89.27.47
à 20km de Marseille.

“Բացառիկ գեղջ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

ՕՐՈՒՆ ԻՑՈՒՑԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ՝ 100

Կեդրոնականը կը գտնուէր քաղաքին զոնէնքով լեցուն մէկ անկիւնը, եւ ըսել թէ համայնքին լաւագոյն տարրին պատկանող երիտասարդութիւն մը կը յաճախէր հոն, կը զբէ մնայիս իր յուշերուն մէջ։

Այսօր, հոն՝ նոյն դռնհներն են, իսկ աշակերտութիւնը՝ զաւակները այն զերտակից ընտանիքին որոնց համար մեր իրականութեան մէջ տակաւին իմաստ մը ունի նոր սերունդը ազգային վարժարան զրկել։ Վարժարան մը, ուր պէտք է թոշակ մը վճարել, ուր քիչ մը աւելի խրատապահանջ է ուսուցչական կազմը, եւ ուր մանաւանդ դասարանը փոխելու համար աշակերտը պարտաւոր է նաեւ բաւարար թիւ առնել «հայերէն» կոչուած դասէ մը...։

Սփիւռքը կը տարրալուծէ ամէն ազգային ինքնութիւն, կը ձուլէ մեր անհայրենիքը զանգուածները։ ո՛չ լեզու, ո՛չ պատմութիւն, ո՛չ վերապրելու կամք կը տոկան անոր յորձանքին։ ո՞վ կրնայ թուժար կանգնել այլամերժ աշխարհներու հայաւելու, համայնակուլ հոսանքին...։ Քիչ մը լատ յաճախ սկսած ենք կրկնել հոս՝ այս կաղապարատիպ արտայայտութիւնները։ Արդե՞ք գտնէ քիչ մը մեր անկարելիները պարտելու, ինքնարդարացումի տխուր ջանքեր չեն նշմարուիր այս ապիկար տարազներուն ետին։ Կամ տեսակ մը համակերպում, եթէ կ'ուզէք, չուրին տալու, սիրուած, փայփայուած բաներ։ լեզու, անցեալ, եկեղեցի, զբոսը, մամուլ եւայլն։

Օր մըն ալ այս ալիւս լուռ ու ձեռնաձայն ընթացքին մէջ յանկարծ մեր հանգաբուծիները կուգան խոտիկ տարեգարձ մը, դարձեալ մը։ Հայ մամուլին անուշի մը, հայկական վարժարանի մը դարձեալ մը։ Ինչպէս՝ Կեդրոնականինը այսօր։

Հարիւր տարեկան է ան հիմա, դար մը ամբողջ անոր սեմէն անցեր դացեր են սերունդներ, զայն վերածելով գերդաստանի մը այլեւոր նահապետին։

Ու Կեդրոնական մը նստած է մեծ քաղաքի մը մուկ դռնհներուն մէկ անկիւնը։ այսօր որոշ չափով մերկացած թերեւ երէկուան իր հեղինակութենէն, պատկառանքէն, մեզի կը ներկայանայ որպէս յուշարարը այդ «երէկ»ին, եւ որպէս հրաւեր մը՝ ուղղուած մեզմէ իւրաքանչիւրին, ըլլալու աւելի գծուած, անցեալի մը զիրին վառնումին, ու նաեւ ըլլալու աւելի զփուարահաճ՝ ամէն բան մոռնալու մեր ինքնակամ յօժարութեան մէջ։

Երբ կայ Կեդրոնականներու ստուերը համբուլ վրայ, անկարելի է անտեսել նուիրակներութիւններ ու հեզասահ անցքով մը երգել ձուլումի, անկարելիութիւններու երգը։ Անոնք՝ ժխտումը, մեր անկայուն քայլերը մոլորումի հազար համբայ առաջնորդող ժխտականներու, հոն են, տեղ մը, ու արթուն։

Ուսումնական կեանքի ժամանակակից պահանջներու կատարելագոյն ոտք յարձակումները, արդիականացած Կեդրոնականներ երբ օր մը դարու մը պատմութիւն չալկած կը յայտնուին Սփիւռքի համբուլ վրան, կ'անդրադառնան թէ ամբողջ լուսնի դասակարգութիւնը, կը տեսնուի թէ որքան դուրսին տեղի տուած են, կամ ինչ չուտ յօժարած՝ մոռնալ։

Եթէ չըլլար անոնց սեմէն անցած բազմաթիւ անուններու հարիւրամեայ փառքը, արդարացնելու համար անոնց վաստակը, հարստութիւն պատճառելու համար անոնցմով, իրենց նոր օրերու նոր դերին համար կ'արժէր որ գոյութիւն ունենային Կեդրոնականները։

Մենք պէտք ունինք անոնց։

Ա. Բ.

ՄԱՀ՝
ԴԵՐԱՍԱՆ
ԲԱՐԿԷՆ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ Փետրուար 14-ին իր մահահանգուն կնքած է զերտասան Բարկէն Ներսիսեան, 69 տարեկանին։

Ծնած էր 1917-ին Թիֆլիս։ Տակաւին աշակերտական տարիներուն (1933-էն) հանդէս եկած է Թիֆլիսի պատանի հանդիսատեսի հայկական թատրոնին մէջ։ 1944 - 1956 թուականներուն Թիֆլիսի հայկական դրամատիկ թատրոնին մէջ ստեղծած է կարգ մը կերպարներ՝ Պէպօ (Գ. Սունդուկեանի «Պէպօ», 1945), Միքայէլ («Քառս», ըստ Շիրվանզադէի, 1945), Կարապետ Մինայիշ (Մ. Քոչարեանի «Հարազատ մարդիկ», 1947), Կարլ եւ Ֆրանց Մոր (Շիլլէրի «Աւագակներ», 1950) եւայլն։

Բարկէն Ներսիսեան 1956-էն ի վեր կ'աշխատէր Երեւանի Սունդուկեան թատրոնը, ուր մարմնաւորած է բազմաթիւ եւ այլազան կերպարներ՝ Պէն Ալեքսանդր (Ուիլիամ Մարոյեանի «Իմ սիրտը լռուներում է», 1961), Արա Գեղեցիկ, Արտաւազը (Ն. Ջարեանի «Արա Գեղեցիկ, 1965, «Արտաւազը եւ Կրէոպատրա», 1968), Նախիդէն (Սարգսի «Մատամ Սան-ժէն», 1972), Օսէի (Սունդուկեանի «Քանդած օճախ», 1979) եւայլն։

1957-էն սկսեալ Բարկէն Ներսիսեան դերեր ստանձնած է նաեւ շարժանկարներու մէջ, ինչպէս՝ «Մայաթ Նովա» (հեռատեսիլի ժապաւէն, 1959), Արա Միրզա («Հիւսիսային ծիածան», 1960), Սիւրմէլեան («Մարոյեան եղբայրներ», 1968) եւ Ծառուրեան («Կամոյի վերջին սրխաբան», 1973)։

Բարկէն Ներսիսեան Ա. Քաջուրեանի հետ գրած է «Աղասի» թատերախաղը (ըստ Ս. Արտիկեանի «Վէրք Հայաստանի» վէպի), որ 1947-ին բեմադրուած է Թիֆլիսի հայկական թատրոնին մէջ։

Թաղումը կատարուած է Փետրուար 17-ին։ Ողբացեալին դադաղը դրուած է Գ. Սունդուկեան թատրոնի սրահը, ուր յարգելիքի վերջին տուրքը ընտանեացիներու կուսակցական, պետական, արուեստի ու մշակույթի մարդերու ղեկավար դէմքեր։ Կէսօրէ ետք մարմինը փոխադրուած է Երեւանի քաղաքային զերեզմանատունը, ուր դամբանականներ խօսուած են եւ մարմինը յանձնուած հողին։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԵՏՐՈՒՅ
ՀԵՐԱՅԻԳ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11 - 17)

ՄԻՍԱԲ ՄԵԾՄԱՐԵՆՑԻ
ԾՆԵԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՑՈՒՑԱՀԱՄԵԴԻՍ
ԱՂ. ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի Ալ. Միսանիկեան դրադարանին մէջ բացուած է Միսաք Մեծարեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած զերեքերու ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են բանաստեղծին գործերը՝ տարբեր տարիներ ու վայրեր հրատարակուած, անոր մասին գրուած զերեքեր եւ ամսագրային յօդուածներ եւ այլ նիւթեր։ Այցելուները կը ծանօթանան 1907ին Պոլիս տպագրուած «Ծիածան» եւ «Նոր տաղեր» հաւաքածոներուն, զորս ներկայիս կարելի է դասել մատենագիտական հազուադիւս նմոշներու շարքին։ Ցուցահանդէսին տեղ գտած են նաեւ Մեծարեանի երկերու յետ մահու բազմաթիւ հրատարակութիւններ՝ իրականացած Կ. Պուլիս, Վենետիկ, Երեւան եւ այլուր։

ՕՐՈՒՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐԿԻԱ
ԵՐՈՊԱ
ԷՄԵՆՍՈՒ
ԻՆԹԵՐՆԵՇՆԸԼ

Մինչ Թուրքիա կ'ուզէ անպայման բնականոն դարձնել իր յարաբերութիւնները Եւրոպայի հետ, Էմենսոնի նոր տեղեկագիրը մանրամասնօրէն պարզելով ներքին կացութիւնը կը հաստատէ թէ չարչարանքի կիրարկումը ընթացիկ գործելակերպ մըն է։ Այս նոր փաստաթուղթը չահեկան կը նկատուի, մանաւանդ անոր համար, որ նոր շրջանին կը վերաբերի։ Նախ կը դատապարտուի բանտ պահուող «տեսակէտի» յանցապարտներ, որոնց դէմ ոչ մէկ մեղադրանք կայ։ Ասոնց թիւը հարիւրաւորներու կը հասնի։ Այս ապօրինի արգելափակումները արդարացնելու համար, կ'օգտաւորուին պատժագիրքին թիւ 141, 142 յօդուածները որոնք կը դատապարտեն արգելուած կազմակերպութեանց անդամակցութիւնը եւ համայնավար քարոզչութիւնը, ապա նաեւ 163-ը, որ կը վերաբերի աշխարհական կարգը տապալելու եւ որու շնորհիւ բանտին Եհովայի վկաները։

Գալով չարչարանքին, ընթացիկ է եւ ամէն օր մամուլն ալ արձագանգ կը հանդիսանայ ամբաստանեալներու յետս կոչումներու դատաւարութեանց ընթացքին, նախապէս ըրած խոստովանութիւններու մասին։

Այս հատկ թղթածրարը յանձնուած է Տիկին Թաշըրի, Էօզալի այցելութեան նախօրեակին։ Անդաքա ոչ միայն կ'ուզէ ջերմացնել իր յարաբերութիւնները, այլեւ (մանաւանդ) կ'ուզէ որ արգելքը վերնայային յատուկ դրամական յատկացումներուն, որոնք իրեն սահմանուած էին եւ չեն յանձնուած 1980-ի պետական զինուորական հարուածէն ի վեր։

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԻՄՏԵԱՆ - ՊԵՏՐՈՒԹԻ մէջ լիբանանեան համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի մէկ անդամը՝ Ուալի Նաուս սպաննուած է, Հինգշաբթի օր, Փետրուար 20-ին։ Երեք օր առաջ ալ, համայնավար ուրիշ պատասխանատու մը՝ Հասան Շամսետտին մահափորձէ մը ազատած էր Սալայի մէջ։ Վերջերս համայնավար կուսակցութիւնը հրապարակաւ դատապարտած էր շիի մալա շարժումին կատարած ձերբակալութիւնները համայնավարներու թէ համակիրներու մէջ, հարաւի զիւղերը։

ԻՐԱՔԵԱՆ ՕԴՈՒԺԸ վար առած է իրանեան ճամբորդական օդանաւ մը, որ կը փոխադրէր բազմաթիւ անձնաւորու - թիւները (երեսփոխան եւ կրօնաւոր) որոնց մէջ իրանի մտերիմ մը եւ ներկայացուցիչը՝ Այաթոլա Մահաւաթի։ Ամերիկայի Պարսիկ ղեկավարը ըսած է որ 46 հոգի կար օդանաւին մէջ։

ՍԻԿԻԼԻՈՅ մէջ, ձերբակալուած է մաֆիայի գլուխը նկատուող՝ Մեքել Կոնքօ, 62 տարեկան, ծանօթ Իլ Փափա անունով։ Արդէն ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է զօր. Տէլա Քիէզայի սպանութեան համար, չորս տարի է փախըտական կ'ապրէր։

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ԵՐԿՈՒ ԱՀԱԲԵԿԻԶՆԵՐ

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՄԱՀ՝
ՏԻՐԱՄԱՅՐ
ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Ուրբաթ առտու ցաւով իմացանք, որ Փարիզի Հայոց առաջնորդ՝ Գիւտ Եպիսկոպոս Տիրամայր Ս. Յովհաննէս - Միլըրտիչ Եկեղեցին, (մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ)։

Տիրամայրը, որ Ալֆորվիլ կը բնակէր, տարիէ մը ի վեր տկար էր եւ Հինգշաբթի օր, զոհ կ'երթար սրտի տագնապի մը, 78 տարեկանին։

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Երեքշաբթի, Փետրուար 25, ժամը 13.45-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Միլըրտիչ Եկեղեցին, (մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ)։

Մեր ցաւակցութիւնները Գիւտ Եպիսկոպոսին եւ ողբացեալին ընտանիքին։

ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱԿ
«ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ»

Կեդրոնական Վարժարանի Հարիւրամեակին առթիւ մեր երկու յաջորդական թիւերը (այսօր եւ Երեքշաբթի) նուիրուած են կրթական այդ մեծ հաստատութեան դարադարձին։ Այս թիւերուն իրենց աշխատակցութիւնը բերած են..

- Վազգէն Անդրեասեան
- Ղազարա Գուքան
- Տիգրան Հաքեան
- Վարդան Օգիւնեան

ազատ արձակուեցան առջի օր Փրանսական իշխանութեանց կողմէ։ Ասոնք 15 տարուան ոճրային արգելափակման դատապարտուած էին ՊԱԿ-ի Փարիզի դրասենեակին պետին սպանութեան համար (1978)։ Այդ մահափորձը մաս կը կազմէր պաղեստինեան ներքին իմբալներու հաշտեյարդարին։ Կը թուի թէ Ֆրանսա մեքս մը կ'ուզէ ընել Ապու Նիտալի նկատմամբ։

ՊԼԻՐԻԴԻ դէմ պայքարելու համար Հասարակաց Շուկայի մեծ մասնադէտներ, Փարիզ հաւաքուած, ինը խումբներ տուին արգելք հանդիսանալու համար հիւանդութեան։ Ա. - Չծիւղ, կամ օրական 5 դոլարիկէն աւելի չծիւղ, նախընտրաբար զտիւղով դոլարիկներ, որոնք 5 կրամէն նըւազ կուտրոն կը պարունակեն։ Բ. - Ոգեւից ըմպելիի մեծաքանակ գործածութիւն։ Դ. - Միւսիլ եւ իմպոնները տարին անգամ մը պէտք է քննել տալ բերան ու կողորդ, մանաւանդ 40 տարեկանէն վեր։ Գ. - Կանոնց համար 3 - 5 տարին անգամ մը բըժըշկական քննութիւն, սեռային կեանքը սկսելէ ետք. Ե. - Պոստափիլ երկար առնել արեւի լողանքներէ. Զ. - 25 տարեկանէն սկսեալ, կիներուն կը թեւադրուի հսկել որեւէ ուղի, ծիծերը չօշափելով։ Ը. դեռ նմանօրինակ 3 թեւադրութիւններ կ'ենք թէ այլերու համար։ Որոշուած է այս առթիւ, սերտ գործակցութիւն մը 12 Պետութեանց միջեւ։

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

(ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱՑ ՄԸ)

ՎԱՋԴԵՆ ԱՆԴՐԵԱՍԵԱՆ

Վարժարանի մը համարը պէտք է գրեմանակ իր հիմնարկութեան ժամանակի ոգին ունենալով իրեն առաջնորդ եւ անուանակարուած կրթականէր արդիւն - քէն:

Միշտ կանգուն, Պոլսոյ Կեդրոնականը, արեւմտահայուն կրթական վերելքին նըւերումը ազգանուէր ձեռնարկն է, եւ անտարակոյս ինչպէս առաջին հարիւրամեակի ընթացքին համայն արդիւն կողմէ սիրուած ու գովուած, այսուհետեւ ալ, ու այժմ մասնաւորապէս՝ պոլսահայութեան յարատեւ եւ առանձնապատուկ գոյր-գոյրանքը պիտի վայելէ:

Արդարեւ, ծննդեամբ, վայելելի է նախապաշարեալ հոգածութիւն եւ ստեղծեր է տեսակէտով մը պարտաւորիչ հմայք ու զայն տարածել է իր շրջապատէն հեռուները:

Ուսումնարանը ժողովուրդի մը հասարակարգային կեանքին հոգած է ան, ամէն բանէ առաջ:

Պատմաստագրութեան բարձր անձնաւորութեան մը՝ յանձնի Պատրիարք Վարժապետեան Ներսէս Արքեպիսկոպոսի, վաղուց փառաբանուած նախաձեռնութեան իրագործումը եղած է Կեդրոնականը, եւ ինչ որ նշանակելի է այդ ծրագրին ի նըպատ, իր կողմնակիցներուն միահամուռ որոշումէն ծնունդ առած է զպրոցը, ու մեր հաւաքական տնտեսութեան գեղեցիկ եւ յաջող իրականացումն է:

Եւ ի՞նչ աւելի հեղինակաւոր վկայու - թիւն, քան ստորեւ տրուած նամակի մը խանդավառութեամբ ընդգծուած հետեւեալ տողերը, գրուած նոյնպէս Պոլսոյ Պատրիարքական աթոռը գրաւած, Յովնէ Արք. Դուրեանի ձեռամբ, հազիւ Կեդրոնականի իր աշակերտներէն բաժնուած՝ Երուսաղէմի պատրիարքական աթոռը նոր նըստած.

«...Վ'օրհնեմ աշակերտութիւնը այն յարկին ուր ՆԱԽԱՆՁԵԼԻ ՀԱՆԴԻՍԱՆԱԼՈՒ ԿՈՇՈՒՄԸ ՈՒՆԵՑԻՐ Է ՄԻՇՏ...»:

Ու վերադառնալով համարժէք նախաձեռնի հանդիսանալու կոչումը բառերը:

Նման հրամայական մը բնաւ զարմանալի չէ, երբ գիտենք թէ ինչպէ՞ս համայն Հայութիւնը, մինչեւ ամենադժուար մեր խրճիթները վարակուած էր կարգաւորուելու մը, որ՝ «Անուամ սնն կատարեալ մարդ չի լինիր», ու այդ, որպէս գիւրդաբանչիւր անցած դարի թերացումը զարմանալի մէկական տարիի ճիւղով: Ինչ որ լիովին արդարացած կը գրանենք շատ շանցած:

Ուրեմն Կեդրոնականը մասնաւոր կոչ - ւած էր հանդիսանալ իրեն արժանաւոր շարունակողը մեր եկեղեցիներուն կից այնքան անցնելու մը՝ ինչքան համեստ եւ որքան խորհրդանշական, յաջորդը Պոլսոյ մէջ տարածուն տնական վարժոցներուն, ապա նաեւ անհատական դրայ - րացներուն, որոնք նախապէս գնա - հաստութեան արժանի տեղ ունին մեր կրթ - թական յառաջդիմութեան մէջ:

Կեդրոնականը յարգանքի տուրք ունի հանգէպ իր հիմնարկութենէն աւելի քան կէս դար առաջ փթթող հայ ուսումնասէր եւ աշխատէր գաղափարներով օժտուած երիտասարդներուն: Անոնք ամէն խաւերէ ի յայտ եկան քարոզելու որ ուսումը, գիտութիւնը անհրաժեշտ են մեր ժողովուրդը աւելի շատ բարեկեցութեան առաջնորդելու համար: Անոնք մեծ մասամբ պետական ծառայութեան մէջ գտնուող զարգացած տարրեր էին, օտար լեզուներու եւ մշակութիւն ծանօթ, հանրագումար շինութեան մէջ ճարտար եւ անուանի, բժիշկներ, գործակատարներ, մասնաւոր նուիրեալ ազգասէրներ:

Անանք, ամէնուրեք կատարուող աշխատանքի յեղաշրջումներու տարիներուն մէջ, եղան մեր ազգային կրթական վերազարթումին նուիրեալները:

Փոթորկալից է արդէն հայ ազգային կեանքը երբ Կեդրոնականը կը բացուէր ու աշխատէր եւ մեր հոգերը, որոնց կար -

գին պէտք է դատուի նաեւ արդիւն համար երկրորդական բարձրագոյն կրթութեան չզոյւթիւնը:

Ի՞նչ է ուրեմն զայն հիմնադրողներու նպատակը:

«Ազգային Կեդրոնական Վարժարանը պիտի լինի այնպիսի հաստատութիւն մը, որ ոչ միայն համապատասխանէ մայրաքաղաքի մէջ հաստատուող բարձր - թիւ վարժարանաց, այլ նաեւ իր եղական զիրքովն, ուղղութեամբն եւ հայ ուսա - նողին համար բացառիկ առաւելութիւն - ներով՝ տալ այն արդիւնքներ, զորս ան - կարելի է յուսալ օտար կրթարանաց մէջ»:

Շատ մը կէտեր ու բառեր կան ընդգր - ւելիք այս սկզբնական նպատակայա - նութեան մէջ, որով վարժարանի խնա - մակայութիւններն ու զեկապար ուսուց - չական խորհուրդները քաւական յայն իրաւասութիւններ ունին, մեկնելով՝ ըս - տիպողաբար բարձրագոյն նախակրթա - րանի աստիճանէն, ծրագրերը մշակել - զայն բարձրացնելու համար մինչեւ մեծ համալսարաններու թեկնածու պատրաս - տելու աստիճանին, յաճախ նոյնիսկ ան - տեսնելով որ արդիւն անմիջական կարիքը կը մնայ ունենալ իր յատուկ վարժապե - տանցը:

Եթէ ուզենք հետեւիլ երջանկայիշա - տակ Դուրեան Պատրիարքի կոչումով տն - տալին, թերեւս դժուար ըլլայ պնդել որ Կեդրոնականը կրցած է զայն արդարացի - նել:

Կեդրոնականը ապրած է մասնաւոր - շարունակական թոհուրոհ մէջ, ուստի ան չէր կրնար անկեղծութեամբ բերք տալ, զայն հաւաքեցնել:

Աշակերտներուն արձանագրութեանց ցանկերը հազիւ լրիւ հասած են աւար - տական դասարանին:

Մեր անշափելի խանդավառութեան ար - ձագանգ տուող հովուերգական կեանք մը չէ ունեցած Կեդրոնականը:

Տրուած ըլլալով մեր ազգային կեան - քին անկայուն, բռնեղ ամբողջովին լպր - ծուն վիճակը, վարժարանը լրացնող ա - շակերտները պատեհութիւնը չեն ունե - ցած, ոչ նաեւ բաւականաչափ օրեր, իրենց կարողութիւնները ի յայտ բերելու - մեր հաւաքականութեան մէջ:

Իր դերը եղած է իսպառաքէտ, յաճախ բարձրագոյն նախակրթարան, անշուշտ գլխաւորաբար երկրորդական բարձր - գոյն հաստատութիւն, փափաքուած է որ ըլլայ նախապատուարար ուսուցչա - նոց, ու ապա նաեւ օժտուած օտար հա - մալսարաններու պատրաստութեանց ճիւ - ղաւորումներով:

Իրեն ազգային ձեռնարկ, գեղեցիկ հեռանկարի մը համապատասխանը է հիմնադիրներու ցանկութիւնը: Անոնց հաստատութիւնն է ան՝ Արեւմտահա - յոց Ազգային Սահմանադրութեան այն տրամադրութեան, այն սկզբունքին, ըստ որում. - «Ազգին ամէն մէկ անհատը առ Ազգը պարտաւորութիւններ ունի: Ազգն ալ իր կողմէ առ ազգային ամէն անհատ պարտաւորութիւններ ունի: Դարձեալ ամէն անհատ իրաւունքներ ունի Ազգէն եւ ազգն անհատներէն»:

Անոր 2-րդ սկզբունքը ունի այլ հրա - հանգիշ տողեր, որոնցմէ հետեւեալը. - «...անհրաժեշտ է գիտելեաց ուսումը՝ ամէն աստիճանի քէ՛ մանչ եւ քէ՛ աղջիկ տղայոց հաստատապէս բաժանել...»:

Այն է լայն բանալ Կեդրոնականի գոնե - րը նախընտրաբար նուազ բախտաւոր - ւած ընտանիքներու զաւակներուն առ - ջն: Վեհագի մասնաւորութեան մը ապա - ցոյցը, մերայնոց պատիւ բերող:

Չրի մտաւոր կրթութեան նախադաշ - մը, այնպէս ինչպէս էին մեր հայրենաց գիւղերուն վարժոցները:

Արդարեւ, առանց մեղանշելու, առանց շուքի տակ ձգելու Պոլսոյ մեր այլ վար - ժարանները, մինչեւ իսկ Հայոց երկրի եկեղեցիներուն կից խեղճուկ ներքա - յարկերուն մէջ գրապնակ պտտացնողնե - րը, Կեդրոնականին հանգէպ զալով մեծ ու -

«... Այսպիսի լուսաւորեալ դարու մը մէջ... հայ ազգին համար երկրորդական բարձրագոյն կրթութեան չզոյւթիւնը օր քան զօր զգալի կը լինէր... Ազգա - յին Կեդրոնական Վարժարանը պիտի լի - նի այնպիսի հաստատութիւն մը... հայ ուսանողին համար բացառիկ առաւելու - թիւներով՝ տալ... արդիւնքներ զորս անկարելի է յուսալ օտար կրթարանաց մէջ...»: Այս «նպատակ եւ Առաջին Ծը - րագիր»ով զար մը առաջ Պոլսոյ մէջ կեանքի կոչուեցաւ Կեդրոնականը եւ ցարդ կը շարունակէ ան իր ընթացքը. հաւա - տարիմ սկզբնական նպատակին: Սոյն նը - պատակը այսօր աւելի քան երբեք վական կարիք մըն է Արեւմտահայ իրականու - թեան համար. ամէնուր: Այս խնդրին կիւսմիջոցներով մօտեցողներուն հանրա - յին ծառայութեան անկեղծութիւնը եւ կամ ըլնութիւնը կասկածելի է:

Երբ յայտնի իրողութիւն է թէ Կեդրո - նականի դարաւոր գործունէութեան ըն - թացքը անհրաժեշտելիօրէն միացած է Ա - րեւմտահայոց վերջին հարիւր տարի - ներու փոթորկալոյց կեանքի հոյովոյ - թին, ուրեմն ի՞նչ գիտով կարելի է եղած Վարժարանին կեանքի տեսականութիւնը: Պարզ է պատասխանը. Կեդրոնականը գո - յութիւն ունի հաւաքականութեան մը քա - ղաքաքցական կամ պարտաճանաչ գործու - նէութեան շնորհիւ: Անոր նպատակին տա - նող ծրագրին հարիւր տարիներու մը - տանողը կիրարկութիւնը վկայ: Կեդ - րոնականը յղացող, երկնող եւ հոյակապ ուժականութեան մը հնոցին վերածող - ներէն, զանազան առիթներով կը յիշուի միմիայն մէկ հատին անունը: Անունը անոր որ եղաւ՝ Կեդրոնականի յղացման շրջանին Ազգային Սահմանադրութեան համաձայն ընտրուած Արեւմտահայոց ներկայացուցիչներու նախագահը: Սա - կայն լուսոյ եւ արդարութեան ծառաւ, անձնուրաց այս երանաշնորհ մեծ Հայը հաւանականօրէն ըսէր՝ «...Հայոցը ի - նե՛ր, ըլլանք արդար, չափաւոր եւ դի - տակից, երբ մեր յարգանքի տուրքը կը բերենք: ... Բայց մերազնէից մեծագոյն տուրքը արդեօք ծառայել չե՞ Կեդրոնա - կանի նպատակներուն իրագործումին... ո՛ր որ ալ ըլլանք...»: Յիշուի՛ քա - նի անուն որ ալ իշխատակուի դարձեալ անկատար պիտի մնայ երեւելիներու փա - ղանդին ցանկը: Յամենայնդէպս Կեդ - րոնականը գործն է լման հաւաքականու - թեան մը իր առաջնորդներով աշխարհա - կան թէ կղերական, հարուստ թէ աղ - քաւ, մտաւորական թէ արհեստաւոր եւ առեւտրական, ուսուցիչ թէ անօրէն ու խնամակալ, մեծանուն թէ անանուններ բերած են եւ դեռ կը բերեն տուրք մը որ - պէս պարտաճանաչ քաղաքացիներ իրենց

տուժ մը կատարուած է մեր մէջ դէպի բարձրագոյն ուսում:

Ուստի ան արժանացած է ժողովրդա - կան խոր համակրանքի, իր կոչումին, պատճառաւ, նաեւ խոնարհ դասակար - ւին տղոց ուսումին հանգէպ բերուած խանդաղատալից վերաբերմունքին հա - մար:

Այս հանգամանքներէն է որ բողոքում է Կեդրոնականի ոգին:

Հին Հռովմի բանաստեղծները, գիտու - քեանց ստուռ, «Ալմա Մաթեր» անու - նով բնորոշը էին հայրենիքը, որով դա - րեր յետոյ Եւրոպացիք անուանած են վարժարանը կամ համալսարանը, ու այդ - պէս ամէն աշակերտ, ուսանող ունի իր Ալմա Մաթերը:

Իսկ ամէն գաղտնի, իւրաքանչիւր հա - տատութիւն ունի, կը ձգտի ստեղծել իր մասնաշաղկապ ոգին, որուն ճշգրիտ կերպարանը մը տալ բնաւ ալ դիւրին չէ անշուշտ, զայն զգալ եւ բացատրել իւ - րաքանչիւրի կրած տպաւորութիւններէն կախում ունի:

Կեդրոնականի պարագային ինչպէ՞ս բացատրել այս հանելուկը, առեղծու - ծը, երբ իր աշակերտները թաղային նոյն նախակրթարանէն ներկայացողներն են, երբ ուսուցիչները նոյններն են բոլոր վարժարաններուն մէջ, որոնք հեւ ի հեւ

Կեդրոնականին որ ամբողջ հանրաքա - մը ծառայութեան յատկացուած է: Ան - րոնականը կերտող ու զայն տեսական - ցընողներն համոզուած են թէ՛ հայ հաւաքականութիւնները ուշ կամ կան - հայկական ըլլալէ կը դադրէր երբ ան - պակսին տոհմիկ մշակութիւնը դարձ - օրրան, բարձրորակ կանոնաւոր վար - ժարաններու ցանց մը: Այս համոզու - իրեւ գործնական հետեւանք՝ Կեդրոն - կանը մասնաշաղկապ տեղ մը զբաւ - հայկական վարժարաններու համալս - րին մէջ, որպէս բարձրագոյն:

Այժմ ան, իր հարիւր տարիներու յո - յութեամբ, գործունէութեան հաշուի չի - չի ձեռնառու ժամանակամիջոցի մը պո - տիկներով կը ներկայանայ հանրու - թեան: Առ այդ՝ կարելի է նկատել ու - սումնական, մշակութային եւ ընկեր - յին կոչումներով հաստատութիւն մը ան:

- Ուսումնականը կը յայտնուի վար - րանին գերակայ արդիւնքներով, եւ ասոնք կը բաղկատուին տեղուն եւ հասարակ յառաջագէժ երկիրներու աս - ատիճանի վարժարաններուն տուա - հատ:

- Մշակութայինը՝ հայկական վար - րանի մը համար ի յայտ կուգայ հայ գիտական ուսման կատարումով:

- Ընկերայինը՝ աշակերտներու եւ ս - սուցիչներու քանի մը տարուան զոյ - ցական համակցութեան ընթացքի վ - տրած բարեկամութիւնն է, որ յան - կրնայ ըլլալ ցիկեան եւ մերթ սկիւր - հանրային կեանքի ընտելացումին:

Կեդրոնականը իր երբեակ կոչումն լաւագոյնս արդարացնող հաշուի մը կը պարզէ իր հարիւր տարի - վաստակով: Ամէն անոնք, որոնք կը բաղին, կամ պարզապէս կը հետաքր - ւին, հայկական դրոշմով մարդկային օ - ժէքներ գոյացնելու գործով, Կեդ - րոնականը անոնց կրնայ ծառայել իր - րինակելի հաստատութիւն:

Այս հաստատութիւնը՝ մտաւորա - պարկեշտութեան, իմացական օրա - քաղաքացական արիւթեան ու մը վայելչութեան համամարդկային ար - ներու հայկական տարբերակներն ու պէս աղբիւր տեղ մը ունի մարդկային - րականութեան մէջ: Փոյթ չէ՛ թէ աս - անկատանան զայն: Քանի՞ հոգի, Սի - կալ - Նահանգներու մէջ չեն չիթի - րանայի խրոխտ «Էֆոլ Փոլիթեքնի - մակարդակը անդլիական կամ ամերիկ - համեստ Փոլիթեքնիք վարժարանին աստիճանին հետ: Քանի՞ հոգի, Փոլի - սախոս երկիրներէ դուրս, «Լուի - կրան» լիւսէի դասընթացքին մասին զ - րափար մը ունի: Եւ վերջապէս քան

թաղէ - թաղ կը սուրան, չոքնանէն ու դուրս նետելով, իրենց ճակտին ջրա - լը հազիւ սրած, հոս ու հոն դասար - կը մտնեն եւ կ'ուսուցանեն նոյն ճիւղ - րը, նոյն լեզուներով ու անպայման ի - լանդով:

Կեդրոնականի ոգին, ըստ մեզ, մի - թիւն մը կը ցոլացնէ՝ իր խնամակալնե - րկարկեալ նուիրումին մտով, հոգի - ու մարմնով՝ այդ՝ գրկեմով ալ, իր ս - սուցիչներուն ամբողջական նուիրումն - նաեւ իրեն սպասարկութեան ծառ - յալ գոհաբերութիւններուն համալս - րեան եւ յայտնաբերած խանդաղատ - րումին:

Եթէ մեզի հարց տուէր թէ ուրիշ - րիկ Կեդրոնականցիի մը արդար հոգ - տութիւնը, պիտի պատասխանէ թէ՛ աս - ղնոր մըն է, որ Կեդրոնականցի կը աս - նայ հազիւ մեծ դրան սեմէն անց - սաւորիչ շունչէն ծծելով, ու դարձ - ատեն, իր գլխուն վրայ կը զգայ իր հոգանի, այրենարաններ բռնած Կեդրոնականի սուրբերուն՝ Սաակի եւ Սեդրա - ձեռները:

Նոր հարիւրամեակի մը սեմին, հոգ - րեղծմի այս տողերը սրտաբուր - թանքներ են:

Տեղի Ֆրանսայի մէջ տեղեակ է կամ
հիմնական իմէ M. I. T. (Massachusetts
Institute of Technology) աշխարհի մե-
ծագործնական վարժարաններէն մին է։ Ինչ
նշանակում է թէ «յոյժ փոքր» է հայկա-
փոյթը։ Թէեւ «յոյժ փոքր» է հայկա-
փոյթը, սակայն մեծ է Արեւ-
մուտայոց դարձումը Ազգային Կեդրո-
նական վարժարանը համաշխարհային
արժէքափերու համակարգին մէջ։

Ան իր սաներուն առջեւ հարթած է
լուսավարչական ուղիներն արուեստի եւ
գիտութեան. այսինքն՝ ստեղծագործու-
թեանց ճաշակի յոյժերուն եւ մտածումի
նորահայտ խորութիւններուն, ո՛չ թէ ծան-
ծաղորդէ լոյսնուած՝ ոտանաւոր դրե-
լու... դժանկարներ ներկայու... եւ ու-
րու... զմանկարներ ներկայու... եւ ու-
րու... մեծ-ը խոշոր-էն։

Կեդրոնականը արամադրած է այս բո-
լորը՝ բոլոր սերունդներու։ Կեանքի
բարձր եւ յաճախ անքննելի իրադարձու-
թիւններու իբր արդիւնք, ո՛չ թէ սոսկ
ընդունակութեան եւ նախասիրութիւննե-
րու իբր ճակատագրական հետեւանք, կա-
տարուած ապարկէղի ընտրութեամբ Կեդ-
րոնականի սաներն եղած են՝ բանաս-
տեղծ - գրողէտ, վաճառական, հիւրէս-
դէտ, լեզուարան, ճարտարապետ, ճար-
տարագէտ, բժիշկ, իրաւագէտ, շարժա-
վար, մանրամասն, աստղագէտ, եւ-
այլն։ Կեդրոնականի հունձքին այս դա-
նապատկերները անքննելի է, ո՛չ ալ նը-
ստատացուցիչ։ Երբ նկատի առնուի ու-
սումնական յաղորդութեան բարձր համե-
մատութիւնը։ Մնաց որ հայկական ըն-
կերամշակութային հաւաքականութիւնը
ո՛չ միայն մտաւոր աշխատանք տանող-
ներէ, ո՛չ ալ միմիայն «գործի մարդ»ոց-
մէ, տիրացուներէ եւ անոնց ընտանեկան
պարագաներէն կրնայ բացկանալ։ Այլ՝
խորաքննչիւր բազկացուցիչ անհատ կըր-
նայ անխոր արժանաւոր տեղ մը դրա-
ւել հաւաքականութեան մէջ։ Կեդրոնա-
կանը կը ջանայ ծառայել բոլորին։ Ար-
դարեւ՝ ան ուսումնական իր գործունէու-
թեան առեւթրերաբար, որպէս Ազգային
վարժարան, հայ հաւաքականութեան մէջ
ունի լայն իմաստով կրթական դեր մը։
Հանրային ծառայութեան պատրաստե-
լու համար իր սաները։ Իբր այդ, առանց
խնդրոյ առարկայ ընելու յետագայ աս-
պարհներու հարցը հանրային ծառայու-
թեան մարդին մէջ, անխոր կուտայ ան
իր սաներուն քաղաքացիական պարտ ու
պատանջի գիտակցութիւնը։ Եւ այդտեղ
կը լրանայ Կեդրոնականի առաքելու-
թիւնը։

Այս՝ Այս՝ անխոր իրաքանչիւր
անհատի կը վիճակի բերել իր ծառայու-
թիւնը հանրութեան։ Ծառայութեան տե-
սանքներուն որակն է կարեւոր։ Ծառա-
յի կարգապահութեամբ, նկատի ունե-
նալով կարիքները կարեւորութեան կար-
գով առանց հեռանալու անմիջական շըր-
ջանէն, որ Կեդրոնականացիին համար
իր վարժարանն է եւ միւս Կեդրոնական-
ացիներն են։ Պարկեւտութեան ու պատշա-
ճութեան գիտակցելու պահանջն է այս։
Նոյնն է պարագան այլեւայլ հաստա-
տութիւններէ օգտուողներուն համար։
Առանց սակայն, մէկ կամ միւս պարագա-
յին, ազնիւի եւ ազնիւագործներու ցեղա-
խմբային բախտախնդրութեան վերածե-
լու այսպիսի յարաբերութիւններ։ Յա-
րաբերութիւններ՝ որոնք միմիայն կ'ար-
դարանան մաս կազմելով հայկական ամ-
բողջին, նաեւ համամարդկայինին։ Գո-
յակցելով միջավայրի տարբերակներուն
հետ։

Արդ, երբ Ազգային Կեդրոնական վար-
ժարանի հարկերամեակը կ'ողջունեն մար-
դիկ ըլլան անոնք Կեդրոնականացի կամ
ոչ, ի տես Արեւմտահայ հաւաքականու-
թիւններու ընկերամշակութային այժմու-
ղայակնակին, այսօր աւելի քան եր-
բեք, պարտին անդրադառնալ թէ տօնա-
կատարութիւններն ու ոգեկոչումի արա-
րողութիւններ պատուաբեր են միայն ա-
նոնց որոնք տեւականօրէն եւ հանրօգուտ
իմաստութեամբ կը բերեն իրենց տու-
րը Հայոց հանրային ծառայութեան։ Մար-
դիկ իրենց հանրօգուտ ընթացքով է որ
միայն պիտի կարենան ըլլալ արժանաւոր
լայնորդներ անոնց որոնք, այժմ աստ
թէ անդ, եղան կրողվարքը հանրաշուէր
անհատականութիւններն արեւմտահա-
յոց։

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Կ Ե Դ Ի Ո Ն Ա Կ Ա Ն Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ը ՀԱՄԱԶԻԱՐՀԱՅԻՆ Բ. ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՋԱՐՈՍ ԴՈՒԹԱՆ

Համայնքային հաստատութիւն մը իր
հիմնադրութիւնը կը պարտի ժամանակի
պահանջներուն։ Իսկ իր գոյատեւման հա-
մար պարտի ունենալ հնարամիտ վար-
չական կազմ եւ խնամակալութիւն, որոնք
կարողանան փոփոխական պայմաններէ
ծագած խնդիրներու համապատասխան
լուծումներ գտնել, առանց սակայն հաս-
տատութեան բնոյթն ու կոչումը խանգա-
րելու։

1938 թուականը ինչպէս համայն աշ-
խարհի, նոյնպէս եւ Պոլսոյ հորիզոնին
վրայ կը կուտակէր քաղաքական
ամպերու շարան մը, գերմանական
երրորդ Ռայխի ընդգրկած փոխտնտե-
սութիւններով, որոնք իրենց անխուսա-
փելի ազդեցութիւնը ներգործեցին ոչ
միայն ծնունդ առնող ողբերգութեան ուղ-
ղակի դերակատար՝ այլ նաեւ հանդիսա-
տեսի դիրքորոշում յայտարարող երկիր-
ներու վրայ։ Երկրորդներու շարքին էր
Թուրքիան, որուն զլխաւոր քաղաքին՝
Պոլսոյ մէջ կը գտնուի Ազգային Կեդրո-
նական վարժարանը։

Պ. Մերտինեանը կը գտնենք այդ տա-
րին վարժարանի տնօրէնութեան աթո-
ռին վրայ, որուն պատասխանատուու-
թեան ծանրութիւնը ուղիղ կը համեմա-
տէր անոր խոփու նաշուածքին, իսկ խո-
տոր՝ առողջական վիճակին հետ։ Տարի
մը վերջ, Պ. Մերտինեանի մահով, այդ
պատասխանատու աթոռը կը դառարկա-
նար եւ խնամակալութիւնը պիտի են-
թարկուէր երկարատեւ տատամսումնե-
րու, որոնց հանգրուանը պիտի ըլլար Տի-
կին Էլիզ Սլավազեան - Գալուստեանի տնօ-
րէնութեան սկզբնաւորութիւնը, որով
գրեթէ կը նոյնանար, համաշխարհային -
երկրորդ պատերազմին սկիզբը։ Թէ ի՞նչ
ենթաւոր նկատառումներով, համաշ-
խարհային իրական շարժումներու առա-
ջին քայլերն իսկ չնշարուած չըլլանք մը
մէջ, խնամակալութիւնը կանգ առաւ այդ
ընտրութեան վրայ, մինչդեռ կարելի էր
գտնել արական սեռէ բազմաթիւ անձնա-
ւորութիւններ։ Այս հարցին կարելի է
պատասխանել ենթադրութիւններով։

1. - Անհատական մտահոգութիւններ,
վտանգաւոր չըլլանք մը, յաշտ կառավա-
րութեան գործունէութեան մէջ չբերեա-
լու եւ պատասխանատուութենէ հեռու
մնալու։

2. - Խնամակալութեան մտահոգութիւ-
նը, տնօրէն մը Թուրքիոյ կառավարու-
թեան կարողանալ վաւերացնել տալու։

Տիկին Սլավազեան, իր կարգին, հաւա-
նականօրէն երկար տատամսումներու
մատուցեցաւ, նախ քան այդ փափուկ
պաշտօնը ընդունելին։ Չմերժեց։ Լծուե-
ցաւ բեղմնաւոր վարչական գործունէու-
թեան, զուգահեռաբար իր երկարատեւ
ուսուցչական կոչումին, կենսաբանու-
թեան բարձրորակ դասաւանդութիւնով։
Պատերազմի ընթացքին, գինք կը գտնենք
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ-ի հետ նոյնացած, իբրեւ
չըլլան մը մարմնաւորող։

Միաժամանակ՝ երիտասարդ մտաւո-
րականներու եւ ազատ ասպարէզի հետե-
ւորդ խումբ մը արժէքաւոր դէմքեր տը-
րամադրութիւն կը յայտնէին ծառայու-
համայնքային այս հաստատութեան։ Մը-
տաւորականներու քաղաքական պայ-
քարի տարիներն էին այդ տարիները, գոր-
կարելի կ'ըլլար կիրարկել հան-
րային ամպիոնի մը վրայ, զե-
ռասի մտքերու թրծումով եւ խմորու-

մով։ Եղեռնի տարիներու ծնունդներ
էին անոնք, եւ կարիքը կը զգային ազգա-
նուէր գործունէութեան։ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ-ը ընկերային պայմանաւոր-
ման բնական օրրանը ըլլալով կը հան-
դիսանար։ Նաեւ՝ այդ հաստատութեան
մէջ իր դաստիարակութիւնը ստացած
երիտասարդութիւնը ինքզինք պարտա-
կան կը զգար իր համայնքին նկատմամբ
եւ առիթ կը սպասէր անոր ծառայու-
թեան նուիրուելու։ Մտաւորական-
ներ՝ բժիշկներ, ճարտարագէտ եւ ճար-
տարապետներ կուգային իրենց մտքի
կարողութիւնը ի տպաս դնելու համայնքի
բարձրագոյն վարժարանին։

Արժէքներու այսպիսի համախմբումի
մը արդիւնքը անսպասելիօրէն բեղմնաւոր
եղաւ համաշխարհային այդ խոփու տարի-
ներու ընթացքին, ինչպէս կը փաստեն
այդ չըջանի աշակերտութեան կողմէ յե-
տագային դրաւուած դիրքերը աշխարհի
շուր ծագերուն։ Հակառակ վախազու-
րդահանուր իրաւակարգին, Ազգային
Կեդրոնական վարժարանը տարուէ տարի
կը հասցնէր նախանձելի հունձք, որուն
հետ դժուարաւ պիտի մրցէր երկրին թըր-
քական ազգային լաւագոյն վարժարան-
ներու արտադրութիւնը։ Մրցակցութիւնը
այս վերջիններու եւ Կեդրոնականի միջեւ
ակնայայտ դարձաւ։ Յաղթական դուրս
եկաւ միշտ հայ վարժարանը, որուն ա-
շակերտութիւնը պետական համալսա-
րաններու քննութեան արդիւնքներու յա-
ջադատներու կարգին էր։ Պատերազմի
տարիներէն վերջ գտնենք կը գտնենք
արտագաղթած, աշխարհի գանապաւն եր-
կիրներուն մէջ, մեծ մասով իրենց նա-
խանձելի դիրքերը թողած՝ կարգ մը ա-
նախորժ դէպքերու կրկնութիւններէն խու-
սափելու տենչով եւ մարդկային իրա-
ւունքներու որոնումով, ոչ թէ նիւթական
ակնկալութիւններով։

Ի՞նչ էին այս պատուաբեր դիրքին ար-
տաքուստ անտեսանելի պայմանները։ Այդ
մրրկախառն եռուղեւոր մէջ վերոյիշեալ
ընդհանուր մթնոլորտէն ծնաւ արամա-
տութիւն (տիտիւղիք) մը հայկական ա-
ւանդութիւններու ընդհանուր պահպան-
ման միջոցներու։

- Հայերէն լեզուի աներկբայ պահպան-
ման ջանքերով։

- Ընկերային պայմանադրական համադ-
րութեան անմիջական սատարումով։

Սակայն եւ այնպէս, կը տիրապետէր
երկրորդ ստաւը, ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱԶ-
ԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ-ի ոգին, անոր հիմ-
նադրութեան գոյութեան կէտ նպատա-
կին՝ պարտ ու պահանջն ընդհանուր հա-
սարակական կանոնադրութիւնը։ Վար-
ժարանի աշակերտութիւնը կազմուած ըլ-
լալով համայնքի համեմատ դասակարգի
բաղկացուցիչներէն, արձանագրութեան
առաջին օրերէն սկսեալ կ'անդրադառնար,
որ այդ հաստատութեան մէջ իր ներկա-
յութիւնը արդիւնքն էր լուեկայն եւ անդիւր
համաձայնութեան մը, որուն կիրար-
կումէն կը ծնէր պարտականութիւններու
եւ պահանջներու շարք մը, իր եւ այդ
հաստատութեան միջեւ, այս վերջինը
ներկայացնելով համայնքը իր ամբող-
ջութեան մէջ։ Իր առաջին քայլերով, ան
բան մը կը ստանար այդ հաստատութե-
նէն, բան մը, որ ոչ մէկ ուրիշ հաստա-
տութիւն պիտի չկարողանար իրեն տալ։
Այդ բանն էր իր եւ համայնքի միջեւ ըս-
տեղծուելիք անբաժնելի կապերու ամ-
բողջութիւնը։ Իր գիտակցութիւնը հա-
մայնքի հանդէպ իր ունեցած պարտա-
կանութիւններուն, ինչպէս նաեւ անկէ
պահանջելիք իր իրաւունքներուն, իր հայ
ըլլալուն պատճառով։ Վարժարանը իր

անմիջական կարելին պիտի տար, ապա-
գային իր հունձքը քաղելու համար ըս-
պասուած հանրային ծառայութիւնով։
Աշակերտը մօտէն տեղեակ էր, որ
իր ուսման ծանր ծախքերը կարելի էր
հոգալ իր ծնողքին նիւթական միջոցնե-
րով։ Հաստատութեան սնտուկը կը հա-
ւասարակըուէր ուղղակիօրէն՝ Եկեղե-
ցիներու եւ զանազան կազմակերպութիւն-
ներու օգնութեամբ, իսկ անուղղակիօրէն
ուսուցչական կազմին վեհանձն ծառայու-
թեամբ, որ դարձեալ արդիւնքն էր հա-
մայնքային ընկերային պայմանաւորման։
Ուսուցիչը իր պարտքը կը վճարէր հա-
մայնքին, որմէ ստացած էր իր ազգային
ոգին ու կազմութիւնը, փոքր վարձատ-
րութիւններով զոհանալով իր պաշտօ -
նավարութեան ընթացքին։ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ-ի աշակերտը
կը ձուլուէր եւ կը թրծուէր այս ընդհա -
նուր մթնոլորտին մէջ։ Համայնքին կը
ստանար իր պաշարը, համայնքին կը
պարտէր վերադարձնել ապագային։

Պատերազմի տարիները ստեղծեցին նոր
գրութիւն մը։ Օրէնքի թոյլատրութեամբ
թուրքիոյ բոլոր վարժարանները կարողա-
ցան ընդունել, իբրեւ աշակերտ, բոլոր
այն անձերը, որոնք նախապէս ընդհա-
տած էին իրենց ուսուցումը եւ գործի աշ-
խարհին մաս էին կազմած։ Կեդրոնա-
կանը, օտար վարժարաններու կարգին,
այդ գործի աշխարհին պատկանող բարե-
կեցիկ խաւի ներկայացուցիչներն ընդու-
նեցաւ իբրեւ աշակերտ։ Այս կացութեան
անդրադարձներն եղան՝ Կեդրոնականի
հիմնադրման սկզբունքներուն շեղումը։
Ժողովուրդի խոնարհ դասակարգի դա-
ւակներուն վարժարանն ըլլալէ դադրե-
ցաւ ան։ Կեդրոնականի երմտական կա-
ցութիւնը ճոխացաւ, բարեկեցիկ գործի
մարդոց վարժարան մուտքով։ Ուսում -
նական գործունէութեան արդիւնքներ
առհասարակ չառուծեցին այս նոր աշա-
կերտներու ներկայութեան պատճառաւ։
Մինչ այդ ուսուցիչներու երմտական կա-
ցութիւնը բարուքեցաւ, որուն լիովին
արժանի էին այդ նուիրեալ մշակները,
որոնց ընկերային դիրքը բարձրացաւ
ընդհանուր իրաւակարգին մէջ։ Եւ սա -
կայն, վարժարանին պիտոճէն երբ այս
կերպով խոշորցաւ, յետ-պատերազմեան
Կեդրոնականը իր նախապատերազմեան
չըլլանի հիմնական սկզբունքներուն վերա-
դառնալու կարելիութիւնը չունեցաւ ինք-
նաբերաբար։ Վարժարանը չկրցաւ հին
օրերու աւանդութիւնով դիւրութեամբ
ընդունել ժողովուրդին խոնարհ խաւի
զաւակները, որոնց ընկերային վերելքին
համար Կեդրոնականը տարիներով ի ըս-
պաս դրած էր կրթական միջոցներն ի-
րեն։

Հակառակ առժամեայ շեղումներու,
հայ ժողովուրդը կը գտնէ սակայն իր
աւանդական ճանապարհը, բաւական է որ
բաց մնան ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐ-
ԺԱՐԱՆ-ի եւ նման հաստատութիւններու
գոյները իր համեմատ դասակարգի դաւա-
կներուն առջեւ։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆցին կրնայ մօխիրներէ
դուրս քաշել մոռացութեան ենթարկուած
ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ Ո-
ԳԻՆ։ Ան կրնայ վերգգալ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴ-
ՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ-ի հիմնադրման
նախորդող համայնքային կեանքի պա-
հանջներուն մթնոլորտը։ Կրնայ ներշնչ-
չուիլ իր վարժարանի 100 տարիներու ըն-
թացքին ընծայած պատկառելի դէմքե-
րու յիշատակէն ու հովանիէն, թափան-
ցել անմիջական պահանջներ Սփիւղի
հայ զանդուածներուն, որոնց ԳՈՅՍՏԵՒ-
ՄԱՆ ՄԻԱԿ ԵՐԱՇԽԻԲԷՒ Է ՏԵՂԱՅԻՆ ՀԱ-
ՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՍՍՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՆՆԵ-
ՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒՄԸ ՈՒ ԿԻՐԱՐԿՈՒՄԸ։

Փաքիգ
1986, Փետրուար 14

ԿԱՐԴԱՅԷՔ

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶՈՒԼՖՈՒԵԱՆԻ

Մահուան քառասունօրյա առթիվ Վիեննի մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մասնակցութեամբ՝
 ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱԲԱՐԵԱՆԻ
 Կիրակի, ՄԱՐՏ 2, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին Փոն Թ'էվէթի եկեղեցին:
 Յետ արարողութեան՝ այց դերեզմանատուն հանդուցեալին շիրիմին: Հոգեհաշ կը արուի իր այրիին Տիկին Ալին Զուլֆուեանի եւ համայն Զուլֆուեան ընտանիքին սգակիւրներու կողմէ, երեկոյեան ժամը 7-ին «Արուսեան» սրահը:
 1, Quai Pajot

CENTRE CULTUREL ST. MESROB

10 bis, rue Thouin — Paris 5°

Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob organise une conférence qui sera donnée par le R. P. ATHANASE KESSEKIAN sur le sujet de :

«HOVANNES CHIRAZ,
L'HOMME ET LE POETE»

Jeudi, le 27 Février, à 20 heures 30

Un buffet froid sera servi à ceux qui le désirent, à partir de 19 heures 30

Participation : 40 Frs.

Prière de s'inscrire

Գիւտ Եպիսկոպոս Նազդաշեան,
 Պ. Էտկար Նազդաշեան եւ աղջիկը՝
 Արաքսի,
 Տիկին Հերմինէ Միհրանեան եւ
 զաւակները՝ Պետրոս,
 Երանուհի - Լենա, Վարուժան,
 Մարտիրոս,
 Օր. Վերթին Նազդաշեան,
 Տիկին Ռոզ Հուպուեան,
 Օր. Շաքէ Գոգորեան,
 Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գոգորեան
 եւ զաւակները,
 Պ. Տրդատ Արանեան,
 Ինչպէս նաեւ Նազդաշեան, Միհրանեան,
 Գոգորեան, Քիւրքճեան, Պայրամեան,
 Արանեան, Քարտոն ընտանիքները վշտով
 կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր,
 մեծ - մօր, ջրով, հօրաքրով եւ հարազատին՝

ՏԻՐԱՄԱՅՐ

ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ

- Ծննդաւ՝ Գոգորեան -

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ իր բընակարանը, Հինգշաբթի, Փետրուար 20, ժամը 19-ին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Փետրուար 25, ժամը 13-45-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին: Թաղման Կարգը տեղի կ'ունենայ Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

Աղօթեցէ՛ք իր հոգւոյն համար:

ՄԱՀԱՅՐ ԴՐԱՅԻՄՔ ԶԼԼԱՆՈՎ, ԿԸ ՆՆԴՐՈՒԻ ՆԵՐԿԱՅՍ ԻՐԻՆԻ ԱՅԻ ՆԿԱՏԵԼ:

Կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի նըւերները ընել Դպրոցատէր Տիկնանց վարժարանին:

ՅՏՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կաղմակերպուած՝
 ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ
 Կողմէ

Մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ
 Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14-30-ին
 SALLE DE LA CHIMIE
 28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7°
 (métro : Invalides)

մասնակցութեամբ՝ ՅՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
 պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաւուտ հիւրերուն
 Ս կ ա ու տ ա կ ա ն գ ո խ յ ա յ տ ա գ ի թ
 Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ
 հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր
 Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝
 Սկաւուտներուն եւ խմբապետներուն կողմէ:

Մուտք՝ 40 ֆրանկ

Փոքրիկներուն՝ ֆրի

GALA

du
 COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES
 ARMÉNIENS

sous la présidence d'honneur de :
 CHARLES AZNAVOUR

HENRI VERNEUIL
 GEORGES GARVARENTZ

PREMIERE MONDIALE

Match-exhibition de boxe entre les deux anciens champions d'Europe de boxe
 JACQUES HAIRABEDIAN (mi-lourds)
 JACQUES KECHICHIAN (Super Walter)

avec par ordre alphabétique l'aimable participation de :

AGHTAMAR — Evelyne ALTOUNIAN — Narek DOURIAN
 NAVASSART — Kévork DER PARTOGH — Liz SARIAN
 SOUREN — YERSO — YORGANTZ — Duo ZEPUR
 et d'autres invités surprise...

DIMANCHE 2 MARS A 17 HEURES

Salle de la Mutualité

24, rue Saint Victor à Paris (5°) (Mo. Maubert Mutualité)

Renseignements :

Téléphoner au 42 - 61 - 77 - 62 tous les jours de 13h30 à 17h30

Prix : 150 et 100 Frs. (Etudiants 60 Frs.)

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿ

Նախագահութեամբ
 ԳԻԻՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
 Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23, ԺԱՄԸ 16-ԻՆ
 Musée Guimet, 6, place d'Iéna — 75016 Paris

Հայրենասիրական կեդրոնականացման ուղղումը կը փոխանցէ
 Փրոֆ. ՏԻՐԱՆ ԲՐՄՈՅԵԱՆ

Կը բանախօսէ
 Փրոֆ. ԽԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
 (Միացեալ - Նահանգներէն)

Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Ս Ա Կ Ա Ն Յ Ա Յ Տ Ա Գ Ի Ր
 Սարգիս Պօղոսեան (արտասանութիւն), Ստեփան Ակերտ (սանթուր),
 Եղօ (երգ), «Ալֆամար» (պարախումբ) :

— Ծախքերու մասնակցութիւն 50 ֆրանկ —

Տոմարու համար դիմել՝
 SEVAN-TRAITEUR 4, rue Lazare-Carnot, 92140 Clamart
 CABINET TERZYIAN 21, rue Lamartine, 75009 Paris
 HAY DISC 35, rue Lamartine, 75009 Paris

ՆՈՅՆ ՕՐԸ ԱՌԱՌՕՏԵԱՆ

Հ Ո Գ Ե Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, կեդրոնականի ուղարկեալ հիմնադիրներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն, սաներուն եւ վարժարանին ստատոյթներուն յիշատակին :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Անկէ կացութեան մասնուած կին մը,
 Երկու զաւակով, վարձու սենեակ մը կը
 փնտռէ Փարիզ կամ Ալֆորվիլ (Երաշխատուի):
 Հեռագայնել -
 42 - 41 - 12 - 46 Տիկին Անոյշ:

ՆԱՍԻ ՌԻՆԵԱԼ

ՄԱՐՏ 9
 ԳՊՐՈՑԱՍԵՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
 ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Պաշտ, Առնոլդ
 Սարսէլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ պրահանդէսը՝ Մարտ 22-ին:
 Մանրամասնութիւնները յետագային:

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1986 --

Pâques en Arménie

— Du 29 Mars au 12 Avril (via Kiev) 6.050 F

Spécial Cérémonie du 24 Avril et Premier Mai en Arménie

— Du 19 Avril au 3 Mai 6.050 F

Arménie

— Du 10 au 24 Mai 6.700 F

(Nos prix comprennent — le transport aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)
 (Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

Renseignements et inscriptions:

P A R I S

Madame COUNRYANTZ Sonia
 OPTIMA TOURS
 12, rue Vignon — 75009 PARIS
 Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
25
MARDI
25 FÉVRIER
1986
LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 ֆ. — Վեցամսեայ : 260 ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 ֆ. — Հատը : 3,00 ֆ.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԲԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61° ANNÉE — No 16.168

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ
ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ

ԲԱՆԱԿԻՆ ՊԱՌԱՎՏՈՒՄԷՆ
ԵՏՔ
ՄԱՐԲՈՍԻ
ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ
ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԱՍ ՄԱՍ
ԸՆԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՔԸ ԿԱՆՑՆԻ

Երկուշաբթի առտու, Մանիլային հասան լուրերը կը հաստատեն թէ երկրին մէջ կազմութիւնը բաւական չփոթ է եւ մէկ վայրկեանէն միւսը իշխանութիւնը ամբողջովին կը փոխուի ընդդիմութեան ձեռքը, որ արդէն առժամեայ կառավարութիւն մը կազմած էր, նախորդ օրը, Տիկին Ալեքսանդրի նախագահութեան ներքեւ: Մարքոս կը կառչէր հակառակ անոր, որ Շաբաթ օրուին է ի վեր, ամէն ժամ, իր ձեռքէն «բան մը» կ'երթար: Ամէն կարեւորը եւ յատկանշականը կը նկատուէր - Ձայն - Հեռատեսիլի 4-րդ կայանին ընդդիմութեան ձեռքն անցնելը, քանի այդ կայանը, ամէնէն հաւանաբար էր իրեն: Ամերիկացիք ալ բնաւ զբաււրեալ էին այլեւս իրեն եւ Երկուշաբթի առտու, կ'ըսուէր թէ Ուաշինգթոնի առաջնորդը էր օգնեալ մը արմատաւոր Մարքոսի, «Մեզի հրամայէր» աւելցնելով: Ամէն ինչ սկսած էր բանակին պատակաւորութեամբ, երբ Շաբաթ օր, Պաշտպանութեան նախարարը բաց էր բաց ընդդիմութեան կողմը կ'անցնէր, բանակին փոխ-ըստարարներն հետ: Մարքոս տեղի չէր տար եւ «արեան լուսնի» կը խոստանար, մինչ կը թուէր որ եթէ աւելորդ տեղը չյաժմանի եւ գիտակցի որ իր վերջին ժամերն են, կարելի է վարչակարգի հիմնական փոփոխութիւնը կատարել առանց արիւնահոսութեան: Պէտք է ըսել որ ընտրութիւններու վաղորդայնին, ընդդիմութեան գլխաւոր նեղակից եղաւ Եկեղեցին, որ վճարեալ գէր խաղաց: Բայց ինչ որ կ'ընայ հակասական թուել, այն է, որ Մոսկուա շատ գոհ է, որ Մարքոս իշխանութեան գլուխ կը մնայ: «Պրաւտա» խիտ յարձակումներ կը կատարէ Միացեալ - Նահանգներու դէմ, որոնք «միջաւում» կ'ընեն կոպտեղէն» փրկապետներին հարցերուն: Մոսկուա չէ վարանած նոյնիսկ ոչ միայն ճանաչելու ընտրութեան արդիւնքն օրինաւորութիւնը, այլեւ չորհրդարանին հեռագիրը մը զրկած է Մարքոսի:

Մ 1983 Օգոստոս 21-ին էր որ Պենինեօ Ալբոնի, ընդիմութեան մեծ պարագլու էր կը սպաննուէր Մանիլայի օդակայանը, երբ Միացեալ - Նահանգներու իր արտաքին կը վերադառնար: Դատաւարութիւնը կը տեսէր երկու տարի եւ մեղադրեալ սպարապետը անմեղ կը նկատուէր: 1985, Նոյեմբեր 3-ին, Մարքոս, ամերիկեան ճնշումի տակ, կանխահաս ընտրութիւններ կը յայտարարէր: Մնացեալը աւելի թարմ, ծանօթ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ
ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐՔԱՆԿԱՐԻ «Սեզար»-ները բաժնուեցան Շաբաթ իրիկուն, ամերիկեան հանդիսութեան մը նիւթացքին, փարիզի փայլ տէ Բոնիբէրի մէջ: Ֆրանսական լաւագոյն ֆիլմը նկատուեցաւ «Երեք մարդ եւ սակաւ մը», լաւագոյն

ՊԱՐԱԿԱՆԱՅ ԼՈՒՐԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ
ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»-ի Փետրուար 20-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Փետրուար 11-ին, Դեհլորանի ռազմաճակատին վրայ վերադարձած է հայ զինուոր մը՝ Բաֆֆի ինքիւն: 23-ամեայ հայ զինուորը վերադարձած է գլուխէն, ձախ յօնքի վերելէն մինչեւ զանկին մէջմեղը բացուած է: Անմիջապէս փոխադրուելով Անտիմեզի քաղաքը՝ բուժման ենթարկուած է եւ ապա՝ Թեհրան, ուր կը բուժուի ենթարկուած է եւ ապա՝ Թեհրան, ուր կը բուժուի ներկայիս քաղաքագործի հիւանդանոցին մէջ:

Միւս կողմէ, Դարէ Երրին ռազմաճակատին վրայ, Փետրուար 10-ին, վերադարձած է ուրիշ հայ զինուոր մը եւս, յանձին Ռոբեր Աւետիսեանի: Խորհրդակցելու քանի մը կտորներ ճեղքած են 20-ամեայ հայ երիտասարդին ձախ աչքը, ձախ աւանջը, լեարդը, աղիքը եւ թոքերը: Անմիջապէս փոխադրուած է Պարսկարան քաղաքի հիւանդանոցը, ուրիշ՝ Հայրու եւ Պարսկաներու օգնութեամբ Թեհրան, ուր կ'անցնեն ապաքինումի շրջանը:

Դերասանուհին՝ Սանտրին Պոնէ, լաւագոյն դերասանը՝ Քրիսթֆ Լանպէր, լաւագոյն բեմադիրը՝ Միշէլ Տրփիլ, լաւագոյն օտար ֆիլմը՝ «Գահիրէի կարմիր վարդը»։ Երկրորդ դերերէն եւ զանազան ալ մրցանակներէ (ընդհանուր՝ 23) յիշենք՝ յաւաքոյն «Իզական երիտասարդ յոյս»ը՝ Շառլոթ Կէնզլուր եւ պատուոյ Սեզար մը Քլաու Լանգմանի, հեղինակը հրէական ողբակիցու մը պատմող եւ ինք ժամ տեւող Շառլի համար, ինչ որ միջադէպի ալ առիթ տուաւ: Արդարեւ, երբ Քլաու Լանգման ուղեց շնորհակալութիւն յայտնել Նախագահ Միթերանի եւ Ժաք Լանկի, որոնք օգնած են իրեն ֆիլմին համար, սրահին մէջ սուրջները վիտալիս: Քլաու Լանգման ցաւ կը յայտնէ («Մաքէն», Փետրուար 24) որ մարդիկ այնքան էջ (ֆոն) են որ չեն հանդուրժեր ճշմարտութեան, այսինքն՝ Ժաք Լանկ լաւ նախարար մըն է եւ Նախագահը դատարան է ընտրել իր նախարարները: Նախագահին երախտագրութեան է, քանի որ Շոալի Ա. ներկայացման ներկայ եղած է, յետոյ զինքը Իսրայէլ հետը տարած է իբր անձնական հիւրը: Այս ամբողջը կ'ընեն միայն հաստատել թէ սրահին բոլոր հանդիսականները նոյն պայմաններուն մէջ չ'ըլլալով, կ'ընեն նոյն գաղափարները չ'ունենալ Միթերանի եւ Լանկի նկատմամբ, ի վերջոյ ամէն մարդ իր ճշմարտութիւնն ունի: Հանդիսութեան կը նախագահէին՝ Մատէյն Ռընօ (86 տարեկան) եւ Ժ. Լ. Պառօ: Օրուան հիւրերն էին նաեւ Պէթ Տէյլիս, Օլիւիա ար Հաւիլըն:

ՅՈՒՐՏ - ԶԻՒՆ, սառած ճամբաներ տակնուվրայ ըրին Ֆրանսայի հիւսիս-ստիւն, արեւմտեան եւ արեւելեան չորջաններու կեանքն ու մանուսնը՝ երթելէ կը: Արկածներն ալ անշուշտ անխուսափելի՝ անոնց համար որոնք խոհեմութիւնը չ'ունին ճամբան կենալու: Բազմաթիւ կառուցիներ փակ էին արդէն: ԻՉՄԻՐԻ մէջ, Թիւրք - Իշ սենտիքայի հրաւիրով մեծ ցոյց մը տեղի ունեցած է Շաբաթ օր, մասնակցողներու թիւը կը տարբերի անշուշտ (ինչպէս ամէն տեղ, նման առիթներով) ըստ աղբիւրներուն: Կազմակերպիչները 105 հազարի մասին կը խօսին, ոստիկանութիւնը՝ 30 - 35 հազար, մինչ «Միլիտէ» 50 հազար կը նկատէ, ինչ որ հաւանաբար ամէնէն մօտն է իրականութեան: Օրուան լողուններն եղած են՝ հաց, համեմատութիւն, ազատութիւն: 70 հոգի ձերբակալուած է:

ՍԻՆՁԵՒ ՈՐ...

Բայց բան մը փոխուած կը թուի ըլլալ ու ասոր համար պէտք է շնորհակալութիւն յայտնել ժամ - Քլաու Տիւլալիէի, թերեւս միակ շնորհակալութիւնը: Շատ ալ կարեւոր չէ, թէ ասկէ ետք ինչ պիտի պատահի, թէ իրեն ապաստան տուող երկիր պիտի գտնէ՝ Հայիթիի նախկին ցեղանա նախագահը: Երբ մօտ 20 օր է ամէն քիչ կը թափուի արպէսի որեւէ երկիր ընդունի զինք ու մէկը միւսին ետեւէն մերժումի կ'արժանանայ, այլեւս կարելի է հաւատալ որ բան մը փոխուած է մարդկային իրաւունքներու հանդէպ նոյնիսկ որոշ երկիրներու կեցութեան մէջ:

Շատոնց հասկցած ենք, թէ երկիրներու միջեւ մնայուն բարեկամութիւններ կամ մնայուն թշնամութիւններ չկան, բայց վստահ էինք, որ Տիւլալիէի պէս մէկը անպայման պիտի գտնէր մեղսակից մը՝ զինք ընդունող ու պաշտպանող:

Ողջունելի է բարոյականի մը երեւումը: Ճիշդ է որ ամէն տուն, ամէն երկիր, նոյնիսկ ամբողջ աշխարհ պէտք է ունենայ աղբի յատկացում անկիւնը, բայց այդ անկիւնին տալ տարապայման միջոց՝

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1984 Օգոստոս մէկէն ի վեր, «Յառաջ», հակառակ օրէ օր ծանրացող իր տնտեսական վիճակին, խուսափեցաւ յաշիւամի դիմելու բաժանորդագրութեան իր սակերուն վրայ, մինչ տեղական թերթերը, նոյն շրջանին՝ 3 - 4 յաջորդական յաշիւամի կատարեցին:

Դժբախտաբար, բացարձակ անկարելիութեան առջեւ ենք շարունակելու նոյն պայմաններուն տակ: 1984-էն ի վեր 4 յաշիւամ կ'ըսէինք անգամ ընկերութեան կողմէ (եւ ուրիշներ նախատեսուած են մինչեւ տարւած վերջ), ասանց կողմէն աշխատավարձը, ընկերային տուրքերը, ելեկտրականութիւնը, թղթատարը, բուրդը իրենց կարգին զգալի յաշիւամ կ'ըսէին օրէ օր աւելի դժուարացնելով հաշիւներն օրաթերթի մը ծանր բեռը, մանաւանդ երբ ան գրկուած է տեղական մամուլի առեւտրական ծանուցումներէն, որոնք գլխաւոր հասցիքն են որեւէ թերթի: Իրաց այս կացութեան մէջ, անխափան կարեւոր շարունակելու համար «Յառաջ»-ի կանոնաւոր հրատարակութիւնը, ստիպւած ենք բաժանորդագրութեան սակերու յաշիւամ մը կատարել ՄԱՐՏ ՄԷԿ-էն սկսեալ:

Ինչպէս ծանօթ է, իր ծննդեան օրէն ի վեր, «Յառաջ»-ի միակ եկամուտները կ'ապահովեն բաժնեգիրները, ծանուցումները, ինչպէս նաեւ բարգաւաճման ֆոնտին եղած ինքնաբերականութիւնը: Ուրեմն, կը խնդրենք մեր հաւատարիմ բաժնեգիրներէն, որ իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով դիւրացնեն վարչութեան ծանր գործը:

Մարտ 1-էն սկսեալ «Յառաջ»-ի բաժանորդագրութեան նոր սակերն են..

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐՔԱՆԿԱՐԻ	
Տարեկան վեցամսեայ	600 ֆ. 310 ֆ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	
Տարեկան վեցամսեայ	650 ֆ. 330 ֆ.
Օգնականային սպասարկութեան սակերն:	

դէմ է առողջապահական բոլոր սկզբունքներու:

Տիւլալիէ առիթը տուաւ բազմաթիւ երկիրներու իրենց արժանապատուութիւնը վերաբերուած տեսնելու ազգերու սակարանին մէջ:

Բան մը փոխուած է, բայց ահագին մուր կայ տակաւին աշխարհի մակարդին: Աշխարհի Պետութիւնները պէտք է սկըսէին տեղէ մը ու Տիւլալիէ տուաւ առիթը: «Նոյնիսկ հազար մղոնի մամբարդութիւնը կը սկսի առաջին փայլով» կ'ըսէ չինական իմաստութիւնը: Առաջին փայլը առնուած է, պէտք է յաջորդէ երկրորդը, երրորդը, տասներորդը, մինչեւ որ մարդկութիւնը գտնէ իր հաւասարակշռութիւնը:

Երկրորդ փայլը: Վերադարձնել Տիւլալիէն իր երկրի արդարադատութեան, ապա անցնել Ասիա, պատմել Մարքոսը, ապա մեկնել դէպի Հարաւային - Ամերիկա, ապա Աֆրիկէ, ապա...

Դասը յոյժ կարեւոր է մարդոց կեանքին մէջ:

Մանաւանդ օրինակը: Մինչեւ որ բոլորը հասկնան, թէ նոյնիսկ ցեղանախ առջեւ կարելի է նախկինը աւելցնել ու իրենք գիրքն առնալ կարծողները վերածել սովորական մահկանացուի:

Մ. ՊԵՏՐՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՎԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11 - 17)

ՀԱՅ ԲԵՄՄԱԴՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Հայ բեմադրիչները շարժանկարի վերածած են Յովհաննէս Թումանեանէն երկու հէքեաթներ: «Ոսկու կարասը» եւ «Արձազանդ» ժապաւէտները կը խօսին իմարի մը ձեռքը անցած հարստութեան հետեւանքներուն, ինչպէս նաեւ անձնական արձազանդի հետ հերոսի ծիծաղաւոր առեւտուրի պատմութեան մասին: «Հայֆիլմ» արուեստանոցի բեմադրիչները յաճախ կը դիմեն դասական գրողներու եւ բանասիրտական գործերու, զանոնք ժապաւէտի վերածելու համար: Բազմաթիւ շարժանկարներ պատրաստուած են ժողովրդական հէքեաթներու, միջնադարեան հէքեաթասացներու եւ այդ սեռի խորհրդահայ վարպետներու գործերու հիման վրայ: Այդ ժապաւէտներէն շատեր արժանացած են համաթիւնութեան կան փառատոներու եւ այլ մրցանակներու:

ՈՒՐՏԱԶՈՐ ԳԻՒՂԻՆ ՎԵՐԵԼՔԸ

Ուրցաձոր գիւղին մէջ սկսած է բանիլ երաժշտական դպրոցը, որուն դաշնակի, ձեռնադաշնակի, լարաւոր նուագարաններու բաժնիներու դասընթացներուն կը հետեւին գիւղին տղան ու աղջիկները: Արարատի շրջանի հիւանդոց գիւղը ընկերային - տնտեսական վերելք ապրած է անցեալ հնգամեակին: Կառուցուած են նամակատուն, մշակոյթի պալատի եւ այլ շէնքեր: Գիւղը ունի ինքնաշխատ հեռաձայնի կայան:

բուն համար, դիմել վարչութեան: Մեր բաժանորդները դեռ կրնան բանի մը օգտուիլ ներկայ սակերէն փափելու համար իրենց առկա խաշիւները կամ նորագիտ համար իրենց բաժանորդագրութիւնը: Մարտ 1-էն ետք, ոչ մէկ վճարով կ'ընդունուի հին սակով:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»-Ի

Fonds A.R.A.M

նակ քարերու կեդրոնականի վտեմ առա-
քելութեան ճամբէն:

×

Իբր վկայութիւն, այս պատմական յու-
շիւր կ'ուզեմ փակել նկարագրութեամբ
այն նախախնամական վախճանին, որուն
այն նախախնամական թէք Միւթէվէլլիներէն ամէ-
նէն նշանաւորը՝ Դաւիթ Երմազ:
Իրեն ճանդիկեցայ 1942-ի աշնան, Ադ-
րբէյ մէջ, ուր իբր գլխուոր համախմբ-
ութեամբ էին մեծ ու փոքր բոլոր Հայերը,
բաւարժ Սանտրիլը երկարող խնու-
կի մը շինութեան համար: Ուշ եկած էր
գլխուորութեան, սպորդիով քսան դասա-
ղանդի գործաւաճէն: Քայքայ ինչպէս «Ու-
կարգի գործաւաճէն»: Բայց ինչպէս մէջ
նկարագրութեան Տուրքի», ալը մարզին մէջ
այ ո՞չ մէկ բացառութիւն հնարաւոր
էր: Նոյնիսկ Դաւիթ Երմազը համար
այ:

Լոնէն քաղաք ի՞նչ էր բժշկական քրե-
նութեան մը պատրուակով, եւ կարենալ
կրկին իր գումարտակը վերադառնալու
համար, ելաւ նստաւ: զետեմանները պար-
կիւր բեռնած քամիներ մը վրայ, դրէի՛ն 5
ժամ արեւին տակ սպասելով, որպէսզի
մի գուցէ քամիներ ճամբայ չեն լինէն
գլխուորութեան: Բան մը, զոր չարժա-
պէսներ կ'ընէին յաճախ, զինքը նեղելու
նպատակաւ:

Որոշրդաւոր ուժէ մը մղուած, դամ-
ւած մնաց ուրեմն այդ քամիներն վրայ,
որ վերջապէս ճամբայ ելաւ, ուրիշ չին
զննորներն ալ տանելով միասին: Կիրա-
կի օր մըն էր, եւ մենք, խումբ մը պոլ-
սեցի տղաք, երեկոն կը դիմաւորէինք,
բացառաբար եկեղեցական շարակներ
երկելով: Եւ երբ շարակներն ու յաջոր-
դեց դիտողները «Տէր Ոգորմա» մը,
յանկարծ հետաձայնը հնչեց, մեզի տեղե-
կացնելու համար որ, այդ քամիներ ճամ-
բու ընթացքին կամուրջէ մը վար գլորած
էր ու գլխուորի մը մահուան պատճառ
դարձած:

Արդարեւ, քամիներ գլորելով վար,
անարժանք էր կռնակի վրայ, անիւ-
ները վեր: Ծարժաւարն ու օգնականը
յաջորդէին անկումի պահուն դուրս նետ-
ելի: Եւ յետոյ գլուղացիներու ալ օդնու-
թեամբ քամիներն տակէն քաշեր հաներ
էին հինգ զինուորներն ալ, որոնց ոչ մէ-
կուն քիթի իսկ չէր արիւնած, որովհե-
տեւ գետնախնձորի կակուղ պարկերուն
տակն էին մնացած: Սակայն Դաւիթ Եր-
մազը մարմինը ամբողջովին բզկտուե-
րէր, շարժաւարին խցիկին, երկաթեայ
տանիքին եւ գետնի քարերուն միջեւ ճըզ-
մուելով ահաւիրօքէն:

Ծարժաւարը, որ նոյնպէս հայ զինուոր
մըն էր, քաղաք բերելով կը հանեն զին-
ւորական հրամանատարին առջեւ, որ
ծանօթ ըլլալով Դաւիթ Երմազի պատ-
մութեան, կը սրտապնդէ զինքը բռնով:
«Մի վախճար, տղաս, այս գործին մէջ
Աստուծոյ մատը կայ»:

Ն ի ա
1986 Փետրուար 12

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՅՈՒՆՉՈՎ

Դրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Ո՛չ, հոս չէ՛. արուեստական ծաղկա-
սաններու, կարկինով գծուած պարտէզ-
ներու, հիւսիս իրաններու արտակուսած
խառնիւրդանի քաղաքակրթութեան մէջ
չի բուսեր վերայի համար քաղուելիք
ծաղիկը: Հեռու՛. կեղծ աղբիւրներէ, սա-
նաթիւրիւմներէ. հաշմանդամէ, փառու-
թեան, նիւթութեան անդին՝ ճաղարներու
մայրաներու մէջ, մողէցներու քարերուն
վրայ պէտք է փնտռել անբծութիւնը:
Գնակ դարձուց քաղաքին, բռնեց ա-
նալութեան ճամբան: Քառակուսի եւ
ուղղահայեաց պատաստի նմանող ար-
արու հորիզոն: Հնձուած է արմտիքը
եւ ետին ձգած միահաղոյն գեղնութեան
մը նկարչութիւնը: Բայց հոս՝ քաղող
ձեռքերու կը պակսէին, տակաւին եզիպ-
տացորենի պողպատեւած ցանքեր: Հոն՝
հաւաքը կատարուած գետնախնձորի հո-

ՀԱՆԴԻՍԱԴՈՐ ԲԱՅՈՒՄ ՄՈՆՓԸԼԻԷԻ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Տասնեւերկու տարեքան պատկեր
հայկական տասնեւերկու նահատակ նա-
հանդերու, միացած հոնտի մը շուրջ՝
խորհրդանշի վերածնունդի, յոյսի, ապա-
դայի քարերուն վրայ փորագրուած,
հայերէնով, հարկուաւոր, հարգաւոր
նահատակներու «անանուն» անուններ, եւ
կեդրոնական սալաքարին վրայ հետեւ -
եալ յիշատակագրութիւնը՝

A la mémoire des 1.500.000 Arméniens
victimes du génocide ordonné en 1915
par les dirigeants tures.

զոր քողաքերէն Մոնիւրլիէի երեսփո-
խան քաղաքապետը՝ Ժորժ Ֆրէշ եւ «Կեն-
դանի Հայաստան» միութեան նախագա-
հը՝ Ժան Փօլ Թահմազեան, ներկայիւ -
թեամբ տեղական քաղաքական եւ կրօնա-
կան իշխանութիւններու ներկայացուցիչ -
ներուն եւ յատկապէս Մոնիւրլիէի Արքե-
պիսկոպոս՝ Լուի Պոֆֆէլի, ռարունակե-
տին, նահանգային խորհուրդի նախագա-
հին, ինչպէս նաեւ Փրանսահայ գաղութի
Առաքելական Եկեղեցւոյ երեք եպիսկո-
պոսներուն՝ Յակոբ Վարդանեան, Գիւստ
Նազդաշեան եւ Նորման Զաքարեան,
նաեւ Մարտիկէն ժամանած Գարեգին
Վրդ. Պէքճեանի, Ծահան Սէլիւր. Քհնյ.
Տէպէեանի, Փարիզէն՝ յատկապէս հրա-
ւիրուած Մեկինէ Մանուշեանի, նախկին
նախարար եւ Վիլհելմի քաղաքապետ՝
Ծարլ Էռնիսի Ներկայացուցիչին՝ Վա-
րուժան Գրիգորեանի, հայ միու-
թիւններու ներկայացուցիչներու եւ
շուրջ 500 Հայեր եկած Ֆրանսայի բո-
լոր քաղաքներէն՝ Փարիզ, Պէֆոռ, Մոն-
պէլիառ, Լիոն, Վալանս, Գոլդուալ, Ա-
վինիոն, Մարսէյլ, Պոստէյ, Թուրուզ,
Պորտո եւ այլուր մինչեւ իսկ Սպանիա-
յէն (Պարսլոն) եւ նաեւ ոչ Հայերու:

Անկասկած, յիշատակելի օր մը, 1986
փետրուար 16-ը, Մոնիւրլիէի փոքրաթիւ
գաղութին համար որ կուպայ փաստոր
էլով մը հարստացնել Լանկրուդ - Ռու-
սիոն չըլնանի եւ Հայերու պատմութեան
մատենան ուր արձանագրուած են այնքան
դէպքեր առաջին թաղակիրներէն, հայ
վաճառականներէն, մինչեւ Կիլիկիան
վերջին թաղաւորին՝ Լեւոն Զ. ի անցըր,
մինչեւ Ժան Ալթէն, մինչեւ Հայերու հա-
մեմատարար զանգուածային գաղթը 1920-
1930-ական թուականներուն:

Յիշատակելի այս օրը սկսաւ հայածէս
պատարագով մը, Ժամը 9-30-ին, Պաղի-
լիէ «Նոթր Ծամ Տէ Թապիլ» մէջ: Պատա-
րագը մատոյց Յակոբ Եպիսկոպոս Վար-
դանեան, սպասարկութեամբ՝ Գարեգին
Վրդ. Պէքճեանի եւ Ծահան Սէլիւր. Քհնյ.
Տէպէեանի:

Դասին մէջ տեղ առած էին Գիւստ Ե-
պիսկոպոս Նազդաշեան (Փարիզի Առաք-
ելուրդ), Նորման Եպիսկոպոս Զաքարեան,
Պաղիլիէի հովուապետ՝ Հայր Ծարլի եւ

օգնական Արքան: Պատարագի երգեցո-
ղութիւնը կատարեց Մարտիկ Սահակ -
Մեռնոյ Երգչախումբը, զեկավարու -
թեամբ՝ Սաշիկ Երմազեանի եւ երգչոնի
ընկերակցութեամբ՝ Ժիւլիէթ Երմազ-
եանի: Քարոզը արտասանեց, հայերէ-
նով, Գիւստ Եպիսկ. Նազդաշեան: Մեկ-
նելով օրուան ճաշու գիրքի հատուածին
(Մեծ Պահոյ Բ. Կիրակի), որ հրաւէր
մըն է մարդուն խորհրդածելու, իր կեան-
քին վրայ անդրադառնալու, ինչպէս
ճանչալու, զուգահեռ մը ըրաւ օրուան
հանգիստութեան հետ ըսելով թէ՛ նահա-
տակաց Յուշարձանները ուխտի եւ նո-
րոգութեան հրաւերներ են ուղղուած հայ
մարդուն չլքելու համար պատմութեան
ժառանգած արժէքները: Միջոցներ են՝
որպէսզի Հայը անդրադառնայ իր անձին,
ճանչնայ իր ինքնութիւնը կազմող ազ-
գակները՝ լեզու, աւանդութիւն, եկեղե-
ցի: Յարուսեան եւ յոյսի հրաւերներ են
դէպի մեր ապագան սեւեռող: Գիւստ Ե-
պիսկոպոս, իր կարգին, հրաւիրեց հայ
հաստացեալները՝ սարկի արտակից,
զորանալ սիրով ստանալու համար յա-
րուսեանը մեր նահատակներուն: Լեզուի
յոյսով, հաւատով յոյսին, որովհետեւ
յոյսը միշտ կը յաղթանակէ: Եւ մանա -
ւանդ ըլլալ արժանաւոր ժողովուրդները
անոնց որոնք Վարդանանքն մինչեւ մեր
ժամանակակից պատմութիւնը դիմեցին
խաչին, զորացան խաչով ու միշտ հա-
ւատացին արդարութեան եւ խաղաղու-
թեան: Ապա, քարոզեց «Նոթր Ծամ Տէ
Թապիլ» Պաղիլիէի հովուապետը՝ Հայր
Ծարլի որ մեկնաբանեց օրուան Աւետա-
րանը, ըստ Գուկապու, որ Յիսուսի երի-
ցու փորձութիւնն է՝ հաւատքի, իշխա-
նութեան եւ գիտութեան:

Եկեղեցական արարողութեանց աւար-
տին, Ժողովուրդը ուղղուեցաւ, ոչ - շատ
հեռու, Էպիսկոպոսի հանրային պարտէզ-
ները, ուր՝ կառուցուած է յուշարձանը:
Սահակ - Մեռնոյ Երգչախումբը երգեց
հոգեհանգստեան կարգի շարականները,
եւ արտասանուեցաւ Հոգեւոր նուիրագոր-
ծելով կոթողը, որուն քողաքերովմէն
յետոյ գետնեղուեցան ծաղկեպսակներ:
Առաջինը Ապրիլեան Եղեռնի վերապ-
րողներու անունով, ապա՝ Մարտիկի
Սրբոյ - Թարգմանչաց Ս. Սահակ - Մե-
ռնոյ Եկեղեցւոյ, Սէն - Ժերմոմի Ս. Սա-
հակ - Մեռնոյ Եկեղեցւոյ եւ Սէն - Ժե-
րմոմի Կապոյտ Սաշի մասնաճիւղին կող-
մէ: Յետոյ Ժողովուրդը հրաւիրուեցաւ
մէկ վարկեան լուծութեան: Առաջին խօս-
քը՝ Ժան - Փօլ Թահմազեան «Կենդանի
Հայաստան» միութեան նախագահը՝ նախ
իր խօսքը ուղղեց Մոնիւրլիէ քաղաքի բը-
նակութեան ընդմիջ, մէջ այլոց, «այս
յուշարձանը վրէժխնդրութեամբ յուշարձա-
նը չէ: Գրեթէ չեմք սպասեր, կ'ուզեմք
միայն որ մեզ լսէք ու հաւկնաք: 70 տարի
աշխարհի խալ մնաց եւ հայկական ցե-

ղասպանութիւնը դարձաւ լուսնի ցե-
ղասպանութիւնը: Անպատիժ ոմիր մըն
է որ կրնայ կրկնուիլ ու երկնուեցաւ Հըր-
եաներով, ճիւղաներով եւ այլ պիսիքա-
ցիներով: Աշխարհ պէտք է խուսափի
նշարտութեան, սակայն անոր համար
փաշարիւնը անհրաժեշտ է: Հայերը կառ-
չած մնալով իրենց ինքնութեան կրցան
ստիպալ 70 տարի, ու այսօր հայկական
այժմէականութիւն մը կայ որ կարգ մը
երիտասարդներու մօտ կ'արտայայտուի
առմբերով: Անոնք ահաբեկիչներ չեն:
Հայերը ահաբեկիչներ չեն: Պէտք է աշ-
խարհը մեզ լսէ ու օգնէ»: Յետոյ, Ժան -
Փօլ Թահմազեան հարց տուաւ թէ՛ Նախա-
գահ Միթերանի յատարարութեան յե-
տոյ, Վիլիսի մէջ, ի՞նչ կը նշանակէ Մա-
նաքի այցելութիւնը Անգարա՝ ու աւել-
ցուց՝ «նախ քարոյականը, ապա քաղա-
քականութիւնը»: Թուրքիան, շարունա-
կեց բանաստեղծ, քաջութիւնը պէտք է ու-
նենայ դէպքերը ընդունելու, ցեղասպա-
նութիւնը ճանչնալու: Այսօրուան Թուր-
քիան պատասխանատու է, քանի կ'ուրա-
նայ 1915-ի դէպքերը: Թրքական մամուլը
որ երկու շաբաթ է ի վեր Մոնիւրլիէ թղ-
թակիցները դրկած է՝ «ատելութեամբ յու-
շարձանը» կ'որակէ այս կոթողը: «Կենդա-
նի-Հայաստան»ի նախագահը աւարտեց
իր խօսքը հետեւեալ բառերով. - «Օր մը,
կը յուսամ որ ներքեմ Թարգմանը, երբ
անշուշտ ընդունին իրենց ոմիրը: Այս յու-
շարձանը կը պատկանի այն մարդոց, ո-
րոնք կը մանչնան մեր պայքարը իմաս-
տաւորապէս արժէքները՝ նշարտութիւն եւ
արդարութիւն»:

Յետոյ, խօսեցաւ (Փրանսերէն), Մե-
կինէ Մանուշեան: Անմիջապէս բռնեց որ
այլեւս պէտք է ինչպէս իրեն նման ճամ-
բորդութիւններէ, առողջական եւ ընդհա-
նուր վիճակը ըլլալով մտահոգիչ: Մեկինէ
Մանուշեան ողջունեց քաղաքի իշխանու-
թիւններու քաջութիւնը յուշարձանի ար-
տօնութեան եւ մանաւանդ արձանագրու-
թեան համար: Ներկայացուց Թուրքիոյ
Հայերուն կացութիւնը Համիտեան շըր-
ջանէն մինչեւ 1915, ծանրացաւ Օսման-
եան խորհրդարանի երկու հայ երեսփո-
խաններու՝ Վարդէյն Սէրէնիլիւեանի եւ
Գրիգոր Զօհրապի ձերբակալութեան եւ
սպանութեան պարագաներուն վրայ,
վերջինը Հայերուն կրած ահաւոր չար-
չարանքները, Թալէթի, Էնվէրի եւ
Ճէմալի դերը ցեղասպանութեան յղաց-
ման եւ գործադրութեան մէջ, ու խօսքը
վերջացուց յայտարարելով՝ «Ատելութի-
նը պէտք է վերցնել ժողովուրդներու մի-
ջեւ, պայքարիլ ամէն տեսակի մեմատի -
րական, դիկտատարական վարչակարգե-
րուն դէմ: շարունակեմք մեր պայքարը
խաղաղութեամբ մէջ»:

Հուսկ՝ խօսք առաւ Մոնիւրլիէի երես-
փոխան քաղաքապետը՝ Ժորժ Ֆրէշ: Ող-
ջունեց Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն
ժամանած Հայերը եւ ըսաւ՝ «Կ'ըմբռնեմ
իմաստը, կարեւորութիւնը, խորհրդա-
նիշը զոր Հայերը կուտան այս Յուշար-
ձանին»: Վերջինը յետոյ հայ Ժողովուր-
դի մշակութային մեծ աւանդը, թուեց
Հայոց պատմութեան կարեւոր գրուած -
ները, ծանրանալով մասնաւորապէս
Վարդանանց պատերազմին վրայ: Ծեշ -
տեց Մոնիւրլիէ քաղաքի, Լանկրուդ
չըլնանի եւ Հայերու միջեւ հաստատուած
յարաբերութիւնները առաջին թաղակը-
րութեանէն մինչեւ մեր օրերը ու յայտա -
րարեց Մոնիւրլիէի Փօլ Վալէսի համա-
լըսարանին եւ Երեւանի Համալսարանի
միջեւ, ի մօտոյ կատարուելիք, «Ժիւլի-
լաժ»ը: Ժորժ Ֆրէշ յիշեց հայ առաջնիկ-
ներու եւ Դիմադրականներու թափած ա-
րիւնը Ֆրանսայի համար եւ աւելցուց՝
«Մի՛ մոռնաք որ Ֆրանսա Միքիթեան
մանչցաւ պաշտօնապէս հայկական ցե-
ղասպանութիւնը: Ոչ ոք կրնայ գայն փո-
խել. ո՛չ բանքեր մը եւ ո՛չ ալ արեւէ դի-
ւանագիտական նկատում»: Ըսեց յետոյ
թէ՛ այս յուշարձանը Թուրքերուն դէմ չէ,
քաղաքապետը խօսքը աւարտեց վեր առ-
նելով Վիլի Պրանտի աղնիւ եւ վահան
արարքին մեծութիւնը եւ յայտարարելով՝
«Մոնիւրլիէ գիմադրութեամբ, հանդուր-
ժողութեամբ, նախապիտան խորհրդա-
նիշ քաղաք, չէր կրնար չյարգել եւ չմանչ-
նալ այն ինչ որ կը միացնէ Հայերը:
Մոնիւրլիէի նահատակաց Յուշարձանին
հանգիստաւոր բացման արարողութիւնը
վերջ գտաւ Սահակ - Մեռնոյ Երգչախում-
բին երգած «Հայր Մեր»ով:

Այս առաջին մասին կը յաջորդէր ըն-
դունելութիւն մը, ապա՝ ճաշ:

ԿԱՐՕ ՅՈՒՍԷՖԵԱՆ

(Շաբ. 8)

(Մնացեալը յաջորդով)

Գիւտ Եպիսկոպոս Նազգաշեան,
Պ. Էսկար Նազգաշեան եւ աղջիկը՝
Սրբաբի,
Տիկին Հերմինէ Միհրանեան եւ
զաւակները՝ Պետրոս,
Երանուհի - Լենա, Վարուժան,
Մարտիրոս,

Օր. Վերթին Նազգաշեան,
Տիկին Ռոզ Հուպուեան,
Օր. Շաքէ Գոգորեան,
Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գոգորեան
եւ զաւակները,

Պ. Տրդատ Արանեան,
ինչպէս նաեւ Նազգաշեան, Միհրանեան,
Գոգորեան, Քիւրքեան, Պայրամեան,
Արանեան, Քարտոն ընտանիքները վշտով
կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր,
մեծ - մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ հարա-
զատին՝

ՏԻՐԱՄԱՅՐ

ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ

- Ծննդալ՝ Գոգորեան -

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ իր բը-
նակարանը, Հինգշաբթի, Փետրուար 20,
ժամը 19-ին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
երեքշաբթի, Փետրուար 25, ժամը
13.45-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ
Եկեղեցին: Թաղման կարգը տեղի կ'ունե-
նայ Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

Ազօրեցէ՛ք իր հոգւոյն համար:

ՄԱՀԱՅՐԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԶԸԼԼԱԼՈՎ, ԿԸ
ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԵՐԿԱՅՍ ԻՔՐԵՒ ԱՅԴ ՆԿԱ-
ՏԵԼ:

Կը խնդրուի փոխան ծաղկեպսակի նը-
ւերները ընել Դպրոցատէր Տիկնամց վար-
ժարանին:

- U. G. A. B. -

La Commission Culturelle de
l'Union Générale Arménienne
de Bienfaisance - Paris

vous invite au concert exceptionnel

qui sera donné

le Samedi 1er Mars à 20h15 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

avec la participation de
quatre jeunes solistes

ALECIAN Henri, violoncelle
BOCHNAKIAN Harout, piano
CHAHBAZIAN Philippe, flûte
OUNDJIAN Marie-Louise, harpe

entrée libre

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻԻ

Անել կացութեան մասնուած կին մը,
երկու զաւակով, վարձու սենեակ մը կը
փնտռէ Փարիզ կամ Ալֆորվիլ (երաշ-
խաւոր ունի):

Հեռաձայնել -

42 - 41 - 12 - 46 Տիկին Անոյշ:

Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց
Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկե-
րակցութեան վարչական մարմիններն ու
եկեղեցական զօրք ցաւով կը ծանուցա-
նեն Փարիզի առաջնորդ՝ Տէր Գիւտ Եպիս-
կոպոս Նազգաշեանի մօր՝

ՏԻՐԱՄԱՅՐ

ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ
Հինգշաբթի, Փետրուար 20-ին, իր բնա-
կարանը:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի,
երեքշաբթի, Փետր. 25, ժամը 13.45-ին
Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր Եկե-
ղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխա-
ղըրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

ՓՈՒԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ

ՏԻՐԱՄԱՅՐ

ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԻՍԻ. - Ս. Մարիամ Աստուածածին Ե-
կեղեցւոյ Տիկնաց Յանձնախումբը 500 -
ական Քր. կը նուիրէ Ռատիօ - Ազգ-ին
եւ «Յառաջ»-ին:

×

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եանյէկեան
250 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցատէր Տիկնաց
վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»-էն):

CENTRE CULTUREL

ST. MESROB

10 bis, rue Thouin — Paris 5^e

Dans le cadre de ses conférences
mensuelles, le Centre Culturel Saint
Mesrob organise une conférence qui
sera donnée par le R. P. ATHANASE
KESSECIAN sur le sujet de :

«HOVANNES CHIRAZ,
L'HOMME ET LE POETE»

Jeudi, le 27 Février, à 20 heures 30

Un buffet froid sera servi à ceux
qui le désirent, à partir de 19 heures 30

Participation : 40 Frs.

Prière de s'inscrire

ՓԱՐԻԶ

Ս. ԵՌԼԱՆՆԵՍ-ՄԱՐՏԻՉ

ՀԱՅՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՍՈՒՐԻՔ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Մեծ Պանքի ամբողջ շրջանին, Փարիզի
Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեց -
ւոյ մէջ Զորեքշաբթի իրիկունները, ժամը
ճիշդ 6-ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հան-
գրատեան ժամերգութիւնները կը կատար-
ւին եւ կը արուի աւուր պատշաճի Քարոզ,
ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կար-
գին:

Զորեքշաբթի, Փետրուար 26.

Քարոզիչ՝

Տ. ԱՍՈՂԻԿ ԱՔՂՅ. ԱՐԻՍՏԱԿԻՍԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 5.

Քարոզիչ՝

Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՔԶՆՅ. ԺԱՄԿԱՉԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 12.

Քարոզիչ՝

Տ. ՂԵՒՈՆԴ ՔԶՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ

Զորեքշաբթի, Մարտ 19.

Քարոզիչ՝

Տ. ԱԵՏԻՍ ՔԶՆՅ. ՊԱԼԵԳԵԱՆ

ՃՏՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ- ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած՝

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻՉԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

կողմէ

մասնակցութեամբ՝

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7^e

(métro : Invalides)

մասնակցութեամբ՝

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաւտ հիւրերու

Ս կ ա ռ տ ա կ ա ն ֆ ա յ յ ա յ տ ա գ ի թ

Արեւոյշմերուն, Արմենուն, Թեւիկներուն եւ Գայիկներուն կողմէ
հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր
Թեւիկներէն եւ Արեւոյշմերէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝

Սկաւտներուն եւ խմբապետներուն կողմէ:

Մուտք՝ 40 ֆրանք

Փոքրիկներուն՝ զրո

ԱԷՆ - ԹԵՐԵՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՉ

Մարտ 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը
10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ
Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ
կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱՔԵՂԱՅ ԱԵՏԻՔԵԱՆ

Սերով կը հրաւիրուի շրջանի հա-
ւատացեալ ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուե-
լու սոյն արարողութեան:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պանքի հետեւեալ Կիրակի օրե -
րուն, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝
ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի
ժամերգութիւն կը կատարուի:

Կիրակի, Մարտ 2, Տնտեսի Կիրակիին:

Կիրակի, Մարտ 9, Դատաւորի Կիրա-
կիին:

Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան Կիրա-
կիին:

ՀԱՅՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
ՓԱՐԻՉԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ՔՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԵՐՈՒՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԻ

Մեծ ՊԱՆԿԻ ամբողջ շրջանին, Փարիզ
եւ Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ
Ուրբաթ երեկոները ժամը ճիշդ 7-ին
Հսկումի խաղաղական եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ
ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը
արուի աւուր պատշաճի Քարոզ, համա-
ձայն հետեւեալ կարգին:

Ուրբաթ, Փետրուար 28

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԵՍ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ
Ուրբաթ, Մարտ 7

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈ

Ս. ՄԱՐԻՍՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մարտ 14

ՇԱԽԻԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՉ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

GALA

du

COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES
ARMÉNIENS

sous la présidence d'honneur de :

CHARLES AZNAVOUR

HENRI VERNEUIL

GEORGES GARVARENTZ

PREMIERE MONDIALE

Match-exhibition de boxe entre les deux anciens champions d'Europe
de boxe

JACQUES HAIRABEDIAN (mi-lourds)

JACQUES KECHICHIAN (Super Walter)

avec par ordre alphabétique l'aimable participation de :

AGHTAMAR — Evelyne ALTOUNIAN — Narek DOURIAN

NAVASSART — Kévork DER PARTOGH — Liz SARIAN

SOURN — YERSO — YORGANTZ — Duo ZEPUR

et d'autres invités surprise...

DIMANCHE 2 MARS A 17 HEURES

Salle de la Mutualité

24, rue Saint Victor à Paris (5e) (Mo. Maubert Mutualité)

Renseignements :

Téléphoner au 42 - 61 - 77 - 62 tous les jours de 13h30 à 17h30

Prix : 150 et 100 Frs. (Etudiants 60 Frs.)

TRANSTOURS VOYAGES EN ARMENIE

TRANSTOURS — UCFAF

1er VOYAGE 86 : PAQUES EN ARMENIE

départ 27 MARS — retour 8 AVRIL

Paris - Moscou - Erevan - Paris

AU PRIX PROMOTIONNEL de 5600 frs. (+ visa = 100 frs.)

(Voyage, pension complète, programme touristique, transferts aéroports)

SANS SUPPLEMENT NI SURPRISE

HOTELS 1re CLASSE - ACCOMPAGNATEUR EXPERIMENTÉ

○ PLACES LIMITEES ○

13 JOURS DONT 11 JOURS A EREVAN

Le prix comprend : — l'assistance aux aéroports

— le trajet aérien, les transferts aéroport / hôtel et vice versa

— l'hébergement, en hôtel de 1ère catégorie, avec chambre

à deux lits et sanitaires.

— la pension complète.

— les excursions et visites prévues au programme avec guide

local.

et «NOTRE PLUS» une visite de la Forteresse et musée de

EREBOUNI (782 av. JC)

un spectacle : ballet, théâtre ou Opéra.

Inscriptions et renseignements :

TRANSTOURS (lic. 132)

25, rue d'Argenteuil - Paris 1er

Tél. : 42 - 61 - 58 - 28

ԵՐԵՒԱՆ $\leftrightarrow$ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ի Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 - 22)

ԲԵՄԱԴԻՐ ՀԵՆՐԻԿ ՄԱԼԵԱՆ
 ԶԵՌԱՐԿԱԾ Է
 ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԺԱՊԱԻԷՆԻ
 ՊԼՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Վոմիտորի Հենրիկ Մայեան ձեռնարկած կոմիտասի նուիրում եւ երկու շարքէ աղկացած շարժանկարի պատրաստման աշխատանքներուն: **Ժապաւնը կը** օտի ողբերգական ճակատադրի տէր այն աղբուն մասին, որ երկու հարիւրամեակներու սահմանադժին մեծ աշխատանք տարաւ ազգային երաժշտական ձալովքի ինքնամոռելէն եւ պահպանման մասնարար, բարակեց ու մշակեց **Ժողովրդական մե-** եղները: 1915-ի Եղեռնի դէպքերէն ցընուած, ան իր կեանքին վերջին 20 տա- նները անցուց Վիլիսիֆի հողերու Ժա- սին մէջ: «Կոմիտասի բուն ճակատա- րում արտացոլուել է ժողովրդի պատ- լութեան մի ամբողջ դարաշրջան, ազգա- ի ինքնազոհողութեան բարձրացման ոյնը»: - կըսէ բեմադիրը: - Նրա կեան- ր աշխատմեալն լի էր մաքուր ու հը- ր կրթով, որը կազմում էր նրա պոյու- անան ամբողջ իմաստը: Դա բազմադէմ- րում էր՝ կոմպոզիտորի, բանահաւա- ի, երգչի, նուագալարի, մանկավարժի ու գիտականի, որը միտումն էր մէկ պատասխի՝ հայրենի երկրի երաժշտա- ան արուեստի ինքնատիպ հիմքերի ամ- ասպնդմանը: Կոմիտասի անունը աշխար- ի իւրաքանչիւր անկիւնում, իւրաքան- իւր Հայի համար դարձել է խորհրդա- լի: Եւ երկար եմ աշխատել սցենարի վրայ, ուսումնասիրել կոմպոզիտորի մա- սին պատմող շատ նիւթեր, դարաշրջանի տարբեր պատկերները: Եւ եթէ յա- լողուի զոնք մաստար է կրանին վերաբը- րել Կոմիտասի բարդ կերպարը, կը հա- մարեմ, որ հասել եմ նպատակես»:

«Ստանյա Հենրիկ Մալեան Հայաստանի շարժառուեստի առաջնակարգ վարպետներէն է: Վերջին 30 տարիներուն իր նկարահանած ժապաւնները ցուցադրուած են շատ մը երկիրներու պատաստներուն վրայ եւ արժանացած պարգէներու եւ իրաւասունքի: Ան յաջողած է գտնիկ կանգի չլաք չարժաւորեսական շերտ», որ շատ պզգային է եւ անով իսկ համաժողովին: Մալեան ասպարէզ իջաւ ծնուպախիւրի տղաները» ժապաւնով: Անուհետեւ երիտասարդ ըմամղիրը նկարահանեց «Եռանկիւնին» (ըստ Աղասի Այվազյանի վիպակին): Ծարժանկարին հրմալը, որ այն ժամանակ ստացաւ Լենինի դրօշը համամիութնական փառատունի ժըքանակներէն մէկը, ժողովուրդի ծոցէն ելած անոր հերոսներուն նուրբ իմմունն է ու անկեղծութիւնը: Ապա հետեւեցան «Ուրբէնը, մեր սարերը», «Նահապետը», «Կողոր մը երկիրը» ժապաւնները, որոնք պարգէնատրուեստի զանազան ժըքանակներով:

X

ԻՆԻՑԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՑ

Յարդարական եւ ժողովրդական ար-
ւեստի համառուական թանգարանի սը-
րահներու մէջ ներկայացուած հազուա-
դէպ ինքնաեղներու (սամուլար) հաւա-
քածն շարունակ կ'ընդարձակուի: Այսօր
այսպէս առարկան կը դրուէ շատերու ու-
շաղկաւթիւնը: Ինքնաեղ յառուի առար-
կայ մըն է. ան միշտ եղած է ռուսական
հիւրընկալութեան խորհրդանշիչ: Հին
ինքնաեղներու մեծ հաւաքածոյ մը կայ
Մոսկուա՝ պետական պատմական թան-
գարանը, Լենինգրադի ռուսական թան-
գարանը, Տուլա եւ Խորհ. Միութեան շատ
մը այլ թանգարաններու մէջ: Ինքնաեղ-

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ՊԻԵՐԳԵ

Շարաթ օր, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գա-
րեգին Բ. Կաթողիկոսը Պէրքէզ դաջած
է, ուր զինք ընդունած է Մարոնի պատ-
րիարքը՝ Կարգինալ Որոյէշ եւ Առաքելա-
կան տեղակալ՝ Գերպ. Իպրահիմ Հելու :
Այս տեսակցութեան առթիւ, Գարեգին
Բ. յայտարարած է. - «Կատարեալն իր
վերադարձն ի վեր չէինք տեսած Պատ-
րիարքին», աւելցնելով թէ խօսակցու-
թեան նիւթ եղած են տեղական դէպքերու
գարգազումը եւ եկեղեցական հարցեր :

Ներու պատրաստութեան համար սկիզբը
գործածած են «Պեղին պղինձ»ը, աւելի
հաճ՝ նիքելախառն պղինձը եւ, վերջա-
պէս, չժանգոտող պողպատը: Ներկայիս
մեր կենսաբլին մէջ տարածուած են երկտու-
րանակա ինքնակաշարքը:

ՀԱՅ ԱՐՁԱԿԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ
ՈՒԿՐԱՆԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Ուկրաինիոյ «Մոլոդ» հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Ծաղկած քարեր» զեբքը, ուր տեղ գտած են արձակագիրը ներ Ալվարդ Պետրոսեանի, Մերութան Տէր - Գուլանեանի, Վահէ Պօղոսեանի, Ռոյան Շառոյեանի պատմութեանքերը, ուկրաինեէն: Հաւաքածոն կը բացուի Պետրոս Դեմիրճեանի «Զարդագլուխ րն-թացքով» յօդուածով, ուր կը վերլուծ-ւին 70-ական թուականներուն ստպարէզ իշած գրողներու երկերուն յատկանիշնե-րը, կ'արծարծուին սերնդափոխութեան հարցեր եւ կը դնահատուի գրականու-թեան ընթացքը: Գիբքը ստպարութեան պատրաստած է գրող եւ թարգմանիչ Ա-լեքսանդր Բոթկո:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՏԱՏԻԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՓԱՍՏԱՆԿԱՐԸ

Արշալույս տատիկը կը բարձրացնէ հը-
րացանը եւ գնդակը՝ երեսուն քայլէն, կը
խոցէ ծառի ճիւղին զըռւած ափսէի ճիւղ-
մէջտեղը։ Արշալույս տատիկը՝ Արշալույս
Գէորգի իմանժինեան, 73 տարեկան է։
Զոր, կնճռապատ դէմք, գլուխի հպարտ
պահուածք, կեցունածք, որ տակաւին կը
յիշեցնէ նախկին վալսելութիւնը, իսկ
ձեռքը, իբր հարկ է, չի դաւաճաներ
Փաստանկարը այսպէս կը ներկայացնէ
զինք։ «Ողջ լեւր, Արշալույս» շարժանկա-
րը պարտաւորած է Ռուստովի փառաշու-
կարներու արուեստանոցի ընձառելի Գ.
Դենիսենկո՛ւ Ա. Դերգաչովի հետ գրած
ընձանիւթով։ Հիւսիսային Կովկասի ա-
ռողջարանային քաղաք Գորեւաչի Կելեւ-
չին մօտակայ ձորը, անտառի բացա-
տին մէջ կ'ապրի կին մը՝ պահպանելով
սրբատեղիները։ 1942-ին, ան իր ուժե-
րուն ներքո՝ չափով կը փրկելը վերաւոր
մարտիկները, որոնք շատ էին եւ վէր-
քերն ալ՝ ծանր։ Մարտիկները մահունքի
առաջ կը խնդրէին՝ թաղէ՛ մեզ, ինչպէս
որ կարգն է, անտէր մի՛՛ ձգեր մեր գե-
րեզմանները։ Եւ ան խոստացաւ։ Զոր
տասնամեակ անցած է այդ ժամանակն
Դաթան մարտերու որոտներու յիշողու-
թիւնը կը տպաւորէ ոչ թէ միայն շար-
ժարուեստով, այլ նաեւ արեամբ ներ-
կըլած զըռուզներով։ Ժապաւէնը՝ հե-
րոսուհին պէս՝ սակաւախօս է։ Արշա-
լույս զրազած է իր փոքրիկ տնտեսու-
թեամբ, իսկ ազատ ժամերուն՝ ձեգեպթ
ներ կը կարդայ ու անոնց չուրջ նկարներ
կը դժէ։ Գիւղ այցելող ռազմիկներու այ-
րինքուն եւ որբերուն ցոյց կուտայ իւ-
րնամած - պահպանած գերեզմանները
զոհներու անուններով կրանիտէ յուշա-
տախտակները։ 120 հոգի կը հանգչի-
հոն, 200 հոգի ալ թաղուած են անտա-
ռին մօտ...

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ

ՄԱՐԳՈՍ. -

«ԿԱՄ ՈՒ ԿԸ ՄՆԱՄ»

ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀ

6h

ԿԱՆ ՊԱ

Երեքշաբթի առտու (տեղոյն վրայ, կէս օրէ ետք էր) կացութիւնը շատ խառնակ էր եւ նոյնիսկ գերբիրապալատ երեւոյթ մը ստացած էր երկիրը ըստ հոն գտնուող թղթակիցներուն: Արդարեւ, Փիլիպպեանները այլեւս երկու նախագահուն էին: Մինչ Գորի Ազունիւն երդում՝ լքելէ եւ կառավարութիւնը կը կազմէր, գլխաւոր նեցուկ ունենալով Եկեղեցին եւ բանակին մէկ կարեւոր հատուածը, Մարքոս փոխանակ պալուսակները կապելու կը յամառէր; իշխանութեան կը կառչէր, ինչ ալ երդում ընելով: Առաւօտեան մօտ, բախումներ ալ տեղի ունեցած էին եւ 12 մեռեալ կար: Աւելի ուշ հանգարտութիւնը վերահաստատուած էր, բայց վրիկար որ քաղաքացիական կռիւներու առաջը կարելի էր լլալ առնել, եթէ Մարքոս տեղի չտայ:

Մէկ կողմը՝ լճառկան կէն մը, Եկեղեցին, քահանաներ, մայրապետներ, բանակի բարձր խաւէն մաս մը, եւ մանաւա՛նդ Ժողովուրդը: Միւս կողմը՝ Մարքոս, ընտանիքը, Հլու - հնազանդ հպատակներ, որոնց ձեռքն է սաղայն երկրին տնտեսութեան մէկ մասը եւ բանակէն կտրուող ուժեր: Զինքը լքեց Ամերիկա, ու առայժմ միայն զինքը պաշտօնապէս ճանչցողը Մոսկուան կը մնայ:

Ամերիկա միշտ կ'ապրի Վիէթնամի մըղձաւանջով եւ անոր ուրուականը կը ցցուի, անկասկած Ռեկլըի առջև: Այդ է պատճառը, հաւանաբար, որ երբ արիւնահոսութիւն կը նախատեսէ իր մարդիկը (այս պարագային՝ Մարքոս) պարտադրելով, երբ Ժողովուրդը այլեւս չուզեր, կը լքէ ու կը քաշուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թե ՀՐԱՆԻ մէջ հինգ Ֆրանսացիներ ձերբակալուած են առջի օր, մէկը՝ Ալաթով ընկերութեան տնօրէնը քիչ ետք ազատարանիկուած է: Միւս չորսերը բանտ չեն փոխադրուած ալ՝ «յեղափոխական կոմիտէի» մը չէնք վար դրուած են: Իշխանութիւնները ոչ մէկ բացատրութիւն տուած են, միայն Արտաքին նախարարը պատասխանելով Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութեան (Ա. ԷՖ - Փէ) հարցումին ըսած է թէ «Իրանի Ֆրանսական դեսպանատունը գիտէ պատճառները»: Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ փոխադարձութիւն մըն է, Ֆրանսան անցելու չարթու երկու Պարսիկ արտաքսած յայտով:

ՊԵՅՐՈՒԹԻ մէջ Մանասիրտ, առեւան-
դում եւ թակարդ - կառք կը շարու-
նակին տակնուվրայ ընել բնակչութեան
կեանքը: Համայնավար կուսակցութեան
կեդրոնական կոմիտէի մէկ անգամ եւս
սպաննում է: Առեւանդութեամբ էր Կիրակի
գիշեր եւ Երկուշաբթի օր, զիկար զանը
տէ է: Առեւանդող կազմակերպութիւնն
էր՝ Հէզպուլլահ (Աստուծոյ կուսակցու-

ԱՆԱՌԱԿԻ ԿԻՐԱԿԻՆ

Անցեալ կիրակի, Փետրուար 23-ին, Մեծ Պահօց երրորդ կիրակին էր։ Անառակի կիրակին։ Փռփրիկ *սոնտաժ* մը կատարեցի, եւ շա՛տ զարմացայ երբ հաստատեցի որ նորահաս սերունդի մօտ տասնի վրայ հագիւ միայն երկու հոգի ծանօթ էր պատմութեան։ Վախցայ երկարելու երբ պատմում, խորհելով որ *սոնտաժիս* արդիւնքը կրնայ յաւելում մը արձանանգել ֆսանի վրայ երկուփի։ Կերչալէն չմեղադրեցի ոչ ոքի։ Ոչ եկեղեցին եւ ոչ ալ չգիտցողներուն։ Որովհետեւ երկու կողմերուն ալ տուած պատճառաբանութիւնները գտայ որ յարգելի են։ Մէկ կողմը կ'ըսէ, - մեղաւորը մեմֆ չեմք, Եկեղեցին մեզ չդաստիարակեց։ Միւս կողմը կ'ըսէ, - երբ բրիտանական զսասւմը կ'ընթերցեմ երաւել կ'ուզուի, ներկաներուն թիւը՝ քաջակալութիւնն է։

Գալով Անտառակ Որդիին, իր տարազեր աշխարհը, եղաւ վայրը ինքզինք մանչնալու, վերջնական դարձի գալու, ինքնագիտակցելու. եղաւ տեղը դէպի սկզբնաբնիկ վերագառնալու միջոցը՝ դէպի հօր տուն փայլ նետելու. մէկ խօսքով, եղաւ վայրը՝ վերագարձի կարելիութեան: Հենա ինձմէ մտածել որ հայ տարագրած ժողովուրդի նորահաս գաւակները անառակ որդիներ են: Բայց տարաշխարհը տարաշխարհ է: Ան միշտ կը մնայ դարձի գալու, ինքնագիտակցութեան գալու տեղը: Միքէ այս մտահոգութեամբ չէ՞ աղէին որ բանաստեղծը ըսած է. - «Եթէ վայրը ըլլար ափտարը կ'ըմտէի»: Սովը եղաւ Անտառակի շրջագարձին խթանը: Անտարբերութեան սովը խտնեմէ խթանի դէր պիտի կարեմա՞լ խաղալ մեր պարագային: Յոյսերնիս չկտրեմ:

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

թիւերը, պարսկամիտ)։ Նոյն գիշերը 44 ուրիշ համայնավարներ ալ առեւանգուած են։ Ուրիշ քաղաքական պարագլուխ մը, Նարական կազմակերպութեան մը պատասխանատու սպաննուած է արեւմուտեան - Պէյրութի։ Արեւելեան կողմի՛ն ալ կառք մը պայթած է, որու հետեւանքով 5 մեռեալ կալ եւ 20 վիրաւոր։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Համայնա-
վար կուսակցության 27-րդ համագումար
ընդ կրթություն, Երեւան, 1981 թ. 23-ին և այն ար-
տեւական Գաղափարային Բերքի լիազոր-
ված անդամներին, այսօր էլ մենք Կորագրով
Գործընկեր, Շեղծարարից եւ Կուսակցու-
մանցեալ տարւ կամ մեռած են, կամ
պաշտօնազրկուած, կամ հանգստեան կոչ-
ւած: Այս անգամ նորութիւններ կ'ալիւն-
կալուին, եթէ ընդհանրապէս մեծ քան
չպատուիր, համագումարներէն (թէ եւ
1956-ին ալ նոյն թերահաւատութիւնը
կար եւս պիտի պայթէր ապստամբալիւս
կանցեալներ ռումբը): Կորագրով տեղի
կառնին ընթերցումը 6 ժամ պիտի տեւե-

ՅՈՐԴԱՆԵՆԻ Թագաւորը բացէ ի բա-
հրաւիրեց Պաղեստինցիները, որ նոր զե-
կամար մը ընտրեն Արաֆատի տեղ:

ԻՄԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ է, որ Հայ կառակ ձիւն - ձմեռին 5000 շարքային թիւ համակիր ընկերվարական Հաւաքուած էին «Յառաջդիմութեան մեծամասնութեան մը համար» Հանրապետութեան Նախագահին հետ: Օրուան հերոսը՝ Լիւնի Ժոսիկն չուրի մէջ մնացած է Տիկին Տանիէլ Միթերանի Ժամանումով: Հոն էին եւ Ֆրանսուազ Բաաթրօ (Ֆապիէլս): Ժաք Լանկ, Ռոժէ Հաննէ (ծանօթ իբրեւ իմ պոփ - աներձագ) էնրիք Մասիսա ձաշէն առջև կը հնչէ կուսակցութեան փառերգը, զոր պրած է թէոտորքիս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
28-րդ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

P.

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ-ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ
ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի Համայնաբար Կուսակցության 28-րդ Համագումարին, որ տեղի ունեցավ Երևանի մէջ՝ Յունուար 24 - 25-ին, Կեզը. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի կարգադած ընդարձակ Հաշուետուութեան զլխաւոր երկրորդ սարցը կըսէ ի կարգակերպական - կուսակցական աշխատանքը, անոր ոճին եւ եղանակներուն կատարելագործումը :

իր գեղեցության մէջ Ա. քարտուղարը նշ-
շած է, թէ՛ անցեալ հնդամեակին կուսակ-
ցութիւնը արձանագրած է 21·899 ան-
դամներու յաւելում մը, այսինքն՝ ներ-
կայիս կուսակցութիւնը կը հաշուէ
186·637 անդամներ, մինչ Նախորդ շրջ-
անին անոնց թիւն էր 164·738: Բար-
բառած է կուսակցական կազմակերպու-
թեան որակական կազմը եւ բարձրացած
է շարքայիններու կրթական մակարդակը:
Կարէն Դեմիրճեան շեշտը դնելով կու-
սակցական եւ պետական պատասխանա-
տու պաշտօններ վարող անձերու հանդէպ
պահանջկոտութիւն ցուցաբերելու ան-
հրաժեշտութեան վրայ, կ'ըսէ. - «Կարգ-
ուկանոնի եւ կարգապահութեան ամրա-
պնդման հարցերը յստկապէս երատա-
նալ մասօր: Հարկաւոր է ուղղակի տա-
նը մեզանում ամէնուրեք չէ, որ պակտը
ուշադրութիւն են նուիրում այս յոյ-
կաբնոր հարցին: Մեր գործերում մենք
վնասկան քեկման չենք հասնի, եթէ նոյն-
քան վնասկան պայքար չմղենք մեր կե-
սագործունէութեան բոլոր բնագաւա-
ներում՝ արտադրութեան մէջ եւ սպա-
սարկման ոլորտում, հասարակակա-
կենսմում, կենցաղում, աշխատան-
քային իւրաքանչիւր կողմերում
իւրաքանչիւր քաղաքում ու գիւ-
ղում՝ կազմակերպւածութիւնը, կարգ-
ուկանոնը եւ կարգապահութիւնը ամրա-
պնդելու համար»: Ապա կ'աւելցնէ. «Ու-
մի ներդաւածութիւն չպէտք է ցուցա-
բերուի նրանց նկատմամբ, ովքեր չեն
արդարացնում վստահութիւնը, խախ-
տում են կարգապահութիւնը եւ կարգու-
կանոնը, թոյլ են տալիս անվայել արար-
ներ, վնաս հասցնում մեր ընդհանուր
գործին»:

Հոս, կուսակցութեան պարագլուխը յիշելով ինքնորոգւային Միութեան համայնք վար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի 1985 Ապրիլի լիագումար ժողովէն ետք ինչպէս խորհրդային ալլ հանրապետութիւններու, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ վարիչներու երիտասարդացման արշարձնած է, թէ «այս գլխով պէտք է այսուհետեւ էլ վարել վճռական եւ հետեւողական»:

Բնակահանարար կազմակերպական - կո-
ոսակցական աշխատանքներու մարդէն ներ-
արձանագրուած յաջողութիւններու ե-
կարգ մը իրագործումներու թւումէն ետ-
կարէն Դեմիրճեան մատը կը դնէ վէճքը
վրայ, ձաղկելով չախտաանքի ոճն ու
դրանակները այն պատասխանատու վարի-
ներուն, որոնք իրենց զէմ եղած քննա-
դատութիւններուն կարեւորութիւն չը-
ծայելով շարունակած են իրենց գործո-
նէութիւնը նախկին ձեւով, որուն համա-
ալ հեռացուած են իրենց պաշտօններէն
Այսպէս, Արագածի եւ Ապարանի, Կո-
մոյի, Կալիքիէնդի, Սեւանի եւ Թալի-
շըրջաններու կոմիտէներու Ա. քարտու-
ղարները ազատ արձակուած են իրեն-
պաշտօններէն, եղած թերութիւնները ու-
ղած չըլլալու յանցանքով: Ասկէ դա-
կրասնոսելիի չըջանի Ա. քարտուղար-
ն է շրջանի գործադիր կոմիտէի նախագ-
Մ. Սիլիւի կուսակցական պատիժի ե-
թարկուած են:

Կարէն Դեմիրճեան խառն կը քննարկուի
 տէ կուսակցական վարչամեքենայի ա
 խառնըլ ոճը, թելադրելով պայքար
 վարիչներու լճացման դէմ: «Մեր ղեկ
 վար կադրերի ոնիս պետք է բնորոշ լի

մշտական շփումը աշխատողների հետ»
Կ'ըսէ ահ՝ առելցնելով. «Սխնչդեռ նրան-
 ցից ոմանց հենց դա է, որ պակասում է
 իսկ առանձին աշխատողների էլ պակ-
 ասում է մարդկանց միմեկի վերջ լսելու
 համբերությունը, նրանից տառապում են
 իրավիճակի, գործի էություն մէջ խորա-
 նալու, աչ ու ձայն խրատներ կարգալու,
 շարունակ ցուցումներ տալու հիւանդու-
 քեանք: Պիտք է արմատախիլ անել ձե-
 ւամուլութեան ու անտարբերութեան դըր-
 սերութիւնները, Բիբոթիատական եւ միւս
 խեղաթիւրումները կտառալարման ապա-
 ռատի աշխատանքում»:

Յատկանշական է Կարէն Դեմիրճեանի այն մասնանշումը, թէ կուսակցական ժողովներու, լիսպոմար նիստերու, ինչպէս նաեւ հաշուետու - քննարկան հանդիպումներու ընթացքին, շարքայիններ բազմիցս քննադատած են առեւտուրի (նախարար՝ Ս. Սաֆարեան), կառքի փոխադրութեան (նախարար՝ Պ. Դրամիշեան), կենցաղի սպասարկման (նախարար՝ Ս. Թումանեան), առողջապահութեան (նախարար՝ Է. Գարրիէլեան) նախարարութիւնները՝ անոնց ենթակա ձեռնարկութիւններու եւ կազմակերպութիւններու աշխատանքներուն մէջ գոյութիւն ունեցող լուրջ թերութիւններու սպասարկման մարդէն ներս եղող բացասական երեւոյթներու առթիւ, սակայն նոնց ղեկավարները սպառելչ միջոցներուն չեն դիմած կառքիները բարելաւելու համար։ Լուրջ ազդարարութիւն մը։

Իր գեղեցման մէջ Ա. քարտուղարու մասնաւոր շնորհը կը գնէ կարծիքներու ազատ արտայայտութեան վրայ, որպէս զարման «չտիկելու այն ամէնը, ինչը քննադատուած է, դատաւարուած»։ «Ամէնութիւն պէտք է ստեղծուին այնպիսի պայմաններ եւ մթնոլորտ, որմով նուազ տեւեղացայտութիւն, անմիջական ֆինանգատութեանը, կարծիքների կապու արտայայտմանը։ Պէտք է մեր կապերին, յատկապէս զեկավար կապերին դաստիարակարգարացի ֆինանգատութեան նկատմամբ հանդուրժողութեան, յարգանքի ոգով որքան էլ այդ ֆինանգատութիւնը դուրեկան չլինի, սովորեցնել հաշուի առնել աշխատանքային ընկերների կարծիքը, ձեռնարկել ամենագործուն միջոցներ շտկելու համար այն ամէնը, ինչը ֆինանգատուած է, դատաւարուած»։

Կապ ունի⁶, արդեօք, սքանչելի այ
գաղափարախօսութիւնը գործնականի
հետ :

Կարէն Ինժիրճեան իր զեկուզման մէջ կ'անդրադառնայ նաեւ անստորագիր նամակներու հարցին, որ, ըստ երեւոյթին սուր բնոյթ ստացած է Հայաստանի մէջ «Հարկ է, - կ'ընէ ան, - յառկապէս ու շղարաւթին երակիրը մեր կնանկը այն պէսի մի խալտառակ երեւոյթ արմատախիլ անելու անհրաժեշտութեան վրայ ինչպիսիք են անստորագիր նամակները ազնիւ մարդկանց, կադրերին անուանալ կելու փորձերը: Գլխաւորն այստեղ պէտք է լինի դատարակական աշխատանք ուժեղացումը, յստակ կարգադրման հաստատումը իւրաքանչիւր աշխատանքական կոլեկտիւում, իւրաքանչիւր գիւղում ու քաղաքում: Դրա հետ մէկտեմանումն նամակագիրները եւ գրապարտիները չպէտք է անկատիւ մնան: Հարկաւոր է նրանց բացայայտել եւ պատասխանատուութեան ենթարկել օրէնքով սահմանուած կարգով»:

Ի ղէպ, Կեդր. Կոմիտէն անցնող Հնդկա-
հայկին գումարած է 23 լիպգումար նիս-
տեր (նախկին շրջանին՝ 20 լիպգումար
նիստ), 10 կուսակցական - ակտիւի ժո-
ղով (նախկին շրջանին՝ 16 ժողով), բե-
րդի 170 է. բարաւոյգարութեան 56 նիստ

Սկսյա տեղի ունեցաւ ընդունելութիւնս քաղաքապետարանի մէջ սրահին մէջ, որուն յաջորդեց ճաշը: Հարկ ըսել թէ «Կենդանի Հայաստան» միութիւնը իր ծախքերով հիւրասիրեց եւ կերակրեց չորս իրեք հարիւր յիսուն հոգի: Հնչ-հիւրոյթի ընթացքին խօսք տրուեցաւ «Յառաջ» ի թղթակիցին՝ Կարօ Յովսէփեանի, որ ընդոռոշեց օրուան հանգիստութեան կրկնակ իմաստը՝ անցեալը հմուտ նախու կամքը, որովհետեւ մոռնալ անցեալը դատապարտուիլ է զայն վերապրելու եւ վարել կառուցելու կամքը ապահովելու համար հայ ժողովուրդին արժանաւոր տեղը միջազգային ազգերու շարքին: Աշխարհի հարստութիւնը եւ մարդոց երջանկութիւնը միակերպութեան մէջ չեն ըստ Կարօ Յովսէփեանի, այլ իրարմէ զատորոշուելու, ինքզինքը իրագործելու ջանքին մէջ է: Հայը այս իրականութիւնը շատ շուտ գործադրեց պատմութեան մէջ եւ շատ սուղ վճարեց, ու դեռ կը վճարէ քանի գրուած աշխարհի չորս ծագերուն կը մղէ առօրեայ պայքար իր ինքնութեան պահպանումին համար: Յաջորդաբար զոհ մոռացումի, լուրթեան, մեկնակցութեան, հաճոյսկատարութեան գործած կը մտնայ իր իրականութիւն: Տէրութեմ է իր ճակատագրին: Սակայն, հայ ժողովուրդը համբերող եղած է եւ միշտ հաւատացած է որ օր մը ժամանակը իրաւունք կուտայ իրեն: Կարօ Յովսէփեան գնահատելով Մոսիլլիէի «Կենդանի Հայաստան» միութեան երկտասարդ անդամներու այս իրագործումը, ըստ «ինչ կայ այսօր առիթ ի՞նչ երախտսիչ եւ գոտեպնդիչ քան այս երկտասարդներու հաւատքը, կարմրը, վնասկամութիւնը տոկալու, շարունակելու եւ հաւատարմութեմ քեզ օր մը Արարատի յատերժական արեւները պիտի փայլին Ապրիլ ամսուն»:

Օրուան հանդիսութեան նուիրուած այս խօսքերէն յետոյ, Կարօ Յովսէփեան ներկաներուն պարզեց «Կենդանի Հայաստան»ի ունեցած նիւթական բացը Յուշարանի կառուցման համար եւ մի քանի վալրկեաններու մէջ սրտաբաւ եւ լալն նուէրներով զոյգացաւ 80-400 Փրանք, անմիջապէս փարատելով նախաձեռնողներու բոլոր մտահոգութիւնները: Այս պարագային համակամութիւն բոլոր ի զոր բառ մը չեցաւ:

Այսպէս, լուսօք առնելով, Նորվան եպիսկոպոս Զաքարեան Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ անունով երախտագիտութեան եւ շնորհակալութեան ջրմար արտայայտութիւններ ունեցաւ ուղղութեամբ Մոսկովիէի քաղաքապետին, վեր առնելով անոր ցոյց տուած վեհաձնութիւնն ու քաջութիւնը ձեռնարկի յաջողութեան համար: Նոյնպէս, շնորհակալութիւն յայտնեց տեղական կրօնական իշխանութեանց, Յուշարձանի ճարտարապետ՝ Եղուարդ Սարգսեանի (Մարտիշէյէ) եւ մասնաւորապէս զնահատեալ «Կենդանի Հայաստան» միութեան վարչութիւնը, Մոսկովիէի եւ չլլ Վլակայի Հայութիւնը, որոնք կրցան իրադրօրծել այս ձեռնարկը ցոյց տալով իրենց հաւատարմութիւնը հանդէպ մեր պատմութեան: Նորվան եպիսկոպոս Զաքարեան մասնաւորաբար ըսաւ՝ «կը մտաբնիմ որ այս Յուշարձանը ըլլայ որդիական սիրոյ վկայութիւն մեր սերունդիկ հանդէպ մեր հայրերուն, որոնք 1915-ին, եւ հանդէպ մեր նախնիներուն, որոնք դարերու ընթացքին ինկան Հայաստանի հողին վրայ, նախնիներով գերազոյն գոհողութիւն բան ուրաջամը իրենց հաւատքին եւ ազգային արժէքներուն»:

Պետեցուտ նաև Ժեռար Տէտէեան, Մոն-
փըլիէի Հայ դպրութի արժանաւոր ներ-
կայացուցիչը, որ աւելի բացատրութիւն
ներ տուաւ Մոնփըլիէի եւ շրջակայի
Հայերու Բարեկամականին շուրջ, ստեղծ-
ծրած 1976-ին: Բարեկամականն է, որ
1982-ին, դիմում կատարած է քաղաքա-
պետարանին մօտ, յուշարձանի մը կա-
ռուցման համար: Դիմումը ներկայա-
ցած՝ ծրագիրը ընդունուած է 1983-ին
եւ ստեղծուած է յուշարձանի կառուցման
յառաջին միութիւն մը «Կենդանի Հայաս-
տան» անունին տակ, անունը մը որ Բա-
րեկամականը արդէն առած էր 1982-ին եւ

կազմակերպած մշակութային եւ գեղար-
ւեստական հայկական հնդկատաանին առ-
թիւ :

Այս ճաշին անաղինկայն էր թուրքա-
հյոյոթը: Մոտիժեւիւաբնակ, ճաշին կը մտնէ
նակցէր կոնջը հետ, ինքնակոչ կը բռնէ
խօսք առաւ եւ բաւական սահուն փրփու-
թիւններով մը, հայեւ թրքական հասակ-
գոտի իւրն մը կարելիք գտաւ, ճառա-
նաղբիսանալով երկու ժողովուրդները
բարեկամութեան: Որեւէ հանգամանք
չունենալով (իւր անունով միայն խօս-
ցաւ) իր խօսքերը, չէս գիտեր ինչ-
եւե՞մ հաճոյք պատճառեցին, մինչ
ւոր նշանաւոր թիւին ալ չունին, անպի-
ւեւ բանի մըն ալ չէն ծառայեր (*):

Ուսը առին նաև, վերադառունք
Հելվաճեան, Պ. Ոսկերիչեան և
Բարիքեան: Սահակ - Մեսրոպ երբ
խումբը իսկի երկարացան զեկե
բուխեամբ, երկու խմբերդնեով վա
սյա յեղատակելի օրը, առանց մոռնա
Այդքանիկ Մինասեանի մեներդ:

×

Կամայ Լ'անցնի՞նք Կազմակերպական
Թերիներուն միայէն :

Երիտասարդներ, որոնք երբեմն չը
լարութիւն ունին իրենց ինքնութիւնն
արտայայտելու, երիտասարդներ որ
չեն ճանչնար, չեն զրեր և չեն խո
վարութանի լեզուն, երիտասարդնե
րոնք հեռու են հայկական չըբնակի
և միջավայրերի, լծուեցան ազգան
զործի մը ու յաշնդեցան: Միայն
համարիմ նահատակներու կտակին:

Կը զնահատենք մեծապէս անոնց
խատանքը, հայկական ոգին որ յազդ
հարեց ամէն խոչընդոտի ու ղէտու
բուժեան :

Պատիւ այդ երեսասարդներուն, որ
Տէսինէն, Մարտէյէն, Վիէնէն, Ալի
Վիէն, Վալանտէն յետոյ եւ Փարի
սոսը կանգնեցուցին Ալբրիկան Նա
տակաց Յուշարձանը Մոսկովիէ վ
որպէս խորհրդանիշ Հայու հօր կամ

ԿԱՐՑ ՅՈՎԱԿԻՓԵԱՆ

ԽՄԲ... Հաւանաբար նախընտրելի է լա-
շտերհրդածել այս մասին, խառնաբը-
համար վերադարձել (թեքես ալ լաւա-
նեմ կարծելով թէ կը վերադառնան) ճե-
կարգ մը հայրենակիցները, որոնք ա-
րովին գուրկէն են ազգ. տարրական քա-
նաւորութենէ: Բնաւեր է որ այս Թաթ-
- որուն հոգ ի՞նչ գործ մտնեմալ յը-
շխակցամք - քսէ որ «անցեալի Սոկրատէս»
(*Sokrates...*) պէտք է քանչեւ, որպե-
սն ողջունուի որոտընդոտ եւ երկրա-
տեւ ծափահարութիւններով, մէկն ալ թա-
յա ծիլիքն անձամբ շնորհաւորելու: Վե-
մեզ...

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սոյն հաղորդագրությունամբ մերժված զորվորի ուշագրություն հը յանձնաթիվ Սերաստիոյ նահանգային Մուսուլմանասիրաց Միութեան Մարմն մասնաձիւղը, քան եւ աւել տարբեր կանոնաւոր եւ արգիւնաւոր կերպով ծելէ յետոյ մասնաւորաբար կիթնաշաղ արհնովիով հայկական վարժարան յանախող երկտասարդներու, օգնել նիւթապէս որբերու, 1972-էն ի վեր տարբեր զործունէութիւն եւ միութեան կեանք չունենալով, ինքնարեւարարութեամբ, դանձր գտնուող զուսուլման ֆրանք (երկու հաղար հարիւր ֆրանք) համաձայն միութեան ուսումնական բազմաբնիկներու յատկացուեցաւ Մարմն յի համազգայինի դպրոցին:

ԺԻՐԱՅՐ ԿԻՒՆԵՐԱՆ
ԿԱՐՊԻՍ ՅԱՐՈՒԹԻՆԵՐԱՆ
ՀԱՅԿԱԶ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՏԵՐՈՍ

Մարտի 11, Փետրուար 15

ԶԱՅՆԵՐ
ԳԱԻԱՌԵՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ
ՀԱՆՌԵՍԸ

Լ ի Ռ Ն . .

Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի կազմակերպութիւնը կը գործէ առանց ընդ-միջումի տանկեման տարիներէ ի վեր: Մէկ քանի տարուանց եկած անցած են արդէն իր շարքերէն: Կը պատահէ որ պետերը փոխուին, բայց շարժումը կը շարունակուի:

«Հայ Արիներու Միութիւնը մեծ ըն-տանիք մըն է» ըսաւ չըջանային պետը՝ Աւետիս Տօնապետեան, որ, իր կնոջ եւ Օրիորդ Անայիս Տէր - Սարգիսեանի հետ, կապակերպութեան առողջ եւ երկարա-տեւ կեանքին գլխաւոր պատասխանա-տուն է: Պատասխանատուներ՝ որոնք կը վայելին ծնողաց ամբողջական վստահու-թիւնը:

Ասոր ապացոյցը անդամ մըն ալ տեսանք Կիրակի, Փետրուար 16-ին՝ Մոլիէրի ա-նունը կրող սրահին մէջ՝ որ լեցուն էր ծնողներու, մեծ - մայրիկներու, մեծ - հայրիկներու բազմութեամբ մը, Միութեան տարեկան հանդէսին առթիւ:

Ընդհանուր պէտ՝ Գուրգէն Մեծատուրեան, ընդհանրապէս ներկայ կ'ըլլար այս հաւաքովին: Այս տարի չկրցաւ: Դրկած էր նամակ մը, ուր կ'ըսէր՝ «Ամբողջ սրբ-տով ձեզի հետ եմ»: Երջանային պէտ՝ Աւետիս Տօնապետեան հրաւիրեց ներկա-ները մէկ վայրեկան յոտնկայս լուծեան ի յիշատակ վերջերս մահացած Տիկին Քաթի Մեծատուրեանի՝ որուն դերը մեծ եղած է, իր ամուսնոյն կողքին, Հայ Ա-րիներու Միութեան գործունէութեան մէջ:

Հանդիսութեան յայտագիրը, մերթ հայերէնով, մերթ ֆրանսերէնով եւ նաեւ՝ պարսկով, կը բխէր դերակատարներու խմբակէն կամ անհատական նախաձեռ-նութիւններէն:

Իր խօսքին մէջ, չըջանային պետը ճշ-դեց ալիւ ըսելով՝ «Տղաք եւ աղջիկներ աղափորին կ'ընտրեն, թէ ինչ պիտի խա-ղան, ինչ պիտի ցուցադրեն, ամէն ինչ կ'որոշեն իրենք: Այս ելոյթները ծնո-ղաց առջեւ միջոց մըն են զարգացնելու սկստուններուն նախաձեռնութեան ոգին: Մենք դրեթէ չենք միջամտեր: Կ'օգնենք միայն, երբ պէտք ունենան օժանդակու-

ԷՔՍՓՈԼԱՆԿ՝ 86

Լեզուներու, լեզուական աշխարհին, ուսուցումի մեթոտներուն նուիրուած հըս-կայ այս ցուցահանդէսին բացումը կա-տարուեցաւ Փետրուար 19, Երեքշաբթի երկուր, Փարիզի Կրան Փալէի մէջ:

Ձանազան ժողովուրդներու եւ լեզու-ներու, հրատարակչատուներու տաղա-ւարներուն միջեւ կար նաեւ, - ինչպէս նախորդ տարիներ - հայկականը. ան պատրաստուած էր գործակցութեամբը Հայկական ուսումնասիրութեան վաւերա-գրութեան եւ տեղեկութեան կեդրոնին (ՍԵՏԻՍ - Տէսին) եւ Ալֆորվիլի Մշակոյ-թի Տան: Տաղաւարը ներկայացուած էր «Ճամբորդութիւն դէպի Հայոց լեզուն» պիտակով:

Հոն ցուցադրուած էին հայերէն հա-տորներ, Հայաստանի քարտէսներ, ձայ-նասնակներ, Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան եւ Հայկական ուսումնասիրութեան վա-ւերագրութեան եւ տեղեկութեան կեդրո-նի գործունէութեան մասին պրակներ, նաեւ գունաւոր լուսապատկերներով խօ-սուն (Փրանսերէն) շարք մը, որ քանի մը վայրկեաններու մէջ խտացուցած Հա-յոց անցեալը, մշակոյթը, կուտայ ամ-փոփ դադար մը: Լուսապատկերներու այս շարքը կը ներկայացնէր հայկական ճարտարապետութեան կոթողներէն նը-մոյշներ, մանրանկարչութեան էջեր, ե-րաժշտութեան, գրականութեան գէթեր, մամուլ, եկեղեցի, դպրոց եւայլն, եւ-այլն:

Անշատաբար այս տաղաւարէն, կազ - մակերպող հաստատութիւնները պատ-րաստած էին նաեւ զանազան գործունէու-թիւններու շարք մը Փետրուար 19 - 23:

Թեան: Հանդէսին յաջորդող շարժումն մէջ, սակայն, կը կազմակերպուէր ժողով մը՝ ուր կ'ըսէր թէ ինչը լաւ էր, ինչը կրնար աւելի լաւ ըլլալ»:

Գրեւ թէ Կիրակի, Փետրուար 16-ին ա-մէն ինչ լաւ էր եւ՝ բարեղէպ հրամցում յայտարարին մէջ, չափազանցութիւն կ'ը-լայ անշուշտ: Այսուհանդերձ, մօտ երեք ժամերու ընթացքին, ներկաները ապրե-ցան զուարճալի պահեր, պատանի դե-րակատարներէն ոմանք արժանիօքէն ծա-փահարուեցան եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ դո՛ւ տեսնել վերջ թէ սկստունութիւնը խանդավառութեան, աշխուժութեան աղ-բիւր մըն է, ուրիշ օգտակարութիւններու կարգին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԲՃԵԱՆ

չուն: Իսկ բո՛ւն կողոպտելը մեծերն են...

Փասքալ սկսած էր համակրել այս Ամե-րեկացիին: Կարծես իր դառնութիւննե-րուն տեղեակ, կը խօսէր իր սրտէն: Փաս-քալ անհաւատ մըն էր. չէր սիրեր ո՛չ կղերականները, ո՛չ ալ եկեղեցիի դռնէն չբաժնուողները. իսկ շատ լաւ գիտէր, որ մեծ աւարառուները կը քամէին գիւղա-ցիին՝ իրենց ստեղծած կանոնադրու-թիւններով: Փասքալ անզօր այդ կաշ-կանդումներէն ազատելու ինքզինքը, բարկութիւնը կը թափէր առաջին հանգի-պովին, ինչպէս վառած էր գնչուները՝ հնձուած ու ամալի իր հողէն:

- Քեզի պէս խելացի Ամերիկացի ալ կա՞յ եղեր: Անուն ունի՞ս:
- Տեղեմակ. ամերիկացի հայ:
- Ես ալ Փասքալ. եօթը պորտով իտա-լացի: Եկուր քոնակ մը խմենք:
Հասած էին քաղաքի մուտքին, այգիով չըջապատուած գեղեցիկ տան մը առջեւ, որ աւելի մեծահարուստի վիլլայի կը նը-մանէր քան գիւղական տնակի: Արդա՛ր էր Փասքալի տրտունջը թէ՛ ատիկա, մարդու տեսական դժգոհութեան արտա-յայտութիւն միայն: Իրազմաթիւ եւ ա-նոնք, որ ստեղծած կանոն տնտեսու-թիւն, ունին ապրելու բոլոր պայմաննե-րը եւ սակայն կ'աղմկեն, կը դանդաղան, կը խռովեն մթնոլորտը, մինչ կը դատա-պարտեն ոչինչ ունեցողի բողոքն ու պա-հանքը:

ԳՐԱՌԻԲԷ
ԳՐԱՌԻԲ

Ֆիթիֆիդի Ս. Վարդանանց Եկեղեց-ւոյ մէջ, Փետրուար 9-ին, նշուած են Ու-սուցչաց Հիմնարկի քսանամեակը եւ Եկե-ղեցւոյ նոյնանուն երգչախումբին 54-րդ տարեդարձը: Պատարագած է Շահան Եպիսկոպոս Սվաճեան: Քարոզած է Եւ-նորճ Պատրիարք, որ կարգ մը խորհըր-դածութիւններ եւ թելադրութիւնները - նելէ ետք Մեծ Պահոց առթիւ, անդրա-դարձած է օրուան զոյգ տարեդարձնե-րուն: Ուսուցչաց Հիմնարկը նկատած է համայնական օգտակար կազմակերպու-թիւն մը, որ հաստատուած է յատկապէս բարեխաղախ համար հայ ուսուցչին նիւ-թական ու կրթական մակարդակը: Թուած է Հիմնարկին բազմաթիւ իրադրո՞ւմ-ները անցնող քսան տարիներու ըն-թացքին՝ դասադրերու, ընթերցանու-թեան եւ այլ կարգի բազմաթիւ հրա-տարակութիւններ, իր սեփական տպա-րանին մէջ եւայլն: Ապա զնահատած է երգչախումբին ծառայութիւնները Եկե-ղեցւոյ: Յաւարտ արարողութեանց, ճաշ մը տրուած է Ալաճաճեան սրահին մէջ: Բացումը կատարած է հանդիսավար՝ Սեդրակ Տավութեան: Խօսք առած են Շահան Եպիսկոպոս եւ Մարտիկ Վրդ-Մուրաֆեան: Գործադրուած է դերար - լեստական յայտագիր մը:

×

ՊՈԼՍՈՅ Փէրա Փալատի սրահին մէջ, Փետրուար 8-ին, տեղի ունեցած է Խա-եան Սանուց Միութեան տարեկան ճաշ - պարահանդէսը: Ներկայ եղած են նախկին ուսուցիչներ ու սաներ: Բացումը կատա-րած է Տիկին Պերմուհի Պէրպէրեան: Ստեղծուած է շերմ մթնոլորտ մը:

×

ՊԵՅՈՂԱՌԻ Նարեկեան սրահին մէջ, Փետրուար 8-ին, տեղի ունեցած է Արեգ Տօլուրեանի (Թենոր), Տիբան Լօքմա-կեօղեանի (պարիթոն) եւ Սեւան Շէնճանի (սոսո) երգահանդէսը: Ներկայ եղած է Եւնորճ Պատրիարք: Յայտագիրը ամ-բողջութեամբ բաղկացած է Կոմիտասի գործերէ, որոնց մեկնաբանութիւններուն զանազանով ընկերացած է Վարուժան Արա-յանեան: Ստեղծուած մթնոլորտէն խան-դավառուած խօսք առնելով Եւնորճ Պատ-րիարք ըսած է. «Մեծ հաճոյքով հետեւե-ցանք այս գովելի ու գնահատելի երգա-հանդէսին: Հայ երգի կարաւանն է որ կը քայլ իր սքանչելի դիպացով: Այս համայնքը կրնայ կորսնցնել Գույում - ճեաններ, Ռուշաններ, Գէորգ Պոյաճեան-ներ, բայց անոնց ետեւէն կուգան Արեգ-ներ, Տիբաններ ու Սեւաններ: Երբեք ու երբեք այս ժողովուրդին սիրտէն ու հո-

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յրանսահայ Կապոյտ Խաչի 30-րդ Պատ-գամաւորական Ժողովը, որ տեղի ունեցաւ 1986, Փետրուար 1-ին եւ 2-ին, Փարիզ, ընտրեց իր նոր Երջանային Վարչու-թիւնը:

Իր առաջին նիստին, նորընտիր վար - չութիւնը կազմեց իր գիւմը, հետեւեալ ձեւով. -

- Տիկին Հելեն Մերճանեան ատենապետուհի,
- Տիկին Լիւսի Զապունեան փոխ - ատենապետուհի
- Տիկին Լօրա Ֆորլանի ատենադպիր
- Տիկին Սիմա Տուգմանեան ատենադպիր
- Պ. Մանուկ Մանուկեան հաշուապահ - գանձապահ
- Տիկին Անի Միխայեան փոխ հաշուապահ - գանձապահ
- Տիկին Ալիս Բէօլէան խորհրդատու
- Տիկին Արիինէ Մուրատեան խորհրդատու (կեդր. ֆրանսա)
- Տիկին Ժանն Պուլկուրեան խորհրդատու (Մարսէյ)

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն ու Տիկնանց Միութիւ-նը ճաշով մը պատուած են Թեմին առաջ-նորդը՝ Տաթև Արք. Սարգիսեան: Առա-ւօտուն, Առաջնորդը պատարագած եւ քարոզած է: Կէսօրին, «Բաղրամեան» սը-րահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշը, որուն ներկայ եղած են 350 հոգի: Հանդիսու - թիւնը վարած է հոգաբարձութեան ատե-նապետը՝ Նալբանդ Մատուրեան: Խօսք առած են Տիկնանց Միութեան կողմէ Նուարդ Մուրատեան եւ Բարդէն քննյ. Մանուկեան, որ տուած է Առաջնորդին կենսագրականը: Իր ընթերցանութեան խօսքին մէջ Տաթև Արք. նշած է, թէ «պէտք չէ մոռնալ անցեալի այն բոլոր աշխատողները, որոնց քրտինքին ար-դիւնքն է մեր դադութի այսօրուան կազ-մակերպուած վիճակը: Իսկ ապագային պէտք է նայինք նոր ներշնչումներով, նոր հեռանկարներով»:

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ
ՇՈՒՆՉՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈՎԼԵԱՆ

- Ինչո՞ւ:
- Երբ մերժեցի հողին վրայ հաստատել իրենց կարաւանը, շուները վրաս դրկե-ցին: Չե՞ս տեսներ, որ կը կաղամ: Գա-ւաղանով հազիւ կրցայ օձիքս ազատել, բայց անոնցմէ մին արդէն խածած էր սը-րունքս:
- Բայց, ազատ եւ ամայի շատ տեղեր կան:
- Քաղաքէն շատ հեռու ըլլալ չեն ու-ղեր, կ'առարկեն:
- Չուեցին - դացի՞ն:
- Ուր պիտի երթան. մինչեւ որ թա-ռած տեղը չհորցնեն տեղ կ'երթան: Մա-րախի կը նմանին. կը յարձակին հունձ-քին վրայ. կը սքըտան քաղաքը. երազ կը ծախեն՝ պառաւ գուշակներու պէս:
- Երազ ծախելն ալ գործ է, քանի մար-դիկ կան, որ կը սիրեն ապրիլ երազով, ինչպէս ուրիշներ՝ Աստուծոյ հաւատքով:
Կրօ՞քը աւելի մեծ կողոպտիչ է քան գըն-

Փասքալ դուր բացաւ եւ բռնեց Տեղե-մակի թեւը.

- Մոռցիր սպառնալիքս եւ բարեկամա-նանք:
- Եւնորճակաւ եմ, բայց ուչ է արդէն:
- Ուրեմն չե՞ս ներք ինձ:
- Ներելիք ի՞նչ կայ: Դուն չվնասեցիր ինձ:
- Մարդը ա՛յնքան յամառեցաւ ու պնդեց, որ Տեղեմակ հետեւեցաւ անոր:
- Իմ ձեռքով պատրաստուած է: Քու ուխտին ջուրի համ պիտի ունենայ ասոր քով:
- Արդարեւ չուկայի ապրանք չէր: Ողե-լից ըմպելիի մէկ կաթիլն անդամ կրակ կը վառէր բերնի մէջ: Գաւաթները յա-ջորդեցին իրարու: Տիկին Մարին նոր շիշեր բերաւ: Փասքալ՝ մոռցած սրուն-քի ցար, կը կոնծէր ընկերոջ կենաց: Տեղեմակ ալ մոռցաւ ժամն ու ժամա-նակը:
- Քու հողի կենաց...
- Բարեկամութեան կենաց...
- Կնոջդ, աղջկանդ կենաց...
- Ամերիկայի ու Հայոս կենաց...
- Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կենաց...
- Կեցցէ՛ք քոնեակը...
- Կեցցէ՛ք կեանքը...

Արեւը շատոնց անհետացած էր. օդը զովացած, բայց գլուխները կ'եռային

տաքէ. լեզուները «կենաց», «կենաց» կ'երգէին ու աչքերը չմորիլ սկսած, երբ հեծանիւր պատին կոթնցուցած ներս մտաւ Ժողին: 20 - 22 տարեկան, Փաս-քալի սեւ խաղողի հատիկներու նման սեւ աչքերով, ցորենի դեղնութիւնը գող-ցած մազերով սիրուն աղջիկ:
- Կնո՞ւնք է թէ հարսանիք, - բարեւեց զուարթ, գոհ որ, հայրը մոռցած էր շուններու յարձակումն ու ցաւը:
- Գնչուներէն վրէժ կը լուծենք... Պիտի սատկեցնենք, պիտի սատկեցնենք եթէ ձեռքս իյնան...:
Փասքալ՝ հետզհետէ կեղծուող ձայ-նով, չարչարուող բառերով դուրս կու-տար ինչ որ ներկայանար բերնին, չա-րափոխելով «պառա Էօն փքի գու»/քառականները: Տեղեմակ ոտքի ելաւ օրօ-ւելով:
- Ինձմէ՞ կը փախիք, - հարցուց Ժու-լին:
- Չեմ ձգեր, որ մեկնիս: Այսօր հոս կը պառկիս: Խմողը արդէն իրաւունք չունի կառք քշելու: - Բռնացաւ Փասքալ:
Տեղեմակ կը դգար արդէն, որ ի վիճակի չէր կառավարելու: Համակերպեցաւ.
- Բայց դո՞նէ կառքը հոս պէտք է բե-րել:
- Կառքն ալ կը ջարդես, քեզ ալ, - ըսաւ Փասքալ, - Ժողին կ'ընկերանայ քեզ:

(Շար. 9)

Տիկին Թագուհի Գույումճեան (Ճեան)
(Ռեզիդենտ),
և համայն ընտանիքը ցատով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝
ՊԵՏՐՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 23-ին,
75 տարեկանին։
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
Հինգշաբթի, Փետր. 27, ժամը 15.45-ին
Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի
Վէնէնի նոր գերեզմանատունը (ժամը 17)։
Մահազգ չստացողներէն կը խնդրուի
ներկայս իրեն աշդ նկատել։

ՑԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ
Տիկին Թամարա Պարպրոյ իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Փարիզի Հայոց առաջնորդ՝ Գրիգոր Եպիսկոպոսի, Օր. Վերժին Նազարեանի, Տիկին Հերմինէ Միհրանեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր՝
ՏԻՐԱՄԱՅՐ
ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳԻԱՇԵԱՆԻ
մահուն առթիւ։

**«ՅԱՄԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԿԱՅԱՆ
ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒԻՐԵՆ
ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ
ԱՌԹԻՒ**
ՓԻԱՇԵՆՅԱՆ. - Պ. Կարօ Պոռնեան 50 հազար լիւր։
ԱՆԻԻՌ. - Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 1000 Ֆ.։
ՆԵՕՎԻՅԷ. - Պաշտօնը Օհանէսեան 1000 Ֆ.։
ՄԱՐՍԷՅԷ. - Տիկին Մարգարէ Էօրտէքեան 200 Ֆ.։
ԼԻՈՆ. - Տիկին Արփինէ Միքայէլեան 100 Ֆ.։
ՄԱՐՍԷՅԷ. - Տիկին Մ. Արզումանեան 100 Ֆ.։
ԱԼՖՈՐՎԷ. - Օր. Անահիտ Օհանեան 50 Ֆ.։
ՄԱՐՍԷՅԷ. - Սարգիս Գույումճեան 100 Ֆ.։

- U. G. A. B. -
La Commission Culturelle de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance - Paris
vous invite au concert exceptionnel
qui sera donné
le Samedi 1er Mars à 20h15 précises
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
avec la participation de
quatre jeunes solistes
ALECIAN Henri, violoncelle
BOCHNAKIAN Harout, piano
CHAHBAZIAN Philippe, flûte
OUNDJIAN Marie-Louise, harpe
entrée libre

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶՈՒԼՖՈՒԵԱՆԻ
մահուն քառասունքի առթիւ Վիէնի մէջ
հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի
մասնակցութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
Կիրակի, ՄԱՐՏ 2, կէս օրէ վերջ ժամը 3-ին Փոն Թիվէքի Եկեղեցին։
Յետ արարողութեան՝ այց գերեզմանատուն հանգուցեալին շիրմին։ Հոգեհաշ կը տրուի իր այրիին Տիկին Ալին Զուլֆուեանի եւ համայն Զուլֆուեան ընտանիքին սղակիրներու կողմէ, երեկոյեան ժամը՝ 7-ին «Արմէան» սրահը։
1, Quai Pajot

DÎNER de SOLIDARITÉ
organisé par le Comité de Soutien de la Vallée d'Enghien Montmorency à la Congrégation Mekhitariste
Le Vendredi 14 Mars à 20 heures
au Restaurant des Courses
34, ave. Kellermann à Soisy s/Montmorency
Gare du Champs de Courses d'Enghien
avec la présence effective de
Mr. HOVNANIAN
Ancien député - ancien maire de St. Gratien
Mr. MAGARIAN
maire de Montmorency
Mr. SEMERDJIAN
maire de Deuil
le Dîner sera présidé par
Mr. JAZMADARIAN
président du CICAM
pour réserver téléphoner au 39 - 89 - 07 - 97
Prix du dîner : 160 francs

**CREATIONS CONTEMPORAINES
ARMENIENNES
ET QUASI - ARMENIENNES
CYCLE DE LECTURES-CAUSERIES**
séance pénultième,
le Samedi 1er Mars
JEAN-MARIE PROSLIER
et Agnès MINAZ - DJIVELEKIAN
lisent
«P R O C E S S I O N S» *
de Bruno H. SAKAYAN
Présentation :
Marie - Pia VALLET de BUZON
Débat présidé et animé par
Angèle KAPOÏAN - KOUYMIJIAN
A partir de 14h45,
à l'Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INALCO),
2, rue de Lille 75007 Paris.
Traverser la cour, Porte B,
premier étage, salle 11.
Métro : St Germain des Prés.
* Extrait de son recueil **AZADE**. ou : **Les vergers d'Alfo!** A paraître 1er semestre 1987.
Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՀԱՅԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈՉ
ՍՈՒՐԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ
Մեծ Պաշտօն ամբողջ շրջանին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեց - ւոյ մէջ Զորեքշաբթի իրեկոյնները, ժամը ճիշդ 6-ին, Հսկումի իրաւագալի մէջ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի Քարոզ, ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին եւ կարգին։
Զորեքշաբթի, Փետրուար 26.
Քարոզիչ՝
Տ. ԱՍՈՂԻԿ ԱՔՂՅ. ԱՐԻՍՏԱԿԵՍԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 5.
Քարոզիչ՝
Տ. ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 12.
Քարոզիչ՝
Տ. ՂԵՌՈՆ Դ. ՔՀՆՅ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ
Զորեքշաբթի, Մարտ 19.
Քարոզիչ՝
Տ. ԱԻԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱՆԿԵԱՆ

ԱՐԵՎԱԳԱԼ
Մեծ Պաշտօն հետեւեալ Կիրակի օրէ - րուն, Պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի։
Կիրակի, Մարտ 2, Տնտեսի Կիրակիին։
Կիրակի, Մարտ 9, Դատաւորի Կիրակիին։
Կիրակի, Մարտ 16, Գալստեան Կիրակիին։
ՀԱՅԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈՉ
ՓԱՐԻՉԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԲՈՂՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԵՐՈՒՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Մեծ ՊԱՇՏՈՆ ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոյները ժամը ճիշդ 7-ին, Հսկումի իրաւագալի եւ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւնները կը կատարուին եւ կը տրուի աւուր պատշաճի Քարոզ, համաձայն հետեւեալ կարգին։
Ուրբաթ, Փետրուար 28
ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ
Ուրբաթ, Մարտ 7
ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱՅՄԱՆԻ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ
Ուրբաթ, Մարտ 14
ՇԱԽԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

ԱԷՆ - ԹԵՐԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
Մարտ 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱՔԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Սիրով կը հրաւիրուի շրջանի ամուսնացեալ ժողովուրդը՝ ներկայ դնելու սոյն արարողութեան։

**CENTRE CULTUREL
ST. MESROB**
10 bis, rue Thouin — Paris 5^e
Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob organise une conférence qui sera donnée par le R. P. ATHANASE KESSEKIAN sur le sujet de :
«HOVANNES CHIRAZ, L'HOMME ET LE POETE»
Jeudi, le 27 Février, à 20 heures 30
Un buffet froid sera servi à ceux qui le désirent, à partir de 19 heures 30
Participation : 40 Frs.
Prière de s'inscrire

ՅՈՒՆԵՍԿՈ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շախի մասնակցութեան ժողովը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերակիցները, երկուշաբթի, Մարտ 3-ին, ժամը 15.30-ին, սովորական հասարակական ժողովին ներկայութեամբ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԵՆՈՐՀԱԿԱԼԻԲ
ՄԱՐՍԷՅԷ. - Կապոյտ իրաւ Պոլի Ծառուի մասնակցութեամբ շնորհակալութեան տուած է հետեւեալ նուէրները։
Տ. Տիկին Վարդեմա Գամպէրեան իր արգելանքէն առթիւ 200 Ֆ., նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին իրենց 50, ընկերակից Արաֆաի Սուֆիանեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Մարիս Գալիքեան եւ զաւակները 300, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Սուքիասեան եւ զաւակը 100, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Արաքեան եւ զաւակը 30, Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնյան 25 Ֆրանկ, Պ. Մարտիրոսեան 50 Ֆ., Մատաթի Թիւ. Ապահեան 20, Պ. Լեւոն Մարգարէ 100 Ֆ., Պ. Մարգարեան 50, Կոնյան 25 Ֆ., Նուարդ Շախիանի Թադման Թիւ. Շախեան ընտանիք 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ռուբին Մանուկեան 30, Պ. Վարդեան Միհրանեան 200 Ֆ., Կարպիս 100 Ֆ.

**ՅՏՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻՉԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ**
կազմակերպուած՝
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻՉԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
կողմէ
մասնակցութեամբ՝
Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7^e
(métro : Invalides)
մասնակցութեամբ՝
ՅՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաւտ հիւրերու
Ս կ ա ռ ա կ ա մ ֆ ը խ յ ա յ տ ա գ ի թ
Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայիկներուն կողմէ
հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր
Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ
Սկաւտներուն եւ խմբապետներուն կողմէ։
Մուտք՝ 40 ֆրանկ
Փոքրիկներուն՝ ֆր

**A L'OCCASION DES PAQUES ARMENIENNES
(le 04 Mai, selon le calendrier ancien)**
**PELERINAGE
JERUSALEM**
avec la participation de
Monseigneur NORVAN ZAKARIAN
et accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN
du 28 avril au 06 mai
*
**ՈՒԻՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԳԵՊՐ
ԵՐՈՒՍԱԼԵՄ**
ՀԱՅԱԿԱՆ ՀԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԻՒ
(Մայիս 4-ին, ըստ հին տոմարի)
մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ Եպիսկ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ - Ի
ընկերակցութեամբ՝ Վարուճան ՍԱՐԿԻՍԵԱՆ - Ի
ԱՊՐԷԼ 28 - ՄԱՅԻՍ 06
Renseignement, Programme détaillé et inscription :
Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13
Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66
Jacques CHELELEKIAN
VOCA TOURS
10, ave. du Prado
13006 MARSEILLE
Tél. 91 - 37 - 58 - 58

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊՔԵՐԸ

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ

ՄԱՐԲՈՍ ԳՆԱՑ

ԴՈՒՍՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ԿԸ ՄՆԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻՋ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ - ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 - 22)

«ՇԵՑՔՍՓԻՐԱԿԱՆ»

ՀԱՒԱՔԱԾՈՐ

Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի արտերկրյան հիմնարկին առընթեր Հայաստանի արտերկրյան կեդրոնը հրատարակած «ՇԵՑՔՍՓԻՐԱԿԱՆ» ստորագրությամբ, որտեղ գտած են խորհրդային և արտասահմանյան անուանի արտերկրյան գիտությունների, թատերագետների և գրականության մասնագետներու աշխատությունները: Հաջորդում լույս տեսած է ՀՀ - քաղաքականության կազմակերպությունների քաղաքականության առթիվ: ՇԵՑՔՍՓԻՐԱԿԱՆ ակադեմիայի կեդրոնը կը գործակցի շատ մը երկրներու նոյնանման գիտական կազմակերպություններու հետ: Կեդրոնի գրադարանը ունի ՇԵՑՔՍՓԻՐԱԿԱՆ գործերու և անոր նուիրում հետազոտություններու ֆոնդ մը՝ 4000 գիրքեր, որոնք հրատարակված են տարբեր ժամանակներ, տասնակի լեզուներով:

Ճիշդին մէջ: Որտեղ կերպով քննադատած է Բրեժնեւի ժամանակաշրջանը, ըսելով ի մէջ այլոց. «Որոշ տարիներու ընթացքին, անհարգութիւնը, մատակարարման անդամայնութիւնը, երանքի պակասը աշխատանքի մէջ, վնասեց»: Քարտուղարը յայտարարեց նաեւ թէ ժամանակաշրջանը մը հատուկապէս անհարգութեան հետ, խորհ. գործերու քաշուկուն վերաբերեալ: Գործողութիւնը պիտի կատարուի աստիճանաբար:

ՏՈՒՍՐԸ կը շարունակէ իր անկումը և 6 Փ. 93-ի իջած էր Երեւանի մէջ, ինչ որ շատ կ'ուրախացնէ Ֆրանսան, որ 60 միլիոն կը խնայէ շնորհիւ այս կացութեան: Դրամաօժիտ մը ընդգրկութեան համար, եթէ իշխանութեան գլուխ կայ: Ասոր կողքին կայ նաեւ քարիւղի պիտին իջնելը:

ՄԻՍՅԵԱՆ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պաշտպանութեան նախարարութեան կցորդը յայտարարած է թէ իր եկրիրը և թուրքիա համաձայնած են որպէսզի վերաբերնուին երկու երկրներու տնտեսական և զինուորական գործակցութեան արամադրութիւնները: Խնդրոյ առարկայ գլխաւոր հարցերը կը վերաբերին թուրքիայի զինուորին, անցեալ Սեպտեմբերին, որպէսզի զինուորական գործակցութիւնը աւելնայ: Անգարա, որ տարեկան 785 միլիոն տոլար կը ստանայ, մէկ միլիոն և աւելի կ'ուզէ:

ՅՐԱՆՍԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ձգած են որ Պէյրութ վերադառնայ իր անուանի ծանօթ ահաբեկիչ մը, որ պատասխանատուն կը նկատուի Պէյրութի այն ոստիկաններուն, որոնց հետեւեալով մեռան 241 ամերիկացի ծովային և 63 ֆրանսացի վայրէջու: Կ'ըսուի թէ Ամերիկա գիտնական կատարած էր որ իրեն յանձնուի. իսկ Ֆրանսա «քաղաքացիութիւն» վարած է Սպու Նիտալի այս աջ բազուկին հետ:

ԱՐԱՅԱԹ Անգարա ժամանած է երկու օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈԽԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԻ ԱՆՈՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ
ՊԱՏՐԱՍ ԵՆ

խորհրդային 49-րդ ախոյեանութեան խաղերը կը սկսին այս շաբաթ, Մարտ 1-ին և «Արարատ» մրցաշարք կը մտնէ յաջորդ օրը, Երեւանի մէջ հանդիպելով Մոսկուայի «Տորպեդ»-ի:

Այս տարի բարձրագոյն լիկայէն 16 խումբեր կը մասնակցին ախոյեանութեան՝ Դինամո Մոսկուա, Զենիթ, Դինամո Թիֆլիս, Դինամո Կիւն, Դինամո, Շախտեռ, Չերնոմերց, Մետալիստ, Սպարտակ, Ժալգիրիս, Տարպեդ Գուբայի, Դինամո Մինսկ, Նեֆթչի, Կայրատ, Տարպեդ Մոսկուա և Արարատ:

«Յաւաք» Յունուար 30-ի թիւին մէջ ստորագրած մեր յօդուածով անդրադարձած էինք «Արարատ»-ի մարզումներուն, պատրաստութիւններուն և խումբին կազմին մէջ կատարուած փոփոխութիւններուն, նշելով որ հարցերու մեծ մասը լուծուած է և խումբին բարոյական մըթնոլորտը մաքրուած և մարզիկները պատրաստ են մտնելու պայքարի մէջ:

Ինչ կը վերաբերի Ա. դասակարգէն հանդէս եկող Արտիստի «Կոտայք»-ի, «Յաւաք» Յունուար 23-ի թիւով ներկայացուցած էինք խումբին տարած աշխատանքներն ու պատրաստութիւնները յառաջիկայ մրցաշարքին համար: Ծանօթ է, որ «Կոտայք»-ի գլխաւոր մարզիչ նշանակուած է Արկադի Անդրեասեան: Խումբին խաղերը կը սկսին Մարտի կէսերուն:

Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»-ը ևս կը պատրաստուի յառաջիկայ ախոյեանութեան, Բ. դասակարգի մրցաշարքին: Ներկայիս խումբը կը մարզուի Ջորալ - Բիւրի մէջ: Խումբին նախկին կազմէն մընացած են միայն վեց խաղացողներ, իսկ գլխաւոր մարզիկները՝ նախկին մարզիչ Արկադի Անդրեասեանի հետ, փոխադրուած են «Կոտայք»-ի կազմը: Ներկայիս «Սպարտակ»-ի մարզիչն է Ս. Բարսեղեան: Բնականաբար նորեկները ժամանակի պէտք ունին բարձր մակարդակի հասնելու համար: Այսուհանդերձ խումբը յետոյ առաջագրանքով մը կը պատրաստուի մրցաշարքին, այն է՝ ամբապնդել անցեալ տարուան իր դիրքը (3-րդ դիրք) և նոյնիսկ բարելաւել իր թեքնիք ցուցանիշները: Ներկայիս 34 մարզիկներ քննություն կ'անցնեն «Սպարտակ»-ի մաս կազմելու համար. անոնց մեծ մասը «Արարատ»-ի դպրոցի սաներ են: Յարաբար փորձառու խաղացողներէն յիշեցրեցաւ Գ. Կէտիկեանն ու միջնապահ Ա. Հայրաբաբեանը, որոնք անցեալ տարի հանդէս կուգային «Շիրակ» խումբէն:

Մարտի սկիզբը Հոկտեմբերեանի մարզիկները իրենց վարժութիւնները կը շարունակեն Սեւ ծովու ափին, իսկ նախքան մրցաշարքը, կը մասնակցին Յունան Ա. լիգայի խաղերուն: Հոկտեմբերեանի մէջ:

X

խորհրդային ախոյեանութեան մրցաշարքին կը պատրաստուին նաեւ Բ. դասակարգէն հանդէս եկող այլ խումբեր, ինչպէս Լենինականի «Շիրակ»-ը և Աշտարակի «Օլիմպիկ»-ը:

խորհրդային ախոյեանութեան մրցաշարքի նախօրեակին մարզասէրներէ բաղմաթիւ նամակներ կը հասնին «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» թերթին, արժարժեքով այլապէս հարցեր ու մտահոգութիւններ, ինչպէս նաեւ անկախութիւններ իրենց նախախրած խումբերէն: Նամակագիրները ունին հասարակաց փափաք մը, այն է՝ Հայաստանի ֆուտբոլի վարպետ խումբ:

բերը և առաջին կարգին «Արարատ»-ը, տեսնել իբրեւ կազմակերպուած, լաւ մարզուած ու պատրաստուած խումբ, որ աստիճանաբար շարունակելու հայկական ֆուտբոլի բարի աւանդութիւնները և իր համակիրները ուրախացնելու բարձրարժեք ու արդիւնաւէտ խաղով:

Հետաքրքրական է Լենինականէն Ռ. Յակոբեանի զրկած նամակը, ուր կը խօսուի հանդիսականներու անկարգութեան և անոր պատճառաւ կանանց՝ ֆուտբոլի խաղերը զիտելէ զրկուելուն մասին: Նամակագիրը կը նշէ. «Ֆուտբոլն ամենահրապուրիչ մարզաձեւն է, թերեւ: Սակայն նրբին և զրաւիչ խաղը, ցուօք, դեռ չի գտել համընդհանուր այն ընդունելութիւնը, որին նա, իրօք, արժանի է: Եւ այդ հանգամանքն ունի իր պատճառները: Կաշուէ գնդակի վարպետների մրցակցութիւնը զիտելուց զերկուած են յատկապէս կանայք: Նրանք խուսափում են ստադիոն յաճախելուց, քանի որ ֆուտբոլասէրներին մի մասը անգուց է, իրեն անվայել է պահում տրիբունաներում, խանգարում է թիմերին ցուցադրելու բարձր կարգի խաղ: Յաճախ ստադիոն յաճախելուց խուսափում են անգամ իսկական մարզասէրներ: Եւ ահա ցածր կուլտուրայի տէր որոշ վայ - ֆուտբոլասէրներ իրենց իրաւունք են վերապահում «մեղադրանք» ներկայացնել խաղավարներին կամ առանձին ֆուտբոլիստներին, ընդ որում սա երբեմն ուղեկցուած է անտեղի դուռնցներով, հայհոյանքով, սուլոցով, որ բնաւ էլ պատիւ չի բերում իսկական մարզասէրին»: Հուկէ՛ նամակագիրը կ'առաջարկէ պատժել անկարգ հանդիսականները:

Արդ, Մարտ 2-էն սկսեալ ֆուտբոլի սիրահարներ՝ Հայաստան թէ՛ Սփիւռքի տարածքին, մեծ ուշադրութեամբ պիտի հետեւին խորհրդային ախոյեանութեան երեք դասակարգերու խաղերուն և հայ սրտեր պիտի բարբառն հայրենի մարզիկներու յաջողութեան կշռոյթներով:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ ՏԵՍԻՆԻ ՄԵՋ

Անցեալ Կիրակի, Փետ. 23, Ռոն - Ալի լիկի պատուոյ դասակարգի ախոյեանութեան ի հաշիւ, Հ. Մ. Բ. Մ. Լիոն - Տէսին պիտի խաղար Շամպէրի մէջ: Չուրջուցաւ, որովհետեւ շատ ձիւն կար Սափուայի մայրաքաղաքը: Խաղը յետաձգուեցաւ:

Վալանսի հայ մարզականը, իր դաշտին վրայ, աւելի լախտաւոր եղաւ: Կըրցաւ խաղալ Մուրիէի դէմ: Արդիւնք՝ 1 - 1: Կը յուսացուէր հայանուն կազմին մէկ նոր յաջողական: Այսուհանդերձ, Վալանս, 14 մրցումներէ վերջ, կը շարունակէ մնալ առանց պարտութեան ինչ որ անսովոր բան է այս ախոյեանութեան մէջ՝ ուր ակումբները, ընդհանրապէս, հաւասար ուժեր կը ներկայացնեն:

Կիրակի, Մարտ 2-ին, Վալանս, նոր հանդիսականի մը կը հասնի: 15րդ մրցում: Իր հակառակորդը՝ Հ. Մ. Բ. Մ. Լիոն - Տէսին: Առաջին հանդիպումը, Հոկ. 13ին, Վալանսի մէջ, վերջ գտած էր Տէսինի պարտութեամբ (3 - 1):

Երկու մրցակիցներն ալ լրջօրէն պատրաստուած պիտի ըլլան այս բախումին: Եթէ յաղթէ վերադառն, Վալանսի առջեւ լաւ կ'ըլլայ այլեւս ճամբան՝ դէպի Ֆրանսայի ախոյեանութիւնը: Հաւասար արդիւնք մը աւելի հաւանական կը թուի: Երկու խումբերուն ալ պաշտպանողական գիծը զօրեղ է, դժուար պիտի ըլլայ կոշտանակել: Ներկայիս, Վալանս առաջատար է, Լիոն 3-րդ: Կէտերու տարբերութիւն՝ տասնամէկ:

Կը յուսացուի հոծ բաղմունքին մը Կիրակի, Մարտ 2, ժամը 15-ին, Տէսինի մարզադաշտին շուրջ. եթէ մանաւանդ՝ ցուրտը սաստիկ ըլլայ:

ՎԱԼԻՆԱԿ ՄԻՍՔԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՋԻ (Գահիրէի արուարձան) բուրգերուն շրջանը շատ ծանր բախումներ և միջադէպեր տեղի ունեցած են առջի դիրք: Զինուորական ծառայութիւն կատարող երիտասարդներ բուռն կերպով բողբոջած են, որովհետեւ ծառայութեան շրջանը, որ արդէն 3-ուկէս տարի էր, նոր որդուումով վերածուած է 4-ուկէս տարիի: Ապստամբները կրակի տուած են երկու արդիական շեղ պահուողներ և կրակ բացած ապստամբութեան ուժերու դէմ: Չորրորդ թերթի կացութիւնը աւելի ծանրացած էր և զոհերու թիւը ծանօթ էր, բայց քաղաքի մեռելներ կային: Գահիրէի օդակայանը փակուած էր: Նախագահ Մուսարաքի իշխանութեան գլուխ գտնւելի վեր, ամէնէն ծանրակշիռ դէպքն է:

ԿՈՐԲԱՋՈՎ Հիմնական, աւելի՛ արմատական բարեփոխում կ'ուզէ տնտեսական

ՄԵՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՐԿԵՆՔ ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ը.

Բաց Նամակ

Թափառական եւ աղքատացող մեր ներքին՝ առանձնապատուկ վէրքերն են ուրեմն, եւ վաղուց:

Քանզի հողեկան վէրքեր, անոնց դարման գտնելը, մեր շարունակական փրկատուութիւնը առարկան՝ կը կարօտի միահամուռ ճիգի:

Մեր ուժին աղբիւրն ալ հողեկան է, այդ ուժին ի տես, անոր մեծութեան ի տես է որ մեզ պիտի տրամադրուին արտաքին աշխատութիւններ՝ բարոյական, մանաւանդ գործնական:

Ուշ, կանուխ, հրամայական է միանալ միակ զանազակերպութեան մը հովանիին ներքեւ ու գործակցիլ:

Մի՞թէ ամէն կուսակցութիւն կը սպասէ որ ինք վերջինը մնայ որ միութիւնը իրականանայ՝ աւերակներու վրայ:

Մեր այսօրուան վիճակը արդիւնքն է, ուղեկորոյս, անխորհուրդ, յաճախ անփոյթ, շատ անգամ մեղկ վերաբերմունքի:

Պէտք է դուրս հանենք համայնքները մեր իսկ հիւսած ալլաքներու միտքնորդ տարաբանութիւնէն:

Սերտ եւ եղբայրական համախմբում ստեղծելը այնքան դժուրին է որքան Գոլոմպուխի կողմէ հաւկիթը իր առանցքին վրայ կեցնելը:

Ատոր համար ոչ մէկ քիթ արեւնոտել անհրաժեշտ չէ, հազիւ իւրաքանչիւր համայնքի մէջ տասնեակ մը կուսակցական հիմն ու նոր, պատասխանատու անձերու արիւթիւնը կը պահանջէ:

Թէեւ տեղոց տեղ թափառական, անհաստատ, մեր կենդանի յատկապէս վրտանքի տակ չեն, սակայն կը զգա՞ն, կը տեսնե՞ն, ուժացումի աւերները. մանաւանդ կը գիտակցի՞ն որ մասնակի ուժերը բաւարար չեն զայն մեղմելու մէջ անգամ:

Բաց նամակը ուղղուած է անոնց, նաեւ անոր բուն տուող մեզ հոգացողներուն անձեկութիւնը փարատելու համար, ու ապա մեր հասցէին անարդար վերադարձներ ընելու միտում ունեցողներուն, ինչ փոյթ թէ ստիպուինք քիչ մը մեղմանալ համեմատութեան դէմ:

Մեր խոհերը խնդրոյ առարկայ չէին ու չեղան, այլ անոնք երազային, անիրագործելի, անօգուտ նկատուեցան թերեւ, խնդրոյ առարկայ եղաւ մի գուցէ մեր մտաւոր առողջութեան պարագան, անապատի մէջ քարոզելու մեր յամա - ութիւնը, արդեօք հանգամանքներ ունէ՞ինք թելադրութիւններ ընելու, եւ այլն:

Ուստի այս բաց նամակը:

Ըսել թէ ինքնախառնաշփոխ ամբարտաւան խեղճութեան մէջ պլլուած ենք, ջրոտած ուղեղէ մը չի բխիր: Ազգը զինք ճանչցողներու պէտք ունի, ըլլան Փաթա - կոնիայի նախագահ կամ խոհարհներ:

Ո՛չ որ պէտք է տարակուսի որ խելագար մտքէ մը բխած է, կամ յաւակնոտի մը ելոյթներն են մեր գրածները: Այսօր մեր միտքը այնքա՞ն պայծառ է, ինչպէս երբեմն երբ կը ճշնէի Այնշթայնի տեսութիւնները ըմբռնել:

Իսկ ազգակիցներու հանգէպ տածած եղբայրական սէրը ի ծնէ պարզեւ մը կը նկատուի: Անշուշտ մեծ աղէտէն յետոյ ամէնու համար արդար:

1922 Սեպտեմբերի ազգային նոր խուճապի օրերուն, Մեխիմ Ելիլիպաթեան՝ մինչ այդ Պոլսոյ հայ Ազգ. խնամատարութեան անօրէնը, իր նոր առաքելութեան պաշտօնին բերմամբ կը փափաքէ որ իրեն օգնութեան շնորհ բերեն՝ կուսակցականներ, ուսանող, սկսուտ:

Կեդրոնականի վերջին դասարանէն երեք ընկեր կը պատասխանեն կոչին, ընդամէնը այդ երեքը՝ Արտաշէս Զարմանեան (*), Վաղարշակ Կիւլեպեան՝ այսօր փարիզաբնակ, եւ Վաղգէն Անդրեասեան՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկսուտ՝ որ իր գործակցութիւնը շարունակելու է ընկերներուն ստիպողաբար մեկնելէ վերջն ալ:

Իրարմով հետաքրքրուելու օրը չէին: Մեխիմ Ելիլիպաթեանին հետ մեր յարաբերութիւնները կը կայանային յայտնել իրեն մեր մտաւոր ու ելքը եւ զինքը գոհ ձգել:

Ան միշտ զրասնենակն էր, կը կարեկ-

ցէինք իրեն ու կը հիանայինք, պարագաները չէին ներքեւ մտերմութեան, դէմքն անգամ հազիւ գէպի մեզ կը շըրջէր:

Վերջին՝ բաժանումի երկկողման հրաւիրեց որ նստիմ, գովեց մեր բերած գործակցութիւնը, յատկապէս ժողովուրդին կարգը պահպանելու համար հոգեյոյզ խօսքերով ազդու միջամտութիւնն ուզեց շեշտել:

- Հետաքրքրուեցայ զեզմով, վերջին դասարանի աշակերտ եւ եղբր, առաջնակարգ դերքով, չվարանցած դասերդ լեզւէ, դերքդ կորսնցնելէ: Ուտքի, ինձ կը մօտենար:

- Ըրածս աւելի եղբայրական սեպեցի:

- Ապրիլս: Այսուհետեւ ամէն մէկս, իւրաքանչիւր հայ պէտք է ապրի աւելի սերտ եղբայրակցութեամբ:

Միակ տեխնիկ էր, համարձակեցայ միայն զինքը դիտել:

- Ամէնքս ալ զանազան կողմ փախուստ պիտի տանք, թերեւ իրարու չհանդիպինք, թող հայրական համբոյր մը ըլլայ վարդապետութիւնդ, քեզ եւ ընկերներուդ ալ:

Մեզք կը գործեմ ի՞նչ մեր կուսակցականներուն ցանկած եղբայրական անկեղծ գործակցութիւն, միակ կազմակերպութեան մը մէջ բարի մրցակցութիւն, միասնաբար նուիրում ազնիւ առաքելութեան մը:

Ահա «յիմար եւ ապուշ» հռչակուելու պարագաներ, որոնք կը կարծեմ թէ հանգամանք ալ կուտան:

Փարիզ եմ, եկեղեցին:

- Առաքել Զաքարեանը ներսը քեզի կը սպասէ, կամ վաղը Սոսոյան՝ դուն գիտես ուր: Բայց անպայման:

Շուտ յուզուող, զգայուն եւ երկչոտ էր որբահաւքը՝ Կեդրոնականի ուսուցիչս:

Գիտէ որ Պեթիա ուսանելու թոշակ ունիմ, ուստի առանց նախաբանի:

- Տեղը Բորֆու գտնուող որբ մը պիտի տա՛ս, Խորէի Կոչիկանի, որ իր ընկերոջմէն չուզեր բաժնուիլ:

Ինչպէս ինք, Խորէի ալ իր աշակերտը եղած է, կը ճանչնայի, իմ բոլոր թիւերս Զաքարի հետ 10 էր, անորը աւելի բարձր չէին կրնար ըլլալ: Ո՛վ փափաքի, կրնամ ցոյց տալ:

Բայց անոր կը մեղքեմ, ուստի նազարէք Վառապեանեանի հետ Պեթիա անցաւ: Տեղս տուած էի:

Դուրսը եւ այլուր՝ քանզի մնացի, ծանօթներս զիս ապուշ հռչակեցին: Այս էր վարձատրութիւնս:

- Տէր նորէն ինձի կ'ողորմի:

Այս էր բարեկամներուս պատասխանը, եղբայրակցութիւն էր ըրածս ու կը միութարէի ինքզինքս:

Հայ համախմբումը կ'ընդունինք ամբողջական:

Առիթն է յիշելու եւ շեշտելու որ, քաղաքական նկատումներով, երբեմն մեր փորձերը՝ քրիստոնէական հոսանքի մը փարելու, անոնց մօտ նեցուկ փնտռելը, աղէտալի անգամ եղան, ո՛չ միայն ապարդիւն:

Միակ հօր նեցուկը, ազգակը յաջողութեան մեր ներքին ուժականութենէն կրնայ ծնիլ:

Այս համոզումս արմատ ձգեց Եղեռնով, ու հաւատարիմ անոր, սիրայօժար կը ստանձնէի Մարգարէի եւ Գծագիրութեան դասերը, անցեալ դարէն ընդհատուած եւ 1929-ին Սեւու մէջ վերաբացման նեղ օրերուն՝ Միութարեաններու Մալրատեան վարժարանին՝ տարիներով:

Գոհունակութիւնս կը կայանայ այսօր ալ նախկին աշակերտներուս հանդիպումին մէջ: Ու թող բարեկամներ իմանան ու կրկին «աճականներ» տան ինձի, երբ յայտնեմ որ յետագային լոյս տեսած վարժարանի Յաւաճմանութեան մէջ անուինս յիշատակութիւնն իսկ չկայ, այս ալ երկրորդ վարձատրութիւնս է:

Աւելցնեմ սակայն որ, նոյն ծառայութիւններուս համար, Կեդրոնականի մէջ՝ տակաւին աշակերտ, - տնօրէնութիւնը անտես չէր առած խնամակալութեան ուղղած իր հաղորդագրութեան մէջ գանձեց յիշատակել, թէեւ վերջերս, հոն ձրիավարժ ալ էի:

Մեր մշտական ձգտումն եղած է, բաց

պահել եւ լայնօրէն ազգային միութիւնները բոլորին առջեւ, եղբայրօրէն, առանց ոչ մէկ բացառութիւն զննելու:

Միջին - Ֆրանսայի համայնքէն, հայ բողոքական Փոլիօֆր սկսուտական խումբին խմբակերպ, համակրելի դըպրոցական մը եւ վառվառն, կը հրաւիրէ իրենց խումբին խօսքս ընել:

Սիրով կ'ընդունակեմ, տասնեակ աւելի թերեւս՝ խանդավառ հայ տղաք են ու աղջիկներ: Խումբի պետին մէջ գնահատուելի կողմեր կը նշմարեմ, ու կը թելադրեմ որ մեր գործունէութիւնը չըրբւենք: Իրբեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի օրուան պատասխանատու զոնքը բաց կը թողում, կը հրաւիրեմ որ գան, խանդավառեն, զեկակարեն:

Տաք մթնոլորտ մը գոյացած կը կարծեմ երկուստեք, երբ յանկարծ պետը՝ որուն մտքովս լաւ բաներ կը բաղձայի, յայտարարեց որ իրենք ուրիշ մըն ալ հետ, կ'ուզեն տապալել Հ.Մ.Ը.Մ.ը եւ զայն փոխարինել:

Անխորժ պատահար մը որ տրամադրութիւններս չփոխեց, ան զոհն էր իր ծընունդէն իսկ առաջ գոյութիւն ունեցող մտայնութեան մը, եւ սակայն կը ցաւիմ ըսելու որ այսօրուան Հ.Մ.Ը.Մ.ի բըզբառած վիճակին ի տես, զայն կոահելով՝ ես կեցաւ:

Հայնախօսութիւնս բնաւ կեղծ չէ եղած որովհետեւ ես եմ զեկակար: Ազգային գործերու մէջ աշխատանքի բաժանումին կողմնակից, դէմ եմ սեփականացնելու սղեղ ու անպայման վնասաբեր տեսակետին:

Օրինակ մը եւ պարագայ մը շատերէն: Մարտիկոյ Հ.Մ.Ը.Մ.ին հիմնադրել, պաշտօնէ քաշուելէ յետոյ ոչ մէկ փորձութիւն ունեցած եմ իրենց գործերուն միջամտելու:

Իմ կողմէ յայտնուած ցանկութեանս վրայ, զիս փոխարինելու համար, Հ.Մ.Ը.Մ.ի կուսակցական հիմնադրի մը, եւ Անկէնի սկսուտական խումբին պետը Արմիկ Զամախեանը առաջարկած են, ուրիշ միութեան մէջ Հ.Մ.Ը.Մ.ի հաւատարմորդ՝ չեմ մերժած:

«Թող մտնէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի շարքերը եւ իր հաւատարմութիւնն ընտրուի»:

Ինչո՞ւ այս թուումները երբ անոնք կրնան համեմատութեան չուր բերել:

Որովհետեւ չվարանցայ հրաւիրել կուսակցականներ, հիմն ու նոր, ազգին հանգէպ անձնութեան երգումով յանձն առաւ, լծուիլ իրենց իսկական կոչումին՝ ազգապաշտպանութեան եւ անոր տոկալուն նուիրուիլ:

Ճանչցած եմ կուսակցական պետեր, շարքայիններ, անոնց տառապանքին ծանօթ եմ, նաեւ վկան անոնց անկարողութեան կսկիծին, ու թող շարքայինները եւ պետերը վեր բարձրանան մանր մուր ինքնասիրութիւններ:

Երբ կը մտաբերեմ այն տաղնապի օրերը, երբ անհունօրէն կարեկցելով, լուկեայի դիտեր եմ Մեխիմ Ելիլիպաթեանը, կը տարուիմ գէպի իր գաւազը, անոր այսօրուան վիճակին, անոր ալ անձկութեան պահերուն ու կը խորհիմ որ ան այժմ կուսակցական մը աւելի վեր կոչումի մը կրնայ նուիրուիլ ու պէտք է նուիրուի:

Այս բաց նամակը մտածուած ատեն, ան մէկն եղած է մտքիս մէջ ներկայ: Անշուշտ ուրիշներ ալ:

Ինչո՞ւ նմանապէս Բարեգործականի նախագահը չուզէ՞ ազգայինին նուիրուիլ: Ամենայարմար անձը, իր համախոհներուն, յատկապէս ռաւիպարներուն հասկըցնելու եւ քաջալերելու որ միւս կուսակցութիւններէն դժգոհ կամ խաբուած, մէկդի դնեն իրենց յամառ, ելք չհասնող կեցունածք՝ ի սէր ազգին:

Լեւոնտի, Եղիպտոսի, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի համայնքներուն մէջ արացաւ ազգայիններ կան, որ կրնան թեւեր տալ համախմբումին: Անուն տալ անհրաժեշտ չէ, ո՛չ ո՞ք կուզեն շոյել կամ իրեններուն հետ գփտեցնել:

Սկսուած այս երկիրներէն, վերակազմութեան առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ, ուսումնական մարմիններու ստեղծումը եւ անոնց կողքին մասնաճիւղեր նոյնպէս միաժամանակ հիմնուած հայ դրամատամ՝ ի նպատակ գործունէութեան:

Վերջը... Վերջինք յարատեւութեան եւ յարգանք:

ՎԱՋԳԻՆ ԱՆԴՐԵԱՍԵԱՆ

(*) Կեանքիս մէջ երբեք մէկու մը չեմ հարցուցած իր պատկանելիութիւնը՝ կուսակցութեանց թէ յարաբերութիւններուն:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

20 ՕՏԱՐ ԱՐՈՒԵՍԱԳԵՏՆԵՐ ՀԱՅՈՒ ԵՐԴԻՔԻՆ ՏԱԿ

Մղիչ ուժը՝ արուեստը: Երաշխագրիւր՝ տաղանդը: Երեւոյթը՝ նաեւ մարդկային արարքը:

Ահա երեք հիմնական տուեալներ անձեւու համար գէպը Փարիզի մէջ, միշտ խոտապահանջ կը մնայ իր ընտրութեանց եւ վաւերացումներուն կապակցութեամբ. չի բաւեր լուսանցքային, ինչ նատիպ ըլլալ, ուշադրութիւն դրակալելու մասին խօսիլ տալու համար. անհրաժեշտ է արուեստագէտին տաղանդը, որ մէ կը բխի նաեւ կազմակերպչին հաստեղը:

Դէպքը կար ի սկզբանէ, գունալի գրացումները խոսովող:

Քսան նաւարեկեալ արուեստագէտն աշխարհի չորս հորիզոններէն Փարիզը կ'աճ, - Ֆրանսուէի Պերթ Պրիկիւսայ Լորանս Լորանս, չիլիցի Մանուէլ Ֆրանսուէ, գերման Արթուր Տոպ Գար, փրիզցի Փիէր Ռոտիէ, ռուս Նիքոլայ Փալուսի, էստոնացի Զելենին, վրացի Պուկրին, վալաիսի Սմիլնոֆ, Թէվալանիսի Վորոպիով, փորթուկալցի Մանուէլ Ռոտիէ, հրեայ Օտէթ Շապա, մարոքցի Շրուտէր, գերմանուէի Իդալ Շլիսթէյ, ֆրանսացի Մարք Ռիլիս, փան Սթարք, Հեքթոր Լէօք, եսկալոն Զեմա Զպոնա, հոլանտուէի Նոէլ Վէյսկէն, հաւայիցի Պուպ Շնիկէ, - քանի տարիներէ իվեր ապաստան դուռ 14-րդ Թաղամասի մէջ, Առաջին համաշխարհային պատերազմի շրջանէ մնացած ուսմարտը լքեալ շտեմարանի մէջ, ուր կ'ապրին եւ կը ստեղծագործեն կառնա՝ արուեստին իբր փրկութեան լաստի: Իրենց երեւոյթը հազիւ կը տարբերի տեսքէն այն թափառաշրջիկներու որոնց դրախտաւայրը կը հանդիսանայ Փարիզը: Երկու հաւաքականութիւններ ալ կ'ենաքի ու ընկերութեան նաւարեկներն են, բայց եթէ թափառաշրջիկները կը սահն կ'երթան օրերու հոսանքովար, առատահոս կարմիր երջանիկ մասնասիրութեամբ թուլցած, միջադարձին այս փոքր հաւաքականութիւնը կաւին կը կառչի կեանքին, հոսանքի վերափարկով: Այդ պայթար իրենց միտքին է: Երիտասարդ թէ տարեց, անոնք անցեր են գեղարուեստից վարժարաններ թէ այլ արուեստանոցներէ: Կը հաւատարմութեան արուեստին, ու ցուցահանդէսներ կը կազմակերպեն տեղւոյն վրայ: Կ'ապրին, կը ստեղծագործեն:

Ընթացիկ երեւոյթը կը դառնայ զգալի երբ Փարիզը քաղաքակրթութիւնը հազար պատմութիւններ կը թուէ, իրաւունք տալով հարեւաններու դժգոհութեանց, որոնք տեղահան ընելու: Բողոք, ընդդէմութիւն, ցոյց: Միջնաբար: Քաղաք պետութիւնը շատ չի սիրեր զաթաթակութիւնը, մանաւանդ այն՝ որ կուսակցականութիւն անունով, կը վերաճուի սահմանափակ խաչակրութեան մը: Կը հանջէ:

Բայց բուն գէպը այս չէր անշուշտ նման պատմութիւններու կարելի է հանգիստ այս կամ այն մարդի մէջ: Փարիզեան տարեգործութիւնները հնազանդութեան նախնիք ի վեր լեցուն են նման խաչակրութիւններով, խաչքով ու գրօշակներով:

Այս շրջանին կը գուզադիպի կապուկերպական ներշնչումը Կարիկ Պաստեռնակի, որ անտարբեր չի կրնար մնալ եւ կ'ուզէ իր ազդու մասնակցութիւնը բերել արուեստին պաշտպանութեան առաքելութեան: Գեղեցիկ առիթ մ'ը միջամտելու արուեստին սիրոյն: Զանոնք դուրս կը բերէ իրենց ընտարձակ որջէն, կը շրջաւորէ պաշտօնական, փայլուն, լուսնազէն նկարահանող մը, որուն երազը անցեր են միայն իրենց կեանքին մէջ: Այս նկարահանողը կը թուի ըլլալ նաեւ անհրաժեշտ պատասխան մը քաղաքակրթական իշխանութեան: Անուգա՞րի. բայց սխալ է անշուշտ: Կարիկ Պաստեռնակի ստորագրութեամբ շեշտակի պատասխան տուած է անոնց, այն քաղաքային մէջ, որ հրապարակած է այս առիթը: Վրայ՝ կէտկիտուած հիւսքով լսուած է անոնց, այն կը հռչակէ Մի՛ գպիք քարեկամներու... իսկ յաջորդաբար, որ վերաբերուած է Անգլիկ ընդդէմ ազատ արուեստին, անհրաժեշտ հաստատել արդէն, - «Ինձի կը քուր թէ վարչական իշխանութիւնը, Արուեստը»:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

ՏԻՐԱՄԱՅՐ
ԱՐԱՔՍԻ ՆԱԳ-ԱՇԵՆԻ
մահուան առթիւ :

Տիկին Արմենուհի Գեորգեան 100 ֆ.
Գրեգորիան Տիկինն Վարժարանին (ըստանալ «Յառաջ») :

Ի ՅԻՇԱՍԿ

Լիոնէն՝ Տէր Եւ Տիկին Զատիկ Համարձուեան 500 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»-ի
Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին :

DÎNER de SOLIDARITÉ

organisé par le Comité de Soutien
de la Vallée d'Enghien Montmorency
à la Congrégation Mekhitariste

Le Vendredi 14 Mars à 20 heures

au Restaurant des Courses

34, ave. Kellermann à Soisy s/Montmorency
Gare du Champs de Courses d'Enghien

avec la présence effective de

Mr. HOVNANIAN

Ancien député - ancien maire de St. Gratien

Mr. MAGARIAN

maire de Montmorency

Mr. SEMERDJIAN

maire de Deuil

le Dîner sera présidé par

Mr. JAZMADARIAN

président du CICAM

pour réserver téléphoner au 39 - 89 - 07 - 97

Prix du dîner : 160 francs

ՇՈՐՀԱՎԱԽԻ

Փարիզի Համալսարանական Ուսանի
Հայ Ուսանողաց Տունը շնորհակալու-
թեամբ ստացած է 100 ֆ. Տիկին Զատիկ
Թէլէր-էն Գառնիկ Աղլազեանի մահ-
ւան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

Պ. Մանուէլ Կեսարեանի, Մխիթարեան
նախկին սան, (Նիսէն) քրոջ աղջկան՝
Տիկին Մարիէն Պելլուի (ճեղք) Տաղ-
արեան) մահուան առթիւ, փոխան ծաղ-
կեպառիկ Ս. Ղազարի Մխիթարեան Մայ-
րապետին անունին կատարուած են հե-
տեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տաղար-
եան, Վարձեան, Միքայէլեան Եւ Կեսար-
եան ընտանիքներէն 200-ական ֆ., Խոս-
րովեան, Գասպարեան, Պետրիկեան Եւ
Գեղիճեան ընտանիքներէն 100-ական ֆ.,
Եսայեան ընտանիքէն 50 ֆ. :

Մխիթարեան Միքայէլեան խորին
ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Նիսի Պել-
մոն - Տաղարեան Եւ Կեսարեան ընտա-
նիքներուն աղօթքի միմունջներով, ու
շնորհակալութիւն բոլորին :

ՅՈՒՇԱՅԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ Շաւիւր մասնաճիւղը
ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր
ընկերակիցները, Երկուշաբթի, Մարտ
3-ին, ժամը 15-30-ին, սովորական հաւա-
քատեղին: Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան
ընտրութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՏԻՅԷԼ. - Վասպուրականի Յաղ-
թական Հերոսամարտի 71-րդ տարեդարձի
տօնակատարութիւնը Ապրիլ 13-ին,
նուիրուած Հայ Մշակոյթի Տան Վասպու-
րական սրահի տասնամեակին :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935

ԱԷՆ - ԹԵԻԷՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՅ

Մարտ 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը
10-30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսանորէ Հայ
Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ
կը մատուցուի :

Կը պատարագէ Եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱՔԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի շրջանի հա-
ւատացեալ ժողովուրդը՝ ներկայ գտնու-
լու սոյն արարողութեան :

7 CONCERTS DE MUSIQUE SACRÉE

ASTRIG DEDEYAN
LYNE DOURIAN

SYNTHESIS QUARTET
quatuor à cordes

S. COUTURE, A. OVIGNY
J. CHIRINIAN, J. BARA

Stepan AGUERT
(au santour)

Au programme :

HAENDEL, VIVALDI, PERGOLESI, ROSSINI
KOMITAS

Dimanche 16 mars à 16 h
CHAVILLE

Eglise Ste Bernadette: 3 rue Pavé de Meudon

Samedi 12 avril à 20 h 30

MONTFORT LAMAURY

Chapelle de l'Hôpital: 13 pl. de la Libération

Dimanche 27 avril à 15 h

ISSY LES MOULINEAUX

Eglise Saint Etienne: 5 place de l'Eglise

RESERVATION par téléphone

47 50 46 93 47 50 47 27 (le soir) 48 66 28 38

et sur place une heure avant le concert

PRIX DES PLACES: 50 F enfants: 30 F

- U. G. A. B. -

La Commission Culturelle de
l'Union Générale Arménienne
de Bienfaisance - Paris

vous invite au concert exceptionnel

qui sera donné

le Samedi 1er Mars à 20h15 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

avec la participation de
quatre jeunes solistes

ALECIAN Henri, violoncelle
BOCHNAKIAN Harout, piano
CHAHBAZIAN Philippe, flûte
OUNDJIAN Marie-Louise, harpe

entrée libre

ARMENIE 1986

Tous nos départs sont effectués jusqu'à Moscou sur les vols réguliers d'AIR
FRANCE et nos groupes sont encadrés par des accompagnateurs qualifiés et
dévoués.

Au départ de Paris et de Lyon

Au départ de Marseille

DEPART RETOUR

DEPART RETOUR

28 MARS 06 AVRIL
18 AVRIL 02 MAI
08 MAI 19 MAI
23 MAI 06 JUIN
27 JUIN 11 JUILLET
11 JUILLET 25 JUILLET
01 AOUT 15 AOUT
15 AOUT 29 AOUT
29 AOUT 12 SEPTEMBRE
12 SEPTEMBRE 26 SEPTEMBRE
03 OCTOBRE 17 OCTOBRE
07 NOVEMBRE 21 NOVEMBRE
26 DECEMBRE 09 JANVIER 87

19 AVRIL 02 MAI
10 MAI 23 MAI
07 JUIN 20 JUIN
28 JUIN 11 JUILLET
12 JUILLET 25 JUILLET
02 AOUT 15 AOUT
16 AOUT 29 AOUT
30 AOUT 12 SEPTEMBRE
13 SEPTEMBRE 26 SEPTEMBRE
04 OCTOBRE 17 OCTOBRE
27 DECEMBRE 09 JANVIER 87

— Nous sommes en mesure d'organiser vos voyages individuels avec avion,
hôtel, accueil et transfert pour un séjour maximum de 15 jours.

— Tarif aérien très avantageux sur les dates de nos groupes ou en individuel
de 1 à 4 semaines, pour tout détenteur d'un visa d'invitation (certificat d'héber-
gement).

ԿԵՂԻՐՈՆԱԿԱՆԻ 100ԱՄԵԱԿԸ
ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԷՋ

SOUS LE PATRONAGE DES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
VOYAGE EN ARMENIE

du 18 Avril au 02 Mai

POUR LA COMMEMORATION DU CENTENAIRE DU LYCEE GUETRONAGAN
A EREVAN

Lic. A. 1037

Levon BAGHDASSARIAN
SABERATOIRS

31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. 42 - 61 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. 78 - 60 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
VOCA TOURS

10, ave. du Prado
13006 MARSEILLE
Tél. 91 - 37 - 58 - 58

AIR FRANCE

INTOURIST

Intourist

AEROFLOT

4

ARS

GALA

du

COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES
ARMÉNIENS

sous la présidence d'honneur de :

CHARLES AZNAVOUR

HENRI VERNEUIL

GEORGES GARVARENTZ

PREMIERE MONDIALE

Match-exhibition de boxe entre les deux anciens champions d'Europe
de boxe

JACQUES HAIRABEDIAN (mi-lourds)

JACQUES KECHICHIAN (Super Walter)

avec par ordre alphabétique l'aimable participation de :

AGHTAMAR — Evelyne ALTOUNIAN — Narek DOURIAN
NAVASSART — Kévork DER PARTOGH — Liz SARIAN
SOUREN — YERSO — YORGANTZ — Duo ZEPUR
et d'autres invités surprise...

DIMANCHE 2 MARS A 17 HEURES

Salle de la Mutualité

24, rue Saint Victor à Paris (5e) (Mo. Maubert Mutualité)

Renseignements :

Téléphoner au 42 - 61 - 77 - 62 tous les jours de 13h30 à 17h30

Prix : 150 et 100 Frs. (Etudiants 60 Frs.)

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԱՐՔ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
28
VENDREDI
28 FÉVRIER
1986
LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.171
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.171

ՕՐՈՒԱՆ
ԴԵՊԻՅԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ
«ՀԱՐՍԵՐԸ»
ԿԱՄ
ՇԻՐԱՔԻ 4 ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Դեռ փեսայ չկայ, բայց ամէն մարդ հարս եղած է: Տրուած ըլլալով որ հարսը յարկերը մեծամասնութիւն մը կուտան շէշ-ի (Շիրաք) ընդդիմութեան մէջ, «հարս»երուն առաջինը կը նկատուի ժաք Շիրաք: «Ճշմարտութեան ժամուն», հեռատեսիլի Բ. կայանէն, նախկին նախարարապետը չուզէր բացէ ի բաց պատասխանել այն հարցումին թէ՛ եթէ Միթե-րան զինքը նշանակէ նախարարապետ, կ'ընդունի: Առաջին պատասխանը կը վերադաճէ, նուազագոյն քաղաքավարու-թիւն է, Հանրապետութեան Նախագահին: Բայց, ոեւէ նախարարապետ (այսինքն՝ ինք) չորս պայմաններու տակ միայն կրնայ կառավարել. -

Ա.- Ընդդիմութեան լայն մեծամասնու-թիւն:

Բ.- Այդ մեծամասնութեան անվիճելի վստահութիւնը նախարարապետին հան-դէպ:

Գ.- Ընդդիմութեան քաղաքական ծրա-դիրը կը գործադրուի:

Դ.- Միթերան յանձնառու կ'ըլլայ, առանց երկդիմութեան կառավարութեան քաղաքականութիւնը գործադրելու:

Ձաքմանալու պէտք չկայ, անշուշտ, հաստատելով թէ որքա՞ն լաւ գիտեն ընդ-դիմադիրները կամ ոեւէ թեկնածու թէ ի՞նչ պէտք է ընել բոլոր տաղանայնե-րը լուծելու համար եւ թէ ինչպէ՞ս պէտք է կառավարել, բայց ամէն բան կը փոխուի երբ իշխանութեան գլուխ կ'անցնին: Շի-րաք, մանաւանդ, երբ ապահովութիւն կուտայ որ ԷՌ-ՓԷ-ԷՌ-ի եւ ԻԻ-ՏԷ-ԷԹ-ի միանականութիւնը պիտի տեսէ, կամ կարելի կը զանէ Միթերան - Շիրաք հա-մակցութիւն մը, երբ նման համակցու-թիւն մը կարելի չեղաւ ժիւղարի հետ: Մնացեալը ընտրական ընտանի խոս-տումներ են:

Շիրաք քիչ մը զուարթ մթնոլորտ ալ ստեղծեց, մեծ - մայրիկը յիշելով, ամէն անգամ որ չէր ուզեր ուղղակի պատաս-խան մը տալ - «Մեծ - մայրիկս կ'ըսէր՝ ապուլ հարցումի, ոչ մէկ պատասխան»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԿ

23 ԳԻՒՐԾԵՐ մահուան դատապարտե-ւած են, Չորեքշաբթի օր, Տիարպէքերի դիմադրական Ատենին կողմէ: Ըստ դա-տարանին, բոլորն ալ Փ.Ք.Ք.ի (աշխա-տաւորներու կուսակցութիւն) անդամներ էին եւ մարդապաշտութեան եւ կողոպու-տի ամբաստանութեան տակ էին: 6 ու-րիշներ ցկեանս բանտարկութեան դա-տապարտուած են եւ 151 ալ մէկէն 24 տարի բանտարկութեան: 270 ամբաս-տանեալ անպարտ արձակուած են, այս դատավարութեան աւարտին: Սկսած էր հինգ տարի առաջ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, հանդարտութիւնը վերահաստատուած էր Հինգշաբթի օր:

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

**Մ Ա Հ՝
ՓՐՈՑ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԵՀՐԱՔԵԱՆԻ**

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի փետրուար 21-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ էր մահականացուն կնքած է հոգեւոր ժ. փրոֆ. Անդրանիկ Մեհրաբեան: Ծնած էր 1904-ին՝ Շուշուր: Ռոստովի բժշկական լսարանը աւարտելէ ետք դա-ստանդած է հայկական դպրոցի մէջ, ապա՝ 1932-ին պաշտօնի կոչուած հոգե-բուժութեան ամպլոնը: Բ. Աշխարհա-մարտէն ետք հրաւիրուելով Երեւան, նը-շանակուած է վարիչ բժշկական հիմնա-րկի հոգեբուժութեան ամպլոնին: 1963-ին ընտրուած է Խորհրդային Միութեան բը-ժշկական ակադեմիայի թղթակից ան-դամ: Փրոֆ. Մեհրաբեան հեղինակն է չորս 200 դիտական աշխատութիւններու եւ տասը մենագրութիւններու: Գան տարի եղած է Հայաստանի առողջապա-հութեան նախարարութեան գլխաւոր հո-գեւորժը:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ
ՊԵՐՃ ԶԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ
«ԱԶԱՏԱԾ Է» ԻՐ ՊԱՇՏՅՈՒՆԸ**

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնը Փետր. 20-ին դուրսարած է լիակատար նիստ մը եւ քննարկած կազ-մակերպական հարցեր, յառաջիկայ հա-մապումարի նախօրեակին: Որոշուած է Հայաստանի Գրողներու 9րդ Համագը-մար կազմակերպել Մայիս 20 - 21-ին: Ժողովը դահացում տուած է Պերճ Զէյ-թունցեանի խնդրանքին՝ վարչութեան քարտուղարի պարտականութիւններէն «ազատելու» կապակցութեամբ եւ անոր փոխարէն ընտրուած է Նորայր Աղաբեան:

Մինչ նախորդ օրը Մուպարաք լուսարգել հաստատած էր ժամը 13-էն սկսեալ, յա-ջորդ օրուան համար, 3 ժամ ազատու-թիւն կը շնորհուէր, որպէսզի տանտիկնի-ւները կարենան իրենց գնումները կատա-րել: Բանուածները, ինչպէս գրեցինք ե-րէկ, ծագած էին որովհետեւ ոստիկա - նութեան ծառայութեան շրջանի (3,5 տարի) մէկ տարիով երկարաձգման մա-սին լուրեր կը շրջէին: Օդակայանը կը վերաբացուէր Հինգշաբթի: Մուպարաք «անպատասխանատու» որակած է ապրա - տամբները եւ խիստ պատիժներ խոստա-ցած:

ՓԱՐԻԶԻ փապուղիի 9 դիմեր խան-դարուեցան Չորեքշաբթի առտու, խա-փանարարական արարքներու հետեւան-քով, որոնք տէր եղաւ «Բացասականի աշխատանքները» անունը կրող անծա-նոթ խմբակ մը: Համակամութիւն ուզած են ցոյց տալ Նանթի դատարանի պատանդ բռնողներուն հետ:

ՓԱՐԻԶԻ Լատինական Թագաժառնգ ծայրայեղ աջ դրատան մը գէշ ոճրափորձ մը կատարուած է Չորեքշաբթի դիշեր: Հրդեհ ալ ծագած է, բայց վնասները մի-այն նիւթական են: Հինգշաբթի առտու ոչ ոք տէր եղած էր:

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ

**ՇԷՍՈՆ ՏԱՐԲԵՐ ԼԵԶՈՒ
ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ**

Վերջեքս Գլոս Շէսոն շատ վշտացուցած էր Թուրքերը Պրիւսէ կատարած իր հա-կաքուրք յայտարարութիւններով («Յա-նալ», Փետրուար 18): Ան ըսած էր քէ Թուրքիա չի կրնար Եւրոպայի Հասարա-կապետութեան մաս կազմել: Եւ դեռ բա-ռերը չէր ծամծամած արտայայտուելու համար կիպրոսի «Թուրք Պետութեան» մը չգոյութեան կամ ժողովրդավարութեան բացակայութեան մասին, Թուրքիոյ մէջ: «Թէրճիւմալ» Փետրուար 26-ի իր Բիւլով արձագանգ կը հանգիստացնէր Շէսոնի նոր յայտարարութիւններուն: Ըստ երեւոյ-թին, Ֆրանսայի Արտաքին նախկին նա-խարարը բաւական «նկուս» է...

Եւրոպայի Հասարակապետութեան Մի-ջերկրականէն շրջանի պատասխանատուն Գ. Շէսոն փետրուար 24, Երկուշաբթի օր հանդիպում մը ունեցած է Թուրք գոր-ծի մարդոցմէ բաղկացած մարմնի մը հետ: Ան պաշտօնապէս յայտարարած է, թէ ինք եւ իր յանձնախումբը որոշած են յառաջիկայ վեց ամսուան ընթացքին կի-րարութեան դնել Եւրոպայի հասարա-կապետութեան եւ Թուրքիոյ անդամակ-ցութեան համաձայնութիւնը:

Շէսոն ըսած է նաեւ, թէ յարաբերու-թիւնները աստիճանաբար պիտի կանոնա-ւորուին, ու Գ. շրջանի թէքնիք համա - դործակցութեան յատկացումին չվճար-ւած դումարը պիտի վճարուի, իսկ Գ. շրջանի տնտեսական համաձայնագիրն ալ պիտի ստորագրուի յառաջիկայ ամիս-ներուն: Շէսոն յիշեցուցած է նաեւ թէ մինչեւ Գեկտեմբեր պէտք է քննարկուի Թուրք բանուորներու ազատ շրջագայու-թեան հարցն ալ, բնկով, թէ Եւրոպայի Թուրք բանուորներու աշխատանքի ապա-հովութիւն պիտի տրուի ու արգելք պիտի հանդիսանան անոնց ետ զրկուելուն:

Գալով Թուրքիոյ Եւրոպայի հասարա-կապետութեան լիազոր անդամակցութեան ղեմումին, Շէսոն ըսած է. «Հռոմի եւ Անգարայի համաձայնութեամբ Թուրքիա իրաւունք ունի դիմելու. պակայն Թուրք կառավարութիւնը պէտք է լաւ մտածէ, 1000 տոլարի եկամուտի մակարդակով մը նման դիմում մը կատարել, կրնայ բազ-մաթիւ ծխական հետեւանքներ ունե-նալ: Այսօր Փորթուկալի ամբողջ ճար-տարարութեանը սրբուեցաւ. Թուրքիա պէտք է լաւ մտածէ դիմումին հետեւանք-ներուն մասին: Լիազոր անդամակցութեան համարան քիչ մը երկար է»:

Թուրք գործի մարդիկը դրական դար-դացում մը նկատած են Շէսոնի «Ներա-վար ու մօտիկ» կեցուածքը: Իսկ երբ ըս-ւած է իրեն, թէ Թուրք հանրութիւնը զինք շատ ալ բարեկամ չի նկատեր, ան պատասխանած է միայն թէ «գծախտա-րար կարգ մը գրգռութիւններու ազդեցու-թեան տակ մնացած է»:

ՓԵՐՈՒՄ

Փետրուար 27-ի «Հիւրիքի»-ն ալ յա-ւելեալ տեղեկութիւններ կուտար այս առընչութեամբ: Շէսոն տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է Թուրք դեսպանին հետ եւ ընդունած անոր խոսքերը, Մայիսին Անգարա երթալու: Շէսոն յայտնած է նաեւ թէ Յունաստանի դիրքը մեղմացը-նելու համար, նոր ձեւ մը գտնուած է: Չորս կէտեր չօջափուած են այս տեսակ-ցութեան ընթացքին, բայց «Հիւրիքի» կ'ըսէ թէ մանրամասնութիւն չէ տրուած:

**ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի
ԿՈԶԸ**

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ՎԱՆՔԻՆ
ԶՕՐԱՎԻԳ ԿԱՆԳՆԵԼՈՒ ՀԱՍՏԱՐ

**Ի ՍԵՐ ՎԵՆԵՏԻԿԻ Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ
ՎԱՆՔԻՆ**

Սիրելի՛ հայրգիք,
Վստահաբար իմացաք, թէ ի՞նչ ծանր տնտեսական տագնապի է մասնուած Հայ հոգեւոր մշակոյթի ամէնէն վառ օճախ-ներէն՝ Վենետիկի Միսիթարեան Միաբա-նութեան Ս. Ղազարու Մայրավանքը:
Անձկութեամբ հետեւեցանք այն լուրե-րուն, որոնք հայ եւ օտար մամուլի միջո-ցաւ կը տարածուէին, ի յայտ բերելով որ լուրջ վտանգի տակ կը գտնուի ամբողջ Հայութեան համար այնքան սիրելի, վաստակալատ եւ երախտարժան վանքը Ս. Ղազարու:

Ուրախ ենք, սակայն, որ Միսիթարեան Միաբանութիւնը եւ Միաբանութեան շուրջ բոլորուած եւրոպահայ ազգային-ներու ընտիր խումբ մը՝ Միսիթարեան վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէ (ՍԻԳԱՄ) անունին տակ, լծուած են տնեղազին աշխատանքի եւ ամէնէն նը-պաստաւոր պայմաններու տակ կը ջանան լուծել տնտեսական այս տագնապը: Իր ատենին, Մեր թէկալըութեամբ Կաթողի-կոսութեանն ենթակայ բոլոր թեմերը հարկ եղած հեռադրերով եւ հաղորդագրու-թիւններով իրենց բարոյական աջակցու-թիւնը բերին զօրավիզ կանգնելու համար Միսիթարեան Միաբանութեան ջանքերուն:

Միսիթարեան վարժարաններու Միջազ-գային Կոմիտէի հրապարակած կոչնէն ի յայտ կուգայ, որ անմիջականօրէն բա-ցառիկ ճիշդ պէտք է ի գործ դնել նիւթա-կան միջոցներ ապահովելու համար, որ-պէսզի 1986-ին ընթացքին այս ճնշող տըն-տեսական տագնապը գտնէ իր վերջնական լուծումը:

Սիրով ընդառաջելով Վենետիկի Միսի-թարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աթոռա-կալ՝ Հայր Բարսեղ Զեփիճեանի եւ Միսի-թարեան վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի Մեղի ուղարկած դիմումներուն, այսու հայրապետական գրով կոչ կ'ուղ-ղենք մեր ժողովուրդի բոլոր զաւակ-ներուն անխտիր, որպէսզի իրենց դե-րագոյն կարելին ի գործ դնեն անմիջա - կանօրէն նիւթական աջակցութիւն բերե-լու Վենետիկի Միսիթարեան Միաբանու-թեան: Ջերմօրէն կը յանձնարարենք, որ թէ՛ անհատական ուղղակի նուիրատուու-թիւններով, թէ՛ հաւաքական հանդանա-կութիւններով մեր թեմերու հաւատա-ցեալ ժողովուրդը իր մասնակցութիւնը բերէ այս փրկարար գործին:

Սիրելի՛ք,
Վենետիկի Միսիթարեան Միաբանու-թիւնը հայ ժողովուրդի մշակութային կեանքին մէջ ունի փառապանծ վաստակ մը: Եւրոպական հողի վրայ, հարկը հազարներով մարդիկ, օտար եւ հայ, Ս. Ղազար ալոյնելով՝ այնտեղ զգացած են հայութեան արտին տրոփը եւ ականատես եղած են հայ հանձնարքի ստեղծագործու-թեան չքեղ հանդիսարանին, հոգեւոր արժէքներու այն ձոխ զանձարանին, որ հպարտութեան առիթ է ամբողջ Հայու-թեան համար:

Այս հայեցողութեամբ եւ ազգային պար-տականութեան գիտակցութեամբ պէտք է շարժի մեր ժողովուրդը սոյն կենսական գործին յաջողութեան համար:

Կ'աղօթենք որ Աստուած՝ բազմապատիկ վարձահատուց ըլլալ բոլոր նուիրատու-ներուն եւ զօրացնէ Վենետիկի Միսիթար-եան Միաբանութիւնը, արիարար եւ համ-բերութեամբ դուրս գալու այս տագնա-պալի կացութիւնէն եւ նորանոր իրադո-րումներով շարունակելու իր այնքան օգ-տաւէտ ծառայութիւնը՝ ի սպաս հայ ժո-ղովուրդին:

Հայրական սիրոյ ռդջումիւ
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵՍԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Հ Ր Ա Ժ Ե Շ Տ Ի Ծ Ա Ղ Ի Կ Ն Ե Ր

Հեռուէն կ'երեւի գոյնզգոյն ծաղիկներ - բոլորովին բոլորը: Կրանիթէ քարը ամբողջովին ծածկուած է վառ եւ սիրուն գոյներով որոնց աւելի փայլ կուտան մարը մտնող ձմեռնային արեւին ճառագայթները:

Արեւ եւ ձմեռ, վիշտ եւ յիշատակներ, եւ դուռ խորունկը պառկած, անտեսանելի եւ անշունչ խաղաղութեան հասած եւ, ժպտուն, ինչպէս տեսայ վերջին անգամ մեր մեծ բաժանումէն առաջ:

Եւ ես կուգամ քու մօտիկը, ապրելու, շնչելու, տեսնելու եւ զգալու մեր բաժանումը: Հիմա քեզի հետ եմ, կը դաշնամուրիկներուն եւ կը շոյեմ բարեկամներու բերած յիշատակները: Կը յիշեմ թէ որքան կը սիրէիր ծաղիկները: Կը հաւաքէիր եւ կը խնամէիր զանոնք որպէս ապրող էակներ եւ կը խօսէիր անոնց, մեզմբայց տաք շնչովով մը: Կարեւորութիւն չէիր տար իմ զարմանքի խօսքերուն, այլ միայն կը ժպտէիր եւ կը պատասխանէիր:

- Ծաղիկները շատ զգայուն են, կը հասկնան ինչ որ կ'ըսեմ, աւելի կը գեղեցկանան եւ աւելի կը փայլին, մինչ ես կը շարունակեմ խօսիլ ու շոյել:

Թերեւս քիչ մը թերահաւատ, բայց կ'ընդունէի առանց առարկութեան, որովհետեւ կը սիրէի քու անոյշ ժպտոյ եւ համոզումներդ, եւ կը հաստատէի:

- Կարծէ խօսիլ գեղեցկութեան բոլոր տիպարներուն, նոյնիսկ անոնց որ չեն շարժիր, չեն պատասխաներ. մենք ենք որ անոնց մէջ կը գնենք կենսունակութիւն եւ գեղեցկութիւն...

Բայց այսօր, կարծես ուրիշ երկիր մը կը գտնուիմ, եւ գիտեմ թէ ոչ ծաղիկները եւ ոչ ալ դուռն ալիս պատասխանէք, եւ ես պիտի մնամ սարսուռով եւ պազած արցունքներով, լուրջութեան մէջ, այս ցուրտ եւ մշուշոտ օրուն, ուր ճնշողական անգամ լուռ են, անօթի ու ծառա եւ հաւանաբար շատերը պիտի մեռնին մինչեւ գարուն:

Հապա դո՞ւն, բաժնուած ես եւ մեկնած լքելով զիս, չեմ գիտեր ուր, բայց ես քու քովդ եմ, դեռ չեմ բաժնուած քեզմէ, կը զգամ եւ կ'ապրիմ քու ներկայութիւնդ, քու տաք շունչդ, շարժումներդ եւ կը տեսնեմ քու անոյշ հայեացքը դէպի կեանք, կեանքը՝ որ լքեց քեզ, առանց ողբի, առանց ցաւի. իսկ դուռն հակառակ քու տանջանքիդ պահեցիր քու գեղեցիկ աչքերուդ անոյշ ակնարկը աշխարհին, եւ ինձ ըսիր ցտեսութիւն...

Կը յիշեմ թէ, երբ մեծ փրկիսփառ ժան Փօլ Սարթը մեռաւ, կ'ընէր Սիմոնի տը Պոլուառ կը գրէր. «Քու մահդ իրարմէ բաժնեց մեզ, բայց նոյնիսկ իմ մահս պիտի չմիացնէ մեզ»: Կը յիշեմ բայց չեմ հաւատար: Ի՞նչ ուրեմն յոյս մը չկայ որ դուռն եւ ես միանանք դարձեալ...:

Անցեալ օր կը խօսէի բարեկամի մը հետ. քու հրաժեշտի արարողութեան պատիւներէն եւ արօթքներէն յետոյ, կը հարցնէի իրեն.

- Ի՞նչ է ձեր վերջին համոզումը կամ եզրակացութիւնը. ո՞ր է, եւ ինչ է կեանքին սկիզբը, միշտ անբացատրելի պատահար մը առանց հեղինակի կամ ստեղծագործող Աստուծոյ:

Եւ ան աւելի հաստատ շեշտով մը պատասխանեց.

- Հիմա աւելի հաստատ եմ իմ համոզումիս մէջ. «ուզում» եւ «ստեղծում» պատահար մըն է որ դարձաւ նաեւ մեր տիեզերքը:

Սիրելիս, աւելի կը հաւատամ գիտունին խօսքերուն քան թէ փրկիսփառին վերջնական կարծիքին. եթէ կամք կայ, նպատակն ալ կայ, ուրեմն յոյս մը՝ անըս-

պատելի պատահարներու որը թերեւս օր մը մարդոց իմացականութիւնը խակապէս զարգանայ եւ հասկնայ:

Ես չեմ ընդունիր որ իմ մահովս բաժանումը պիտի մնայ վերջնական, եւ ես ալ խորունկ ու մութ անդունդին մէջ վերջնականապէս անգիտակից, վերջնական փշուրը պիտի դառնամ տիեզերքին:

Ձեմ ընդունիր մեր բաժանումը. եթէ մեր հոգիները հանդիպեցան իրարու եւ միացան, կեանքը ստեղծող կամքը ինչո՞ւ պիտի բաժնէ, ինչո՞ւ միացնէ...: Ես կը խօսիմ ու կը խօսիմ. գիտեմ թէ չես ըսեր զիս, եւ չես յիշեր զիս, եւ դարձեալ կը դիմեմ քու հոգիիդ որ արթնցաւ օր մը ինձի համար յիշողութեանդ հետ:

Ես պիտի շարունակեմ քեզի նման անոյշ խօսքեր ըսել ծաղիկներուն. քու ծաղիկներուդ, որպէսզի ամէն օր որ արեւը ծաղի, իրենց տօնը ըլլայ:

Սիրելի ծաղիկս, եւ քանի յիշողութիւն ունիմ, պիտի յիշեմ երկուքիս համար. յիշողութիւնը մարդոց մեծագոյն առաւելութիւնն է. ան է պատճառը որ ճանչնանք, հասկնանք եւ սիրենք:

Դուռն տառապեցար եւ շարժարտեցար ամիսներ ու ամիսներ. քու քնացող մարմինդ վերջնականապէս բաժնուելէ առաջ, յիշողութիւնդ կը մնար միշտ արթուն ու վառ. պիտի յիշեմ որպէսզի միշտ ապրիս, միշտ միասին յիշենք ու ապրինք...:

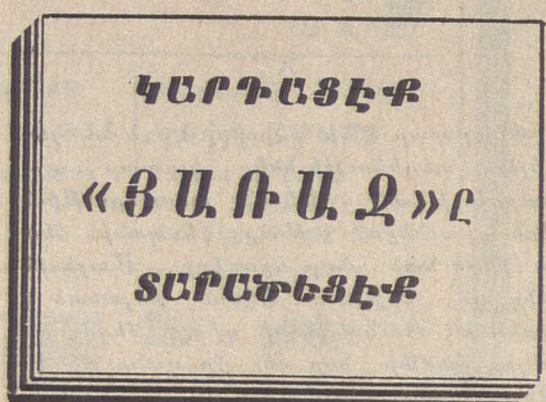
Եւ այսպէս, մոլորած ճամբորդի մը նման կը շրջիմ քու ծաղիկներու բլուրին քով եւ կը կրկնեմ. «արթնցէք ծաղիկներ, շտապով պիտի չորնաք. ձեզ ալ պիտի բաժնեն իմ սիրելիներուն, բայց դուք ալ միշտ պիտի յիշուիք իր գեղեցկութեան տիպարներ, անմահ տիեզերքին մէջ, եւ մենք պիտի գտնենք յոյսի լուսնու գէն ճամբան, որ կ'առաջնորդէ գէպի գիտակցութիւն, դէպի հաւատք, որ ոչինչ կը մոռցուի, ոչինչ կ'անհետանայ, եւ ես կ'երեւակայեմ արդէն այդ լուսաւոր ճամբան, անվերջանալի ճամբան, ուրկէ դուռն կուգաս երկար ճամբորդութենէ մը ետք, կը գտնես զիս ժպտուն:

Քոյս ես, կ'առնես ձեռքս եւ կը գնես սրտիդ վրայ եւ կուտաս համբոյրդ, մեղմ, անոյշ եւ շնորհ. կեանքի համբոյրը, սիրոյ համբոյրը, բարութեան համբոյրը, զոր տուած էիր մեր կեանքին երջանիկ օրերուն սկիզբէն:

Այս ցուրտ ձմեռուն օրերուն տես սա գեղեցիկ ծաղիկները որոնք կ'ապրին տաք կալին. դարունը մօտ է եւ ուրիշ ծաղիկներ պիտի բացուին: Եւ հիմա, դարձեալ ցտեսութիւն ըսելէ առաջ չեմ մոռնար քու այնքան բարի սիրտդ, քու բացառիկ լատենտութիւնդ եւ մարդասիրտ - թիւնդ:

Դուռն խաղաղութեան մէջ մոռցար ֆիզիքական ցաւերդ, տառապանքդ, եւ մեղմ ձեռքս պահեցիր ձեռքիդ մէջ: Ձեմ մոռնար տուած անոյշ պատգամներդ եւ չընդհատեց քու անհուն սիրտդ որ հիմա մաս կը կազմէ իմ ամբողջ էութեանս, պիտի յիշեմ, պիտի յիշեմ...:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՏԱՊԱԼԵԼ ՍԹԱԼԻՆԸ, ԶԳՊԻԼ ՎԱՐՉԱԶՆԵՐԻՆ

Սորհրդային Համաշխարհային կուսակցութեան 20-րդ համադումարէն քանի մը օր առաջ արեւմուտքի դեռանագէտներ ըրեր էին արդէն իրենց ախտահանաշումը. յատկանշական ոչ մէկ բան կը սպասուէր այդ համադումարէն: Արդէն այս երկրին մէջ մեծ վերելքայնութիւններ կը զուգահեռէին ոչ թէ համադումարներու շրջանին այլ երկուքին միջեւ: 1938-էն 1952 Սթալին պարզապէս հրաւէր չէր ուղղած պատգամաւորներու: Ողբում մը սթալինականութեան հետ. սակայն այդ չարժուած սկսած էր բռնակալին մահով իսկ: Ինչ որ ըրած էր ան իր իշխանութեան վերջին շրջանին, բոլորը կը ջնջուէին. սակայն ոչ ոք կը համարձակէր ակներեւ կերպով յարձակիլ Սթալինի վրայ: Կուգէին պաշտամունքին վերջ տալ առանց զպէտելու անձին որ զայն գործածած էր ի նպաստ իրեն:

1956 Փետրուար 14-ին, 20-րդ համադումարի բացումին, կեդրոնական կոմիտէի գործունէութեան ընդարձակ իր տեղեկագիրն մէջ Ա. քարտուզարը Սթալինի սա խօսքերով ոգեկոչած էր մահացած բռնակալը. «19-րդ համադումարէն քիչ ժամանակ ետք (Հոկտեմբեր, 1952) մահը խից մեր շարքերէն ժողովք Վիսարիոնովիչ Սթալինը: Ընկերակցութեան թըշնամները կը նախատեսէին կուսակցութեան շարքերէն ներս դասալքումներ, գեկալարութեան մէջ խառնակութիւն, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ վարանումներ. սակայն բոլոր այս հաշիւները ապարդիւն մնացին»: Աննախորհրդէր էր այս չոր ու ցամաք ոճը. քիչ ետք Սթալինը կը չեղարէր. «Կեդրոնական կոմիտէն դէմ է անձի պաշտումին, որ մարքեան - լենինեան ոգիին խորթ է»:

Յարկ 20-րդ համադումարը ակնարկութիւններով կը դոհնար. սակայն այս ոճը փոխուեցաւ Միկոյեանի ելույթով. ան կը համարձակէր տալ ուղղակի անուշիկ պաշտումած այս անձնաւորութեան: Ան կ'ըսէ. «Երբ արդիական դրամատիքութեան անտեսական վիճակը կը քննենք, կասկածելի է որ մեզի կարենայ օժանդակել Սթալինի «Սորհրդային Միութեան մէջ ընկերակցութեան անտեսական հարցերը խորացրուած լինելը»: Միկոյեանի կը շարունակէ. «Միկոյեանի հարցերէն մէկն այն է որ մարքս - լենինեան զազալարախօսութեան ուսումնասիրութիւնը կը պակսի մեր մօտ համաշխարհային կուսակցութեան համառօտ պատմութեան»: Այս պատմութիւնը որ պաշտօնական վարդապետութեան այրուբներ կը նկատուէր, խմբագրուած էր Սթալինի կողմէ:

Արդեօք Միկոյեանն ուզած էր ենթահոգը փորձել: Արդեօք այս փորձն էր որ մեզից Սթալինը խնդրել քոր կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներէն որ թողուն սրահը Փետրուար 24-ին, եւ «Բնաւորական շրջանակ»ի մէջ քննեն Սթալինի ոճիկներու թղթածրարը: Այն Ժամանակի մեկնադրանքները կարծեցին թէ թերեւս Ա. քարտուզարը մղուած էր այդպէս գործելու իր պաշտօնակիցներէն ու մրցակիցներէն ոմանց կողմէ, որոնք կուգէին զինքը դժուար կացութեան մատնել: Շատ հաւանական էի թուիր սակայն այս վարկածը. այդ «պաշտօնակից ու մրցակիցները» ղեկավարներն էին «պաշտամունք»ի այդ ողբերգութիւններուն շրջանին:

Հաւանական է որ յետ - սթալինեան շրջանի առաջին ժամանակներուն բոլորը համաձայն էին, - գոնէ Բերիայի սպանութենէն ետք, - որ գրութիւնը «քաղաքակրթութեան» ու վերջ մը տրուէր «Նճիրի շնորհիւ յաջողութեան» ալանդալ - կուսեան (իշխանութենէն հեռացնելու համար մէկը յոռեգոյն ամբաստանութիւններով կը դատէին զայն ու խեղդա - տակ դատաւարութիւններէ ետք կը ըսպանէին):

Անկասկած վարձածեւ կ'ենթարկուէր նոր օրինականացումի մը: Այսօր յատկէ որ կուսակցութիւնը երկրին տէրն ու տիրականն է. սակայն այդպէս չէր 1953-ին: Սթալինի մահով կուսակցութիւնը գործնական դադրած էր գոյութիւն ունենալէ: Վարձածեւ վերածուած էր անձի մը բռնակալութեան:

Այս կացութեան մէջ է, որ Մալինով, 1953 Մարտ 7-ին, թէ՛ կառավարութեան եւ թէ՛ կուսակցութեան գլուխը կը դրուէր, կարեւոր ճակատամարտ մը կորսնցնուած ըլլալու տպաւորութիւնը չկրցէ, երբ նոյն ամսուան 14-ին «պատ

ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՄԱՐՄԵՆԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՄԵՆԻ ՄԷՋ

Բոլորին ծանօթ է Միկոյեանի վարձած արաններու Միկոյեանի կոմիտէի կողմէ ուղղուած Սփիւռքի Հայութեան, համադումարին հանգանակութեան մը, ինչպէս պատմ Ս. Ղազարի:

Բոլորին ծանօթ է իջմանի Գեղարքի Հոգեւոր Սորհուրդի յայտարարութիւնը եւ նուէրը, ինչպէս նաեւ Վազգէն Կաթողիկոսին հրաւէրը «բարեբաւ անց առաւմաճութեան» եւ համադումարին ճիշդութեան անհրաժեշտութիւնը «Սփիւռքի մէջ, ամէնուրեք, ուր հասն խմբուած Հայեր կ'ապրին, պիտի կուգան մեզի յանձնարարութիւնը կամ հանգանակութեան»:

Ոչ ոք, ոչ մէկ Հայ կրնայ անտարբեր մնալ վերոյիշեալ կոչին եւ յայտարարութեան:

Հարցը յոյժ կենսական է, պահը՝ ծանրակշիւ: Պէտք է գործել արագ, ընդհանրապէս կուսակցութեան եւ ազգու: Եւ այս առնչութեամբ, Միկոյեանի վարձարարներու Միկոյեանի կոմիտէի կողմէ կ'ըսէ «Սփիւռքի մէջ, ամէնուրեք, ուր հասն խմբուած Հայեր կ'ապրին, պիտի կուգան մեզի յանձնարարութիւնը կամ հանգանակութեան»:

Այսպէս, Մարտի 14-ի մէջ, նախաձեռն

արձակուած էր» կեդրոնական կոմիտէի քարտուզարութեան պաշտումէն:

Իր յաջորդը Սթալինը, որ գլխաւոր կուսակցութիւնը, բազմաթիւ շահունէր համաշխարհային կուսակցութիւններին ամէնէն հեղինակաւոր ուժը դարձնելու մէջ: Այս մահահոգութիւնն իրաւորեց բացառապէս Սթալինի ճիշդութիւնը:

Վարդուած փաստաթուղթերը ոչ ոք չէր կը յիշատակէ 1934-էն առաջ զոր ծուած, այն ոճիկներէն, որոնց զոհը դարձան Լենինի հեղինակաւոր ուժը դարձնելու մէջ: Այս մահահոգութիւնն իրաւորեց բացառապէս Սթալինի ճիշդութիւնը: Մատնիչը կը սկսէր արժեքներով երբ հայածանքը կը հասնէր նաեւ «սփիւռքական»ներու, եւ երբ բռնակալին հիւանդագին գործունէութիւնը կը գեղջէր դառնար կուսակցութիւնը, երկրորդ կորուստ մատնելով, երբ Հիթլերը կը խուժէր Սթալինի վրայ:

Յանձնարարութիւնը աշխատած էր կազմելու Գաղաքական Բիւրօն: Սթալինը ձեռք կ'առնէ իր գործը եւ զայն կը ներկայացնէ համադումարին, առանց նոյնիսկ մահական տրամադրելու, գոնէ դիտարկութեան մը թեմաները փոխուելու: Թող աթիլի նման համաշխարհային կը նկատուի թէ այս տեղեկագիրն մէջ կը պակսի մարքեան վերլուծումը:

Բռնակալը ինչպէ՞ս կրցած էր ձեռք տան սանձերը. գրութիւնը ինքն իսկ յարմար գետնի մը չէր ներկայացնէր նախակարգութեան. հարցումներ՝ որոնք բեք չուղղուեցան խորհրդային վարչութեան կողմէ: Սթալին հրէջ մը եղաւ, կը կուսակցութիւնը կը մնար օրինակելի: Շարունակութիւնը ծանօթ է. տեղեկագիրը գաղտնի թէլէ, սակայն ընթերցանութիւնը ներքին ինքն զարմաւ Սթալինը: Սթալինը քաղաքակրթութեան ժողովներուն մէջ: Յետք վրայ հասան Լեհաստանի եւ Հունգարիայի «պատահար»ները:

Արեւմտեան աշխարհը տեղեկացաւ արդուութեան երբ Միկոյեանի մը տուարի փոխարէն յաջողեցան գնել Լեհաստանի քաղաքած օրինակ մը: Անդրկրկնի թաղերում թիւնը որ կատարուած էր լեհերէն օրինակէ մը, վատահաւար անկատար է: Սթալին արդեօք պիտի գիտցուի ճշգրտութիւնը որ ճանաչուած էր քոր երկրներէն «փոխ տրուած» քաղաքէն:

Լենինի մահէն ի վեր ներկայացուած վատագործութիւնը ամէնէն կարեւորն է այս մէկը, որ իր հարապատ երկրին մէջ չէ հրապարակուած: Կասկածելի ալ է անոր մօտ օրէն հրատարակութիւնը, քանի որ «սպասարկութեան կանոններ» շարժուելու հետեւ 1964-ին: Ինչպէս կ'ըսեն իրարու մէջ երբեմն խորհրդային Հայրենակիցներ, բոլշեւիկները տակաւին կ'անգիտանան թէ 1917-ին վերջացած է իրենց համար թաքուն մնալու հարկադրութիւնը:

Թ. Ա. Բ. (քաղաքական կը Մոսկովն)

ԳԱՂՈՒԹԷ
ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ վանքի իր սենեակին մէջ, Յունուար 18-էն 19-ի լուսոցող դէշե-րը, վախճանած է Մաշտոց Վրդ. Բարե-լուսեան: Ծնած էր 1895-ին՝ Անտիոք: Մեծ եղբունին հասած է Երուսաղէմ, ուր մտած է վանքի սպասարկութեան՝ իրեն աշխատաւոր միաբան Սուրբ Տեղեաց: Կուսակցութեան քահանայ ձեռնադրուած է 1946-ին: Տասը տարի եղած է Ժամարար Ս. Յարութեան տաճարին, ապա՝ տե-սուչ: Վերջին քսան տարիներուն Պոստո-վանահայրն էր Միաբանութեան:

սինի (1792 - 1862) հանդիսաւոր պատա-րադէն զուգերգով մը - «Բուի Թօլլիս»: Ռոսսիայի, իտալական օփէրաններու համ-բաւաւոր հեղինակը, ծնած է՝ Քասար քաղաքը, Տէտեան եւ Տուրեան անիւթի մեկնարանութեամբ աւարտեցին հոգեւոր բաժինը յայտադրին, մանաւանդ քառեա-կին ընկերակցութիւնը մեծապէս նպաս-տած էր յաջողութեան:

Յայտադրի երկրորդ մասը յատկաց-ւած էր Կոմիտասի աշխարհիկ երգերուն, միշտ քառեակին ընկերակցութեամբ, որ Ասլամազեանի ախորժաւոր մշակումներն էին: 15 երգեր, որոնց յաճախ կ'ընկերա-նար նաեւ սանթուրը:

«Հարրան» - զուգերգ, սանթուր եւ քառեակ, - «Քէլէ քէլէ»՝ Տուրեան եւ քառ-եակ, «Կաթալիկ», Տէտեան, սանթուր եւ քառեակ, Քէլէր Յոլէր՝ զուգերգ եւ քառեակ, «Հով արէք», - Տուրեան եւ քառեակ: Իսկ Սուրբ, Սուրբը սանթուրը առանձին, Վարդապետին մշակումով, խիստ ինքնատիպ: «Ալ Ալլուդ» զու-գերգ, սանթուր եւ քառեակ, «Տըլէ Եաման», Տուրեան եւ սանթուր, «Ես սարէն կուգայի» Տէտեան եւ սանթուր, «Գարուն ա» զուգերգ եւ քառեակ, «Եր-կինքն ամպէլ ա», Տէտեան, սանթուր եւ քառեակ, «Կոունկ» Տուրեան եւ քառեակ, «Անտունի» Տէտեան, սանթուր եւ թաւ-ջութակ:

«Էլմիածնական պար», քառեակ առան-ձին, եւ վերջապէս, «Շողեր ջան» զու-գերգ, սանթուր եւ քառեակ:

Ինչպէս կը տեսնուի յատկանշական փո-փոխակի ընդոյթ մը տրուած էր մեծ վար-պետի զեղչկական երգերու մեկնարանու-թեանց, խիստ ինքնամով պատրաստուած:

Չոյզ արուեստագիտութիւններու ձայնա-դրողը եւ շեշտերը ախորժաւոր, մեծա-պէս տալանտեցիկ երաժշտասէր հրաւիր-եալները:

Մնացեալ վեց զուգահամերգները, մա-նաւանդ սրբավայրերու մէջ, ամէն կարգի մեծ զոհողութիւններ կը պահանջեն, ու-րոնց սիրով պիտի ընդառաջէ զոյգը:

Զ. ՍԱՐԵԱՆ

ԱՍՏՂԻԿ ՏԵՏԵԱՆԻ
ԵՒ ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆԻ
ՀՈԳԵԻՈՐ ԵՒ ԱԾԽԱՐՀԻԿ
ԵՐԱԺԵՏԱՅԱՆԴԵՍԸ

Հ. Բ. Բ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԿԵՒՐՈՆԻՆ ՄԵՋ

Կայ միթէ՞ այնքան սփոփարար որքան եւրոպական մեծածառն երաժշտագէտնե-րու հոգեւոր հեղինակութիւնները, եւ նոյնքան հոգեթով Կոմիտասի աշխարհիկ երգերը, յոյսը խորապէս հաղորդական, ախորժաւոր, երբ մանաւանդ մեկնա-րանուած արուեստագիտութիւններու կող-մէ: Եւրոպի մը աւարտին իսկ ունկնդիրը երկար պահէր կը մնայ ապրուած վայել-քի տպաւորութեան տակ:

Աստղիկ Տէտեան ծնած Նիւ-Եորք, եր-բ եղած է իր կուշումը, ուսած նախ Պոս-թըն, ապա աւարտած Երեւանի երաժշ-տանոցը, կատարելագործած Միլանո:

Իսկ Լին Տուրեան, Լիոն, ապա Սքալա տը Միլանոյի երգչուհի՝ Պոմոնի մօտ մշակուած է իր կոշումը, եւ Փարիզի օ-փէրայի Մէցցօ Սոփրանո:

Չոյզը այս անգամ կազմակերպած է 7 համերգներ, մինչեւ Ապրիլ 27: Երկուքը Փարիզ եւ հինգը արուստաններու Փը-րանսական սրբավայրերու մէջ:

Աստղինը տեղի կ'ունենար Փետրուար 21, Հ. Բ. Բ. Մ. Ի Մաշտոցի կեղծոյթն մէջ, ընկերակցութեամբ՝ Սընթէզիս՝ լարաւոր քառեակին եւ Ստեփան Ակէրթի սանթուրին:

Աստղին ջութակ՝ Ս. Գուրիւր, երկ-րորդ ջութակ՝ Ա. Օվինիկ - Ալթօ՝ Ժ. Շիրինեան, եւ թաւջութակ՝ Ժ. Պարա:

Յայտադրի առաջին մասը նուիրուած էր չորս հեղինակներու հոգեւոր երաժշ-տութեան:

Ճիօվանի Պաթրիսիա Փերդիէզի 1710 - 1736, նափօլիթէն դպրոցի համբաւաւոր օփէրաններու հեղինակ, հակառակ իր վաղաժամ մահուան, բազում են իր գոր-ծերը:

Տէտեան եւ Տուրեան, Քառեակին ըն-կերակցութեամբ տունի Փերդիէզի՝ Սթապաթ Մաթէր՝ հոգեւոր երգերէն երեք հատուածներ:

Իսկ Հէյնտէլէն (1685 - 1759) նոյնպէս հոգեւոր երեք հատուածներ, «Վա Սփէմէ Ինֆիտա»։ Հէյնտէլ արդէն 8 տարեկանին երգչոնահար էր: Իսկ կեանքը անցու-ցած է Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, չա-րաչար գործածելով իր առողջութիւնը, եւ համբաւաւոր՝ Մէսիի հեղինակը մահա-ցած է կաթուածահար:

Հոգեւոր երգերու մեծ մասը յատկաց-ւած էր Անթոնիօ Վիվալտիի (1678 - 1741) զոյգը տուա նախ՝ «Կլորիան» Լաուտա-մուսթէ՝ միշտ քառեակով, ապա Տէ-տեան՝ «Օ Քուի Քօէլի»։ Իսկ Տուրեան՝ թուրպաթօ՝ Մարէ Իրրիթօ - «Փոթորկոտ ծովու վրայ»:

Այս առաջին մասը կը վերջանար Ռոս-

սոմիներուն ընթացքին, Միաբանութե-ան շի կրնար վճարել, համադրային հան-դանախութիւնը անհրաժեշտ է: Այլն Մարաբուտ հանդիսաւոր կերպով յայտա-րարեց՝ «Խալայ աշխատանք մը կատար-ուեցաւ, բայց դեռ չէ վերջացած: Վը-տանգը միշտ ներկայ է: Որպէսզի մահա-ցու չդառնայ եւ Սուրբ Վագարը, իր մը-շակութային գանձերով, սնանկութեան չենքարկուի, Հայուքիւնը առանց վարա-նումի պէտք է պատասխանէ մեր կոչին եւ յարգումն մեր ստանձնած յանձնա-ռութիւնները»:

Ապա, եղան բարձրագոյն եւ բարձրա-սակ հարցումներ յատկապէս լուծումի պայմաններուն, միջոցներուն վրայ: Ինչ որ կը վկայէ ներկաներուն առողջ մտա-յնութիւնը ու դրական մօտեցումը: Եղան նաեւ յայտարարութիւններ վեր առնե-լով Միաբանութեան Միաբանութեան առա-քելութեան կարեւորութիւնը Սփիւռքի զոյսպայքարին մէջ, եւ հայ ժողովուր-դին վերակից ու վեհանձն կեցութեամբ, ազգային արժանապատուութեան արտա-յայտութիւնը նման ծանր կացութիւննե-րու դիմաց:

Այլն Մարաբուտ պատասխանելով հար-ցումներուն նաեւ ըսաւ հետեւեալը՝ թէ՛ այս կացութեան մէջ Միաբանութեան Հայ-րերուն կողմէ որեւէ գեղձարարութիւն զոյսթիւն չունի, այլ զո՛ւ գացած են ի-րենց անկեղծութեան, միամտութեան եւ մանաւանդ գործառնութեանց աշխարհի մարդոց անպարկեշտ եւ անխիղճ ընթաց-քին: Նաեւ աւելցուց թէ՛ այժմէն կը մտած-ւի Միաբանութեան ապագայ տնտեսա-կան մատակարարութեան մասին:

Հուսկ, նշանակուեցաւ հանգանակիչ մարմին մը ներկայացնելով զազութիւն ըրորդ զգայութիւնները, եթէ կարելի է ըսել: Հանգանակիչ մարմինը ստացա-րաճք հովանաւորութիւնը զազութիւն երեք կրօնական յարանուանութիւննե-րուն՝ Առաքելական, Կաթողիկէ եւ Աւե-տարանական եկեղեցի, եւ պատուոյ նա-խագահութիւնը Յակոբ Եպիսկոպոս Վար-դանեանի, որ իր փակման խօսքին մէջ ը-սաւ՝ «Խալայ գործ մը կատարեցին Միւ-քարեան միաբանները երեք դարերու ըն-քացիին. այսօր տագնապի մը առջեւ են, եւ որքան որ ծանր ըլլայ կացութիւնը, Հայը, ինչպէս անցեալին ցոյց տուած է, այս անգամ եւս պիտի գոհաբերէ եւ փըր-կէ Սփիւռքի մեր կաթողիկոսը հաստա-տութիւններէն մէկը»:

×

Արդ, Մարաբուտ, առաջինը եղաւ Յարա-սայի հայաշատ կեղծոյթներէն, որ կազ-մեց իր հանգանակիչ մարմինը: Վստահ-եք որ այլ չըլլաներ պիտի հետեւին այս օրինակին եւ Յարանայի պիտի կատարէ իր լրիւ պարտականութիւնը:

Կը հետեւինք Մարաբուտի հանգանակիչ մարմնի աշխատանքներուն եւ տեղեակ կը պահենք մեր ընթերցողները հանգրուան առ հանգրուան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎԱՔԻԱՆ

պարած էր վերադառնալ: Երկա՛ր սպա-ստմէ՛ ետք, կրնա՞ր նորէն կորսնցնել Վե-րան: Տեղեակ մոռցած դրապէտը, կ'ապ-րէր երիտասարդական խանդավառու-թիւն-կրկին լեցուած վերայով կը փրկա-ուէր անոր աչքերը, չըթունքները, մար-մինը: Վերալով պիտի վերանար, Վե-րայով պիտի «երկնէր երկիրը», պիտի երկնէր վսեմութիւն ու գեղեցկութիւն, արուեստ ու բարձրութիւն:

Ինչո՞ւ օր մը աւելի չմնացիր, - հար-ցուց Վերա, երբ տեղ դրաւած էին Պաթօ-Մուշի սեղանի մը առջեւ:

Որովհետեւ, օր մը եւս կորսուած պի-տի ըլլար առանց արդիւնքի: Մինչդեռ պէտք է խնայել օրերուն եւ յոյժապէս չզլատնել ժամանակ հարստութիւնը: Կը շտապէր վերադառնալ իմ երէկուան աղ-ջիկը...:

Վերա, բարձրացուցած բաժակը կրկին սեղանին վրայ դրաւ:

Երէկուան մէջ կորսուած, անհետա-ցած է աղջիկը: Մոռցի՛ր զայն Տեղեակ. անցեալը հեռացո՛ւր մտքէդ: Հիմա կ'իմն է քու առջեւ:

Սիրելի Վերա, անցեալը թաղելով ներկան ապրելու մտածումը հաշտ չէ՛ իմ էութեան հետ: Անցեալին մէջ ձմեռակուած այնպիսի հոգեւ կան, չպիղծուած ու ան-ծանօթ այնքան հում նիւթեր գոյութիւն ունին, որ կրնան հարստացնել ներկան: Եթէ անցեալը չապրինք այսօրուան մէջ, կը մնանք պակասաւոր, չարժողացած միաւոր: Եթէ մոռնաք երէկը, ո՛ր կը

մնայ մեր ինքնութիւնը: Հայու հոգին պիտի չզբառնա՞յ Ամբրիկա, Եւրոպա, Ա-րաբիստան...:

Թանձր ամպ մը աւելի սեւցուցած էր իրիկուան մութը: Գետեզրի պատուհան-ներու լոյսերը կը պլպլային աստղերու նման՝ դանակներ երկարելով ջուրին մէջ: Նաւը, որ կը սահէր Սէնի վրայէն, նոր տարուան շարժուն եղեւնին ըլլար կարծես, որ կը յառաջանար հոսանքն ի վար դէպի Քոնքորտ, դէպի Սեւը, դէպի խաղաղութեան օրրան քաղաքը, Յուդանե-րու Ժամադրաւայրը: Ամբրիկացի մը, Հայու իրաւունքներու քարտէջ դժած, վաւերացնել տուած էր, սակայն ապահ-ու անկուշտ Եւրոպան, երեսուն արծաթի փայլէն շացած, իր յետոյքն էր հրամցու-ցած հրէշին:

Տեղեակ, գինի իւրաքանչիւր բաժա-կին հետ կ'ըմպէր անցեալի իրողութեանց դառնութիւնը. պատառաքող իւրաքան-չիւր շարժում արձագանգն էր ժողովա - կաններու աղմուկին: Սակայն հաշիւ մաքրելու թուականը էջը եւ ոչ իրենք մարտանալի մէջ: Դիմացը նստողը Վերան էր՝ անմիջականութեամբ իրականը:

Վերա՞, դեռ որքա՞ն կը մնաս Փարիզ:

Քեզմէ՛ կախում ունի...

Ես, վազն իսկ կ'օղակեմ մարմինդ, կը տանիմ հետս:

Վերա Ժպտեցաւ գոհունակ: Բառերու զգուշանքն ու շոյանքը երբեմն աւելի խո-րունկ ապրում է, քան բուն իսկ սիրոյ գործողութիւնը: Կին մը կրնա՞ր աւելի

բացայայտ ու վճռական առաջարկի սպա-սել:

Տեղեակ, դժուար պիտի ըլլար ինձ երկրորդ անգամ կորսնցնել քեզ:

Մոյցատեղերիս պէս զրպանա կը տե-ղաւորեմ քեզ եւ ոչ ոք կրնայ զայն խել ինձմէ:

Երթանք Տեղեակ, երթանք մեր եր-կիրը:

Կ'երթանք Վերա՛. Փարիզը կը ձգենք ի՛ր ժողովուրդին, մենք կը միանանք մեր ժողովուրդին: Կ'ապրինք անոր աղմուկով, ու պաշարով: Կ'ապրինք անոր հեւքով ու տենչերով: Կ'ապրինք, հետեւելով մեր կեանքի քարտէջին: Ձեռք - ձեռքի տուած կը դառնանք զրօսաշրջիկ մե՛ր երկրի: Կ'երթանք Ֆլորիտ ու Քանզաս. մինչեւ Օնթարիօ ու Մոնթանա: Կը մա-ղըցինք Գալիֆօրնիոյ զազաթները ու կ'ապրինք բարձունքներու շուշուղ:

Ուղեգիծը վերջացուցած, պաթօ - մուշ վերադարձաւ մեկնակէտ: Եւ յաջորդ օրն իսկ Տեղեակ ու Վերա զացին Եղեգեան-ներու հետ համըր ժողովանակելու: Օր մըն ալ թաքսին առաջնորդեց զիրենք Ռուսսի: Օղանաւոր ուղեցուց կուրծքը թափահարեց թեւերը. համըրդներու պէս ցնցուեցաւ ու բարձրացաւ էյֆէլէն վեր, Փիւի տը Տոմէն ալ բարձր ու ան-յայտացաւ անջրպետի համայնութեան մէջ:

Տեղեակ ու Վերա ձուլուած էին տա-րերքի հետ:

(Շար. 11 եւ վերջ)

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒ
ՇՈՒՆՉՈՎ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈՎԼԵԱՆ

Տեղեակ Գլխամօնէն վերադարձաւ յու-տաբար: Գոհ էջը ինքնիրմէ: Արդէն երբեք չէ՛ զոհացած ըրածէն: Յաջողութիւնն ու ե-ղած գովեստներն անգամ չէին գոհացու-ցած զինք: Անոնք, յաջողութիւն էին մի-այն հանրային կարծիքին ու ժողովուրդին համար: Իրեն բաւարարութիւն տալու տէ՛ չունէին: Իր ցանկութիւնն էր ընել լաւագոյնը, կատարելաւ, որուն էջը հասներ: Փիւի տը Տոմ անցուցած երկու օրերը կը թուէին պարապի վատնուած օրեր: Վերադարձած էր պարապ ձեռք - քով: Ինչ էր ընքած հետը: Գրեթէ ո-ւրեք: Քէլ մը օղի բոյր դաշտանէ. քէլ մը լեռնային շունչ, մազազաթի քանի մը տող եւ փողոց հաւաքուած երգու-անուններ՝ Փաքալ եւ Ժողով: Պարա - պութեամբ անքաջող զրքին գլուխը պի-տի լեցունէ՛ր Քլեմմոնի պլուսով: Աճա -

Այսին Տիկին Զարնախան,
Տիկին Փերաբո,
ցատով կը ծանուցանեն իրենց եղբոր եւ
բարեկամին՝

ՀՐԱՆԴ ԳԱՐԱԳԱՆԻՆԻ
(Երգահան)
մահը, որ պատահած է Փետրուար 26-ին,
Մարտի 11, 85 տարեկանին:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի,
Ուրբաթ առաւօտ, Փետրուար 28:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԽԱՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԵ ՆՈՒԻՐԵՆ ՎԱՐՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՄԱՐՏԻ 1 - Յովսէփ Օհանեան 200 ֆ:
ԻՍԻ - Պ. Պարզեւ Սայրին 200 ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Սարեան, իրենց
մօրեղբոր աղջկան՝ Արուսեակ Ֆէրման-
եանի կսկծալի մահուան քառասունօրին
առթիւ 250 ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՃԱՇ

Այնթապի Հերոսամարտի 66-րդ տարե-
դարձին առթիւ, Փարիզի եւ Շրջակայքի
Այնթապցիները կը հրաւիրուին իրենց
բարեկամներով ճաշի մը, Շաբաթ, Մարտ
22, Երեկոյեան ժամը 8-էն սկսեալ Եան'ց
ակումբին մէջ:

5, avenue Reille, 75014 PARIS

Սիրալոյստը մասնակցութեամբ՝ Ստե-
փան Ալեանի եւ Յակոբ Պատուեանի:
Խրախճանք - Նուազ, երգ ու պար եւ
անակնկալներ:

Ճաշագին՝ 200 ֆ.:
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը
խնդրուի սեղանները ապահովել հեռա-
ձայնելով՝
47 - 70 - 27 - 66 կամ 47 - 70 - 07 - 25
թիւերով:

ՕՐՈՒԱՆ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՑԹԸ ԿԸ ՆԸ-
ԻՐՈՒԻ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԻՒԹԱՐԵԱՆ ՄԻՍ-
ԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕԳԵՆՈՒԹԵԱՆ ՖՕՆՏԻՆ:

ԱԷՆ - ԹԵՐԻԷՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԻՉ

Մարտ 2, Կիրակի, առաւօտեան ժամը
10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ
Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ
կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՅ ԱԻՆՏԻՖԵԱՆ
Սիրով կը հրաւիրուի չըջանի հա-
ւատացեալ ժողովուրդը՝ ներկայ գտնուե-
լու սոյն արարողութեան:

- U. G. A. B. -

La Commission Culturelle de
l'Union Générale Arménienne
de Bienfaisance - Paris

vous invite au concert exceptionnel

qui sera donné

le Samedi 1er Mars à 20h15 précises

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

avec la participation de
quatre jeunes solistes

ALECIAN Henri, violoncelle
BOCHNAKIAN Harout, piano
CHAHBAZIAN Philippe, flûte
OUNDJIAN Marie-Louise, harpe

entrée libre

Կ Ե Դ Ի Ո Ն Ա Կ Ա Ն Ի 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՆՆ

ՈՒ

ԵԱՆՑ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը կազմակերպեն

ԳՐԱԿԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ

Կը զատախօսէ
Հ. ԼԵՒՈՆ ՎՐԴ. ԶԷՖԻԵԱՆ
(Վեներկէն)

Նիւր՝
«ԵԵԴԻՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՀՈՒՆՁՔԸ»

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ՝
Անահիտ Թէրզեանի, Վիմա Պէթրէֆ-
եանի եւ Կարապետ Տափեանի:

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 8, ԺԱՄԸ 20-ԻՆ

YAN'S CLUB : 5, avenue Reille, Paris 14^e

ՄՈՒՏՔԸ ԱՇԱՏ Է

X

Դատախօսութեան ետք՝ ակումբ-
ին մէջ: Տեղերը սահմանափակ ըլլա-
լով կը խնդրուի ապահովել հեռաձայ-
նելով՝

45 - 89 - 20 - 48

43 - 81 - 80 - 82

48 - 78 - 22 - 79

7 CONCERTS DE MUSIQUE SACREE

ASTRIG DEDEYAN LYNE DOURIAN

SYNTHESIS QUARTET

quatuor à cordes

S. COUTURE, A. OVIGNY
J. CHIRINIAN, J. BARA

Stepan AGUERT

(au santour)

Au programme :

HAENDEL, VIVALDI, PERGOLESI, ROSSINI
KOMITAS

Vendredi 28 Février à 20 h 30

PARIS

Eglise St. Julien Le Pauvre:

17, rue du Petit Pont, 3

Dimanche 16 mars à 16 h

CHAVILLE

Eglise Ste Bernadette: 3 rue Pavé de Meudon

Samedi 12 avril à 20 h 30

MONTFORT LAMAURY

Chapelle de l'Hôpital: 13 pl. de la Libération

Dimanche 27 avril à 15 h

ISSY LES MOULINEAUX

Eglise Saint Etienne: 5 place de l'Eglise

RESERVATION par téléphone

47 50 46 93 47 50 47 27 (le soir) 48 66 26 98

et sur place une heure avant le concert

PRIX DES PLACES: 50 F enfants: 30 F

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ ՇԱԽԻՄ մասնաճիւղ
ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր
ընկերակիցները, Երեկոյեան ժամը
3-ին, ժամը 15.30-ին, սովորական հաւա-
քատեղին: Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան
ընտրութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապույտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի
ձեռնարկը Մարտ 23-ին: Մանրամասն
թիւերը՝ յետագային:

55ԻԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻՉԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կողմէ

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, rue Saint Dominique — Paris 7^e

(métro : Invalides)

մասնակցութեամբ՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՍԿԱՌԻՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

պետերուն եւ խումբերուն եւ օտար սկաւառ հիւրերու

Ս կ ա ու տ ա կ ա ն ֆ ո խ յ ա յ տ ա գ ի ր

Արեւոյշներուն, Արիներուն, Թեւիկներուն եւ Գայլիկներուն կողմէ

հայերէն ներկայացումներ, հայկական երգեր եւ նոր պարեր

Թեւիկներէն եւ Արեւոյշներէն, հայերէն կատակերգութիւններ՝

Սկաւառներուն եւ խմբապետներուն կողմէ:

Մուտք՝ 40 ֆրանք

Փոփիկներուն՝ ձրի

TRANSTOURS VOYAGES EN ARMENIE

TRANSTOURS — UCFAF

1er VOYAGE 86 : PAQUES EN ARMENIE

départ 27 MARS — retour 8 AVRIL

Paris - Moscou - Erevan - Paris

AU PRIX PROMOTIONNEL de 5600 frs. (+ visa = 100 frs.)

(Voyage, pension complète, programme touristique, transferts aéroports)

SANS SUPPLEMENT NI SURPRISE

HOTELS 1re CLASSE - ACCOMPAGNATEUR EXPERIMENTÉ

○ PLACES LIMITEES ○

13 JOURS DONT 11 JOURS A EREVAN

Le prix comprend : — l'assistance aux aéroports

— le trajet aérien, les transferts aéroport / hôtel et vice versa

— l'hébergement, en hôtel de 1ère catégorie, avec chambre

à deux lits et sanitaires.

— la pension complète.

— les excursions et visites prévues au programme avec guide

local.

et «NOTRE PLUS» une visite de la Forteresse et musée de

EREBOUNI (782 av. JC)

un spectacle : ballet, théâtre ou Opéra.

Inscriptions et renseignements :

TRANSTOURS (lic. 132)

25, rue d'Argenteuil - Paris 1er

Tél. : 42 - 61 - 58 - 28

4.000 m² de mobiliers

présentés en ambiance

Meubles
Ghazarian

Z.I. Vitrolles tél. 42.89.27.47
à 20km de Marseille:

“Բացառիկ գեղջ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”